ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 1 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

MARDI 1ER DÉCEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8660 — 35EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4461

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆԵՐԲՈՂԱԿԱՆ

« Պապա Հիւկօ », ինչպէս կը կոչէին զինք իր յետնորդները, իր գործերէն մէկուն մէջ տեղ մը գրած է . «Թորհողները աւելի օգտակար են, քան զինուորները . սուրով կը կառավարուին մարդիկ, բայց գաղափարով կը քաղաքակրթուին : Թեմիստոկլեսէն մեծ մէկը կայ, Սոկրատը : Կեսարէն մեծ մէկը կայ, Վիրգիլիո՛սը : Նափոլէոնէն մեծ մէկը կայ, Վոլթե՛ռը» :

Մենք ալ կրնայինք ըսել, թէ զինուորէն մեծ մէկը կայ, բանաստեղծը : Կը վախնանք սակայն, որ մեր այս խօսքը ժամանակավրէպ նկատուի, որովհետեւ կ'ապրինք ոչ թէ Տասնիններորդ, այլ քսաներորդ դարուն մէջ : Ոչ թէ Լուսինը երգողներու, այլ Լուսինը նուաճողներու դարուն մէջ : Եւ այս դարուն ճակատը գրուած է բառ մը «Գիտութիւն», բայց անոր քովն ալ գրուած է «Գրականութիւն » :

Առջի օր այս երկրին մէջ տօնուեցաւ « Գիտութեան Օր»ը : Գահիրէի համալսարանին մէջ կազմակերպուած հանդէսի մը ընթացքին, նախագահ Ապտէլ Նասր յայտարարեց, ի միջի այլոց, թէ «միայն գիտութիւնը կրնայ իրագործել ժողովուրդին երազները եւ անոր խտէալները վերածել յառաջ, իրագործելի ծրագիրներու » :

Սակայն, իր ճառը աւարտելէ ետք, Նախագահը բաժնեց ոչ միայն գիտութեան, այլեւ փիլիսոփայութեան եւ գրականութեան մրցանակներ : Այսպէս ծանօթ իմաստասէր Ահմէտ Լութֆի էլ Սայետ ստացաւ ընկերային գիտութեանց առաջին մրցանակը՝ 2500 եգիպ. ոսկի, տոքթ. Թահա Հիւսէյին, — միջազգային համբաւով գրագէտ եւ նախկին կրթական նախարար, — ստացաւ գրականութեան առաջին մրցանակը՝ նոյնպէս 2500 եգիպ. ոսկի, իսկ Տոքթ Մուսթաֆա Նազիֆ ստացաւ գիտութեան առաջին մրցանակը՝ նմանապէս 2500 եգիպ. ոսկի : Ապա՝ Նախագահը՝ առ ի քաջալերութիւն, դանազան պարգեւներ բաժնեց գիտութեան եւ գրականութեան մէջ որոշ յաջողութիւն ձեռք բերած անձերու :

Նման պարգեւներ կը տրուին քիչ մը ամէն երկրի մէջ, բայց մանաւանդ այն երկիրներուն, ուր ղեկավար տարրը կ'ըմբռնէ ու կը գնահատէ գիտութեան, ինչպէս գրականութեան առաջնակարգ ու առաջնահերթ դերը : Ամէն տարի հարիւր հազարաւոր ոսկիներ, տոլարներ, ռուբլիներ կը տրուին իրենց յաջողութիւններով, փայլող գիտնականներու, գրագէտներու եւ արուեստագէտներու, որոնք իրրեւ «դեմոկրատ» չեն ապրիր հիմա, այլ կ'ապրին իբրեւ «արիստոկրատ» :

Կուգանք կը հասնինք բուն հարցին :

Աշխարհի մէջ մենք՝ Հայերս, աննշան՝ մեր քանակով, սակայն «յոյժ ընդ փոքու սահմանեալ» չենք մեր որակով : Վկայ՝ մեր անցեալը, վկայ՝ մեր ներկան եւ, ինչու չէ, վկայ՝ նաեւ մեր ապագան :

Ցրուած՝ հինգ ցամաքամասերուն մէջ, ամէն տեղ ունինք «գերազանցիկ»ներ թէ՛ արուեստի, թէ՛ գրականութեան եւ թէ ճարտարարուեստի մէջ :

Հոլիվուտէն մինչեւ Բիւրականի լանջերը, Մեթրոփոլիթընէն մինչեւ Մոսկուայի օփերան, մեր արուեստագէտներն ու գիտունները կը փայլին ոչ նուազ փայլով ու փառքով, քան մեծ ազգերու մեծ զաւակները :

Անոնք բոլորը, — գրող, գիտուն թէ արուեստագէտ, — միջազգային եւրահամբաւի տիրացած են : «Մանօթ անձինք» չեն, այլ «հանրածանօթ անձինք » են : Գերազանցութեան բազում մրցանիշներ շահած են : Իրենց անունը աշխարհի չրջանը ըրած է արագօրէն, եւ կարելի է ըսել, թէ այլեւս ոչ մէկ ազգի կը պատկանին, այլ կը պատկանին բոլոր ազգերուն :

Ունեցած ենք եւ ունինք նոյնպէս պետական փայլուն դէմքեր, մառեչալներ, զօրավարներ, ռազմագէտներ ու դեսպանատուներ, քաղաքապետներ ու կառավարիչներ, նախարարներ, նոյնիսկ վարչապետներ, «Պարոն հինգ առ հարիւր»ներ, վերջապէս դեր - մարզիկներ ու մարզական պատկառելի ախոյեաններ :

Ո՞ր մէկը թուել, մանաւանդ ո՞ր մէկը յիշել :

Մեր թերթերը գրեթէ ամէն օր արձագանգ կ'ըլլան նոր անուններու, պիտի ըսենք՝ նոր տաղանդներու, — սերմնացաններ ու հնձողներ, որոնք դուրս եկած են մեր «փոքր ածու»էն, աւելի մեծ, աւելի լայն, աւելի ընդարձակ «ածու»ներու մէջ ընելու համար իրենց հերկն ու ցանքը :

Հոս՝ դաշնակահար կամ դաշնակահարուհի մը, հոն՝ երգիչ կամ երգչուհի մը, անդին՝ գիտուն մը, այլուր՝ լեզուաբան մը, նկարիչ մը, երգահան մը, պարուհի մը... Ցանկը չունինք աչքի առջեւ ու կը վախնանք անուններ տալէ՝ խուսափելու համար հաւանական մոռացումներէ :

Եւ հիմա ատենն է, որ ըսենք . — Ցրնծա՛, Հայաստան : Եւ դուն, հօ՛տ փոքրիկ, մի՛ երկնչիր բնաւ :

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՀԱՐՑԸ ՄԱԿ-Ի ԱՌՋԵՒ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ՝ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԿՈՂՔԻՆ

Ալժերիոյ հարցը երկուշաբթի առաւօտ վիճաբանութեան դրուեցաւ ՄԱԿի մէջ : Հինգ տարուան ընթացքին՝ հինգերորդ անգամն է որ Ազգերու Կազմակերպութիւնը կը զբաղի այս խնդրով :

Այս անգամ, Ֆրանսայի ներկայացուցիչը վիճաբանութիւններէն առաջ յայտարարութիւն պիտի չընէ : Ֆրանսական պատուիրակութեան անդամները այնքան ալ գոհ չեն այս որոշումէն, որովհետեւ կ'ուզէին անգամ մը եւս, պաշտօնապէս, միջազգային ներկայացուցիչներու առջեւ ճշդել իրենց դիրքը, մանաւանդ՝ կրկնել Զօր. տը Կոլի վճռական առաջարկները : Բայց Ֆրանսական պատուիրակութիւնը վիճաբանութեանց չի մասնակցիր ՄԱԿը, այս պարագային, Ֆրանսայի ներքին գործերուն կը միջամտէ : Փարիզի վճռական այս դիրքը անփոփոխ պիտի մնայ :

Ուաշինկթընի Թունուզեան դեսպան Մոնկի Սլիմ, որ իր երկրին մնայուն ներկայացուցիչն է ՄԱԿի մէջ, Քաղաքական Յանձնախումբին առջեւ բացաւ ալժերիական վիճաբանութիւնը :

Թէեւ Ֆրանսական կառավարութիւնը բացակայ է ժողովասրահին մէջ, բայց Ալժերիոյ, «ժամանակաւոր կառավարութիւնը» ներկայ է : Արդարեւ, անցեալ Զորեքշաբթիէն ի վեր հինգ «նախարարներ» կը գտնուին Նիւ Եորքի մէջ. — Մոհամէտ Եազիտ՝ Տեղեկատուութեան «նախարար», Ապտել Համիտ Մեհրի՝ մաղրէպեան հարցերու «նախարար», Ահմէտ Ֆրանսիս (ելմտական), Ապտէլ Քատէր Շանտերլի՝ Ազատագր. ճակատի մնայուն ներկայացուցիչ Միացեալ Նահանգներու մէջ, ինչպէս նաեւ Ֆերհաթ Աբասի երկու խորհրդականները՝ Գումենճել եւ Եէհիա :

Այս առիթով, Ֆրանսական մամուլը կը յիշէ Ամերիկայի Արտաքին նախարար Հերթըրի անցեալ շաբաթուան յայտարա-

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ ԱՅՍՕՐ ՓԱՐԻԶ ԿԸ ՀԱՍՆԻ

«ՀԱԿԱՖՐԱՆՍԱԿԱՆ» ԱԼԻՔ՝ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Ինչպէս գրած էինք, Գերմանիոյ Վարչապետ Ատընաուըր, այսօր, Երեքշաբթի կէսօրէ առաջ Փարիզ կը հասնի : Խօսակցութիւններ պիտի ունենայ Զօր. տը Կոլի եւ Վարչապետ Տըպրէի հետ :

Այս հանդիպումին համար Ֆրանսական կառավարութիւնը առաջարկած էր Նոյեմբեր 26ը, բայց քանի մը օրով յետաձգուեցաւ՝ Գերմանացիներու խնդրանքով . (Նոյեմբեր 26ը գերմանական օրացոյցին վրայ՝ Սուրբ Քոնրատ է . Վարչապետը կ'ուզէր այդ օրը իր տունը ըլլալ, որպէսզի իր 19 թոռնիկները շնորհաւորութեան գային ...) :

Ատընաուըր վերջին անգամ Փարիզ եկած էր Մարտ 4ին : Դարունէն ի վեր ոչ մէկ ծանր հարց եկաւ խանգարել Փարիզի եւ Պոնի յարաբերութիւնները : Այսուհանդերձ, ինչպէս կը գրէ Ֆիկառոյի Պոնի թղթակիցը, վերջերս կարգ մը հարցեր դժգոհութիւն ստեղծեցին Գերմանիոյ մէջ՝ Ֆրանսայի հանդէպ :

Նախ՝ ալժերիական հարցը, որ գերման քաղաքական շրջանակներու կողմէ կը կոչուի Զօր. տը Կոլի «վարկի բարձրացման քաղաքականութիւնը » : Ինչ որ ուշագրաւ է, Գերմանացիները դժգոհ են Ե. Հանրապետութեան « ազգային փառքի » մտահոգութիւններէն : Այս պարագան որոշ «հակաֆրանսականութիւն» մը կը ստեղծէ մանաւորապէս քաղաքական կուսակցութիւններու մէջ :

Կառավարական ճակատի վրայ կը քննադատուի Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահին Նոյեմբեր երեքի ճառը, Զինուորական բարձր. գիտութեանց Կեդրոնին մէջ, որու ընթացքին տը Կոլ կարգ մը յարձակումներ գործած է Ատլանտեան Ուխտին դէմ :

Ընկերվարականներն ու Ազատականները կը քննադատեն Ֆրանսան՝ որ կ'ուզէ հիւլէական ուժ դառնալ :

Քաղաքական բոլոր կուսակցութիւններն ալ «ցաւալի» կը գտնեն Ֆրանսական այն յայտարարութիւնները՝ որոնք վերամիացեալ Գերմանիոյ սահման կ'առաջարկեն Օտըր - Նայսի գիծը :

Տնտեսագէտները դժգոհ են անոր համար՝ որ Ֆրանսայի բարեկամութիւնը շատ սուղ կ'արժէ : Այս առիթով կը յիշուի նաեւ այն պարագան՝ թէ Հասարակաց Շուկայի միջնորդութեամբ Արեւմտեան Գերմանիա կը մասնակցի Ալժերիոյ պատերազմին եւ Սահարայի քարիւղի հանքերու ծախքերուն :

Այնպէս կ'երեւի թէ հակաֆրանսական այս զգացումը կը քաջալերուի գերմանական մամուլին կողմէ (կարգ մը բացառութիւններով) :

Աւելի քան 600.000 օրինակ ունեցող պատկերազարդ թերթ մը Ալժերիոյ մասին թղթակցութիւն մը հրատարակելով՝ հետեւեալ խորագիրը կը դնէր — Մեր արիւնը, մեր դրամը : Բազմաթիւ լուսանկարներ ցոյց կուտան գերմանացի լեգէոնականները՝ կռուի մէջ, ինչպէս նաեւ Սահարայի նաւթահորերը :

Ուրիշ թերթ մը, օրական աւելի քան երեք միլիոն տպաքանակով, Ֆրանսական նաւերու կողմէ գերմանական Պիլպաօ բեռնատարին վրայ կատարուած քննութեան անդրադառնալով կը գրէր . — «Ֆրանսական յեղուզակութեան փառքը» :

Այս բոլորը սակայն պատճառ չեն եղած որ Վարչապետ Ատընաուըրի զգացումները փոխուին Ֆրանսայի հանդէպ : Տակաւին քանի մը օր առաջ կը յայտարարէր՝ թէ «Ֆրանսայի հետ բարեկամութիւնը Գերմանիոյ եւրոպական քաղաքականութեան անկիւնաքարն է» : Քաղաքական

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՊԷԸ ՓԵՍՔԷ ձերբակալուեցաւ առջի օր : Մինչ կը սպասուէր որ նախկին երեսփոխանը ամբաստանուի Միթրանի խնդրին մէջ իր բերած մասնակցութեան համար, բոլորովին տարբեր է ձերբակալութեան պատճառը : Փեսքէ ամբաստանուած է իբրեւ պատասխանատու 1958 Փետրուարին Ազգ. Ժողովի շէնքին մէջ կատարուած մահափորձին համար : Ծանօթ է որ մեծ վնասներ կային : Փեսքէ կ'ըսէ թէ դաւադրութեան մը զոհն է եւ շուտով ամէն ինչ երեւան կ'ելլայ : Համաձայն Պատժական Օրէնսգիրքին Փեսքէ կրնայ մահուան դատապարտուիլ քանի որ 434 և 435 յօդուածները կը նախատեսեն որ բոլոր անոնք որոնք կամաւոր ձեւով հրդեհ կը վառեն բնակուած որեւէ վայրի մէջ կրնան մահուան դատապարտուիլ :

ՆԱԽԿԻՆ երեսփոխան Լեւոն Ցովնանեանի վրայ յարձակումները պիտի դատուին այս շաբաթ : Արմատական թեկնածուն յարձակումներու ենթարկուած էր 1958ի ընտրական պայքարի ժամանակ երբ ճառ կը խօսէր :

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Վարչապետ Խրուշչեւ, համայնավար կուսակցութեան կարեւոր պատուիրակութեան մը գլուխն անցած՝ Փեշթա հասաւ, ուր կը մասնակցի Հունգարիոյ համայնավար կուսակցութեան եօթներորդ համագումարին : Խրուշչեւի այս այցելութիւնը «խորհրդաւոր» կը նկատուի կարգ մը շրջանակներու կողմէ եւ կը սպասուի որ կարեւոր յայտարարութիւն մը ընէ իր ճառին մէջ : Օտար երկիրներու համայնավար կուսակցութեանց ներկայացուցիչներուն մէջ, ժաք Տիւքլոյի եւ Խալէտ Պէքթաշի (Սուրիա) կողքին կը գտնուի նաեւ հայ մը՝ Արթին Մատէեան, որ Լիբանանը կը ներկայացնէ :

ԻՏԱԼԻՈՅ Վարչապետ Սեննի եւ Արտաքին նախարար Փելլա այսօր Լոնտոն կը հասնին, ուր խօսակցութիւններ պիտի ունենան Մաքմիլընի եւ Լօյտի հետ : Օրակարգի վրայ՝ Փարիզ - Պոն «առանցքի» մը վտանգը, Եւրոպական Միութիւնը եւ Հասարակաց Շուկայի «վեց»երուն եւ Ազատ Փոխանակութեան գօտիի «եօթ»ներուն յարաբերութիւնները :

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ մէջ հինգ հոգի մահուան դատապարտուեցան Իսրայէլի հաշւոյն լրտեսութիւն ընելու յանցանքով :

Ա. ՄԻԿՈՑԵԱՆ Մոսկուա վերադարձաւ : Մեքսիկօյէն մեկնելէ առաջ մամուլի ասուլիս մը տուաւ, չեշտելով թէ Սթալինի մահէն ի վեր կացութիւնը բարեփոխուած է Խ. Միութեան մէջ եւ աւելցուց . — «Այսօր քաղաքական ոչ մէկ բանտարկեալ կայ Խ. Միթեան մէջ : Սթալին լաւ գործեր ալ տեսած է, բայց իր վերջին տարիներուն բազմաթիւ սըխալներ գործեց ...» :

ԻՐԱՆԻ Շահը մամուլի ասուլիս մը տալով յայտարարեց թէ ամերիկեան զինուորական օգնութիւնը անհրաժեշտ է Պարսկաստանի համար :

ԱՄՄԱՆԻ ձայնասփիւռը կոչ մը ըրաւ Իրաքցիներու՝ որ ըմբոստանան եւ մաքրագործեն իրենց ղեկավարները :

շրջանակներն ալ կը հաստատեն թէ Վարչապետը խորապէս կը հաւատայ իր բանաձեւին :

Ատընաուըրի եւ հանրային կարծիքին հակասութիւնը յիշելով, փարիզեան թերթերու Պոնի թղթակիցները կը շեշտեն թէ այս պարագան մեկուսացման կ'առաջնորդէ Արեւմտեան Գերմանիոյ Վարչապետը :

Ամէն պարագայի մէջ, Ատընաուըրի Փարիզ այցելութիւնը կրնայ որոշ չափով մեղմացնել Գերմանիոյ մէջ Ֆրանսայի հանդէպ ստեղծուած աննպաստ կարծիքը :

ՖՐԻՏՐԻԽ ՇԻԼԼԵՐ

(ԾՆՆԴԵԱՆ 200ԱՄԵԱԿԸ)

Գերմանական մշակութային հաստատութիւնները ամբողջ 1959 տարին յատկացուցած էին յարգելու՝ գերման ազգին մեծ թատերագրին եւ բանաստեղծական հանճարին ծննդեան երկուհարիւրամեակը :

Չկար թատերասրահ մը, որ տրամադրուած չըլլար ներկայացնելու Շիլլերի մէկն ու մէկ գործը, կամ որեւէ ելոյթով եւ բանախօսութեամբ վերծանելու կեանքն ու գործը :

Ծննդեան թուականը, 10 Նոյեմբեր, պիտի մնայ համաշխարհային գրական պատմութեան մէջ յիշատակելի օր մը նաեւ այս երկու հարիւրամեակին առթիւ, որովհետեւ տօնախմբութիւնները հասան իրենց գագաթնակէտին եւ գերման մը-տաւորականութիւնը դարձակէտ մը հաստատեց վերծանելու Շիլլերը՝ իբր տիեզերաքաղաքացի, ոչ-նեղմիտ ազգայնական : Շիլլերի բուն պայքարը ազատութեան եւ մարդկայնութեան գաղափարին նուիրուած պէտք է տեսնել, նոյնիսկ Շիլլեր «առանց Վիլհելմ Թէլի եւ Կոյնակի Երգին», որովհետեւ այս գործերը իր կեանքի վերջին տարիներուն գրուածքին եւ իր կրած որոշ մէկ ազդեցութիւնը կը հաստատեն : Օրինակ իր թատերական կըտորներուն վարպետ դերասանին եւ բարեկամին Իֆլանդի յուսադրութիւնները՝ թէ կրնայ զինքը Փրուսիոյ մայրաքաղաքը հրաւիրել տալ : Եւ իրօք Շիլլերի Պերլին այցելութեան առթիւ այդ հրաւէրը եղած է իրեն, թէեւ Վայմարի դուքսը եւ աւրիշներ այս ծրագիրը մէկ կողմ դնել տուած են Շիլլերի, որ արդէն հիւանդ-կախ էր :

Շիլլերի ծննդավայրը, Մառբախ, Նեքար գետի ափին, Նոյեմբեր 10ին մեծ ցնծութեան մէջ էր : Այնտեղ ներկայ էին գերմանական մտաւորականութեան ներկայացուցիչները, Շիլլերի անունին եւ գործին հետ կապուած Մշակութային Միութիւններու ներկայացուցիչները եւ աշխարհի ամէն կողմէ հիւրեր Հռոմէն, Փարիզէն, Լոնտոնէն, Նիւ Եորքէն եւ ... Լայփցիկէն : Ծանօթ է թէ Ենայի համալսարանը կը կրէ Շիլլերի անունը : Յիշատակելի է որ մահուան 150ամեակին առթիւ 1955ին Թոմաս Մանի վիճակած էր խօսելու գլուխ գործոց ճառ մը Ֆրանքֆուրթի Ս. Պօղոս եկեղեցիին մէջ : Իսկ վերջին անգամ, Կարլ Զուքմայեր մեծանուն գերման թատերագիրը, Մառբախի մէջ կարդաց գրական եւ վերլուծական իր ճառը հազարէ աւելի թիւով ընտրեալ եւ հրաւիրեալ անձնաւորութեանց առջեւ, որոնք մասնակցեցան նաեւ Շթութկարտի փայլուն հանդէսներուն՝ ի ներկայութեան պետական նախորդ նախագահ Թէոտոր Հօյսի, բարձր անձնաւորութեանց եւ դեսպաններուն, որոնց կարգին ռուսական դեսպանը՝ Զմիռնոֆ :

Հարաւային Գերմանիոյ այս շրջանը հին ատեն Շվաթընլանդ կը կոչուէր, ինչպէս Տակիտոս Հռոմայեցին առաջին անգամ նկարագրած է գերման ցեղերու կեանքը եւ ծագումի վերաբերմամբ յորջորջուած անունները : Արդ, Շվաբները ձիրք ունեցող մարդիկ շատ տուած են գերմանական ազգին : Շիլլեր ալ Շվաբ մըն է... եւ այս պարագան Թէոտոր Հօյսի առիթ կուտայ «պարծենալու», որովհետեւ ինք ալ Շվաբ մըն է : Հօյս ձայնասփիւռին միջոցով նշանակալից ճառ մը խօսեցաւ Շիլլերի 200ամեակին նուիրուած :

Յիշենք նաեւ որ 70 կարդինալներ «պիտականօրէն Շիլլերի հետազօտութեան նուիրուած » դռնփակ համագումար մը ունեցան Շթութկարտի մէջ, իսկ բոլոր մայրաքաղաքներուն մէջ, նաեւ Մոսկուայի մէջ, Շիլլերեան հանդէսներ տըրւին : Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ եւս տեղի ունեցան հանդէսներ եւ Վայմարի մէջ խօսեցաւ մշակութային նախարար Ալեքսանդր Աբուշ, վեր հանելով Շիլլերի ազատատենչ եւ դասակարգային կապանքներու դէմ մղած պայքարը՝ շնորհիւ իր հանճարեղ գրականութեան : Վալտեր Ուլբրիխթ Վայմարի Շիլլերեան յուշարձանին պատուանդանին վրայ տեղաւորած է պսակ մը սա վերտառութեամբ. «Զի ան մերն էր » :

Պերլինի մէջ որ երկու մասի բաժնըւած է, հանդէսներն ալ կատարուեցան երկու բաժանեալ շրջաններու մշակութային հաստատութեանց մէջ առանձին-առանձին : «Ուլշտայն» լրարանական մեծ կազմակերպութիւնը Նոյեմբեր 11ին սարքած էր հանդէս մը, ուր խօսեցաւ Փրոֆ. Պաուլ Ալտենբերգ, շեշտելով որ Շիլլերի գործերը պէտք է վերծանել եւ ազատել դպրոցականի յատուկ խանդավառութենէն :

Արեւմտեան քաղաքամասի կառավարութեան եւ նոյն մասի «Ազատ համալսարանի» հովանաւորութեամբ տեղի ունեցաւ ծննդեան ճիշդ օրը, Նոյեմբեր 10ին արժանավայել հանդէս մը, բանախօս հրաւիրուած ըլլալով Զուրիցերիացի գրականութեան պատմութեան մասնագէտ Փրոֆ. Վալտեր Մուշգ, որ մասամբ ընդունելի, մասամբ, քննարկելի տեսակէտներով մօտեցաւ Շիլլերի գործերուն : Ամէն պարագայի «ազատութեան երգերգակն » է Շիլլեր, որ Ֆրանսական յեղափոխութենէն առաջ հետեւելով նոյնիսկ Ֆրանսական գրականութեան երգերգակներուն, օրինակ՝ Քոռնէյլի, խիզախօրէն երգեց ազատութիւնը եւ կանգ չառաւ գահին առջեւ՝ ինչպէս ըրեր էին անոնք : Բայց հարկ է Շիլլերն աչքի առաջ ունենալ «առանց Վիլհելմ Թէլ»ի եւ իր «Կոյնակի Երգին», ըսաւ բանախօսը : Թէեւ ամէն բռնատիրութեան տակ արգիլուած է Վիլհելմ Թէլի ներկայացումը եւ իսկոյն առաջին առթիւ ներկայացուած երբ ազատութեան ձայնը հնչած է, բայց այդ թատերգութիւնը կը մեկնաբանուի ազգայնական ուղղութեամբ, մինչդեռ բոլորովին խոտոր կը համեմատի Շիլլերի իսկական աշխարհաքաղաքացիական ազատասէր գաղափարներուն : Փրոֆ. Մուշգ փաստարկութիւն մը կը բերէր նաեւ որ Շիլլեր իր Վիլհելմ Թէլը գրած է 1804ին, երբ արդէն Նափոլէոն գրաւած էր Զուիցերիան եւ իր նիւթը 1307 թըւականին շուրջ կը դառնար, իսկ Իֆլանդ դերասանապետն էր մղում տուողը (ինչպէս նաեւ Կէօթէ, վերջնական ձեւակերպումներու առթիւ,— խնձորը տղուն գըլուխին վրայ դրած՝ նետո՞վ մը վար ձըգել թէ հարիւր մեթր հեռաւորութեամբ ծառի մը վրայէն վար ձգել) :

Դարձեալ արեւմտեան Պերլինի Շիլլերեան թատրոնը Նոյեմբեր 15ին հանդէս մը տուաւ Շիլլերի նամակներէն տասնեակի մը ընթերցումով Վիլհելմ Բորշերտ դերասանին կողմէ եւ բանախօսութեամբ Ռուդոլֆ Հագըլշտանգըի, որ անուանի գրագէտ մըն է : Այստեղ Շիլլերի վերծանումին հարցը բացայայտօրէն դըրաւ բանախօսը : Հայնրիխ Հայնէ ալ ըսած էր Շիլլերի համար.— «Ամէնէն ազնուոր սիրտը, որ երբ եւ է սիրած եւ տառապած ըլլայ Գերմանիոյ մէջ», ինչպէս մէջ բերաւ Հագըլշտանգ եւ շեշտեց, որ, եթէ յիշատակի հանդէսները իմաստ մը ունենալու են, ուրեմն հարկ է անցեալի սխալ մեկնութիւնները սրբագրել, որովհետեւ Շիլլեր «ազատութեան ուսուցիչն է » :

Չմոռնանք արձանագրելու թէ ամբողջ գերմանական մամուլը բացառիկ էջեր նուիրեց Շիլլերի, եւ բազմաթիւ գրագէտներ, թէ յօդուածներով եւ թէ նամակներով, արտայայտուեցան Շիլլերի գործին ու կեանքին մասին :

Հայկական պարբերական մամուլին, թարգմանական գրականութեան եւ հայկական բեմին ուշադրութեան առարկայ եղած են Շիլլերի գործերը մօտ հարիւր տարիէ ի վեր : Դորպատի համալսարանը յաճախած ուսանողութիւնը ոգեւորուած էր Շիլլերով, եւ գերման ճանապարհորդներէ գիտենք որ Խաչատուր Աբովեան իր աշակերտներուն գոց սորվեցուցած էր նաեւ Շիլլերի ոտանաւորները, բայց Ստեփանոս Նազարեանց իր «Հիւսիսափայլ»ին մէջ տուած է «Թուրանդոթ»ի թարգմանութիւնը չափածոյ (Մարտ եւ Յունիս թիւեր 1859) գրած է «Կէօթէ եւ Շիլլեր զուգակից արձանք Վայմարի մէջ» յօդուածը Հոկտեմբեր 1859ին եւ թղթակից Մարտիրոս Սարաֆեան գրած է Պերլինէն 11 Նոյեմբեր 1859 թուականով իր թղթակցութիւնը Շիլլերի հարիւրամեակին հանդիսութեանց մասին :

Ահա ուրեմն Շիլլերի ծննդեան երկհարիւրամեակը ինծի բաժին կ'իյնայ գրելու Պերլինէն եւ յիշատակութեան արժանի կը գտնեմ որ 1909ին «Բազմավէպ» Շիլլերի ծննդեան 150ամեակը յարգած է իր Դեկտեմբերի թիւին մէջ : Ինչ խօսք որ ժամանակի ընթացքին շարք մը թատերական եւ բանաստեղծական թարգմանութիւններ պարբերականներու մէջ թէ գրքի ձեւով հայկական մամուլի միջոցով հայ ժողովուրդի սեփականութիւն դարձած են : Այս Շիլլերեան տօնին առթիւ կ'ուզէի որ յիշատակուէին այդ վաստակաւորները, որոնց առաջին կարգին մանաւանդ հիներէն՝

Գէորգ Բարխուդարեանց (Փիեսքօ, Մարիա Ստուարտ դոն Կարլոս, Զանգակի երգ եւ ուրիշ բանաստեղծութիւններ) :

Ստեփանոս Նազարեանց (Թուրանդոթ, Մեսինացի հարսը կասանդրա) եւն. :

Փ. Վարդանեան (Աւազակները) :

Հ. Առաքելեան (Վիլհելմ Թէլ) :

Վերջին այս երկուքը քանիցս խաղացուած են Պոլսոյ եւ գաւառներուն մէջ :

Ըսի թէ հարիւր տարի առաջ Պերլինի մէջ հանդիսութիւններ եղած են : Այն ատենի ոգեւորութիւնը արտայայտութեան սահմանափակ ձեւեր միայն ունէր, — թատերական ներկայացում, երգ, նըւագ, գրքեր եւ պրակներ, բանախօսութիւն, իշխանական ներկայութիւն : Անոնք ամէնքը եղած են Շիլլերի համար մանաւանդ Պերլինի մէջ, ուր խօսած է համալսարանին կից Զինգակադեմիի սըրահին մէջ Եագոբ Գրիմ եւ խնամակալ իշխան Վիլհելմ Ֆոն Փրոյսըն հազար ոսկի տալէրի հիմնադրամ մը հաստատած է ոսկիէ յուշադրամով մը, որ պիտի տըրուէր լաւագոյն թատերական գործի մը հեղինակին : Այսօր ոչ միայն այդ հանգէսները եւ հրապարակային միջոցները կան, այլեւ ասոնց վրայ աւելցած են օրինակ 7000ի հասնող թիւը գերմանական մամուլին լայն գործունէութիւնը, ձայնասփիւռը, հեռատեսիլը դրոշմաթուղթի տարածումը եւն. : Շիլլերի երկուհարիւրամեակին առթիւ Պերլինի մէջ բացուած է նաեւ ցուցահանդէս մը Շառլոտտըն-բուրգի պալատին մէջ, ուր ցոյց կը տըրուին իր ձեռագիր նամակներէն քանի մը հատ, պատկերներ՝ գծուած կամ փորագրութենէ քաշուած, իր կեանքին հետ կապ ունեցող անձնաւորութիւններու նամակներ եւ պատկերներ, դերասաններու եւ դերասանուհիներու պատկերներ, գրքեր եւ ձեռագիրներ : Ցատկանշական է նաեւ որ Ֆրանսական 1789ի յեղափոխութեան յաջորդող առաջին տարիներուն Ֆրանսական քաղաքացիի իրաւունք արըւած է օտարականներու, որոնց կարգին Շիլլերի : Կը նկատուի որ ժիլ գըրուած է անունը սխալ «տառադարձութեամբ» անշուշտ : Հաւանաբար միայն լսողաց գրած են անունը կամ ժամանակի ինքնահաւան սկզբունքով : Յեղափոխութիւններն ալ կուգան եւ ակօսներ կը բանան, բայց չեն կրնար չյարգել հանճարները եւ Շիլլերի պէս սիրտ մը, որ նըւիրուած էր ընդհանուր մարդկայնութեան :

Գ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ԿԵՂԾ ՀԱՆՃԱՐՆԵՐ

ԺԱ.

Ինչ ցուրտ, ինչ տխուր սպասում էր այս. ի՞նչ բանի կը սպասէր մեռնելու համար խեղճ տղան. ու Բարսեղ, օրօրելու համար անոր հոգվարքը եւ ողջէգի իր վերջին քունը քաղցր ըլլայ, սկսաւ կրկին երգել :

Այդ երգը սրտագին կոչ մըն էր երիտասարդ հոգիի մը, որ ցաւի պահուն մանկական վաղեմի սովորութեամբ մը մայրը կը կանչէր. իւրաքանչիւր հատուածին Բարսեղ երկարաձգուած ձայնով մը ողբագին կ'երգէր. «Մայրիկ... մայրիկ...» :

Ամէնքն ալ յուզուած մօտիկցան Մանուկին անիկա դեռ չէր մեռած ու չգիտցուեցաւ, թէ Բարսեղի երգի՞ն ազդեցութեամբը թէ ընկերներուն մօտիկնալուն պատճառաւ գալարուեցաւ լրին եւ որուն հասակին սարսուռը տեսան վերմակին վրայէն յետոյ արտեւանունքը եւ բերանը բացաւ կարծես խօսելու համար ու բազուկը բարձրացուց խարխափելով անսահմանելի չարժումի մը մէջ, որ նորածինները եւ մահամերձները կ'ունենան՝ կարծես բան մը փնտռելու համար, մատները կառչեցան Բարսեղի մազերուն, եւ Մանուկ վերջին ճիգի մը մէջ զայն դէպի իրեն քաշեց : Անձկագին անհամբերութեամբ մը ամէնքն ալ ուզեցին իր վերջին խօսքը լսել բայց անբացատրելի ծամածռութիւն մը միայն տեսան իր դէմքին վրայ, մինչ վերջին շունչը եւ վերջին բառն ալ կը խեղդուէին կոկորդին խուպոտ աղմուկին մէջ :

Հակառակ ամէնուն յայտնի եւ սպասուած դէպք մը ըլլալուն Մանուկի մահը զիրենք սարսափեցուց եւ իբր թէ անակնկալ դժբախտութեան մը հանդէպ ըլլային՝ չփոթեցան, շուարեցան, սկսան գոչել ու լալ. Լուիզ՝ թէյին դգալը ձեռքը՝ ապշած կը նայէր ու չէր հասկնար. իր միտքը չէր ըմբռներ այս անդարմանելի դժբախտութիւնը. քանի մը վայրկեան այսպէս անցաւ, եւ Լուիզ դեռ քարացած մնացեր էր առանց շարժելու հակառակ Անտոնին, որ իր շարագուշակ թօշունի սիլուէթովը կանգնած խեղճ աղջկան առջեւը, ուսերը ցցած, երկու ձեռքերը քունքերուն՝ կը գոչէր.

— Մեռաւ, մեռաւ, ձեզի կ'ըսեմ որ մեռաւ :

Վերջապէս բարեբար արցունքները ժայթքեցին Լուիզին աչքերէն ու ցաւին մէջ կորսուած եկաւ Մանուկին դիակին վրայ ինկաւ ու սկսաւ թոթովել :

— Խեղճ, խեղճ բարեկամս ...

Մեռելին աչքերը բաց մնացած էին եւ կարկամած կզակը մէկ քովին կը ծռէր՝ եղերուած արիւնախառն լորձունքով մը :

Պահ մը կատարեալ լռութիւն տիրեց. ժամերէ ի վեր Մանուկին տաժանելի եւ բեկբեկ շնչառութեան ձայնը այնքան լեցուցած էր սենեակը իր դժնդակ աղմուկովը, որ տեսակ մը դադարի, հանգիստի զգացում ունէին լռութիւնը մտիկ ընելով. երբեմն միայն Լուիզի հառաչանքը կամ դիակին անդամներուն ճարճատումը կը խանգարէր այդ լռութիւնը :

Դարձեալ Բարսեղն էր, որ քաջութիւնը ունեցաւ գալու եւ Մանուկին աչքերը գոցելու, բայց ինչ որ ըրաւ անկարելի եղաւ կզակը շտկել. անիկա գալարուած մնաց մինչեւ եօթը եւ անիկա կարծես դժգոհութեան ծամածռութիւն մը կուտար մեռելին, չներուած ոխակալութեան արտայայտութիւնը, ուրկէ կ'ուզէին ամէնքն ալ ազատիլ :

Կէսօրէ ետք հարկ եղած ձեւակերպութիւններով դրադեցան եւ որոշեցին երթալ Հայոց եկեղեցին, լուր տալու :

Երբ վերջին անգամ հաւաքուեցան գիշերը Մանուկին մօտ, Լուիզ Սոֆիին հետ մաքրեր ու վերջին արդուզարդը ըրեր էին մեռելին. լատինական սովորութեան համեմատ մոմեր վառեր էին ու կը հսկէին Մանուկին քով. դեղնած, պրկուած, գալարուած անմարդկային բան մը ունէր այլ եւս անիկա մեղրամոմէ արձանի պէս, որուն վրայ յօնքերու սեւ գիծը տարօրինակ ուժգնութեամբ մը երեւան կուգար. թարթիչները աւելի սեւ եւ աւելի գեղեցիկ կ'երեւային ու բերանը միշտ ծռած, տրտունջի արտայայտութիւնը կը պահէր. միակ կենդանի բանը, որ նախկին Մանուկը կը յիշեցնէր, շագանակագոյն մազերու խոպոպ մըն էր, որ մարմարեայ ճակատին վրայ կ'իյնար մետաքսաւէտ թելերով ու դողդողջուն՝ կարծես դեռ իրենց մէջ վարանող կենսաւէտ շունչէ մը :

Ձեռքերնին ծալած եւ գլուխնուն դարնուած ընկերները եկան Մանուկին մօտ. ոմանք լռին կ'արտասուէին եւ ոմանք անդիմադրելի սարսափէ մը բռնուած կ'ընկրկէին. շատերը մահը առաջին անգամ այսքան մօտէն կը տեսնէին ու երբ իրենց աչքերը կը հանդիպէր մեռած ընկերոջը դէմքին՝ պաղ քրտինքով մը ողողուած կը զգային. երբ մէկ քանի քայլ անել հարկ կ'ըլլար սենեակին մէջ, չէին կրնար յառաջանալ, իբր թէ այդ խղճալի դիակը կառչէր իրենց, իբրեւ թէ այդ մահուան պատասխանատուութիւնը ունենային խօրապէս :

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(45 Շար.)

ԱՍԻՈՅ ԵՐԵՍԸ ԿԸ ՅԱՅՏՆՈՒԻ

ՄԱՐԳՕ ՓՕԼՕՅԷՆ ԱՌԱՋ

ԵՒՐՈՊԱՑԻՆԵՐԸ ՉԻՆԱՍՏԱՆԸ ԿԸ ՃԱՆՉՆԱՅԻՆ ՄԱՐԳՕ ՓՕԼՕՅԷ ԱՌԱՋ

Շատ հետաքրքրական է գիտնալ՝ թէ ինչպիսի՞ էին յարաբերութիւնները Ասիոյ եւ Եւրոպայի միջեւ, աւելի քան չուրջ հազար տարի առաջ: Կը խօսինք Կեդրոնական եւ Արեւելեան Ասիոյ մասին:

Մինչ ԺԳ. դար, Եւրոպացիները չէին գիտեր թէ գոյութիւն ունի Չինաստանը եւ Հիւսիսային Ասիան :

Առաջինը որ Չինաստանը ծանօթացուց, եղաւ Իտալացի հռչակաւոր երկրախոյզը, Մարգօ Փօլօ:

Այդ երկիրը, որ Եւրոպացիներու կողմէ կոչուած էր «անծանօթ երկիր», կամ «բարբարոսներու եւ մարդակերներու երկիր», Մարգօ Փօլօ նկարագրեց հզօր, չափազանց հարուստ եւ լաւ կազմակերպուած կայսրութիւն մը :

Մարգօ Փօլօ երեւելի՝ դարձաւ իր բրած յայտնութեամբը: Ոչ ոք կը տարակուսէր որ ինքը գտած էր «Գաղայ»ը եւ Կեդրոնական Ասիան :

Սակայն այսօր յայտնի կ'ըլլայ նոյնինքն Եւրոպացիներուն, որ Մարգօ Փօլօյէն շատ առաջ, Ասիոյ այդ մասերը ծանօթ էին Միջին Արեւելքի եւ Եւրոպայի բնակիչներուն :

ԴԱՐԱՒՈՐ ՀԻՆ ՃԱՄԲԱՆԵՐԸ

Այսօր յայտնի է, որ 15 դարէ աւելի առաջ, երեք – չորս ճամբայ կը միացնէին Միջին Արեւելքը՝ Չինաստանի: Հազարաւոր յոյն, հռոմէացի, բիւզանդացի, ճենովացի եւ վենետիկցի վաճառականներ, կարաւաններու միջոցաւ կը հասնէին մինչեւ այդ հեռաւոր երկիրը :

Նոյնիսկ Հրեաները, գաղութներ ունէին հոն եւ այդ գաղութներէն մի քանին վերապրած են մինչեւ մեր օրերը :

Պատմութիւնը կը սորվեցնէ, որ աշխարհագրական գիտերը չեն իրագործուած պաշտօնական պատուիրակութիւններու միջոցաւ, այլ վաճառականներու, կրօնական առաքեալներու, եւ կամ ալ աշխարհականներու միջոցաւ :

Իրականութիւնը այս է՝ որ Մարգօ Փօլօ յայտնեց Չինաստանի ճամբաները եւ հարստութիւնները, որոնք գաղտնի պահուած էին վաճառականներու կողմէ, իրենց պաշտօնին բերումով :

Նման բան մը պատահեցաւ Քրիստափոր Գոլոմպոսին. ան յայտնեց Ամերիկայի գոյութիւնը, մինչ Ամերիկան արդէն ծանօթ էր Տիեփի ձկնորսներուն, որոնք մինչեւ Լապրատոր (Քանատա) կ'երթային ձկնորսութեան համար: Տիեփի ձըկնորսները զգուշացանֆրանսայի միւս նաւահանգիստներուն նաւազներուն յուրտալէ, որպէսզի իրենց մենաշնորհը չկորսընցնեն :

ՀԻՆ ՊԱՏՄԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Կեդրոնական եւ Հեռաւոր Ասիոյ մասին տեղեկութիւններ կը կարդանք հին պատմագիրներուն մօտ :

Այսպէս, Հերոդոտոս (Ե. դար Ք. Ա.), մեզ կը տանի մինչեւ Ագրիպպիացիները, որոնք Արեւմտեան Մոնկոլիոյ բնակիչներն էին: Աղեքսանդր Մեծ կ'արշաւէ յաղթականօրէն մինչեւ Հնդկաստան :

Եւրատոսթէն (275 — 195 Ք. Ա.), որ մեզի ծանօթ է Ստրաբոնի միջոցաւ (58 Ք. Ա. — 25 Ք. Ե.) եւ Հիպպարք (190 – 125 Ք. Ա.) մեզի կը խօսին Կեդրոնական Ասիոյ մասին: Իրաւ է որ անոնք միշտ ճշգրիտ չեն, սակայն կարգ մը բաներու լաւատեղեակ են :

Տիրոսցի Մարինոս (Ա. դար Ք. Ե.) եւ անոր յաջորդը Պտղոմէոս մեզի փոխանցած են Ասիոյ մասին շատ մը տեղեկութիւններ, զորս ստացած էին յոյն վաճառականներէ : Ասոնցմէ մին, Մայէս Դիտիանոս, հասած էր մինչեւ այսօրուան չինական Չենսի նահանգը :

»ՄԵՏԱՔՍԻ ՃԱՄԲԱՆ »

Ստոյգ է 'որ յոյն վաճառականները կը ճանչնային ճամբայ մը, որ Սեւ Ծովէն եւ Տոն գետի բերնէն կ'երկարէր մինչեւ Չինաստան :

Հռոմէական Կայսրութեան ժամանակ, վաճառականները կը գործածէին աւելի հարաւէն երկարող ճամբայ մը, որ կոչուած էր «Մետաքսի ճամբայ»: Սակայն պատմագիրները տակաւին չեն կրցած ճշգրտութեամբ զա՛յն որոշել, գլխաւորաբար, որովհետեւ շատ մը քաղաքներու անունները փոխուած են :

Այսպէս, Փեքին՝ այսօրուան մայրաքաղաքը, կը կոչուէր Քի, ԺԳ. դարուն. յետագային, ան յաջորդաբար առած է հետեւեալ անունները՝ Են, Եու Չէու, Են Քինկ, Զունկդու, Դայդու, Բեբինկֆու. ԺԵ. դարէն յետոյ առացած է այսօրուան Փեքին անունը:

Ուրիշ չինական մեծ քաղաքներ՝ դէթ տասն անգամ անուն փոխած են :

Հաւանական կը թուի որ դէպի Չինաստան տանող հին ճամբաները այսօրուան կարաւաններէն որդեգրուած ճամբաներն են, դէթ մօտաւորապէս :

ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՏԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ԱՍԻՈՅ ՄԱՍԻՆ

Գալով Ասիոյ ծանօթութեան աստիճանին, զանազան դարերու ընթացքին վերիվայրումներ ունեցած է :

Այսպէս, Հռոմէական Կայսրութեան Եւրոպացիները աւելի լաւ կը ճանչնային Հեռաւոր Ասիան, քան Միջին Դարու Եւրոպացիները: Բայց Արաբները բոլորէն լաւ կը ճանչնային զայն :

Ասիոյ մասին միայն փոքրիկ դասագիրք մը գոյութիւն ունէր միջնադարեան Եւրոպայի մէջ-զայն կազմած էր, Հինգերորդ Դարուն, Մարտիանոս Գաբելլա. սա օգտուած էր Սոլինոսի (230 Ք. Ե.) եւ Կրտսեր Պլինիոսի պատմուածքներէն :

Իրաւ է որ երկու կրօնաւորներ, Յով – հաննէս Պլան – Կարպինացի եւ Կիյոմ տը Ռիւպրուք այցելեցին Կեդրոնական Ասիան եւ շատ մը բաներ պատմեցին. սակայն Մարգօ Փօլօ անգիտացաւ ամէն ինչ եւ գրեց իր նկարագրութիւնը, այնպէս, իբր թէ Չինաստանը այցելող առաջին Եւրոպացին ըլլար :

Հայացուց՝ ՎԱՐԴԱՆ Վ. ԹԷՔԷԵԱՆ

ՏՈՄՍԵՐ

ԿՈՉ ԸՆԵՆՔ ՈՐ ԱՂՕԹԵՆ

Երբ 1914ի առաջին աշխարհամարտը պայթեցաւ, ռազմաճակատին ետեւը գտնուող բազմութիւնները գաղափար անգամ չունէին թէ պատերազմը ինչ տեսակ բան էր: Շատերուն համար :

— Պատերազմը միայն զինուորներուն համար է, մեզի պէս մարդոց համար չէ ... Մենք գործ ունինք, տուն – տեղ ունինք... Մենք մեր գործը շարունակենք, թող անոնք երթան կռուին ... Այո, չեմ մեղքնար չէ, բայց ձեռքէս ի՞նչ կուգայ.. Շատ կը ցաւիմ որ այդ զինուորները մեզմէ ուշ ծներ են : Մենք բախտաւոր էինք որ մեր երիտասարդ եղած ատենը, ասանկ պատերազմ չեղաւ...՝ Քալէ, ուշ կը մնանք... Այսօր, կարեւոր յաճախորդի կը սպասեմ ... Միտքս ձգէ, տեղէ մը քիչ մը շաքար ճարելու ենք ... Այս բաժնեչափի դրութիւնը ջիղերս ոտքի կը հանէ :

Ժամանակին, պատերազմին «համը կ'առնէր» միայն մարդոց այն բազմութիւնը, որ կը գտնուէր ռազմադաշտին մօտերը : Միայն այդ բազմութիւնն էր որ կը կորսնցնէր իր տունն ու տեղը : Գիւղացիին ու քաղաքացին բախտակից կ'ըլլար հարուստն ալ :

Երկրորդ Աշխարհամարտին, Եւրոպայի մէջ, ճակատին ետեւը գտնուողներն ալ հետզհետէ, հասկցան թէ պատերազմը ինչ տեսակ հրէշ էր :

Մինչեւ Հիթլերի ռումբերը չանձրեւեցին Լոնտոնի պողոտաներուն վրայ, Անգլիացիին համար, պատերազմը տեսակ մը փութպոլի մրցում էր: Ամերիկացին, տակաւին, չի գիտեր թէ պատերազմը ինչ է, թէեւ, հետաւէն հեռու լըսած է որ երեսուն տարուան մէջ, երկու անգամ, կռիւ տեղի ունեցած է Եւրոպայի պորտին վրայ: Չի գիտեր, որովհետեւ տեսած չէ կերպարանքը թշնամիին ու անկողին մտած չէ կէս – կուշտ, կէս անօթի :

Այս « տգիտութեան » պատճառաւ չէ՞ որ կարգ մը Ամերիկահայեր ալ —չտեսներ — մինչեւ այսօր ալ կը խնդան Եւրոպայի աղքատութեան վրայ .

— Աղբար, գացինք տէ տեսանք, աս չունին, ան չունին ... Լոնտոն էի, 1947ին ... Նախաճաշէն ետք երկու հաւկիթով պէյքըն ուզեցի, չտուին... Հաց չունէին, միս չունէին, շաքար չունէին, կարագ չունէին ... Աչքը սիրեմ իմ Ամերիկայիս ...

Եւ սակայն, անցեր գացեր են այդ օրերը: Յաջորդ Աշխարհամարտին, ժողովուրդները ուր ալ գտնուին, որ ծակն ալ մտած ըլլան, անպատճառ պիտի առնեն կծու համը պատերազմին ու այն ատեն իրարու վրայ խնդացողներ, իրարու մեղքցողներ պիտի չըլլան : Որովհետեւ ամէն մարդ պիտի ըլլայ մեղքնալիք . եւ մեղքցողներն ալ երկար ատեն ոտքի վրայ պիտի չմնան: Գիտուններու տուած հաշիւներով, մեզի ծանօթ միթխարի քաղաքներուն մէջ, հիւլէական մէկ ռումբով, երկու ռումբով գետին պիտի փըռուին — առանց թաղուելու յոյս ունենալու — մէկ – երկու միլիոն մարդիկ, մէկ օրուան մէջ :

Չկայ ժողովուրդ մը, որ մեզմէ աւելի վախնար պատերազմէն: Սխալ չհասկնաք այս «վախ»ը: Կռիւէ վախցող արարածներ չենք: Մանաւանդ, երբ գիտնանք թէ ինչու համար է որ կը կռուինք եւ որու հաշւոյն է որ կը կռուինք :

Կը վախնանք պատերազմին հետեւանքներէն, որոնք, յաջորդ անգամուն, պիտի ըլլան ահաւոր, սարսափելի, զարհուրելի՝ մեր մինուճար հայրենիքին համար, որ կը գտնուի կրակին բերանը :

Սարսափով է որ կը լսենք թէ Թուրքիոյ մէջ ալ հեռավար ռումբերու խարիսխ մը պիտի հաստատուի : Ո՞ւր պիտի իյնան այդ ռումբերը, ամէնէն առաջ, երբ օրը գայ: Պատասխանը արտասանելու քաջութիւնը չունինք :

Զինադադարի տարեդարձն էր Նոյեմբեր 11ին: Շատ մը տեղեր ծաղկեպսակ դրին Անծանօթ Զինուորի գերեզմանին վրայ: Մենք՝ գերեզման ալ չունինք:

Ի՞նչ ընենք: Կոչ ընենք մեր մամիկներուն որ աղօթեն, որպէսզի ալ պատերազմ չըլլայ ու մեր հայրենիքին վրայ հրացանի մը գնդակն ալ չիյնայ ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

Պետութիւն մը կը բաղկանայ երկու կարգի քաղաքացիներէ, մեծ մասը կը կարծէ որ պետութեան պարտականութիւնն է ապրեցնել քաղաքացիները, իսկ փոքր մասը հակառակ տեսակէտը ունի, այսինքն քաղաքացին է որ պէտք է ապրեցնէ պետութիւնը :

×

Մէկը որ կը փնտռէ անթերի կին մը ամուսնանալու համար խղճալի մարդ մըն է, իսկ եթէ գտնէ եւ ամուսնանայ ա՛լ անլի խղճալի է :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (65)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Դ.

ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ ՋԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Տոքթորցուին ծառայութեանը համար սպասաւորի մը պէտքը անհրաժեշտ դատելով, Թաղէոս աղա՝ եկեղեցիին մէկ ժամկոչին զաւակէն նոր եկած եղբօրորդին, տասնըվեց տասնըեօթը տարեկան Խաչօն, կարմիր առոյգ այտերով, չուաբած նայուածքով տղայ մը, առաւ բերաւ հանրմին որուն դէմը բարեւ կեցած՝ գաւառացին մտիկ ըրաւ անոր պատուէրները, այմաւուրքի չափ երկար ու մանուածապատ, մեծագոյն մասէն բան մը չհասկնալով, բայց ամէնուն ալ հաւանութեան նշաններ ցոյց տալով :

Առ այժմ, Խաչօ ուտելու եւ պառկելու փոխարէն պիտի ծառայէր. ապագային երբ որ զօհ ըլլային իրմէ, մանաւանդ երբ որ տոքթորցուն տոքթոր ըլլար... պիտի վարձատրէին զինքը: Խոհանոցին կից, ընդարձակ մառան մը, ուր քանի մը հին ու մին կարասիներ նետուած էին եւ որ ձեղունին մօտ բացուած լուսանցոյցէ մը միայն կը լուսաւորուէր, սպասեակին ննջասենեակ որոշուեցաւ :

Պառաւ խոհարարուհին՝ քինալից 'ու խոժոռ նայուածքներ ուղղեց գաւառացի պատանիին .

— Վույ ծուները թէրէխս, մոլտաց, գլխուս քիչ փորձանք կար փորձանք մըն ալ աս էւելցաւ ...

Խաչօ՝ ոտքանին վրայ, տոքթորին ետեւը պիտի կենար, հնազանդելու համար անոր շարժումներուն եւ հրամաններուն, եւ ճաշին աւարտումէն յետոյ խոհանոցին մէջ փորը պիտի կշտացունէր սանըրուն էւէլցուքներովը:

Հէք պատանին, որուն իր ժամկոչ հօրեղբայրը կանխաւ սպառնալից հրահանգներ տուած էր այն ասպարէզին համար ուր կը նետէր զանիկա, եւ մանաւորապէս սա ահաւոր հեռապատկերը գծած էր անոր զահանդական նայուածքին առջեւ. « Խաչօ, աս տունէն վռնտուիս նէ՝ անօթի կը մեռնիս, ըսեմ քեզի, ժամուն մախսէնը կը նետեմ, հոն կը սատկիս ...»:

Հէք պատանին, չորս կողմէն ընդունած պատուէրներու այս տարափին տակ, սարսափով մը համակուած, ինքնաշարժ, լուռ, միակտուր ժեստեր կ'ունենար, արձակուած ամէն մէկը հրամանին ցնցուելով, մարմինը առաջ նետելով վերահաս վտանգէ մը ազատուելու պէս, բիրտ, կոշտ, անաանական :

Արշակ, որուն մէջ մանկական չարաճճիութեան տեղ անողորմ ու եասաէր հեգնողութեան մը բնազդները կ'արթըննային տարիքին հետ, գաւառացի տղուն այդ անտաշ, կրաւորական, երկչոտ շարժուձեւերուն մէջ զուարճութեան ժեղաւոր անգութ սատարներ կը գտնար, ճաշի միջոցին, յանկարծ, կը պոռար սպասաւորին, երբ ան՝ երկու ձեռքերը պորտին վրայ՝ կը կենար հոն, այդ կոչին բոլորովին անպատրաստ .

— Խաչօ, շուտ, պնակ մը ... վազէ :

Եւ երբ գաւառացին կը ճարտարուէր դէպի խոհանոց, թեւերը կախեր էր, ուսերը վայրահակ, շալվարին յետոյքը տատանելով, ամիրային թոռը կը ճաթէր խնդալէն :

— Նայէ. մամա, պէչիմը նայէ ...

Յետոյ անպատշաճ կատակներ կ'ընէր, որոնց կը հանդուրժէր Խաչօ լռիկ համակերպութեամբ, պարզապէս տրուած պատուէրներուն հնազանդելու համար : Գաւաթ մը ջուր բերել կուտար օրինակի համար, եւ կը հրամայէր որ գաւաթը կըրող ձեռքը ճիշդ գլխուն վերեւը բռնէ . յետոյ մէկէնիմէկ «դարձուր» կը պոռար: Եւ ահա գաւաթ մը ջուրը կ'իջնար Խաչոյին գլխէն վար, ականջներէն, ուսերէն վազելով, հագուստը թրջելով, մինչ Արշակ կուշտուկուռ քահքահներու մէջ կը գալարուէր, այդ անարգ տեսարանին վրայ միշտ մամային ուշադրութիւնը հըրաւիրելով :

— Մամա նայէ, Խաչոյին հիյէթը նայէ:

Եւ երբ հէք պատանին, որ շուարած, ափիբերան, կը մտածէր թէ սրբելո՞ւ չորցնելո՞ւ էր վրան գլուխը, առանց թոյլտուութիւն առնելու, տոքթորցուն դարձեալ հրաման մըն էր կ'արձակէր, որուն գործադրութեանը կը շտապէր Խաչօ, մոռնալով իր կրած տուչին անպատեհութիւնը :

Մաման, զաւկին այս ընդվզիչ կատակներուն որեւէ տարկութիւն, ընդդիմութիւն չէր ըներ, նոյնիսկ թեթեւ ժպիտներով կը քաջալերէր զանոնք, նկատելով որ անոնցմէ հաճոյք, ուրախութիւն կը զգար իր զաւակը, հոգ չէ թէ միամիտ ու արգահատելի արարած մը յարատեւ նըշաւակը դառնար այդ խոշտանգումներուն

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

րութիւնը, ուր կը չէզոքէր թէ՝ ըմբոստ ներկայացուցիչներու Միացեալ Նահանգներ մուտքի արտօնութիւն տալով՝ Ոստրէնկէթըն իր դիրքը չէ փոխած ալժերիական հարցին մէջ: Ընդհակառակն, Միացեալ Նահանգները զօրավիգ կը կենան Ֆրանսայի:

Հնդկաստանի ներկայացուցիչ Շեխար Ժհա ամերիկեան հեռատեսիլէն խօսելով Ալժերիոյ մասին, ըսաւ.— Կարծեմ թէ, ընդհանուր կարծիքին համաձայն, կրնամ ըսել՝ որ այս հարցը պէտք չէ աւելի բարդացնել. ընդհակառակն, վիճաբանութեանց ընթացքին որոշ մեղմացում մը ցոյց պէտք է տրուի:

Միւս կողմէ, ՄԱԿի մէջ քուէարկուած որեւէ բանաձեւ նպաստաւոր է Ալժերիոյ «Ազատամեայ կառավարութեան» համար: Նպաստաւոր՝ նոյնիսկ երբ որոշում պատասխանել տը Կոլի կոչին, որով հետեւ այդ պարագային՝ ըմբոստները ՄԱԿի միջամտութեամբ պիտի բանակցին Ֆրանսայի հետ: Կրակը դադրեցնելու առաջադրութեամբ ըլլալիք այդ բանակցութիւնները միայն զինուորական պիտի չըլլան — այլ՝ նաեւ քաղաքական, ալժերիական հարցը փոխադրելով միջազգային գետնի վրայ:

Կը մնայ գիտնալ թէ քանի՞ ճառեր պիտի արտասանուին եւ վիճաբանութիւններ քանի՞ օր պիտի տեւեն, ամէն պարագայի մէջ, ՄԱԿը դժուարին կացութեան մը մատնուած է Ֆրանսայի բռնած դիրքով. բոլոր երկիրներն ալ պիտի աշխատին որոշ բացատրութիւններ գտնել՝ կարենալ միջամտելու անհամար «Ֆրանսայի ներքին գործերուն»:

ԾԱԽՈՒ Է

Գեղեցիկ յարկաբաժին մը, չորս սենեակ, լոգիա, ժառան, երրորդ յարկ, նոր շէնքի մէջ, ամէն յարմարութիւն, արտենեկ 15րդ թաղամաս, հանդարտ (ռեզիտանսիէլ):

Գրել «Յառաջ»ին, որ կը փոխանցէ:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլ – Կարտանն-Սիւրսիւրի Հայր. Միութիւնը խորին ցաւով կը ծանուցանէ մահը Տիկին Աղնիւ Պետրոսեանի, որ տեղի ունեցաւ Ուրբաթ, 18 Սեպտեմբեր, Մարսէյլի մէջ: Այս առթիւ ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ընկեր Արիստագէս Պետրոսեանի եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն:

Փոխան ծաղկեպսակի Սիւրսիւրի Հայրենակցական Միութիւնը 1500 Ֆր. կը նուիրէ, Հայկազ Պօյաճեան 500 Ֆր., Սերոբ Գինոսեան 500, Գրիգոր, Զաւէն, Ստեփան հինգ հարիւրական, ընդհ. գումար չորս հազար ֆրանք՝ երկու հազար Ֆր. Մշակութային Տան եւ հազար Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Արայ Տէր – Վարդանեան (Մարսէյլ) Ամերիկա մեկնումին առթիւ կը նուիրէ. 2500 ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման:
1250 Ֆր. Շ. Միսաքեան սրահին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

1250 Ֆր. «Հայ – Բոյժ»ի:

×

Տիկին Դարբինեան իր եղբօր՝ Լեւոն Մարտիկեանի յիշատակին երեք հազար ֆրանք կը նուիրէ հանգստեան տունեբուն, երեք հազար Աղքատախնամին, երկու հազար Կապոյտ Խաչին եւ երկու հազար «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Շաւարշ Միսաքեան» խումբի վարչութիւնը, կազմակերպած է դասախօսութիւն մը, Չորեքշաբթի 2 Դեկտեմբեր ժամը 21ին, «Ահարոնեան» ակումբը:

Դասախօս՝ ընկ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ:

Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն հետեւեալ խումբերը ժողովի կը հրաւիրէ.—

Քրիստափոր ենթակոմիտէն 5 Դեկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին:

Հայաստան ենթակոմիտէն 5 Դեկտ., Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին:

Մուրատ խումբը 6 Դեկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

Արամ խումբը 6 Դեկտ. Կիրակի առաւ., ժամը 10ին:

Թաթուլ խումբը 6 Դեկտ. Կիրակի առաւ. ժամը 10ին:

Ակնունի ենթակոմիտէն 12 Դեկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին:

Համազասպ ենթակոմիտէն 13 Դեկտ. Կիրակի առաւ. ժամը 10ին:

Վռամեան ենթակոմիտէն 13 Դեկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

Զաւարեան ենթակոմիտէն 19 Դեկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին:

Ընկ. Կարօ խումբը 20 Դեկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Սարգիս Տէօքմէճեան, Օրիորդներ Արփինէ եւ Ցոլինէ Տէօքմէճեան, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, հեռագրով, նամակով, ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍԱՐԳԻՍ ՏԷՕՔՄԷՃԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

×

Կաթ. Պատուիրակ Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեանի առաջնորդութեամբ եկեղեցաշէն յանձնախումբի անդամները, երկրորդ այցելութիւնը տուին Լիոնահայ ազգայիններու եւ ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան շնորհակալութեամբ ստացան հետեւեալ կարեւոր գումարները բարեսէր ազգայիններէ.—

Պ. Պ. Փափազեան եղբարք Գրիգոր եւ Տիգրան հարիւր հազար ֆրանք, Կարապետ Շարլ Մանուկեան, Յարութիւն Մանուկեան, Ռոպէր Աւագեան (ատամնաբոյժ), Արման Մեսրոպեան, Օննիկ Քէօլէեան, Կարապետ Սահակեան, Գեղամ Ծատուրեան Նէրոնէն 50·000ական Ֆր: Ժորժ Եթերեան 30000: Մագսուտ Մանիկեան 20 հազար, Շահպազեան, Յակոբ Կէվիկեան տասնական հազար, Վէգ Սփոր Քոնֆէքսիօն հինգ հազար, Պ. Յակոբ Պըշագճեան (Մոնպրիսոնէն) հինգ հազար ֆրանք:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսանվիլիէի օդափոխութեան կայանին կը նուիրեն.—

Տիկին Քօնի Խորասանճի հինգ հազար ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Ճիւհէրեան երկու հազար, Տէր եւ Տիկին Միսաքեան (Իսի լէ Մուլինօ) հազար, Տէր եւ Տիկին Մայիսեան հազար, Տէր եւ Տիկին Անկիցեան հազար, Տէր եւ Տիկին Ալիքսանեան հազար, Տէր եւ Տիկին Պզտիկեան հազար, Տէր եւ Տիկին Էլմասեան (Իսի լէ Մուլինօ) հազար, Պ. Հայրապետեան 500, Պ. Փափազեան 500, Պ. Պայրամեան 500 Ֆր:

Հայ Կարմիր Խաչի Փարիզի դարմանատան կը նուիրեն.—

Տէր եւ Տիկին Տօնիկեան (Իսի լէ Մուլինօ) հազար ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Օհանեան 500, Տէր եւ Տիկին Պօյաճեան 500, Տէր եւ Տիկին Պզտիկեան 500, Ոմն 500 ֆրանք:

Տէր եւ Տիկին Պարէտ Քամպուրճեան կը նուիրեն երկու հազար ֆրանք, ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսանվիլիէի օդափոխութեան կայանին, փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ Օննիկ Պէշգաշեանի մահուան առթիւ:

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

Մշակութային Միութեան Փարիզի Վարչութիւնը իր անդամները կը հրաւիրէ ընդհ. ժողովի, որ տեղի պիտի ունենայ, Շաբաթ իրիկուն, 5 Դեկտեմբեր, սրճարան Քառէի սրահին մէջ:

Օրակարգ.— Վարչութեան համարատուութիւնը եւ հրաժարականը:

Նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ թեկնածութիւններ:

Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի:

Կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական հաւաքոյթը, այս Չորեքշաբթի գիշեր, ժամը 21ին, Քառէի սրահը: Վիճաբանական.— Միջին սերունդին նակատագիրը. դրական եւ բացասական կողմեր:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի Սօսէ – Սերոբ խումբին կողմէ, Կիրակի Դեկտեմբեր 6, ժամը 15ին, Քլոշէթի սրահը, 149պիս, Ավընիւ տ'Արժանթէօյ:

Ճոխ յայտագիր:

Կը հրաւիրուին ծնողները:

Մուտքը ազատ է:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ

Գեղարուեստական ցերեկոյթը

ՄԱՐՏ 27ԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅԵՐՈՒՆ

Պատրաստուեցէք Ամասիոյ Երիտասարդացի տարեկան մեծ պարահանդէսին:

Դեկտեմբեր 12, Շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի շքեղ սրահներուն մէջ, 340 Պուլվ. Շավ:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 2 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI 2 DÉCEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8661 35EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4462

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏԱՐԻ ՄԸ ԵՒՍ

Տարի մը եւս բոլորեց Հայաստան խորհրդային իրաւակարգին տակ :

Կամօքն Մոսկուայի եւ Անգարայի, 1920 Դեկտեմբեր 2ին «Հայաստանը յայտարարուած է Անկախ Սոցիալիստական Սովետական Հանրապետութիւն » :

Այն պահուն, երբ արեւմուտքի «աշխարհակալ» պետութիւնները օրէնքէ դուրս կը հռչակէին Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ նոր տէրերը, Լենին ու Մուսթաֆա Քեմալ եղբայրական դաշինք կը կնքէին :

Ու անկարող հարուածելու մեծերը, իրենց ուժը կը փորձէին մեր մինուճար հայրենիքին վրայ, որ վեց դարու ստրկութենէն ետք, վերջապէս անկախ էր դարձած :

Սահմանափակ էր Հայաստանի Հանրապետութեան տարածութիւնը 1918 Մայիս 28ին,— 11.000 քառ. քիլոմեթր : Բնակչութեան հարիւրին 38ը միայն Հայ էր : Կարեւոր թիւ մը կը կազմէին Վասպուրականի գաղթականները :

Պատերազմի արհաւիրքները անասահման հիւանդանոցի մըն էին վերածած երկիրը : Սով, թշուառութիւն ու համաճարակ ամէն կողմ : Մահուան մանգաղը անընդհատ ու անխնայ կը գործէր :

Օրուան իշխանութիւնները, ղեկավարութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, լծուած էին մէկ կողմէ դարմանելու ներքին վէրքերը, միւս կողմէ ստեղծելու միատարր Հայաստան մը, որպէսզի հարեւան Վրաստանը, Ատրպէյճանը եւ Թուրքիան չյանդգնէին իրարու միջեւ բաժնելու մեր հողերը, ինչպէս կը յաւակնէին :

Ժամանակի ընթացքին ընդարձակուեցան Հայաստանի Հանրապետութեան սահմանները եւ պակսեցաւ թիւը այլասեռ տարրերու :

Մեծ դաշնակիցները իրապէս եւ իրաւապէս ճանչցան մեր հայրենիքը :

Իսկ Թուրքիա 1920 Օգոստոս 10ի Սեւրի դաշնագրով ո՛չ միայն հանդիսաւորապէս ճանչցաւ Հայաստանի անկախութիւնը (յօդուած 88), այլեւ ընդունեցաւ մեր իրաւունքները Վանի, Պիթլիսի, Էրզրումի եւ Տրապիզոնի նահանգներու մեծ մասին վրայ (յօդ. 89) :

Այսպէս « Անկախ եւ Միացեալ Հայաստան »ը նուիրագործուեցաւ միջազգային մուրհակով մը, որուն տակ դաշնակիցներու եւ Թուրքիոյ կողքին ստորագրեց նաեւ Հայաստանի կառավարութեան ներկայացուցիչ Աւետիս Ահարոնեան :

Սեւրի դաշնագրին դէմ թշնամական դիրք բռնեցին, Մոսկուա եւ Անգարա :

Մոսկուայի արտաքին գործավար Չիչերին Լեւոն Շանթի պատուիրակութենէն կը պահանջէր հրաժարիլ Սեւրէն եւ 1920 Սեպտեմբեր 14ին զայն ձեռնունայն Հայաստան կը դարձնէր, խոստանալով Երեւան ղրկել Լեգրանը՝ իբրեւ լիազօր խորհրդային կառավարութեան :

Մոսկուայի աջակցութիւնը ապահովելէ վերջ, Մուսթաֆա Քեմալ Սեպտեմբեր 24ին, առանց պատերազմ յայտարարելու, Հայաստանի դէմ կը ղրկէր Քեազիմ Գարապէքիրի բանակները :

Բոլշեւիկեան գործակալները կը յաջողէին քայքայել հայ զինուորները : Կարսէն վերջ Թուրքերը կը հասնէին Ալեքսանդրապոլ :

Լեգրան, որ Հայաստան հասած էր Հոկտեմբեր 11ին, անընդունելի պայմաններ առաջարկած էր կառավարութեան : Կարմիր բանակը օգնութեան հասաւ Թուրքերուն՝ խեղդամահ ընելու համար Հայաստանի անկախ Հանրապետութիւնը :

Մեր հայրենիքը անգամ մը եւս բաժնուեցաւ հարաւի եւ հիւսիսի թշնամիներուն միջեւ :

Կրկին ինկաւ բռնակալութեան տակ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՈՒԺԵՐԸ ՀՈՒՆԳԱՐԻԱ ՊԻՏԻ ՄՆԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐԵՑ ՔԱՏԱՐ

ԾԱՆՐ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄՆԵՐ ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ԴԷՄ

*

Հունգարիոյ համայնավար կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար Քատար եօթներորդ համագումարին մէջ իր տեղեկագիրը կարդալով, Խրուշչեւի ներկայութեան յայտարարեց թէ խորհրդային ուժերու Հունգարիա ներկայութիւնը կը բացատրուի ոչ թէ ներքին, այլ՝ միջազգային քաղաքական կացութեամբ :

Քատար շեշտեց թէ «ժողովրդավար հանրապետութիւններու դէմ յաճախակի եւ հրապարակային սպառնալիքներ կ'ըլլան : Յաճախ ըսած ենք թէ խորհրդային բանակները պիտի մնան Հունգարիոյ մէջ՝ այնքան ատեն որ միջազգային կացութիւնը չէ բարեփոխուած »

Համայնավար կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղարը, շարունակելով իր խօսքը ըսաւ. — Կրնանք ըսել նաեւ, թէ երբ խորհրդային ուժերը Հունգարիայէն մեկնին, յետադիմականները ոչ մէկ ձեւով կրնան զօրանալ : Հունգար ընկերվարական յեղափոխութեան ուժերը այլեւս գիտեն պաշտպանուիլ ներքին թշնամիին դէմ : Հունգար ժողովուրդը հարկ եղածին չափ զօրաւոր է՝ հակայեղափոխականները ջախջախելու համար :

1956ի յեղափոխութեան ընթացքին եղած նիւթական վնասները կը հասնին 500 միլիառ ֆրանքի, կ'ըսէ Քատար, բայց 1957էն ի վեր թափուած ճիգերուն եւ համայնավար երկիրներու ցոյց տուած օգնութեանց շնորհիւ՝ աւերակները վերաշինուած են :

Միշտ խօսելով 1956ի ըմբոստութեան մասին, Քատար ըսաւ թէ Ռաքոզիի (պզտիկ Սթալին) վարչակարգը մեծ դեր խաղացած էր՝ որպէսզի Հունգարիացիները ապստամբէին . (ծանօթ է որ Հունգարիոյ համայնավար կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղարը երեք տարի բանտարկուած եւ չարչարուած էր Ռաքոզիի ոստիկաններուն կողմէ) :

Դատապարտեց նաեւ Իմրէ Նաճին, որ գնդակահարուած է ըմբոստութենէն ամիսներ յետոյ. «անձնախաղէպ դաւաճանութիւն մը ըրաւ ան, անջատողականութենէ անցնելով դրամատէրներու եւ աշխարհակալներու հետ գործակցութեան» :

Յեղափոխութեան պատճառներուն եւ հետեւանքներուն անդրադառնալէ ետք, Քատար յայտարարեց թէ Եուկոսլաւիոյ հետ իրենց յարաբերութիւնները լարուած էին 1956–1958ին, բայց ներկայիս որոշ չափով բարելաւուած են : Դիւանագիտական, առեւտրական եւ նոյնիսկ ընկերային յարաբերութիւնները կարելի է բնականոն նկատել :

Միւս կողմէ սակայն «ծանր տարակարծութիւններ ունինք Միացեալ Նահանգներու կառավարութեան հետ : Փեյթայի ամերիկացի դիւանագէտները երկու տարիէ ի վեր ամէն բան կ'ընեն՝ Հունգարիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու յարաբերութիւնները անկարելի դարձնելու համար :

«Ամերիկեան Ծերակոյտը մեծ վարկեր քուէարկեց՝ Հունգարիոյ ժողովրդավար Հանրապետութեան դէմ ուղղուած շարժումներուն նպաստելու համար : Մօտ 5000 անջատողականներ առնուեցան ամերիկեան բանակին մէջ : Ամերիկացիները կը պահեն այսպէս կոչուած ազատ Եւրոպայի ձայնասփիւռը, որ շարունակ

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Օրը Օրին

ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Երէկ .

— Գիտե՞ս ես որուն Աջը համբուրած եմ ...

— Չեմ գիտեր, որո՞ւն ...

— Խրիմեան Հայրիկ Կաթողիկոսին ... Եւ Ծնունդին առտուն ...

— Շատ ուրախ եմ ...

— Դուն, կեանքիդ մէջ, Խրիմեան Հայրիկ Կաթողիկոսին նման մեծ մարդու մը Աջը համբուրա՞ծ ես ...

— Ո՛չ ... Տէրտէրի ձեռք համբուրած ըլլալս անգամ չեմ յիշեր :

— Ուրեմն, եկուր, խոնարհաբար, ընդունէ՛ որ ես քեզմէ բան մը աւելի կ'արժեմ ...

— Կ'ընդունիմ, ամենա՛յն սիրով ... Դուն ինծմէ քանի մը ձեռք աւելի կ'արժես ....

×

Այսօր .

— Գիտե՞ս ես որուն լուսանկարը ունիմ, տունը ...

— Չեմ գիտեր, որո՞ւն ...

— Կոփամարտիկ Ճիմի Ռըփլիըմզի ...

— Շատ ուրախ եմ ...

— Դուն, կեանքիդ մէջ, Ճիմի Ռըփլիըմզի նման մեծ մարդու մը լուսանկարը ունեցա՞ծ ես ...

— Ո՛չ ...

— Ուրեմն, եկո՛ւր, խոնարհաբար, ընդունէ՛ որ ես քեզմէ բան մը աւելի կ'արժեմ ...

— Կ'ընդունիմ, ամենայն սիրով ... Դուն ինծմէ քանի մը կռուփ աւելի կ'արժես ...

×

Ու այսպէս, արժէքները կը փոխուին, կ'այլափոխուին : Կը պզտիկնան : Կ'աժննան :

Երէկ, այսինքն, այն օրերուն, երբ Հայ ժողովուրդը, տակաւին, «Թափառական Հրեայ » եղած չէր, մեր Մեծերը, իրա՛ւ, «սուղնոց բան»եր էին : Ամէն մէկը արքայ մը, որուն մօտենալու համար, հրովարտակի սպասելու էիր :

Գիւղացին ալ, քաղքցին ալ, իրա՛ւ, կը հպարտանային, կը փառաւորուէին ու իրենց դիմացինէն «բան մը աւելի» կ'արժէին, եթէ ժամուն կամ վանքին դրան առջեւ, համբուրած ըլլային Խրիմեանի մը Աջը :

Տեսա՞ծ էք պայծառափայլ դէմքը այն ունեւոր թաղականին, որ Աստուածածնայ առտուան պատարագէն ետք, իր տունը տարած կ'ըլլար «Ամենապատիւ Սրբազան Հայրը » :

— Եղբա՛յր, տունս օրհնուեցաւ, կարծես ... Պատրիարք ըսածդ ալ առանձին ըլլալու է ...

Հրաւէրին լուրը, երկուշաբթի առտու կանուխ, բռնած կ'ըլլար *շարշըն* .

— Տեսա՞ք, մարդ բախտ ալ ունենայ նէ առանձին բախտ ունենայ :

— Ի՞նչ է եղեր ...

— Ի՞նչ պիտի ըլլայ .... Պատրիարքը իրեն նաշի գացեր է, երէկ, պատարագէն ետք ...

Հանգիպած ենք խոնարհներու, որոնք կը հպարտանան ուրիշ «յաղթանակ»ներով .

— Հէ՜յ, հայրենակից, դուն գիտե՞ս դիմացինդ վէօվ ա՛... Որու հետ է որ կը խօսաս ...

— Ո՞վ ես, ի՞նչ ես, հայրենակից, ըսէ նայիմ ...

— Էկուր օր ըսիմ ... Ես էն մարդն իմ օր մեր Սուրբ Քրիստափոր մէկ անգամ չախեց ... Հիմի հասկցա՞ր օր էս ի՛նչ մարդ իմ ...

Ուրիշներ կը պարծենան .

— Գէորգ Չաւուշը իմ տունս եկած է ..

— Միհրան Չերազը իմ մեծ հայրիկիս դասընկերն է եղեր ...

— Ես Դանիէլ Վարուժանէն հայերէնի դաս առած եմ ...

— Ես Անդրանիկին զինուոր եղած եմ ..

— Ես ալ Արամին թիկնապահներէն մէկն էի ...

— Դուք Կոմիտաս Վարդապետին հետ խօսա՞ծ էք ... Ես խօսած եմ ...

— Լա՛ւ, դուք Ռոստոմին հետ սեղան նստա՞ծ էք ... Ես նստած եմ ...

— Չէ, ես Ռոստոմին հետ սեղան նըստած չեմ, բայց ես ալ Զաւարեանի յուղարկաւորութեան, դպիրներէն մէկը եղած եմ եւ լացած եմ :

Երէկ, իմաստուններն ի՛նչ արժէքներով կը հպարտանային, այսօր, յիմարները ինչերո՛վ ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետ Ատընաուըր, որ Փարիզ գալով առաջին տեսակցութիւն մը ունեցաւ Զօր. տը Կոլի հետ, Պոնէն մեկնելէ առաջ ֆըրանսական ձայնասփիւռի թղթակիցին յայտարարեց Ֆրանքօ-գերմանական գործակցութեան մասին. «Աւերակներու վըրայ սկսանք եւ այսօր, 14 տարի ետք, դաշնակիցներ ու բարեկամներ եղանք եւ գիրար լաւ կը հասկնանք : Հաւատացէք որ շատ գոհ եմ այս բարեփոխութենէն » :

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ երկու գիտնականներ օդապարիկով մը 24 քիլոմեթր բարձրացած են՝ ուսումնասիրելու համար Արուսեակ մոլորակը : Գիտնականները բարձրացած են շաբաթ օր ժամը 10-26-ին եւ երկիր վերադարձած Կիրակի՝ ժամը 15-30ին : Յաջողած են ուսումնասիրել եւ լուսանկարել մոլորակը . Արուսեակը ջրաշոգիով շրջապատուած է եւ կը կարծուի թէ «բնակչութիւն» մը կայ անոր վրայ, այնպէս՝ ինչպէս ծնունդ առած է երկրի վրայ :

ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ վաղը ճամբայ կ'ելլէ 32.000 քիլոմեթր ճամբայ կտրելու համար : Դեկտեմբեր չորսին Հռոմ կը հասնի, ուր Իտալացի ղեկավարներուն եւ պապին հետ տեսնուելէ ետք, պիտի մեկնի Անգարա :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՍԿԱՅԱԿԱՆ ԳՈՐԳ ՄԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ, (ԱՖՓ). — Հայկական գորգագործական գործարանը 164 քառակուսի մեթր ծաւալով հսկայական գորգ մը հիւսած է, կը հաղորդէ խորհրդային սենտիքաներու օրկան «Թրուտ» :

Գորգին վրայ վերարտադրուած է հայ ժողովրդական արուեստը, 11 տարբեր աստիճաններով : Հակառակ իր հսկայական ծաւալին, գորգը կը կշռէ 160 քիլօ : Անոր գծագրութիւնը կատարած է գծագրիչ Ա. Քէշիշեան :

Գորգը ներկայիս կը զարդարէ Հայաստանի գիտական կաճառի սրահը : Այս լուրը հաղորդեց նաեւ ֆրանսական հեռատեսիլը :

ՏԽՐՈՒՆԻ — ԳԵՂԱՄ ԳԱՎԱՖԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք թէ Ժընեւի մէջ յետ երկարատեւ հիւանդութեան մեռած է Գեղամ Գավաֆեան, շուրջ 75 տարեկան : Հանգուցեալը՝ նախկին տնօրէն Պոլսոյ Կեդր. Վարժարանին, մեծ դեր խաղացած է Պոլսոյ Ազգ. կեանքին մէջ եւ կարեւոր պաշտօններ վարած : Մարմինը Պոլիս պիտի փոխադրուի :

ԵՐԵՒԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Երեւան բազմադարեան հարուստ պատմութիւն ունի։ Աշխարհագրական նոյն տեղին վրայ գոյութիւն ունէր բնակավայր մը երեք հազար տարի առաջ։

Քաղաքին անունը, Երեւան, կապուած է բերդաքաղաքի մը անուան, Իրիբունի, որ կը յիշատակուի ուրարտական սեպագիր արձանագրութեանց մէջ։ Իրիբունի կը գտնուէր արդի Երեւանի հարաւ–արեւելեան մասին մէջ, Արին բլուրին վրայ։

Երեւան անուան ծագման մասին գոյութիւն ունին հայկական առասպելներ եւս։ Քաղաքին շրջակայքը, այս վերջին տարիներուն, պեղումներու շնորհիւ՝ գտնըւած են հնագոյն բերդերու եւ ամրացուած բնակավայրերու աւերակներ։ Շէնգաւիթի, Նոր–գաւիթի, Ծիծեռնակաբերդի, Կարմիր Բլուրի եւ Արին բերդի պեղումներով ի յայտ եկան աւերակներ, որոնք կը հաստատեն թէ Երեւանը, դեռ եւս ուրարտական շրջանին, կը կազմէր ամրութեանց հանգոյց մը։ Մեծ հռչակ կը վայելէր Թէյշէբաինի, բերդաքաղաք մը, որ կը գտնուէր Երեւանի հարաւ–արեւմտեան մասին վրայ, հոն ուր կը բարձրանայ Կարմիր բլուրը, այժմ հնագիտական պեղումներուն հանապազօրեայ եռուն հետաքրքրութեանց վայր դարձած։ Շնորհիւ այդ պեղումներուն, երեւան հանուած են նիւթական մշակոյթի հարուստ մնացորդներ եւ հիմնական գծերու մէջ կարելի է եղած վերականգնել բերդաքաղաքին յատակագիծը։

Մեր մատենագրութեան մէջ՝ Երեւանի մասին առաջին յիշատակութիւնը կը կատարուի Է. դարուն սկիզբը, Դուինի եկեղեցական ժողովին առթիւ։ Երկրորդ յիշատակութիւնը՝ նոյն դարու 40ական թուականներուն։ Առաջին յիշատակութիւնը անորոշ է, իսկ երկրորդը քիչ մը նուազ անորոշ, որովհետեւ կը հաստատէ թէ այդ թուականներուն՝ բաւական ամուր բերդի եւ աւանի անուն ունէր՝ բազմամարդ բնակչութեամբ։

Արաբական տիրապետութեան շրջանին՝ երկրին ընդհանուր պատմական ճակատագրին ենթակայ էր նաեւ Երեւանը։ Է. եւ Ը. դարերուն՝ երկրորդական–երրորդական նշանակութիւն միայն ունէր։

Երեւան իր զարգացման ուղին կը մտնէ երկրին քաղաքական անկախութեան վերահաստատութեամբ։ Թ. Դարու երկրորդ կէսէն սկսած՝ բաւական կը յառաջդիմէ եւ Ժ. դարուն արդէն այնքան անուն կը շինէ, որ մեր մատենագիրները կը յիշատակեն այլեւս իբրեւ «մեծ աւան», «գիւղաքաղաք,» «քաղաքագիւղ»։ Բայց եւ այնպէս մինչեւ ԺԳ. դարուն վերջերը կը զարգանայ շատ դանդաղ, ու միշտ կը մնայ երրորդական կարգի վրայ։

Երեւանի պատմութեան մէջ զգալի փոփոխութիւններ կը կատարուին ԺԳ. դարէն սկսեալ, երբ երկրին մէջ կը հաստատուի նախ Մոնկոլներու, ապա թուրքթաթարական տիրապետութիւնը։ Այդ շրջանին՝ Հայաստանի ծաղկած քաղաքներու տնտեսական կեանքը կը մարի աստիճանաբար, արագօրէն կը կորսնցնեն իրենց նախկին տնտեսական, մշակութային ու վարչական–քաղաքական կարեւորութիւնը, վերածուելով սովորական բնակավայրերու կամ ի սպառ ջնջուելով երկրին քարտէսներէն։ Նոյն այդ շրջանին՝ բացառաբար քիչ–շատ կը բարգաւաճին այն քաղաքները, որոնք դարձեր էին օտար տիրապետողներու կողմէ հաստատուած վարչական–քաղաքական կեդրոններ։ Ատոնց կարգին՝ Երեւանը, որ Դուինի, Անիի եւ Կարսի անշքացումէն ետքը՝ կը դառնայ Հայաստանի տնտեսական ու քաղաքական կեանքի օրրանը՝ Արարատեան աշխարհի մէջ։ Բայց եւ այնպէս իր մեծ եւ հռչակաւոր նախորդներուն համեմատութեամբ՝ կրկին կը մնայ գաճաճ եւ անշուք։ Արեւելեան Հայաստանի կեդրոնի այդ դերը Երեւան ստանձնեց 1440 թուականին եւ այդ թըւականէն սկսեալ՝ մեր մատենագիրներուն մօտ կը յիշատակուի իբրեւ «Այրարատեան աշխարհի մայրաքաղաք», թէեւ Հայաստան չունէր պետականութիւն, ընդհակառակն ենթակայ էր օտարին ծանր տիրապետութեան։

Այսպէս, Երեւանի պատմութիւնը հիւսուած է տխուր եւ ողբալի տարերութեամբ, անցանկալի ելեւէջներով։ Բախտը չունեցաւ երբեք բարգաւաճելու՝ բնականոն ընթացքով։ Պարսկա–Թրքական մռայլ ու ծանր տիրապետութեան շրջանին, Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի միջեւ մղուած յարատեւ պատերազմներու հետեւանքով՝ հիմնովին աւերակներու կը վերածուէր երկիրը, կը խափանուէր տնտեսական կեանքը, կը խզուէին արտաքին յարաբերութիւնները, կը փճանար մշակոյթը։ Երեւան, այդ թուականներուն, կը համարուէր ամբողջ Արեւելքի ամէնէն հռչակաւոր բերդը, դէպի ուր կ'ուղղուէին թշնամի բանակներուն առաջին հարուածները։ Պարսկա–Թրքական դարաւոր պայքարի շրջանին՝ Երեւան աւելի քան 14 անգամ տէր է փոխած, ձեռքէ ձեռք անցած, հետեւաբար ամէն անգամ աւերուած։ Քաղաքին համար, մասնաւորաբար ծանր հետեւանքներ ունեցաւ 1604 թուականը, երբ արգիլելու համար Թուրքիոյ յառաջխաղացումը դէպի Արեւելք՝ Շահ–Աբբաս յատուկ հրամանագրով արձակեց՝ պարպել եւ ամայացնել Արարատեան դաշտավայրը, փոխադրել բազմահազար բնակչութիւնը դէպի Պարսկաստանի խորքերը։ Երկրի աւերման եւ բնակչութեան բռնի տեղափոխութեան հետեւանքով՝ «մարդաթափ» կը դառնայ ամբողջ շրջանը։ ԺԷ. դարուն, սկսելով 30ական թուականներու վերջերէն, երբ Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի միջեւ կը տիրէր ժամանակաւոր խաղաղութիւն, Երեւան, իբրեւ սահմանային բերդաքաղաք եւ Արեւմուտքի ու Արեւելքի կարաւանային առեւտուրի կարեւոր կայաններէն մէկը, տնտեսական բարգաւաճում մը ցոյց կուտայ, սակայն շուտով կը փոխուի կացութիւնը։ Երեւան կ'ենթարկուի նոր հարուածներու։ ԺԸ. դարուն առաջին կէսին, նոր աւերումներ կը կրէ երկու անգամ՝ Թուրքերու եւ Պարսիկներու կողմէ։ Իւրաքանչիւր յարձակման ժամանակ՝ քաղաքին բնակչութիւնը, հակառակ խաներու կամքին, ուժեղ դիմադրութիւն ցոյց կուտար եւ իր արեան գնով կը պաշտպանէր հայրենի քաղաքը։ Այս տեսակէտով, փայլուն էջ մը կը կազմէ քաղաքի բնակչութեան հերոսական դիմադրութիւնը թրքական բանակին դէմ՝ 1724ին։ Ինչպէս ծանօթ է, Օսմ. բանակին այդ արշաւանքին ընթացքին՝ Երեւանի պարսիկ Խանը, Միհրալի, փոխանակ դիմադրութիւն ցոյց տալու, քաղաքապահ զօրքին, իշխաններուն ու մեծամեծներուն հետ կը փակուի բերդերուն մէջ եւ քաղաքը կը թողու անպաշտպան։ Ոտքի կը կանգնի քաղաքին բնակչութիւնը եւ կը կազմակերպէ կատաղի դիմադրութիւն մը։ Սակայն Օսմ. բանակը, որ արդէն կը գերազանցէր պաշարուածներուն ուժը թիւով ու զինական միջոցներով, կը ստանայ օգնական նոր ուժեր, եւ ի վերջոյ կը յաջողի խորտակել դիմադրութիւնը, ընկճել բնակչութիւնը, գրաւել քաղաքը եւ գերի տանիլ բնակչութեան մէկ մասը՝ կոտորելով մեծ մասը։

Թ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

“ՀԻՒԱՆԴ ՄԱՐԴԸ”... ԿՐԿԻՆ ՀԻՒԱՆԴ

•

ԽՄԲ.— Մեր ընթերցողներուն ծանօթ է ստորագրութիւնը, — Ռընէ Փիէռ Կօսէ, ֆրանսացի լրագրողը, որ «Նիս-Մաթէն» օրաթերթին մէջ հրատարակեց Աբրահամի մը պատմութիւնը, սխալմամբ գրելով թէ ··· Հայ է այդ Աբրահամը, առասպել կամ այլ բան, փոխանակ գրելու Իսրաիլի եւ ցեղակիցներուն անունը, ծանօթ նման բայց իրական պատմութիւններով։

Այս անգամ,— այլ առակ լուսարուք,— նոյն Ռընէ Փիէռ Կօսէն կ'երթայ Թուրքիա, կը վերադառնայ Ֆրանսա, գրիչը կ'առնէ եւ կը գրէ ··· հրամմեցէք.—

Ութ տարի առաջ, Վոսփորի ափերուն վրայ էր որ իմացանք թէ Ադամ Թուրք էր։ Ասիկա դիւրութեամբ չի մոռցուիր։ Անկէ ետք կուգան մարդկութեան բոլոր մեծ դէմքերը, միշտ ծագումով Թուրք։ Գիտէ՞ք թէ անոնց շարքին կը գտնուին նաեւ Պէթհովէն, Քլեմանսօ ...

Այս երկիրը հասկնալու համար՝ պէտք է ի մտի ունենալ թրքական առասպելական գոռոզութիւնը։ Վերջերս տակաւին, իրենց վարկ բացող ամերիկացի դրամատէրերուն, իրենց պարտքերը վճարելու անկարող՝ Թուրքերը պատասխանեցին ամբարտաւանութեամբ — Մենք ձեր դրամին պէտք ունինք, բայց ոչ թէ ձեր խորհուրդներուն։

Թրքական գոռոզութեան պատին ետեւ, ութ տարի առաջ, գտած էինք ամուր ցեղ մը, պայուրիչ երկիր մը, առողջ եւ բաւական մօտ մեզի, որ Աթաթիւրքի հետ կատարած էր իր արդիական յեղափոխութիւնը։ Եւրոպայի «Հիւանդ մարդը» առողջացած էր։ Դարձած՝ Հանրապետական, ժողովրդավար, խորհրդարանական։

Այսօր, վերստին կը գտնուինք Պոլսոյ մէջ, Վոսփորի ափին։ Ադամ միշտ Թուրք է հոն։ Բայց, մնացեալը··· կրկին խնդրոյ առարկայ։

Խրճիթներու եւ խաներու ահագին թաղեր փլցուած են՝ մեծ պողոտաներ բանալու համար։ Բազմաթիւ ընտանիքներ քառորդ ժամուան մէջ պարպած են իրենց տուները, որպէսզի քանդողները իրենց գործը տեսնեն։ Թուրքիոյ մէջ բարբարոսական է քաղաքաշինութիւնը, ինչպէս մնացեալը։

Թուրք բարեկամ մը մեզ կը տանի յաղթական այս պողոտաներէն մէկուն նախ մէկ ծայրը, յետոյ՝ միւս ծայրը։ Կը սկսին եւ կը վերջանան ճախճախուտներով, աղտոտ նեղ փողոցներով։

— Ահաւասիկ, կ'ըսէ ան դառնութեամբ, ո՞ւր կը տանի այս ճամբան։ Ոչ մէկ տեղէ՝ ոչ մէկ տեղ։ Արդի Թուրքիոյ խորհրդանշա՞նը։

Մտահոգութիւն պատճառող այլ պարագայ մը։ Այս Սոֆիայի սիւները Մենտերէսի կառավարութիւնը եօթը մեթր բարձրութեամբ գաճով ծեփած է, իսկ վարդակները՝ կանաչ եւ ոսկեզօծ, որոնց վրայ Քուրանէն հատուածներ արձանագրուած են։ Երեսուն տարի առաջ Աթաթիւրք մէկզի նետած էր այդ բոլորը, երբ մարդկութեան նուիրած էր (իր իսկ բառերն են) աշխարհի այս մեծ վայրը, զայն թանգարանի վերածելով։ Այսօր սակայն, 1959ի Թուրքիոյ մէջ, տարբեր աչքերով կը տեսնենք զայն։ Իսլամութեան դրոշմ՝ ամէն կողմ։ Պոլսոյ կեդրոնը, Կալաթայի կամուրջին վրայ քօղ դրած կիներու կը հանդիպինք, կրօնական ապուշցնող դպրոցները կը վերաբացուին, անուս իմամները իրենց ազդեցութիւնը վերագտած են բովանդակ Անատոլուի մէջ։ Բազմակնութեան արժանիքներուն մասին կը խօսուի դարձեալ։ Այս աշխարհական հանրապետութեան մէջ, տասը համալսարանականներէն ինը Ռամազանի տօնը կը պահեն։ Չկարենալով հաւատալ՝ կ'ուզենք տեսնել եւ կարգ մը հարցումներ կ'ընենք համալսարանէն դուրս ելլող տղոց։

— Առողջութեան համար լաւ է, կ'ըսէ անոնցմէ մէկը, խուսափողական նայուածքով մը։

Բայց, իրականութիւնը այն է, որ իր միւս ընկերներուն նման, ան ալ սպառնական նամակ մը ստացած է Ռամազանէն առաջ եւ... տեղի տուած։ Յառաջիկայ տարի պիտի վերսկսի։

Խորհրդարանին մէջ, մեծամասնութեան երեսփոխան մը առաջարկեց որ Սահմանադրութեան թիւ 1 յօդուածին մէջ «Հանրապետութիւն» բառին կցուի «իսլամ» բառը, որովհետեւ այդ յօդուածին մէջ չեշտուած է թէ Հանրապետութիւնը աշխարհական է։ Յիշենք նաեւ, որ վերջերս տակաւին Վարչապետ Մենտերէս յայտարարեց թէ ինք «լաւ իսլամ մըն է»։

Անգլիոյ մէջ, ունեցած օդանաւային արկածէն ետք, որմէ ողջ առողջ դուրս ելաւ, թոյլ տուաւ որ «հրաշքի ծնունդ» մակդիրը վարկ ստանայ ժողովուրդին մէջ։ Միւս կողմէ Անգարայի մամուլը առանց վերապահութեան կը հրատարակէ գուշակի մը յայտնութիւնը, որու համաձայն՝ Աբրահամի ոգին վերածնած է Վարչապետին մէջ։

Իսլամութեան վերածնունդ մը՝ Թուրքիոյ մէջ, մինչ արաբական աշխարհի մէջ անկրօնութեան երեւոյթներ կը յայտնուին։ Հազիւ հինգ տարի առաջ, երբ Ռաբաթ կը գտնուէինք, ականատես եղանք Թուրք ճարտարապետի մը եւ Մարոքցի ծեր գրոց–բրոցի մը խօսակցութեան։

— Մեր երկրին մէջ, կ'ըսէր Թուրքը հպարտութեամբ, այլեւս ոչ մէկ կամուրջ կը շինուի աղօթքով։

Բայց, վերջ ի վերջոյ, ո՞ւր են այդ կամուրջները։ Անոնց բացակայութիւնն է արդեօք որ պիտի բացատրէ դէպի աղօթք վերադարձը։ Ութ տարի առաջուան մեր Թուրքիան արդիականացման հսկայ ծրագիրներ ունէր։ Ոչ ծիծաղելի

ԿԵՂԾ ՀԱՆՃԱՐՆԵՐ

ԺԱ.

Հիմա ստիպողական եւ տաժանելի պարտականութիւն մը ունէին դեռ կատարելիք. պէտք էր Մանուկին մօրը նամակով մը իմացնել տղուն մահը. այդ նպատակաւ անգամ մըն ալ քովի սենեակը հաւաքուեցան։ Բացի Բարսեղէն եւ Վահէէն, միւս ընկերները ամէնքն ալ դրագէտ կամ բանաստեղծ ըլլալով կարծեցին նախապէս, թէ այդ նամակը դիւրաւ պիտի գրուէր. նախ Տաճատ փորձեց ու անկարող զգաց ինքզինքը. իր մանուածապատ մտքովը միջոցը չէր գտնար այս ճշմարիտ եւ ուժգին դժբախտութիւնը արտայայտող մէկ քանի պարզ եւ պատշաճ բառեր գտնել. երբ գրածը կարդաց, ամէնքն ալ զանգատեցան։

— Խնդիրը գրականութիւն ընելու վրայ չէ հիմա, ջանացիր պարզ եւ բարի ըլլալ։

Սուրէն ձեռք առաւ նամակը ու իր կարգին տեղի տուաւ. Անտոն միշտ անկապակից բառեր կ'ըսէր, երբեմն եղերական զեղեցկութիւնով մը լեցուն, որոնք սակայն դարձեալ մօր մը չէին դրկուէր. բոլոր այդ բառերու եւ ոճի հետ ճամարտակող մարդիկը ինքզինքնին անճարկած զգացին վերջապէս ...

Բարսեղ մինչեւ այն ատեն լուռ մտիկ կ'ընէր, երբեմն գլուխը ցնցելով դժգոհութեամբ. յանկարծ լաւ գաղափար մը ունեցաւ։

— Բարսեղ, ըսին, դուն այս նամակը պիտի կարենաս գրել, դուն վարժուած ըլլալու ես։

— Տուէք սա թուղթը, ըսաւ, իբր պատասխան։

Երբ Բարսեղ նամակը գրեց ու կարդաց, ամէնքն ալ երկիւղածութեամբ մտիկ ըրին զինքը ու զգացին, որ անգին Կէտիկ Փաշայի մէջ տարաբախտ մայրը այս տողերը կարդալով ճշմարիտ զգացումը պիտի ունենայ իր սիրական զաւկին վերջին բոպէներուն։

Երբ նամակին գործը վերջացաւ, խորհեցան այն երկու հարիւր ոսկիին վրայ, որ այնքան ուշ հասեր էր Մանուկին. աւելորդ ծախքերու դուռ չբանալու համար որոշեցին առանց օտարներու իմացնելու՝ մօրը վերադարձնել այդ գումարը. երեսուն ֆրանքի չափ հազիւ ծախսուած էր անկէ Մանուկին վերջին օրերուն. 58 ֆրանք մըն ալ պահեցին յուղարկաւորութեան համար եւ ամէնքը համաձայն եղան բաժին մը հանել այդ գումարէն Լուիզին, որ օրինաւորապէս որեւէ իրաւունք չունէր. երկար ատեն վարանեցան եւ որոշեցին, որ հինգ հարիւր ֆրանքէ աւելի դժուար պիտի ըլլար իրենց տրամադրել այդ գումարէն, ուստի Լուիզը կանչեցին եւ խօսեցան անոր։

Խեղճ պզտիկ աղջիկը, վիշտէն հեծեծագին ու վաղուան անստուգութենէն դողահար, մինչեւ ճակատը կարմրեցաւ, երբ լսեց ընկերներուն առաջարկը, յետոյ իր պզտիկ անձին բոլոր կորովովը դիմադրելով փորձութեան, մերժեց որեւէ բան առնել Մանուկէն եւ ասիկա այն քան պարզ ու մեկին ձեւով մը, որ ընկերները անպատշաճ համարեցին պնդել այդ մասին։

Բարսեղ հիացումով կը նայէր անոր սիրուն փոքրիկ դէմքին, արցունքով ողողուած եւ այնքան մեծ կը գտնար այդ անշահախնդրութիւնը, որ ինքզինքը խոնարհած կը զգար այդ գեղեցիկ շարժումին առջեւ։

Հետեւեալ օրը Մանուկին յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ եւ ընկերները մէկ քանի ժամ միասին անցընելէ ետքը ցրուեցան։

Քանի մը ամիս ետքը անոնցմէ ոմանք միացած էին դարձեալ Լիոնի կայարանին մէջ եւ գարեջուր խմելով ողջերթ կը մաղթէին Տաճատ Զարըզեանին, որ ուղեւորի վայելուչ հագուստ մը հագած, ձայնը յուզումէն խզդուկ եւ թեւովը լայն շարժումներ ընելով միջոցին մէջ՝ խանդավառութեամբ կը խօսէր իր ունենալիք գրական գործունէութեան վրայ։

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(46 Շար.)

ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏԸ

●

Ֆրանսական Բանակի Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը, անցի կիրակի հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ կատարել տուած էր ի յիշատակ բոլոր հայ զինուորներուն, որ ինկան Ֆրանսայի համար, արեւմտեան, արեւելեան եւ ափրիկեան ճակատներու վրայ 1914էն ցայսօր։

Արարողութեան ներկայ էր Նախկին Ռազմիկներու Նախարարութեան ներկայացուցիչը՝ ծերակուտական Օպէ։ Պաշտօնական անձնաւորութեանց կարգին կային՝ բանակի զօրավար Մոնքլար, զօրավարներ՝ Տիւֆիէօյի եւ Փիէփափի այրիները, Մարքի տիւ Վէօւ, գնդ. Գարտար, Մարոքեան Զօրաբաժնի զօրավար Կրոսի ներկայացուցիչը, օտար կամաւորներու նախագահ՝ տը Սեկիւրա, ութերորդ թաղամասի քաղաքապետը եւ բազմաթիւ ներկայացուցիչներ, զինուորական թէ քաղաքային, քոյր կազմակերպութեանց։

Արարողութիւնը տպաւորիչ էր եւ բոլոր ներկաները յուզումով հետեւեցան մեր հոգեցունց եկեղեցական երգերուն։ Խորանը շրջապատած էին եռագոյնով եւ Միութիւններու դրօշակներով։ Ներկաները մնացին մինչեւ վերջաւորութիւնը բացի ծերակուտական՝ Օպէէ եւ զօրավար Մոնքլարէ, որոնք ստիպողական հրահանգով պարտաւոր էին, նոյն օրը ժամը 12ին ներկայ ըլլալու, Էնվալիտի մէջ, պաշտօնական զինադադարութեան մը։ Ցաւով մեկնեցան, արարողութեան վերջաւորութենէն քառորդ ժամ առաջ, խոնարհելէ ետք, լռութեամբ, մեր հայ զինուորին արձանին առջեւ, որ եկեղեցիին դրան մօտ կը յիշեցնէ Հայերուն գոհողութիւնը։ Ք.

դտած էինք անոնք եւ ոչ ալ սքանչելի։ Մինչդեռ, Անատոլուի գիւղերէն մէկուն մէջ տեսած էինք թէ միջնադարու մարդ մը ի՜նչ վերաբերում կրնար ունենալ թրաքթէօրի մը հանդիպելով։ Դրացի գիւղէ մը թրաքթէօր մը այցելութեան եկած էր։ Երկու մարդիկ չուանով մը իրարու կապած էին երկու գործիքները եւ մէկը մէկ կողմէն, միւսը միւս կողմէն կը քաշէր՝ տեսնելու համար թէ ո՞ր մէկը աւելի զօրաւոր է... մինչ կիները դաշտը կ'աշխատին,— անոնք դաշտն են միշտ։

Որովհետեւ՝ ներկայիս 45.000 թրաքթէօրներ կան Թուրքիոյ մէջ, բայց արտադրութիւնը ոչ մէկ յաւելում կրած է։ Վերջերս մասնագէտ մը շրջապտոյտ կատարեց Անատոլուի մէջ եւ իր տեղեկագրին մէջ գրեց.— «Եթէ այդ մարդիկը ուզէին հետեւիլ իրենց կիներուն՝ դաշտ երթալով, Թուրքիոյ երկրագործական հարցը լուծուած պիտի ըլլար ...»։

ՌԸՆԷ ՓԻԷՐ ԿՕՍԷ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԵՐԵԿՈՅԹԸ

ՎԻԷՆ, (Յատուկ) — Ցիշատակելի երեկոյթ մը եղաւ 14 Նոյեմբերի ներկայացումը, որ տեղի ունեցաւ Սէրքըլ Կաթոլիքի սրահին մէջ։

Պարապ աթոռ չէր մնացած սրահին մէջ. մանաւանդ մեր նորահաս սերունդի ներկայացուցիչները, մեծ թիւով, եկած էին կուշտ ու կուռ խնդալու, զուարճանալու համար։

Ներկայացուեցաւ «Ամերիկահայ փեսացուն» երեք արարով ժողովրդական թատերգութիւնը, որուն դերակատարները, անխտիր ամէնքը, իրենց յաջող, անսայթաք խաղարկութեամբ, լաւագոյն կերպով պսակեցին Հ. Մ. Ը. Մ.ի մշակութային առաջին ձեռնարկը եւ վարչութեան թափած ճիգերը։

Բազմաթիւ փորձերով եւ զոհաբերութեամբ, կարելի եղաւ կարճ ժամանակի մէջ պատրաստել եւ ներկայացնել երկուքուկէս ժամէ աւելի տեւող այս կատակերգութիւնը։

Եղբայրներ Կիւլպէնկ Զարդարեան (Կարապետ Տայի), Ս. Մաթոսեան (Օգսէն), Աւագ Լուսարեւեան (Ժիրայր) եւ Մարտ. Գասմաճեան (Տէր հայր), ինչպէս նաեւ Օր. Անահիտ Կարապետեան (Տիկ. Սաթէն) եւ Օր. Քաջուհի Լուսարեւեան (Օր. Անգինէ), կրցան գոհացնել ներկայ հասարակութիւնը եւ արժանանալ խանդավառ ծափերու։

Մեր կարծիքով, պարբերական եւ տեղական ուժերով կազմակերպուած այսպիսի ձեռնարկներ կրնան օգտակար ըլլալ ազգային տեսակէտով։

×

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ.— Նախորդ թղթակցութեանս մէջ, որ եւ է ակնարկ չէի ըրած մեր Նոր Սերունդի տղոց գործունէութեան շուրջ, վերամուտի առիթով։

Նոյեմբերէն ի վեր սկսած են ամէն ուրբաթ իրիկուն հետեւիլ հայերէնի դասընթացքներու (դասախօս՝ Կ. Տէրմոյեան), ինչպէս նաեւ հայկական երգեցողութեան (Հ. Էեւոնեան)։

× Կապոյտ Խաչի դպրոցներու մասին, մեր ըրած սխուր խորհրդածութիւնները, «Յառաջ»ի մէջ, եւ օթափումի թելադրանքները սկսած են տալ յուսադրիչ արդիւնքներ։ Ժամանակէ մը ի վեր, աշակերտութեան թիւը կը բարձրանայ. ինչ որ ուրախութիւն, եւ մխիթարանք կը պատճառէ ոչ միայն Կապոյտ Խաչի մեր սրտցաւ քոյրերուն, այլ եւ ամէն սրտակից եւ հաւատաւոր Հայուն։

× Նշանակալից դէպք մը.— Վիէնի գաղութիս համար պատուաբեր եւ յիշատակելի օր մը պէտք է նկատել 21 Նոյեմբերի Շաբաթ օրը։

Մեր եռանդուն ընկերը՝ Նշան Ռատիկեան իր արդիական կառատան (garage-ի) բացումը կատարեց հանդիսաւոր կերպով։ Ընդունելութեան ներկայ էին քաղաքիս մեծամեծներէն յայտնի դէմքեր եւ բարեկամներ, առանց մոռնալու մեր շրջանի մեծագոյն թերթերու (Լը Փրոկրէ, Լը Տօֆինէ Լիպէրէ եւ Էքս Լիպէրթէ) թղթակիցները, որոնք մեծ գովեստով եւ լուսանկարներով իրենց թերթերուն մէջ տուած էին ընդարձակ տեղեկութիւններ մեր ընկերոջ հիմնած նորոգութեան եւ ներկարարութեան հաստատութեան մասին։ Ճամտ աշխատանքի ինչ սքանչելի օրինակ։

Կ. Տ.

×

ԿԵԱՆՔԸ ՄԷՆ ԼՈՒՐԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (յապաղած) — Տեղւոյս հոգեւոր հովիւ Տէր Բաբգէն քհնյ.ի վախճանումէն ի վեր մնայուն քահանայի չգոյութեան պատճառաւ մեր թաղամասին մէջ ազգ. գործունէութիւն գրեթէ չկար։ Կարգ մը սրտցաւ եւ ազգանուէր ազգայիններ կամքէ անկախ պատճառներով հեռացած էին թաղականութենէն ու չնորհիւ մնացած թաղական խորհուրդին (Գ.Գ. Խաչիկ Ցովհաննէսեան, Հաճի Վիլինկիրեան եւ Մարկոս Մարկոսեան) երկարատեւ ջանքերուն կարելի եղած էր չարունակել հայերէնի դասընթացքները ու պարբերաբար կատարել եկեղեցական արարողութիւններ զանազան քահանայ հայրերու բարեկամեցողութեամբ։

Այս ցաւալի վիճակին վերջ մը տալու համար անցեալ հոկտեմբեր 17ին դպրոցի սրահին մէջ ընդհանուր ժողովի հրաւիրուած էին բոլոր թաղեցիները։ Դժբախտաբար շատ քիչեր միայն պատասխանած էին հրաւէրին ու կարելի չեղաւ ձեռնարկել օրինաւոր թաղական խորհուրդի մը։ Գլխաւորութեամբ տողերս գրողին պարտականութիւն յանձնուեցաւ անգամ մը եւս ընդհ. ժողովի հրաւիրել թաղեցիները։ Ցանձնախումբը մասնաւոր «Հրաւէր – կոչ»եր ըրաւ, մանրամանութիւնները արդէն հրատարակուեցան «Յառաջ»ի հինգ եւ վեց Նոյեմբեր թիւերուն մէջ։

Նոյեմբեր ութի կիրակի օրուան ընդհ. ժողովին՝ ներկայ էին 63 թաղեցիներ, աչքի կը զարնէր մասնաւորապէս երիտասարդութիւնը, ուրախալի եւ օփոփաբար երեւոյթ։ Ժողովը տեղի ունեցաւ համերաշխ եւ կարգապահ մթնոլորտի մը մէջ։

Հրաժարեալ թաղականութեան զանձապահ եւ ներկայացուցիչ Գ. Խաչիկ Ցովհաննէսեան մանրամասն բացատրութիւններ տուաւ իրենց նիւթական եւ բարոյական գործունէութեան մասին։ Արծարծուեցաւ նաեւ տեղւոյս եկեղեցիին համար մնայուն քահանայի մը անհրաժեշտութեան հարցը, որոշուեցաւ կազմակերպել դպրոց դասը եւ հայերէնի դասընթացքները, բարելաւելու համար կատարել հիմնական կարգադրութիւններ։

Գաղտնի քուէարկութեամբ ընտրուեցաւ եօթը հոգինոց նոր թաղականութիւն մը, հետեւեալ կազմով.—

Ատենապետ՝ Աստիկ Աշճեան, փոխ ատենապետ՝ Ցակոբ Կէօնճեան, քարտուղար՝ Թադէոս Մալէզեան, գանձապահ՝ Ժանօ Ցովհաննէսեան, հաշուապահ՝ Ցարութիւն Համբարձումեան, խորհրդականներ՝ Տիրան Եղնոյեան եւ Գօղոսիկ Ջիլինկիրեան։ Ընտրուեցաւ նաեւ հաշուեքննիչ յանձնախումբի մը նախագահ՝ Լ. Քէլէշեան, քարտուղար՝ Երամ Փամպուկեան, խորհրդականներ՝ Աստուր Դարբինեան, Կարապետ Ցովսէփեան եւ Գօղոսիկ Գեղեւեան։

Նոյեմբեր 22ին քննուեցան նախկին թաղականութեան հաշիւները, որոնք կանոնաւոր էին։

Ուրախալի երեւոյթ մը եւս.— Նորընտիր թաղականութեան երեք անդամները կը պատկանին նորահաս սերունդին, յոյս ունինք թէ անոնք նախանձախնդրութեամբ պիտի փարին գործին՝ եւ փորձառութիւն ամբարելով պիտի ջանան հետզհետէ գրաւել երէցներու տեղը։

ԱՍՏԻԿ ԱՇՃԵԱՆ

ԿԱՆԱՆՉ ՏԵՐԵՒՆԵՐ ՈՐ ԿԸ ԹԱՓԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Նոյեմբեր 17ին ընկեր Ոսկանն ալ յանձնեցինք օտար հողին։ Տարաբախտ ընկերը ծնած էր 1903ին Սեբաստիոյ Գոչհիսար գիւղաքաղաքը, բարեկեցիկ եւ յեղափոխական ընտանիքի մը մէջ։ Մանկութենէն սնած յեղափոխական շունչով, շնորհիւ իր հօր Մկրտիչ Քէնտիրեանի, որ Սեբաստիոյ Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործիչներէն եղած է։ Ինչպէս ամբողջ հայ ժողովուրդին՝ Ոսկանին ալ գեղեցիկ մանկութիւնը երկար չի տեւեր։ Վրայ կը հասնի 1915ի աղէտը, ուր իր հայրը Սեբաստիոյ առաջին զոհերէն մէկը կ'ըլլայ։ Ու Ոսկանը հազիւ 12 տարեկան կը մնայ նորածին եղբօր հետ անոք անօգնական։

Գաղթի ճանապարհին Լազերը բռնութեամբ կը խլեն Ոսկանը իր մօր ձեռքէն ու կը տանին իրենց մօտ։ Ամբողջ պատերազմի ընթացքին կ'ապրի Ապրիլեան Սեւունդին վիճակուած ողբական։

Զինադադարին փախուստ տալով կը վերադառնայ իր հայրենի գիւղը, ուր հրաշքով մը ազատուած կը գտնէ իր մայրը եւ եղբայրը Գրիգորը։

Հազիւ շունչ առած ահա կը սկսի Քեմալի սարսափը։ Դարձեալ գաղթ։ 1925ին վերջնապէս կը հաստատուի Մարսէյլ։ Հազիւ օրուան պատառ մը չոր հացին ճամբան ապահոված՝ 1926ին քանի մը համագիւղացիներով Գուլվար Օտտոյի մէջ կը կազմեն Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Վարուժան» խումբը։ 1923ին Ոսկանը արդէն Ազգային գաւառականի անդամ էր իբրեւ Գուլվար Օտտոյի երեսփոխան։ Եւ Դաշնակցական ամէն գործի մէջ։

Հազիւ բարեկեցիկ վիճակի մը հասած, երբ աւելին պիտի կրնար տալ, ահա հարուածը,— տաւուտուն քաջ առողջ գործին կ'երթայ, քանի մը ժամ ետքը ընկեր Ոսկանը ոչ եւս էր։

Այս քանի մը տողերը իբրեւ փունջ մը ծաղիկ իր թարմ հողակոյտին վրայ։

Ա. ԱՐՄԱՂԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (66)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՑԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Դ.

ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ ՋԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Մաման, զաւկին ընդվզեցուցիչ կատակներուն որեւէ առարկութիւն, ընդդիմութիւն չէր ըներ, նոյնիսկ թեթեւ ժպիտներով կը քաջալերէր զանոնք, նկատելով որ անոնցմէ հաճոյք, ուրախութիւն կը զգար իր զաւակը, հոգ չէ թէ միամիտ ու արգահատելի արարած մը յարատեւ նշաւակը դառնար այդ խոշտանգումներուն։

Շաբաթը երկու երեք անգամ Մերկեր - եան կուգար, ապարանքին ներքին կեանքը ուսումնասիրելու, անոր նորութիւններուն ծանօթանալու, սեղանը, գինին վայելելու, զուարճանալու, խնդալու։ Եւ իրօք, կարելի չէր երեւակայել աւելի զուարճալի ու յատկանշական բաղադրութիւն մը տարրերու, որոնցմով կազմուած էր այդ տան բնակչութիւնը։

Հանըմը, զաւակը, խոհարարուհին եւ Խաչօն, բոլորովին անհամերաշխ, հակոտնեայ տիպարներ, նկարագիրներու անհուն հակասութիւններ, գիրար կտած հող, բախտին մէկ ցաւալի կատակովը, գիշեր ցորեկ յարատեւ շփման մէջ, իւրաքանչիւրը իր ցաւովը տոչորուած, համակուած, ամէն մէկը տարբեր իտէալներու հետամուտ, զիրար հասկնալու, զիրար մխիթարելու բոլորովին անկարող, իրարու վշտերէ, իրարու խենթութիւններէ անտեղեակ, իրենք իրենց մէջ ամփոփուած, խեղճ, ցաւագար, լուռ։ Ու ասոնց վրայ աւելցուր Բարթող աղան, իր հրէշային կազմուածքովը, իր գողնալու, կողոպտելու, դիշատելու անդադրում մտասեւեռումով այլանդակցած, տղեղցած իր երկու անհեթեթ էգերուն յաւերժական աղջիկնութեան դատապարտումին վիշտէն, որ երթալով աւելի եւ աւելի կը խածնէր, կը կծկէր, կը հրէշացնէր անոր մարմինը, եւ Թադէոս աղան, չկշտացող ուտիճ մը, անյագ յաբալէգ, մարդկային ընկերութեան կուշտին փակած տզրուկ մը, որ սուտ, խաբեպատիր ազգասիրութեան մը համբաւին կրթնած՝ աղքատ թաղի մը անարիւն երակները կը ծծէր, եւ մեծափարթամ ապարանքի մը փլատակներուն վրայ կը սլքտար դեռ՝ ճարակ փնտռելով իր ցանկութիւններուն, դիակնախոյզ բորենիի մը պէս։

Երրորդ տարուան կիսուն, տիկին Մարկոսեան, Մերկերեանի հետ խորհրդակցութեամբ, հակառակ այս վերջինին քանի մը բանաւոր առարկութիւններուն, վճռականապէս որոշեց տօքթոր անուանել Արշակը։

Այս յիմարութիւնը գործելու իր անյեղլի կամքին առջեւ, վերջապէս տեղի տուաւ Մերկերեան, եւ տօքթոր տիտղոսը այդպէս պաշտօնապէս տրուեցաւ Արշակի, որուն բաւական լուրջ եւ հանդիսաւոր ձեւերով հաղորդուեցաւ այս իրողութիւնը եւ որ, առանց զարմանքի արտայայտութեան, շատ բնական բանի մը պէս հաւանեցաւ ասոր։ Այդ վայրկեանէն, ուրեմն, տան մէջ ամէն մարդ պարտաւոր էր տօքթոր անուանել ամիրային թոռը, չնայելով որ դեռ տօքթորութենէ փարսախներով հեռու էր ան։

Նախ Խաչօն կանչուեցաւ առեան, զոր, ինչպէս բսինք, կը կազմէին Տիկին Մարկոսեան, Թադէոս աղա եւ Տօքթոր Մարկոսեան, եւ որուն ներկայացաւ զաւաճին սրտատրոփ եւ դողդողջուն։ Տարիներէ ի վեր այդ տան մէջ էր ու տակաւին առանց հանդիսաւոր, պաշտօնական կացութեան մը չէր ենթարկուած։ Կեցաւ հեռուն, պատին առջեւ, ծունկ բարեւ, ոտքը ոտքին քով, աչքերը գետնին յառած, յանցաւոր աշակերտի մը կեցուածքովը։

Թադէոս աղա, նախագահի հանդամանքովը, խօսք ուղղեց սպասաւորին եւ ըսաւ.

— Խաչօ, օղլում, հէլպէտտէ Աստուծոյ փառք կուտաս կոր քի մէկ առանկ աղէկ, շնորհքով տեղ մը ինկար ու մարդու պէս կ'ապրիս կոր... հոս ամիրայի տուն է, օղլում, հին էմէքտարները կը սիրուին, կ'օգտէ որ հաւատարիմ ըլլան, ճանկէօնիւլտէն ծառայեն. կը հասկնա՞ս կոր...

Խաչօ գլխովը այո ըսաւ։

— Էֆէնտիդ, շարունակեց Մերկերեան Արշակը ցուցնելով, բաւական զոհ է քենէ, քէչ մը աչքդ բանալու ես, բան սորվելու ես, ինքզինքդ սիրցնելու ես, հա՞մի։

Խաչօ գլխովը այո ըսաւ։

— Մինակ, վրայ բերաւ գանձապահը, ասկէց ետքը էֆէնտիիդ «տղաս, էֆէնտիս» չպիտի ըսես...

Հօս, Խաչօ վեր նայեցաւ, մարդուկին երեսը, տեսակ մը զարմացմամբ։

— Տօքթոր պիտի ըսես, շարունակեց Մերկերեան, տօքթոր բառը դրեթէ պոռալով։

Գաւառացին, որ կ'երեւայ թէ չէր լսած դեռ այս բառը, հետզհետէ ներկաներուն երեսը նայեցաւ, գուցէ կարծելով որ այն անհասնայ խաղերէն մէկը տեղի կ'ունենար, որոնց երբեմն կ'ենթարկուէր ինք։ Բայց դէմքերուն հանդիսաւոր լրջութիւնը ցրուեց իսկոյն իր այս կասկածը։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

յարձակում կը գործէ հունգարական Հանրապետութեան դէմ» ։

Ինչպէս կը տեսնուի՝ կարեւոր փոփոխութիւններ չեն եղած Հունգարիոյ մէջ։ 1956ի յեղափոխութենէն ի վեր առաջին համագումարն է որ կ՚ունենայ Հունգարիոյ Համայնավար կուսակցութիւնը ։ Թրուշչեւ ներկայ է ժողովներուն եւ շատ հաւանական է որ խօսք առնէ ։ Ուշագրաւ է սակայն այն պարագան՝ որ Կրեմլինի պարագլուխը Ուաշինկթըն այցելելէ ետք Ամերիկայի մասին իր ըրած յայտարարութիւններուն մէջ զուսպ է, իսկ Քատար կը խօսի այնպէս՝ ինչպէս «պաղ պատերազմի» կողմնակից մը։ Արդ, կը սպասուի Թրուշչեւի յայտարարութիւններուն՝ տեսնելու համար թէ Քէմփ Տէյվիտի գաղափարը ո՞ւր հասած է ։

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ Գիւղացիներու կուսակցութեան երրորդ համագումարը, որ տեղի ունեցաւ Վարշաւայի մէջ, քուէարկեց քաղաքական բանաձեւ մը, որ կ՚ըսէ. — «Ժողովրդավար Լեհաստանի մէջ, որ բանուորական եւ գիւղացիական երկիր մըն է, քաղաքական ինքնավար կուսակցութիւններ կան, որոնց քաղաքականութիւնը հիմնուած է ընկերվարութեան կառուցման վրայ եւ կ՚ընդունին Լեհական Բանուորական Միացեալ (Համայնավար) կուսակցութեան ղեկավարի դերը» ։ Բանաձեւը կը զգուշացնէ նաեւ «աջակողմեան տարրերը, որոնք մեծ վտանգ մը կը ներկայացնեն բանուորական շարժումին համար» ։

ԳՐԱԿԱՆ ԷՆԹԷՐՍԱԼԻՒ մրցանակին արժանացաւ Անթուան Պլոնտէն «Կապիկ մը ձմեռուան մէջ» վէպին համար ։

ՓԱՐԻԶԻ մէջ բացուեցաւ Արեւմտեան Եւրոպայի Միութեան ժողովը, որ կը համախմբէ հասարակաց Շուկայի եւ Ազատ Փոխանակութեան Գօտիի անդամները։ Ժողովին մէջ Անգլիա կ՚առաջարկէ կամուրջ մը ձգել «Վեց»երու եւ «Եօթ»ներու միջեւ, ինչ որ ուշագրաւ է, քանի որ ցարդ Անգլիան էր մեկուսացած երկիրը ։

ԺԸՆԵՒԻ հիւլէական ժողովին մէջ Ամերիկայի, Անգլիոյ եւ Խ. Միութեան ներկայացուցիչները համաձայնեցան յանձնախումբ մը կազմել՝ որ պիտի ուսումնասիրէ ջրածինի զէնքերու արգիլման միջազգային հսկիչ մարմնի մը մասնագիտական կարելիութեանց հարցը ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ սկսան ռուս-ամերիկեան բանակցութիւնները՝ առեւտրական փոխանակութիւններու համար ։ Առաջին անգամ ըլլալով պրագմատիկ պատուիրակութեան նախագահ Տը Սիլվա յայտարարեց թէ համաձայնութեան շուրջ հաւանականութիւններ կան ։

ՕՏԱՐ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ տնտեսական օգնութեան ծրագրին մէջ՝ յառաջիկայ տարուան համար չորս միլիառ հարիւր միլիոն տոլարի վարկ մը պիտի առաջարկէ Նախագահ Այզընհաուըր՝ անցեալ տարուան մէկ միլիառ 600 միլիոնի փոխարէն ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ եւ Իսրայէլի միջեւ մշակութային համաձայնութիւն մը կնքուեցաւ առջի օր, Փարիզի մէջ ։ Այսուհետեւ ֆրանսերէնը առաջին օտար լեզուն պիտի ըլլայ Իսրայէլի մէջ ։

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ եւ Կինէի ներկայացուցիչները Փրակայի մէջ բանակցութիւններ ունեցան, որմէ ետք հրատարակուած զեկոյց մը կը յայտարարէ թէ երկու երկիրներու միջեւ կատարեալ համաձայնութիւն կը տիրէ Միջազգային ներկայ հարցերու շուրջ։ Կողմերը գոհունակ կը կենան ընդհանուր զինաթափութեան խորհրդային ծրագրին ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արտաքին նախարար Քուվ տը Միւրվիլ Դեկտեմբեր չորսին պաշտօնական այցելութիւն մը պիտի տայ Հոլանտա ։

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ կռիւները միշտ կը շարունակուին, մինչ ՄԱԿի քաղաքական յանձնախումբը կ՚աշխատի ելք մը գտնել սահեղծուած կացութենէն։ Արդարեւ, անցեալ շաբաթ զանազան կռիւներու ընթացքին 491 ըմբոստներ սպաննուեցան Ալժերիոյ մէջ եւ 158 ուրիշներ գերի ինկան։ 388 զէնքեր գրաւուեցան։ 66 զինուորականներ սպաննուեցան այս բախումներու ընթացքին ։

ԱՒՍՏՐԻՈՅ մէջ հացագործներու գործադուլը չվերջացած՝ մետաղագործները կը սպառնան աշխատանքը դադրեցնել՝ եթէ ձեռնարկատէրերու եւ գործաւորներու բանակցութիւնները արդիւնք չտան ։

Այրի Տիկին Վարդանոյշ Փանոսեան եւ զաւակները՝ Գեղամ եւ Անահիտ, Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Փանոսեան (Կ. Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Նորայր Փանոսեան եւ զաւակը՝ Շաքէ, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Յովնանեան եւ զաւակները՝ Արտաւազդ եւ Սօնա (Ամերիկա), Պ. Գամիք Հիւնքեարպէնտեան (Կ. Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Արթիւր Շահմիրեան եւ զաւակները՝ Գերճ, Օննիկ, Ռոպէր կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, զաւկին, եղբօր եւ ազգականին՝

ԳՐԻԳՈՐ ՓԱՆՈՍԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 27ին։ Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի Դեկտեմբեր 3ին, ժամը 15.45, Լա Կառէնի գերեզմանատունը, 92, Րիւ ժիւլ Ֆերի ։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ ընդունիլ ։

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի Սօսէ – Սերոբ խումբին կողմէ, Կիրակի Դեկտեմբեր 6, ժամը 15ին, Քլուշէի սրահը, 149պիս, Ավընիւ տ՚Արժանթէօյ ։

Ճոխ յայտագիր ։

Կը հրաւիրուին ծնողները ։

Մուտքը ազատ է ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ամսագիրներն լոյս կը տեսնէ Յուլիս – Օգոստոս թիւը (111 – 112), միշտ ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ.—

Լեարդը առանդութեան մէջ (Հայ – Բոյժ).— Մնունդը կ՚ազդէ տեսողութեան վրայ (Տոքթ. Հ. Կուտիս).— Թութք — մայասըլ (Փրոֆ. Սարուխանեան).— Մննդական թունաւորումներ (Տոքթ. Գալուստեան).— Ի՞նչ գիտէք գարեջուրի մասին (Տոքթ. Աշնեան).— Պալար աղանջի եւ քիթի մէջ (Տոքթ. Սինանեանքի). — Մա՞նչ պիտի ծնի թէ աղջիկ (Քաղհան).— Մասիս լեռը (Գուլմասեան). — Ջրահարութիւն (Տոքթ. Ազատեանի). — Թմբրդը հրեայ կիներու մօտ (Տոքթ. Շ. Այվազեան).— Արուեստական սերնդագործութիւն (Տոքթ. Պանծալի).— Դաշտանս կտրեցաւ (Փրոֆ. Ա. Պինէ).— Ոսկեայ տասնարանեայ (Տոքթ. Հիւմպէր).— Վարունգ (Շ. Նարդունի). — Արուեստական չնչառութիւն (Խաչունի). — Խնամեցէք ձեր մազերը .— Խնդալը դարման.— Հաւի եւ հաւկիթի մասին։

Պատրաստութեան մէջ է Սեպտեմբեր – Հոկտեմբեր թիւը։

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ.— Տարեկան բաժնեգինը 1500 ֆրանք, արտասահման՝ 2000 ֆրանք, (երկու տարեկանը միաժամանակ վճարողին համար՝ 3750 ֆրանք)։

Դիմել այս հասցէով եւ անունով (գանձումները դիւրացնելու համար՝ ուշադրութիւն ուղղագրութեան). —

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ԾՆՈՒՆԴ

Տէր եւ Տիկին Հայկազն եւ Մառի Պատուականն կը ծանուցանեն իրենց երկրորդ զաւկին՝ ինչպէս եւ Մ. Սարգիսեան իր երկրորդ թոռնիկին Ազնիւ – Լուսինէի ծնունդը ։

Այս առթիւ նուիրելով Ալֆորվիլի եւ Շաւիլի դպրոցներուն երկու հազարական ֆրանք իր մեծ մայրիկներուն յիշատակին ։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՀԻՆ ՏԱՐՈՒԱՆ ՀԵՏ
ՓԱԿԵՑԷՔ
ՁԵՐ ՀԻՆ ՀԱՇԻՒՆԵՐԸ

Նոր Տարի
Նոր Ցրանք
Նոր Բաժանեգին

Շնորհակալութեամբ.

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՀԱՅԱՍԷՍ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ Ս. ՊԱՏԱՐԱԳ

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի, ժամը 10.30ին, կէս օրէ առաջ, բազմաձայն երգեցողութեամբ հայկական Ս. պատարագ եւ քարոզ պիտի ձայնասփռուի Վատիկանէն։

Միջին ալիք՝ 196 մ., կարճ ալիք՝ 19.84, 25.67, 31.10։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻՆ

Այրի Տիկին Փառանձեմ Ղազէրեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, Հայ Կարմիր Խաչի Ցէսանվիլիէի օգափոխութեան կայանին կը նուիրեն .—

Տէր եւ Տիկին Ժ. Պասապեան երեք հազար ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Խըտըրեան հազար ֆրանք ։

Այրի Տիկին Ժ. Վ. Մեսրոպեան կը նուիրէ տասը հազար ֆրանք ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն, իր ամուսնոյն յիշատակին, մահուան տարեդարձին առթիւ։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Շաւարշ Միսաքեան» խումբի վարչութիւնը, կազմակերպած է դասախօսութիւն մը, Չորեքշաբթի 2 Դեկտեմբեր ժամը 21ին, «Ահարոնեան» ակումբը ։

Դասախօս՝ ընկ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ ։

Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները ։

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ ժամը 20.30ին, Ակումբին մէջ։ Բոլոր ընկերու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն հետեւեալ խումբերը ժողովի կը հրաւիրէ.—

Քրիստափոր ենթակոմիտէն 5 Դեկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին։

Հայաստան ենթակոմիտէն 5 Դեկտ., Շաբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին ։

Մուրատ խումբը 6 Դեկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին։

Արամ խումբը 6 Դեկտ. Կիրակի առտու, ժամը 10ին։

Թաթուլ խումբը 6 Դեկտ. Կիրակի առտու ժամը 10ին։

Ակնունի ենթակոմիտէն 12 Դեկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին։

Համազասպ ենթակոմիտէն 13 Դեկտ. Կիրակի առտու ժամը 10ին։

Վռամեան ենթակոմիտէն 13 Դեկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին։

Զաւարեան ենթակոմիտէն 19 Դեկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին ։

Ընկ. Կարօ խումբը 20 Դեկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական հաւաքոյթը, այս Չորեքշաբթի գիշեր, ժամը 21ին, Քասէի սրահը։ Վիճաբանական.— Միջին սերունդին նակատագիրը. գրական եւ բացասական կողմեր ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ
Գեղարուեստական ցերեկոյթը
ՄԱՐՏ 27ԻՆ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
3
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

JEUDI
3 DÉCEMBRE
1 9 5 9

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8662 35EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4463

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ՄԷՋ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ԿԸ ԽՕՍԻ ՏԸ ԿՈԼԻ ՄԱՍԻՆ

ԾԱՆՐ ՑԱՐՁԱԿՈՒՄՆԵՐ ԱՏԸՆԱՈՒԸՐԻ ԴԷՄ

Ինչպէս կը սպասուէր, Ս. Միութեան վարչապետ Խրուշչեւ Հունգարիոյ համայնավար կուսակցութեան եօթներորդ համագումարին մէջ ճառ մը խօսեցաւ։ Շեշտելէ ետք թէ Մեծերու ժողովին պէտք է անդրադառնալ տրամաբանական ձեւով եւ նկատի առնելով միւս ժողովականներու փափաքները, Խրուշչեւ ըսաւ.—

« Այն պարագան՝ թէ Նախագահ տը Կոլի հետ իմ հանդիպումս որոշուած է Մարտ 15ին՝ երբեք չի նշանակեր որ Մեծերու ժողովը այդ թուականէն առաջ չի կրնար ըլլալ։ Արդարեւ, կառավարութեանց ղեկավարներու հանդիպումը տեղի կրնայ ունենալ իմ Ֆրանսա այցելութենէս առաջ։ Բայց Զօրավար տը Կոլ կ'ուզէ կարծիքի փոխանակութիւններ ունենալ՝ նման ժողովէ մը առաջ։ Այդ փափաքը հասկնալի է։ Մենք կը հասկնանք եւ ուշադրութիւն կ'ընծայենք անոր։ Թերեւս, նման տեսակցութիւն մը կարենայ նպաստել Մեծերու ժողովին »։

Կրեմլինի պարագլուխը աւելցուց թէ բոլոր տարակարծութիւններու համար անհրաժեշտ էր տրամաբանական լուծումներ գտնել. «հոս թէ ինչո՞ւ նկատի պէտք է առնել միւսներու առաջարկները»։

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐԻ ԴԷՄ

Արեւմտեան Գերմանիոյ Վարչապետը այս անգամ ալ չէր մոռցած Խրուշչեւի ճառին մէջ։ Ըսելէ ետք թէ Ատընաուըր կը խառնուի Արեւմտեան Պերլինի հարցին, «հարց մը՝ որ իրեն հետ կապ չունի », Խրուշչեւ գերման Վարչապետին մէկ ճառը յիշելով յայտարարեց թէ «անմիջական լուծումի սպասող ամէնէն կարեւոր հարցը զինաթափութիւնն է »։ Եւ աւելցուց.— Ես ալ կը մտածեմ թէ այս հարցը ամէնէն կարեւորն է եւ գոհունակութեամբ կը նշեմ այն պարագան՝ թէ Վարչապետը վերջապէս հասկցած է ...։

Այսուհանդերձ, Խրուշչեւ քննադատեց Արեւմտեան Գերմանիոյ Վարչապետը, ըսելով թէ ան կ'ուզէ զինաթափութեան հարցը կապել գերմանական հարցին լուծման. «արդարեւ, աւելցուց Խրուշչեւ, Ատընաուըր գերմանական հարցի լուծում ըսելով կը հասկնայ Արեւելեան Գերմանիոյ ընկերվարական վարչակարգին վերացումը, որմէ ետք ան պիտի միայն Արեւմտեան Գերմանիոյ »։ Այնուհետեւ, Խորհրդային Վարչապետը սկսաւ ծանր յարձակումներ գործել Ատընաուըրի վրայ, որ «անկարելին կը փորձէ՝ Ս. Միութեան եւ Արեւմտեաններու յարաբերութեանց բարելաւումը արգիլելու համար »։

« Այդ ձեւով, ապերախտ գործ մը կը տեսնէք, Պարոն Վարչապետ, չըսելու համար՝ անարժան գործ մը» բացագանչեց Խրուշչեւ։ «Եթէ Ատընաուըրի հաւատք ընծայենք՝ Ս. Միութիւնն է որ պատճառ դարձաւ Բ. Աշխարհամարտին եւ ոչ թէ նացի Գերմանիան» ըսաւ Խրուշչեւ, աւելցնելով թէ Մոսկուա երբեք պիտի չընդունի Արեւելեան Գերմանիոյ լուծարքը խնդրոյ առարկայ դարձնել։ Ս. Միութեան Վարչապետին ճառին մնացեալ մասը, «լենինիզմ»ի փառաբանութիւնն է, որուն գլխաւոր կէտերը հետեւեալներն են.—

Մեծերու ժողով.— Ս. Միութիւնը չէ հրաժարած Մեծերու ժողովը կարելի ե-

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ. "ՅՈՅՍԻ ԵՒ ՎՏԱՆԳԻ ՇՐՋԱՆ ՄԸ Կ'ԱՊՐԻՆՔ"

ԿԱՐԾԻՔԻ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՏԸ ԿՈԼԻ ՀԵՏ

Ֆրանքօ-գերմանական հանդիպումին առաջին օրը յատկացուած էր կարծիքի փոխանակութեանց։ Վարչապետ Ատընաուըր եւ Նախագահ տը Կոլ քննեցին միջազգային ներկայ կացութիւնը, այնպէս՝ ինչպէս կը ներկայանայ դիւանագիտական յառաջիկայ հանդիպումներէն առաջ։

Ուշագրաւ է այն պարագան՝ որ երկու երկիրներու միջեւ տարակարծութիւններ չկան եւ աշխատանքները կը տարուին Արեւմուտքի զօրացման հարցը նկատի առնելով։

Առաջին օրուան խօսակցութիւններուն մէջ կարեւոր տեղ մը յատկացուած էր Ատլանտեան Ուխտին։ Այս մասին, Վարչապետը վճռական յայտարարութիւններ ըրած էր արդէն Օրլիի օդակայանին մէջ։

Ինչպէս գրած էինք, Վարչապետ Ատընաուըր Օրլի հասաւ Արտաքին նախարար Ֆոն Պրենթանոյի ընկերակցութեամբ։ Օդակայանին մէջ հիւրերը դիմաւորուեցան Տըպրէի եւ Քուվ տը Միւրվիլի կողմէ։

Վարչապետ Տըպրէ, բարիգալուստի ճառ մը խօսելով, յայտարարեց.— «Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ տարիներէ ի վեր սկսուած գործը հետզհետէ աւելի հաստատուն հիմերու վրայ կը դրուի։ Այդ ճիգը երկու ազգերու ղեկավարները կը մղէ միասնականութեան՝ բոլոր մեծ հարցերու մէջ։

« Քանի մը օր առաջ, Սթրազպուրկի մէջ, այսինքն հասարակաց մեր սահմանին մօտ, Զօր. տը Կոլ ճառ մը խօսեցաւ, անգամ մը եւս միակամութեան եւ հասարակաց քաղաքականութեան մը վրայ դնելով իր շեշտը։ Այդ կամքն է, որ մենք կ'արտայայտենք, այդ քաղաքականութիւնն է, որ կը վարենք ...»։

Տըպրէի պատասխանելով, Վարչապետ Ատընաուըր ըսաւ.— « Շատ ուրախ եմ, Փարիզ, Ֆրանսա գալով՝ Նախագահ տը Կոլի եւ Ֆրանսական կառավարութեան հետ շարունակելու համար այն յարաբերութիւնները՝ որոնք կանոնաւորաբար կը պահենք, յուսալով թէ անոնք կը նպաստեն մեր ժողովուրդներու բարելաւման։

« Յոյսի եւ վտանգի շրջան մը կ'ապրինք։ Քաջութիւնը անհրաժեշտ է՝ այդ վտանգը դիմագրաւելու համար։

« Գերման ժողովուրդը գոհունակութեամբ լսեց Զօր. տը Կոլի Սթրազպուրկի ճառը, ուր կը շեշտէր թէ Պատմութիւնը կ'ուզէ որ մեր երկու ժողովուրդները եղբայրօրէն միանան։ Զօրավար տը Կոլ խօսեցաւ մեր ժողովուրդներու սերտ գործակցութեան մասին։ Ես համաձայն եմ։ Մենք այդ բանը պէտք է ընենք մեր ժողովուրդներուն համար, աշխարհին համար։ Իրարու դէմ լարուած շրջանէ մը ետք՝ իրարու ձեռք տալու շրջանը եկած է։

« Մեր երկրամասի ազատ ժողովուրդներուն հետ՝ պիտի աշխատինք ազատ Եւրոպայի համար։ Այդ ձեւով, պիտի զօրացնենք նաեւ Ատլանտեան Ուխտը։ Այս քանի մը օրերու ընթացքին, պիտի խօսինք մեր մտահոգութիւններուն, մեր յոյսերուն մասին, աշխատելով խաղաղութեան եւ ժողովուրդներու բարօրութեան համար »։

Երեքշաբթի կէսօրին Նախագահ տը Կոլ ճաշի հրաւիրած էր Վարչապետ Ատընաուըրը, իսկ Ֆոն Պրենթանօ իր Ֆրանսացի պաշտօնակիցին հիւրն էր։ Խօսակցութիւնները սկսան հացի սեղանին շուրջ եւ շարունակուեցան կէսօրէ ետք։

Չորեքշաբթի, խօսակցութիւնները աւելի հիմնական բնոյթ մը ունէին։ Ժամը 10 – 30 Նախագահն ու Վարչապետը խորհրդակցեցան, որմէ ետք Ֆրանսացի եւ գերմանացի մասնագէտներու ընկերակցութեամբ ճաշեցին։

Խօսակցութիւնները վերսկսան ժամը 16ին։

Բացի Ատլանտեան Ուխտէն, տը Կոլ – Ատընաուըր հանդիպումի օրակարգին վրայ կը գտնուին նաեւ Մեծերու ժողովի պատրաստութիւնները, Գերմանիա եւ մասնաւորապէս՝ Արեւմտեան Պերլինի հարցը։ Կարգ մը թերթերու համաձայն՝ Պերլին կու գայ առաջին գծի վրայ, բայց այս մասին ցարդ պաշտօնական յայտարարութիւն մը չէ եղած։

✕ Անդրադառնալով տը Կոլի այն յայտարարութեան՝ թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ հիւլէական ռումբ չունեցող երկիրներու դիրքը՝ ունեցողներուն հանդէպ, գերման կառավարութեան բանբեր Ֆոն Էքարթ յայտարարեց թէ ստեղծուած է կացութիւն մը, որուն գոյութիւնը կարելի չէ ժխտել։

Վարչապետ Ատընաուըր կը պնդէ, ըսաւ Ֆոն Էքարթ, թէ անհրաժեշտ է լուծում մը գտնել զինաթափութեան հարցին. հիւլէական զինաթափութիւնը պէտք է կապել դասական զինաթափութեան։

Ձեր կարծեր թէ առանց հիւլէական զինաթափութեան՝ կարելի է նման երրորդ ուժ մը ստեղծել, որ հաւասարի հսկայական երկու ուժերուն։ Հետեւաբար, աւելցուց բանբերը, երբ զինաթափութեան ծրագիրը չյաջողի՝ Ատլանտեան Ուխտի երկիրները պէտք է զինել հիւլէական կազմածներով։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄՈՒՀԱԼԼԷՊԻԻՆ ՎՐԱՑԷՆ

— Առանձ սֆանչելի՜, առանց հրաշալի՜՜, առանց փառաւո՜ր առիթ՝ միլիոնենը ծախսէինք՝ ձեռք ձգած չէինք կրնար ըլլալ... Եթէ այս անգամ ալ չօգտուինք, ա՛լ ես այս ազգէն յոյսս բոլորովին պիտի կտրեմ եւ պիտի հաւատամ մեր վարժապետին, որ քանի տարի է գլուխս կը տանի թէ «մեր ազգը բա՛ն մըն ալ ըլլալիք չունի, որովհետեւ առիթները կուգան իր աչքին առջեւէն կ'անցնին կ'երթան, բայց խելք չըներ որ անոնցմէ մէկուն օձիքէն բռնէ...» Իրա՛ւ կ'ըսեմ, եթէ աս առիթէն ալ չօգտուինք, մեր վրայէն գիծը քաշէ։

— Բաւական ճռուողեցիր, բայց, տակաւին, բան մը չհասկցայ ... Ի՞նչ առիթ... Ծառերէն ոսկի կը թափի, չե՞նք ժողվեր... Կամ մեզի թագաւորութիւն տուող կայ, բայց մենք գլուխնիս անդի՞ն դարձուցեր ենք ...

— Առոր պէս բան մը ... Հիմակուընէ շարժելու ենք, շատ ժամանակ չկայ ... Միայն երեք շաբաթ ... Դուն քուկիններուդ ոտքէն քաշէ, ես ալ իմիններուս մազէն քաշեմ եւ ...

— Սա պատմելիքին անունը տաս, գէշ չես ըներ ...

— Կը ներես, մոռցայ որ շատ խօսք հասկցող մէկը չէիր... Լա՛ւ, ըսեմ ... Լրագիրներէն չիմացա՞ր որ Նախագահ Այզընհաուըր Անգարա պիտի երթայ, եկող ամիս՞...

— Այո՛, առանց լուր մը իմացայ՝ զոքանչէս ... Բարի ճանապարհ իրեն ... Բարով երթայ, բարով գայ... Ի՞նչ կայ, հարսնի՞ք կայ, բա՞ն մը կայ... Ո՞ր զազանին տղան է կարգուողը ...

— Ի՞նչ հարսնիք, եղբայր... Գործ կայ ... Չէ՞ որ Չատիկին առենները կամ Մայիսին, մեծ ժողով մը պիտի գումարեն, Մոսկոֆին հետ ...

— Իրա՞ւ, ատկէ ալ լուր չունէի... Ի՞նչ ժողով է... Մարդ Մոսկոֆին հե՞տն ալ ժողովի կը նստի եղեր... Մեղա՜յ ...

— Եղբայր, տա մեծ ժողովէն ետք, ա՛լ ամէն խնդիր կարգադրուած պիտի ըլլայ ... Բայց մեր Նախագահը հաշիւ ըրեր է որ եթէ քանի մը բարեկամներ ալ տեսնէ, այդ ժողովէն առաջ, գէշ բան մը ըրած չըլլար... Անանկ որ ...

— Օ՜, ըսել է որ Թո՞ւրքն ալ բարեկամ է, հիմա ... Չէի գիտեր։

— Նո՞ր բարի լոյս... Հիմա ըսելիքս աս է — եթէ մենք խելացի ազգ ըլլանք, կ'երթանք Նախագահէն կը խնդրենք որ սա Թուրքին ձեռքէն եօթը նահանգները առնէ եւ մեզի տայ... Ամերիկան իրենց այնչափ դրամ տուաւ, ի՞նչ կ'ըլլայ եղեր եթէ այդ հողերը ետ տան... Նախագահին ոտքը կ'իյնանք եւ կը խնդրենք իրմէ որ իրեն ի պատիւ տրուելիք հացկերոյթին, ժուհալլէպին եւ սուրճին մէջտեղուանքը, առիթը գտնէ եւ կամացուկ մը մեր վրայօք խօսք բանայ ...

— Եւ ի՞նչ ըսէ ...

— Թող ըսէ որ «աս անարդարութեան վերջ տուէք եւ սա Հայերուն հողերը իրենց վերադարձուցէք ...»։

— Անոնք ալ կը վերադարձնե՞ն ։

— Ճանը՛մ, հնտո՞ր կրնան «չէ» ըսել.. Երբ տունդ եկող հիւրը՝ ծառայութիւն մը խնդրէ, կը մերժե՞ս... Մարդկութիւն ըսուածը աս աշխարհէն վերցե՞ր է...

— Ուրեմն, Նախագահը ալ ուրիշ գաւ, հոգ չունի եւ մեզմո՞վ պիտի զբաղի ։

— Առանց մի՛ ըսեր, եղբայր։ Մենք ալ աս Արեւմուտքցիներուն հազուոյն կռուեցա՞նք թէ չկռուեցանք... Նոյեմբեր 11ին, ճիշդ 41 տարի եղաւ որ վարձատրութեան կը սպասենք... Քառասունը մէկ տա՜րի... Ալ կը բաւէ ...

— Բարեկա՛մ, մտիկ ըրէ... Իրաւ է որ շատ խօսք հասկցող մէկը չեմ, լրագիր ալ չեմ կարդար, բայց մէկ բանի խելքս շատ լաւ կը հասնի ...

— Վա՜յ, դո՞ւն ալ խելք ունիս եղեր...

— Աս աշխարհքին մէջ ո՛չ մէկ ազգ Թուրքին հետ գէշ մարդ կ'ըլլայ՝ մեզի հետ աղէկ ըլլալու համար ... Ո՛չ մէկ ազգ Թուրքին սիրտը կը կոտրէ, Հայուն սիրտը շինելու համար ... Աս ըսածս ականջիդ օղ ըրէ ...

— Ըսել է, աս առի՞թն ալ փախցուցինք... Վա՜յ ինծի, վա՜յ ինծի, վա՜յ ինծի ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՕՐ Ֆրանսայի մէջ մէկ միլիոն հոգի գործադուլի մէջ էին, որոնց կարգին՝ թղթատարները (մասնակի), ազդահաւաքները, թանգարաններու եւ հանրային պարտէզներու պաշտօնեաններ, մեռելաթաղները, քաղաքապետարաններու, նախարարութեանց, ոստիկանատուներու պաշտօնեաները են։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Վարչապետ Ատընաուըր, Արտաքին նախարար Ֆոն Պրենթանոյի հետ պաշտօնական այցելութիւն մը պիտի տայ Հռոմ՝ Յունուար 19 – 22ին։ Երկու երկիրներու ղեկավարները խորհրդակցութիւններ պիտի ունենան հասարակաց հարցերու շուրջ։

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ղեկավարները, որոնց կարգին՝ Մաօ Ցէ Թունկ (կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար), Լիւ Շաօ – Շի (Հանրապետութեան Նախագահ) եւ Չու Ան Լէ (Վարչապետ), քանի մը օրէ ի վեր Փեքինէն կը բացակային։ Ցարդ յայտնի չէ թէ ո՞ւր գացած են։

ԱՆԳԼԻՈՅ Արտաքին նախարար Սելվին Լոյտ պաշտօնապէս յայտարարեց թէ Մեծն Բրիտանիա եւ Արաբ Միացեալ Հանրապետութիւնը որոշեցին վերսկսիլ դիւանագիտական իրենց յարաբերութիւնները, որոնք ընդհատուած էին երեք տարիէ ի վեր, երբ Ֆրանքօ-բրիտանական միջամտութիւն մը եղաւ Սուէզի մէջ։ •

ԵՐԵՒԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այսպէս, պարսկա – թրքական տիրապետութեան ամբողջ շրջանին, աւերումներ կրելով պարբերաբար, Երեւան զրկուեցաւ մեծ եւ բարեկարգ քաղաք մը դառնալու կարելիութիւններէն: Օտար ճանապարհորդներ ու մատենագիրներ, որոնք այցելած են Երեւան, պարսկական տիրապետութեան տակ գտնուած խանական այդ քաղաքը կը նկարագրեն՝ վըկայելով որ յետամնաց, նեղ ու մութ, ծուռումուռ փողոցներով, փոշոտ, ցեխոտ, աղտոտ ասիական քաղաք մըն էր կաւաշէն տուներով, խմելու ջուրէ զըրկուած, տարափոխիկ հիւանդութիւններով կոտորակուած:

Պարսկական ամբողջ տիրապետութեան շրջանին՝ Երեւան քիչ – շատ նըշանակալի բարգաւաճում ցոյց կուտայ միայն ԺԹ. դարու առաջին քառորդին, երբ կը բարեկարգուին ոռոգման առուները (Դալմա, Աբուհայաթ, Մամռի եւայլն), կը բացուին նոր այգիներ, կ'ընդարձակուին բանջարանոցները եւ պարտէզները: Այդ շրջանին՝ քաղաքին տուներուն թիւը կը հասնի 1730ի, իսկ բնակչութիւնը՝ 11.500ի: Ծաւալով փոքր, բայց աշխոյժ նկարագիր մը ցոյց կուտայ առեւտուրը: Քաղաքին շուկային ու կրպակներուն մէջ կը վաճառուէին թարմ կամ չոր պտուղներ, ըմպելիներ, բամպակ, հացահատիկ, բանջարեղէն, տեղւոյն գործածութեան յատուկ առարկաներ, գորգեր, տարատեսակ գործուածքներ, անասուններ, քարաղ, եւայլն: Երեւան մասնաւոր կարեւորութիւն մը կը ստանայ իբրեւ առեւտրական գլխաւոր կայաններէն մէկը Ռուսաստանի եւ Պարսկաստանի միջեւ, այլ մանաւանդ տարանցիկ (թրանզիթ) առեւտուրի նշանաւոր հանգրուան: Քաղաքին տնտեսական կեանքին մէջ՝ առեւտուրէն զատ կարեւոր դեր մը կը կատարէին արհեստագործութիւնը, այգեգործութիւնը եւ բանջարամշակութիւնը:

Քաղաքը չունէր որեւէ յատակագծում: Լաբիւրինթոս մըն էր ծուռումուռ նեղ փողոցներու: Ճարտարապետական տեսակէտով՝ յիշատակութեան արժանի վայրերն էին բերդը, խանին պալատը, քանի մը եկեղեցի եւ մզկիթ, իսկ բերդին դիմաց՝ Հրազդան գետին վրայ նետուած կամուրջը:

1826 – 1828 թուականներուն սկսած ռուս – պարսկական պատերազմէն ետքը, որ կը վերջանայ ռուսական զէնքերու յաղթանակով, արեւելեան Հայաստանը կը միացուի Ռուսաստանի: Այդ պատերազմի ընթացքին՝ 1827 Հոկտեմբեր մէկին, Երեւան կ'ազատագրուի ռուսական բանակին կողմէ, որու կ'օժանդակէին Հայերը, եւ կը դառնայ կեդրոն՝ նախ Հայկական Մարզի (1828), յետոյ Երեւան գաւառի (1840):

Պարսկական լուծէն ազատագրուելէ ետք՝ Երեւան փրկուեցաւ նաեւ Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի միջեւ կռուախնձոր դառնալէ: Տնտեսական տեսակէտով՝ կը սկսի յառաջդիմել 60 – 70ական թուականներուն, յառաջդիմութիւն մը որ կը շարունակուի մինչեւ առաջին համաշխարհային պատերազմը: 80ական թուականներուն՝ տնտեսական յառաջդիմութիւնը չէր կրնար անշուշտ կարեւորութիւն ներկայացնել, քանի որ բնակչութիւնը 15.000էն աւելի չէր դեռ (1887):

ԺԹ. դարուն, 90ական թուականներէն սկսեալ, տնտեսական ու մշակութային յառաջդիմութիւնը տեղի կ'ունենայ աւելի արագ: Տեղական գիւղատնտեսական հում արտադրութիւնը (խաղող, բամպակ, հացահատիկ) մղում կուտայ արդիւնաբերական հիմնարկութեանց կազմութեան, Շուստովի, Սարաջեւի եւ այլոց կողմէ բացուած գինիի եւ քոնեակի գործարաններու, բամպակազտիչ ձեռնարկութեանց, ջրաղացներու, ներկատուներու, դինդերու (ձաւար շինելու սանտ), նոյնիսկ առաջին մեքենագործարանին: Սակայն այս հիմնարկութիւններէն, Շուստովի գինիի եւ քոնեակի գործարանէն զատ՝ որու արտադրութիւնը համաշխարհային հռչակ կը ստանայ, կը գործէին ձեռքի աշխատանքի վրայ՝ իբրեւ մանր ձեռնարկութիւններ: Գաղափար մը կազմելու համար անոնց արդիւնաբերութեան չափին մասին, կը բաւէ արձանագրել որ 1912ին 847.7 հազար ռուբլիի կը բերէր կատարուած աշխատանքը, վեց հարիւր հազար ռուբլին՝ ըմպելիներու յատուկ:

ԺԹ. դարուն, 50 – 60ական թուականներուն, կը ծրագրուի յատակագծել Երեւան քաղաքը, եւ ըստ յատակագծի՝ կը բացուին քանի մը փողոցներ, — Աստաֆեան (այժմ՝ Աբովեան), Նահանգական (այժմ՝ Նալբանդեան), Բեհբութով (այժմ՝ Սվերդլով), Թարխանով (այժմ՝ Կնունեանց), եւայլն: Կը հիմնուի Անգլիական զբօսայգին (այժմ՝ 26 Կոմիսարներու այգի):

Մինչեւ Ռուսաստանին միանալը՝ Երեւանի մէջ գոյութիւն ունէին հոգեւոր անշուք ուսումնարաններ, որոնք կը գործէին եկեղեցիներուն եւ մզկիթներուն կից: Ապա ԺԹ. դարու երկրորդ կէսէն սկսեալ՝ կը բացուին աշխարհական դըպրոցներ, առանց կարգին՝ մանչերու գիմնազիոնը, օրիորդաց գիմնազիոնը եւ ուսուցչական սեմինարիան: 60ական թըւականներէն սկսեալ՝ Երեւանի մէջ կը կազմուին թատերախումբեր, որոնք ընդմիջաբար կուտան ներկայացումներ:

Բայց եւ այնպէս Երեւան կը մնար առտնին արդիւնաբերութեան, մանր ձեռնարկութեանց եւ այգեգործութեան քաղաք մը, նեղ եւ աղտոտ փողոցներով, բնակչութեան մեծ զանգուածը անգրագէտ: Առաջին համաշխարհային պատերազմի հետեւանքով՝ բովանդակ Հայաստանի հետ կը քայքայուի Երեւանի տընտեսութիւնն ալ: Բնակչութիւնը կը մատնուի ծայրայեղ աղքատութեան, սովի եւ մահացութեան: 1918 – 1919 թուականներուն, Երեւանի մէջ համաճարակ հիւանդութիւնները, սովին հետ մեծ թիւով զոհեր խլեցին բնակչութենէն: 1919ին Երեւանի մէջ, սովէն ու համաճարակներէն մեռնողներուն թիւը կը հասնի 14 հազարի:

Այստեղ կը վերջանայ Երեւանի պատմութեան առաջին գլուխը:

Թ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւակայեցէք որ, նստած էք պերճաշուք պանդոկի մը ճաշարահը, մինչ դաշնակահար մը կը նուագէ իմփերիալիստական եւ կապիտալիստական երգերու «փօ –փուրի» մը:

Ձեր շուրջ, պարզ սանտրուածքով կիներ նստած են իրենց պզտիկ սեղաններուն առջեւ եւ զրոյց կ'ընեն բաժակ մը թէյով:

Տեսարանը, մէկ քանի փոփոխութիւններով, կրնար ըլլալ նաեւ անգլիական «թի – ռում» մը (թէյասենեակ), կամ նման կեդրոն մը Մանհաթթանի մէջ: Բայց, ոչ Լոնտոն կը գտնուինք եւ ոչ ալ Նիւ Եորք, այլ խորհրդային մեծագոյն արբանեակին մեծագոյն քաղաքը: Եւ մինչ Վարշաւայի պերճագեղ պանդոկի զուարթ երաժշտութիւնը շատ հեռու է մնացեալ քաղաքը ներկայացնելէ, այսուհանդերձ, յառաջդիմութեան կարեւոր խորհրդանշան մըն է:

×

Համայնավարութեան եւ «Արեւելքի մեծ քոյր արջ»ին շուրջ կատակները, Լեհերուն խօսակցութեան ամէնէն հարուստ նիւթերն են: Այս ժողովուրդը թէեւ վտանգաւոր, բայց հաստատ կերպով յաջողեցաւ նստիլ հրապուրիչ եզերքը, 1956էն, երբ ժողովուրդէն սիրուած Վըլատիսլաւ Կոմուլքան ելաւ իր քաղաքական գերեզմանէն եւ համայնավար կուսակցութեան առաջին քարտուղար ու կառավարութեան պետ եղաւ: Կոմուլքայի հրապուրը, կը բաղկանայ՝ գրեթէ հաւասար համեմատութեամբ, պայթուցիկ երկու նիւթերէ, որոնցմէ ամէն մէկը պիտի կրնար վերջակէտ դնել արեւմտեան ձեւի համայնավարութեան լեհական հմայիչ փորձին:

×

Այս տարրերէն առաջինը՝ մնայուն այն սպառնալիքն է, թէ չըլլայ որ այստեղ գոյութիւն ունեցող ազատութեան այս փոքր մասնիկը չափէն շատ երեւի Ռուսերուն, որոնց՝ այս երկիրը հակակշռելու բացարձակ ուժը՝ ոչ իսկ մէկ վայրկեան կրնայ կասկածի տակ դրուիլ: Երկրորդ տուեալը այն է որ, չըլլայ թէ՝ Լեհացիք որոշեն որ ազատութեան այս փոքր մասնիկը, իբրեւ փոքրիկ մասնիկ մը գինիի, գինովցնելու համար անբաւարար է եւ աւելին ուզեն: Թէ առաջին եւ թէ երկրորդ պարագային՝ ամբողջ երեք տարի տեւած անկայուն հաւասարակշռութիւնը պիտի խախտի: Եւ արդիւնքը՝ աղէտաբեր պիտի ըլլայ:

Բայց, այսօր այնպէս կը թուի թէ ուժերու հաւասարակշռութիւնը բաւական հաստատուն է: Դժուար չէ արեւմտեան ձեւի ազատութեանց նշաններ չտեսնել կամ աւելի ճիշդ, դժուար է զանոնք չըտեսնել:

×

Առաջին նշանը, Լեհացիներու անհաւատալի տրամադրութիւնն է անվերջ եւ հրապարակային կատակներու համար,

ԿԵՂԾ ՀԱՆՃԱՐՆԵՐ

ԺԱ.

— Գիրքս նոր դարաշրջանի մը պիտի բանայ մեր գրականութեան մէջ, իրենց պղտոր մտաւորականութիւնը պիտի ցնդի անկէ յորդող գաղափարներուն պայծառութեամբը. այդ մարդիկը պիտի շլանան, պիտի արբենան, պիտի զառանցեն:

Իրեն մանրամասնութիւններ կը հարցնէին, կը պդէին, կը խնդրէին:

— Անիկա այնպէս գիրք մը պիտի ըլլայ, որուն նմանը դեռ չէ գրուած. ի՞նչ է ամբողջ գրականութիւնը մարդոց, որոնք արտաքին երեւոյթներու իրենց վըրայ ըրած ազդեցութեամբն է, որ հասարակ տեղիքներ կը յղանան. իմ գիրքս իմ եսս պիտի ըլլայ, միանգամայն իմ ամբողջ ներքին հայեցողութիւնս, իմ բոլոր ներքին ձայներուս արձագանգը, ոչ ոք չէ լսած այդպիսի ձայն մը, որովհետեւ ոչ ոք կարող եղած է ինքզինքին ունկնդրել, ինքզինքը հասկնալ ու արտադրել..

«Իմ գիրքս անգին ընծայ մը պիտի ըլլայ այդ խեղճուկներուն, այդ ողորմելի տիրացուներուն, անակնկալ երեւոյթ մը, որուն յուսալու իսկ իրաւունքը չունէին ... եւ որուն իրաւ է թէ նոյն իսկ արժանի չեն ... Ես պէտք էր եւ կրնայի ալ Փարիզ մնալ եւ ինքզինքս չմատնուրել իմ համայնքիս. իմ կոչումս տիեզերական հանգամանք մը ունի. ո՞վ գիտէ թէ թանկագին ժամանակ մը չէ, որ պիտի կորսնցնեմ հոն այդ պոլսահայ գրականութեան տիղմին մէջ. բայց ես կամաւորապէս այդ զոհողութիւնը կ'ընեմ:

Ցանցառ վսեմ շարժումով մը դէպի ետեւ դարձաւ եւ Փարիզ քաղաքին վրայ նայեցաւ յաղթական ակնարկով մը, հիմա որ քանի մը վայրկեանէն պիտի մեկնէր, այդ հսկայ քաղաքը իրեն որեւէ վախ չէր ներշնչեր, այլ, ընդհակառակն, հոն վարած իր կեանքին դժնդակ մանրամասնութիւնները կը մոռնար եւ ջերմապէս կը հաւատար, թէ հոն մեծ համբաւի յաղթանակը ձեռք ձգելը իրեն համար կամքի խնդիր մըն է միայն. այս երջանիկ պատրանքովը զրահաւորուած՝ վերջին գաւաթը պարպեց, բթամատին եւ ցուցամատին ծայրերովը ակնոցը շտկեց քթին վրայ եւ սուր մօրուքը ցցելով կրկնեց քանի մը անգամ:

— Բիչ ատենէն իմ լուրերս կ'իմանաք:

Կայարանին պաշտօնեան եկաւ ծանուցանելու ճեպընթացին մօտալուտ մեկնումը. ամէնքն ալ ոտքի ելան ու զինքը առաջնորդեցին առաջին կարգի վակոն մը:

Քիչ մը ետքը կառախումբը կը դղրդէր ու ճամբայ կ'ելլէր. քարափին վրայէն, իր ընկերները, ոմանք հեգնելով, ոմանք հաւատքով եւ ուրիշներ տարակոյսով կը նայէին անոր հանճարեղ ճակատին, որ կայարանին բոլոր լոյսերը ընդունելով աւելի գմբեթաձեւ եւ աւելի խոշոր կ'երեւար պահ մը, ու կը կորսուէր կամարին ներքեւ, մթութեան մէջ:

×

Եօթը տարիներ անցեր են. գարնան գաղջ իրիկուն մըն էր. յաղթանդամ, գորշագոյն մազերով եւ համակրելի երեւոյթով մարդ մը, մաքուր բայց պարզ կերպով հագուած նստած էր քաֆէ Միւլէրի մէջ եւ խաւուէն խմելով աչքերը կը սեւեռէր մասնաւոր ուշադրութեամբ մը այն անկիւնը, ուր ժամանակաւ հայ ուսանողներ կը հաւաքուէին. այդ անկիւնը պարապ էր այդ միջոցին. հետզհետէ ֆրանսացի զոյգեր սաղին անդին ցրուած՝ լեցուցին քաֆէն որ սկսաւ իրեն բնատանի մթնոլորտ մը առնել. քանի ժամանակը կը յառաջանար այնքան օտարականը զարմանալու ձեւ կ'առնէր. վերջապէս միջոց մը ականջները սրեց. երկու երիտասարդներ մտեր էին սրճարանը եւ հայերէն կը խօսէին. անոնց գացած ուղղութեամբ յառաջացաւ ինքն ալ եւ տեսաւ, որ գնդամուղի սրահը կը մտնէին, առանց վարանելու իրենց մօտ գնաց:

— Եղբայրներ, դուք հա՞յ էք:

Երկու երիտասարդները ապշած իրեն դարձան ու հաստատելով ազգակիցներ ըլլալնին՝ թողուցին գնդամուղը եւ եկան սեղանի մը առջեւ օտարականին հետ, զիրար հարցաքննելով՝ շուտով ընտանեցան իրարու. երիտասարդներէն մէկը՝ գեղարուեստի խարտեաշ մօրուքով եւ պեխերով, ազնուական երեւոյթով տղայ մըն էր, երկրաչափութեան ուսանող. միւսը՝ շատ աւելի բարձրահասակ, գրեթէ ծայրայեղ վայելչութեամբ մը հագուած, ալ ձեռքին ցուցամատը բեռնաւորուած ադամանդազարդ մատնիով, յայտնեց թէ իրաւաբանութեան ուսանող էր:

— Ես, ըսաւ օտարականը, Բարսեղ Սարգիսեանն եմ, նկարիչ:

— Օհ, շատ ուրախ եմ ձեզի հետ ծանօթանալուս, ըսաւ խարտեաշ երիտասարդը յայտնի յուզումով. ձեր համբաւը լսած եմ շատոնց եւ կը կարծէի, թէ դուք Անգլիա էք:

— Այո, ըսաւ Բարսեղ ժպտելով, այս իրիկուն իսկ հասայ Փարիզ:

Եօթը տարուան միջոցին Բարսեղ բոլորովին այլափոխուեր էր, իր գաւառացիի երեւոյթը տեղի տուեր էր վայելուչ կերպերու եւ լաւ ու պատշաճ արդուզարդի մը. դէմքն ալ իր կարծրութիւնը մասամբ մը կորսնցուցած էր, թերեւս կիսովին ներկած մազերուն շնորհիւ, որոնք կը մեղմացնէին իր դէմքին արտայայտութիւնը:

Միայն կզակը նոյնը կը մնար եւ իր նախկին տանջուած մարդէն յիշատակ կը պահէր թեթեւ մը կորացած քամակը: Արտասանութիւնը պահելով հանդերձ գաւառացիներու յատուկ քաղցրութիւնը՝ բառերուն վերջաւորութիւններուն մէջ կը դնէր անգլիական թեթեւ շեշտ մը, ինչ որ առանց հրապոյրի չէր:

Աքատեմի Ժիւլիէնի մէջ իր մտադրած ժամանակը մնալէ ետքը եւ մէկ քանի փայլուն յաջողութիւններ ունենալով մրցումներու մէջ, վերջապէս յաջողեր էր տարեկան նկարչական ցուցահանդէսին մասնակցիլ. առաջին տարին ուշադրութիւն չէր գրաւած, բայց երկրորդ տարին իր վարպետին աջակցութեամբը բաւական յաջողութիւն ունեցեր էր. փարիզեան մամուլը գնահատանքով խօսած էր օտար արուեստագէտին վրայ եւ աւելի իր բարերար ազդեցութիւնը ունեցեր էր իր նիւթական կացութեան մէջ, դանդաղ, բայց ամուր եւ հաստատ քայլերով, անշշուկ յառաջացեր էր Բարսեղ. շատերը չէին ուզեր հաւատալ, թէ այդ գնահատուած արուեստագէտը եւ գաւառացի Բարսեղը նոյն մարդիկն էին: Օր մըն ալ իր ունեցած յարաբերութիւններուն մէջ հանդիպեր էր անգլիացի խմբագրապետի մը եւ անոր հետ պայմանադրութեամբ գացեր էր Լոնտոն՝ պատկերազարդ թերթի մը աշխատակցելու. մէկիկ մէկիկ կորսնցուցեր էր իր ընկերները եւ իր նամակներէն շատերը անպատասխանի մնացեր էին:

Քանի մը օրուան արձակուրդէն օգտուելով, եկեր էր Փարիզ եւ հիմա հետաքրքիր էր գիտնալու, թէ ինչ եղած էին անոնք, որոնց հետ տառապած, տքնած, աշխատած եւ զուարճացած էր ժամանակին:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(47 Շար.)

Թուսերու եւ իրենց համայնավարական վարչաձեւին մասին։

Զոր օրինակ «Հարիւր առ հարիւր գոտաբիւն համայնավար» մը տեսնել ուզող Ամերիկացիին կը պատասխանեն. «Հոս մէկ հոգի կար՝ ան ալ արձակուրդով մեկնեցաւ»։ Վարշաւայի վրայ Նախապատմական գազանի մը պէս իշխող սթալինեան ահաւոր Բաղաքակրթութեան Պալատին շուրջ կատակը, «Սթալին մեծ բարիք մը ըրաւ որ գայն տուաւ մեզի։ Բնականաբար փոխարժէքը վճարեցինք»։

×

Կաթողիկէ Եկեղեցին շատ զօրաւոր է Լեհաստանի մէջ։ Կիրակի առաւօտները, հաւատացեալները եկեղեցիներուն դռներու նախշեւէն մինչեւ փողոցները կը լեցուին եւ ծունկի եկած կ՚աղօթեն։ Տեսարանը տպաւորիչ է։

Համայնավար դրութեան տեսակ մը լուռ դատապարտութիւն է։ Երիտասարդ Լեհացիի մը հարցուցած են՝ թէ կրօնասէ՞ր է եւ եկեղեցի կ՚երթա՞յ։ Պատասխանած է. «Կրօնասէր չեմ, բայց, քաղաքական պատճառներով եկեղեցի կ՚երթամ»։

Բայց, «արեւմտեան ինկածութեան» ուրիշ շատ մը նշաններ ալ կան։ Մարսզալկովսկա փողոցին վրայ, վերակառուցուող Վարշաւայի նոր շէնքերուն միջեւ, բաց տեղերը կը ծածկուին սեփական փոքր խանութներով։ Տեղը կը կոչուի Կրպակ։ Երբ կառավարութիւնը կուգայ եւ միայն խանութներ կը չինէ, ձեռնարկուները կը ստիպուին փոխադրուիլ ուրիշ տեղ։ Անհատ ձեռնարկուները իրական անկարելիութեան առջեւ կը գտնուին պետական շէնքերուն մէջ խանութ վարձելու։

×

Բայց, այսօր ալ խանութներ կան։ 1956ի անարիւն յեղափոխութենէն եաք ստեղծուեցան։ Այս անհատական խանութներուն մէջ, շապիկ մը կը ծախուի 605 զլոթիի։ Պետական վաճառատան մը մէջ, նոյն շապիկը կը ծախուի 550 զլոթիի։ Շանժային պաշտօնական գինով, 605 զլոթին հաւասար է 25 տոլարի։ Սակայն, սեւ շուկային մէջ, 605 զլոթի կը տրուի 7 տոլարի տեղ։

Բայց կը մնայ այն հարցումը. թէ կենօջական պայուսակներ, աժանագին ապակեղէններ, արական հագուստներ եւ այլն ծախող անհատական փոքր ձեռնարկները կրնա՞ն ապրիլ։ Անշուշտ, անոնք վարչաձեւին դէմ են։

Նոր «վերաքննականութեան» մասին երրորդ ապահով երաշխիքը՝ պետական լաւագոյն պանդոկներուն մէջ տեսնուող հագուստներն են։ Լեհուհիները շատ վայելուչ են։ Իրենք իրենց այս հաճոյքը պատճառելու է վիճակի եղող սակաւաթիւ Լեհուհիները, կը հագուին՝ համաձայն արեւմտեան վերջին նորաձեւու-

“ՀԻՒԱՆԴ ՄԱՐԴԸ”... ԿՐԿԻՆ ՀԻՒԱՆԴ

●

(Բ. եւ վերջին մաս)

Թուրքիոյ տնտեսական աղետալի կացութեան պատճառ կը նկատուի ընդհանրապէս Մենտերէսի կառավարութիւնը։ Հաւանական է որ ճիշդ է։ Բայց պէտք է գոհացնել ժողովուրդ մը՝ որուն կարիքները աւելի շուտ կ՚աւելնան քան արտադրութիւնները։

Այսուհանդերձ, մեծ ծրագիրները չեն որ կը պակսին միշտ,— վեց ամբարտակներ միաժամանակ, շաքարի 12 գործարաններ, շինանիւթի 39 գործարաններ եւ հարիւրաւոր զանազան գործարաններ։ Վարկերն ալ չեն պակսիր։ Միացեալ Նահանգները անհաւատալի համեմատութեամբ դրամագլուխ յատկացուցած են, կորսուած դրամագլուխ — 12 տարուան մէջ՝ երկու միլիառ տոլարի (այսինքն՝ հազար միլիառ ֆրանք...) անհաւատալի գումարը։

Ամերիկացի տնտեսագէտ մը կը գրէր թէ Թուրքերը իրենց պայմաններէն շատ աւելի ճոխութեամբ ապրած են։ Այդ չէ միայն։

Պարզապէս իրենց գոռոզութեան զոհերը եղած են, անկարող են նաեւ ընդունելու իրենց տրուած խորհուրդները։ Իսկ կազմակերպչական տեսակէտէն ոչ մէկ ընդունակութիւն ունին։ Մնաց որ քաղաքական մտահոգութիւնները կապ չունին տնտեսական ծրագրին հետ։ Նոր գործարանները, փոխանակ ելեկտրական կեդրոններու մօտ շինուելու՝ շինուած են քուէարկողներու մօտ։ Ելեկտրալամբի գործարան մը եօթը ամիս փակուած մնաց Պոլսոյ մէջ, իսկ միւս գործարաններն ալ իրենց կարողութեան հազիւ մէկ երրորդը կ՚արտադրեն, հակառակ անոր՝ որ Թրքական լիրան 220 առ հարիւր արժեզրկուեցաւ։

թեանց։ Այս ուղղութեամբ տեղեկութիւններ կը ստանան պզտիկ պարբերաթերթէ մը, որ արական հագուստի զարգացման ալ կը հետեւի։ Այրերը լաւ կը հագուին՝ արեւմտեան «ինկածութեան» խորհրդանշաններու ապշեցուցիչ ցուցադրութիւն մը կատարելով։

Կին սպասեակները, վարսայարդարումի ամէնէն արդիական նորաձեւութեան կը հետեւին։ Մանրէէններու եւ նորաձեւութեան ցուցադրութիւնը՝ օրակարգի վրայ է։ Վերջերս, Վարշաւայի պերճափայլ պանդոկներէն մէկուն մէջ գեղանի Լեհուհի մը յատկանշանական սառնութեամբ ընդունեցաւ ռուսական մանրէէն մը։

«Թուսերու տիպար է, ըսաւ։ Կարմիր հագուստ, պորփիւրագոյն պայուսակ եւ պէժ կօշիկ»։

Ռ. ԽՎԸՆՍ

Դրամին անկումը թոյլ տուաւ որ դէպի արտասահման դուռները բացուին։ Բայց, այցելութիւն մը տուէք պոլսական մաքսատուները եւ պիտի տեսնէք ամերիկեան, գերմանական, անգլիական, ֆրանսական, իտալական ապրանքներ, դիզուած եւ մաքսատունէն դուրս չհանուած։ Մերթ ընդ մերթ այդ ապրանքները աճուրդի կը դրուին...

Ասոնց մեծ մասը ապպրուած են կառավարական պաշտօնատուներու կողմէ որոնք չեն կրնար վճարել եւ անողոք՝ մաքսային պետութիւնը կը ծախէ թերացած պետութիւնը։

Թուրք քաղաքական դէմքի մը հետ խօսակցութիւն մը ունեցանք։ «Ոչ անունս եւ ոչ ալ խօսակցութիւնս յիշեցէք», ըսաւ ան, աւելցնելով.

— Մեր տնտեսական դժուարութիւնները մեծ բաներ չեն։ Ինչ որ ծանր է՝ Արեւմուտքի պահակի դերը խաղալով, կորսնցուցինք մեր բնական կոչումը՝ արաբական աշխարհի ղեկավարութիւնը։

Մեր աչքերը աւելի մեծ կը բանանք, իսկ անիկա կը շարունակէ.

— Վերջ ի վերջոյ, կրօնակիցներ ենք Արաբներն ու մենք։

Եւ կ՚եզրակացնէ — Ես միակ մարդը չեմ՝ որ այսպէս կը մտածեմ։ Արաբական բոլոր երկիրները Օսմ. կայսրութեան կարօտն ունին։

Տնտեսական ծանր տագնապի մէջ գտնուող Թուրքիոյ մեծագոյն փորձութիւնն է ներկայիս՝ կռնակ դարձնել Արեւմուտքի, մանաւանդ՝ երբ ռուսեւամերիկեան համաձայնութեան մը սարսափը կը սպառնայ այսօր։ Որովհետեւ, նոյնիսկ երբ տոլարները չեն գոհացուցած Թուրքիան, պէտք չէ մոռնալ թէ 12 տարիէ ի վեր այս երկիրը կ՚ապրի պաղ պատերազմին շնորհիւ։ Երբ վերջ մը տրուի անոր՝ պիտի մոռցուի նաեւ պահակը՝ խաղաղապահ գծին վրայ։ Իսկ երբ քաղաքականութիւնը փոխուի՝ աշխարհագրութիւնը անխախտ կը մնայ։ Թուրքիա 2·300 քիլոմեթր երկայնքով սահմաններ ունի «Մոսկոֆ»ին դիմաց, որու անունով Մեծն Պետրոսի օրերէն ի վեր կը վախցնեն թուրք պզտիկները։ Վերջին չորս դարերու ընթացքին, Թուրքիա 14 կանոնաւոր պատերազմներ եւ 97 արիւնահեղ կռիւներ ունեցած է այս «Մոսկոֆ»ին հետ, մարքսիզմէն շատ առաջ։

Ռուսիա իր ներկայութիւնը միշտ կը յիշեցնէ սակայն, Սեւ Ծովու միւս ափէն, ուր կը հսկեն հակա-սուզանաւային խարիսխները։

Պոլսէն կը հեռանանք առանց պատրանքի։ Արեւմուտքը խուճապ մը չէ հոն՝ ինչպէս ութ տարի առաջ այլ, պարզապէս, ապրելու միջոց մը...

Այս իրիկուն, մեր պատուհանին տակ, մուէզինը աղօթքի կը կանչէ։ Արդեօ՞ք այս ժողովուրդը պիտի յաջողի հաշտուիլ Ալլահին հետ առանց գժտուելու կապանդ Պապային հետ։

ՌԸՆԷ ՓԻԷՐ ԿՕՍԷ

ԳՐԱԴԱՐԱՆ ՄԸ ՔԱՐԱՅՐԻ ՄԸ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էինք հին ձեռագիրներ գտնուած են Հայաստանի մէկ քարայրին մէջ։ Այս մասին «Լէ Նուվէլ տը Մոսկու» կը գրէ.—

Հայաստանի հիւսիսը, բարձր լեռներու վրայ, կը գտնուին անմատչելի թաքստոցներ, ուր պահուած են հին ձեռագիրներ, ութ դար առաջ, թրքական արշաւանքներու ընթացքին։ Ասոնք թանկարժէք հայերէն ձեռագիրներ են։ Պատմաբան Սուրէն Գոլանճեան երեւան հանեց մէկը այս թաքստոցներէն։ Ան կը կարծէր, թէ այդ թաքստոցը պէտք է գտնուի քարայրէ ներս, փորուած ուղղաձիգ ժայռի մը մէջ, երկու հարիւր մեթր բարձր։ Հոն մտնելով ալպինախոյզներու հետ, գիտունը երեւան հանեց քառասունի մօտ ձեռագիրներու կտորներ ութտասներորդ դարու պատկանող մագաղաթի վրայ գրուած, կաշիէ կազմեր արծաթով պաճուճուած եւ բազմաթիւ մանրանկարներ անանուն նկարիչներէ։ Քարայրը կը պարունակէր, նմանապէս, հայկական ձայնանիշերով ծածկուած թուղթեր, որոնք ներկայիս կարդացուելու վրայ են։

ԳԻՏԷ՞Ք, ԹԷ...

●

Հունգարացիք սկիզբէն կը պնդէին թէ Հոններու պետ Աթթիլլան թաղուած էր Հունգարիոյ մէջ տեղ մը։

Բայց, անոր գերեզմանը կարելի չէր գտնել։ Վերջերս Պուտափեշտի մէկ շրջանին մէջ գտնուած է կմախք մը, որուն մասին հունգար պատմաբանները ըսած են թէ Աթթիլլայինն է։ Սակայն, աւելի վստահ ըլլալու համար դրկած են Մոսկուա, խորհրդային պատմաբաններու եւ մարդաբաններու կարծիքը իմանալու համար։

Շաբաթ մը ետք հունգար պատմաբանները ստացած են խորհրդային պատմագէտներու եւ մարդաբաններու պատասխանը, ուր գրուած էր. «Աթթիլան է։ Խոստովանեցաւ»։

×

ՈՐՔԱՆ ԲԱԶՄԱՆԴԱՄ
ԱՅՆՔԱՆ ԵՐՋԱՆԻԿ

Միացեալ Նահանգներու Փիցպուրկ քաղաքի բնակիչներէն քսանամեայ տիկին Ճերալտին Սմիթ, մէկ քանի օր առաջ, աշխարհ բերած է երկուորեակ մը։ Տիկին Սմիթ ամուսնացած է չորս տարի առաջ եւ այսօր մայր է հինգ զաւակներու։ Ամուսինը՝ 21 տարու Ռոլֆըր Սմիթն է։ Երկուորեակի ծնունդէն ետք, երիտասարդ ամուսինները յայտարարած են, թէ իրենց ընտանիքը որքան բազմանդամ դառնայ՝ այնքան երջանիկ պիտի ըլլայ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (67)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՑԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Դ.

ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ ՋԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

— Տօքթոր, կրկնեց Մերկերեան, հասկցա՞ր, Խաչօ։

Խաչօ գլխովը այո ըսաւ։

Թադէոս աղա ոտքի ելլալով՝ մօտեցաւ գաւառացիին, եւ դասը աշակերտին կրկնել տուող վարժապետի մը պէս, խիստ ու տիրական շեշտով մը.

— Տօքթոր ըսէ տեսնեմ, հրամայեց։

Խաչօ կմկմաց, շուրթերը դողացին եւ թոթովեց՝ իր զուտ գաւառական առնաշ առոգանութեամբը.

— Տիօքթիօր։

Եւ ահա ատեանը իր լրջութիւնը կորսնցուց. Արշակ սկսաւ քահ քահ խնդալ, Թադէոս աղա կոկորդէն սուր ճիչեր հանեց — խնդալու ձեւն էր այս — եւ մինչեւ իսկ հանրմը ձեռքը բերնին տարաւ՝ ծիծաղի պայթում մը զսպելու համար։ Իսկ Խաչօ կաս կարմիր, ճիտը ծռած, կը մնար, տաղնապալից, ամօթահար։

Մերկերեան, լրջացած, վերսկսաւ.

— Խաչօ, տօքթոր ըսէ։

— Տիօքթիօր, աղա։

Գանձապահը գաւառացիին ականջը բռնեց եւ շուրթերը անոր մէջ երկնցնելով՝ պոռաց.

— Տօք–թոր...

— Տիօքթիօր...

Հէք գաւառացիին լեզուին այս անուղղայ ըմբոստութեանը առջեւ այլեւս զբաւարթութիւնը չէր որ տիրեց սրահին մէջ։ Տիկինը բարկացաւ, կանանչ աչուըներովը չափչփելով ծառան. Արշակ, սրտնեղած, ելաւ տեղէն ու մռլտալով պատուհանի մը մօտեցաւ, իսկ Թադէոս աղա, յուսահատ, ինկաւ թիկնաթոռին մէջ։

— Ծօ, դուն մարդ ըլլալիք չունիս, յայտարարեց, ամուսնային ըսեմ տէ քեզի նորէն տեղդ թող ղրկէ։

Այս սպառնալիքին առջեւ, խեղճ տղան պոռթկաց. լալագին.

— Աման աղա, ոտքդ պագնիմ, մի ըներ էդ բանը...

Ու երկու արցունքներ գլորեցան անոր արեւակէզ այտերէն վար։

— Ջընեմ ամա, տօքթոր պիտի ըսէ՞ս չէնք շնորհք...

— Կ՚ըսիմ, աղա, կ՚ըսիմ։

— Հայտէ կնա տէ աղէկ մը ճէքէր ըրէ։ Չէ նէ...

Խաչօ շունչ առաւ։ Պաղատագին խոնարհութիւն մը ըրաւ՝ թուշը մինչեւ կուրծքին դպցնելով, ու աճապարանօք դուրս ելաւ սենեակէն, ակռաներուն մէջէն արդէն իսկ սկսելով դժնդակ փորձին.

— Տիօքթիօր, տիօքթիօր...

Քիչ յետոյ, երբ տակաւին այդ դըժպատեհ միջադէպին անհաճոյ տպաւորութիւնը չէր անհետացած երեք արարածներուն վրայէն, խոհարարուհին ներս կը մտնար իր ցաւագար քալուածքովը, տըքալով, հեւալով։

— Հանըմ, բա՞ն մը կ՚ուզես։

— Չէ, պատասխանեց Թադէոս աղա ի դիմաց հանըմին, ըսելիք մը ունինք տէ անոր համար կանչեցինք։

Գիտես հա, մեր Արշակը քանի մը տարիէն տօքթոր պիտի ըլլայ. ամա ատէթ է քի դպրոցէն չելած տօքթոր կ՚ըսեն. հա քանի մը տարի ետքը եղեր է, հա քանի մը տարի առաջ, անոր համար տօքթոր կ՚ըսենք կը լմնայ կ՚երթայ, չըլլա՞ր, Նեկտար։

Պառաւը, այս անսպասելի յայտնութեան առջեւ, զարմացած նայուածք մը նետեց հանըմին, եւ յետոյ տօքթորին, որ հեռուն կեցած էր, զաւեշտին այդ երկրորդ արարուածին եղելութեանը հետաքրքիր։ Եւ որովհետեւ պառաւին հաւանողական պատասխանը կ՚ուշանար, Թադէոս աղա կրկնեց, ոտքը ոտքին վրայ նետելով.

— Հէ՞, Նեկտար, կ՚ըլլա՞յ...

Նեկտար քսանըհինգ տարիէ ի վեր այդ ապարանքին մէջ կը ծառայէր, հանըմին աղջիկնութիւնը գիտէր, Արշակին ծնիլը, մեծնալը, բայց ահա երբ անոր մէկէնիմէկ տօքթոր ըլլալը իմացաւ, ինքզինքին ներել կարծեց պզտիկ դիտողութիւն մը։

— Աղէկ ամա, տահա բէք պզտիկ չէ՞... ինծի անանկ կուգայ քի...

— Ճանըմ պզտիկը մեծցը քեզի՞ ինչ, պոռաց Մերկերեան մէկէնիմէկ բռնկելով, տօքթոր ըսես նէ մէկ զարար մը ունի՞։

— Չէ, աղաս, չէ, բան մըն էր ըսի, վրայ բերաւ պառաւը ցնցուած, տօքթոր, բէկ աղէկ, անանկ թող ըլլայ. չիտակ է, քանի մը տարիէն տօքթոր պիտի ըլլայ նէ հիմակուընէ տօքթոր կ՚ըսենք...

— Տեսա՞ր մի, խօսք հասկնալը ի՞նչ աղէկ բան է...

Պառաւը, դուրսը, սրահին մէջ, բազկատարած, աչքը ձեղունին, կը մրմռար.

— Էյնաւոր Թագաւոր, տուն ողորմէ ապ խենթերուն...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ղածին չափ շուտ գումարելու գաղափարին եւ պատրաստ է մասնակցելու նման հանդիպումի մը՝ միւսներուն յարմար վայրի մը մէջ եւ յարմար թուականին :

Հաշտութեան Դաշինք՝ Գերմանիոյ հետ.— Եթէ անկարելի ըլլայ Արեւմտեաններու մասնակցութեամբ հաշտութեան դաշինք մը ստորագրել Գերմանիոյ հետ, Խ. Միութիւնը առանձին պիտի ստորագրէ Արեւելեան Գերմանիոյ հետ :

Արեւմտեան Պերլին.— Գրաւման վարչակարգը պահել Արեւմտեան Պերլինի մէջ՝ կը նշանակէ չարունակել ուժի քաղաքականութիւնը :

Զինաթափութիւն.— Անգամ մը եւս, Խ. Միութիւնը պատրաստակամութիւն կը յայտնէ՝ անմիջապէս քանդելու համար հիւլէական եւ ջրածին ռումբի հրթիռները, եթէ զինաթափութեան ընդհանուր ծրագիր մը ընդունուի :

Ստալինականութիւն.— Խրուշչեւ յայտարարեց թէ ինք իրաւունք ունէր Սթալինի պաշտամունքին դէմ ըլլալու, որովհետեւ այդ քաղաքականութիւնը, հակառակ կարճատեւ դժգոհութեանց՝ զօրացուցած էր համայնավար երկիրները :

Տնօրինութիւններ.— Քատարի եւ հունգարացի միւս ղեկավարներու պատմական արժանիքն է՝ ժողովուրդին հաւատքը շահիլ կուսակցութեան հանդէպ, գործադրելով Լենինի մեթոտները :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Պատերազմական նախարար Մքէլրոյ հրաժարեցաւ իր պաշտօնէն. իր փոխանորդը՝ Կէյթս Պատերազմական նախարար նշանակուեցաւ :

ՍՈՒՏԱՆԻ մէջ պետական հարուած մը կազմակերպած (Նոյեմբեր 7) անձերու դատավարութիւնը վերջացաւ. չորս հոգի մահուան դատապարտուեցան, հինգ ուրիշներ՝ տաժանակիր աշխատանքի: Վճիռը վաւերացուեցաւ Վարչապետ Աբուտի կողմէ :

ՊԵԼՃԻԱԿԱՆ ՔՈՆԿՈՅԻ ղեկավարները Պրիւսէլ գացին՝ պելժ կառավարութեան հետ բանակցելու համար :

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ ռուսեւանգլիական մշակութային համաձայնութիւն մը կնքուեցաւ մէկ տարուան համար (1960 Ապրիլ մէկ – 1961 Ապրիլ մէկ) :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ առեւտրական համաձայնագիր մը ստորագրուեցաւ Խ Միութեան եւ Ֆրանսայի միջեւ : Երկու երկիրներու առեւտրական փոխանակութիւնները պիտի աւելնան :

ՍԱՆԹԻԱԿՕ ՏԸ ՔՈՒՊԱՅԻ մէջ 400.000 հոգիի առջեւ խօսելով, Ֆիտէլ Գասդրօ յայտարարեց թէ յեղափոխութիւնը իշխանութեան գլուխ պիտի մնայ այնքան ատեն՝ որ ժողովուրդը կ'ուզէ, աւելցնելով թէ այսուհետեւ օտար դրամագլուխները պիտի չշահագործուին Քուպայի մէջ :

ԾԱԽՈՒ Է

Գեղեցիկ յարկաբաժին մը, չորս սենեակ, լոծիա, մառան, երրորդ յարկ, Նոր շէնքի մէջ, ամէն յարմարութիւն, սթանտինկ 15րդ թաղամաս, հանդարտ (ռեզիտանսիէլ) :

Գրել «Յառաջ»ին, որ կը փոխանցէ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅԵՐՈՒՆ

Պատրաստուեցէք Ամասիոյ Երիտասարդաց տարեկան մեծ պարահանդէսին :

Դեկտեմբեր 12, Շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի շքեղ սրահներուն մէջ, 340 Պուլվ. Շավ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Նուէր Ազնաւուրեան – Գապաքեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի, Մարսէյլ Փրատոյի Մայր Եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը մատուցուի, իրենց սրտահատորներուն՝ Արշալոյս եւ Ազատի Գազանճեանի, ինչպէս նաեւ Ազնաւուրեան, Գազանճեան, Գապաքեան եւ Նիկոլեան գերդաստաններու ննջեցեալներուն հոգւոյն ի հանգիստ :

Ցիշատակն յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ այս պաշտամունքին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ Եկեղեց. Կրօն. Ընկերութիւնս շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները փոխան ծաղկեպսակի հանգուցեալ Ոսկան Քէնտիրեանի կսկծալի մահուան առթիւ :

Գ. Գ. Հ. Քալեան հազար ֆրանք, Պուլվար Օտտոյի Ֆ. Կ. Խաչին, հազար ֆր. եկեղեցւոյն: Պուլվար Օտտոյի Կ. Խաչի մասնաճիւղը հազար ֆր. Մշակութային տան, հազար ֆրանք Մուրատ Ռաֆայէլեան Ուսումնասիրացին, Լ. Քէնտիրեան հազար ֆր. եկեղեցւոյն, հազար ֆր. Մուրատ Ուսումնասիրացին, Ղ. Կուլեան 500 ֆր. Արծիւ մարզականին, 500 ֆր. Ֆ. Կ. Խաչին, 500 ֆր. եկեղեցւոյն, 500 ֆրանք Մուրատ Ուսումնասիրացին : Ղեւոնդ Կուլեան հազար ֆր. Մուրատ Ուսումնասիրացին, հինգ հարիւր ֆր. եկեղեցւոյն, հինգ հարիւր ֆր. Ֆ. Կ. Խաչին, Ե. Զարգարեան հինգ հազար ֆր Կապ. Խաչին :

Կրօն. Ընկերութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Այրի Տիկին Ա. Քէնտիրեանին եւ իր զաւակներուն, եւ ընկեր Գ. Քէնտիրեանին, եւ իրենց ընտանեկան պարագաներուն :

Հ. Յ. Դ. Պուլվար Օտտոյի «Վռամեան» ենթակոմիտէին բոլոր ընկերները իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Այրի Տիկին Ա. Քէնտիրեանին եւ զաւակներուն, ընկեր Գ. Քէնտիրեանին իրենց ամուսնոյն, հօրը, եւ եղբօր ընկեր Ոսկան Քէնտիրեանի անակնկալ կսկծալի մահուան առթիւ :

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի Սօսէ – Սերոբ խումբին կողմէ, Կիրակի Դեկտեմբեր 6, ժամը 15ին, Քլոշէթի սրահը, 149պիս, Ավընիւ տ'Արժանթէօյ :

Ճոխ յայտագիր :

Կը հրաւիրուին ծնողքները :

Մուտքը ազատ է :

— ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ —

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ այս Շաբաթ, կէսօրէ ետք ժամը չորսին Քաֆէ Ռեժանի մէջ : Օրակարգ.— Ա) Պարահանդէս եւ յանձնախումբերու ընտրութիւն ; Բ) Դպրոցական հարց : Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի առաւօտ, ժամը 9ին, 7 Պուլվ. տ'Աթէն, Պարտիւ Կլոպի սրահը : Օրակարգ տեղւոյն վրայ : Վարչութիւնս կը փափաքի որ բոլոր անդամները ներկայ ըլլան այս կարեւոր ժողովին :

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բ. ՑԱՆԿ

Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան կողմէ, Աղքատախնամի տրամադրութեան տակ դրուած մասնաւոր գումարէն հետեւեալ նոր բացառիկ օգնութիւնները կատարուած են մինչեւ Հոկտեմբերի վերջը : Նկատի առնուած են բազմաթիւ խնդրանքներ եւ յետ քննութեան 22 անձերու յատկացուած է 218.910 ֆրանքի օժանդակութիւն հետեւեալ վայրերու մէջ. —

Փարիզէն վեց անձերու, որոնցմէ երկուքին 15.000ական, միւս չորսերուն 10 հազար, 7500, 5000 եւ 2700 :

Փարիզի շրջակայքէն ութ անձերու, որոնցմէ երեքին 15000ական, երկուքին 10 հազարական եւ երեքին 5000ական :

Գաւառէն հինգ անձերու, որոնցմէ երկուքին 15.000ական, միոյն 10.000 եւ երկուքին 12.000 եւ 5000 :

Արտասահմանէն անցորդներու իւրաքանչիւրին 9200, 9010 եւ 800 :

Ա. ցանկով հրատարակուած	121.921
Բ. ցանկ (ներկայս)	218.910
Ընդհ գումար	340.831

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ ժամը 20.30ին, Ակումբին մէջ : Բոլոր ընկերու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՓԱՐԻԶ.—Հ.Յ.Դ. Ազրիւր–Սերոբ Նեթենեզրայրեան խումբի ընկեր. ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքավայրը : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Կարեւոր օրակարգ :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ընդ. ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն հետեւեալ խումբերը ժողովի կը հրաւիրէ.—

Քրիստափոր ենթակոմիտէն 5 Դեկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին :

Հայաստան ենթակոմիտէն 5 Դեկտ., Շաբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին :

Մուրատ խումբը 6 Դեկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին :

Արամ խումբը 6 Դեկտ. Կիրակի առաւօտ, ժամը 10ին :

Թաթուլ խումբը 6 Դեկտ. Կիրակի առտու ժամը 10ին :

Ակնունի ենթակոմիտէն 12 Դեկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին :

Համազասպ ենթակոմիտէն 13 Դեկտ. Կիրակի առտու ժամը 10ին :

Վռամեան ենթակոմիտէն 13 Դեկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին :

Զաւարեան ենթակոմիտէն 19 Դեկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին :

Ընկ. Կարօ խումբը 20 Դեկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին :

ՀԱՅԱԾԷՍ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ Ս. ՊԱՏԱՐԱԳ ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի, ժամը 10.30ին, կէս օրէ առաջ, բազմաձայն երգեցողութեամբ հայկական Ս. պատարագ եւ քարոզ պիտի ձայնասփռուի Վատիկանէն :

Միջին ալիք՝ 196 մ., կարճ ալիք՝ 19.84, 25.67, 31.10 :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9ᵉ

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 4 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ — VENDREDI 4 DÉCEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8663 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4464

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍՊԱՍԵԼՈՎ ԱՐՇԱԼՈՅՍԻՆ

Հայաստանի խորհրդայնացումը դառնակէտ մը եղաւ Հայոց ժամանակակից պատմութեան մէջ:

Հայ ժողովուրդը երեսուն ամիս միայն կրցաւ վայելել ազատ եւ անկախ հայրենիքի շնորհած բարիքները:

Ունեցանք հայկական կառավարութիւն, խորհրդարան, բանակ, դրօշակ, դրամ, նամակադրոշմ, դեսպաններ ու հիւպատոսներ: Դարձանք «Հայաստանի քաղաքացի»: Ճամբորդեցինք հայկական անցագրով: Մեր դիւանագիտական ներկայացուցիչները աշխարհի մեծերուն հետ դիւանագիտական կանաչ սեղաններու առջեւ նստած՝ հայկական դատը հետապնդեցին եւ միջազգային դաշնագիր ստորագրեցին:

Օտարացած Հայեր յանկարծ յիշեցին իրենց հայկական ծագումը եւ Հայաստանի քաղաքացիի անցագիր ստացան մեր հիւպատոսարաններէն:

Աշխարհի բոլոր կողմերէն հայրենասէր Հայեր իրենց գործերը հաշուեյարդարի ենթարկելով փութացին Հայաստան, զայն շէնցնելու համար:

Հայրենիքի դուռները լայնօրէն բացուեցան՝ ներգաղթող Հայերուն առջեւ անխտիր, առանց մեղաչագիր ստորագրելու:

Հայաստանի կառավարութիւնը իր պաշտպանութեան տակ առաւ սփիւռքի Հայութիւնը:

Վեց դարու երազը իրականացած էր վերջապէս:

Հայաստան կը դառնար միատարր ու միաձոյլ: Օտար տարրեր կը լքէին ընդմիշտ մեր հողերը:

Հայ ժողովուրդը կը լծուէր շինարար աշխատանքի:

Փոթորիկը չուշացաւ սակայն:

Թուրքն ու բոլշեւիկը ձեռք ձեռքի տըւած քանդեցին մեր անկախութիւնը:

Բացի կորիզ հողամասէն, կորսնցուցինք ամէն ինչ որ կը յատկանշէ ազգի մը անկախութիւնը:

Այսօր չունինք «Ամենայն Հայոց կառավարութիւն», հայկական դեսպանատուն ու հիւպատոսարան, ազգային բանակ ու ազատ քուէով ընտրուած խորհրդարան:

Տարագիր է մեր անկախութեան խորհրդանշան եռագոյնը:

Դարձած ենք «հայկական ծագումով գաղթական»՝ կորսնցնելով «Հայաստանի քաղաքացի»ի հանգամանքը: Լաւագոյն պարագային դարձեր ենք մեր բնակած երկիրներու քաղաքացին: Այլեւս չենք ճամբորդեր հայկական անցագրով:

Մեր եռագոյնը չի ծածանիր Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան պալատին առջեւ, ուր բազմաթիւ ասիական եւ ափրիկեան ազգեր — տակաւին երէկ անծանօթ — իրենց ազգային դրօշակը կ'ողջունեն հպարտութեամբ:

Այսօր անկախութեան տիրացած են ժողովուրդներ, որոնք կաթիլ մը արիւն իսկ չեն թափած յանուն ազատ հայրենիքի:

Իսկ մենք կը մնանք «հայմաթլոս»՝ երկու երրորդով:

Մեր ժողովուրդին մէկ երրորդը միայն կ'ապրի կորիզ հայրենիքին մէջ: Մէկ երրորդը տարտղնուած է Խորհրդային Միութեան անծայրածիր տարածութեանց մէջ: Մնացեալ երրորդը՝ ցիրուցան աշխարհի չորս հովերուն:

Խորհրդայնացումէն 39 տարի վերջ ո՛չ մէկ բան փոխուած է մեր երկրին մէջ: Սահմանները կը մնան նոյնը: Ժողովուրդը զրկուած է մինչ տարրական ազատութիւններէ:

Սակայն երբեք չէ կորսնցուցած իր հաւատքը լաւագոյն ապագայի մը համար: Անզօր կատաղութեամբ գլուխ ծռուած օտար բռնակալին առջեւ՝ նուիրուած է հայրենիքի վերաշինութեան սրբազան գործին:

Սպասելով այն երջանիկ օրուան, երբ պիտի ծագի ազատութեան արշալոյսը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ ՊՈՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

ՏԸ ԿՈԼ.—«ՓՈԽԱԴԱՐՁ ՎՍՏԱՀՈՒԹԻՒՆ»

■

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ.— « ԿԱՏԱՐԵԱԼ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ »

Ֆրանքօ-գերմանական խօսակցութիւնները վերջացան: Նախագահ տը Կոլ եւ Վարչապետ Ատընաուըր օրակարգի բոլոր հարցերը լուծեցին: Այս առիթով կը շեշտուի նաեւ այն պարագան՝ թէ հանդիպումը տեղի ունեցած է բարեկամական եւ անկեղծ մթնոլորտի մը մէջ:

Նախագահն ու Վարչապետը երկարօրէն քննած են Մեծերու ժողովին հարցը: Խօսած են անոր պատրաստութեան մասին: Վճռած են Դեկտեմբեր 19ին Փարիզի մէջ գումարուելիք Արեւմտեաններու ժողովին պայմաններուն շուրջ:

Ինչպէս կը սպասուէր, Վարչապետ Ատընաուըր մեծապէս հետաքրքրուած էր Պերլինի եւ Գերմանիոյ հարցերով. անգամ մը եւս, վճռապէս յայտարարեց թէ Պերլինի հարցը ոչ մէկ ձեւով կարելի է բաժնել գերմանական հարցէն: Պերլին եւ Գերմանիա ամբողջութիւն մը կը կազմեն:

Դաշնակցային կառավարութիւնը կը մտածէ թէ աւելի նախընտրելի է Պերլինի ներկայ գոյավիճակը բարեփոխման ենթարկել: Ֆրանսա միշտ պաշտպանած է այս քաղաքականութիւնը եւ Զօր. տը Կոլ ամէն վստահութիւն տուաւ Ատընաուըրի՝ թէ այդ ուղղութեամբ աշխատանքը պիտի շարունակէ:

Երկու ղեկավարներուն միջեւ գրեթէ ոչ մէկ տարակարծութիւն կար: Կատարեալ համաձայնութիւն՝ բոլոր մեծ հարցերու մէջ, — զինաթափութիւն, երկիրներու ներքին հարցերուն չմիջամտել, օգնութիւն՝ թերաճ երկիրներու, Գերմանիա եւ Պերլին: Այս բոլորին մասին վերջնական որոշումները պիտի տրուին Դեկտեմբեր 19ին:

Կարեւոր հարց մըն է նաեւ պաշտպանութեան հետ կապ ունեցող խնդիրներու քննութիւնը: Ատլանտեան Ուխտը, ընդհանրապէս է եւ զինեալ ուժերու միացումը՝ մասնաւորապէս:

Վարչապետ Ատընաուըր լրագրողներու կողմէ հարցապնդուելով, կարգ մը բացատրութիւններ տուաւ հրատապ հարցերու շուրջ: Շեշտելէ ետք թէ Ֆրանսական կառավարութեան եւ իր միջեւ կատարեալ համաձայնութիւն մը գոյացած է, ըսաւ. — Չեմ կարծեր թէ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ մթնոլորտը իրապէս մեղմացած է:

— Մեծերու ժողովին մէջ՝ զինաթափութեան հարցին նախապատուութիւն պիտի տրուի:

— Կատարեալ համաձայնութիւն՝ Ատլանտեան Ուխտի անհրաժեշտութեան շուրջ: Պաշտպանութեան մարզին մէջ՝ դաշնակից ուժերը պէտք է իրարու միանան, Ատլանտեան Ուխտի միջոցաւ:

— Պերլինի հարցին լաւագոյն լուծումը՝ ըսաւ Ատընաուըր, կը կայանայ ներկայ գոյավիճակին պահպանման մէջ, գոնէ առայժմ:

Լրագրող մը հարց տուաւ թէ ի՞նչ կը

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀՈՒՆԳԱՐԱՑԻ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԱՌՋԵՒ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ԿԸ ԽՕՍԻ ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՋԱՄՏՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

1848ԻՆ ՆԻԿՈԼԱ Ա. ՄԻՋԱՄՏԱԾ ԷՐ ՀՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ ՃԶՄԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ...

●

Խ. Միութեան Վարչապետ Խրուշչեւ նոր ճառ մը խօսեցաւ Հունգարիոյ մէջ, կանգ-Մաւակի բանուորներուն առջեւ, անդրադառնալով հունգարական յեղափոխութեան. — «1956ի դէպքերուն ընթացքին, աշխարհականները կը մտածէին թէ Հունգարիա պիտի բաժնուէր ընկերվարական խմբակէն: Անոնք կը մտածէին թէ ընկերվարական երկիրները մէկիկ մէկիկ պիտի կարենային բաժնել իրենց միութենէն:

« 1848ին, Նիքոլա Ա. երկընտրանքի մէջ չինկաւ՝ հունգարական յեղափոխութիւնը ճզմելու համար: Արդ, ինչպէ՞ս կարելի էր սպասել որ 1956ին Խ. Միութիւնը իր օգնութիւնը չընծայէր, մանաւանդ՝ երբ մեր բանակները կը գտնուէին այս երկրին մէջ եւ ձեր ժողովուրդին լաւագոյն զաւակները կախաղան կը բարձրանային»:

Հետզհետէ սաստկացնելով հակարեւմտեան իր ոճը, Խրուշչեւ ըսաւ. — Արեւմուտքը չամչցաւ խեղդելու յունական ըմբոստութիւնը՝ Բ. Աշխարհամարտէն յետոյ: Դրամատիրութիւնը երկընտրանքի առջեւ չի գտնուիր երբեք՝ պաշտպանելու համար դրամատիրական երկիր մը:

Անդրադառնալով խորհրդային ուժին, կարմիր Վարչապետը աւելցուց. — «Մեր ուժը աւելի մեծ է քան դրամատիրական երկիրներու ուժը. մեր տպառազինումը գերազանց է: Մեր հրթիռները լուսնի մէջ են, իսկ իրենց հրթիռները ծով ինկան»:

Ընկերային մարզի մէջ, Խրուշչեւ յայտարարեց թէ դրամատէրները այսօր կը սարսափին ընկերվարական երկիրներու եւ բանուորական դասակարգի յառաջդիմութենէն: Բանուորներու դիրքը աւելի կը սարսափեցնէ զիրենք՝ քան հրթիռները. «1960ին Խ. Միութեան մէջ օրական եօթը ժամ պիտի աշխատին մեր բանուորները: 1964ին պիտի սկսինք օրական վեց ժամ աշխատիլ»:

Ուշագրաւ է այն պարագան, որ Խրուշչեւէն ետք, հունգար բոլոր ղեկավարները կը խօսին 1956էն ի վեր ձեռք առնըւած միջոցներու մասին: Հունգարիոյ Վարչապետ Մունէնիք ընկերվարական կուսակցութեան համագումարին մէջ յայտարարեց թէ 1956ի դէպքերէն ի վեր իր կառավարութիւնը յաջողութեամբ գըլուխ հանեց բոլոր գործերը՝ «խմբական ղեկավարութեան» սիստեմով:

Իսկ կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի ընդհանուր քարտուղար Գալլէ ըսաւ. — 1956ի դէպքերէն ետք՝ գաղափարական հարցերը աւելի քան երբեք մեծ կարեւորութիւն ստացան կուսակցական ղեկավարութեան մէջ: Գաղափարական այն մեծ պայքարը՝ որ սկսուած էր հակայեղափոխական ուժերու դէմ, յաջողութեամբ շարունակուեցաւ եւ զօրացաւ:

Կեդրոնական Կոմիտէի ընդհանուր քարտուղարը շնորհակալութիւն յայտնեց Խ. Միութեան եւ համայնավար Չինաստանի, որոնք «մեծապէս օգնած են Հունգարիոյ՝ գաղափարական մարզի մէջ»: Վերջացնելով իր խօսքը, Գալլէ եզրակացուց. — «Փոքր դրամատիրութիւնը տակաւին շատ զօրաւոր է Հունգարիոյ մէջ եւ դրամատիրական գաղափարները կը շարունակեն տարածուիլ եւ հող գրաւել լայն զանգուածներու մէջ»:

ՄԱԼՓԱՍԻ ԱՄԲԱՐՏԱԿԸ ԽՈՐՏԱԿՈՒԵՑԱՒ

50 ՄԻԼԻՈՆ ԽՈՐԱՆԱՐԴ ՄԵԹՐ ՋՈՒՐԸ ՀՈՍԵՑԱՒ ԴԷՊԻ ԾՈՎ՝ ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՄԱՀԵՐՈՒ ՊԱՏՃԱՌ ԴԱՌՆԱԼՈՎ

★

Վար նահանգի արեւելեան շրջանին մէջ ծանր աղէտ մը պատահեցաւ առջի օր: Մալփասի ամբարտակը, որ կը գտնուի Ֆրէժիւս (Վար) քաղաքի հիւսիսային կողմը, Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 22.30ին խորտակուեցաւ հեղեղային անձրեւներու հետեւանքով, որոնք չորս օրէ ի վեր կը շարունակուէին:

Ամբարտակին յիսուն միլիոն խորանարդ մեթր ջուրը հոսեցաւ դէպի ծով, իր ճամբուն վրայ քանդելով բոլոր տուները: Ֆրէժիւս քաղաքը ջուրերու տակ կորսուեցաւ: Անհամար մեռեալներ, կորսուածներ եւ վիրաւորներ կան: Հաղորդակցութեան բոլոր միջոցները կտրըւած: Մարսէյլէն, Նիսէն, Քանէն եւ մօտակայ այլ շրջաններէն բոլոր հրշէջները դէպքին վայրը ուղարկուեցան: Ազատարարները իրենց բոլոր միջոցներով կ'աշխատին փրկել շրջանի բնակչութիւնը:

Հինգշաբթի առաւօտ ձայնասփիւռը կը հաղորդէր թէ վեց քիլոմեթր երկայնքով տարածութեան մը վրայ, մինչեւ ծով, կենդանութեան հետք չէ մնացած: Ոչ մէկ տուն: Մօտ յիսուն դիակներ երեւան հանուած են արդէն, բազմաթիւ վիրաւորներ կան, իսկ կորսուածներու թիւը յայտնի չէ:

Նիւթական վնասները բազմաթիւ միլիառներու կը հասնին:

Ֆրէժիւսի կայարանին մէջ շոգեկառք մը ջուրերու տակ մնացած է: Խորտակուած են երկաթուղիները:

« Միսթրալ»ը ճամբան շշարունակեց եւ կանգ առաւ Արքի կայարանին մէջ, ուր ազատարարները հաստատած են իրենց կեդրոնատեղին:

Մալփասի ամբարտակը ութ տարի առաջ շինուած էր. 61 մեթր բարձրութիւն ունի, եօթը քիլոմեթր երկայնք եւ 3500 մեթր լայնք:

Փոթորիկն ու անձրեւը մեծ աւերներ գործեցին նաեւ Քոթ տ'Ազիւրի մէջ, ուր նիւթական վնասները կը հասնին մէկ միլիառ ֆրանքի:

Նիսի մէջ բազմաթիւ ճաշարաններ եւ գործատեղիներ ջուրերու մէջ մնացին: Նոր շինութիւնները ամբողջութեամբ քանդուեցան: Վիլֆրանշի մէջ բեռնակառք մը անհետացաւ, ինչպէս նաեւ շինութիւններու մէջ գործածուող մեծ եւ ծանր գործիքներ ու մեքենաներ:

Կարգ մը շրջաններու մէջ ջուրի մակարդակը բարձրացած է մէկ մեթրի: Բոլոր մառանները ողողուած են: Բազմաթիւ հաստատութիւններ, ինչպէս Նիսի Քազինօն, որոնք սեփական ելեկտրականութիւն ունէին՝ մառաններու մէջ հաստատուած գործիքներու շնորհիւ, լոյսէ զրկուած են:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ եօթը հանրապետութիւններու ապահովութեան պատասխանատուները փոխուած են Շելեփինի գործի գլուխ անցնելէն ի վեր: Միւս կողմէ կը յիշուի որ երկու վերջին տարիներու ընթացքին ութ հանրապետութիւններ փոխած են իրենց Ներքին Նախարարը:

ԻՐԱՔԻ մէջ եօթը հոգի, որոնց 8ը տասնապետ, մահուան դատապարտուեցան փաստաբանի մը սպանութեան համար Քերքիւքի դէպքերուն առթիւ: Զինուորական Ատեանը որոշեց սակայն բանտարկութեան վերածել մահապատիժը:

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒՆ

Ամէն լեզու բաղկացած է հիմնականում երկու բաղադրեալներից՝ քերականական կառուցուածքից եւ բառապաշարից :

Քերականական կառուցուածքը խիստ կայուն է եւ համարեա փոփոխութեան չի ենթարկւում : Եթէ նա փոփոխւում է դարերի ընթացքում, ապա այդ կատարւում է շատ դանդաղօրէն, այն էլ՝ նրա առանձին, մասնակի մասերի կատարելագործման միջոցով : Միայն հարիւրաւոր տարիների դանդաղ փոփոխութիւններից յետոյ կարող է գալ մի շրջան, երբ քերականութեան մէջ մտնեն որակական փոփոխութիւններ, բայց քերականական կառուցուածքի հիմքերը միշտ էլ մնում են :

Բառապաշարը հակառակ յատկութիւններ ունի, նա փոփոխւում է ամէն օր, անընդհատ, նրա մէջ անսահմանափակ կերպով աւելանում են նոր բառեր, նոր արտայայտութիւններ եւ կամ՝ նրա միջից դուրս են ընկնում համեմատաբար քիչ թուով բառեր ու արտայայտութիւններ : Լեզուի բառապաշարի այսպիսի հարստացումը կատարւում է երկու ճանապարհով՝ սեփական բառակազմական միջոցներով եւ օտար փոխառութիւններով : Կեանքի մէջ կատարուող ամէն մի փոփոխութիւն, ամէն մի նոր երեւոյթ, գիտակցուած ամէն մի նոր առարկայ, յարաբերութիւն է ստանում կամ հին, վերանորոգուած կամ նոր կազմուած իր անունը, ինչպէս օրինակ՝ հեռուստացոյց, հեռուստատեսութիւն, ձայնասփիւռ եւն :

Այդ բառերը նոր են կազմուել, երեւոյթներն էլ նոր են, բայց ահա հայերէն լեզուի մէջ գործածւում է «սփիւռք» բառը, նշանակելով ամբողջ աշխարհը, ուր տեղ սփռուած են տարագիր Հայերը : Այդ բառը հայերէն բառարանում կար, բայց լեզուի մէջ անգործածական էր :

Երբ առաջացաւ սփիւռքի Հայութիւնը, կարիք զգացուեց այդ գաղափարը որեւէ բառով արտայայտելու եւ ահա օգտագործուեց հնուց գոյութիւն ունեցող « սփիւռք » բառը :

Բառային կազմի փոփոխութիւնը ոչ միայն չի վնասում լեզուին, այլ ընդհակառակն հարստացնում է նրան եւ ընդունակ դարձնում արտայայտելու ժամանակակից իրականութիւնը : Ցաճախ հնարաւոր չի լինում հայերէն արմատներից համապատասխան բառ կազմել : Այդ դէպքում առնւում է օտար բառը, կատարւում է փոխառութիւն : Այսպէս, օրինակ, մեր լեզուի պատմութեան մէջ մենք փոխ ենք առել պարսկերէնից շուրջ 1500 արմատ, որոնց միջոցով կազմել ենք տասը հազարից աւելի բառեր,— օրինակ՝ ճակատ, պատերազմ, աշխարհ, ապետ, նախարար, դաս, դպիր, աշակերտ, վարդապետ, վարժապետ, դաստիարակ, դահլիճ, ամբար, ապարանք, եւայլն :

Այս նոյն ձեւով յունարէնից փոխ ենք առել շուրջ 700 արմատ, որոնցից կարող ենք յիշատակել բեմ, թատրոն, մեղեդի, պալատ, եպիսկոպոս, կաթողիկոս, պատրիարք, եկեղեցի, կանոն, եւն. :

Ասորերէնից փոխ ենք առել շուրջ 200 արմատ, օրինակ՝ քահանայ, աբեղայ, կաթսայ, շղթայ, քարոզ, քուրայ, շուկայ, խանութ, եւն. :

Բոլոր այս փոխառութիւնները, որոնք մի քանի անգամ աւելի են քան բուն հայերէն բառերը, իւրացուել են այնքան եւ այնպէս՝ որ ոչ ոք չի ենթադրում թէ դրանք հայերէն չեն : Դա վկայում է Հայոց լեզուի հզօրութեան մասին : Եթէ որեւէ լեզու փոխառութիւն է կատարում եւ իւրացնում, մարսում այդ փոխառութիւնը, դա նշանակում է որ այդ լեզուն հզօր է, ուժեղ է եւ ընդունակ է զարգանալու :

Սակայն փոխառութիւններն ունին որոշ սահման, որից այն կողմ անցնելը կը վնասի լեզուին : Ո՞րն է այդ սահմանը :

Ամէն մի լեզուի բառապաշարի մէջ գոյութիւն ունի մի ընդարձակ կորիզ, որ բաղկացած է լեզուին անհրաժեշտ ամենակարեւոր բառերից, այնպիսի բառերից, որոնք արտայայտում են բոլոր պայմաններում, բոլոր դէպքերում, զարգացման բոլոր աստիճաններում մարդուն անհրաժեշտ առարկաներ, երեւոյթներ, գաղափարներ, յարաբերութիւններ : Դա բառապաշարի հիմնական կորիզն է, որի շուրջը ծաւալւում է ինքը բառապաշարը ուրիշ նոր ու նոր բառեր իւրացնելու միջոցով :

Հայերէնի բառային հիմնական կորիզը հնդեւրոպական է եւ ունի առնուազն 4–5 հազար տարուան հնութիւն : Այդ հիմնական կորիզի մէջ մտնում են այնպիսի բառեր, ինչպիսի են՝

Դերանուններից՝ ես, դու, նա, մենք, դուք, նրանք եւայլն :

Թուական անուններից՝ մէկից մինչեւ տասը :

Ազգակցական անուններից՝ հայր, մայր, քոյր, եղբայր, որդի, դուստր, եւայլն :

Մարդու մարմնի մասերի անուններից՝ աչք, բերան, կոկորդ, լեզու, ատամ, ձեռք, ոտք, եւայլն :

Մարդու կենցաղին, սնդառութեան եւ ամէնօրեայ գործունէութեան վերաբերող բազմաթիւ բառեր, ինչպէս՝ ուտել, խմել, ջուր, կերակուր, ածել, գնալ, երթալ, լալ, լողալ, խնդալ, ծաղր, ծիծաղ, հին, նոր, մանր, փոքր, մեծ, նստել, տալ, առնել, տեսնել, եւայլն :

Այս բառերը, որ կազմում են բառապաշարի կորիզը, սովորաբար լեզուի միջից դուրս չեն ընկնում : Սրանց արմատների միջոցով լեզուն կազմում է բարդ եւ ածանցաւոր բառեր եւ հարստանում : Օրինակ, հէնց հայերէն բառային կազմի այս կորիզի բառերից կազմուած են առնուազն երեսուն հազար նոր բառեր : Այդ բառերը, որ մենք համարում ենք հայերէնի կորիզը, ամբողջ չորս հազար տարուան ընթացքում պահպանուել են նրա մէջ : Դրանք 4–5 հազար տարուան ընթացքում ունեցել են ամէնը հինգ տոկոսի կորուստ, մինչդեռ պարսկերէնից փոխ առնուած 1500 արմատները երկու հազար տարուան ընթացքում ունեցել են 70 տոկոս կորուստ, յունարէնից փոխառնուածներն՝ առնուազն 85 տոկոս կորուստ :

Հէնց այդ երեւոյթը եւս ապացոյց է որ բառային հիմնական կորիզը ամենահաստատուն է եւ ամենատոկունը :

Ա. ՂԱՐԻԲԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ՏԱՌԵՐՈՒՆ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄԸ

Այս սուղ էջերուն վրայ կարելի չէ մանրակրկիտ ու պարագայական գրուածք մը հրամցնել ընթերցողներուն : Միայն, վերջերս Հայաստանի Գիտութեան եւ Արուեստի Ակադեմիային մրցումի դրած հայ այբուբենին առիթով, քանի որ « Ցառաջ » հրաւէր կ'ընէ ուրիշներու ալ արտայայտուելու՝ նոյն խնդրին շուրջը, կը դրկեմ իմ կարծիքս ամփոփող այս գրութիւնը, տալով կարճ պատմական մը :

Որեւէ լեզուի տառերը ժամանակի ընթացքին ենթարկուած են անխուսափելի կերպով ձեւափոխումի կամ աւելի ճիշդը՝ բա – բէ – փո – խու – մի : Պատճառ չկայ որ հայերէնը բացառութիւն կազմէր կամ կազմէ : Ապացոյց՝ Գ. Հ. Տէր Ներսէսեանի յիշածին պէս՝ տասնեակ մը անուններով ծանօթ ձեւերը .— Պարզ, բոլոր, իթալիք, արամեան, նօտրը, գէյթուն, անի, անթիք, նորման, շեղագիր, շքագիր, զարդագիր, երկաթագիր, եւն. : Եւ այս ամէնը՝ դարերու ընթացքին : Այսինքն 1512էն ի վեր, զանազան անձերու կամ միաբանութիւններու կողմէ : Ինչո՞ւ, — որովհետեւ անհրաժեշտ գտած են փոփոխումը :

Արդ, տառերու այդ բարեփոխութիւնը անհրաժեշտ տեսած է ինքն ալ : Թող ներուի իրեն պարզել թէ ե՞րբ եւ ինչո՞ւ :

Տրուպս առաջին անգամ 1905ին էր որ, երբ, Վանայ մէջ, « Վանբարբառ Բառարան»ը կը խմբագրէի, նկատեցի մեր այբուբենին ծաւալուն հանգամանքը : Արդարեւ մեր տառերը, ձեռագիր ըլլայ թէ տպագիր, շատ տեղ կը գրաւեն, շատ մելան կը սպառեն, շատ թուղթի պէտք ունեն, ստուարածաւալ կը դարձնեն որեւէ գրութիւն : Այս մասին կարծեմ ամէնքս համաձայն ենք : (ԽՄԲ.— Ո՛չ) :

Ահա այսպէս մտքիս մէջ ծնաւ աւելի սեղմ ու կարճ տառեր ձեւաւորելու գաղափարը : Գծագրեցի ու ձեռքիս տակ է այդ նախատիպը : Տակաւ, 1905էն մինչեւ 1917 աւելի յղկելով՝ հասցուցի այն ձեւերուն՝ որոնք այլեւս արժան գտեցի ղրկել Հայաստանի Գիտութեան եւ Արուեստի Ակադեմիային, որովհետեւ նկատի ունէի երկու հիմնական կէտ. — Առաջին՝ ազգային տառերու բարեփոխել նոր ձեւեր ընդունիլ եւ ընդհանրացնելը պետական գործ է : Երկրորդ, Հայաստանի այդ բարձրագոյն հիմնարկութիւնը 1927ին կը խորհէր հայ այբուբենի բարեփոխումի մասին : Աներորդիս, որ Երեւանի Համալսարանին մէջ փրոֆէսօր էր, իր 1927 Փետրուար 14 թուակիր նամակովը կը գրէր ինծի. — « Երէկ Գ. Ստեփան Կանայեանց յայտնեց որ պէտք է ձեր ղեղագրած հայերէն սեղմ տառերի ձեւերն ղրկէք՝ որքան կարելի է շուտ, հետեւեալ հասցէով .— Երեւան, Գիտութեան եւ Արուեստի Ինստիտուտ, Ուղղագրական Ցանձնախումբին, որպէսզի ժամանակին ի նկատի առնուին» :

Անյապաղ ղրկեցի Մարտ չորսին եւ պատկան Ցանձնախումբը տպեց իմ գծագրած ձեւերը՝ Ինստիտուտի տեղեկագրին մէջ «ՁԻԹՈՒՆԻ ՏԱՌԵՐ» անունով (*) :

Ժամանակագրօրէն քալելով, 1933ին Եազուպեանի տուած ձեւերը, որ երեւցան «Ապագայ» թերթին 15 Ապրիլի թիւին մէջ, հայերէնէ աւելի՝ վրացական գիրերուն կը նմանին :

«Այսօր» թերթին մէջ (1951 Սեպտեմբեր 16 – 24) տպուած չորս գրուածքովս տուած էի Ակադեմիային ներկայացուած ձեւերուս քլիշէն : Այդ գրութիւնս, որ արտատպուեցաւ հայերէն թերթերու մէջ, փոթորիկ մը փրցուց : Մանաւանդ երբ դէմ արտայայտուող յօդուածագիր մը գուժեց թէ «Ձիթունին կ'ուզէ լատինացնել մեզ»... : Շրջաբերական մը եւս ղրկեցի թերթերուն, հակիրճ բացատրելով թէ ոչ լատինացում կայ, ոչ ալ չարափոխութիւն :

(*) Կը սխալի Պ. Ձիթունի : Նշանօր Տեղեկագրին մէջ տպուած չեն իր «գծագրած ձեւերը », այլ, «Ուղղագրութեան եւ տառերի ձեւի բարեփոխութեան յանձնաժողովին » դրկուած ինը առաջարկներու կարգին՝ քննութեան առնուելէ ետք Ձիթունիի առաջարկը եւս, տրպուած են միայն... քանի մը հեգնական բառեր, այսպէս «հայերէն տառերի նահատակութիւն » կ'անուանուին «Ձիթունի տառերը» : Հայաստանի Ակադեմիային նոյն յանձնաժողովին տեղեկագիրը ամբողջութեամբ պիտի տանք, երբ վերջանան «Ցառաջ»ի աշխատակիցներուն պատասխանները այստեղ ներկայացուած հարցարանին :

Այդ առթիւ եւ մեր խօսքը արտայայտուած տեսակէտներուն մասին՝ ընդհանրապէս, ու Ձիթունիի առաջարկին մասին՝ յատկապէս (ԽՄԲ.) :

ԿԵՂԾ ՀԱՆՃԱՐՆԵՐ

ԺԱ.

Այս պատճառաւ է, որ երիտասարդ ուսանողին հարցումներ կ'ուղղէր մէկէն միւսէն լուր հարցնելով, բայց անիկա շատերը միայն անունով կը ճանչնար, տարտամ բաներ կ'ըսէր, մինչ իր ընկերը արդէն գացեր էր գնդամուղի սեղանին առաջ ու մեծ շահագրգռութեամբ կը հետեւէր խաղին :

Նոյն միջոցին նշմարեցին, գիրուկ, ճերմակ մազերով, թաւ պեխերով եւ յօնքերով մարդ մը :

— Օ, ահաւասիկ Նիկողոս աղան, ըսաւ երիտասարդ ուսանողը, անիկա ամէն բան գիտէ, ամէնուն վրայ ծանօթութիւն կրնայ տալ :

Ներկայացման ձեւակերպութիւններէն ետք, Բարսեղ խօսք բացաւ :

— Արդեօք կը ճանչնա՞ք Սուրէն Սահակեանը, Տաճատ Զարըզեանը, Անտոն Եարաեանը ... :

— Կեցէք, կեցէք, մէկիկ մէկիկ ըսեմ : Սուրէն Սահակեանը շատ մը պզտոր գործերու մէջ տապլտկելէ ետքը խմբագրատուն մը մտաւ, ուր չեմ գիտեր ի՞նչ կ'ընէ :

— Սոֆի՞ն, հարցուց Բարսեղ :

— Սոֆին մեկնեցաւ շատոնց ... ալ մի՛՛չեւ վերը հասեր էր խեղճ աղջիկը : Զարըզեան չեմ գիտեր ուր վարդապետ ըլլալու վրայ է առողջապահական թերթ մը հրատարակելէ ետքը, Տաճատ Զարըզեան Պոլիս է, ուր կ'երեւայ թէ թաղային վարժարանի մը մէջ իբր ուսուցիչ մտնալու խարար տուեր է...

Հոս սրտագին քրքիջով մը Նիկողոս աղան խօսքը ընդհատեց ...

— Ես տախա անանկ տղայ չեմ տեսած, ինչ սնապարծութիւն, ինչ մեծխօսիկութիւն. հիմա կ'երեւայ թէ իր բոլոր ինքնահաւանութիւնովը կը չափուի թաղին խեղճ վարժապետներուն հետ. ամէն օր խոր կը հանէ.... ձգեցէք ճանըմ ... անիկա եթէ հոս մնար, շատոնց Սէնթ – Աննին ճամբան բռնած կ'ըլլար Մարիկեանին պէս :

— Ո՞վ է այդ Մարիկեանը :

— Մեծ խօսիկին մէկը ան ալ. գիտութեան ուսանող էր. բայց փոխանակ մարդու պէս աշխատելու, միտքը դրեր է որ համալսարանին բոլոր վարպետները էշ են, բան չեն գիտեր, թէ ինքը մեծ յղացումներ ունի. առեն մը չեմ գիտեր ինչ գիւտի մը պօչէն բռնեց. սանկ, կարծեմ մարդուս սնդառութեան մէջ չեմ գիտեր ինչ նիւթ պիտի դնէր, որ ուղեղին վրայ ազդէր եւ ամէնէն տխմարները հանճարեղ մարդու պէս պիտի ըլլային. Ես ի՞նչ գիտնամ, եղբայր. մէկ ձայնի կը պոռար, որ մարդոց կացութեան անհաւասարութեան ամէնէն մեծ պատճառը իրենց խելքերուն մէկ չըլլալն է... շատերը կլլեցին ըսածները, հոգ մի ընէք, շատերը կարծեցին, թէ հայ Մէնինքով մը կար Մարիկեանին մէջ, օր մըն ալ իմացանք վերջապէս որ Սէնթ Անն տարեր են. խեղճը միշտ իր գիւտը կը բացատրէ, գաղտնիքներ ունիմ կ'ըսէ, ինքզինքը աշխարհիս ամէնէն մեծ գիտունը կը կարծէ, վերջապէս մեծամոլութենէ բռնուած է... Տաճատը ի՞նչ էր, ան ալ չէ՞ մի որ գիրքի մը խօսքը կ'ընէր շարունակ :

— Այդ գիրքը հրատարակուեցա՞ւ :

— Ո՞ւր պիտի հրատարակուի ...

Նիկողոս աղա խօսեցաւ այսպէս շատերուն վրայ. ոմանք մոռցուած, ոմանք հեռացած ու ոմանք օտար ամուսնութեամբ կորսուած էին բոլորովին : Ուրիշ հայ երիտասարդ ուսանողներ ալ եկան, որոնցմէ ոչ ոք ճանչցաւ Բարսեղ. շատ աւելի լուրջ, ըրածնին գիտցող եւ չափաւոր երեւոյթ ունէին այս նորեկները, բաղդատմամբ իր ժամանակակից ուսանողներուն :

—Մեր ժամանակը շատ աւելի զուարթ, եռանդուն եւ խանդավառ էինք, խորհեցաւ Բարսեղ. երբ իրարու քով կուգայինք, կը վիճաբանէինք, կը խօսէինք, խենթ բաներ կ'ըսէինք յաճախ, իրաւ է, բայց վերջապէս մեր սիրտը մեռած չէր ասոնց պէս :

Կանուխէն մեկնեցաւ սրճարանէն. յուսաբեկ եւ տխուր կարօտով կը յիշէր իր առենուան ընկերները եւ գիտնալով անոնց ամենամեծ թերութիւնները, ի՞նչ պիտի չտար այս միջոցին Տաճատ Զարըզեանի մը հանճարեղ խենթի զառանցանքները լսելու, Սուրէնին միլամաղձոտ նայուածքը տեսնելու եւ Անտոն Եարաեանի մը կցկտուր ու եղերական բառերը մտիկ ընելու համար :

— Վայ սատանայ, ըսաւ մտովի, Մանուկին ընտանի բացագանչութիւնով ; մեր ժամանակը անդարձ կերպով անցեր է եւ մենք տեղերնիս տուեր ենք այդ քաղաքավարի, անհոգի, չափուած ձեւուած սերունդին, մենք մեր սրտերուն, մեր կեանքին մախումովը սպառեցանք, մեծ մեծ երազներ մեզ գինովցուցին, մեզ խանդավառեցին ու ես խսկ շատ անգամ գեղեցիկ պատրանքներով խաբուեցայ, եւ այսօր ահաւասիկ հակազդեցութիւնը :

— Մեղք, ըսաւ վերջապէս, ակամայ, պուլվարին վրայ յառաջանալով :

Ու հակառակ իր խիստ դատաստանին իր վաղեմի ընկերներուն նկատմամբ, հակառակ իր խառնուածքով եւ կարողութիւնով տարբեր ըլլալուն՝ այդ միջոցին խորապէս զգաց, որ ինչքան խանդակաթ սիրով սիրած էր բոլոր այդ կեղծ հանճարները, եւ թէ ինչքան մեծ գորովանք ունէր այդ հիւանդ, պասսերած եւ երազատես հոգիներուն համար :

Ու մտքին մէջէն հակակշիռը ընելով հիմակուան եւ այն ժամանակուան հայ ուսանողութեան, եզրակացուց .

— Մեր ժամանակը ինչքան աւելի առաջէկ էր, դարձեալ ... :

(48 եւ վերջ) ԶԱՊԷԼ ԽՈՒՐԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐ

ՆԻՔԻԹԱ ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ԶԱՆԱԶԱՆ ԴԷՄՔԵՐԸ

Օրուան մարդն է Նիքիթա Խրուշչեւ որ քանի մը ամիսէն Ֆրանսա պիտի այցելէ : Այս առթիւ թարգմանաբար կու տանք Էօժէն Լայոնսի մէկ շահեկան յօդուածը որ լոյս տեսած է ամերիկեան պարբերաթերթի մը մէջ :

Նախորդ տարուան վերջերը Նիքիթա Խրուշչեւի այցելեց բրիտանացի բարձրաստիճան պաշտօնատար մը. երբ խօսակցութեան նիւթը խորհրդային «հեռաւոր» հրթիռներու կայաններու մասին էր՝ «կը բաւէ որ կոճակի մը վրայ դնեմ մատս, ըսաւ Խրուշչեւ, կատարեալ պագարելով, եւ արդէն օդը ելած էք»:

Այս խօսքերը ոչ պարծենկոտութիւն էին, ոչ ալ սպառնալիք, պարզապէս իրականութիւն մը կը հաստատէին:

Խնդիրը՝ որ կը զբաղեցնէ մեզ այժմ ոչ թէ Խորհրդային Ռուսիոյ այդ ահաւոր հիւլէական զէնքերը ունենալուն հարցն է, ատիկա արդէն ամէնքս ալ գիտենք, այլ ան որ Կրեմլինի այժմու տէրը, ինք մինակը ունի այդ իրաւունքը: Խորհրդային Միութեան մէջ միակ մարդն է ինք որ կրնայ վերջնական որոշում մը տալ, եւ անոր հետ է որ Արեւմուտքը պէտք է բանակցի ուղղակի, կամ վերին ժողովի մը ընթացքին անուղղակի կերպով :

Պատմութեան մէջ երբեք չէ եղած մարդկային էակ մը որ միս–մինակ ունենայ ամբողջ աշխարհը աւերումի եւ անէացման անդունդը մխրճելու իրաւունքը : Եւ այս իսկ պատճառով ալ երբեք անձի մը նկարագիրը, մտայնութիւնը եւ խառնուածքը այսքան կարեւորութիւն չեն ունեցած ամբողջ աշխարհի համար :

Ի՞նչ տեսակ մարդ է ուրեմն այդ Խրուշչեւը: Արեւմտեան աշխարհը փորձառութեամբ, երկար ժամանակէ ի վեր գիտէր թէ ո՞վ էր Սթալին, առանց խղճահարութիւններու եւ դանդաղ գործող բռնակալ մը, ինչ կը վերաբերի Խրուշչեւի, տարբեր տիպի մը ընթացքին անոր բռնելիք դիրքը մտածելիք բան է:

Արտաքին տպաւորութեամբ, աւելի թափ ունեցող, թեթեւութեամբ շարժող և պարծենկոտ մէկն է :

Պէտք եղած խոհեմութիւնը պիտի ունենա՞յ սակայն եւ ինքն իր վրայ անհրաժեշտ իշխանութիւնը որպէս զի բարկութեան մը ազդեցութեան տակ կամ սխալ հաշիւի մը հետեւանքով կոխէ ճակատագրական կոճակին վրայ :

Այս հարցումներուն կարենալ պատասխանելու համար հաւաքեցի տպաւորութիւնները եւ դատումները զանազան մարդոց որոնք առիթ ունեցած էին մօտէն ուսումնասիրելու խորհրդային բռնապետը :

Խրուշչեւ 65 տարեկան է: Իր ֆիզիքը մասնաւոր գրաւիչ բան մը չունի: Կարճահասակ, գէր, ցցուն փորով, ճաղատ խոշոր գլուխով, հանգուցեան կոչուած ըմբիշի կը նմանի : Սթիւարթ Ոլսոփ շատ տգեղ կը գտնէ զայն, «խորը թաղուած կապոյտ աչքեր, երեսները խոշոր կոծիծներով եւ երկու ոսկի ակռաներով թանձրաշուրթն բերան մը »: Ուրիշ լրագրող մը կը գտնէ որ արջի քալուածք մը ունի եւ թեթեւ կերպով կը տատանի ոլորունքներուն վրայ :

Բայց գրեթէ բոլորն ալ որոնք վիճած են հետը կամ հարցափորձած, գրաւիչ բան մը կը գտնեն անոր վրայ : Ատլայի Սթիվընսըն կ'ըսէ թէ «խօսակցութիւնը պարզ է եւ զուարթ, վարակիչ եւ դիւրին խնդուածք մը բայց ձայնը հեղինակաւոր շեշտ մը ունի որ չի խաբեր »:

Իր խօսակիցը նեղացուցիչ վիճակի մը չի մատներ եւ ընդհանրապէս կը ճամբէ զայն ազուոր խօսքով մը: Անսպառ պաշար մը ունի առածներու եւ ժողովրդական ասացուածքներու որոնք կ'ոգեւորեն իր խօսակցութիւնը. տարբեր է խորհրդային դիւանագէտներու սովորական տիպարէն. համոզուած կը խօսի իր զաւակներուն եւ թոռներուն մասին:

Ցանկարծ իր զրաւչութիւնը եւ բարեկրթութիւնը կ'անհետին երբ բարկանայ կամ նեղսրտի ինչ որ երբեք կարելի չէ նախատեսել :

Մէկ վայրկեանէն միւսը իր սիրալիրութիւնը կրնայ փոխուիլ խիստ բարկութեան մը, ինչպէս կը վկայէ իտալացի լրագրող մը, որ կ'աւելցնէ —Ի՜նչ հակասութիւն իր պզն սանցին եւ յուզուող յարափոխութեան միջեւ :

Ոչ մէկ ժամանակակից մենատէր այնքան բարեացակամ մօտեցում մը ունի ժողովուրդին: Սթալինի բոլորովին հակառակն է: Հանդիսաւոր շրջապտոյտներ կը կատարէ ամբողջ խորհրդային երկրամասին վրայ, կ'այցելէ որեւէ օտար երկիր ուր կ'ուզէ որ հրաւիրեն զինքը: Այս վերջին մէկ տարուան ընթացքին այնքան օտար լրագրողներ, քաղաքական անձնաւորութիւններ կամ յայտնի գրօսաշրջիկներ ընդունեցաւ որքան Սթալին չէր ընդունած 25 տարուան ընթացքին :

Բայց իր յորդառատ խօսակցութեան տակ հաւանաբար այնքան բան կը ծածկէ որքան կ'արտայայտէ : Իր բարեհամբոյր ոճը, իր դիւրահաղորդ վերաբերումը եւ բացառիկ շատախօսութիւնը, ամէն բան վերջապէս որ իր հրապարակային դերն է եւ « համակրելի հսպիտը» կոչել տուած է զինքը, կը ձգտին ծածկել իր անհատականութեան խորքը եղող կոպիտ ուժը, խելքը եւ իր մեծ ճարպիկութիւնը :

Երբ 1953ին ծեր բռնակալը Սթալին մեռաւ, ոչ ոք ենթադրեց որ Խրուշչեւ անոր ժառանգորդն է: Արեւմտեան դիւանագէտները զայն կը նկատէին «համակրելի շատախօսը», իսկ իր գործակիցները կառավարութեան մէջ. անկարող կը կարծէին զինքը, մինակը տանելու համար իշխանութիւնը :

Անկէ ի վեր սակայն Կրեմլինի իր խանգարիչները լուծարքի ենթարկեց : Բերիան վերցուց մէջտեղէն: Մալենկով, Մոլոթով, Քականովիչ եւ ուրիշներ քաղաքական հրապարակէն քշեց: Գալով օտարներու, իրենց պատուոյ տուրքը վճարեցին, յայտարարելով ի լուր աշխարհի, թէ այլեւս այս մարդը պէտք չէ թերագնահատել :

« Նիքիթա Խրուշչեւ Արեւմտեան պետութիւններու մարդոց հետ չափուելու կարող հակառակորդ մը պիտի ըլլայ երբ պաղարիւնի եւ ճարտարութեան մեծ փորձութիւններ ծագին» կը գրէ Ուիլեըմ Ռանտոլֆ Հիրսթ, որ տեսած է զայն 1955ին, յետոյ 1958ին :

Անգլիացի լրագրող մը որ վերջին գարնան Մաք – Միլընի Մոսկուա այցելութեան ատեն անոր հետեւորդներուն մէջ էր. եւ ներկայ երկու մարդոց հանդիպումին, կը գրէ — «Հաւատացէք որ Խրուշչեւ արհեստաւոր մըն է Մաք Միլընի քով որ պարզ սիրողի մը ձեւը ունէր » : Մըլքըմ Մըճըրիճ անգլիացի գրագէտը որ նոյնպէս հոն գտնուած է, աւելի վճռական է. «Այս մարդը գոնէ Սթալինի չափ կարող է իր ասպարէզին գլուխը, եւ նոյնիսկ անկէ թերեւս աւելի գերազանց»:

Անթուան Փինէ նախկին վարչապետ եւ այժմ ելմտական նախարար Ե. Հանրապետութեան, Խրուշչեւը կը նկատէ չափազանց խելացի կոշտ ու կոպիտ մը :

Ամերիկացի ծերակուտական Հ. Հըմֆրէյ որ ամբողջ օր մը Խրուշչեւի հետ անցուցած է, յայտարարած է թէ«տեսակ մը Մաքիավելլի հանդիպած էր որ գիտէ թէ ինչ կ'ուզէ»: Հրապարակագիր Հ. Ոլսոփ կ'ընդունի որ «Խրուշչեւի հետ իր տեսակցութեան ընթացքին բռնակալն էր որ կը տիրապետէր խօսակցութեան, ըսկիզբէն մինչեւ վերջը, իր նրբամտութեամբ» եւ շատ ալ տպաւորուած էր: Ու կ'աւելցնէ «իմ վրաս ամէնէն մտացի, ամէնէն կորովի իրատես եւ վճռական մարդու մը տպաւորութիւնը ըրաւ որուն երբ եւ իցէ հանդիպած ըլլամ »:

Եթէ օտարները չարքերէն դուրս ելած իր խելքին եւ քաղաքական ճարպիկութեանը վրայ կը հիանան, ռուս գաղթականներ որոնք գիտեն իր երկար անցեալը, որպէս Սթալինի աջ բազուկը, կը պնդեն իր վայրագութեան եւ անսրտութեան վրայ զոր կը կը պարտէ: « Թատերական» եւ սինիք կ'անուանեն իր չափաւոր վարմունքը Սթալինեան շրջանի :

Խրուշչեւի կարողութիւնը՝ լաւագոյնս յարմարելու կացութեան, բոլոր դիտողներուն ալ աչքին զարկած է: Անոր մէջ ալ գտած են բանալին այն հակասական երեւոյթին որ կայ իր արտաքին բարեհամբոյր ձեւին եւ իր ասպարէզին աղետաբեր ընթացքին միջեւ :

Կրնայ խաղալ դերը կոպիտ գիւղացիին՝ թեթեւօրէն խմած, ինչպէս ըրաւ իր ճամբորդութեան ընթացքին Բուլգանինին հետ դէպի Պելկրատ՝ հաշտուելու համար Թիթոյին հետ. կամ որպէս պետական մարդ՝ հանդարտ եւ խոհական, ինչպէս որ կ'ընդունի իր հանրածանօթ այցելուները:

Իր նախընտրած վերաբերումը խորհրդային ժողովուրդին հետ, տեսակ մը ազնուական գիւղացիի դերն է երբ կը մտահոգուի անոնց առօրեայ ամենապարզ մարդու մը ձեւը առնելով, ռամկավար եւ դիւրին կեանքով: Ֆինլանտայի մէջ վայրաշարժի մը վրայ կը մագլցի եւ կը զբաւարճանայ սուլիչը գործածելով : Հնդկաստանի մէջ մանգաղ մը կը յափշտակէ ցոյց տալու համար գիւղացիներուն որ Ռուսիոյ մէջ ինչպէս կը հնձեն խոտը :

Է. Լ.

(Շար.)

Իմ առաջարկիս, 1951էն մինչեւ հիմա, դէմ գրեցին զանազան հոսանքի թերթեր եւ անձեր, թիւով 35: Իսկ դեռ հանդիսացան բանիմաց գրող – բրոցներ :

Վերջացնելէ առաջ յիշեցնենք որ Տիւհամէլ, «Ֆիկառօ» մեծ օրաթերթով (13 Յուլիս 1954), ութ մեծ սիւնակներու վըրայ կը պանծացնէ Թուրք տառերուն լատինականացումը, եօթներորդ երկինքը հանելով անոր հեղինակը Մուսթաֆա Քեմալ : (Այստեղ սակայն չմոռնանք որ բուն դերակատար – խելքը գիտնական հայ մըն է եղեր, Յակոբ Մարթաեան) :

Բայց չէ՞ որ ատենին՝ բարեփոխեցին իրենց ազգային նշանագրերը Գերմանացիք, Չինացիք, Թուրքեր: Եւ Սկանտինաւեան ազգերը՝ նոյն բարեփոխումի շաւիղին մէջ են՝ (Ֆիկառօ Լիթէռէռ, 21 *Ապրիլ* 1956) :

Կը մնայ միշտ մէկ ճշմարտութիւն .— Մարդ էակը չարունակ կը յառաջդիմէ, կը հրջափոխուի, կը դիմէ յար լաւագոյնին. Յառաջդիմութեան դէմ պայքարող հակառակորդ՝ ամէն ատեն ալ ցցուած են վերելքի ճամբուն վրայ : Այդպիսիներուն է որ ըսած է Գալիլէ, ոտքը գետին զարնելով. — «Ասով մէկտեղ երկիրը կը շարժի»:

— Այսպէս ալ, ուշ – կանուխ լատինական տառերուն է ապագան :

ՉԻԹՈՒՆԻ

Քաղաքագէտ մը Եւրոպայի գլխաւոր երկիրները ճամբորդութենէ վերադարձին՝ կը գրէր.— Անգլիոյ մէջ ամէն բան արտօնուած է՝ բացի արգիլուածներէն, Գերմանիոյ մէջ ամէն բան արգիլուած է բացի արտօնուածներէն, Ֆրանսայի մէջ ամէն բան արտօնուած է նոյնիսկ խստիւ արգիլուածները, իսկ Ռուսիոյ մէջ ամէն բան արգիլուած է, նոյնիսկ արտօնուածները :

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՅՕԴՈՒԱԾՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (67)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Դ.

ԿՈՍՏԱՆԴԻԱՆ ՋԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Այսպէս, դժուարութեան առաջին քայլը առնուած էր. հասարակութեան յառաջապահ մասը, սպասարկարը, վերահասու գրուած էր մեծ իրողութեան շուրթերկային հիմակ որ արդէն կ'արտաբերէին այդ ազուոր, պանծագին հնչող բառը, հոգ չէ թէ ատոր համար քիչ մը ծնշողական միջոցներու դիմելու հարկ եղած ըլլար :

Ալ կատարուած իրողութիւն մը կար. Արշակ Մարկոսեան տոքթոր մկրտուած էր, կնքամայրութեամբ իր մամային եւ կնքահայրութեամբ Թադէոս Մերկերեանի. եւ դառնալ այլեւս կարելի չէր. Խաչօն և Նեկտարը արգելք կ'ըլլային ատոր. բաներ կան զորս կարելի չէ հերքել, եւ առնել այնպէս ինչպէս լրագրի մը մէկ անհիմն կամ սուտ լուրը :

Օրինակի համար, կարելի չէր նորէն կանչել խոհարարուհին եւ ըսել անոր թէ հակառակ տրուած հրահանգին՝ առժամապէս յետաձգուած էր տօքթոր բառին յորջորջումը. ծիծաղելի ըլլալէ աւելի բան մըն էր. խայտառակուիլ էր. Իսկ Խաչօյին վրայ այս կարգի փորձ մը բոլորովին անհնար էր, նկատելով ողբերգական պարագաները որոնցմով ան բերուեցաւ այդ անծանօթ բառին արտասանութեանը, որ նոյնիսկ արցունքներ թափել տուաւ իր աչքերէն :

Տղան, իր շլացմանը մէջ, բացերու տաքութիւն մը զգաց ներսիդին, ժաման, չյուսացուած փառքի մը մերձեցման անուշ անէացումը, նուաղումը ապրեցաւ. գանձապահը, իր շիլ ու կիսափակ աչուըններուն մէջէն հեռապատկեր մը նըշմարեց որ վերջին ծայր կը գգուէր, կը համբուրէր իր անկշտում կիրքերը :

Երբ որ առաջին ցնցումը, շլմորումը անցաւ, իրարու երես նայեցան անոնք իբրեւ թէ քունէ մը արթննային :

— Իշտէ ան ալ եղաւ լմնցաւ, յայտարարեց գանձապահը, հիմակ ատ մեր տոքթորին կենացը քանի մը հատ կոնծենք :

Ձաշը ուրախ անցաւ, մանաւանդ որ սեղանին վրայ, գոհունակութեամբ դիտուեցաւ որ Խաչօ մէկ երկու ժամուան մէջ կրցած էր գգալի հարուած մը տալ իր լեզուին անտաշութեանը, վասնզի քանի մը անգամ, առիթը ներկայանալուն, երբ տոքթոր բառը արտասանեց, առաջին վանկին մէջ ի ձայնը բոլորովին ջնջուած էր գրեթէ, ու միայն երկրորդ վանկը դեռ կը կաղար, — «թիօր». սեղանակիցները, փոքրիկ ժպիտներով, այս ուրախառիթ պարագան դիտել տուին իրարու՝ աչք ընելու խաղցնելով :

— Հա, քեզ տեսնամ, Խաչօ, քաջալերեց գանձապահը, որուն ըղձը սկսած էր թուլնալ գինիին ազդեցութեան տակ, քեզ տեսնամ, օղլում, աչքդ բաց, մարդ էղիր, տոքթորին սիրցուր ինքզինքդ ... հիմակուան ատենս աէրսէմներուն հաց չի կայ, հասկցա՞ր ...

Տիկին Մարկոսեան՝ գիւղին ընտրելագոյն դասակարգէն քանի մը ընտանիքներու հետ վերահաստատած էր իր վաղեմի յարաբերութիւնները. շաբթուան մէջ օր մը ընդունելութեան յատկացուած էր, որուն կը փութային չորս կամ հինգ վաղեմի բարեկամուհիներ, ականատես վըկանները ամիրային աղջկան երբեմնի իշխանական կեանքի չքեղանքին :

Մասնաւորապէս հիմակ, հանըմը պէտք ունէր այդ այցելութիւններուն, անոնց հաղորդելու համար իր ներքին կեանքին նորանոր դրուագները, որոնք հետզհետէ երեւան պիտի գային, ատոր ճանաչ աւելի փայլուն, աւելի փառաւոր, աւելի փարթամ, հին անցած կեանքին աւերակներուն վրայ, քիչ քիչ անհետացնելով զանոնք, եւ իր, ամիրային աղջկան, պատուութիւնը երվեներանդելով փառքի, երջանկութեան այն միեւնոյն լուսապսակովը որով երանաւէտուած էր իր երիտասարդութիւնը :

Իր յառաջիկայ ընդունելութեանը, կ'ուզէր անգամ մը իր այցելուհիներուն վըրայ «տոքթոր»ին փորձը կատարել, որ շատ աւելի դժուար պիտի ըլլար քան ինչ որ եղած էր Խաչօյին եւ Նեկտարին վրայ, որոնք պարզապէս բռնադատուած էին այդ ծիծաղելի քմահաճոյքին առջեւ գըլուխ ծռել : Ուրիշները կարելի չէր այդ հնազանդութեան հարկադրել:

Ազատ էին չհաւատալու, եւ, նոյնիսկ հեգնելու, ծաղրելու այդ կամէութիւնը, հանըմը յոյժ մտատանջ էր ուրեմն, մէկ կողմէն իր սրտին փափաքը իրականացած տեսնելու անուն տենչը, միւս կողմէ ծիծաղելի դառնալու վախը անգութ վարանումներու մէջ կը տարուբերէին իր խախուտ, ճզճիմ հոգին:

Իր խռովքը չմատնելու ճիգով մըն էր որ ընդունեց իր հիւրերը, մեծ սրահին մէջ, իր սովորական պաղ վարմունքին մէջ տեսակ մը տենդոտ փութկոտութիւն խառնելով հիմա, նայուածքին մէջ թեթեւ պաղատանքով մը, որ այցելուհիներուն աչքէն չվրիպեցաւ :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՄՈՄԱՔԻՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

մտածէ Նախագահ տը Կոլի այն յայտարարութեան մասին՝ որու համաձայն Փարիզ կը ճանչնայ Օտըր – Նայսի գիծը՝ իբրեւ լեհեւգերմանական սահման: Ատրնաուըր. «հարկ չկայ պատասխանելու այնպիսի հարցումներու՝ որոնց պատասխանները յայտնի են »:

Գերման Վարչապետը չորեքշաբթի օր Պոն վերադարձաւ: Օրլիի օդակայանին մէջ, մեկնելէ առաջ ճառ մը խօսեցաւ, դարձեալ շեշտելով այն պարագան՝ թէ Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի գործակցութիւնը երկու ժողովուրդներու բարօրութեան նպաստելով, կը նպաստէ նաեւ Եւրոպայի զօրացման եւ խաղաղութեան պահպանման:

Նախապէս, Զօր. տը Կոլ կարճ ճառ մը խօսած էր, յայտարարելով թէ երկու երկիրներու ներկայացուցիչներուն հանդիպումը կարեւոր էր՝ աշխարհի ապագային համար. «Այդ խօսակցութեանց մէջ Ֆրանսա եւ Գերմանիա միասին են, իրարու կապուած են հասարակաց շահերով եւ փոխադարձ վստահութեամբ »:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ Սպայակոյտի մէկ բանբերը յայտարարեց թէ Ֆրանսական բանակի կողքին 180.000 մահմետականներ կը կռուին:

ԺԱԳ ՏԻՒՔԼՕ Հունգարիոյ մէջ յայտարարած է թէ Խրուշչեւի Ֆրանսա այցելութեան լուրը խաղաղութեան նոր յոյս մը տուած է Ֆրանսացիներու, որոնք իրենց խանդավառութեամբ ցոյց կուտան թէ որքան սերտ է Խ. Միութեան հետ բարեկամութեան զգացումը:

ԻՐԱՔԻ Վարչապետ Քասըմ յայտարարեց թէ նոր դաւադրութիւն մը երեւան ելած է, որու կազմակերպիչներն են ուսանողները:

ՍՈՒՏԱՆԻ մէջ մահուան դատապարտուած «հինգ դաւաճանները գնդակահարուեցան» առջի օր, կը հաղորդեն Խարթումէն:

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ մէջ բանտարկուած գերմանացի երկու օդաչուները ազատ արձակուեցան, քառասուն օր Փրակա մնալէ ետք:

ՍԱԿԱՐԱՆ (Դեկտ. 2) — Ձոյլ ոսկի՝ 561.500, Նափոլէոն 3570, զուից. 3470, անգլ. 4640, քսան տոլարնոց 18.400, թղթադրամ (զուգահեռական շուկայ) ըստ թերլին՝ 1385, տոլար 490, զուից. 114, պելժ. 9.80, լիր 0.79, մառք 118:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Եկեղեցւոյ դիւանը իր կրթական ձեռնարկներուն համար ստացած է հետեւեալ նուէրները — Պ. Հրանդ Գալեան երկու հազար ֆրանք Կեսարիոյ եւ շրջանի նահատակներու յիշատակին: Տէր եւ Տիկին Վահրամ Մոստիչեան երեք հազար ֆր. ողբացեալ Մկրտիչ Բամուքճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

3 Յունուար 1960, Կիրակի ժամը 4–24, Ֆ. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը, Օթէլ Լիւթէսիայի մէջ:

7 Յունուար 1960, Կապոյտ Խաչի Կեդր. վարչութիւնը Փարիզի շրջանի տասը մասնաճիւղերով կը տօնէ «Մանուկներու Օրը», Փըթի Ժուռնալի մեծ սրահին մէջ:

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ՄԵՂՈՒԻՆ ՃԱՌԸ

Գրեց՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ 1

Գինը 200 փրանք

Դիմել Յառաջի խմբագրութեան:

ԱՃՈՒՐԴՈՎ ՊԻՏԻ ԾԱԽՈՒԻ

8 Դեկտեմբեր 1959ին, երեքշաբթի, ժամը 10ին, Մարսէյլի նոտարներու սենեակին մէջ, 36 Րիւ Քարատի, աճուրդով պիտի ծախուի, Մարսէյլի Սէն Ժիւսթ թաղամասին մէջ, Պուլվար Ալֆա Մուբի անկիւնը, Րիւ Պրէմօն 6ա թիւին տակ գտնուող, 88 քառակուսի մեթր տարածութեամբ եւ բնակութեան ու արհեստագործութեան յատուկ գետնայարկ շէնք մը, զոր բարեյիշատակ տիկին Լուսի Արապաճեան կտակած է Հ. Բ. Ը. Միութեան:

Աճուրդը պիտի բացուի մէկ միլիոն ֆրանքի գինով:

Այժմ շէնքին մէջ կը բնակի ու կը գործէ հայ դերձակ մը, առանց վարձակալութեան իրաւունքի եւ պայմանագրի, պարագայ մը զոր պարտի գիտնալ ապագայ գնորդը, որուն պիտի իյնայ պահել կամ հեռացնել շէնքին մէջ գտնուող յիշեալ անձը:

Գնորդը աճուրդի կը մասնակցի Նոտարի մը կամ ավուէի միջոցով:

Ամէն տեղեկութեան համար դիմել Նոտար մեթր ՏԷՑՏԻԷ, 62, Րիւ Մօնկրան, Մարսէյլ, հեռաձայն 33-10-83:

ՀԱՅԱՏԷՍ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ Ս. ՊԱՏԱՐԱԳ

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի, ժամը 10.30ին, կէս օրէ առաջ, բազմաձայն երգեցողութեամբ հայկական Ս. պատարագ եւ քարոզ պիտի ձայնասփռուի Վատիկանէն:

Միջին ալիք՝ 196 մ., կարճ ալիք՝ 19.84, 25.67, 31.10:

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի Սօսէ – Սերոբ խումբին կողմէ, Կիրակի Դեկտեմբեր 6, ժամը 15ին, Քլոշէթի սրահը, 149պիս, Ավընիւ տ'Արժանթէօյ:

Ճոխ յայտագիր:
Կը հրաւիրուին ծնողքները:
Մուտքը ազատ է:

— ԶՈՒՇԱՏԵՏՐ —

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ այս Շաբաթ, կէսօրէ ետք ժամը չորսին Քաֆէ Ռեժանի մէջ: Օրակարգ — Ա) Պարահանդէս եւ յանձնախումբերու ընտրութիւն: Բ) Դպրոցական հարց: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՀԱՄԱԽՄԲ. Հայր. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի առաւօտ, ժամը 9ին, 7 Պուլվ. տ'Աթէն, Պար տիւ Կլոպի սրահը: Օրակարգ տեղւոյն վրայ: Վարչութիւնս կը փափաքի որ բոլոր անդամները ներկայ ըլլան այս կարեւոր ժողովին:

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի պատարագէ եւ քարոզէ, Կ. Պոլսոյ դպրեվանքի տեսուչ Գարեգին Ծ. Վրդ. Գազանճեան: Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆ. ԵԿԵՂԵՑԻ

8 bis, Rue des Ternes

Մեթրօ Փորթ Մայօ

Պաշտամունք այսԿիրակի առաւօտ ժամը 10.45ին:

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉ. ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Պաշտամունք՝ այս կիրակի, Սէն Ժէրոմ, ժամը 9,30ին: Ռիւ Ժէմափ՝ ժամը 10,45ին:

Կը քարոզէ Վերապատուելի Հելվաճեան:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ ժամը 20.30ին, Ակումբին մէջ: Բոլոր ընկերու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Աղբիւր–Սերոբ Եօթնեղբայրեան խումբի ընկեր. ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքավայրը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն հետեւեալ խումբերը ժողովի կը հրաւիրէ.—

Քրիստափոր ենթակոմիտէն 5 Դեկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին:

Հայաստան ենթակոմիտէն 5 Դեկտ., Շաբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին:

Մուրատ խումբը 6 Դեկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

Արամ խումբը 6 Դեկտ. Կիրակի առտու, ժամը 10ին:

Թաքւոր խումբը 6 Դեկտ. Կիրակի առտու ժամը 10ին:

Ակնունի ենթակոմիտէն 12 Դեկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին:

Համազասպ ենթակոմիտէն 13 Դեկտ. Կիրակի առտու ժամը 10ին:

Վռամեան ենթակոմիտէն 13 Դեկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

Զաւարեան ենթակոմիտէն 19 Դեկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին:

Ընկ. Կարօ խումբը 20 Դեկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅԵՐՈՒՆ

Պատրաստուեցէք Ամասիոյ Երիտասարդացի տարեկան մեծ պարահանդէսին:

Դեկտեմբեր 12, Շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի շքեղ սրահներուն մէջ, 340 Պուլվ. Շավ:

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն,տար. 4000 ֆր.վեց.2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ՇԱԲԱԹ
5
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI
5 DÉCEMBRE
1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8664 35EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4465

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՉՔԵՐԸ ԲԱՑՈՒԵՐ ԵՆ

Ո՞վ չի յիշեր Ռընէ Փեէր – Կոսէի յեղինակած «զզուելի ու զազրելի» պատմուածքը Նիս – Մաթէնի անցեալ Մարտ 5ի թիւին մէջ :

Աշխարհաշրջիկ Ֆրանսուհին կը գրէր, որ իբրեւ թէ խորհրդային քաղաքացի Հայ մը Հայաստանի մէջ ունեցած իր... արտերն ու ագարակը ծախելով ադամանդ է գներ՝ Պոլիս երթալու համար : Եւ որպէսզի Թրքական սահմանէն ապահով կարենայ անցնիլ, իր ծծկեր նորածին փոքր ճեղքելով մէջն էր լեցուցեր թանկագին քարերը ...

Ակներեւ էր Թրքական ջարդերն արդարացնելու եւ Հայերը վարկաբեկելու ձգտումը :

Այս անորակելի սրբապղծութեան դէմ ծառացանք ժամանակին :

Մեր ընթերցողներն ալ արդար ընդվզումով իրենց զայրոյթը յայտնեցին յօդուածագրին եւ Նիս Մաթէնի խմբագրութեան :

Մեր աշխատակիցը Գ. Վահան Փորթուգալեան եւս տուաւ փաստացի ու ջախջախիչ պատասխան մը, որ լոյս տեսաւ Նոր Սերունդի պաշտօնաթերթ Հայաստանի մէջ, ֆրանսերէն :

Ապրիլ 24ին, Մեծ Եղեռնի տարեդարձին, նամակով մը Նիս – Մաթէնի խմբագրութեան ղրկեցինք Յառաջի այն թիւերը, որոնց մէջ ֆրանսերէն լեզուով լոյս տեսած էր Գերպ. Մարոլոյի խօսած ճառը Սաքրէ Քէօրի Մայր – Եկեղեցիին մէջ, ի յիշատակ մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն

Մեր հայրենակիցներու բողոք – նամակները զգաստութեան չէին բերած Թրքասէր լրագրողը, որ կը յամառէր պնդել իր պատմութեան վաւերականութեան վրայ ...

Արդարութիւնը վերջապէ՞ս տարած է յաղթանակ

Թուրքերուն վրայ հիացող եւ անոնց գլտորած սուտերը հալած իւղի պէս կուլ տուող այս Ֆրանսուհիին աչքերը բացուեր են՝ տեսնելու համար ճշմարտութիւնը :

Իր ամուսնոյն՝ Փիէր Կոսէի հետ նոր ճամբորդութիւն մը՞ն է կատարեր դէպի Պոլիս : Տէր եւ Տիկին իրենց տպաւորութիւնները հրատարակեր են Տիժոնի Լը Պիէն Փիւպլիք թերթին մէջ (13 Նոյեմբեր) : Ամբողջական թարգմանութիւնը տուինք Յառաջի 2 եւ 3 Դեկտեմբերի թիւերով :

Փիէր եւ Ռընէ Կոսէ կը հաւաստեն թէ Թուրքիա կրկին դարձեր է «հիւանդ մարդը» :

Վեց մեծ պետութիւնները ԺԹ. դարուն «Եւրոպայի հիւանդ մարդը» մակդիրը տուեր էին Օսմանեան կայսրութեան :

Այդ հիւանդը յաջորդական վիրահատութեանց ենթարկուեցաւ, մինչեւ որ Պալքանեան պատերազմին (1912 – 13) հետեւանքով Եւրոպայէն դուրս քշուեցաւ,— պահելով միայն արեւելեան Թրակիոյ փոքրիկ շերտը : Իսկ առաջին աշխարհամարտը բոլորովին մկրատեց իր արաբախօս ընդարձակ հողամասերը :

«Հիւանդ մարդը» Աթաթիւրքի յեղափոխական բարենորոգումները ուրանալով, այժմ դէպի ետ դարձ մը կը փորձէ եղեր, յետադիմական շարժումի մը ճամբան բռնելով :

Կիները սկսեր են դարձեալ քօղ կրել : Համալսարանի ուսանողները Ռամազանին ծոմ կը պահեն եղեր : Իսլամական կրօնքը ի պատուի է դարձեր կրկին :

Ու հին փառքի օրերը յիշելով, Թուրքերը կը ձգտին եղեր արաբական աշխարհի ղեկավարը դառնալ, իբրեւ կրօնակից ... «արաբական բոլոր երկիրները կարօտ ունին եղեր օսմանեան կայսրութեան» :

Փիէր եւ Ռընէ Կոսէ հեռանալով յիշել

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍՈՒԳ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ՄԱԼՓԱՍԷԻ ԱՂԷՏԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ԱՐԴԻՒՆՔԸ.— 510 ՄԵՌԵԱԼ

Ֆրէժիւսի աղէտը շատ աւելի ծանր է, քան կը նախատեսուէր առաջին լուրերէ նոր : Մալփասէի ամբարտակին ջուրերը մահ ու աւեր սփռեցին ամէն կողմ : Մօտ տասը քիլոմեթր տարածութեան մը վրայ ամայութիւն կը տիրէ : Ազատարարները կը շարունակեն իրենց գործը, աւերակներու տակ եւ ցեխերու մէջ կենդանութեան հետք փնտռելով, բայց դիակներ կը գտնեն միայն, կիներու, մանուկներու եւ երիտասարդներու մարմիններ... : Մեռեալներու թիւը բարձրացած է 510ի, եւ, աւա՜ղ, առաջին արդիւնքներն են որ հաղորդուած են ցարդ, որովհետեւ ամէն ժամ նոր դիակներ երեւան կ'ելլեն :

Բազմաթիւ վիրաւորներ կան, իսկ կորսուածներու թիւը տակաւին չէ ճշդուած :

Այսօր, շաբաթ, տեղի պիտի ունենայ գտնուած մարմիններու թաղումը :

ՑԱՑՏՆՈՒԹԵԱՆ ՏԵՍԱՐԱՆ ՄԸ...

Մալփասէի ամբարտակը խորտակուեցաւ Չորեքշաբթի ժամը 21.45ին : Սարսափի գիշեր մը՝ Ֆրէժիւսի եւ Ռէյրանի մէջ : Հինգշաբթի առաւօտ լոյսը բացուեցաւ աւերակոյտի մը վրայ.— Վերաձօն պողոտան ցեխերու մէջ կորսուած էր : Ինքնաշարժեր, տնային առարկաներ ու մարդկային մարմիններ մխրճուած էին ցեխերու մէջ :

Բազմաթիւ տուներ քշուած էին ջուրերէն :

Մօտ երկու քիլոմեթր երկայնութեան վրայ՝ երկաթուղին անհետացած էր : Ելեկտրական բոլոր գիծերը կտրուած :

Բազմաթիւ ընտանիքներ, իրենց բոլոր անդամներով կորսուած են ջուրերու մէջ : Մալփասէի ամբարտակէն դէպի քաղաք խուժող ալիքները կենդանութեան հետք չեն ձգած իրենց ճամբուն վրայ : Ժամանակ մը՝ Ֆրէժիւս մնացած է հինգ մեթր բարձրութեամբ ջուրերու տակ : Ագարակներ, աշխատանոցներ, բազմայարկ շէնքեր աւրուած են :

Դպրոցի սրահի մը մէջ բազմաթիւ մանուկներ խեղդամահ եղած ու մխրճուած են աւերակոյտերու տակ :

Ազատարարներու հետ, Կարմիր Խաչի անդամներ, բժիշկներ եւ լրագրողներ լեցուցած են աղէտին վայրը :

Ագարակատէր մը, որ հրաշքով փրկուած էր, կը պատմէ.— Հոն ագարակ մը կար, անդին՝ այգի մը, քովը ... բայց ոչինչ մնացած է, ամէն կողմ հարթավայր, կամ աւերակներու տակ մնացած դաշտեր : Ժամը 21.30ին դուրս ելած էի, երբ զօրաւոր փոթորիկ մը զգացի, որուն յաջորդեց աղմուկ մը. քարեր կը թաւալէին հեղեղին հետ, ամէն կողմէ լեռնապատառ ճիչեր կը բարձրանային, ծովը կուգար քաղաքին վրայ ...

Ազատարար մը կը պատմէ.— Երբ ալիքները հանդարտեցան եւ ջուրերը սկըսան քաշուիլ, 12 տարեկան փոքրիկ մը գտայ, մինչեւ վիզը մխրճուած ցեխի եւ ջուրի մէջ. երբ փորձեցի դուրս հանել, տեսայ թէ բռնած էր օրորոց մը, որուն

ՎԱՌԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Ներքին նախարարութիւնը կը հաղորդէ : Դրամական նպաստները ղրկել.—

Paierie Générale de la Seine
C.C.P. 9000-03
avec mention «Sinistrés du Var»

×

Հինգշաբթի, կէս գիշերին Եւրոպա թիւ 1 եւ Ֆրանսական ձայն – պատկերասփիւռ 410 միլիոն հաւաքած էին :

Ֆրանսական մամուլի ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ մամուլին որ իր մասնակցութիւնը բերէ, ֆրանսական օրաթերթերը արդէն իսկ մասնակցած են, իր տեղացի պաշտօնակիցներու կարգին, Յառաջ մասնակցած է 10.000 ֆրանքով :

մէջ կար քանի մը ամսուան մանուկ մը... ոչ ոք գիտէ թէ ինչ եղած են անոնց ծնողքները. հաւանաբար քշուած են դէպի ծով ....

Գիշերուան աղմուկէն եւ ճիչերէն ետք, մեռելային լռութիւն մը կը տիրէր քաղաքին վրայ, որ Ցայտնութեան տեսարան մը կը պարզէր, դարհուրելի համայնապատկեր մը :

ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ՝ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

Հանրապետութեան Նախագահի հետեւեալ կոչը բրաւ՝ Ֆրէժիւսի աղէտեալներուն համար.— Վառ նահանգի աղէտին առջեւ՝ ազգային միասնականութեան արտայայտութիւն մը պէտք է ըլլայ : Ֆրանսուհիներն ու Ֆրանսացիները, վստահ եմ, օգնութեան պիտի փութան անոնց՝ որոնք կը տառապին :

Ազգային սուգ մը իրապէս, որ Ֆրանսայի բոլոր շրջաններուն մէջ մեծ յուզում պատճառեց : Նախագահ տը Կոլ յետաձգեց հացկերոյթ մը՝ որ տեղի պիտի ունենար Էլիզէի պալատին մէջ :

Կառավարութիւնը հարիւր միլիոն ֆր. յատկացուց աղէտեալներուն, որուն յաջորդեց Ծերակոյտի օգնութիւնը՝ երեք միլիոն ֆրանք : Սէնի եւ Փարիզի քաղաքապետարանները՝ տասը միլիոն : Ալժէրի Ընդհանուր Խորհուրդը երկու միլիոն քուէարկեց :

Հանգանակութեան մասնակցեցան բազմաթիւ քաղաքապետարաններ եւ թերթեր : Ձայնասփիւռ ու հեռատեսիլը իրենց սովորական յայտագիրը յետաձգելով ժողովուրդին դիմեցին, որպէսզի անհատներ ալ օգնութեան հասնին Ֆրէժիւսի որբերուն եւ այրիներուն :

Օգնութեան ձեռք երկարեցին նաեւ օտար երկիրներ : Մալկաշ Հանրապետութեան Նախագահ Ցիրանանա երկու միլիոն ֆրանք ղրկեց, Մոնաքոյի իշխանը՝ մէկ միլիոն : Պելժիոյ, Հոլանտայի, Անգլիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու մէջ հանգանակութիւն սկսաւ :

2000 ՏԱՐՈՒԱՆ ՔԱՂԱՔ ՄԸ

Ֆրանսայի պատմական վայրերէն մէկն է Ֆրէժիւս, հիմնուած, ինչպէս Մարսէյլ, Փոկէացիներու կողմէ 49ին (Ն.Ք), Յուլիոս Կեսար դրաւեց զայն եւ տուաւ իր անունը Յուլիոսի Շուկայ : Հռովմէացի կայսրերը մեծ նաւահանգիստի մը վերածեցին զայն : Այն ատեն հռովմէական քաղաքը 25.000 բնակիչ ունէր, մինչ արդիական քաղաքը՝ 13.500 :

Հետզհետէ սակայն նաւահանգիստը մեռաւ, եւ նաւերուն տեղ այսօր պարտէզներ կը հանդիպին : Հռովմէացիներէն մնացած շինութեանց կարգին հարկ է յիշել Ջրմուղ մը որ Ֆրէժիւսէն յիսուն քիլոմեթր անդին է եւ որ դիմացած է ժամանակին :

Վերջ Թրքական մենխօսիկութիւնները, չեչար կը դնեն տնտեսական մեծ տաղնապին վրայ, որ չէ հարթուած՝ հակառակ Ամերիկացիներու տուած հազար միլիոն ֆրանքին, տասը տարուան ընթացքին :

Ցատկանշական է իրենց այն հաւաստումը թէ Թուրքը կը շարունակէ ապրիլ «Մոսկովեան մշտնջենական սարսափին տակ ...

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ԱՅՑԸՆՀԱՈՒԸՐ ՀՌՈՄԻ ՄԷՋ

Նախագահ Այզընհաուըր ձեռնարկեց իր շրջապտոյտին որուն առաջին հանգրուանն էր Հռոմ : Եւրոպայի, Ասիոյ եւ Ափրիկէի զանազան երկիրները պիտի այցելէ, 35.000 քիլոմեթր ճամբայ կտրելով :

Միացեալ Նահանգներու Նախագահը Ուրբաթ օր Հռոմ հասաւ, ուր պիտի տեսնուէր Իտալացի ղեկավարներու հետ, միջազգային հարցերու շուրջ խորհրդակցելու համար :

Կիրակի օր Հռոմէն պիտի մեկնի դէպի Անգարա, ուրկէ յաջորդաբար պիտի անցնի Քարաչի, Նոր Տելհի, Թեհրան, Աթէնք, Թունուզ, Փարիզ :

Այզընհաուըր օդանաւ առնելէ առաջ Ուոշինկթընի մէջ յայտարարեց թէ Մ. Նահանգները կ'աշխատին մարդկութեան երջանկութիւնը ապահովել՝ արդարութեան մէջ.— «Խաղաղութիւն եւ բարեկամութիւն՝ ազատութեան մէջ, ահա՛ Ամերիկայի պատգամը՝ աշխարհին» :

Ուշագրաւ է նաեւ այն պարագան, որ Իտալիոյ համայնավար կուսակցութիւնը Հռոմի պատերուն վրայ թուղթեր փակցուց «250.000 համայնավար քուէարկողներու անունով» բարիգալուստ մաղթելով Նախագահ Այզընհաուըրի :

1950ին, երբ Այզընհաուըր Հռոմ այցելած էր, նոյն պատերուն վրայ կը կարդացուէր հետեւեալ նախադասութիւնը. — «Տունդ գնա՛, Այք» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ կառավարութեան բանբեր Ֆոն Էքարթ մամուլի ասուլիս մը տալով յայտարարեց թէ Պոնի կառավարութիւնը ոչ մէկ առարկութիւն կ'ընէ՝ որ Ֆրանսա հիւլէական ուժ մը դառնայ, այսուհանդերձ, աւելցուցան, Դաշնակցային Հանրապետութիւնը համաձայն է որ հիւլէական եւ ջրածին ռումբերը արգիլուին :

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ Վարչապետ Նեհրու յայտարարեց թէ շատ կը փափաքի հանդիպում մը ունենալ Ֆրանսայի Նախագահ տը Կոլի հետ :

ԻՐԱՔԻ Վարչապետ Քասըմ 58 օր հիւանդանոց մնալէ ետք, աղջի օր դուրս ելաւ, խանդավառ ընդունելութեան մը արժանանալով ժողովուրդին կողմէ :

ԿԻՊՐՈՍԻ Հանրապետութեան փոխ նախագահ ընտրուեցաւ Տոքթ. Քիւչիւք (Թուրք) : Նախագահի ընտրութիւնը տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 13ին, հաւանական յաղթականը կը նկատուի Մակարիոս Արք. :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արտաքին նախարար Քուվ տը Միւրվիլ գնաց Լա Հէյ, հոլանտական կառավարութեան պաշտօնական հրաւէրով :

ՄԱԿի քաղաքական յանձնախումբին մէջ Քուպայի Արտ. Նախարար Ռոա առաջարկեց որ թերաճ երկիրներու ժողով մը գումարուի :

ԲԺ. Գ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք թէ Պէյրութի մէջ, Դեկտեմբեր մէկին մեռած է ընկեր Բժ. Գուրգէն Փափազեան :

Ողբացեալ ընկերը պատասխանատու պաշտօններ վարած է կուսակցութեան մէջ, եւ Քէրքիւքի մէջ ուր կ'ապրէր իր կնոջ հետ : Մեծապէս սատարած է Ազգ. Վարժարանին եւ եկեղեցւոյ շինութեան :

Վերջերս փոխադրուած էր Պէյրութ եւ քանի մը ամիս առաջ Փարիզ եկած էր առողջական պատճառներով : Փարիզէն մեկնեցաւ սակայն առանց գործողութեան ենթարկուելու :

Ցուղարկաւորութիւնը կատարուած է Դեկտեմբեր երկուքին :

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ամէն մի լեզու իր գոյութիւնը պահպանելու համար պէտք է անվթար պահպանի իր քերականութիւնը եւ բառապաշարի կորիզը: Քանի դրանք պահպանւում են, լեզուն պահպանւում է եւ չի կարող մեռնել: Այս տեսակէտից հէնց լաւ օրինակ է հայերէնը: Հայերէնն այժմ ներկայացուած է, բացի գրական երկու լեզուներից, նաեւ շուրջ 57 բարբառով: Գրական լեզուները հէնց գրական լինելու շնորհիւ պահպանում են հայերէնի բոլոր յատկութիւնները, իսկ բարբառները, քանի որ բանաւոր լեզուներ են եւ յաճախ շրջապատուած այլ լեզուներով՝ թուրքերէն, արաբերէն, պարսկերէն, ռուսերէն եւայլն, ուստի ենթարկւում են նրանց ազդեցութեան: Հայերէնի բարբառները առանձնապէս խիստ մեծ ազդեցութիւն են կրել թուրքերէն լեզուից, շուրջ 600 տարի հայ բարբառները գտնուել են թրքական լեզուի շրջապատում եւ, սակայն, երբ ուսումնասիրում ենք մեր բարբառների քերականական կառուցուածքը եւ բառային հիմնական կորիզը, նկատում ենք որ համարեա ոչ մի բարբառ գրեթէ ոչ մի քերականական ձեւ թուրքերէնից փոխ չի առել: Եթէ հազուագիւտ դէպքում այդպիսի փոխառութիւն կայ, ապա դա չի վերաբերում քերականական կառուցուածքի հիմքերին: Օրինակ, հայերէնի մի շարք բարբառներ փոխ են առել թուրքերէնի դասական թուականների «ինճի» ածանցը (իրեքիճճի, չորեքիճճի, վեցիճճի, եօթիճճի եւայլն): Բայց այս ածանցը շատ հեռու է քերականական կառուցուածքի հիմքերից:

Ինչ վերաբերում է բառային ամբողջ կազմին, ապա այդտեղ կան շատ փոփոխութիւններ, սակայն այդ փոփոխութիւնները գերակշիռ մեծամասնութեամբ չեն վերաբերում բառային կազմի կորիզին: Այդ կորիզը բոլոր բարբառները պահպանել են, բոլոր բարբառներումն էլ ասւում է՝ մէկ, երկու, երեք եւայլն, ես, դու, նա, եւայլն, աչք, բերան, լեզու եւայլն, հայր, մայր, եղբայր, եւն.: Ի հարկէ ամէն մի բարբառ այդ բոլորն ասում է իր արտասանութեամբ եւ իր ձեւով: Միմիայն երբեմն առ երբեմն փաղաքշական կամ այլ նպատակներով կոչական «մայր» բառը փոխարինւում է ազի, նանի, «հայր» բառը՝ ախօ, ապի եւ այլ բառերով: Բայց «հայր» ու «մայր» բառերը բոլորին էլ յայտնի են եւ բոլորի համար գործածական:

Դրա շնորհիւ է որ մեր բոլոր բարբառները, որքան էլ նրանք անհասկանալի են դարձել իրենց արտասանական եւ այլ փոփոխութիւններով, մնում են հայերէն, որովհետեւ պահպանում են հայերէնի քերականական կառուցուածքը եւ բառապաշարի հիմնական կորիզը:

Այդ ամէնը նշանակում է որ փոխառութիւնները չպէտք է դիպչեն քերականական կառուցուածքին եւ բառային հիմնական կորիզին: Զի կարելի փոխառութիւնների միջոցով ընդհանուր գործածութեան մէջ գտնուող եւ ամբողջ ժողովրդին հասկանալի բառը դուրս գցել լեզուից եւ տեղը դնել օտար փոխառութիւն, որ հասկանալի է մի փոքր շրջանակի մտաւորականների համար: Եթէ մեր լեզուի մէջ ունենք «վարպետ» բառը, որ գործածական է աւելի քան 1500 տարի, ապա սխալ կը լինէր փոխարինել այն մաստեր բառով, կամ «ճարտարապետ» բառը փոխարինել արշիթեքթ բառով (արխիտեկտոր):

Սակայն այստեղ էլ կ'առաջանայ մէկ ուրիշ ծայրայեղութիւն: Կ'առաջանայ ձգտում ամէն մի նոր երեւոյթի տալ հայերէն անուն, կամ ամէն մի օտար բառ, որ արտայայտում է նոր իրականութիւն, թարգմանել արհեստականօրէն ստեղծուած նոր բառով: Օրինակ, անթեն բառը թարգմանում են «ալեհաւաք», մինչդեռ նա նաեւ «ալեցիր» է եւ փոխարէն «ալեհաւաք – ալեցիր» անճոռնի բառը գործածելու, մեր լեզուին համար վատ չէր լինի փոխ առնել անթեն բառը (անտենա):

Լեզուների պատմութիւնը ցոյց է տալիս, որ եթէ փոխառութիւնները հարստացնում են լեզուն եւ նրան ընդունակ դարձնում ժամանակակից ամենաբարդ ըմբռնումները արտայայտելու, ապա բառային հիմնական կորիզի եւ քերականական կառուցուածքի պահպանումը ընդունակ է դարձնում լեզուին մեծ դիմադրութիւն ցոյց տալու բռնի այլասերմանը: Դրա ամենալաւ օրինակը ինքը հայերէն լեզուն է: Զնայած դարերով բռնակալները տանջել են հայ ժողովրդին, յաճախ կտրել են հայերէն խօսողների լեզուն՝ ցանկանալով ջնջել հայերէնը աշխարհի երեսից, բայց նրանց այդ չի յաջողուել, հայ ժողովուրդը սիրով պահպանել է իր մայրենի լեզուն: Նա պահպանել է իր լեզուի քերականութիւնը եւ բառային հիմնական կորիզը, թէկուզ եւ արտասանել է տարբեր ձեւով:

Եւ հայերէն լեզուն պահպանուել է:

Անցել են բոլոր ջարդարարները, բայց մնացել է հայ ժողովուրդը, որ պահպանել է իր լեզուն ու հասցրել այն մինչեւ ազգերի եւ լեզուների հաւասարութեան:

Ա. ՂԱՐԻԲԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐ

ՆԻՔԻԹԱ ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ԶԱՆԱԶԱՆ ԴԷՄՔԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Բայց Ճոն Կէօնթերին ըսածին պէս՝ «կարեւորութիւն պէտք չէ տալ այս նըկարչական մասին եւ չէն մարդու ձեւերուն, իր նկարագրին գլխաւոր տուեալներն են ուժեղ պոն սանսը», խղճահարութենէ բացարձակ զուրկ՝ յամառ կամքը բանի մը յանգելու եւ ամէն բանէ վեր լաւատեսութիւնը եւ ինքնավստահութիւնը: Պատերազմէն առաջ իր հրամանատարութեան տակ աշխատող գաղթական մը կը նկատէ թէ Խրուշչեւի հիմնական յատկութիւններն են խորամանկութիւնը եւ դաժանութիւնը, նաեւ մեծ վարպետ մըն է խաբելու արուեստին մէջ»:

Ուքրանիոյ համալսարանի նախկին փրոֆէսէօրներէն՝ Տոքթ. Լէօ Տիւտոն այն շրջանին, երբ Խրուշչեւ կառավարիչ էր Ուքրանիոյ, ուր «երկաթէ բռունցքով մը կը կառավարէր այդ երկիրը», կ'աւելցնէ. «Այս մարդը զուրկ է որեւէ բարձր սկզբունքէ եւ ոչ մէկ հետք գաղափարականութեան, համայնավարական կամ ոչ: Հազարաւոր մարդիկ սպաննել տուաւ, նոյնիսկ իր ամենամօտ բարեկամները: Պէտք չէ մոռնալ թէ միակն էր որ կրցաւ բարձրանալ, Ստալինի օրով, որուն մօտ սուտը եւ կոպիտ ուժը երկրորդ բնաւորութիւն մը կը կազմէին:

1956 Փետրուարին, Ստալինը դատապարտելու համար, Խրուշչեւի «գաղտնի ճառը» իրեն ապահովեց «չափաւորութեան փառապսակը»: Բայց արեւմտեան դիտողներէն քիչեր խաբուեցան: Չէին կրնար մոռնալ թէ Խրուշչեւ, ուրիշ ոճիրներու կարգին, ինքն էր որ կարմիր բանակը արձակեց հունգար ժողովուրդին վրայ: Ճիշդ է որ ան երբեք չէր դատապարտած սթալինեան սարսափի րէժիմը, այլ միայն անոր ընտրած զոհերը, որոնք, ըստ իրեն, յարմար չէին: Նոյնիսկ համաձայն էր ահաբեկելու «անհրաժեշտ պարագային», ինչպէս Լենին սորվեցուցած էր:

Խորհրդային գրողներու ուղղեալ իր խօսքը, 1958ի սկիզբը, կ'ըսէր.

— Եթէ հունգար կառավարութիւնը քանի մը դիւանադպիր հրացանազարկ ըրած ըլլար նախապէս, խնայուած կ'ըլլար այդ տագնապը: Անցողակի ըսեմ թէ նոյն պարագաներուն մէջ իմ ձեռքս երբեք պիտի չդողար»:

Խրուշչեւ բացարձակ ճշմարտութիւն կը նկատէ թէ համայնավարութիւնը արդար է, եւ պատմութեան հոլովոյթին ընթացքին ամէնէն տրամաբանականը եւ «գիտականօրէն փաստուած է: Դրամատիրութիւնը հոգեվարքի մէջ է»: Բայց իր համայնավար հաւատամքը աւելի գործնական է քան տեսական: Իր արհամարհանքը մտաւորականին հանդէպ նըշանաւոր է: Գաղափարաբանութիւնը իրեն համար գործիք մըն է քան վարդապետութիւն մը:

Համայնավար եղած է ոչ թէ համոզումով կամ ուսումնասիրելով, այլ դիպուածային մէկ խաղով: Շարժումը տարածուած էր ամբողջ Ռուսիոյ մէջ: Այս երիտասարդ գործաւորն ալ գրաւուեցաւ: Գիւղական ծագում ունէր, թէեւ խելացի՝ բայց առանց զարգացման եւ փառասիրութեամբ ուռած: Խրուշչեւ յորձանքին մէջ նետուեցաւ, մէկ ումպով կլլեց համայնավարութիւնը: Իր կողմէ այս շատ իւրացուած համայնավարութիւնը, սկզբնական բան մը ունի, չըսելու համար նախնական:

Երկաթի պէս ամուր համոզում մըն է իր մէջ թէ «շահ ու ծարաւի ամենակարող դրամատիրութիւնը» աշխատաւորները կը շահագործէ եւ զանոնք գերութեան կը մատնէ: Խորհրդային համայնավարութիւնը կոչուած է ազատագրելու անոր զոհերը:

Գերման լրագրող Կերտ Ռուկը որ երեք տարի Մոսկուա մնացած է եւ վերջերս միայն հեռացած հոնկէ, կը հաւաստէ թէ Խրուշչեւ շատ կը հետաքրքրուի Արեւմուտքով: Հակասութիւնը սակայն հոն է, կ'ըսէ, որ «Այս մարդը բոլոր Ռուսերուն պէս գաղտնի հիացում մը ունի արեւմուտքի գործնական յառաջդիմութեանց եւ առատութեան մասին, եւ կանգ կ'առնէ այնտեղ՝ երբ իր հասարակ քարոզչութեան նպատակայարմար չի նկատեր զանոնք: Եւ կրնաք վստահ ըլլալ թէ այս հիացումը մէկ վայրկեան իսկ յետաձգել չի տար «Արեւմուտքը թաղելու» իր անխախտ վճիռը:

Այժմ գանք գլխաւոր հարցին: Իր նըկարագրին խորքը պիտի մղէ՞ Խրուշչեւը ատոմական պատերազմին, իր նպատակներուն հասնելու համար:

Ամէնէն լաւատես պատասխանը կուտայ խորհրդային գործերու զուիցերիացի մասնագէտ Էրնէստ Քուքս: «Խրուշչեւ կը նմանի այն խաղացողին, որ իր դրած դըրամը կը կրկնապատկէ իւրաքանչիւր կորուստին: Կրնայ ըլլալ որ վերջապէս իր բոլոր ունեցածը դնէ մէկ թուղթի վրայ»: Բայց այս տեսակէտը ունեցողը միայն ինքն է, միւս բոլոր հանգամանք ունեցող լուրջ դիտողները համոզուած են բնական խոհեմութեան եւ իրատեսութեան: Բրիտանացի մասնագէտ Էտուար Կրանքըշաւ կը գրէ. «Իր ասպարէզին մէջ չհանդիպեցանք որեւէ բանի, որ իր մէջ մոլեռանդը մատնէ, ընդհակառակն ամէն բան ցոյց կուտայ գործնական մարդը, առաջնորդուած ներշնչուած լաւատեսութեամբ մը»:

Մինչեւ այժմ Խրուշչեւ մեծամտութեան որեւէ նշան ցոյց չէ տուած: Որքան կարելի է դատել թղթածրարներէ նափոլէոնեան ստորադաս զգացում մը չի սնուցաներ եւ ինքզինքը ճակատագրէն սահմանուած մէկը չի նկատեր:

Անգլիա այցելութեանը միջոցին հոգեբոյժ մը հետեւեալ ախտաճանաչումը ըրած է «Հիթլէր մը չէ, իր հեղնանքը եւ զաւեշտական գիծը, հեռու կը պահեն զինքը Հիթլէրի մը կամ Ստալինի մը խելացնորութենէն»:

Իր մէջ անշուշտ չեշտուած է «համարձակելու» ճաշակը: Շատ ընդարձակ եւ

ԱՌԱՔԵԼՈՑ ՎԱՆՔԻՆ

ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐՈՎ

...ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԴՂԵԱԿԻ ՄԸ ՄԷՋ

Կը գտնուիմ Ժիւռայի լեռներուն ետին, անտառներու եւ բլուրներու մէջ կորսուած Լուլան – լէ – Ֆօրժ գիւղին մօտիկ:

Ընկերային Ապահովութիւնը հիանալի գործ մը եւ փրկարար դեր մը կը կատարէ Փարիզի շրջակաները եւ ներքին գաւառներու օդասուն վայրերու մէջ հիմնելով Հանգստեան Տուներ, ուր կը ղըրկուին հանգչելու, ամէն տարիքի, կրօնքի եւ ցեղի պատկանող, մտային եւ ֆիզիքական ծանր աշխատանքներէն յոգնած, վիրաբուժական գործողութեան ենթարկուած ընտանիքի մայրեր, դրասենեակի պաշտօնեաներ, բանուորուհիներ, որոնք մոռնալով իրենց առօրեայ հոգերը, մէկ երկու ամիս ազատ շունչ մը կ'առնեն, կը կազդուրուին ու կը վերադառնան իրենց տունը: Սակայն ամէն դասակարգի կիներով խռնուած հաւաքական այս վայրերուն մէջ, ափսոս, երբեմն անշնչելի է մթնոլորտը եւ կը պատահին անախորժ դէպքեր, հակառակ ընկերային ապահովութեան խիստ հսկողութեան: Լուլան – լէ – Ֆօրժի հաստատութեան տնօրէնութիւնը կը վարէ ուժեղ անհատականութիւն ունեցող ազնիւ Ֆրանսուհի մը, որ իր արժանաւոր ամուսնոյն, շնորհալի աղջկան եւ տեղացի բժիշկներու օգնութեամբ խղճմտօրէն կը կատարէ իրեն յանձնուած այնքան փափուկ եւ պատասխանատու պաշտօնը:

Հանգստեան տունը նախկին դղեակ մըն է, 16րդ դարէն մնացած: Դղեակին մուտքի դրան ճակատին փորագրուած են երկու առիւծներ, որոնք բռնած են թագ մը եւ զինանշան մը: Սակայն դարերու հողմերը անձրեւները եւ կայծակը փշրած են զանոնք կիսովին: Դղեակին աջ կողմը պատին վրայ գծուած է արեւի ժամացոյց մը, որուն սլաքը եւս կոտրած է ժամանակի ընթացքին, այժմ անգործածելի: Միայն դղեակին ընդունելութեան սրահին մէջ, պատերուն վրայ կախուած երկու իւղաներկ մեծադիր նկարները, որոնք խոր տպաւորութիւն կը թողուն այցելուներուն վրայ, մեզի կը պատմեն մէկ երկու դրուագ անցեալէն:

Այդ նկարներէն մէկը, կը ներկայացնէ բաց գլուխով, ալեխառն մազերով առնական եւ խիստ դիմագիծերով, կուրծքը զրահապատ եւ պատուանշաններով զարդարուած ասպետ մը, որուն մէկ ձեռքը կռթնած է իր սուրին, իսկ միւսը կը զըսպէ սանձը իր կարմիր ձիուն, որուն խելացի աչքերը լայն բացուած, ռունգերը եւ ճակտին սպիտակ նախշը տարօրինակ նմանութիւն մը յառաջ կը բերեն ասպետին եւ ձիուն միջեւ:

Իսկ միւս նկարը գերազանցապէս վիպային, կը ներկայացնէ արտակարգ գեղեցկութեամբ երիտասարդ այր եւ կին մը, որոնք, ընկողմանած թաւշեայ կարմիր թիկնաթոռի մը մէջ, գլուխ գլխի կը կարդան իրենց ծունկերուն վրայ դըրուած բաց գիրք մը, որուն մօտ կը հանգչին կարմիր վարդի երկու կոկոններ:

Գեղեցիկ երիտասարդը ազնուական տոհմի մը վերջին շառաւիղն է, որ, ըստ տեղացի մամիկներուն, ապրած է այս դղեակին մէջ, 70 տարի առաջ: Սիրահարելով փարիզեան անուանի գեղասանուհիի մը՝ կ'ամուսնանայ անոր հետ, եւ մսխելով իր պապերուն ժառանգութիւնը կը սնանկանայ եւ անձնասպան կ'ըլլայ օտարութեան մէջ:

Դղեակը երեք կողմերէն շրջապատուած է անտառով: Իսկ յառաջամասէն, բարտիներու ծառուղի մը զայն կը կապէ մօտակայ գիւղին:

Ծառուղիին աջ կողմը փռուած է կանաչ մարգագետին մը, ուր առաւօտէն մինչեւ երեկոյ կը ճեմին հաւերն ու աքաղաղները:

Մօտակայ լեռներէն իջնող առու մը, կարծէք յոգնած իր վազքէն, գրեթէ կայուն եւ անաղմուկ շրջապատած է դղեակը եւ երկուքի բաժնած ընդարձակ եւ գեղեցիկ պարտէզը: Այս առուին ջուրերուն մէջ «ճիրիտ» կը խաղան անհամար ձուկերը եւ դաշտի ... մուկերը: Իսկ մակերեսը ժիր ու կայտառ կը սահին բադերը:

Դղեակին ձախ կողմը կ'երկարի բանջարանոցն ու ծաղկանոցը, անոնց ետեւ բակին խորը կը գտնուի ընդարձակ հաւնոցը, ուր անտեղեակ իրենց տխուր ճակատագրէն՝ կը կրկռան ու կը ցատկոտեն հաւերը, բադերը եւ նապաստակները:

Դղեակին ձախ կողմը, կամուրջին դիմացը, առուին եզերքը, վայրի խոտերու եւ ծաղիկներու մէջէն կը բարձրանայ դղեակին մատուռը, որուն դրան առջեւ, արեւին տակ յաճախ կը հաւաքուին հաւերն ու բադերը, կը թափեն իրենց փետուրները, կը ծրտեն եւ կ'աղտոտեն շրջապատը: Սակայն ութ սիւներով կամարակապ մատուռին ներքնամասին եւ ծաղկազարդ դասին մէջ համակ սպիտակութիւն եւ մաքրութիւն կը տիրէ եւ վարդ ու մեխակ կը բուրէ:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

(1 Շար.)

վտանգաւոր ձեռնարկներ կատարեց մը-չակելու համար Սիպերիոյ խոպան հողերը, եւ հոն կեդրոնացուց նաեւ Խորհրդ. Միութեան ամբողջ ճարտարարուեստը: Բայց այդ քայլերը իր երկրին մէջ առաւ՝ ուր տէր եւ տիրական է եւ կրնայ պարտըկել ձախողութիւններն ալ: Ամբողջական պատերազմի մը համարձակիլը բոլորովին ուրիշ բան է, ձախողութիւնը կրնայ կատարեալ ըլլալ եւ անդարմանելի:

Ըստ Ֆրանսացի դիտողի մը, որ տարիներով ուսումնասիրած է, «Խրուշչեւ խաղացող մըն է, բայց հաշիւով խաղացողի տիպար մը, որ այն ատեն կը փորձէ երբ ամէն ապահովութիւն ունի շահելու»:

« Ըստ երեւոյթին անզուսպ, բուռն եւ դիւրագրգիռ կ'երեւայ, կ'ըսէ անգլ. նախկին դեսպանը Ուիլըմ Հայթեր, բայց այս արտաքինը կը ծածկէ՝ ուժեղ ուղեղ մը, խորամանկ եւ հաշուող »:

Ուրիշ դիւանագէտ մը, որ մինչեւ վերջերս կ'աշխատէր Մոսկուայի մէջ: «Ա, մէն բանէ առաջ եւ ամէն բանէ վեր Խրուշչեւ իրատես մըն է: Այս բնաւորութեան իսկ պատճառով անկարող է որ պատերազմի մը պատճառ ըլլայ: Կրնայ ամբողջ Խորհրդ. Միութիւնը կործանել:

Եթէ այս դատումները ճիշդ են, կարելի է ուրեմն որ ոչ-Խորհրդային աշխարհը օգտուի անկէ: Պէտք է պահել զինուորական ուժը եւ ազատ աշխարհի քաղաքական միասնականութիւնը, որպէս զի առիթ չունենայ Խրուշչեւ սխալ հաշիւ մը ընելու:

Շատեր նկատած են որ ան համոզուած է Թէ համաշխարհային խորհրդային պետութեան մը բերելիք առաւելութիւնները չեն կրնար փոխարինել իր տնտեսական եւ քաղաքական շահերը Ասիոյ, Ափրիկէի և Հարաւային Ամերիկայի մէջ: Կրեմլինի իր նախորդները չեն ունեցած այն դիւրութիւնը, որով ինք առանց պատերազմի կրցած է Խորհրդ. Ռուսիոյ եւ համաշխարհային համայնավարութեան յառաջդիմութիւնը ապահովել

Ուրիշ պատճառ մը որ կը սանձէ զինքը, այն է Թէ խորհրդային ժողովուրդը կ'ատէ պատերազմը եւ կը վախնայ անկէ:

Այս մտածումները եւ համայնավար « խաղաղութեան» կեղծ արշաւը, երկսայրի սուր մըն է որ կը կաշկանդէ Կրեմլինի գործունէութեան ազատութիւնը:

Խորհրդային պարագլուխները վերջին պատերազմէն սարսռազդեցիկ յիշատակներ ունին: Թշնամութեանց սկիզբը միլիոնաւոր կարմիր զինուորներ առանց կռուելու անձնատուր եղան եւ որոշ տեղեր գերմանական գրաւող բանակը դիմաւորուեցաւ որպէս ազատարար: Խրուշչեւ որ պաշտօն ունէր հուրով եւ սուրով խաղաղեցնելու Ուքրանիան պատերազմէն առաջ եւ պատերազմէն վերջ, ամէն մարդէ աւելի գիտէ որ կրնայ նոյն հակառակութիւնները վերսկսիլ պատերազմի մը պարագային: Ժողովրդական խաւերու շատ մօտ եղած է, որով տեղեակ է Թէ այդ հակառակութիւնները կան դեռ ամբողջ երկրին մէջ, զանազան չափով՝ ըստ տեղին:

Ասկէ զատ, որովհետեւ ինք անձամբ դիմադրեց ցեղական եւ հունգարական ապստամբութիւններուն, իրենց խամաճիկ կառավարութեանց դէմ, որոշ է որ ամենավերջինն է ինք որ կրնայ հաւատալ այդ արբանեակ ժողովուրդներուն անպայման օգնութեան:

Այս բոլորէն կարելի է հետեւցնել որ խաղաղութեան կամ պատերազմի բանալին ոչ Թէ պէտք է փնտռել Խրուշչեւի բնաւորութեան մէջ, այլ Արեւմտեաններու պատրաստութեանց եւ քաղաքականութեան մէջ: Եթէ Արեւմուտքի զինուորական ուժը տկարանայ եւ հոգեբանօրէն անզօր ըլլայ, փորձութիւնը ուժեղ պիտի ըլլայ Խրուշչեւի համար իր խաղը խաղալու:

Կրեմլին պիտի բազմապատկէ իր պահանջները եւ ճնշումը մինչեւ որ զինքերու միջամտութիւնը անխուսափելի դառնայ:

Հակառակ այս բոլոր սպառնական խօսքերուն, որոշ է Թէ Նիքիթա Խրուշչեւ որդեգրած է այն քաղաքականութիւնը, որ գերման գրագէտ մը ձեւակերպած է .....

Համաշխարհային յաղթանակ, առանց համաշխարհային պատերազմի:

Է. Լ.

ԳԻՏԱԿԱՆ

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ ՄԸ

Հարիւր տարի առաջ, 1857 Նոյեմբեր 24ին, Տարվին հրատարակութեան կու տար բնութեան եւ կենդանական աշխարհի շուրջ յեղաշրջիչ տեսութիւններ՝ արդիւնք երկարատեւ եւ մանրակրկիտ պրպտումներու:

Անգլիացի բնապատմագէտը, մարդկային կեանքին կրած բարեփոխումները կը զօտէր կենդանական աշխարհին եւ բընութեան հետ: Ժառանգականութիւն, դիմայեղում եւ ընտրական յեղաշրջում:

Որքա՞նով ճիշդ դուրս եկան Տարվինի յայտնած յեղաշրջական միտքերն ու տեսակէտները, այս հարցին կ'անդրադառնան «Նիւ Եորք Հերալտ Թրիպիւն »ի մէջ, յայտնի բնապատմագէտներ՝ Իւպէլ եւ Էյգլի:

Շահեկանութեան համար կը ներկայացնենք իրենց հիմնական մտքերը:

×

Տարվին կը գտնէր Թէ բնութեան մէջ գոյութիւն ունեցող ամէն բոյս, կենդանի կամ մարդկային էակ ենթակայ է ատտիճանական շրջափոխութեան: Նախ կը ճշդէ որ Թէ բոյս Թէ շնչաւոր էակ իր մէջ պարփակուած ունի «պահպանողական »ուժ մը, որ կը կոչուի ժառանգականութիւն, այլ խօսքով բջիջներ՝ որ կը ստիպեն ու միեւնոյն ատեն կ'ապահովեն կատարի ձագերուն կատու ըլլալ: Այս գիծը սերունդէ սերունդ կ'ապահովէ կեանքին յաջորդական ներդաշնակութիւնը:

Այս կայունութիւնը յարաբերական է սակայն, պարզ անոր համար որ բնութեան մէջ գոյութիւն ունի երկրորդ ուժ մը՝ դիմայեղութիւն: Ամէն բոյս ու շնչաւոր էակ — ասուն Թէ անասուն — Թէեւ նմանութեան յատակ գծերով կապուած են իրենց նմաններուն հետ, սակայն եւ այնպէս բացասական Թէ դրական յատկանիշերով կ'այլաշրջուին ու կը դառնան «ինքնատիպ»

Որքան կեանքը կը զարգանայ, այնքան կեանքի պայքարը՝ ի խնդիր ուտելիքի եւ յարափոփոխ միջավայրի յարմարութեան, կը բարդանայ: Տարվին այս պայքարին արդիւնքը կը կոչէ «բնութեան ընտրութիւնը »: Այն բոյսն ու շնչաւոր էակը որ լաւագոյն կերպով եւ պայմաններով կը յաջողի յարմարիլ կլիմայական նոր փոփոխութիւններուն, «յաղթական» դուրս կուգայ կեանքի պայքարին մէջ: Գոյութեան այս պայքարը կը ստիպէ որ ապրին եւ ուռճանան այնպիսիները միայն, որոնց նոր պայմաններուն յարմարելու «միրքը» զօրաւոր եղած է:

Սոյն երեք կէտերով, ներկայացուցած եղանք Տարվինի տեսութեանց հիմնական միտքերը:

Հարց է ու միաժամանակ հետաքրքրական, գիտնալ Թէ ի՞նչ եղաւ դիրքը կղերականութեան եւ բնապատմագէտներուն, հանդէպ՝ Տարվինի եւ իր յայտնած տեսութիւններուն:

Հասկնալի պատճառներով՝ անոնք պայքարի դուրս եկան մարդու մը դէմ, որ կուգար հիմնովին քանդել դարերու ընթացքին կուտակուած համոզումները: Մարդու բնաշրջական զարգացումը կապելով կենդանական աշխարհին հետ՝ Տարվին հարուածած կ'ըլլար Աստուածաշունչը, ուր մարդուն ծնունդը պայմանաւորուած էր՝ արարչագործին հետ:

1950ին էր միայն, որ Պիոս ԺԲ. պապը, յատուկ կոնդակով կ'ընդունէր Տարվինի տեսութեանց ճշգրտութիւնը, շեշտելով սակայն, որ «հոգին առկախ է եւ կապուած Աստուծոյ »:

Ցատուկ չէշտ առացաւ Տարվինիզմը, երբ ապացուցուեցաւ մեր մոլորակի հինգ միլիառ տարուան հնութիւնը, ինչ որ Տարվինի հաշիւներով անհրաժեշտ ժամանակաշրջանն էր, որպէսզի սողուններ կարենային դառնալ Թռչուն, իսկ մազոտ փոքրիկ արարածները՝ մարդ

1900ին Մենտիլ, վանական մը, հաստատեց որ փոքր յատկանիշերը եւս (պըտուղի մը գոյնը, որԹատունկի մը բարձրութիւնը) ժառանգական են: Այս մասին՝ Տարվին, սխալ տեսութիւն յայտնած էր:

Դեռ հեմ, մինչեւ անցեալ դարու վերջերը, բնապատմագէտները կը պնդէին Թէ ժառանգականութեամբ փոխանցուող որոշ փոքր յատկանիշեր՝ արդիւնք էին՝ շրջուած փոխանցութեան, Թէ շրջապատը ոչ մէկ ազդեցութիւն ունի ժառանգական հարցերուն մէջ: Ներկայիս, ընդունուած եւ հաստատուած է Թէ շրջափոխումը կը կատարուի փոքր ու մեծ չափերու վրայ միաժամանակ եւ Թէ շրջապատի ազդեցութիւնը՝ զգալի է:

Օրինակ՝ Թեփաթեւ միջատներու պարագան: Այս փոքրիկ միջատներուն գոյնը ճերմակ էր, ինչ որ կը համապատասխանէր շրջապատի գոյնին եւ ինքնապաշտպանութեան կարեւոր ազդակ մըն էր իրենց համար: Ներկայիս, սակայն, գործարաններու սեւ ծուխին պատճառաւ շրջապատը վերածուած է սեւի, ու միջատները, իրենց կարգին, փոխած են գոյն եւ յարմարած նոր միջավայրին:

Ասիկա կը հաստատէ Մենտիլեան տեսութիւնը, ինչպէս նաեւ շրջապատի ազդեցութեան շուրջ Տարվինի յայտնած տեսութիւնն ճշգրտութիւնը:

Այլ պերճախօս օրինակ մը: Տեղաւորենք նապաստակներ դաշտավայրի մը մէջ ուր կը վխտան՝ աղուէսներ: Ենթարկուելով հալածանքի ու հարկադրուելով արագ փախչելու, նապաստակներուն Թաթերը, նման մարզիկներու ոտքերուն, պիտի զօրանան անպայման: Անընթեր՝ փոքր ատրճանով ժառանգական յատկանիշեր երեւան պիտի գան: Անոնց ձագերը, ապահովաբար պիտի ունենան զօրաւոր մկաններ եւ երկար Թաթեր: Այս ձեւով «բնութիւնը » զիրենք յարմարեցուցած պիտի ըլլայ իրենց նոր բնակավայրին եւ ստեղծուած նոր պայմաններուն հետ, ինչ որ պիտի ապահովէք նապաստակներուն գոյութիւնը:

Տեսակը միջնտեղ կուգայ՝ երբ սերունդ մը կը զրկուի իր նմաններուն հետ սերնդագործելու կարելիութենէն, աշխարհագրական կամ ֆիզիքական պատճառներով: Հարկադրուած գաղթ մը տեղի կ'ունենայ, տեսակը կը զուգորդուի իր տեսակին հետ, որով միջնտեղ կուգայ այլ յատկանիշերով հարուստ նապաստակներու ցեղ մը:

Միականի մը, տըշալդաշին, փողոցը կը տեսնէ կուզ մը եւ կ'ըսէ անոր.

— Բարեկա՛մ, առտուն կանուխ բեռը շալկե՞ր ես նորէն:

— Կանուխ կը կարծես, սիրելի՛ս, ո-րովհետեւ, դէմքիդ մէկ պատուհանը միայն բացած ես դեռ, կը յարէ կուզը պատրաստաբանօրէն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (68)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Դ.

ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ ԶԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Անոնցմէ իւրաքանչիւրին որպիսութեանը եւ ընտանեկան կացութեանը չափէն աւելի հետաքրքիր ցոյց տուաւ ինքզինքը, անոնց ցաւերուն ցաւակից, ուրախութիւններուն ուրախակից գտնուեցաւ, գաղտրիկ վերադիրներով որոնք այնքան տարօրինակ կը հնչէին իր բերնին մէջ. «անուշս, հոգիս, խուշս ....»:

Հիւրերը կը զարմանային այս փոփոխութեանը վրայ, եւ կը փաղաքշուէին ալ՝ ամիրային աղջկան կողմէ այնպէս պատուելնուն: Պահ մը, հանըմը ինքիր վրայ բնական չեղում մը ընելով, ըսաւ Թէ առողջական լաւ վիճակ մը չունէր, եւ Թէ տօքթորը ըսած էր որ քանի մը ամսուան օդափոխութիւն մը անհրաժեշտ էր. հիւրերէն մէկը հետաքրքրութիւնն ունեցաւ հարցնելու Թէ որ տօքթորն էր այդ դարմանը պատուիրողը:

— Ջաւակս, Արշակը, ըսաւ Տիկին Մարկոսեան, շատ բնական շեշտով մը:

Կիները իրարու երես նայեցան, կարծես իրարու գաղափար շօշափելու, զիրար լուսաբանելու համար այդ խեղկատակութեան առջեւ: Ամէնքն ալ սակայն անվրդով մնացին, տիկինին դերազանցապէս լուրջ, անխռով կեցուածքէն ազդուած:

Առաջին ուժը արձակուած էր: Հանըմը շունչ առաւ, եւ ներկաներուն դէմքերը զննեց, որոնք որեւէ վհատեցնող արտայայտութիւն չունեցան: Ասկէց քաջալերուած, ան սկսաւ ալ աջ ու ձախ տօքթոր արձակել, առանց քաշուելու, մէկ կողմ դրած ամէն նկատում, ամէն երկիւղ:

— Տօքթորը կ'ուզէ որ... տօքթորը ըսաւ որ... տօքթորը կը խորհի որ ...

Հիւրերը, բերանաբաց, մտիկ ըրին, տաժմուկած: Եւ նոյնիսկ քանի մը անգամ, այցելուհիներէն մէկը, ինքզինքը ստիպուած տեսաւ տօքթոր բառով խառնուած հարցում մը ուղղելու տիկնոջ, որ փոխեց պատասխանել, սաստիկ յափշտակուած:

Իւրաքանչիւրը, մեկնած ատեն, Թախանձագին հրաւէրներու առարկայ դարձաւ տիկնոջ կողմէ:

Քանի մը օր չանցած, գիւղին մէջ տարածուեցաւ հանըմին նոր խենԹութեան այս արարքը: Ալ ծաղրանքները, հեգնութիւնները ծայր ճոթ չունեցան:

Մինչեւ իսկ սրճարաններուն մէջ խօսուեցաւ այդ մասին, Մերկերեանին ներկայութեանը, որ տիկինին դատը պաշտպանեց ջերմօրէն:

Բայց, բոլոր այս աղմուկներուն մէջէն, ու անոնց հանդարտումէն յետոյ, իբրեւ անոնց մրուրը, տօքթոր բառը քիչ շատ ամէն կողմ մնաց, նախ հեգնական առաժմը մը գործածուելով, յետոյ, մոռցուելով անոր բուն նպատակը, անտարբեր շեշտով մը արտասանուելով, սովորութեամբ մը նուիրագործուած:

Եւ անոնք որ հիմակուընէ ապագայ տօքթորին շուրջը կը յածէին՝ ազատնեբու սխորժակներով, փաղաքշանքի յարմար զէնք մը նկատեցին տօքթոր բառը, ուղղելով զայն երիտասարդ ուսանողին, ուր որ հանդիպէր, ընդհանրապէս բարձրաձայն, եւ Արշակ՝ իր գողցուած այդ տիտղոսին այդքան շուտ հանրանալուն զարմացած՝ իր ձեւերուն, նայուածքին, քալուածքին, խօսուածքին կը ջանար ճշմարտօրէն տօքթորավայել հով մը տալ:

Զ.

ՏՕՔԹՈՐԸ

Հիմակ ալ չափահաս երիտասարդ մըն է Արշակ Մարկոսեան, երկար նուրբ հասակով, ճկուն ու հեշտ շարժումներով, նայուածքը Թափանցիկ, հեզնող, հմայող: Իր ամբողջ էութեան վրայէն նրբագայլիկ ազնուականութեան մը շնորհը կը հոլացնէ:

Խօսուածքին մէջ արտայայտ ու դողդոջուն չեշտ մը կայ, մերթ անուշ, մեղրոտ, մերթ առնական եւ խրոխտ: Իր հանդարտ ու տիրական ձեւերուն մէջ, եւ իր խօսելակերպին մէջ մեծ քանակութեամբ Կոստանեան կայ: Իր սիրական սանին մէջ իր ցանած հունտերը, ժամանակ անցնելով կ'ուռճանային, կը բողբոջէին, կը հասուննային այնպէս անըղգալաբար, եւ անգամ մը եւս կ'ապացուցանէին բեղմնաւորխային բարիքները, զորս այնքան բարձրագաղակ քարոզած էր Կոստանեան Հ... գիւղի Հայերուն:

Երիտասարդ Մարկոսեան, զարմանալի յստակութեամբ մը եւ ճշդութեամբ մը կը յիշէր իր չքեղ դաստիարակին հզօր չեշտերն ու ազդու շարժումները, որոնց առջեւ հիացմամբ կարգ առած էր ինք իր աղայութեանը: Զանոնք կաղապարելու, իր մէջ տպագրելու համար աքանչելի յարմարութիւն մը կը գտնէր իր ֆիզիքական ու բարոյական յօրինուածքին մէջ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՈՐՄԱՆԵԱՆ (?)

(Շար.)

Այրի Տիկին Գլանչ Զայլաք ցաւով կը ծանուցանէ իր ամուսնոյն՝

ՄԿՐՏԻՉ ԶԱՅԼԱՔԻ

(Իրաւագէտ – փաստաբան)

կսկծալի մահը որ տեղի ունեցաւ յետ կարճատեւ հիւանդութեան, Դեկտեմբեր երկուքին:

Յուղարկաւորութիւնը այսօր՝ Շաբաթ ժամը 16·15ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ «ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ» ԽՈՒՄԲԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Դեկտեմբեր 13ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր, Պրասըրի Զիմմերի գետնայարկը, 1, Փլաս տիւ Շաթլէ, Մէթօր Շաթլէ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Լաւ մեքենագրող երիտասարդ օրիորդ մը: Ներկայանալ «Յառաջ»ին :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի պատարագէ եւ քարոզէ, Կ. Պոլսոյ դպրեվանքի տեսուչ Գարեգին Ծ. Վրդ. Գազանճեան : Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը :

ՀԱՅԱԾԷՍ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ Ս. ՊԱՏԱՐԱԳ ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի, ժամը 10·30ին, կէս օրէ առաջ, բազմաձայն երգեցողութեամբ հայկական Ս. պատարագ եւ քարոզ պիտի ձայնասփռուի Վատիկանէն:

Միջին ալիք՝ 196 մ., կարճ ալիք՝ 19·84, 25·67, 31·10:

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ

21, Rue Yves Toudic (Métro République)

THEATRE PAUL FARALICQ

Երկուշաբթի գիշեր 21 Դեկտեմբեր ժամը ճիշդ 20·45ին

Հովանաւորութեամբ Հայ պեղարուեստի բարեկամ՝

ԳէՈՐԳ ՊԱՔԸՐՃԵԱՆԻ

Դերասան ԳէՈՐԳ ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ կը ներկայացնէ

ՉԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ

Կատակերգութիւն 3 արար, Ե. Օտեան – ցի եւ Կիւրճեանի :

Մասնակցութեամբ Փարիզահայ բեմի լաւագոյն արուեստագէտներուն՝

Տիկին Ս. Նշանեան, Օր. Կորկոտեան, Պ. Պ. Տրդատ Նշանեան, Արտաշէս Գըմ-բէթեան, Գ. Վահան, Ն. Մարգարեան, Ն. Պշտիկեան, Ստէփանօ, Օն. Սարաֆ – եան, Ժ. Քիպիրեան, ինչպէս նաեւ երեկոյթը հովանաւորող Գէորգ Պաքըրճեան:

Մուտքի գիները սովորական :

Տոմսերը կը ծախուին միմիայն գրա – տուն Հրանդ Բալուեան: 43, Րիւ Ռիշէ :

ԾԱԽՈՒ Է

Գարաժ տուն մը, Շաւիլ, մահուան պատճառով, մատչելի պայմաններ, հինգ սենեակ, խոհանոց, մառան, կեդրոնա – կան ջերմութիւն, Շուկէս միլիոն կան – խիկ, 2·4 ապառիկ:

Դիմեցէք Հայկ. ածանցին Պ.Մառթէն.— Հեռաձայն 926–66–15 :

ԾԱԽՈՒ Է

Գեղեցիկ յարկաբաժին մը, չորս սեն – եակ, լոծիա, մառան, երրորդ յարկ, Նոր շէնքի մէջ, ամէն յարմարութիւն, սթան-տինկ 15րդ թաղամաս, հանդարտ (ռեզիտանսիէլ):

Գրել «Յառաջ»ին, որ կը փոխանցէ :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆ. ԵԿԵՂԵՑԻ

8 bis, Rue des Ternes

Մեթրօ Փորթ Մայօ

Պաշտամունք այսկիրակի առաւօտ ժամը 10·45ին:

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉ. ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Պաշտամունք՝ այս կիրակի, Սէն Ժէ – րոմ, ժամը 9,30ին: Ռիւ Ժէմափ՝ ժամը 10,45ին:

Կը քարոզէ Վերապատուելի Հելվաճեան :

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Ակումբին մէջ: Բոլոր ընկերու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՓԱՐԻԶ.—Հ.Յ.Դ. Ազրիէլ–Սերոբ Եօթ – նեղբայրեան խումբի ընկեր. ընդհ. ժո – ղովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքավայրը:Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն հետեւեալ խումբերը ժողովի կը հրաւի – րէ.—

Քրիստափոր ենթակոմիտէն 5 Դեկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին:

Հայաստան ենթակոմիտէն 5 Դեկտ., Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին :

Մուրատ խումբը 6 Դեկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

Արամ խումբը 6 Դեկտ. Կիրակի առ – տու, ժամը 10ին:

Թաթուլ խումբը 6 Դեկտ. Կիրակի առտու ժամը 10ին:

Ակնունի ենթակոմիտէն 12 Դեկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին:

Համազասպ ենթակոմիտէն 13 Դեկտ. Կիրակի առտու ժամը 10ին:

Վռամեան ենթակոմիտէն 13 Դեկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

Զաւարեան ենթակոմիտէն 19 Դեկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին :

ՓՈԽԱՆ ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԻ

Այրի Տիկ. Եռանդիկ Անտոնեան (Վիլըժուիֆ) կը նուիրէ երկու հազար ֆրանք Հայ Կարմիր Խաչի անտէր հիւանդներու ֆոնտին, փոխան հոգեհանգստի, իր ամուսնոյն՝ ողբացեալ Վահրամ Անտոն – եանի մահուան 10րդ տարեդարձին առ – թիւ:

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ՄԵՂՈՒԻՆ ՃԱՌԸ

Գրեց՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գինը 200 ֆրանք

Դիմել Յառաջի խմբագրութեան :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

, Գոմոնի Կ. Խաչի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Պ. Մկրտիչ Խազնաճեանէ եւ Վրոյր Շալճեանէ հազարական ֆրանք Գոմոնի դըպրոցին համար ողբացեալ Անդրանիկ Ներսէսեանի թաղման առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի :

Նոյնպէս Պ Յարութիւն Գարաքէեանի մահուան քառասունքին առթիւ ստացած է Պ. Պ. Գարիս Մուսայէլեանէ եւ Արմենակ Թորոսեանէ հազարական ֆրանք դպրոցին :

Տիկին Մարիամ Ներսէսեանի տխուր մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի՝ Պ. Կղմէս Պետրոսեանէ հազար ֆրանք, դպրոցին եւ հազար ֆրանք Կապ. Խաչին, Պ. Ասատուր Արսլանեանէ հինգ հարիւր ֆրանք նոյն առթիւ :

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սե – րունդի Անիէռ – Գոււս Քոլոմպի Սօսէ – Սերոբ խումբին կողմէ, Կիրակի Դեկ – տեմբեր 6, ժամը 15ին, Քլաշէթի սրահը, 149պիս, Ավընիւ տ'Արժանթէօյ :

Ճոխ յայտագիր :

Կը հրաւիրուին ծնողքները :

Մուտքը ազատ է :

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ այս Շաբաթ, կէսօրէ ետք ժամը չորսին Քաֆէ Ռեժանի մէջ : Օրակարգ — Ա) Գարահանդէս եւ յանձնախումբերու ընտրութիւն; Բ) Դպրոցական հարց: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի առաւօտ, ժամը 9ին, 7 Պուլվ. տ'Աթէն, Պար տիւ Կլոպի սրահը : Օրակարգ տեղւոյն վրայ: Վարչութիւնս կը փափաքի որ բոլոր անդամները ներկայ ըլլան այս կարեւոր ժողովին :

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 6 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ — DIMANCHE 6 DÉCEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8665 — 35EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4466

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԼՈՅՍԸ ԱՐԵՒԵԼՔԷՆ

Լոյսը կը ծագի Արեւելքէն :

Լրացնելով այս յաւիտենական ճշմարտութիւնը, կրնանք աւելցնել, որ Հայութեան համար նաեւ լոյսն ու հաւատքը կը ծնին արեւելքէն : Կը ծլին ու կը բարգաւաճին :

Այցելութիւն մը դէպի Մերձաւոր Արեւելք — Լիբանան, Սուրիա, Եգիպտոս, Յորդանան, Իրաք, Իրան, նոյնիսկ Պոլիս ու Կիպրոս — բաւական է՝ համոզուելու համար, որ ցիրուցան մեր ժողովուրդը հիւրընկալ երկիրներու մէջ կը պահէ իր հայկական դիմագիծը :

Բոլոր այն յոռետեսները, թերահաւատներն ու նահանջականները, որոնք մութ ու մռայլ հեռանկարներ կը նախատեսեն սփիւռքի Հայութեան ապագային մասին, պիտի հոգեփոխուին մէկ օրէն միւսը, երբ շփման մէջ մտնեն արեւելքի մեր գաղութներուն հետ :

Այդ երկիրներուն մէջ կեանքը կ'ընթանայ այնպէս՝ ինչպէս մեր ծննդավայրերուն մէջ՝ էր երբեմն, պահելով բոլոր համեմատութիւնները :

Նոր սերունդը այնտեղ աչքերը կը բանայ հայադրոշմ միջավայրի մէջ :

Փոքրիկը իր ուսումն ու կրթութիւնը կը ստանայ հայկական դպրոցներու մէջ, մանկապարտէզէն սկսեալ :

Հայերէնը մայրենի լեզու է տան ու վարժարանին մէջ : Տեղ տեղ նաեւ՝ շուկային մէջ :

Պետական կրթական ծրագիրը լայն հընարաւորութիւններ կուտայ մեր հայրենակիցներուն՝ հիմնական կերպով սորվելու տեղական լեզուն եւ ծանօթանալու հիւրընկալ երկիրներու գրականութեան ու մշակոյթին :

Մեր հայրենակիցները կ'ապրին համախումբ :

Ամէն քաղաք,— երբեմն նոյնիսկ ամէն թաղ — ունի իր դպրոցն ու եկեղեցին, մշակութային ու մարմնակրթական միութիւնը, քաղաքական կուսակցութեանց եւ բարեսիրական ընկերութեանց մասնաճիւղը :

Ամէն գաղութ ունի իր թերթերն ու հըրատարակչական տուները : Ցիշենք միայն թէ Լիբանանի մայրաքաղաքին մէջ լոյս կը տեսնեն չորս օրաթերթեր, նաեւ զանազան պարբերաթերթեր :

Հազարաւոր աշակերտներ ու աշակերտուհիները կը յաճախեն հայկական դըպրոցները : Կան երկրորդական վարժարաններ : Ու ճեմարաններ՝ գիշերօթիկ բաժիններով :

Աշակերտական, ուսանողական, պատանեկան եւ երիտասարդական միութիւնները, ինչպէս նաեւ Հ. Մ. Ը. Մ.ը իր բազմաթիւ մասնաճիւղերով եւ հազարաւոր անդամներով կենդանի վկաներն են նոր սերունդի կենսունակութեան :

Անմոռանալի պիտի մնայ այն երեկոն, երբ Պէյրութի հայկական մէկ արուարձանին մէջ 7 — 17 տարեկան բազմահարիւր պատանիներ — խմբուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշին շուրջ — հայրենաշունչ երգերով եւ իրենց սեւուլիկ աչքերէն ճառագայթող կրակով կ'արտայայտէին իրենց հայրենաբաղձ հոգիներրուն խռովքը :

Անկարելի էր զսպել մեր աչքերէն հոսող արցունքը, այս յուզիչ տեսարանին առջեւ : Կազդուրիչ ու զօտեպնդիչ երեւոյթ ՝ մանաւանդ անոնց համար, որ արեւմուտքի հեռաւոր երկիրներուն մէջ կը տեսնեն թէ ի՛նչ պայմաններու տակ կը մեծնան մեր զաւակներն ու թոռները :

Պէտք է երթալ արեւելք, տեսնելու համար լոյսին ծագումը : Որպէսզի յոյսն ու հաւատքը ծլին ու բարգաւաճին մեր հոգիներուն մէջ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀՌՈՄԻ ՄԷՋ, ՀԱԿԱՌԱԿ ԱՆՁՐԵՒԻՆ

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ ԽԱՆԴԱՎԱՌ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՐԺԱՆԱՑԱՒ

«Կ'ՈՒԶԵՆՔ ԱՊՐԻԼ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ» ՅԱՅՏԱՐԱՐԵՑ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Հակառակ անձրեւոտ օդին եւ անձրեւին՝ Հռոմէացիները խանդավառ ընդունելութիւն մը վերապահած էին Միացեալ Նահանգներու Նախագահին : Քաղաքական բոլոր կուսակցութիւններու ղեկավարները, ձախակողմեան թէ աջակողմեան, Չամփինոյի օդակայանը գացած էին՝ Այզընհաուըրի բարիգալուստ մաղթելու համար :

Բոլոր թերթերն ալ կը շեշտեն թէ ըստեղծուած խանդավառութեան նպաստած են համայնավարները :

Այզընհաուըր ուրբաթ օր տեսնուեցաւ Նախագահ Կրոնքիի հետ, իսկ շաբաթ՝ Վարչապետ Սեննիի եւ Արտաքին Նախարար Փելլայի հետ :

Այս հանդիպումներու ընթացքին մասնաւորապէս խօսուեցաւ հետեւեալ հարցերու շուրջ. —

1.— Նախագահը ամէն հաւաստիք կուտայ, թէ Իտալիա հաստատուած ամերիկեան խարիսխները պիտի չվերուին : Ինչպէս ծանօթ է, Ատլանտեան Ուխտի անդամ երկիրներուն մէջ միայն Իտալիա եւ Թուրքիա ընդունեցան հրթիռներու արձակման կայաններու հաստատումը :

2.— Իտալիա տեղեակ պիտի պահուի Մեծերու ժողովէն առաջ տեղի ունենալիք բանակցութիւններէն : Արդարեւ, Հռոմ որոշ դժգոհութիւն մը ցոյց կուտայ՝ որ Վարչապետ Ատընաուըր Մաքմիլընի, տը Կոլի եւ Այզընհաուըրի կողքին Փարիզի խորհրդակցութեան պիտի մասնակցի, մինչ Սէնեի հրաւէր չէ ստացած :

Տակաւին պաշտօնական լուրեր չկան, բայց կը կարծուի թէ Նախագահ Այզընհաուըր Իտալացիներուն պիտի բացատրէ Արեւմտեան Գերմանիոյ բացառիկ կացութիւնը՝ ներկայ պայմաններու մէջ : Արեւմտեան երեք մեծերէն ետք, Պոնի կառավարութիւնը ամէնէն աւելի հետաքրքրուած է Ռ. Միութեան հետ ըլլալիք բանակցութիւններով, քանի որ Գերմանիոյ հարցը խնդրոյ առարկայ է :

Ամէն պարագայի մէջ, Իտալացիները առիթէն պիտի օգտուին Նախագահին հասկցնելու համար, թէ Հռոմ կ'ուզէ աւելի կարեւոր դեր մը խաղալ Ատլանտեան Ուխտին մէջ :

Միացեալ Նահանգներու Նախագահը Հռոմի մէջ խօսած իր ճառով պատգամ մը կը բերէր Եւրոպա — «Կ'ուզենք խաղաղ ապրիլ եւ բարեկամաբար՝ ազատութեան մէջ» :

« Այս պատգամը, աւելցուց Այզընհաուըր, կը յուսամ թէ պիտի լսուի այն բոլոր երկիրներուն մէջ՝ ուր հաղորդակցութեան ազատութիւն կայ », որմէ ետք անդրադառնալով երկու ժողովուրդներու սերտ կապերուն, ըսաւ. — Մեր երկրին մէջ աւելի քան տասը միլիոն քաղաքացիներ կան, որոնք ծագումով իտալացի են : Այս ձեւով, մեր բարեկամութիւնը ծնողական կապերով եղած է, որուն համար երկու ժողովուրդները իրարու ձեռք կ'երկարեն՝ ծովերու վրայէն :

Իտալացի ղեկավարներու հետ խորհրդակցութիւններ ունենալուն համար գոհունակութիւն յայտնելէ եւ իր Նափոլի այցելութիւնը յիշելէ ետք, Նախագահ Այզընհաուըր եզրակացուց. — Ձեզի կը վստահեցնեմ թէ իբրեւ Ատլանտեան Ուխտի անդամ, ձեր կողքին, մեր դերը պիտի խաղանք միշտ՝ արդարութեան եւ ազատութեան մէջ փնտռելով ժողովուրդներու խաղաղութիւնը :

ՖՐԷԺԻՒՍԻ ԱՂԷՏԸ

ՄՕՏ 300 ՄԱՐՄԻՆՆԵՐ ՏԱԿԱՒԻՆ ՉԵՆ ԳՏՆՈՒԱԾ

●

ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻ ՏԱՍԸ ՄԻԼԻՈՆՈՎ

Ֆրէժիւսի աղէտին հետեւանքով սուգի մատնուած Ֆրանսան ազգային միասնականութեան արտայայտութիւն մը ցոյց տուաւ՝ աղէտեալներուն օգնութեան հասնելու համար : Ֆրանսայի գրեթէ բոլոր շրջանները հանգանակութեան կը մասնակցին : Հանրապետութեան Նախագահ տը Կոլ հինգ միլիոնով մասնակցեցաւ : Հանգանակութիւնները կը շարունակուին ամէն կողմ. ընդհանուր գումարը, Ֆըրանսայի մէջ, մէկ միլիառը անցած է արդէն :

Արտասահմանէն ալ նպաստներ կը հասնին :

Պելժիա. — Կառավարութիւնը կը մասնակցի 25 միլիոնով, իսկ հանգանակութեան գումարը 25 միլիոնը անցած է արդէն :

Արեւմտեան Գերմանիա.— Հինգ միլիոն :

Անգլիա.— 14 միլիոն :

Զուիցերիա.— Մէկ միլիոն :

Հոլանտա.— Չորս միլիոն :

Աւստրիա.— Կէս միլիոն :

Սպանիոյ, Իտալիոյ, ինչպէս նաեւ կարգ մը այլ երկիրներու մէջ հանգանակութիւն բացուած է :

Գալուստ Կիւլպէնկեան Հաստատութիւնը մասնակցած է տասը միլիոն ֆր՝ով :

Միւս կողմէ, ազատարարները գիշեր ցերեկ կ'աշխատին Ֆրէժիւսի մէջ, աւերակներու տակէն դիակները դուրս հանելու համար : Ուրբաթ օր 219 մարմիններ կային, բայց աւելի քան երեք հարիւր հոգի կը պակսին տակաւին : Մեռեալներուն մէջ աւելի քան յիսուն փոքրիկներ կան :

Քննութեան յանձնախումբ մը կազմըւած է՝ ճշդելու համար ողբերգութեան պատասխանատուութիւնը :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՀՐԹԻՌ ՄԸ 90 ՔԻԼՈՄԵԹՐ ԲԱՐՁՐԱՑԱՒ ԵՒ ԵՐԿԻՐ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

ՀՐԹԻՌԻՆ ՄԷՋ ԿԱՊԻԿ ՄԸ ԿԱՐ

Միացեալ Նահանգները նոր հրթիռ մը արձակեցին, որուն մէջ կար 30 ամսուան կապիկ մը, «Սամ» անունով :

«Սամ» 90 քիլոմեթր բարձրացաւ մթնոլորտին մէջ եւ արձակուած վայրէն 320 քիլոմեթր անդին, ծով իջաւ, ինչպէս կը նախատեսուէր :

Հրթիռին վարի մասը, ուր կը գտնուէր « Սամ », երեք մեթր բարձրութիւն ունէր եւ կը կշռէր մէկ թոն : 32 քիլոմեթր բարձրանալէ ետք՝ հրթիռը բաժնուեցաւ իր յատակէն, որ շարունակեց իր ճամբան մինչեւ 90 քիլոմեթր : Այնուհետեւ սկսաւ վայրէջքը :

Մինչեւ վեց հազար մեթր վայրէջքը ուղղաձիգ էր. առաջին անկարգելը բացուեցաւ այնտեղ, որմէ ետք, 3000 մեթր բարձրութեան մը վրայ, երկրորդ անկարգելը բացուեցաւ, դանդաղօրէն իջնելով ծովուն վրայ :

«Սամ» կապիկը ողջ — առողջ էր. յատկապէս գրուած ուտելիքները կերած եւ ջուր խմած էր ճամբորդութեան ընթացքին :

Հրթիռին վարի մասը, որ երկիր վերադարձաւ, շինուած էր ճիշդ այն ձեւով՝ ինչպէս պիտի ըլլայ առաջին մարդը փոխադրող հրթիռը : Մասնաւոր գործիքներ զետեղուած էին անոր մէջ՝ արձանագրելու համար կապիկին կրած ազդեցութիւնները : Ուրիշ գործիք մը արձանագրեց կենդանիին սրտին զարկերը :

Օրը Օրին

ՀԱ՛ ԿԱԼ ԱՐԱ՛, ՄԱՆ ԱՐԱ՛...

Հայաստանէն մինչեւ գաղթաշխարհի հայաշատ բոլոր կեդրոնները, ամիսներէ ի վեր ստուեր մը կը յածի, եւ կրկներեւոյթի մը նման մեր աչքերուն կ'երեւայ սիրելի եւ անմոռանալի կերպարանք մը : Սրտագին եւ անոյշ ձայն մը, տարիներու խորէն արձագանգի նման, այդ երեւոյթը կը դարձնէ աւելի կենդանի, աւելի բաբախուն եւ կարծես շօշափելի :

Կոմիտասի ստուերն է ան, որուն ծննդեան 90ամեակին առթիւ սփիւռքի, ինչպէս եւ Հայաստանի մամուլը էջեր նուիրեց պանծացնելով, իրապէս անմոռանալի իր յիշատակը :

Առ նուազն 60 տարիէ ի վեր, իր *երգին* խազերը թագուն անկիւն մը ունին բոլոր հայ սիրտերու խորքը : Եւ ամէն անգամ որ իր անունը, իր շուքը կենդանութիւն եւ կերպարանք կը ստանան մեր աչքերուն առջեւ յուզումը կը վարակէ մեզ ու ազգային հպարտութիւնը կ'ուռեցնէ մեր սիրտերը :

Ամէն արժանաւոր երաժշտագէտ, որուն Հայու հպարտ գիտակցութիւնը թափ կուտայ իր արուեստին, խանդավառութեամբ կը հակի Կոմիտասի գործին վրայ եւ կ'ուզէ զայն յաւերժացնել անգամ մը եւս :

Ահա ինչ որ զգացի լսելով երաժշտագէտ Կ. Աֆրիկեանի նոր սալը : Հոն՝ ուրիշ շատ մը երգերու կարգին Կալին երգը գըրաւած է իր արժանի տեղը, Հօ՛րօ՛լոն, Վարդապետին հօրօլո՛ն... Զայն առաջին անգամ 1910ին լսեցինք Պոլիս, իր խումբին կողմէ եւ տարիներէ ի վեր նըման արտայայտութիւն մը, կարելի է ըսել, չէինք լսած : Իր մեներգներով, իր արական ու իգական ընտրուած ձայներով, իր նուագարաններու բաժիններով (Աֆրիկեանի կողմէ պատրաստուած) այնպիսի ներդաշնակութեամբ կ'արձագանգէ ականջիդ ու էութեանդ խորը կը թափանցէ որ իրաւամբ օտարի մը ականջին ալ ան կը դառնայ ոչ թէ հայկական ֆոլքլոր, այլ համամարդկային (սէնֆոնիկ) կտոր :

Մարդկային մարմինը նիւթ է եւ ենթակայ ժամանակին անողոք աւերումին, Գործը՝ ոգի եւ շունչ է որ երբ իրական արժէք է զերծ կը մնայ այդ փլուզումէն : Կոմիտասի գործին այս նոր վկայութիւնը ոչ միայն կրկնակի արժէք է այլ եւ մեր գաղթականի վիրաւոր սիրտերուն համար հայրենի թարմ շունչն է մեր սարերուն, եւ մեր ծփուն արտերուն գոյնն ու համը ունի :

ՆՈՃԻ

ՀՐԵԱՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 6րդ համագումարին առջեւ, խորհրդային պատուիրակը՝ Զօր. Տռակունսքի հերքեց թէ ցեղային խտրութիւն գոյութիւն ունի Խորհրդ. Միութեան մէջ : Կարգ մը հարցումներու ալ պատասխանեց — Ինչո՞ւ հրէական թատրոն չկայ Մոսկուայի մէջ :— Որովհետեւ հրեայ քաղաքացիները չեն հասկնար այդ լեզուն : Ինչո՞ւ հրեայ բառը կը գրուի անցագիրներուն վրայ : Որովհետեւ ենթակաները այդպէս կ'ուզեն :

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ շրջանակները բաւական յուզուած են թանգարանի մը բացումի լուրով : Արդարեւ կ'ըսուի թէ ի մօտոյ Փորթ — Սայիտի այն տունը որուն մէջ ապաննուեցաւ բրիտանացի Մուրհաուզ ենթասպան «Մուրհաուզ թանգարան »ի վերածուի : Մինչ Գահիրէի կառավարական շրջանակները կ'ըսեն թէ լուր չունին նման դէպքէ մը (որուն ծանր բնոյթը պիտի ստիպէր Բրիտանացիները որ խզեն նոր վերահաստատուած դիւանագիտական յարաբերութիւնները).

ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ

ՈՅ ԹԷ Օ

Գ.

Մեր գրչագրական ժառանգութեանց պատմութեան մէջ աւանդութեան մը պէս կը յեղյեղուի խոստովանութեան ձեւ մը թէ հեղինակ չէ գրողը, այլ պարզ ընդօրինակող մը, սորվեցնելու համար չէ որ գրիչ կը շարժէ, այլ կամուրջ նետելու համար ժամանակին վրայ, — սերունդէ սերունդ փոխանցելու համար ժառանգ մը, հին ու թանկագին հարստութիւն մը, ցեղին անփոխարինելի գանձը, Հայոց մտքի ատրուշանին կրակը, այն զոր մեր լեզուն կ'անուանէ «լոյս ի լուսոյ»։

Ափսո՜ս, եղեր են ժամանակներ, երբ կամուրջն է քանդուեր, ընդօրինակողն է նահատակուեր։ Ահա թէ ինչու ամբողջական չէ գանձը՝ որ հասած է մեր ձեռքը։ Եւ ուսումնասիրողները կը շուարին կը մնան՝ երբ հարկ կ'ըլլայ իմանալ «Աբամեան գանձին» խորհուրդները եւ գաղտնիքները ։

Կան որ գոհ են իրենց իմացածով ու գիտցածով։ Ուստի, մի՛ զարմանաք՝ եթէ Ղ. Աղայեանց, խորապէ՞ս գիտակ «Հայկական հնչիւնների մասին», կատարելով նաեւ վերջնական «լուծումն տարակուսութեանց», գիտցածը կ'ամփոփէ փոքրի՜կ գրքոյկի մը մէջ ու կը ղրկէ ...«Ընծայ Պոլսոյ Հայերին», 1874ին։

Իցեն զի ոչ գիտեն
Եւ ոչ գիտեն զի ոչ գիտեն ։

Այս տողերը գրողը այս աշխատանքները չի կատարեր նուէր ղրկելու համար Արեւելքի կամ Արեւմուտքի Հայերուն ։ Ու չի խորհիր նաեւ թէ այս աշխատանքները կրնան լուծում մը բերել հայագիտական այս կամ այն տարակուսութեանց։ Այլ սակայն կը գրէ եւ կ'աշխատի, ըսելու համար թէ՝

Իցեն զի ոչ գիտեն
Եւ գիտեն զի ոչ գիտեն։

Այս յօդուածներուն «մեր բանին» այն է թէ բաներ կան, զորս չենք գիտեր եւ, աւա՜ղ, պիտի չգիտնանք երբեք։ Կը գտնուինք դրան մը առջեւ, որու բանալին կորսուած է կամ մեռելը իր հետը թաղած ։

Ահա թէ ինչո՛ւ դժուար թէ կարենանք լուծել հարցը թէ ինչպէս կը հնչուէին Հայոց լեզուին տառերը, Ե. դարուն ։ Փորձեր չա՜տ, — բայց մեր ծանօթութիւնները կը մնան միշտ աղքատ ։

Օրինակ, «Մի հնչիւնին մի գիր» տեսութիւնը, զոր կը պարզէ Ս. Մալխասեան (Արօր, Ա. 1), ի զօրո՞ւ էր Ս. Մեսրոպի դարուն։ Կամ պայմանը, «չտալ միոյ գրոյ երկուս գործս», ինչպէս կ'ըսէ Բագրատունի, ընդհանուր կանո՞ն էր գիրերու գիւտի ոսկեփառ շրջանին ։ Վերադառնալով մեր այծերուն մօտ, ինչպէ՞ս կ'արտասանուէր ՈՅ ձեւը, բառամէջ կամ բառավերջ։

Թողունք հարցը թէ կարելի՞ է երկբարբառ համարել ՈՅ զուգատառ վանկը։ Եւ հարցը դնենք սա ձեւով.— Քանի՞ ձեւ արտասանութիւն ունէր Յ տառը ։

Բագրատունիի եւ Մալխասեանի տեսութիւնը, ո՛րքան շատ հրապուրիչ, եթէ ոչ տրամաբանական, ամէն լեզուի համար՝ առանց բացառութեան, յարգուած չէ լատիներէնի մէջ ։

Լատիներէնի մէջ, այբուբենին քսաներորդ տառը, Ռ, ձայնաւոր է, փաստ որ երբեմն կը փոխարինուի Ի տառով, — օփթումուս = օփթիմուս: *Բաղաձայն է, փաստ որ* Ուարրոն *կը գրուի նաեւ* Վարրոն *(անձնանուն)։*

Եւ ահա տեսէք թէ ի՛նչ... աղէտ մը պատմութեան է կապուած նոյն տառին արտասանութեան չփոթութիւնը՝ ըստ աւանդութեան —

Հռոմի պատմութեան մէջ այն շրջանն է՝ երբ «յաւիտենական քաղաքը» լեցուած էր տաղանդաւոր զօրավարներով, — երիտասարդ եւ փառատենչ, բոլորին աչքը կայսերական ծիրանիին յառած, մէկը միւսին յաղթակր գերազանցելու մարմաջով տարուած, այլ մանաւանդ աշխարհի տիրապետութեան երազներով անհանգիստ ։

Շատ էր այսքան տաղանդ մէկ քաղաքի համար, սահմանափակ ժամանակի մը մէջ։ Սակայն ո՞վ կրնայ հասկնալ բնութեան խենթութեան պատճառները։ Տարի կայ՝ տանձենին շատ պտուղ կուտայ, տարի կայ՝ 2 հատ։Ահա մեր ժամանակը, — միջակութեան շրջան է, ֆառանա տէ կոմմէօր, *ամբողջ աշխարհի համար ։*

Եւ Հռոմ նման էր հրաբուխի ։

Կրասոս կը հեգնէր Լուկուլլոսի պատերազմները Մեծն Տիգրանի դէմ, Պոմպէոսի յաղթանակները Մեծն Միհրդատի դէմ, իսկ Հռոմ արժանի չէր համարեր վարձատրել Կրասոսի յաղթութիւնը ըՍպարտակոսի վրայ, որովհետեւ այս վերջինը ոչ տիտղոս ունէր, ոչ ալ թագ ։

Մեծութեան, գերազանցութեան տենդ մը կը մրկէր հոգիները։

Կրասոս կը դաւէ, կը դաշնակցի, կը կռուի, կը քալէ Հռոմի վրայ, կը միանայ Սիլլայի եւ յանկարծ կը նշանակուի ընդհ. հրամանատար հռովմէական բանակներուն՝ ամբողջ Արեւելքի մէջ, — եւ արդէն կ'երազէ Միջագետքէն սլանալ վեր, զարնել Հայաստանը, թիկունքի այս թշնամին, կռնակէն յարձակիլ Պարթեւաստանի վրայ, քալելու համար մինչեւ Հնդկաստան ։

Առաւօտուն, երբ նաւ պիտի մտնէր Բրինտիզիի առջեւ, ճամբուն վրայ, փողոցին մէջ, դիմացը կ'ելլէ շրջուն վաճառորդուհի մը, որ, թուզերը կլորցուցած, կը պոռայ՝ գովելով արեւահամ իր ապրանքը. — Թո՛ւզ ...

Ի՞նչպէս չյիշել Մարգարէին ցանկութիւնը՝ թուզ ուտել ամառ օրով. «Ոչ գոյ թուզ յառաջին բերոյն ուտել ուտէի »։

Եւ խորհիլ որ անուանի էին Կաունէի թուզերը, նեկտար կամ սառած մեղրի պատառ։ Այնքան որ կաունէ կը նշանակէր թուզ ։

Կինը, որ առաւօտուն կանուխ, ելեր՝ փողոցէ փողոց կը թափառէր եւ բարձրաղաղակ կը գովէր իր թուզերը, քիչ մը արագ արտասանութեամբ մը՝ ծանօթ ձայնաւորը կը հնչէ բաղաձայնի պէս.

— Կաւնէ՜...

Լատիներէնի մէջ կաունէաս *բառը, որ կը նշանակէ թուզ, երբ կ'արտասանես* կաւնէաս, *կը նշանակէ «մի երթար»* (= կաւէ նէ էաս), *աւելի ճիշդ՝ գնա՛յլ, մի՛ մեկնիր ։*

Աւելորդապաշտ էին Հռովմայեցիները։ Ծառերուն տեսակին, թռչուններուն թըռիչքին եւ առօրեայ եղելութեանց կը վերագրէին չարագուշակ կամ բարեգուշակ մարգարէութիւններ։ Մին հաւատալիքներ, որոնք հասած են մինչեւ մեր օրերը, — օրինակ, բաւական է թզենիի ճիւղ մը այրել տան մը մէջ՝ ուր կ'ապրի ծննդկան կին մը, կաթը կը կտրի, կ'ըսեն ։ Կիկերոն, ամէնէն իմաստուն մարդը իր դարուն մէջ, այն օրը՝ երբ նաւ պիտի մտնէր, խուսափելու համար Անտոնիոսի վրէժխնդրութենէն, ագռաւներ տեսաւ նաւին կայմին վրայ, (ագռաւը չարագուշակ է, կ'ըսէին Հռովմայեցիները), ուստի հրաժարեցաւ, գնաց պահուըտիլ տան մը մէջ, բայց երեկոյեան նորէն եկան ագռաւները, յետոյ՝ Անտոնիոսին զինուորները, որոնք սպաննեցին զինք ։

Կրասոս խռովեցաւ, երբ լսեց թզավաճառ կնոջ աղաղակը, թուզ բառին կըրած արտասանական փոփոխութիւնը, — չարագուշակ նշան։ Մտիկ չըրաւ սակայն եւ գնաց Միջագետք։ Ահաւոր պարտութիւն մը կրեց Եփրատի եզերքը, ուր կորսնցուց 30.000 զինուոր, նաեւ իր որդին, — ինք եւս «սատակեցաւ պատերազմին մէջ՝ Եփրատը անցնելէ ետք», կը գրէ մեր Խորենացին ։

«Չտալ միոյ գրոյ երկուս գործս», այլ շնորհել «մի հնչիւնին մի գիր»՝ տեսութիւն մըն է որ յարգուած չէ նաեւ յունարէնի մէջ։ Այլ մանաւանդ արդի լեզուներուն մէջ, ինչպէս անգլերէնն է։

Նոյն ձեւով՝ Յ տառը մեր լեզուին մէջ։ Երկու գո՞րծ կը կատարէ, տեղ կայ՝ բաղաձայն, տեղ կայ՝ ձայնաւոր։ Կամ երե՞ք գործ, երբ անձայն կը մնայ հին հարսերուն պէս, որեւէ դեր չի կատարեր՝ այլ միայն աչք կը խաբէ կամ կը նպաստէ քովի տառին ամբողջական արտասանութեան, (այն ձեւով որ մէտլըր *անգլերէն բառին արտասանութիւնը տալու համար յունարէն տառերով՝ կը գրըուի* մէնտլըր*)։*

Գործերնի՞ս ինչ է, շարունակենք մեր հետախուզութիւնները։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՑՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԱՄՍԱԹԵՐԹ ՄԸ

Վերջին տարուան ընթացքին Իսթամպուլահայ արդի բանաստեղծութեան մասին քանի մը անգամ արտայայտուեցանք։ Մեր կրած տպաւորութիւնները նպաստաւոր չէին դժբախտաբար։ Պոլսահայ օրաթերթերէն ընտրուած պատահական էջեր էին, գրեթէ բոլոր քերթուածներն ալ կարծէք նոյն մտայնութիւնը կը ներկայացնէին ։

Հիմա սակայն երիտասարդ խմբակի մը նախաձեռնութեամբ լոյս տեսած հանդէս մը ունինք մեր առջեւ, որուն տիտղոսն է ԹՕ եւ նուիրուած է բացառաբար արդի բանաստեղծութեան, քանի մը արձակներով, որոնք նոյն արուեստին եւ սկըզբունքներուն հարազատ թարգմանն են ։

Պիտի հարցուի թէ ի՞նչ կը նշանակէ ԹՕ։ Սեպտեմբերի թիւին մէջ (5), *տեղ մը բացատրութիւն մը կայ, որուն համաձայն՝ «ԹՕն համակեցութիւն մըն է, անով եւ իր նմաններով մատ մատ, թիզ թիզ պիտի գծագրուի վաղուան բանաստեղծութեան տանող կառաչարը »։ Կ'ենթադրեմ որ պատկերներու եւ խորհրդանշաններու ետեւէն վազողհեղինակներուն եւ ամէն կերպով ինքնատիպ այս բացատրութիւնն ալ քիչ մը հասկնալի է մեր ընթերցողներուն։Զարմանալի չէ՞ որ այս երիտասարդները կը հետեւին Ֆրանսական բանաստեղծութեան այն ինքնատիպութիւններուն, որոնց հեղինակները շատ աննշան թիւ մը կը կազմեն, մինչ Ֆրանսական գրականութեան ուրիշ ներկայացուցիչները կրնային աւելի կենդանի եւ հարազատ դաս մը տալ իրենց, աւելի մարդկային, աւելի տրամաբանական։ Տասը տարի առաջ ուրիշներ եկան ու անցան առանց հետք մը ձգելու։ Հիմա այս նորերը նոյն վիճակը կը ներկայացնեն, բայց դժգոհներ են զիրենք նախորդողներուն հանդէպ ։ Նախորդ սերունդէն մէկն է, որ խորհուրդ կուտայ. «Քալեցէք անվեհեր։ Քալեցէք, սակայն շրջահայեցութեամբ ։ Ձեր սայթաքումները կրնան, մի գուցէ, արատաւորել ձեզմէ առաջուան սերունդին գրական վաստակը» (Թիւ 1)։*

Արդի բանաստեղծութենէն աւելի վաղուան բանաստեղծութեան նուիրուած է այս հանդէսը ։ Բարեբախտաբար աշխատակիցները իրենք իսկ կը ներկայացնեն իրենց մտահոգութիւնները եւ դիմագիծը, որպէսզի ամէն ընթերցող ճանչնայ զիրենք եւ կարդայ իրենց արուեստին նշանատախտակը։ Ահաւասիկ քանի մը յատկանշական վերադիրներ.— «Անիչխանական ու անըմբռնելի, ոչ-իմաստ (անիմաստ ըսել կ'ուզուի) վիճակ մը

ԱՌԱՔԵԼՈՑ ՎԱՆՔԻՆ

ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐՈՎ

...ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԴՂԵԱԿԻ ՄԸ ՄԷՋ

Դասին մէջտեղը պատուանդանի մը վըրայ կանգնած է խաչելութիւն մը, որուն ետին շուշաններու եւ վարդերու մէջէն կը բարձրանայ սպիտակ մարմարիանէ աստուածամայր մը, Յիսուս մանուկը գիրկը ։

Դասին աջ եւ ձախ կողմը գտնուող փոքրիկ պատուհաններէն եւ գոյնզգոյն ապակիներէն արեւի ճառագայթները ներս կը թափանցեն եւ կարմիր կանաչ ու ժանգաաի շողերով կը լուսաւորեն մատուռին մութ անկիւնները, կ'երթան կը խաղան քարէ աստուածամօր դէմքին, ճերմակ շղարշին ծալքերուն վրայ, կը նսեմացնեն գիշեր ցերեկ անոր ոտքերուն տակ պլպլացող կանթեղին աղօտ լոյսը։

Մատուռին աջ կողմը պատին վրայ կախուած է իւղաներկ Յիսուսի փշապատ գլուխ մը, Մորելլի փորագրութեամբ, որուն ճակատէն, տառապալից աչքերէն ու կիսաբաց շրթներէն կը կաթկթէ արիւնարցունք, իր զանգըրահեր մազերուն, մօրուքին եւ բաց կուրծքին վրայ ։

Գրեթէ ամէն շաբաթ ու կիրակի առաւօտները համակրելի վարդապետ մը կուգայ փոքրիկ մատուռին մէջ պատարագ մատուցանելու, հաղորդութիւն տալու եւ ինքնատիպ քարոզներ կարդալու «Հանգստեան Տան» բնակիչներուն, ինչպէս տեղւոյն գիւղացիներուն, յետոյ մասնակցելու տնօրէնուհիին ճոխ սեղանին, գինիի բաժակներով, հաւերով, բադերով եւ կարկանդակներով ։

×

Այս գիշեր չարագուշակ բուն կանչեց անդադար, մեր պարտէզին մէջ։

Շաբաթ գիշեր ըլլալով, բադերն ալ, կարծէք նախազգալով իրենց ընկերներուն վերջին բոպէները, աղիողորմ ձայներ արձակեցին հաւնոցէն ։

Անկարելի եղաւ աչք գոցել մինչեւ լոյս։ Աղօթարանը չըացուած՝ ոտքի եմ, անհամբեր կը սպասեմ լուսնալուն ։ Հեռուէն ու մօտակայ տուներէն խուլ ու գիլ կը լսուին աքաղաղներու կանչերը ։ Հետզհետէ թանձր խաւարը կը նօսրանայ, եւ կը ճեղքուի երկնակամարին վըրայ։ Կով մը կը բառաչէ, անտէր ու հիւանդ շուն մը օրերէ ի վեր կը կաղկանձէ, ագռաւները արագ թռիչքներով կը կտրեն անջրպետը զոր կը լեցնեն խլացուցիչ աղմուկով ։

Մօտակայ անտառէն կը լսուին զարմանակալ որսորդներու հրացանի խուլ թըքքոցները։ Սեպտեմբեր ամիսն է։ Թռչունները մատնուած են սարսափի, իրար կանչելով՝ կը թռչին դէպի հեռաւոր հորիզոններ։ Գիւղին եկեղեցիին զանգակները կը հնչեն համաչափ։

Այսօր Կիրակի է, յուշիկ կը բանամ պատուհանիս փեղկերը, անհամբեր եմ տեսնելու արեւածագը, շնչելու թարմ օդը եւ դիտելու առուն, պարտէզին եղեւինները, սլացիկ բարտիները եւ առաւօտեան շաղը վրան՝ զեփիւռէն դողդղացող վարդենիներն ու գոյնզգոյն ծաղիկները։

Կախուած՝ պատշգամէն, աչքերս յառած դէպի արեւելք, կը սպասեմ....

Ահա վեհափառ արեգակը, որ կը բարձրանայ յուշիկ եւ իր լուսաճաճանչ շողերը սփռելով երկինք ու գետինք, կը կերպարանափոխէ դրախտի կը վերածէ շրջապատը։ Արեւը տեսնելով կ'երկրպագեմ հեթանոսի մը նման եւ կը կոչեմ. «Փառք քեզ Աստուած»։ Այդ պահուն միայն շրթներս անզգալաբար կը մրմնջեն. «Առաւօտ լուսոյ, Արեգակն արդար, առ իս լոյս ծագեա»։ Բնութիւն, առուն, անտառուն կ'ողջունեն արեգակը եւ ուրախութեան եւ ցնծութեան մէջ կը լողան։

Ծիծեռնակներու երամ մը շուրջպար կը դառնայ գլխուս վերեւ ։

Դղեակին ցուիքներէն ու ծառերու կատարներէն, ճնճղուկները վար կը սլանան իրենց բոյներէն, ճռուողելով եւ ճիւղէ ճիւղ թռչկոտելով, կախօրրան կը խաղան ։ Մեղուներ ու նախշուն թիթեռնիկներ, կանաչ տերեւներու եւ ծաղիկներու մէջ գիրար կը հետապնդեն։ Իսկ բադերու երջանիկ երամը կը սահի առուին վրայ կամուրջին տակէն։ Ոմանք, իրենց գլուխը մինչեւ մէջքը խոթած են ջուրի մէջ՝ արագ շարժումներով միջատ կ'որսան ։ Ուրիշներ ջուրէն նոր ելած՝ կը թօթուեն իրենց պոչերը, կը թափահարեն իրենց թեւերը, եւ իրենց ճկուն վիզը երկարած մինչեւ իրենց պոչը՝ անդադար կը ճըրվըրան ու կը մաքրեն իրենց մարմինները։ Իսկ գերմանացի Զիկին տանը հաւատարիմ շունը, ինկած է կատուի ծաղերուն, հաւերուն ու բադերուն ետեւէն, կատակերգութիւն կը խաղայ ։

Եկեղեցիին կոչնակները կը հնչեն անդադար։ Նախաճաշէն վերջ, դղեակին ետեւի դռնէն ճամբայ կ'ելլեմ առանձին ։ Կ'անցնիմ «Սիրահարներու աղբիւր»ին քովէն եւ անձնական որսի անտառի մը առջեւէն, ցանկապատէն կը նշմարեմ տասնեակ մը սիրուն եղնիկներ, որոնք արագ ոստումներով կը վազեն աջ ու ձախ, կը մտնեն անտառին խորերը ։ Կը շարունակեմ քալել ու քիչ վերջ կը մտնեմ գիւղը ։

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

(2 Շար.)

պարզող, առեղծուածային, դժուարիմաց եւ շատ անգամ սրախօսական բնոյթ ունեցող (Թիւ 2), ինչպէս նաեւ հանելուկային բանաստեղծութիւն մը»:

Առանց բացառութեան բոլոր «բանաստեղծները» իրարու հետ մրցումի ելած են, նոյնիսկ թարգմանութիւնները նոյն կաղապարէն են :

Հետաքրքրութեամբ եւ մեծ համբերութեամբ հետեւեցայ ԹՕի բոլոր բանաստեղծութիւններուն: Այս տղաքը (դժուար է գուշակել իրենց տարիքը) չեն գիտեր թէ ի՞նչ կը փնտռեն : Բառերու եւ նախադասութիւններու հետ կը խաղան : Կը նմանին այն նկարիչ արուեստագէտներուն, որ երանգապնակին վրայ փըռուած մէկէ աւելի գոյներէն, առանց որ եւ է ընտրութեան, կտաւին վրայ կը նետեն, յանձնելու համար դիտողներու ուշադրութեան, որպէս զի ամէն մէկը իր ուզած պատկերը երեւակայէ, հանելուկ մը լուծելու պէս: Նոյնը նաեւ մեր ականարկած քերթուածները, հանելուկ մը լուծելու պէս ուզուած մեկնութիւնը տալու համար: ԹՕի բանաստեղծները նոյն մտայնութեան ներկայացուցիչներն են : Մէկը կը փորձէ գերազանցել միւսը : Պատկերներ ու խորհրդանշաններ ինչպէս նաեւ ընտանի բառերու անսովոր հանդիպումը կը փնտռուի :

Երբ քերթողները այս արուեստին կը հետեւին, արձակագիրները կը ջանան արդարացնել ամէն զարտուղութիւն, ամէն արտառոցութիւն, կը բացատրեն կանոններ, իբրեւ տեսաբանները այդ դըպրոցին:

Այս երիտասարդները ազատ են ընելու ինչ որ կը փափաքին իրենց հաճոյքին համար, ինչպէս ամէն արուեստագէտ քիչ մը այդ ճամբուն կը հետեւի, յետոյ մըտահոգուելու համար նիւթով: Հայ գրականութեան ու հայ բանաստեղծութեան հետեւողները սակայն գիտեն թէ ի՞նչ արժէք պիտի ներկայացնէ իրենց վաստակը: Հետեւաբար արդար է որ անոնք իրենց հաճոյքին համար մտահոգուին, ինչպէս միշտ: Բայց մենք ալ արդար իրաւունքն ունինք փնտռելու հայ գրականութեան եւ հայ բանաստեղծութեան բարոյական շահը: Եւ այն պահուն որ մեր արձակ գրականութեան ընթերցողները կը պակսին, յանդգնութիւն չէ՞ք նկատեր նոր օրերու այս հաւատաւոր «խենթ»երուն այսպիսի անանուն բանաստեղծութեան մը միայն նուիրուած հանդէս մը, ինչպէս է «ԹՕ»ն:

Տասնեակ մըն է բանաստեղծներու խմբակը, որ գրուած է հանդէսին երեք քառորդէն աւելին: Երկու քերթուածներ գրուած են Տիգրանակերտէն եւ Սեբաստիայէն, միշտ նոյն հանելուկային արուեստով:

Խմբագիր Վարդերես Գարակէօզեանի մէկ քերթուածը, «Երկտողեր» վերնագրով (Թիւ 2), որ բանաստեղծութենէ զատ, ամէն ինչ է, հարազատ պատկերն է բոլոր բանաստեղծութիւններուն: Ծաշակեցէք եթէ կը հաճիք .—

Ա.

Այսօր կրկին
Ոտքերս
Նաւամատոյցի մը մօտ
Աչքերս
Պորտէն միզող շոգենաւի մը մէջ գտայ
Խերն անիծեմ

Բ.

Ձիւդ տեսայ կուպրազօծ
Ամպի մը մէջ աչքերդ օտարոտի
Ձիտդ տեսայ
Ի՞նչ լուր

Գ.

Ափ մը սրունք ուղեղիդ մէջ
Տաշած ծառ պուտ մը կապոյտ
Կարմրամորթ կռունկ մը սեւ
Երկու խափշիկ երկու արեւ
Ուղեղիդ մէջ
Ափ մը սրունք
Կտոր մը ամպ
Ի՞նչ կ'ընես

Դ.

Երկու գնչու
Մայրամուտի ռանրուն մէջ
Աչքերն ունի
Լոլիկներէս երկտող մը քեզ
Ո՛ր ջուրն է որ կը ծծեն

Ե.

Ձէ՛ եղբայր
Ձիւնեցանք
Մանր կը բրդեն
Ուրագի պէս
Սղոց կ'ուզենք
Բայց դուն'
Տունը բամբս
Ինչո՞ւ նամակ չես գրեր

Բայց արդարութիւն ընելու համար պիտի յիշենք Շողեր Զաքարեանի Եթէ ըլլամ խորագրով բանաստեղծութիւնը (Թիւ 3), որ կը յիշեցնէ Մ. Մեծարենցի Ըլլայինեըը···: Ընդհանուր անհաւասարակշռութեան մէջ հաւասարակշիռ էջ մըն է, ուր կը յայտնուի համայնական սիրոյ զգացումը. —

Եթէ ըլլամ ծով մ'անծանօթ
Սիրոյ նման
Կ'ուզեմ բաշխել ամէն կաթիլ
Իմ ջուրերուս ցինց ու պայծառ
Համհաւասար···

Եթէ ըլլամ երկինք մ'աղուոր
Ու լուսաւոր
Կ'ուզեմ բաշխել ես իմ շողերն
Աղքատներու, հարուստներու
Համհաւասար ···

Եթէ ըլլամ լոկ բուռ մը հող
Փոշի խոբհող
Կ'ուզեմ բաշխել ամէն հիւլէս
Բոլոր բոլոր տղոցներուն
Համհաւասար ···

×

Քանի մը խօսք ալ արձակագիրներուն մասին, որոնք աւելի զգաստ են եւ միջնորդի դերը կը կատարեն երէկուան եւ այսօրուան սերունդներուն միջեւ : Եթէ այդ արձակները ոմանք տեսական խորհրդածութիւններ չեն եւ արուեստի լուսաբանութեան չեն նուիրուած, ընդհանրապէս իրապաշտ էջեր են, ոմանք նոյնիսկ գաւառէն գրուած: Խմբագիր Մ. Մարկոսեան Տիարպէքիրէն գրած «Եկեղեցի»ին նկարագրականը գաւառէն գոյներ կը բերէ, ուր հայ քահանան բեմէն կը խօսի իր ժողովուրդին գրեթէ անճանաչելի հայերէնով մը: Հասկնալի է անտարակոյս այս վիճակը, կը բաւէ որ իրենց գոյութիւնը պահած են եւ իրենք զիրենք հայ կը զգան նուիրական այդ վայրին մէջ ... : Մ. Մարկոսեան կը սիրէ իրապաշտ զգայութիւնները «Նարինջով հալածանք» եւ «Ածուխի պարկէն» հատուածներով :

Արձակագիրներուն մէջ աւելի աչքի կը զարնէ Ա. Ծինպիւչեան, որ կը փորձէ բնորոշել Խաթանպուլահայ բանաստեղծութեան «Մայր Գիծը»(Թիւ 2): Տեսական բոլոր գաղափարները կը ներկայացնէ, բայց դժուար է հաշտուիլ հետեւեալ մտքին հետ.— « Մեր արդի քերթողութիւնը կը գտնուի ճիշդ այն ուղղութեան վրայ, որ մեզի կուգայ Վարուժանէն, Թէքէեանէն, Զարիֆեանէն, եւ ուղղակի կը կազմէ բարեշրջումի շղթային վերջին օղակը, երբ մանաւանդ կը բացատրենք Վարուժանի անանձնականութիւնը, Թէքէեանի անսեթեւեթ լեզուն եւ ըսելու պարզ ու յստակ կերպը եւ Զարիֆեանի խորհրդանշանները »: Կը խորհինք թէ Թէքէեանի լեզուին ըսելու պարզ եւ յըստակ կերպը շատ հասկնալի պիտի ըլլայ, երբ բաղդատենք նորերու արդի լեզուին հետ ...: Վիճելի տեսակէտներ են նաեւ միւս խորհրդածութիւնները: Ա. Ծինպիւչեան «Նորահաս բանաստեղծի մը» ուղղուած գրական նամակներով, որ խմբագրուած է լաւագոյն արձակով մը, օգտակար ծառայութիւն մը կ'ընէ գրչի իր եղբայրակիցներուն :

Կարելի չէ անտեսել նաեւ արձակագիր Վարդան Կոմիկեանի «Կեանքին նարօղ աչքերս» խորագրով էջը, որ բանաստեղծութեան նկարչութիւնը կամ նկարչութեան բանաստեղծութիւնը կը ներկայացնէ, պատկերներու եւ խորհրդանշաններու առատութիւնով: Նախորդ սերունդին պատկանելով մէկ տեղ, այս հեղինակը նորերուն քայլերը կ'առաջնորդէ եւ կ'ուզէ որ ներողամիտ ոգիով դիմաւորենք անոնց ծայրայեղութիւնները :

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՊՐԻՍՄԱԿ (Երաժշտասէրի մը օրագիրը), գրեց Գրիգոր Ա. Համբարձումեան, գծագրութիւն՝ Բիւզանդ Թօփալեան: Շքեղ տպագրութիւն, (Արաքս): Գին հինգ Նոր Ֆրանք: Հեղինակի հասցէն՝ 50 Րիւ Պառանօ (Փարիզ 8):

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԽՕՍՔԵՐ ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆԷՆ

(Իր ծննդեան 90ամեակին առթիւ)

1.

— Ճշմարտութիւնը ինչո՞ւ կը բռնաբարուի :

— Որովհետեւ մերկ է եւ գեղեցիկ :

2.

— Ի՞նչ է ականջը :

— Ականջը լայնարաց դուռ մըն է շողոքորթութեան առջեւ, իսկ ասեղի ծակ մը՝ ճշմարտութեան առջեւ :

3.

Մոռացկոտը .

— Զարմանալի՜ բան, յիշողութիւնս երթալով կը տկարանայ: Երեք բան կայ, զորս չեմ կրնար միտքս պահել, — նախ թիւերը, յետոյ անունները, եւ երրորդ.. տե'ս՝ երրորդն ալ մոռցայ :

4.

— Հայրի'կ, ուր կը գտնուի Դանուբ գետին ակը :

— Չեմ գիտեր :

— Չես գիտե՛ր... եւ ըսել է որ քու տգիտութեանդ պատճառով վաղը միւսին գլխ պիտի պատժէ :

5.

— Ինչո՞ւ այդպէս կը խմես :

— Վիշտերս խեղդելու համար :

— Կը յաջողի՞ս գոնէ :

— Ո՛չ, անպիտանները լաւ լողալ գիտեն :

6.

— Ի՞նչ տարբերութիւն կայ Ցիռուսի եւ գինեմոլի մը միջեւ :

— Ցիռուս ըսաւ . «Տէ՛ր, անցուր ինէ այս բաժակը», մինչ գինեմոլը յաճախ կ'ըսէ. «Պատուոն, անցուր ինծի սա բաժակը »:

7.

— Ի՞նչ տարբերութիւն կայ Ազգ. Ժողովի թիկնաթոռներուն եւ անոնց վրայ նստող երեսփոխաններուն միջեւ :

— Տարբերութիւն չկայ. երկուքն ալ իրենց ըսուած բանը չունին:

8.

— Անբարոյութիւնը հարուստներուն համար ծիրանի պատմուճան մըն է, կաւատութիւնը՝ պատուանշաններով վարձատրուելիք արժանիք մըն է, շողոքորթութիւնն ու պնակալէզութիւնը պատուաւոր միջոցներ՝ դիրք շինելու համար:

9.

— Մենք խնդացնողներ չենք, այլ խնդացողներ, եւ եթէ ընթերցողն ալ մեզի հետ խնդայ՝ ատիկա իր գիտնալիք բանն է:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (69)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՑԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Չ.

ՏՈՔԹՈՐԸ

Զօրաւոր յայտնատեսութեամբ մը, կ'ըմբռնէր թէ մանկավարժը իր բոլոր յաջողութիւնները կը պարտէր ատոնց, այդ շարժումներուն, այդ շեշտերուն, այդ նայուածքներուն : Ինչո՞ւ շորդեգրէր, չփւրացնէր զանոնք, քանի որ այնքան աղուոր էին ու այնքան գրաւիչ :

Բայց անոր անզօրը, անուշ ազնուական պատեանին տակը տարիքին անեցմանը հետ, կիրքի լաւաներ սկսան շրջան առնել անոր երակներուն մէջ, որոնք կիզանուտ փափաքներու, վարար ըղձանքներու եռուզեռի մը տակ կ'ընդլայնէին ու կը կծկուէին:

Ժառանգականօրէն մոլի, ախտավարակ, ցափ ճետի մը արինէ արիւն, միւս միս փոխանցուած մոլութիւններուն յաւնուածն էր ատ, շարաւոտ ամբրայութեան առհաւութիւնը, որ մէկէնիմէկ գլուխ կ'ամբառնար, կը դառնար, կը մոլեգնէր այդ աղուոր, գեղակերտ իրանին մէջ, մեղաւոր տոփանքներու շնութիւնը ռռնալով, բիրտ, անասնական տըռփններու գոհացումին մղելով վազցնելով զայն :

Իր աշխատութեանցը մէջ, ան կամաց կամաց կանգ առաւ, նորանոր պահանջներ զգալով ներսիդին, որոնք գոհացումներու կարօտ էին: Իր բժշկական գրքերուն տեղը լկտի, անառակ վէպեր դիզուեցան աշխատութեան սեղանին վրայ, զորս կը լափէր, կ'ըմբոշխնէր վաւաշոտ նկարագրութեանց, ախտաւոր վայրենութեանց տեսարաններու վրայ յամենալով, աչքերը կիրքէն սառած, դէմքը գրգռումէն տժգոյն, ու կծկուած: Մէկէնիմէկ, իրեն յիմարութիւն մը թուեցաւ աշխատութեան գաղափարը, անմիտ, ողորմելի սկզբունք մը, որուն համար չէր արժեր ժամանակ վատնել, հատնիլ, սպառիլ, մինչ անդին կեանքը վայելելու, անոր պատրաստ, դիւրին բարիքները ապրելու հնարաւորութիւնը կար :

Հինգերորդ տարին, բժշկական ուսանողը արհամարհանքով նայեցաւ իր գիրքերուն վրայ, տեսակ մը սրտնեղութեամբ, որ իր հոգեբանական վիճակը կը թարգմանէր :

Տոքթորութեան տիտղոսին լուսապսակովը փառաւորուիլը, որ այնքան դիւրին երեւցած էր իրեն, հիմա անկարելի պարագայ մը կը թուէր. երթալով, կարծր ու ցից ժայռի մը դէմը զգաց ինքզինքը, անկէց մագլցելու ընդերային ուժը չտեսաւ իր ղաստակներուն մէջ :

Բայց քալուած ճամբէն ետ դառնալը նոյնքան անհնարին էր. հանրային կարծիքը եւ մանաւանդ մաման կ'ընդդիմանային ատոր, մաման որ իր տոքթորութեան շուրջը սկսած կառուցի ,ապուշբրոբականտային չափ ու սահման չէր դներ, ալ կատարուած իրողութեան մը պէս աշխարհի յայտարարելով զայն : Այս դժնդակ կացութեան առջեւ, տղան բուռն զայրոյթով մը կը լեցուէր իր մօրը ու մանաւանդ անոր ջղայնութեանը դէմ :

Ամիրայական ապարանքին վանական մենութիւնը, տեսակ մը ճգնումի այդ կեանքը սկսաւ անտանելի թուիլ ուսանողին, որ աղմուկի, վայելքի, ցնծումի անզուսպ ձգտումներ կը զգար իր մէջ : Վարժարանէն ստացուած ապականարար բարեկամութիւններու առաջնորդութեամբ, խենթի պէս մտաւ մոլութեան ճամբաները :

Շատ օր, առտուն տունէն մեկնելէն ետքը, փոխանակ վարժարանին ճամբան բռնելու, Բերա կ'ելլար՝ ման գալու ամբոխայից փողոցներուն մէջ, որոնց փարթամ երեւոյթը կը հրահրէր զինքն ու կը հմայէր, հետեւելու հասակագեղ շնորհաշուք կիներու, որոնց հարուստ իրաններուն ծեքծեքումը, անոնցմէ արտաբուրող գգլխիչ հոտանութիւնները անծանօթ ու հեշտալի սարսուռներ կուտային իր ջիղերուն: Ժամերով անձնատուր կ'ըլլար ցոփակեացի այս դեռ երկչոտ ու սրտատրոփ նորընծայութեան, չհամարձակելով գլխիվայր նետուիլ ապականութեան խորխորատը, որ իրեն կը քաշէր զինքը անդիմադրելիօրէն :

Իրիկուան, Բերայի մեծ ճամբուն մայթերուն վրայ խառնուած պերճ ու խայտաբղէտ բազմութեան մը հոսանքին, անծանօթ աշխարհ մը փոխադրուած կը կարծէր ինքզինքը, վայելքով ու երանութեամբ լեփ լեցուն :

Այտերը, զորս թաւշանման աղուամազ մը հազիւհազ կը մրոտէր խարտեաշ սընգոյրով մը, ներքին յուզումներէն վարդերանգուած, գլուխը խրոխտ ու ազնուական բռնուածքով մը, բարակ նուանդուն անդունքները՝ հեշտին բուրումներու ի խնդիր, նայուածքը ախտաւոր տենդերու բոցերէն վառուած, Արշակ՝ ինքնամոռաց՝ կ'երթար, կը քալէր գինովի մը ինքնաշարժ քալուածքովը :

Գեղ վերադարձած առենը մութը արդէն կոխած կ'ըլլար: Ժամանակէ մը ի վեր, տոքթորին այս անպատեհ յապաղումները մտահոգութեան կը մատնէին Տիկին Մարկոսեանը :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

Օրիորդ Յասմիկ Վաճառականեան, Տէր եւ Տիկին Ն. Վաճառականեան եւ զաւակները (Լիէժ), Օր. Աստղիկ Առաքելեան, Գ. Յակոբ Առաքելեան, Ալիքսանեան եւ Խաչմանեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, հօրաքրոջ եւ ազգականին՝

Այրի Տիկ. ԹԱԳՈՒՀԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԵԱՆԻ
(Ծնեալ Առաքելեան)

կսկծալի մահը, որ տեղի ունեցաւ Դեկտ. 1ին, 76 տարեկանին, իր բնակարանը, 18 Րիւ Քլավէլ, Փարիզ:

Թաղումը կատարուեցաւ Փանթէն–Փարիզէնի գերեզմանատունը, ընտանեկան մտերիմ շրջանակի մէջ:

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնը Օր. Աստղիկ Առաքելեանին և ողբացեալին ընտանիքին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կապ. Խաչի Գուլվ. Օտոյի մասնաճիւղի վարչութիւնս, իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Արմենուհի Քէնտիրեանի, իր զաւակներուն, նոյնպէս իր եղբօր Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Քէնտիրեանին եւ զաւակներուն, եւ պարագաներուն, իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին, ողբացեալ՝

ՈՍԿԱՆ ՔԷՆՏԻՐԵԱՆԻ

մահուան առթիւ: Այս առթիւ Կապոյտ Խաչը փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրէ երկու հազար ֆրանք Մշակոյթի Տան, 1000 ֆր. Մուրատ Ռաֆայէլեան ուսումնասիրացին:

Այս առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած ք հետեւեալ նուէրները.— Գ. Գ. Երուանդ Զարգարեան, հինգ հազար ֆրանք Համբարձում Քազեան, հազար ֆր. Ղեւոնդ Կուլեան, Ղազար Կուլեան հինգ հարիւր ֆրանք: Մասնաճիւղիս վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Գ. Յովհաննէս Թէճիրեանի մահուան տխուր առթիւ, ողբացեալին կնոջ՝ Նազիկ Թէճիրեանի եւ զաւակներուն, իր եղբայրներուն Տէր եւ Տիկին Ոսկան Թէճիրեանի, Տէր եւ Տիկին Արսէն Թէճիրեանի եւ բոլոր ազգականներուն եւ այս առթիւ փոխան ծաղկեպսակի ստացած է Տէր եւ Տիկին Ոսկան Քէնտիրեանէ հազար ֆրանք:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկեր Գեւորգեանին եւ ընտանեկան պարագաներուն իր զոքանչ մօր Այրի Տիկին Մարիամ Ներսէսեանի, ինչպէս նաեւ աներձագին, Գ. Անդրանիկ Ներսէսեանի մահուան առթիւ:

×

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկեր Գ. Քէնտիրեանին եւ իր ընտանեկան բոլոր պարագաներուն Ոսկան Քէնտիրեանի մահուան առթիւ:

×

Գոմոնի Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէի վարչութիւնը, յանուն իր կազմի բոլոր ընկերներուն, խորին ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին ընկեր Գրիգոր Քէնտիրեանի եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն, ընկեր Ոսկան Քէնտիրեանի անակնկալ մահուան առթիւ:

Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ «ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ» ԽՈՒՄԲԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Դեկտեմբեր 13ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր, Պրասըրի Զիմմեռի գետնայարկը, 1, Փլաս տիւ Շաթլէ, Մէթօր Շաթլէ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
(ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԷՋ)

ՄԱՐՏ 13 ԻՆ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Լաւ մեքենագրող երիտասարդ օրիորդ մը: Ներկայանալ «Յառաջ»ին:

ԾԱԽՈՒ Է

Գարաժ տուն մը, Շաւիլ, մահուան պատճառով, մատչելի պայմաններ, հինգ սենեակ, խոհանոց, մառան, կեդրոնական ջերմութիւն, 2ուկէս միլիոն կանխիկ, 2-4 պարտէզ:
Դիմեցէք Հայկ. ամանսին Գ. Մառքէն.— Հեռաձայն 926-66-15:

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ՄԵՂՈՒԻՆ ՃԱՌԸ

Գրեց՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գինը 200 ֆրանք

Դիմել Յառաջի խմբագրութեան:

ԼԵՒՈՆ ՄՕԶԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ֆրանսահայ Լսարանը եւ Հայ Գրողներու Միութիւնը կը հրաւիրեն հասարակութիւնը այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, Քառէի սրճարանին վերնայարկը, ուր յարգանքի երեկոյ մը տեղի պիտի ունենայ ողբացեալ՝

ԼԵՒՈՆ ՄՕԶԵԱՆԻ

մահուան առաջին տարելիցին առթիւ:

Այդ օրը հրապարակ կ'ելլէ ողբացեալին մէկ անտիպ գործը:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն հետեւեալ խումբերը ժողովի կը հրաւիրէ.—

Ակնունի ենթակոմիտէն 12 Դեկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին:

Համազասպ ենթակոմիտէն 13 Դեկտ. Կիրակի առտու ժամը 10ին:

Վռամեան ենթակոմիտէն 13 Դեկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

Զաւարեան ենթակոմիտէն 19 Դեկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին:

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ խումբը Շաբաթ (19 Դեկտեմբեր) իրիկուն ժամը 20.30ին:

Ընկ. Կարօ խումբը 20 Դեկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 8 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

MARDI 8 DÉCEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8666 35EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4467

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ

Եռուզեռի մէջ է դարձեալ քաղաքական աշխարհը :

Վերջացող շաբթուան ընթացքին մասնաւորաբար Եւրոպա թատր դարձաւ դիւանագիտական կարեւոր խօսակցութեանց :

Գերմանիոյ Վարչապետ Քոնրատ Ատընաուըր Փարիզի մէջ նոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահին հետ : Իտալիոյ վարչապետը Լոնտոնի մէջ տեսնուեցաւ Մաքմիլընի հետ : Խրուշչեւ կարեւոր ճառ մը արտասանեց Պուտափեշթի մէջ՝ Հունգար համայնավար կուսակցութեան համագումարին առջեւ : Անգլիոյ եւ Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան միջեւ վերահաստատուեցան դիւանագիտական յարաբերութիւնները, որոնք խզուած էին երեք տարի առաջ, 1956 Նոյեմբերին, Սուէզի ցաւոտ պատերազմին հետեւանքով : (Ցոյս կայ, որ շուտով Ֆրանսա եւս նման դաշինք մը կնքէ) :

Իսկ շաբթուան ամէնէն կարեւոր դէպքն էր Այզընհաուըրի ճամբորդութիւնը դէպի Եւրոպա, Ասիա եւ Ափրիկէ :

Միացեալ Նահանգներու նախագահը երեք շաբթուան ընթացքին պիտի այցելէ տասնեւմէկ զանազան երկիրներ, կտրելով 37.000 քիլոմեթր ճամբայ :

Իր առաջին հանգրուանն եղաւ Հռոմ, «որ ա՛յնքան երկար ժամանակ կեդրոնն է եղած արեւմտեան քաղաքակրթութեան», ինչպէս յայտարարեց՝ Իտալիոյ մայրաքաղաքը ոտք կոխած ատեն :

Համաշխարհային երկրորդ պատերազմը մեծապէս նսեմացուցած էր Իտալիոյ արժէքը միջազգային սակարանին մէջ : Նոր իրաւակարգի վարիչները տարիներէ ի վեր ամէն ճիգ ի գործ կը դնեն՝ նախկին վարկը վերականգնելու եւ երկիրը իր արժանի բարձրութեան հասցնելու համար :

Իբրեւ անդամ Ատլանտեան Ուխտին, կարեւոր դեր մը վերապահուած է Իտալիոյ, որ կ'ուզէ իր խօսքն ըսել ամբողջ աշխարհը շահագրգռող հրատապ խնդիրներու մասին :

Երկրորդ հանգրուանն եղաւ Անգարա :

Միացեալ Նահանգները 1947ի «Թրումընի վարդապետութենէն» ի վեր մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն Թուրքիոյ, զոր կը նկատեն իբրեւ ամէնէն ուժեղ պատուարը բոլշեւիկեան ծաւալումին դէմ :

Այս հաւատքով տասներկու տարիէ ի վեր միլիառներ կը հոսեցնեն Անգարայի պետական գանձին մէջ, որ չատ կը նըմանի դանայեան տակառին :

Վճռական րոպէին Թուրքերը կրնան ճարպիկ լարախաղացութեամբ մը ի դերեւ հանել Ամերիկացիներու յոյսերը :

Խորհրդային Միութեան շուրջ ցանց մը կազմելու գաղափարն է, որ Անգլիան ու Ամերիկան մղեցին կեանքի կոչելու Պաղտատի Ուխտերը : Երկուքն ալ չարդարացուցին իրենց հեղինակներուն յոյսերը : Կիպրոսի վէճը անդորրութեան դատապարտեց առաջինը : Իսկ երկրորդը քայքայուեցաւ 1958 Յուլիս14ի յեղափոխութեան հետեւանքով : Թուրքիա, Իրան ու Փաքիստան կը շարունակեն մաս կազմել այդ Ուխտին — որ անունը փոխած է —, յենած Անգլիոյ եւ Ամերիկայի վրայ :

Այզընհաուըրի միւս հանգրուանները պիտի ըլլան Փաքիստան (Քարաչի), Հնդկաստան, Իրան, Յունաստան, Թունուզ, Ֆրանսա, Սպանիա եւ Մարոք :

Մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայուի իր առաքելութեան, Մեծերու Գերագոյն Ժողովի Նախօրեակին :

Նախագահը կ'ուզէ իր պաշտօնավարութեան վերջին տարուան ընթացքին հաստատ հիմերու վրայ գնել աշխարհի խաղաղութիւնը :

Իբրեւ ընդհանուր հրամանատար դաշնակից բանակներուն՝ ինքն էր, որ շահեցաւ երկրորդ աշխարհամարտը :

Այժմ կ'ուզէ նաեւ շահիլ խաղաղութիւնը՝ հիմնուած արդարութեան եւ ազատութեան սկզբունքներուն վրայ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԻՋ

ԻՏԱԼԵՒԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ՝ ԲՈԼՈՐ ՀԱՐՑԵՐՈՒ ՇՈՒՐՋ

Նախագահ Այզընհաուըր կիրակի օր Ջամփինոյի օդակայանը երթալէ առաջ տեսնուեցաւ պապին հետ եւ 25 վայրկեան տեւողութեամբ խօսակցութիւն մը ունեցաւ : Նախագահն ու իտալացի ղեկավարները վերջին տեսակցութիւն մը եւս ունեցան օդակայանին մէջ, ուր Այզընհաուըր եւ Սեննի կարճ ճառեր փոխանակեցին, որմէ ետք, ժամը 11ին «Պոյինկ-707» հսկայ օդանաւը ճամբայ ելաւ դէպի Անգարա :

«Բարեկամութիւնն ու փոխադարձ յարգանքը» շեշտուած էին Շաբաթ իրիկուն հրապարակուած զեկոյցին մէջ, որովհետեւ, ինչպէս ծանօթ է, Միացեալ Նահանգներու եւ Իտալիոյ միջեւ առկախ մնացած հարցեր կամ տարակարծութիւններ չկան :

Իտալական կառավարութիւնը գոհ մնացած է Նախագահին հետ ունեցած խօսակցութիւններէն : Արդարեւ, Այզընհաուըր Իտալիոյ Նախագահ Կրոնքիի, Վարչապետ Սեննիի եւ Արտաքին Նախարար Փելլայի ըսած է, թէ ինք շատ լաւ կը հասկնայ Հռոմի կառավարութեան փափաքը. — Առաւելագոյն չափով նպաստել Արեւմտեաններու հասարակաց քաղաքականութեան ճշդորոշման :

Անշուշտ Այզընհաուըր իրաւասութիւնը չունէր առանձին որոշելու՝ թէ ո՛ւր եւ ի՛նչ ձեւով պիտի լսուի Իտալիոյ ձայնը, բայց խոստացաւ որ Դեկտեմբեր 19ի Փարիզի ժողովին այս հարցը խնդրոյ առարկայ պիտի դարձնէ :

Ամէն պարագայի մէջ, իտալական կառավարութիւնը աթոռ մը չպահանջեց Մեծերու ժողովին մէջ : Արդէն, Նախագահ Այզընհաուըր նպատակ չունի ժողովականներու թիւը աւելցնելու, որեւէ կողմէ :

Իտալիա գիտէ, թէ Պերլինի եւ գերմանական հարցին շուրջ խօսելու յարմար միակ երկիրները կը մնան Ամերիկա, Ֆրանսա, Անգլիա եւ Խ. Միութիւնը : Բայց բոլորովին տարբեր է հարցը՝ երբ կապ ունի զինաթափութեան եւ Եւրոպայի ապահովութեան հետ, որոնք մօտէն կը հետաքրքրեն Իտալիան : Այս մարզին, ինչպէս նաեւ թերաճ երկիրներու տնտեսական օգնութիւն ընելու հարցին մէջ, Իտալիա պիտի հրաւիրուի աւելի մօտէն գործակցելու «Մեծ»երուն հետ :

Զեկոյցը մասնաւորապէս կը շեշտէ հետեւեալ պարագան. — «Այս խօսակցութիւնները ցոյց տուին թէ արեւմտեան հասարակաց քաղաքականութեան մը համար Իտալիոյ մասնակցութիւնը կը նպաստէ արեւմտեան երկիրներու շահերուն» :

Այս նոյն հարցը պիտի արծարծուի նաեւ Իտալացիներու եւ Ֆրանսայի Արտաքին Նախարար Քուվ տը Միւրվիլի միջեւ, որ «Այզընհաուըրի մեկնած օրն իսկ Հռոմ հասաւ :

Հանրապետութեան երկու Նախագահները, Այզընհաուըր եւ Կրոնքի, երկարօրէն խօսած են Թունիսոյ մասին : Երկուքն ալ Մոսկուա պիտի երթան յառաջիկայ տարի եւ համաձայն գտնուեցան այն կէտին շուրջ՝ թէ այդ ճամբորդութիւնները կը կատարուին խաղաղութիւնը ամրապնդելու եւ միջազգային հրատապ հարցերուն լուծում մը գտնելու առաջադրութեամբ :

Խօսած են նաեւ տնտեսական հարցերու շուրջ. մասնաւորապէս՝ Եւրոպայի տնտեսական հասարակապետութիւնն ու առեւտրական փոխանակութեանց ազատութիւնը մեծապէս կը մտահոգեն Իտալիան : Այս մասին Նախագահ Այզընհաուըրի կարծիքը այն է, թէ հարկ է ճիգ չխնայել՝ Եւրոպայի տնտեսական միութեան համար : Ամերիկայի կառավարութիւնը կը մտածէ թէ Հասարակաց Շուկայի եւ Ազատ Փոխանակութեան Գօտիի երկիրներուն միջեւ տնտեսական կռիւ մը մեծապէս կը վնասէ Եւրոպայի բարգաւաճման եւ ապահովութեան :

ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԻՒՐԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ

Թուրքերը բացառիկ ընդունելութիւն մը վերապահած էին Միացեալ Նահանգներու Նախագահին :

Դպրոցականները ամերիկեան եւ թրքական դրօշակներով բարիգալուստ կը մաղթէին Այզընհաուըրի, մինչ բազմութիւնը կ'աղաղակէր : «Բարիգալուստ Այքին» :

Օդակայանէն մինչեւ մայրաքաղաք յաղթական կամարներ բարձրացուած էին, որոնց վրայ կը կարդացուէր. — «Բարի եկաք ձեր երկրորդ տունը», «Հոս, ձեր տան մէջ էք», «Մենք ձեր անկեղծ բարեկամներն ենք, Այք... Ձեզ ձեռքի քալենք միշտ»...

Կարգ մը պատերու վրայ կը տեսնուէին նաեւ Այզընհաուըրի մեծադիր լուսանկարները : Հակառակ սաստիկ ցուրտին, Ամերիկայի Նախագահը ոտքի՝ իր կառքին մէջ, ժպիտով կը պատասխանէր ամբոխին :

Ֆրանսական մամուլի թղթակիցները կը հաղորդեն թէ Անգարայի կէս միլիոն բնակչութիւնը փողոց իջած էր. մօտակայ գիւղերէն ահագին բազմութիւն մը եկած էր, ժողովրդական նուագով ու պարով դիմաւորելու համար Միացեալ Նահանգներու Նախագահը, որ յայտարարեց թէ «նման ընդունելութիւն չէր տեսած երբեք» :

Այզընհաուըր գացած է Անգարայի Քաղաքական Բարձրագոյն Գիտութեանց դպրոցը, ստանալու համար «տոքթ. Օնորիս քուզա»յի վկայական մը, որմէ ետք ծաղկեպսակ մը դրած է Աթաթիւրքի գերեզմանին վրայ :

Նոյն օրը, Նախագահ Այզընհաուըր ճաշեց Թուրքիոյ Նախագահ Պայարի հետ եւ խօսակցութիւններ ունեցաւ զանազան հարցերու շուրջ :

Նախագահ Այզընհաուըր Կիրակի կէսօրէ ետք հասաւ Անգարա եւ երկուշաբթի առաւօտ, կանուխէն, մեկնեցաւ Քարաչի :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ Ազատագր. Ճակատի Նիւ Եորքի գրասենեակը յայտարարութիւն մը հրատարակեց, ուր կը շեշտէ մասնաւորապէս. — Ֆրանսա Ալժերիոյ մէջ կը պահէ 270.000 հոգինոց բանակ մը, կռիւներուն համար կ'օգտագործէ հազար օդանաւ, ինչպէս նաեւ իր նաւատորմիղին երկու երրորդը : Միւս կողմէ, կռիւները միշտ կը շարունակուին Ալժերիոյ մէջ : Վերջին երկու օրերու ընթացքին 147 ըմբոստներ զինաթափ եղած են (109 սպաննուած եւ 38 գերի ինկած) : 85 զէնքեր գրաւուած են : Ամէնէն կատաղի կռիւները եղած են Օրանի եւ Կոստանդինի շրջաններուն մէջ :

ՖՐԷԺԻՒՍԻ ՄԷՋ ՑԱՐԴ 323 ԴԻԱԿՆԵՐ ԳՏՆՈՒԱԾ

ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ՝ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՂԵՐՈՒ ՄԷՋ

•

Մալփասէի ամբարտակին խորտակման պատճառները գտնելու համար կազմուած յանձնախումբը կը շարունակէ իր աշխատանքները : Հաւանական է որ Յունուարի վերջը կարելի ըլլայ հասկնալ աղէտին բուն պատճառը :

Կիրակի առաւօտ, Ֆրէժիւսի մէջ, աւերակներու վրայ պատարագ մը կատարուեցաւ Մագերա եպիսկ.ի կողմէ : Նոյն օրը թաղուեցան նաեւ 16 զոհերու մարմինները, որոնց ինքնութիւնը կարելի չէր եղած ճշդել :

Ցարդ գտնուած են 323 դիակներ, որոնց 236ին ինքնութիւնը ճշդուած է միայն : Աւելի քան հարիւր փոքրիկներ կան գտնուած զոհերուն մէջ, իսկ աւելի քան 200 մարմիններ տակաւին չեն գտնուած :

Ֆրանսայի թէ արտասահմանի մէջ հանգանակութիւնները կը շարունակուին :

Կիւլպէնկեան հիմնարկութեան տասը միլիոնի նուիրատուութենէն ետք, հանգանակութիւն մը բացուեցաւ նաեւ հայկական թաղերու մէջ : Իսկ լէ Մուլինոյի մէջ 200.000է աւելի հաւաքուած էր արդէն մինչեւ երկուշաբթի առաւօտ : Երբ հայկական թաղերու հանգանակութիւնը վերջանայ՝ գումարը պիտի հրատարակենք Յառաջի մէջ, մանրամասնութիւններով :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ Բանուորական (համայնավար) կուսակցութեան 7րդ համագումարը վերջացաւ շաբաթ օր, քաղաքական Բիւրոյի վերընտրութեամբ : Այս անգամ «նոր» մը աւելցած է տասը անդամներուն վրայ՝ կուսակցական պաշտօնաթերթին խմբագրապետ Նեմէս, որ Քատարի բարեկամն է : Նանոս Քատար կը մնայ կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար : Կեդր. Կոմիտէի անդամներուն թիւը 53էն բարձրացած է 71ի : Խրուշչեւ անգամ մը եւս խորհրդակցեցաւ Քատարի հետ, որուն դիրքը աւելի զօրացած է 7րդ համագումարէն վերջ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արտաքին նախարար Քուվ տը Միւրվիլ Հռոմ մեկնելէ առաջ Լա Հէյի մէջ յայտարարեց թէ խօսակցութիւններու ընթացքին քննուած են մասնաւորապէս Հասարակաց Շուկայի եւ Ատլանտեան Ուխտի հարցերը, եւ աւելցուց. — «Ատլանտեան Ուխտը անհրաժեշտութիւն մըն է եւ այդպէս պիտի մնայ երկար ատեն, բայց բնական է որ այլեւս բարեփոխուի ան եւ վերակազմակերպուի» :

ԱՐԱԲ ՄԻԱՑԵԱԼ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ պաշտօնապէս առաջարկեց որ Արաբական Լիկան ժողով մը գումարէ, քննելու համար Յորդանան գետի հարցը. ինչպէս ծանօթ է, Իսրայէլ ծրագրած է Յորդանան գետի ընթացքը փոխել՝ Նեկեւի ոռոգման համար :

ԳԱՀԻՐԷԻ «Ալ Ահրամ» թերթը կը գրէ թէ հակաեգիպտական գաղտնի ձայնասփիւռ մը հաստատուած է Փարիզի մէջ :

ՍՈՒԷԶԻ ջրանցքին մէջ նաւարկութիւնը ընդհատուեցաւ՝ ժամական քառասուն քիլոմեթր արագութեամբ փչող աւազահողմի հետեւանքով :

ՆԱՓՈՒԼԶԻ մէջ (Յորդանան), քառասուն համայնավարներ ձերբակալուեցան :

ԹԵՀՐԱՆԻ կառավարութիւնը բուռն կերպով բողոքեց Իրաքի Վարչապետ Քասըմի մէկ յայտարարութեան դէմ. արդարեւ, Քասըմ կը պահանջէ Շաթ էլ Արապի փոքր մէկ հողամասը, որ Բ. Աշխարհամարտէն առաջ Պարսկաստանի կցուած էր :

ՀԱՅՈՑ ՋԱՐԴԱՐԱՐ ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՄԱԼԹԱՅԻ ՄԷՋ

(1920 ՄԱՐՏ – 1922 ՅՈՒՆՈՒԱՐ)

Ա.

Թուրք նախկին իթթիհատական եւ այժմ ծպտեալ «անկախ – ազատական» Ահմէտ Էմին Եալման մէկն էր Հայոց ջարդերու գրգռիչ գլխաւոր պատասխանատուներէն, երբ խմբագիրներէն էր Թանին իթթիհատական թերթին։ Մալթա տարուած էր 16 Մարտ 1920ին, ուրիշ ջարդարարներու հետ։ Եալման վերջերս հրատարակած է գիրք մը, ուր կ՚ըսէ (էջ 100) —

« . . . Մալթա կղզիէն տեղական մը եկաւ մեր նաւը (Քարտիֆ յածանաւը) եւ մեզ դէպի բանտ առաջնորդեց։ Այդ բանտը Փոլվերիսթա կը կոչուէր։ Թուրք « քաղաքական բանտարկեալ »ները հոն դետենիւեցան։ Առիկա կայան մըն էր։ Մեզի հետ էին պատերազմի ժամանակ կառավարութեան պարագլուխները, բացի քանի մը հոգիէ, որ փախած էին։

« . . . Հոն էին Զիա Կէօք Ալփ (*) եւ Իթթիհատի Կեդր. Կոմիտէի միւս անդամները, — նախկին վարչապետներ, նախարարներ, կառավարիչներ, երեսփոխաններ եւ զօրավարներ, հոն էին նաեւ անոնք, որ Հայկ. տարագրութեանց հետ « գործ » ունեցած էին կամ անգլիացի գերիներու հետ «գէշ» վարուած էին։ . . . Ես կը գտնուէի քանդըչօրանոց խումբի մը մէջ, ուր կային նաեւ երեսփոխաններ, զօրավարներ, խմբագիրներ եւ Մուսթաֆա Քեմալի Ազգայնական շարժումին համակրողներ։

Մեզ աքսորած էին՝ զինադադարի շրջանին հաստատուած միջազգային կանոններու հակառակ (**)։ . . . «Փոլվերիսթա» կայանին մէջ մենք չարչարանք չկրեցինք, ինչպէս Համաշխարհային Բ. պատերազմին կեդրոնացման կայաններու մէջ եղողները կրեցին։ Բանտարկեալները տարեց եւ հիւծուած մարդիկ էին, դիրքի տէր հեղինակաւոր անձեր էին (***)։

Չէին գիտեր, թէ ինչո՞ւ հոս բերուած էին, ո՞րքան պիտի մնային, ի՞նչ պիտի ըլլար իրենց եւ իրենց երկրին վերջնական ճակատագիրը։

. . . Հապճեպով երեսուն յարկաբաժիններու մէջ լեցուցին մեզ։ Իւրաքանչիւր յարկաբաժին ունէր երկու սենեակ եւ մէկ խոհանոց։ Այդ շէնքերը նախապէս անգլիացի ենթասպաներու ընտանիքներուն յատկացուած էին։

Կայանին չորս կողմը փշաթելերով պատած էին։ Էսսէքս եւ Լանքաշայր գունդերէն պահակախումբեր կարգաւ պահակութիւն կ՚ընէին։ Իմ գլխաւոր դժգոհութիւնս այն էր, որ գիշեր ատեն կը պոռային — «ԹԻՐ ՄԷԿ, ամէն ինչ կարգին է, ԹԻՐ ԵՐԿՈՒՔ, ամէն ինչ կարգին է »։

Եւ այսպէս աղաղակներ՝ ամէն գիշեր կանոնաւոր կերպով, Երկու տարուան ընթացքին։ Մեզի համար առիկա մղձաւանջ մը եղաւ։

. . . Բանտարկեալ սպաներուն թոշակ կը վճարուէր, ըստ իրենց աստիճանին։ Աչգինուորականները, զինուորներու նման, պատերազմական գերիի կենսաբաժինը կը ստանային, — սառած միս, չոր բանջարեղէններ, կաթ եւ անուշեղէն։

Բանտարկեալները սեղանատուն շրտկած էին, անոնք որ նիւթական միջոցներ ունէին, խոհարար կը պահէին։ Նախաձեռնութեան տէր անձեր ճաշարան բացին, իսկ հարուստներն ալ քանի մը կարօտեալներու հոգատարութիւն ըրին։ . . . Ես կը պատկանէի Ուպէյտուլլահի ճաշարանին։ Ուպէյտուլլահ Թրքական Խորհրդարանի անդամ էր եւ յաւիտենական «պոհեմ» մը։ Նախապէս խլամ քարոզիչ եղած էր, յետոյ դարձած էր իթթիհատական (****)։

Համիտի օրով փախած էր Ամերիկա եւ Շիքակոյի փողոցներուն մէջ շաքարեղէն ծախած էր, ցերեկները անգլերէն սորված եւ գիշերները յաճախած էր մատենադարանները։ 1908ին, Երիտասարդ Թուրքերու յեղափոխութենէն ետք, Թուրքիա վերադարձած էր եւ Իզմիրի շրջանէն երեսփոխան ընտրուած։ Թրքական սրամտութիւններ կ՚ընէր ամերիկեան ձեւով։ Օսմանեան Խորհրդարանին մէջ, երբ դժուար կացութիւն մը ստեղծուէր, յանպատրաստից սրախօսութիւն մը կ՚ընէր։ Օր մը, բոլոր երեսփոխանները զայրացած էին, որովհետեւ օրաթերթ մը գրած էր թէ «Թուրք երեսփոխաններուն 90 տոկոսը էշերէ կը բաղկանայ»։ Ուպէյտուլլահ բոլորովին հանդարտ նստած էր իր տեղը։ Երբ իրեն հարցուցած էին, թէ ինչո՞ւ ինք չէ զայրացած այդ որակումին համար, ան պաղարիւնութեամբ պատասխանած է. «Ես երեսփոխաններուն մնացեալ տասը տոկոսը կազմողներուն մէջն եմ, այսինքն՝ էշ չեղողներուն մէջ»։

Մեր բաղձանքին համաձայն, Անգլիացիները շուտով ազատ արձակեցին Ուպէյտուլլահը, ըսելով որ ան սխալմամբ Մալթա բերուած է։ Սթանպուլի մէջ նուազ ազատութիւն տեսած էր ան՝ քան Մալթայի մէջ։ Ուստի՝ կերպ մը գտած էր նորէն Մալթա վերադառնալու, կեղծ ամբաստանութիւն մը յերիւրելով։ Մենք դարձեալ օգտուեցանք անոր պատրաստած համեղ կերակուրներէն (*****)։

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

(*) Զիա Կէօք Ալփ, Իթթիհատի Կեդր. Կոմիտէի անդամներէն. կատաղի համաթրքական մըն էր, Հայերը արմատական կերպով բնաջնջելու կողմնակից. Թալէաթի հաւատարիմ ոճրագործ մը։

(**) Այդ միջազգային կանոնները երեւի հաստատուած էին միմիայն Թուրքերու համար։ Վայրագաբար ջարդուած հայ կիներու եւ մանուկներու համար կանոն չկա՞ր։

(***) Այդ «հիւծեալ» եւ «տարեց»ները էին, որ երկու միլիոն Հայերու ճակտին քրտինքը՝ հինգ միլիառ տոլարի հարստութիւնը յափշտակած էին։

(****) Այս Ուպէյտուլլահը, Իզմիրի երեսփոխան, Ա. Համաշխարհային պատերազմի սկիզբը երբ ծիհատ յայտարարուեցաւ, Թուրքիոյ պատերազմի մասնակցութենէն քանի մը օր ետք, Չանդրի երեսփոխան տոքթ. Ֆազըլ Պէրքիի եւ Իթթիհատի Կեդրոնի սիւներէն Պէհաէտտին Շաքիրի հետ շրջեցաւ հայաշատ կեդրոնները եւ մզկիթներու մէջ ամենագրգռիչ ճառեր խօսեցաւ, հրաւիրելով Թուրքերը, որ բնաջնջեն «ներքին թշնամի»ները՝ Հայերը։

(*****) Մալթայի կայանին մէջ Անգլիացիները այս ոճրագործները կը կերակրէին լորտերու նման ապահովութեան եւ հանգստութեան մէջ։

ԼԻԲԱՆԱՆՑԻՆ ԼԻԲԱՆԱՆԷՆ ԴՈՒՐՍ

Վերջերս երկու ուսումնասիրութեան առարկայ եղան արտասահմանի Լիբանանեան գաղութները։ Օրիորդ Լորան, Բարձրագոյն Ուսմանց Վկայական ստացաւ «Դար մը Լիբանանեան Գաղթականութեան» ուսումնասիրութեամբ եւ վերաքննիչ Ատեանի խորհրդական Մթ. Էլի Սաֆա «Փորձ Լիբանանեան Գաղթականութեան» աւարտաճառով ստացաւ Տընտեսական Գիտութեանց մագիստրոսի վըկայական։

Օրիորդին ուսումնասիրութիւնը ընդհանուրէն կ՚անցնի մասնաւորին, բացատրելու համար ընդհանուր երեւոյթ մը մարդկային պատմութեան մէջ։ Նիւթական պէտքերու գոհացում տալէ աւելի հոգեբանական ազդակ մը կը տեսնէ բնապաշտ ըլլալու, տարաշխարհ մեկնելու իղձերուն։

×

Լիբանանի բնակիչները միշտ գաղթած են երկրէն դուրս։ Փիւնիկեան բարգաւաճ գաղութներ կային, Փիւնիկեցին առեւտրական, նաւարկող ժողովուրդ էր շնորհիւ երկրին աշխարհագրական դիրքին, շրջագայութեան մեծ ճամբաներու խաչաձեւումին վրայ։ Փիւնիկեան եւ միջնադարեան գաղթականութիւնները կը պատկանին պատմութեան։ Նորագոյն շրջանի արտագաղթն է շահեկանը։ Մեծ թիւով Լիբանանցիներ գաղթած են ամէն կողմ 1880էն 1914։

Կը գաղթեն քրիստոնեաները, կը հաստատուին Նոր Աշխարհի մէջ։ Ազգականներ կը հետեւին հաստատուողներուն, գաղութը կը բազմանայ, կը կազմակերպուի։ Ոմանք պիտի մնան ստորադաս խաւերու վրայ, ուրիշներ պիտի բարձրանան ընկերային աստիճաններէն եւ պիտի գրաւեն առաջնակարգ դիրքեր անտեսական եւ նոյնիսկ քաղաքական ասպարէզի մէջ։

×

Ամէնէն ստուար գաղութը կը գտնուի Միացեալ Նահանգներու մէջ՝ 400.000 հոգի, կեդրոնացած Տիթրոյթի, Նիւ Եորքի, Պոսթընի, Ֆիլատելֆիոյ մէջ։ Երկրորդ տեղը կը գրաւէ Պրազիլիոյ գաղութը՝ 350.000, յետոյ Արժանթին՝ 200 հազար։ Ամէն կլիմայի տակ կը գտնուին Լիբանանցիներ։ Ընդհանուր թիւը կը հասնի 1.214.500ի՝ իբաւարանին համաձայն, 1.239.400 Լորանի համաձայն, որուն 1.112.0000ը երկու Ամերիկաներու մէջ։

Միացեալ Նահանգներու եւ Արժանթինի մէջ բարգաւաճ գաղութները ունին ճարտարարուեստական եւ դրամատիրական հաստատութիւններ՝ բազմաթիւ մասնաճիւղերով։ Հարստութիւնը կը հասնի տասնեակ միլիառ լիր. ոսկիի, որմէ կ՚օգտուի մայր հայրենիքը։ 1911էն 1912, Զահլէի բնակիչները օրական միջին հաշուով կը ստանային հինգ հարիւր տոլար իրենց ազգականներէն։ 1919էն 39, Ամերիկայէն Լիբանան կը մտնէ տարեկան մէկ միլիոն օսմ. հնչուն ոսկի, իսկ 1952ին Լիբանանցիներն ընդունած են 72 միլիոն լիր. ոսկի։ Իւրաքանչիւր տարի ղրկուած օտար դրամները կը փակեն Լիբանանի առեւտրական բացը։

Լիբանանցին կը նկատուի «խաղաղութեան եւ ընկերային ամրութեան տարր մը՝ յարած իր կրօնին, օրէնքներու յարգանքին եւ կարգապահութեան, ընկերական եւ ասպնջական»։ Ունին բազմաթիւ ընկերային կազմակերպութիւններ, Մ. Նահանգներու մէջ 150էն աւելի ակումբներ, Հարաւ. Ամերիկայի մէջ՝ 90 հատ։

Հարաւ. Ամերիկայի մէջ առաւելապէս ունին դեսպաններ, հիւպատոսներ, ներկայացուցիչներ արդարութեան, բանակին եւ վարչութեան մէջ։ Ունին քերթողներ, ժամենագիրներ, լրագրողներ, հարիւրի մօտ թերթեր արաբերէն խմբագրուած։

×

Այս առաւելութիւնները կը հրապուրեն Լիբանանեան երիտասարդութիւնը։ Գաղթողներուն հարիւրին 85ը երիտասարդներ են, որոնց համար հսկայական գումարներ ծախսուած են սնուցման եւ ուսուցման համար։ Գաղթողը կը մնայ նոր երկրին մէջ. ժամանակ մը կը պահէ իր կապը ազգականներուն հետ, յետոյ կ՚ուծանայ։ Շատեր կալուածներ ունին Լիբանանի մէջ, ոմանք ժառանգորդ չունին, ուրիշներու փոխանորդները փոխանորդագիր չունին կալուածը վճառելու համար։

Մարդկային շարժումները ընդհանուր են ըսինք ժամանակի եւ միջոցի մէջ։ Ամէն տեղ գիւղերէն կը խուժեն ճարտա –

ԱՌԱՔԵԼՈՑ ՎԱՆՔԻՆ

ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐՈՎ

...ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԴՂԵԱԿԻ ՄԸ ՄԷՋ

Փոքրիկ հրապարակի մը վրայ, կանգնած է յուշարձան մը, որուն վրայ գըրուած են 1914ի պատերազմին հայրենիքին համար մեռած 12 զինուորներուն անունները։ Կիզիչ արեւը բոցավառած է չորս դին։ Գիւղին տուներուն գրեթէ բոլոր պատուհաններուն փեղկերը գոց են։ Լըռութիւն եւ խաղաղութիւն չորս կողմ։

Փողոցներու մէջ, կը հանդիպիմ քանի մը անտէր ու դժբախտ շուներու, որոնք իրենց գլուխներն ու պոչերը կախած կ՚երթան առջեւէս։ Լուլան – լէ Ֆոռժ, մեռած գիւղի մը տպաւորութիւնը կը թողու վրաս։ Փոքրիկ գիւղը մեծով պզտիկով պարպուած ու լեցուած է մօտակայ բարձունքներէն մէկուն վրայ կառուցուած եկեղեցին, պատարագ ունկնդրելու։

Կ՚անցնիմ պանիրի հսկայ գործարանին առջեւէն, որուն բակին մէջ շարուած են հարիւրաւոր թիթեղէ կաթնամաններ, իսկ ցեմէնթը արեւին տակ կը չորնան անհամար սպիտակ տոպրակներ։ Մգլոտած պանիրի, կարագի եւ կաթի բարկ հոտ մը բռնած է չորս դին։

Այս գործարանը կը պատրաստէ եւ կ՚արտածէ շրջանի լաւագոյն կարագը, տեսակ տեսակ պանիրներ։ Բացի քանի մը հողագործներէ, այս կաթնարանին, ինչպէս նաեւ գիւղէն դուրս գտնուող փայտի սղոցարանին մէջ կ՚աշխատին գիւղին բնակչութեան մեծ մասը, մօտաւորապէս 90 աշխատաւորներ (երկսեռ)։ Ժամանակին, այս կաթնարանը եղած է հսկայ դարբնոց մը, ուրկէ յառաջ եկած է նաեւ գիւղին անունը։

Պանիրի գործարանին մօտիկ, ճամբուն վրայ մեծահարուստ կալուածատիրոջ մը ապարանքին եւ ընդարձակ պարտէզին յառաջմասին, խիտ եւ կանաչ տերեւներու մէջ կորսուած կ՚երեւայ երկաթեայ խաչի մը գլուխը։ Հետաքրքրութեամբ կը մօտենամ, կը տեսնեմ եռանկիւն փոքրիկ մատուռ մը, որուն երկաթապատ ապակեայ փեղկերուն ետին, ատաղձագործ կապոյտ շղարշներու մէջ ցուցադրուած է խրծիկի երեւոյթով ըսպիտակ ոսկեզօծ պատմուճանի մը մէջ պարուրուած սեւամորթ աստուածամայր մը, որուն աջ թեւէն կախուած է նոյնպէս սեւամորթ Յիսուս մանուկ մը եւ գլխուն զետեղուած գոյնզգոյն քարերով փայլփլուն ոսկեզօծ թագ մը։

Անոնց ոտքերուն առջեւ ծունկի եկած կ՚երկրպագեն երկու սեւամորթ տիրացուներ։ Ֆրանսայի լեռներուն գագաթը, դաշտերուն եւ ճամբաներուն վրայ յաճախ հանդիպած եմ կոյսերու եւ աստուածամօր սպիտակ արձաններու։ Սակայն առաջին անգամն էր որ կը տեսնէի սեւամորթ աստուածածին մը։ Կ՚ենթադրեմ թէ, այս է որ Ֆրանսացի վարդապետը կը կոչէր «սեւամորթ կոյսը»։

Կը խաչակնքեմ երեսս եւ տերեւ մըն ալ փրցնելով խաչին բոլորտիքէն՝ կը շարունակեմ ճամբաս, կ՚ելլեմ գիւղէն դուրս։ Հազիւ քանի մը քայլ առած՝ ձախ կողմը, մացառներու մէջ, պահուըտած քարէ պատուանդանի մը վրայ, կը տեսնեմ կանգնած եւ թեւերը վեր բարձրացուցած կոյսի մը սպիտակ արձանը, որուն ոտքերուն տակ շարուած ծաղկամաններու մէջ արձանագրութիւններ։ Կրկին կը խաչակնքեմ երեսս ու կ՚անցնիմ։ Եախ ձգելով պանիրի գործարանը սեւ ու սպիտակ աստուածամայրերը, կը բռնեմ եկեղեցի տանող գլխաւոր ճամբան։ Ինքնաշարժներ ու հեծելանիւներ կը սուրան առջեւէս։ Ուշ մնացած քանի մը պատանիներ ու աղջնակներ, հագած իրենց կիրակնօրեայ հագուստները, իրենց կուրծքին սեղմած աղօթագիրքերն ու վարդարանները, քաղաքավարութեամբ կը բարեւեն եւ արագ կ՚անցնին քովէս։

Արեւէն խարկուած՝ կը ձգեմ գլխաւոր ուղին եւ կը յառաջանամ բարակ արահետէ մը, որուն վրայ շուք ձգած են ճամբուն երկու կողմերը շարուած մորմենիները, մասրենիներն ու կաղինի ծառերը։ Եղինճներ կը խայթեն ոտքերս ու մերկ սրունքներս։ Բարտիներու մէջէն կը լսեմ առուի մը խոխոջը։ Քիչ վերջ, ինքզինքս կը գտնեմ երկաթեայ ցողերով հին ու քարաշէն կամուրջի մը վրայ, որուն ձախ կողմը բարձրացած է քարէ խաչ մը եւ տակը գրուած հետեւեալը. «Ի յիշատակ չորս դեռատի աղջիկներուն, որոնք խեղդուած են այստեղ 1846ին, աղօթեցէք անոնց հոգւոյն»։ Կրկին կը խաչակնքեմ եւ տխրութեամբ կը ծռիմ կամուրջին բազրիքին վրայ, յուզումով կը դիտեմ բարակ առուն, որուն վրայ արեւը անձրեւ կը մաղէ եւ որուն ջուրերուն մէջ, աւելի հարիւր տարի առաջ խեղդուած տարաբախտ աղջիկներուն մայրերը իրենց աղի արցունքներն են թափեր։ Գլուխս վեր կ՚առնեմ եւ կը տեսնեմ որսորդ մը, որ հրացանը ուսին կը վերադառնայ անտառէն։ Շուն մը տաքէն լեզուն դուրս ձգած, կը վազէ անոր ետեւէն։ Որսորդը պահ մը կը կենայ կամուրջին վրայ։ Առիթէն օգտուելով կը հարցնեմ թէ «ի՞նչ է այս առուին անունը»։

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

(3 Շար.)

բարուեստի կեդրոնները, գիւղերը կ՚ամայանան: Լեռնային վայրերու բնակիչները բազմածին են, լեռը չի բաւարարեր բնակչութեան սնունդը, կենցաղի մակարդակը արդէն ցած է, լեռնարնակը կը գաղթէ: Իր գրաւած դիրքը օտար երկրի մէջ, իր բարձրանալու ընդունակութիւնը, միջավայրին ընձեռած կարելիութեանց համաձայն, ցեղին ընդունակութիւնը, ժառանգական յատկութիւնները կը ցոլացնեն: Փոլ տը Ռուզիէ կէս դար առաջ, Անտրէ Սիկֆրիտ քառորդ դար առաջ Միաց. Նահանգներու շուրջ հեղինակած չահեկան ուսումնասիրութիւններով ցոյց կուտային բազմազան ժողովուրդներու գրաւած դիրքերը ամերիկեան ընկերութեան մէջ իրենց ընկերային պատրաստութեան համաձայն:

×

Տրուած պայմաններու մէջ Լիբանանէն դաղթողները կը պատկանին որոշ համայնքներու, որոնց թիւը, համեմատութիւնը կը նուազի մնացող համայնքներու հանդէպ, եթէ ծնունդներու թիւը չլեցնէ բացը: Համայնքներու ներդաշնակութիւնը կը պահուի թուական համեմատութեամբ, թէեւ նուազ թիւ ունեցող համայնք մը կրնայ գերակշիռ դիրք ունենալ որակով բարձր ընտրանիով:

Պիտի կարենա՞ն տեւել գաղութները: Շատեր քաղաքացիներ են բնակավայրի պետութեան, ուրիշներ կը փափաքին հաստատուիլ մնալ մայր երկրին, պահելով իրենց քաղաքացիութիւնը: Հարաւ. Ամերիկայի կաթողիկէ ժողովուրդներու մէջ պիտի զանազանուին ծխականութեամբ, առանձին եկեղեցիներով: Հոգեւոր հովիւին պիտի օժանդակէ հիւպատոսը, ակումբները պիտի նպաստեն ընկերային յարաբերութեանց, պիտի արգիլեն փոփոխացումը: Յաջորդ սերունդը, ծնած ու մնած օտար հորիզոնի տակ ոչ մէկ զգայութիւն կրնայ ունենալ հայրենի բնագաւառին, երրորդ սերունդը պիտի ըլլայ տեղացի ընիկ մը բնականօրէն՝ դիմագծով եւ ուղեղով:

×

Կենսաբանական անյեղլի օրէնքը հոն ալ պիտի գործէ եթէ նոր եւ թարմ տարրերով չպատուաստուին հինները: Գանգուխտները քաղաքաբնակ են, երկրագործ տարր մը չունին իրենց հետին: Քաղաքները մարդակուլ են, ջղային յոգնութեամբ, կենցաղական վարմունքով, բարքերու այլասերումով: Ընտանեկան կեանքը գիւղական պարզութենէն կ՚անցնի անհաստատ վիճակի մը, ընտանիքը կ՚անճիտուի, սերունդներ կ՚անհետանան: Արմատներ պէտք է ունենան ճիւղարձակելու համար, պտղաբերելու համար:

×

Այսօր արտասահմանի գաղութները նըպաստաւոր են մայր երկրին համար, առաքուած գումարներով կը բարգաւաճին լեռն ու հովիտը, վաղը կրնան դադրիլ առաքումները: Այնքան լիբանանցի կայ արտասահմանի մէջ, որքան Լիբանանի մէջ, բայց եթէ նկատի առնենք դաւանանքը, պիտի ըմբռնենք որ որոշ համայնքներ արտասահմանով մեծամասնութիւն կը կազմեն եւ աւելի հարուստ են քան մնացող համայնքները եւ եթէ դադրին յարաբերութիւնները, մեծ կորուստ մը պիտի ըլլայ իրենց պատկանած համայնքներուն: Որո՞ւ պիտի մնան ակումբները, եկեղեցիները, կալուածները՝ եթէ գաղութները քայքայուին, անճիտուին, ուծանան:

Երկու լուրջ ուսումնասիրութիւնները ունին լուրջ թերութիւններ, պատասխանատուներուն կը մնայ նկատի առնել զանոնք Լիբանանի բարիքին համար:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

"ՓՈՔՐ ԼԱՌՈՒՍ"ԻՆ ԿՌԻՒԸ

●

Առձեռն «Փոքր Լառուս»ին վերջին հրատարակութեան առթիւ վէճ ծագած է ներկայիս, այնքան որ հետեւանքները կրնան վտանգել բառարանին սպառումը եւ տարածումը: Առաջին առթիւ, ընկերվարական, Գ. Վէյլ Քիւրիէլ, Ընդհանուր Խորհուրդին առջեւ ծանր մեղադրական մը կարդաց եւ նոյնիսկ բանաձեւ մը վաւերացնել տուաւ Ուսուցման Յանձնախումբին կողմէ, որպէսզի «Փոքր Լառուս»ի գործածութիւնը արգիլուի դպրոցական շրջանակներու մէջ:

Ի՞նչ է պատճառաբանութիւնը: Գ. Վէյլ Քիւրիէլ կ՚ըսէ թէ «բառարանը կողմնակալ է, թերացումներ կը բովանդակէ, նաեւ ոչ - առարկայական սահմանումներ, որոնք կրնան պղտորել տղոց միտքերը»:

Քլոտ Լըրու լսելէ ետք քննադատութիւնները, գացած է Լառուսի հրատարակչական տունը եւ հարցապնդած ընդհանուր տնօրէնը, որ, ըստ լրագրողին, կը վարանի յայտնել իր տպաւորութիւնը: բայց կը ճչէ —

Մեզի համար կնճիռ մըն է Ովկիանոսին երեսը: Մեր դերը տեղեկացնել է, ո՛չ թէ կարծիք տալ: Ոչ մէկ կուսակցութեան, ոչ մէկ կրօնքի, ոչ մէկ փիլիսոփայական դպրոցի կը պատկանինք: Քարերը կը բաժնենք, թող ամէն ոք իր ուզած տունը շինէ: Մեր հաստատութիւնը ամբաստանել իբրեւ հակահրեայ, յիմար բան է: Շատ Հրեաներ կան մեր պաշտօնեաներուն եւ աշխատակիցներուն մէջ: Կան նաեւ Մոռասականներ, ազատ մտածողներ, ընկերվարականներ, Նեզմիտներ: Անոնցմէ՝ իրենց աշխատանքը կ՚ուզենք, ծանօթութիւնները, ոչ՝ կարծիքը: Պատերազմի ընթացքին Լառուսը հրեայ հրատարակչական տուն մը ազատեց, Նաթան, որ կրնայ այսօր վկայութեան գալ, ինչպէս եւ հրեայ տպարան մը»:

Ապա, լրագրողը եւ տնօրէնը կ՚ուսումնասիրեն խնդրոյ առարկայ սահմանումները, որոնք վրդովում յառաջ բերած են Ընդհանուր Խորհուրդին մէջ:

Նուտի.— Հրեայ (ժողովրդական):

Նուփէյ.— Հրեայ (ժողովրդական):

Նուբբը.— Հրեայ (ժողովրդական եւ նախատական):

Այս առթիւ, լրագրողը կ՚երեւակայէ զրոյց մը Գ. Լառուսի եւ Վէյլ - Քիւրիէլի միջեւ:

ՎԷՅԼ.— Ինչո՞ւ այս անհաճոյ բառերուն բարեացակամ մուտքը հակառակ անոր որ այնքան քիչ կը գործածուին:

— Շատոնց է որ «Փոքր Լառուսին» մէջ կը գտնուին: Հրեաներու բերնէն իսկ կը լսուին: Եթէ գտնապանս 1959ի «Կոնֆուրը կարդայ, Նուփէյ բառին կը հանդիպի եւ կարելի է չի գիտեր այդ բառին նշանակութիւնը: Պօշ բառը կայ Լառուսին մէջ եւ գրաւման շրջանին ալ մնաց: Քամպրոնի բառն ալ կայ, բայց այդ չի նշանակեր որ ես կը գործածեմ»:

Շարունակելով խնդրոյ առարկայ բառերուն դէմ տրուած իմաստները, Գ. Վէյլ կը գտնէ Ժիւիվըրի բառը, որ, ըստ Լառուսի, կը նշանակէ զգուշի ընչաքաղցութիւն:

ՎԷՅԼ.— Ի՞նչ հաճելի է:

ԼԱՌՈՒՍ — Ես ոչ մէկ բան կրնամ ընել: Պալզաք եւ Պարպէ տ՚Օրվիյի պատասխանատու են ատոր: Եթէ զգուելի եւ ընչաքաղց վաշխառուները սկովտացի ըլլային, Լառուսը նկատի առած կ՚ըլլար:

Ուրիշ բառ մը.—

Հակաhրէութիւն, որուն իբրեւ նշանակութիւն կը տրուի վարդապետութիւն կամ ընթացք անոնց որոնք կ՚ընդդիմանան Հրեաներու ազդեցութեան:

Ի՞նչ պիտի ըսէր Գ. Վէյլ.— Կը տեսնէ՞ք նենգ ճարպիկութիւնը «որ կ՚ընդդիմանայ ազդեցութեան» այլ խօսքով «այդ ազդեցութիւնը, տարածուած, վնասակար է»:

Բայց Գ. Լառուս պիտի պատասխանէր.

— Ո՛ւր կը գտնէք «տարածուած», «վնասակար», յետոյ կարդացէք հակակղերականութեան նշանակութիւնը.— «որ կ՚ընդդիմանայ կղերին ազդեցութեան»: Փա՛ռք Աստուծոյ, դերապայծառ Ֆելթէն ինքզինքը նախատուած չզգաց»:

Յետոյ կը հանէին Նացիներուն.— Հիթլէր, Կէօրինկ, Կէօպէլս, Հիմլեր:

Գ. ՎԷՅԼ.— Ոչ մէկ բառ անոնց ոճիրներուն մասին: Կէօպէլս լրագրող մըն է, Հիմլեր ալ նախարար մը:

Գ. ԼԱՌՈՒՍ.— Արժէքի դատումները կրնան տրուիլ միայն՝ երբ դէպքերը անցած են Պատմութեան առեանին առջեւ: Կը փորձենք զգայնութիւնները չվիրաւորել եւ միայն անունները ու դէպքերը տալ: Լառուս չըսեր նաեւ թէ Մեծն Պետրոս որքան Ռուսեր սպաննել տուած է կամ Փարաւոնները որքան եգիպտացի սպաննած են կիզէի բուրգերը շինելու համար»:

ԷՍ - ԷՍին դիմաց Լը Ռուար կը գրէ.— Նացիական Գերմանիոյ զինուած ոստիկանութիւնը, որուն գլխաւոր պաշտօնն էր արգելափակման կայաններու եւ Ռայխի կողմէ գրաւուած հողամասերու վրայ հսկողութիւնը:

Գ. Վէյլ կ՚առաջարկէ.— Հսկողութիւն: Կը տեսնէք ինչ անմի՞ս բառ:

Եւ նման կարգ մը ուրիշ դիտողութիւններ:

Այս պայմաններու տակ ի՞նչ պիտի պատահի: Գ. Վէյլ վստահ է թէ հանրային դպրոցներուն մէջ պիտի արգիլուի, արդէն նահանգապետութիւնը տուած է իր համաձայնութիւնը: Իսկ Լառուս վստահ է թէ ի վերջոյ պարկեշտութիւնը պիտի յաղթէ: Եւ պատրաստ է ճշդումներ ընելու, որպէսզի հակահրէութիւն բառին նշանակութիւնը չվիրաւորէ իր հրեայ բարեկամները....:

ՍԻՐԵԼԻ ՔՈՅՐԵՐ ԵՒ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

Գիտեմ թէ շատերդ ինծի պէս անուշիկ մեծ մայրիկներ ունիք եւ ինծի պէս շատ կը սիրէք: Ան միշտ կ՚ըսէր մեզի «թոռնիկներս, երբ սկսիք դրամ շահիլ, ձեր առաջին վաստակէն նուէր հանեցէք բարեգործական ձեռնարկներու եւ արձանագրուեցէք այդ միութիւններուն», որով, անոր փափաքին գոհացում տալով — ինչ որ ինծի ալ մեծ հաճոյք կը պատճառէ — իր թելադրութիւնները կը գործադրեմ հիմա:

Կը խորհիմ որ մենք ալ մեր կարգին մեր ծնողքներուն փոխանորդ ըլլանք այլեւս, ազգային հոգերը կամաց կամաց մեր վրայ առնենք, որովհետեւ անոնք այլեւս տարիքի բերմունքով յոգնած են: Շատ մեծ գոհունակութիւն է իրենց համար հանգիստներ սարքել, օգափոխութիւններ կարգադրել: Մենք, նորահաս սերունդը ինչ որ կարելի է պէտք է ընենք նիւթապէս թէ բարոյապէս: Ով է որ մէկ քանի 1000 Ֆր. տարուան մէջ չի կրնար տալ եւ տեսնէք ինչ սիրտի գոհացում պիտի ունենաք: Տալու պէս աղուոր բան չկայ, ազգին համար զոհուելու պէս հաճոյալի բան չկայ: Իրաւ դեռ պզտիկ ենք բայց մենք ալ պզտիկ ծառի պտուղ ենք եւ օգտակար կրնանք ըլլալ, հետզհետէ մեր ազգին:

Անհատի մը նուէրը մեծ բան մը չէ, բայց երբ հաւաքական ըլլայ այն ատեն արդիւնաւոր կ՚ըլլայ եւ կ՚ուրախացնէ: Հիմա կը խորհիք թերեւս որ «դուն կու տաս ինչու մեզի ալ կ՚առաջարկես: Բայց բարի նպատակի համար պէտք է իրար քաջալերենք որպէսզի ազգին եւ հանրութեան օգտակար ըլլալու զգացումը վառ մնայ մեր սիրտին մէջ: (Տես Դ. էջ):

ԱՆԱՀԻՏ Հ. ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«Յառաջ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (70)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Զ.

ՏՈՔԹՈՐԸ

Բայց ուսանողին քով՝ իր ուշ մնալը արդարացնող պատրուակները չէր որ կը պակսէին, որոնք ընդհանրապէս վարժաբանին, ուժան, բժշկութեան շուրջը կը դառնային: Մեծ մասամբ՝ ընկերոջ մը տունը գացած կ՚ըլլար գիտական ուսումնասիրութեանց եւ փորձերու համար, ու ժաման, համոզուած, կը հանդարտէր:

Իր յարաճուն կիրքերուն յագեցմանը համար, Արշակ առատ դրամի պէտքը զգաց: Մինչեւ այն ատեն մաման դպրոցական ծախսերուն բաւելու չափ միայն դրամ կուտար իրեն, ամսական հարիւր յիսուն երկու հարիւր ղրուշ:

Գնաց գանգատեցաւ այս մասին Մերկերեան Թադէոս աղային, եւ խնդրեց որ մէկ ճարը գտնայ մաման համոզելու որ կալուածներէն մէկուն ամսական հասոյթը ուղղակի իրեն կապուի, ամնուազն հինգ ոսկի: Գանձապահը խոշոր քիթը երերցուց, ձիու պէս վրնջեց, մօրուքը խառնեց, տղուն նայեցաւ, անոր հոգիին թափանցելու պէս, եւ ըսաւ.

— Աղէկ ամա, Արշակ, օղլում, հինգ ոսկին ի՞նչ պիտի ընես. վրադ գլուխդ մամադ կը շինէ կոր, պէտք եղած խաշլըխն ալ կուտայ կոր, էփէլը ի՞նչ պիտի ընես:

— Բայց, Թադէոս աղա, առարկեց ուսանողը, այս ընդդիմութենէն զայրացած, ես մարդ չե՞մ, տեղ չե՞մ երթար, չե՞մ պտըտիր, սիրտս ուզած մէկ բանը չե՞մ գներ... իմ տարիքս ունեցող երիտասարդները ինչեր կ՚ընեն կոր...

— Հըմ, ըրաւ գանձապահը, . ծուռիկ մուռիկ ակնոց մը անցունելով քիթը եւ ակնարկ մը նետելով խոշոր տետրակի մը վրայ զոր գրասեղանին վրայ փռած էր: Վասնզի, անձնուէր գանձապահը միեւնոյն ժամանակ խորհրդարանին քարտուղարութեան պաշտօնն ալ կը վարէր, թաղին աղքատ անտուէը հարստացնելու համար»:

— Մանաւանդ որ, շարունակեց Արշակ, կը վայլէ՞ որ տօքթոր մը գրպանը առատ դրամ չունենայ, ամօթ բան չէ՞:

— Ատ ալ կայ, ըսաւ Մերկերեան, քիթը տետրակին վրայէն վեր առնելով: Էյ շատ աղէկ, շարունակեց, մէյ մը խօսք կը բանամ մամայիդ. չէ շըսեր, գիտեմ:

— Շնորհակալ եմ, Թադէոս աղա, ըսաւ ուսանողը գանձապահին ձեռքը թօթվելով, ու մեկնեցաւ:

— Դուն տօքթոր չէ՝ փորձանք պիտի ըլլաս մօրդ գլխուն, կը մրմռար Թադէոս աղա թուանշաններ գրելով տետրակին սիւնակներուն մէջ.. իմ քիթս հոտ կ՚առնէ, եավրում, հոտ. դուն ողորմածհոգի տէտէյիդ վարիտաթին տակէն պիտի մտնաս վրայէն ելլաս ... ետքն ալ պերանենիդ բարեպին պիտի պանաք ... Զէ, ես քու աչուըներուդ չեմ հաւնիր կոր, դուն տօքթոր չէ՝ պէրպէր պիլէ չես կրնար ըլլար... Ամա ինչուս պէտք, աս սըտեղը պապի գիշեր կ՚երթանք կ՚ուտենք կը խըմենք կոր, նայինք տակը ե՞րբ պիտի երեւայ. բաղուճաքիմար, տօքթոր էղեր է չէ եղեր, պապախս տղան չէր ես... կ՚երթամ կ՚ըսեմ, ինչուս պէտք, ամիսը թող հինգ ոսկի տասը ոսկի տայ մամադ քի էրթաս բիս բիս անդին ասդին ուտես ... հէ՞, հը, հը, հը ...

Եւ աւազակը ժօռաա լինտերուն մէջէն չոր խնդուքով կը խնդար:

Իրիկուան, գանձապահը, բազմած թիկնաթոռին մէջ, տիկին Մարկոսեանին դէմը, տղուն առաջարկը կը մատուցանէր.

— Տղան իրաւունք ունի, ճանըմ, այսօրուան օրս տօքթոր կ՚ըսենք կոր ճէպը փարա չեկայ, կ՚ըլլա՞յ մի, վայլէ՞մ բան է... ես քու տեղդ ըլլամ, հանըմ, Ղալաթիայի Փարլիքային ամսականը չիտակ իրեն կը կապեմ կը լմննայ կ՚երթայ, գլխու ցաւէ մըն ալ կ՚ազատիս... հէ՞, ի՞նչ ըսիր, հանըմ ...

Տիկին Մարկոսեան, որ աշխարհի վըրայ բան մը մերժած չէր իր զաւկին, կը վարանէր այդ նիւթական զոհողութեան առջեւ. հինգ ոսկիի յանկարծական ծախս մը խրամատ մը կը բանար իր ամսական պիւտճէին մէջ:

Թեթեւութեան, թշուառութեան գաղափարը սարսափ կուտար խեղճ կնոջ: Եթէ բոլորովին փճանար, ո՞վ իրեն պատառ մը հաց կուտար. հակառակ որ իր զաւկին մեծահամբաւ տօքթորի հեռապատկերը ունենար աչքին առջեւ, բնազդական հաւատքը ունէր թէ այդ տօքթորութիւնը մօտաւոր, եւ նոյնիսկ հեռաւոր ապագայի մը մէջ՝ դիւրակեցութեան սատար մը պիտի չըլլար ամիրայական տան համար: Կարելի չէր այդ կասկածելի խախուտ հաւանականութեան վրայ յոյս դնելով, անխորհուրդ վատնումի մը ենթարկել մեծափարթամ հարստութեան մը այդ յետին, ողորմելի բեկորները, որոնք փոթորիկէն վերապրած էին:

Իր բանականութեան տխուր քայքայումին մէջ նոյն, այդ խելայեղ, լլացած, անխորհուրդ մայրը ողջմտութեան յետին լոյս մը կ՚ունենար, որ կը զգայէր իր թափերը վերջնական փճացումի մը դէմ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՀԻՆ ՏԱՐՈՒԱՆ ՀԵՏ
ՓԱԿԵՑԷՔ
ՁԵՐ ՀԻՆ ՀԱՇԻՒՆԵՐԸ

Նոր Տարի
Նոր Ցրանք
Նոր Բաժանորդին

Շնորհակալութեամբ.
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

Այրի Տիկին Վահրամ Կազմարարեան եւ աղջիկը՝ Սեդա, Այրի Տիկին Եաղուպեան (Պոլիս), Այրի Տիկին Ժիրայր Կազմարարեան (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Իշխանեան, Կոճիկեան, Գույումճեան եւ Պաղտիկեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, փեսային եւ ազգականին՝

ՎԱՀՐԱՄ ԿԱԶՄԱՐԱՐԵԱՆԻ

կսկծալի մահը, որ տեղի ունեցաւ Դեկտեմբեր մէկին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի (Դեկտեմբեր 8) կէսօրէ ետք, ժամը 14·15ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ԳԵՐԱՍԻՄ ԲԱԼԱՅԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

Հ. Յ. Դ. Կրընոպլի կոմիտէն	5·000
Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէ	25·000
Արամ Սողոմոնեանց	5·000
Ընկերուհի Ժ. Չպուքեան	5·000
Նախորդ գումար	439·500
Ընդհ. գումար	479·500

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տէր եւ Տիկին Կ. Գարոյեան երկու հազար ֆրանք կը նուիրեն Ֆ. Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին, փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ Սարգիս Տէօքմէճեանի *մահուան առթիւ:*

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է նաեւ Տիկին Տըպրէէ 2500 ֆրանք:

Օր. Անահիտ Ակոնայեան իր աշխատանքի առաջին վարձատրութենէն բաժին կը հանէ երեք հազարական ֆրանք Կապոյտ եւ Կարմիր Խաչերուն:

×

Տիկին Եղիսաբէթ Տէր Ղուկասեան իր անթաղ (1915) ծնողքին յիշատակին հազար ֆրանք կը նուիրէ Ֆ. Կ. Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին:

ՆՈՒԷՐ

Իսիի Ֆրիմեան դպրոցի հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուէրները, Օր. Նուարդ Փէհլիվանեանի եւ Պ. Կղմէս (Ժօժօ) Տէր Թումանեանի ամուսնութեան առթիւ կնքահայր՝ Պ. Անտրէ Մանիցեանէ, կնքամայր Տիկին Վարդենի Մանիցեանէ, Պ. Յակոբ Տէր Թումանեանէ հազարական ֆրանք, նպարավաճառ՝ Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Զարիկեանէ հինգ հազար ֆր.:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կապ. Խաչի Կեդր. վարչութիւնը իր անկեղծ ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Պետրոս Չպուքճեանի, իրենց հօր Գրիգոր Աշճեանի *մահուան տխուր առթիւ (Պէյրութ):*

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վիէնի Կ. Խաչի պարահանդէսը Յունուար 9ին: Մանրամասնութիւնները յաջորդով.

×

3 Յունուար 1960, *Կիրակի ժամը 4–24, Ֆ. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը, Օթէլ Լիւթէսիայի մէջ:*

7 Յունուար 1960, *Կապոյտ Խաչի Կեդր. վարչութիւնը Փարիզի շրջանի տասը մասնաճիւղերով կը տօնէ «Մանուկներու Օրը», Փըլթի ժուռնալի մեծ սրահին մէջ:*

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ՄԵՂՈՒԻՆ ՃԱՌԸ
Գրեց՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ
Գինը 200 ֆրանք

Դիմել Յառաջի խմբագրութեան:

Հ. Յ. Դ.
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան, Հ. Յ. Դ. «Թուլբէն» Ուսանողական Միութեան եւ Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի խառն ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Հինգշաբթի ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն հետեւեալ խումբերը ժողովի կը հրաւիրէ.—

Ակնունի *ենթակոմիտէն 12 Դեկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին:*

Համազասպ *ենթակոմիտէն 13 Դեկտ. Կիրակի առտու ժամը 10ին:*

Վռամեան *ենթակոմիտէն 13 Դեկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին:*

Զաւարեան *ենթակոմիտէն 19 Դեկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին:*

Շ. Միսաքեան *խումբը Շաբաթ (19 Դեկտեմբեր) իրիկուն ժամը 20·30ին:*

Ընկ. Կարօ *խումբը 20 Դեկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին:*

ԼԵՒՈՆ ՄՕԶԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ֆրանսահայ Լսարանը եւ Հայ Գրողներու Միութիւնը կը հրաւիրեն հասարակութիւնը այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, Գասէի սրճարանին վերնայարկը, ուր յարգանքի երեկոյ մը տեղի պիտի ունենայ ողբացեալ՝

ԼԵՒՈՆ ՄՕԶԵԱՆԻ

մահուան առաջին տարելիցին առթիւ:

Այդ օրը հրապարակ կ'ելլէ ողբացեալին մէկ անտիպ գործը:

—ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ—

ՎԻԷՆ.— Կապ. Խաչի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները անխտիր, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը երեքին, Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ: Շատ կարեւոր օրակարգ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Մ. Զայլաք, Այրի Տիկին Արշակուհի Եավէր (Մարսէյլ), Այրի Տիկ. Շամիրամ Տիարեան (Պոլիս), Այրի Տիկին Նէվրուհի Արսլան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Յ. Թորիկեան եւ զաւակները (Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Եավէր (Մարսէյլ), Օր. Մատըլէն Եավէր (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տիարեան, Տէր եւ Տիկին Բարսեղ Տիարեան (Անգարա), Տէր եւ Տիկին Ֆլօրի, Տէր եւ Տիկին Սթէֆան Տիւրան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, եղբօր եւ ազգականին՝ Մ. Զայլաքի մահուան առթիւ:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը, որ բատանձնած է հոգը սանուհիներու պաշտպանութիւնը Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին մէջ, ամբողջութեամբ ղրկած է անոնց 1959 – 1960 շրջանի տարեթոշակը, 1·120·000 ֆրանք:

Խնամակալութիւնս կը յայտնէ իր սրտագին շնորհակալութիւնները:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ Ֆէսանժիլիէի օժանդակ խորհրդութեան կայանին կը նուիրեն.— Տէր եւ Տիկին Քէլէսեան եւ Տէր եւ Տիկին Քէլէշեան (իսի լէ Մուլինօ) հազարական ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Ղուկասեան հազար ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Երկանեան, Տիկին Չօլաքեան, Պ. Գէրկօսեան եւ Պ. Փէհլիվանեան 500ական ֆրանք:

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԾԱՌ
ԿԻՐԱԿԻ, 20 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

Վարժարանի Ծնողաց Միութեան *կազմակերպած Ծնունդի ծառի հանդէսը կը կատարուի դպրոցի սրահին մէջ՝ ժամը 15էն 22:*

Գեղարուեստական մշակուած բաժին, ներկայացումներ, մրցումներ, արտասանութիւններ, երգեր աշակերտներու կողմէ:

Աւանդական վիճակահանութիւն՝ հարիւրաւոր թանկարժէք առարկաներով:

Ծոփ սեղան, հայկական եւ եւրոպական համադամ կերակուրներով:

Սիրով կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը:

Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ «ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ» ԽՈՒՄԲԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Դեկտեմբեր 13ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր, Պրասըրի Ձիմմեռի *գետնայարկը,* 1, Փլաս տիւ Շաթլէ, Մէթռօ Շաթլէ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
(ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԷՋ)

ՄԱՐՏ 13 ԻՆ

ԱՃՈՒՐԴՈՎ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

(Մանրամասնութիւնները՝ տես Յառաջ Դեկտեմբեր 5):

Ա.— Վաճառելի տունը կը գտնուի Ալֆոնս Մուր, *Պուլվարի անկիւնը:*

Բ.— Աճուրդը տեղի պիտի ունենայ նոտարներու սենեակը 36 Րիւ Փառատի:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Լաւ մեքենագրող երիտասարդ օրիորդ մը: Ներկայանալ «Յառաջ»ին:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731 — Téléph. : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 9 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ — MERCREDI 9 DÉCEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8667 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4468

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱԶԱՏՈՒԹԻ՞ՒՆ՝ ԱՄԷՆ ԲԱՆԷ ԱՌԱՋ

Մայր Աթոռի պաշտօնաթերթ Էջմիածին ամսագրի Հոկտեմբերի թիւին մէջ հրատարակուած է Վեհ. Վազգէն Ա.ի «խօսքը յօգուտ խաղաղութեան ուղղուած ՍՍՌՄ մինիստրների սովետի նախագահ Ն. Ս. Խրուշչովին եւ ԱՄՆի պրեզիդենտ Դ. Էյզենհաուերին»:

Անհունօրէն ուրախ է ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, որ «պատմական այս օրերին» աշխարհի ճակատագիրը վարող պետական երկու դէմքերը «կը պատրաստուին համայն մարդկութեան մատուցելու բոլոր ժամանակների մեծագոյն եւ ամենաթանկագին ընծան՝ խաղաղութիւնը. ամբողջական եւ տեւական խաղաղութիւն՝ բոլոր ժողովուրդներին, բոլոր երկրներին» :

Էջմիածնի գահակալը կ'ուզէ իր ցնծութեան մասնակից դարձնել բոլոր ժողովուրդներն ու եկեղեցիները, բոլոր հաւնիւ մարդիկը աշխարհի բոլոր ծագերից»: Մանաւանդ հայ ժողովուրդը, «դարեր շարունակ անիրաւուած ու նահատակուած մեր փոքրիկ Ազգը, որ հազիւ քառասուն տարի է ահա՜, որ իր պատմական հայրենի հողի մի մասին վրա ազատ շնչում է ...»

Ամենայն Հայոց Հայրապետը, որ վերջերս մասնակցած էր Մոսկուայի մէջ գումարուած խաղաղութեան կողմնակիցներու համաժողովին, կը չեշտէ թէ Մայր Աթոռը «տասը տարիներ [illegible] քով եւ կենդանի գործով իրեն համար նուիրական պարտականութիւն նկատեց սատարել խաղաղութեան շարժման տարածման եւ ամրապնդման » :

Գաղտնիք չէ ոեւէ մարդու համար, որ « խաղաղութեան համաշխարհային շարժումը — իր խորհրդանշանին՝ հաւատութեան աւետաբեր աղաւնիին հետ միասին — մաս կը կազմէ բոլշեւիկներու հերթական քարոզչութեան, կոչուած՝ միամիտները որսալու եւ Կրեմլինի մութ նպատակները ծածկելու :

Էջմիածին — Վազգէն Ա.ի իսկ խոստովանութեամբ — տասը տարիէ ի վեր գործիք է դարձած այս համայնավարական պրոպագանտին:

Իր գերապատիւ մէկ պատուիրակը — այժմ հանգուցեալ — մեծ պատիւ էր ստացած ցուցարարական կերպով մասնակցելու խաղաղութեան կողմնակիցներու համաժողովին, որ տարիներ առաջ գումարուած էր Փարիզի մէջ: Իւմանիթէ եւ Սը Սուար համայնավար թերթերը փութացեր էին հրատարակել իր լուսանկարը, վեղար ի գլուխ: Այս անպարծութիւնը ցաւալի հետեւանքներ պիտի ունենար ետքէն :

Կաթողիկոսական պատուիրակները այժմ աւելի խոհեմ են եւ զգոյշ :

Հասկնալի է, որ Վազգէն Ա. հետեւելով Խորհրդային Միութեան միւս կրօնապետներու օրինակին, ժամանակի «խաղաղութեան» անունով սարքուած համաժողովներու: Մանաւանդ որ Հայաստանեայց եկեղեցին «խաղաղութի՛ւն ամենեցուն», «յերկիր խաղաղութիւն, ի մարդիկ հաճութիւն» կը քարոզէ դարերէ ի վեր :

Սակայն Վեհ. Կաթողիկոսը իր «խօսք»ին մէջ ջատագովելով բոլշեւիկեան վարչաձեւը, որուն տակ հայ ժողովուրդը կ'ապրի եղեր «զմայլելի ձեւերի մէջ, խաղաղ եւ ապահով», կը մաղթէ, գըլխագիր.

« Ամենակալ տէ՛ր, թո՛ղ մեզ այս խաղաղութիւնը » :

Ո՛չ: Այս խաղաղութիւնը չէ, որ կ'ուզէ հայ ժողովուրդը :

Այլ կ'ուզէ խաղաղութիւն՝ ազատութեան մէջ:

Ազատութի՛ւն ամէն բանէ առաջ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ ԽԱՆԴԱՎԱՌ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՐԺԱՆԱՑԱՒ ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔ ՄՏԱՒ ՁԻԱԿԱՌՔԻ ՄԸ ՄԷՋ

■

Ինչպէս գրած էինք, Նախագահ Այզընհաուըր կիրակի յետմիջօրէն ու գիշերը Անգարա անցընելէ ետք, երկուշաբթի առաւօտ Քարաչի մեկնեցաւ :

Փաքիստանի մայրաքաղաքը արտակարգ ընդունելութիւն մը վերապահած էր Ամերիկայի Նախագահին: Մօրիփիւրի օդակայանէն մինչեւ Քարաչի, քսան քիլոմեթրի վրայ, մարդկային ծով մը լեցուցած էր փողոցները, տուներու պատուհաններն ու պատշգամները :

Այզընհաուըր, որ Քարաչի մտաւ ձիակառքի մը մէջ, սովորական իր ժպիտներով կը պատասխանէր Փաքիստանցիներու խանդավառ կանչերուն: Հազարաւոր դրօշակներ կը ճօճուէին օդին մէջ, բազմութիւնը կը պոռար «Կեցցէ Այզընհաուըր», մինչ պաստառներու վրայ կը կարդացուէր. — Ուի լայք Այք (Մենք Այքը կը սիրենք):

Նախագահական չքախումբին հետեւող [illegible] ներու համաձայն, Քարաչի իր պատմութեան մէջ նման ընդունելութիւն մը չէր տեսած : Արդարեւ, մօտ մէկ միլիոն հոգի փողոց իջած էր ....:

Այզընհաուըր, Փաքիստանի Նախագահ Այուպ Խանի կողքին, բոլորովին տարբեր ձեւի ընդունելութիւն մը կը գտնէր արեւելեան այս քաղաքին մէջ: Մինչ հազարաւոր ծաղիկներ կը նետուէին ժողովուրդին կողմէ, առողջապահական պաշտօնեաներ Տէ. Տէ. Թէ. կը սրսկէին ամբոխին վրայ ....:

Համազգեստաւոր մանուկներ, կարգ-կարգ շարուած, գունաւոր դրօշակներ կը ճօճէին, բարիգալուստ մաղթելով Միացեալ Նահանգներու Նախագահին :

Քաղաքական խօսակցութիւնները սկըսան երեքշաբթի առաւօտ: Օրակարգի գլխաւոր հարցն էր համայնավարութեան տարածումը եւ անոր առաջքը առնելու միջոցը :

Փաքիստան Միացեալ Նահանգներու ամէնէն ապահով դաշնակիցն է: Քարաչիի կառավարութիւնը ուղղակի դէմ է «չէզոք» քաղաքականութեան եւ ճշդած է իր դիրքը՝ ազատ աշխարհի կողքին: Նախագահ Այուպ Խան մինչեւ իսկ կը զգուշանայ միջազգային մթնոլորտի մեղմացման քաղաքականութենէն : Փաքիստանի ղեկավարները մտահոգ են մասնաւորապէս համայնավար Չինացիներու գործունէութեամբ :

Բարիգալուստի իր ճառին մէջ Նախագահ Այուպ Խան յայտարարեց թէ Միացեալ Նահանգներու եւ Փաքիստանի միջեւ ոչ մէկ տարակարծութիւն գոյութիւն ունի, աւելցնելով թէ Նախագահ Այզընհաուըր կը խորհրդանշէ համաշխարհային խաղաղութիւնը, ազատութիւնն ու բարեկամեցողութիւնը :

Իր պատասխանին մէջ, Այզընհաուըր ըսաւ թէ երկու երկիրները միասին պիտի աշխատին խաղաղութեան համար : Փաքիստանը Միացեալ Նահանգներու «Դաշնակից»ը անուանելէ ետք, Այզընհաուըր եզրակացուց — Արդար խաղաղութիւն մը պէտք է տալ մարդկութեան :

Նախագահ Այզընհաուըր Փաքիստանէն պիտի անցնի Աֆղանիստան, ուր քանի մը ժամ մնալէ ետք՝ ուղղակի պիտի երթայ Նոր Տելհի, ուր կը հասնի այսօր, Չորեքշաբթի :

ՓՈԹՈՐԻԿԸ ԱՒԵՐՆԵՐ ԿԸ ԳՈՐԾԷ

ՖՐԷԺԻՒՍ ՆՈՐ ՎՏԱՆԳԻ ԵՆԹԱԿԱՅ

Ֆրէժիւսի աղէտէն փրկուած մարդիկն ու ազատարարները Երկուշաբթի առաւօտ անձրեւին տակ շարունակեցին իրենց գործը, կարելի եղածին չափ շուտ հաստատելու համար հաղորդակցութեան միջոցներն ու գտնելու համար տակաւին աւերակներու տակ մնացող իրենց մեռելները:

Բայց անձրեւը հետզհետէ սաստկացաւ, ինչպէս նաեւ փոթորիկը : Ամբողջ շրջանը նոր վտանգի մը ենթակայ է :

Ռէյրան գետը, որ Մալփասէի ամբարտակին խորտակումէն ի վեր կորսնցուցած է իր ճամբան եւ ողողած կարգ մը թաղեր, երկուշաբթի օրուան անձրեւներու եւ փոթորիկին հետեւանքով սկսաւ յորդիլ: Իրիկուան դէմ 2500 հոգիի պարպումը հաւանական կը նկատուէր :

Միւս կողմէ, բազմաթիւ Ֆրէժիւսցիներ սկսած են հեռանալ իրենց քաղաքէն : Մեծ մասը կը հաստատուի Սէն - Ռաֆայէլ:

Նաւազները սկսած են փնտռտուքներ կատարել ծովուն մէջ, գտնելու համար հեղեղներու հետ մինչեւ ծով գացած զոհերու մարմինները : Բանուորները կ'աշխատին ճամբաները մաքրել ու երկաթուղին վերահաստատել, բայց մեծ դըժուարութիւններու կը բախին, նկատելով որ կարգ մը շրջաններ ջուրերու տակ մը-

Նոյն դժուարութիւնները նաեւ՝ ելեկտրական գիծերը հաստատողներուն համար :

Երկուշաբթի օր կատարուեցաւ նաեւ 15 զոհերու թաղումը, ընդհանուր յուզումի մէջ :

Այսուհանդերձ, վտանգը չէր հեռացած: Իրիկուան դէմ անձրեւը կը սաստկանար, վարին — Ֆրէժիւս ձգելով մօտ մէկ մեթր բարձրութեամբ ջուրերու տակ:

Միւս կողմէ, կը հաղորդուի թէ նոր գտնուող մարմինները անճանաչելի սկսած են դառնալ, որու հետեւանքով անմիջապէս կը լուսանկարուին եւ դագաղներու մէջ դրուելով գերեզման կը փոխադրըուին...:

✕ Ատլանտեանի եւ Հիւսիսային Ծովու վրայ փոթորիկը մեծ աւերներ գործեց, ժամական հարիւր քիլոմեթր արագութեամբ փչելով : Բազմաթիւ նաւահանգիստներու մէջ երթեւեկը դադրեցաւ :

Փորթուկալեան « Մարիալվա » նաւէն լուր չկայ. կը կարծուի թէ ընկղմած է, իր 17 նաւազներով :

Գերմանական «Սիֆոկըլ» բեռնատարը ջախջախուեցաւ ժայռերուն վրայ :

Կան նաեւ այլ արկածներ, Ատլանտեանի թէ Միջերկրականի մէջ :

Գրեթէ բոլոր մեծ նաւերը յապաղումով պիտի հասնին նաւահանգիստ: «Քուին Մէյրի» նաւը, որ պայքարեցաւ հսկայական ալիքներու դէմ, 24 ժամուան յապաղում մը ունի.

Ֆրանսական «Լիպերթէ» եւ իտալական « Օգոստոս» նաւերը նոյնպէս որոշուած ժամանակէն աւելի ուշ պիտի հասնին :

ՌԸՆՕՏՈՅԻ գրական մրցանակին արժանացաւ Ալպեր Փալ իր «փորձառութիւն» գիրքին համար: Ծնած 1917ին, հեղինակը աշակերտն եղած է Ռէմոն Արոնի եւ Սարթրի: Արհեստով լրագրող աշխատակցած է Քոմպայի, ներկայիս Ֆրանս-Տիմանշի խմբագիրն է :

ՍԱԿԱՐԱՆ (Դեկտ. 7)— Զոյլ ոսկի 561.500, Նափոլէոն 3580, զուից. 3480, անգլ. 4640, քսան տոլարնոց 18.440, թղթադրամ (զուգահեռական շուկայ) սթերլին 1385, տոլար490. զուից.113.50, պելժ. 9.80, մարք 118:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Վարչապետ Խրուշչեւ Փեշթայէն մեկնեցաւ առջի օր, Հունգարիոյ Վարչապետ Քատարի ընկերակցութեամբ : Համայնավար երկու պարագլուխները Ուկրայնիա գացին, ուր Խըրուշչեւ յայտարարեց. — « Մեր ներքին գործերը լաւ ճամբու մէջ են: Ներկայիս բարգաւաճման շրջան մը կ'անցընենք, երկրագործական թէ ճարտարարուեստական մարզերու մէջ: Համայնավարութեան թշնամիները թող գիտնան թէ Լենինի գործը կը շարունակուի եւ ոչ ոք պիտի կարենայ կասեցնել մեր յառաջխաղացումը՝ դէպի համայնավարութիւն»: Իր կարգին, Քատար շնորհակալութիւն յայտնեց խորհրդային ժողովուրդին, որ Խրուշչեւը ղրկած է Հունգարիոյ համայնավար կուսակցութեան համագումարին:

ՄԱԿի Քաղաքական Յանձնախումբին մէջ կարելի չեղաւ երկու երրորդի անհրաժեշտ մեծամասնութիւնը գոյացնել Ալժերիոյ մասին եղած ափրիկեա-ասիական առաջարկին շուրջ: Այսուհանդերձ, Ալժերիոյ Ազատագր. Ճակատի պաշտպաններու ծրագիրը անցաւ պարզ մեծամասնութեամբ. (36 թեր, 26 դէմ, 17 ձեռնպահութիւն):

ՀՌՈՄԻ մէջ, Ֆրանսայի Արտաքին Նախարար Քուվ տը Միւրվիլ Իտալացի ղեկավարներու հետ իր խօսակցութիւնները վերջացնելով Փարիզ վերադարձաւ « [illegible] են. —

1.— Զինաթափութիւն եւ Եւրոպայի ապահովութիւնը: Ֆրանսա համաձայն է, որ Իտալիա մասնակցի այս հարցերու շուրջ ըլլալիք ժողովներուն :

2.— Պերլին եւ գերմանական հարցը. Իտալիա պիտի չմիջամտէ այս հարցերուն մէջ:

3.— Թերաճ երկիրներու տնտեսական օգնութիւն. ազատ երկիրներու ծրագիրները պէտք է համադրել այս մարզինմէջ:

4.— Հասարակաց Շուկայի « վեցեր»ուն եւ Ազատ Փոխանակութեան Գօտիի « եօթն»ներու պայքարը. Ֆրանսա եւ Իտալիա համաձայն են որ ճիգ պէտք չէ խնայել՝ Եւրոպայի մէջ տնտեսական կռուի մը առաջքն առնելու համար:

ՊԵԼԺԻԱԿԱՆ ՔՈՆԿՈՅԻ մէջ կացութիւնը դարձեալ ծանրացաւ եւ Նկանգայի մէջ լուսարգելի դրութիւնը հաստատուեցաւ ժամը 19էն մինչեւ առտուան հինգը :

ԻՐԱՔԻ քարիւղի նախարարութեան համաձայն, այս տարի Պաղտատի կառավարութիւնը 88 միլիոն սթերլինի շահ մը ապահոված է Իրաքի քարիւղէն, անցեալ տարուան 82 միլիոնի փոխարէն :

ՄԱԿի ընդհանուր ժողովը միաձայնութեամբ որոշեց Ֆրանսական Թոկօն ինքնիշխան պետութիւն հռչակել, յառաջիկայ Ապրիլ 27ին: Իտալական Սոմալին անկախութեան կը տիրանայ Յուլիս մէկին: Երկու երկիրներն ալ պիտի անդամակցին ՄԱԿին:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ Գրողներու Միութիւնը, 1956էն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով, իր համագումարին մէջ բանաձեւ մը քըւէարկեց, ընդունելով համայնավար կուսակցութեան հսկակշռին ենթարկուիլ: Միութեան Նախագահ ընտրուեցաւ Իվաշքիեւիչ, 65 տարեկան, բանաստեղծ եւ վիպասան, լեհ արդի գրականութեան ամէնէն փայլուն դէմքերէն մէկը :

ԿԻՊՐՈՍԻ երեսփոխանական ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան Յունուարի սկիզբը, յայտարարեց Մակարիոս Արք., հաւանաբար՝ Յունուար 10ին:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՆԱՍԸՐ սկսած է իր յուշերը գրել 1956ի Սուէզի դէպքին մասին, ըստ «Ալ Ահրամ» թերթին: Առաջին հատորը լոյս կը տեսնէ Մարտին :

ՖՐԵՏԵՐԻՔ ՖԷՅՏԻ

ԽՄԲ. — Մեր աշխատակիցը՝ Պ. Ֆրե – տերիք Ֆէյտի, զրոյց մը ունի Մեսրոպ վրդ. Գրիգորեանի հետ, որ Փարիզ այ – ցելութեան ընթացքին՝ յատկապէս գա – ցած է Արեւելեան Լեզուներու վարժարա – նի դասախօսին մօտ, ծանօթանալու հա – մար անոր աշխատանքներուն ու ծրագիր – ներուն: Այս զրոյցը, որ հրատարակուած է Պէյրութի «Սփիւռք» շաբաթաթերթին մէջ, կ'արտատպենք իր շահեկանութեան համար. —

Փարիզ, Հոկտեմբերի 2ին (1959) տե – սութեան գացի «Արեւելեան Լեզուներու Ազգային Դպրոց»ի հայագիտութեան դասախօս Փրոֆ. Ֆրետերիք Ֆէյտիին: Երբ դուռը զարկի՝ բարձրահասակ ու ե – րիտասարդ մարդ մը դիմաւորեց զիս.

— Հրամմեցէ՛ք:

Կարճ ժամանակ մը ետք եկաւ Տիկինը ու երեքս տարուեցանք մտերմիկ խօսակ – ցութեան մը մէջ: Մոռցայ բոլորովին թէ կը գտնուիմ Ֆրանսացի ընտանիքի մը հետ: Ճիշդ է որ Տիկինը հայ է եւ Փրոֆ. Ֆէյտին հայերէն գիտէ ու կ'ուսուցանէ, սակայն ակնկալուածէն աւելի բան մը՝ հայկական մթնոլորտ մը կար այդ տան մէջ: Արդարեւ Փրոֆէսէօրը ոչ միայն արժէքաւոր հայագէտ մըն է, այլ եւ ի – բաւ հայասէր մը:

Փրոֆ. Ֆէյտի հայերէն լեզուն եւ գրա – կանութիւնը ուսած է «առ ոտս» երկու հը – մուտ հայկաբաններու՝ Լուի Մարիէսի եւ Ֆրետերիք Մաքլէրի: Մարիէսէն սոր – ված է առաւելապէս գրաբարը, իսկ Մաքլերէն՝ արեւմտահայերէնը եւ ընդ – հանուր հայագիտութիւն, Արեւելեան Լե – զուներու Դպրոցին մէջ:

Հ. Լուի Մարիէս հայերէնի դասախօս էր Էնսթիթիւ Քաթոլիքի մէջ: Այս հաս – տատութիւնը բարձր մակարդակով ու – սումնարան մըն է, ուր գլխաւորաբար կ'աւանդուին արեւելեան լեզուներ եւ դա – սական գրականութիւն: Մարիէսի յա – նիէ, որ երեք – չորս տարի առաջ զրկը – ւած է Հռոմ: Այժմ հայերէն գրաբար լե – զուն կ'ուսուցանէ Աբբայ Ֆրուասըվօ:

1931 – 1933, Փրոֆ. Ֆէյտի ֆրանսերէն սորվեցուցած է Փարիզի Մխիթարեան – ներու Սամուէլ Մուրատեան վարժարա – նին մէջ: Ապա, երեք տարի (1933/4 — 1935/6) ապրած է Վենետիկ, որպէս ու – սուցիչ եւ ուսանող: Ս. Ղազարու վանքին ու Մուրատ – Ռափայէլեան դպրոցին մէջ ան դասաւանդէր է ֆրանսերէն լեզուն եւ միաժամանակ հայագիտութիւն սորված՝ Մխիթարեան Հայրերու օգնութեամբ:

1935 Թուին, Վենետիկի մէջ, Փրոֆե – սէօրը տպագրած է իր առաջին երկասի – րութիւնը՝

«Grammaire de la langue Arménienne Moderne» (dialecte Occidental)

«Առիկա իմ առաջին գործս ըլլալով՝ թերի էր», ըսաւ հեղինակը, մեր խօսակ – ցութեան ընթացքին: Ան աւելի կը հաւնի 1948ին իր հրատարակած «Մանիւէլ տը Լանկ Արմէնիէն» գիրքը, — Փարիզ, Գը – բաստոն Քլինքսիէք: Այս հատորը ըն – դարձակ աշխատութիւն մըն է, 340 էջե – րէ բաղկացեալ, որ կը պարունակէ արեւ – մտահայերէնի քերականութիւնը, նպա – տակայարմար ու օգտակար մեթոտով մը գրուած, եւ ընթերցանութեան շահեկան էջեր, Հայոց լեզուի, պատմութեան ու մատենագրութեան շուրջ:

1939ին, Փրոֆ. Ֆէյտի տպած է նաեւ մատենագրական ուսումնասիրութիւն մը՝ Արշակ Չօպանեանի յառաջաբանով. — «Հեթում պատմիչ, հեղինակ՝ Ծաղիկ Պատմութեանց Արեւելեան Աշխարհի գր – քին»: «Լ'Էսթուար Իլիսթրէ տը լա Լի – թերաթիւր Իւնիվէրսէլ»ի (Լառուս) մէջ ալ հրատարակած է մենագրութիւն մը՝ «Հայ գրականութիւնը ԺԲ.–ԺԳ. դ.դ.» (ֆրանսերէն): Այժմ, Իւնեսքօյի առա – ջարկութեամբ ֆրանսերէնի կը թարգմա – նէ «Սասունցի Դաւիթը»:

Գրական աշխատութիւններուն չափ կարեւոր է Փրոֆէսէօրին ուսուցչութիւ – նը: Տարիներէ ի վեր ժրաջանօրէն հայա – գիտութիւն կը դասախօսէ «Արեւելեան Լեզուներու Ազգային Դպրոց»ին մէջ: Ե – րեք տարուան դասընթացք մըն է, զոր ան յառաջ կը տանի: Հետաքրքրականու – թեան. համար, կը ներկայացնեմ դասըն – թացները. —

Ա. ՏԱՐԻ

— Արեւելահայերէնի քերականութիւն:

— Տարեվերջին՝ գրաւոր ու բերանացի քննութիւն (ֆրանսերէն լեզուով), Հա – յաստանի աշխարհագրութեան մասին, եւ թարգմանութիւն արեւմտահայերէնէ ֆը – րանսերէնի:

Բ. ՏԱՐԻ

— Արեւմտահայերէն (բնագիրներու ուսումնասիրութիւն):

— Արեւմտահայ գրականութեան հետ ծանօթացում:

— Եւ սկիզբ. գրաբարի:

— Տարեվերջին՝ գրաւոր ու բերանացի քննութիւն: — Ֆրանսերէն լեզուով շա – րադրութիւն մը Հայոց Պատմութեան մասին. Ֆրանսերէն էջի մը թարգմա – նութիւն արեւմտահայերէնի, եւ գրա – բար դիւրին բնագրի մը թարգմանութիւն ֆրանսերէնի:

Գ. ՏԱՐԻ

— Արեւմտահայ գրականութիւն:

— Գրաբար:

— Հայերէնի արեւմտեան եւ արեւել – եան ճիւղերուն բաղդատութիւնը:

— Տարեվերջի քննութիւն: — Հայերէն լեզուով շարադրութիւն մը հայ մատենա – գրութեան մասին. գրաբարէ ֆրանսերէ – նի թարգմանութիւն, (դժուար բնագիր – ներու). հայերէն հին ձեռագրի մը ըն – թերցում եւ սրբագրութիւն. բերանացի քննութիւն՝ ի մասին հայ մատենագրու – թեան, պատմութեան, արեւմտահայերէ – նի, գրաբարի, հայերէնի պատմական քե – րականութեան եւ բաղդատական քերա – կանութեան:

Հայագիտութեան եռամեայ դասըն – թացքը յաջողաբար աւարտող աշակերտը կը ստանայ վկայական մը (Տիփլօմ տը Լ'Էքօլ տէ Լանկ Օ'Օրիանթալ), որ մօտա – ւորապէս կը համապատասխանէ Լի – սանսի: Միայն թէ այս վկայականը հա – մալսարանական հաստատագիր մը չէ, որովհետեւ դպրոցը մաս չի կազմեր Հա – մալսարանին:

Ինչպէս ակնարկեցի՝ Փրոֆ. Ֆէյտի հայասէր անձնաւորութիւն մըն է: Ան լաւ գիտէ ու իմացական կարողութիւնները: Ա – հա՛ թէ ինչ կ'ըսէ այս առընչութեամբ՝ իր «Մանիւէլ տը Լանկ Արմէնիէն» գործին մէջ. «Հայերը շատ հայրենասէր են եւ բէնէ շատերը տարագիր են եւ հայրենի – քէն հեռու կ'ապրին, սակայն իրենց հայ – րենիքը անդադար կը յիշեն եւ իրենց ազ – գութիւնը, կրօնքը եւ լեզուն կը պահեն: Երբ որ ախորժեալ Հայեր նոր երկիր մը կը հաստատուին, շուտ մը մշակութային կազմակերպութիւններ կը սարքեն, ազ – գային եկեղեցի մը կը շինեն, վարժա – րաններ կը հաստատեն, թերթեր կը հը – րատարակեն մայրենի լեզուով եւ բարե – գործական ընկերութիւններ կը հիմնար – կեն իրարու օգնելու համար» (էջ 179):

Փրոֆէսէօրը մասնաւորաբար կը գնա – հատէ Հայու հոգիին բանաստեղծական ձիրքը եւ բարձրօրէն կ'արժեւորէ հայկա – կան քերթողութիւնը: Ան կ'ըսէ. «Թէեւ Հայուն հանճարը բնդունակ է լուրջ ի – մաստասիրութեան եւ խոր աստուածա – [illegible] տեղծ են բնութեամբ եւ շատ մը սկսած են յօրինել քերթողական շունչով լի շա – րականներ, որոնք Ռուբինեանէն ի վեր մինչեւ հիմա եկեղեցիներուն մէջ կ'եր – գուին» (նոյն անդ, էջ 295):

Փրոֆ. Ֆէյտի նաեւ մեծ հիացում ու – նի հայ լեզուի հանդէպ: Իր սքանչացումը հայերէնի նկատմամբ՝ որպէս հարուստ, ճոխ, յստակ ու ճկուն լեզու, արտայայ – տած է Արեւելագէտներու Քսաներորդ Միջազգային Համագումարի ընթացքին, Գէմպրինճի (Անգլիա) մէջ, 1954 Թուի Օգոստոսին:

Փրոֆէսէօրին հետ խօսակցեցանք ի մի – ջի այլոց Սփիւռքի Հայոց կացութեան եւ հայագիտական աշխատանքներու մասին: Ընդհանրապէս շատ լաւատես չէր.

— Լաւ որ Երեւանը կայ, — եզրակա – ցուց:

Հասկնալի է խօսքը. «Լաւ որ Երեւանը կայ», որ կը ծաղկի օրէ օր եւ կը դառնայ Արտասահմանի Հայութեան յոյսն ու ա – պաւէնը ու ժառանգութիւնը:

Երբ կը մեկնէի, դրան առջեւ Տիկինը ըսաւ.

— Կը ցաւիմ որ չտեսաք մեր մանչուկը:

— Քանի՞ տարեկան է ձեր մանչուկը, հարցուցի տիկնոջ:

— Քառն տարեկան է, Մխիթարեաննե – րու վարժարանէն չրջանաւարտ եղաւ, — պատասխանեց ան:

Դժբախտաբար այսօր քանի՜ Հայեր կան, որ հպարտ ու խանդավառ չեն Երե – ւանով, քանի հայ ծնողներ կան՝ որ հայ – կական դպրոց չեն ղրկեր իրենց մանչուկ – ները... հաղա՛ր ափսոս:

Տուն դարձիս, ամբողջ ճամբու ընթաց – քին միտքիս մէջ կը կրկնէի Փրոֆէսէօրին խօսքը.

— Լաւ որ Երեւանը կայ:

ՀԱՅՈՑ ՋԱՐԴԱՐԱՐ ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՄԱԼԹԱՅԻ ՄԷՋ

(1920 ՄԱՐՏ – 1922 ՅՈՒՆՈՒԱՐ)

Բ.

Ահմէտ Էմին Եալման կը շարունակէ.

«Մալթայի Փոլվերիսթա կայարանին մէջ, ամիսներու ընթացքին, մեզի համար արգիլուած էին թրքական հրատարակու – թիւնները, այնպէս որ թրքական «Իլէրի» օրաթերթի խմբագիր Ճէլալ Նուրի եւ ես իրարու մրցակից թերթիկներ հրատարա – կեցինք: Երկուքս ալ պաշտօնեաներ ու – նէինք, որ կը գրէին մեր ըսածները եւ կայանէն նշանատախտակներուն վրայ լուրեր կը փակցնէին. լաւ լուրերու հա – մար իւրաքանչիւր թերթիկ իր մունետի – կը ունէր: Կայանին լուրերէն զատ, մեր տուներէն կարճ նամակներ ստացած կ'ըլ – լայինք: Կ'օգտուէինք նաեւ օտար թեր – թերէն:

Կայանին միօրինակ կեանքը մեզ մղեց նաեւ թէնիս խաղալու, պահակներու հս – կողութեան տակ: Կէսօրէն ետք պտոյտ – ներ կ'ունենայինք պարտէզին մէջ: Եւ կը վիճաբանէինք օրուան լուրերու մասին: Ցետոյ կը քաշուէինք մեր սենեակները եւ կը կարդայինք կամ ուսումնասիրութիւն – ներ կ'ընէինք:

Զիա Կէօք Ալփը ընկերաբանութեան դասընթացք մը հաստատել ուզեց: Ես ալ վիճակագրական մեթոտներու եւ ընկե – րային խնդիրներու մասին դասեր տուի: Շատեր աշխատեցան օտար լեզուներ սոր – վիլ: Ես շուտով իտալերէն սորվեցայ, բաւարար չափով, այնպէս որ կը թարգ – մանէի իտալերէն թերթերը: Երեկոները թղթախաղի յատկացուած էին: Ամէնէն շատ պրիճ կը խաղայինք:

Ամէն շաբթու, երկու կէսօրէ ետք, եր – կուական ժամ, զինուորական հսկողու – թեան տակ, ընկերակցութեամբ մէկ ըս – պայի եւ զինեալ զինուորներու, կը շրջա – գայէինք Մալթա կղզիին անրնակ մասե – րուն մէջ: Այս սովորութիւնը ինծի շատ բան սորվեցուց (*): Հաճելի էր տեսնել, որ այս փոքր պտոյտները «անկախ»նե – րուս համար յաջողութիւն մը եղաւ:

Իտալացի բարի տղայ մը մեզ առաջ – նորդեց դէպի գիւղին փողոցները. հակա – ռակ տրուած հրահանգներուն, մենք յա – րաբերութիւն հաստատեցինք փշաթելե – րէն դուրս գտնուող մարդոց հետ: Անգ – լիացի սպաներ նման նախընթացներ ու – նեցեր են: Իրաւունք ստացանք զինետուն մը մտնելու: Տաուտոլ կոչուած անգլիա – կան պանդոկին մէջ առաջին անգամ տե – սանք նորաձեւութեամբ հագուած այրեր եւ կիներ: Ինչ ուրախառիթ յուզում ու – նեցանք: Պատուոյ խօսք տալով, շաբաթը երկու անգամ կայանէն դուրս ելլելու ար – տօնութիւն ստացանք, յետոյ՝ արտօն – ուեցանք նոյնիսկ օփերա երթալու եւ հոն մնալու մինչեւ կէս գիշեր: Բայց օր մը, երկու բանտարկեալներ, ուրիշներու մեղ – սակցութեամբ, փախուստ տուած էին Ի – տալիա(**): Այս փախուստին պատճա – ռով մեզի հանդէպ խստութիւն բանեցու–

(*) Անշուշտ սորվեցուց նաեւ, որ Թուրքերը 3րդ անգամ ըլլալով, 1565ին, 33.000 ենիչէրիներով, 138 նաւերով 4 ա – միս պաշարած էին Մալթան, ջարդած 6000 Մալթացիներ, մինչ մալթացի աս – պետները քաջաբար կռուած էին ու Թուր – քերը, միայն 10.000 հոգի մնացած, նե – ռացած էին Մալթայէն վերջնապէս:

ԱՌԱՔԵԼՈՑ ՎԱՆՔԻՆ

ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐՈՎ

...ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԴՂԵԱԿԻ ՄԸ ՄԷՋ

— Լինոթ, կը պատասխանէ առոյգ գիւղացին, որ կ'երթայ կը թափի մօտա – կայ Օնեոն (սոխ) գետին մէջ:

— Սո՞խ գետ, կը հարցնեմ զարմա – ցած, արդեօք սխտոր անունով գետ մըն ալ չկա՞յ այս կողմերը կ'ըսեմ կատակով: Որսորդը կը խնդայ եւ կ'երերցնէ գլու – խը: Հետաքրքրութեամբ կը հարցնեմ կը – կին թէ ի՞նչ որսի թռչուններ կան իրենց անտառներուն մէջ եւ թէ ի՞նչ է իր զար – կած որսին անունը: Գիւղացին հպարտու – թեամբ պայուսակը վար կ'առնէ ուսէն եւ դուրս կը հանէ երկու զարնուած տատ – րակներ, որոնց արտէն արիւնը կը կաթ – կեթէ, կամուրջին բազրիքէն կը թափի վար ու կը խառնուի բարակ առուի ջու – րերուն: Ծփիտը յանկարծ կը սառի չըթ – ներուս:

Կը լռեմ: Երջանիկ որսորդը, զարմա – ցած, անտեղեակ իմ հոգեկան աշխար – հէս, «մնաք բարով» կ'ըսէ ու կը հեռա – նայ: Կ'աճապարէ որսը տուն տանիլ ու հանիլ պատառաքին: Կը մնամ մինակ, կռթնած՝ կամուրջին բազրիքէն:

×

Միտքս կ'իյնայ մեր ժողովրդական բա – նահիւսութեան գլուխ – գործոցներէն անմահ Կոմիտաս վարդապետի ձայնա – գրած «Գարունը».

Արօրն առաց տատրակ հաւքուն,
Ինչո՞ւ կուլաս կուց կուց արուն.
Երթայ լըցուի բարակ առուն:

Ու կաթիլ մըն ալ իմ արցունքներէս խառնելով Լինոթի ջուրերուն, տխրօրէն կը հեռանամ այս ողբերգական վայրէն:

Եկեղեցիին զանգակները կը հնչեն շա – րունակ: Կ'արագացնեմ քայլերս, վեր կը մագլցիմ բլուրէն, չէշակուր կը հասնիմ բարձունքը եւ կը կենամ հրաշալի տեսա – րանի մը առջեւ: Հեռուէն կ'երեւան Ժիւ – ռայի լեռները, վարը Սոնի հովիտը, իսկ դիմացս, ծառերով ու պարիսպներով շըր – ջապատուած կանգնած է եկեղեցին, 17րդ դարէն մնացած գոհար մը: Եկեղեցիին մօտիկ կը տեսնեմ աղբիւր մը: Առիւծի մը բացուած երախէն ջուրը կը հոսի քա – րէ գուռին մէջ, որուն մէկ եզրին կանգ – նած է խրոխտ աքաղաղ մը եւ վիզը եր – կարած ջուր կը խմէ, ապա գլուխը վեր բարձրացուցած փառք կուտայ Աստու – ծոյ: Եկեղեցիին աջ կողմը երկնասլաց նոճիներու շուքին տակ կը հանգչին գիւ – ղին հին ու նոր մեռելները: Այլայլած կը դիտեմ շրջապատս, գերեզմանատունը եւ աղբիւրը: Եւ յանկարծ կը սարսռամ: Եկեղեցին իր դիրքով եւ շրջապատով այնքան կը նմանի Տարօն աշխարհի Առա – քելոց վանքին, որ պահ մը, կարծէք թէ, կ'երազեմ: Կռթնած ծառի մը բունին, կը գոցեմ աչքերս ու կը փոխադրուիմ հայ – րենի աշխարհ:

×

Սասնոյ լեռնաշղթային վրայ Անտոքի եւ Ծովասարի քովնցքին՝ Առաքելոց կամ Թարգմանչաց վանքը, որուն պարիսպնե – րուն իսկ, Անդրանիկ, շրջապատուած Տարօնցի անձնուրաց քաջերով, երկար տարիներ կռիւ մղեց Համիտեան բռնա – կալութեան դէմ: Տարօն աշխարհի հռչա – կաւոր վանքերէն մէկը Առաքելոց վանքը, ուր դարերէ ի վեր կը հանգչէին Հայոց պատմութեան հսկաները, անմահ Մով – սէս Խորենացին, Դաւիթ Անյաղթն ու Փարպեցին, Մամբրէ Վերծանող, եւ ու – րիշ տիտաններ Մշոյ քաղաքին ամենա – մօտիկ սրբավայրն էր, վանքը, ուր կա – րելի էր երթալ երկու ճանապարհով, լե – րան կարճ ու կտրուկ արահետով եւ դաշտի երկար ճամբայով:

Մանկութեանս երջանիկ օրերուն մի – այն երկու անգամ արժանացած եմ տես – նելու այս սրբավայրը:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

(4 Շար.)

ԸՆԿ. Գ. ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս գրած էինք, Դեկտեմբեր 1ին Պէյրութի մէջ մեռած է ընկեր Գուրգէն Փափազեան: Պէյրութի Ազդակը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կու տայ մեր ողբացեալ ընկերոջ յուղարկաւորութեան մասին, ինչպէս նաեւ կենսագրական տեղեկութիւններ:

Դեկտեմբեր 2ին, ընկերներու, բարեկամներու եւ արուեստակիցներու հոծ բազմութեան մը ներկայութեան՝ Հողին տուինք մարմինը ողբացեալ վաստակաւոր մեր ընկերոջ, բժիշկ Գուրգէն Փափազեանի:

Ցանուն ընկերներու եւ Դաշնակցական բոլոր մարմիններու՝ խօսեցաւ ընկ. Արամ Սահակեան, որ, ներկայացնելէ ետք մեր նուիրեալ եւ գաղափարապաշտ ընկերոջ կեանքի գլխաւոր գիծերը, ցայտուն դարձուց իր ժողովուրդի եւ հայրենիքի մտասեւեռումով ապրող մարդու հոգին եւ նկարագիրը՝ անոր մէջ:

Կարդալէ ետք ողբացեալ մեր ընկերոջ օրագրէն յուզող էջ մը, ընկեր Սահակեան յայտնեց՝ թէ պատգամ մըն է անիկա, ուղղուած՝ ոչ միայն իր հարազատ զաւակներուն, այլեւ մեզի՝ հայ ժողովուրդի բոլոր զաւակներուն: Ողբացեալ մեր ընկերը իր այդ էջով կը ներկայացնէր հայ մարդու նկարագրին հիմնական գիծերը եւ կը հրաւիրէր իր զաւակները՝ ամէն առաւօտ կանուխ եւ ուշ գիշերին, հայրենիքի պատկերը պահել իրենց աչքերուն մէջ եւ հայրենասիրութեան զգացումը վերածել աղօթքի մը, — նուիրական ու սուրբ:

Տոքթ. Փափազեան ծնած է 1888 Ցունիսին, Ակնայ Ապուչեխ գիւղը:

Պատանի տարիքէն, կը ծրագրէն ընկերներով Ամերիկա երթալ, սորվիլ յեղափոխութեան համար հիմնական եղող գիտութիւններ եւ վերադառնալով՝ ծառայել հայ ժողովուրդին:

1907ին կ'աւարտէ Խարբերդի Գոլէճը: 1908ին կը պաշտօնավարէ Խարբերդի հայ կաթողիկէ վարժարանին մէջ: Նոյն տարին կը մտնէ Հ. Ց. Դաշնակցութեան շարքերը, կնքահայրութեամբ խմբապետ Աւոյի: 1909ին, ուսուցչութեան պաշտօնով կ'անցնի Երզնկա, ուր կ'ունենայ հոգեկան այլ յեղաշրջում մը. կը նուիրուի գիտութեան: (1911ին թարգմանած եւ իր ծախքով հրատարակած է Առնոլտ Տոռելի «Մովսէս թէ Տարվին» գիրքը):

1911ին կը պաշտօնավարէ Տիգրանակերտի Սրբ. Կիրակոս վարժարանին մէջ: 1912ի աշնան կ'անցնի Շապին Գարահիսար, ուր մաս կը կազմէ Հ. Ց. Դ.եան մարմնին:

Նոյն տարին կ'ամուսնանայ ուսուցչուհի պաշտօնակցուհիին հետ: 1913ի ամրան կ'անցնի Պուլկարիա, ապա Պաղտատ, ուր հրաւիրուած էր այնտեղի ազգ. վարժարանի տնօրէնէն՝ իր եղբօր: Սեպուհ Փափազեանի կողմէ:

Մեծ պատերազմի ընթացքին զինուոր կը տարուի Թրքական բանակին, ուր եւ կը մնայ մինչեւ այդ բանակի պարտութիւնը եւ Անգլիացիներու մուտքը՝ Պաղտատ: Ապա կը ծառայէ անգլիական բանակին, իբրեւ թարգման: Կը զբաղի նաեւ հայահաւաքման գործով: Ցետագային, 1920 – 1924 առեւտրական գործով զբաղած է եղբօրը հետ:

1924ին 37 տարեկանին կը սկսի ուսանիլ բժշկութիւն, Պէյրութի Ֆրանսական համալսարանին մէջ, զոր կ'աւարտէ 1929ին: Նոյն տարին կը հաստատուի Իրաք (Քէրքիւք), ուր մնաց գրեթէ անընդհատ մինչեւ 1958:

Զգիմանալով վերջին ամիսներու իր քաշած ցաւերուն, եւ գիտակցելով յառաջիկայ չարչարանքներուն, վերջ տուաւ իր կեանքին, 1959 Դեկտեմբեր մէկի առաւօտեան: Իրաք գտնուած շրջանին, եղած է Դաշնակցութեան տեղական մարմիններու, Կ. Խ.ի, Թաղականութեանց եւ Ազգ. Գաւառական Ժողովի անդամ: Այս բոլորէն զատ եւ աւելի, եղած է անշեղօրէն ուղիղ մարդ:

Հրատարակած է Պաղտատի մէջ խմբագրութիւն «Տիգրիս» շաբաթաթերթը 1921 – 1922ին: «Մովսէս թէ Տարվին» թարգմանական գրքէն զատ աշխատակցած է յօդուածներով եւ յուշերով Ցուսաբերին, Հայրենիքին, Ակնայ պատմութեան, Երզնկայի մասին գրուած գրքին եւ Շապին Գարահիսարի Պատմութեան:

ցին, եւ մեր ազատութիւնը վերջ գտաւ: Կայանէն դուրս չէինք կրնար ելլել, առանց զինեալ պահակներու հսկողութեան:

Այդ սեղմումներուն պատճառով չատեր յուսահատեցան, մտաբերելով այն պարագան, թէ Պոեր ղեկավարները բանտարկուած էին Մալթայի մէջ մինչեւ 19 տարի: Անանք իրենց սեփական մտատանջութիւնները ունէին: Հաւանական կը նկատէին Համաձայնականներու միջդաշնակցային դատարանի մը կազմութիւնը, դատելու համար Թուրքիան պատերազմի մասնակից դարձնողները, եւ կամ հայկական տարագրութեանց ընթացքին կամ անգլիացի գերիներու դէմ չարչարանք ի գործ դնողները:

Այդ մտատանջութիւնները անխուսափելիօրէն մղեցին մեզ անհատական եւ հաւաքական դիմումներ կատարելու Մալթայի ընդհանուր կառավարիչին: Նման նամակներ զիս շատ զբաղ պահեցին, անգլերէնի թարգմանութեանց համար: Պատասխան չստացուիլը պատճառ մը չէր, որ նոր դիմումներ չկատարէինք: Այն տպաւորութիւնը կ'ունենայինք, թէ ապագային փրկութիւն մը պիտի գայ: Անհաճոյ վիճաբանութեանց առեն երբեմն խիստ բախումներ տեղի կ'ունենային, սակայն վիճողները կը հանդարտէին, երբ կ'ըսէինք անոնց, թէ «փչաթելերէն ներս գտնուելու հիւանդութեամբ վարակուած էք»:

Ատրինանաբար նախանշաններ երեւցան մեր քննութեանց համար, եւ «զոհերը» քննուեցանք առանց յապաղումի: Ցատկանշական էր ընդհանուրին առելութիւնը Սուլթանի կառավարութեան եւ դաշնակից պետութիւններու վարած քաղաքականութեան դէմ:

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

(**) Եալմաճ իր հրատարակութեան մէջ (էջ 103) գրած է, թէ փախչողներուն թիւը երկու է, մինչ ուրիշ տեղ մը (էջ 106) փախչողները եղած են 16 դեկավար Թուրքեր, որոնք մոթորպոթով փախած են Իտալիա:

ՊՐՈՒՍԷԼԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՊՐՈՒՍԷԼ, (Ցատուկ). — Շաբաթ, Նոյեմբեր 27ին, Պրիւսէլի Հայ Երիտասարդներու կազմակերպութիւնը «Երիտասարդներու հիմնադրամի» պելժ ընկերակցութեան հետ մեծ պարահանդէս մը տուին «Լա Քրուազիէռ» սրահին մէջ:

Կազմակերպիչ յանձնախումբը ճիգ չէր խնայած՝ մարդասիրական այս ձեռնարկին յաջողութեան համար: Հասոյթը յատկացուած էր «Երիտասարդական հիմնադրամին», որու նպատակն է ամէն տարի Պելժիոյ մէջ բանալ «Արձակուրդի տուն» մը՝ Եւրոպայի հայ փոքրիկներուն համար: Այս տունը կը գործէ երկու տարիէ ի վեր, Օր. Հռիփսիմէ Գարագաշեանի ղեկավարութեամբ, սպասուած արդիւնքները տալով: Այս տարի յիսնեակ մը հայ փոքրիկներ մօտ երկու ամիս օգտուեցան արձակուրդէն, հայկական մթնոլորտի մէջ:

Ժամը 21ին սկսան պարերը, Մարք Ռուոթ նուագախումբի ղեկավարութեամբ, որ տաք մթնոլորտ մը ստեղծեց: Հայ, պելժ եւ յոյն հասարակութիւն մը լեցուցած էր սրահը, մասնակից դառնալ գեղեցիկ այս երեկոյթին, որ յաջողութիւն մը եղաւ:

Մասնաւոր ուշադրութիւն գրաւեցին Փարիզէն եկած արուեստագէտները: Տիկին Լիւսի Սապոնճեան եւ Պ. Վիգէն Թորոսեան իրենց հայկական պարերով, Պ. Մկրտիչ Պօղոսեան հայերէն երգերով, դաշնակի ընկերակցութեամբ՝ երիտասարդ երաժշտագէտ Կարպիս Աֆրիկեանի նպաստեցին ձեռնարկին յաջողութեան, ջերմօրէն ողջունուելով ներկայ հասարակութենէն:

Երեկոյթը վերջացաւ եռանդի մը այսաւական նուագներով, որոնք նոյնպէս յաջող էին:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆԸ «ՕՐ»Ը

ՆԻՍ, (Ցատուկ). — Ինչպէս գաղթաշխարհի հայաբնակ վայրերուն, Նիսի մէջ ալ արժանավայել շուքով տօնուեցաւ Հ. Ց. Դաշնակցութեան 69րդ տարեդարձը եւ անմահ Քրիստափոր Միքայէլեանի ծննդեան հարիւրամեակը:

Հակառակ երեք օրերու շարունակական անձրեւին, Նիսի մեր բարեկամներն եւ համակիրները ներկայ էին հանդէսին:

Նոյեմբեր 29ին, Կիրակի կէս օրէ ետքը ժամը չորսին, Օթէլ Սքրիպի շքեղ սրահին մէջ հանդէսը կը բանար օրուան նախագահ ընկեր Գարեգին Գէորգեան, ոգեկոչելով Խ. Աբովեանի, Մ. Նալպանտեանի, Գ. Արծրունիի, Գամառ Քաթիպայի յիշատակը իբրեւ նախակարապետ հայ յեղափոխութեան: Ֆրանսացի ժողովուրդը, յեղափոխութեան շրջանին, կը ծառանար իր հարազատ թագաւորին դէմ, միայն անոր համար որ մարդավայել կեանք չունէր եւ լայն կը բանար իր բազկերակը՝ աւելի բարւոք կեանք մը ունենալու համար: Իսկ Դաշնակցութիւնը պարզեց իր մարտի դրօշը տէր կանգնելու համար իր հայրենիքին, իր ֆիզիքական գոյութեան, իր պատւոյն, գոյքին եւ ազատութեան »:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց շնորհալի մասնակցութիւնը բերին Օր. Շաքէ Գաբրիէլեան դաշնակով «Նիսի Երաժշտանոցէն», երգով Օր. Նիլտա Գասպարեան, Օր. Սարբի, Արամ Գէորգեան, Խորէն Պարգեւեան եւ Օր. Միքաճեան (արտասանութիւն), Աքոլանեան եղբայրներ (ձեռնադաշնակ):

Ապա խօսքը տրուեցաւ օրուան բանախօսին, Պ. Վահրամ Միսթիքի, որ խօսեցաւ գեղեցիկ ճառ մը: Ոգեկոչեց հիմնադիր երրորդութեան յիշատակը, տուաւ իւրաքանչիւրին ամփոփ կենսագրականը: Ապա անդրադարձաւ Դաշնակցութեան հիմնական նպատակին եւ ներկայացուց կատարուած աշխատանքներուն գլխաւոր արդիւնքները:

Հանդէսին պաշտօնական մասը վերջացած՝ սկսաւ ընտանեկան բաժինը: Ներկաներուն հրամցուեցաւ, թէյ, կաթ եւ կարկանդակ: Երգեր, արտասանութիւններ, նուագ, խմբերգներ շարունակուեցան մինչեւ վերջ, ընտանեկան ջերմ մթնոլորտի մէջ:

ԱՆԱՀԻՏ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Գրագիտուհի Մաննիկ Պէրպէրեան կը գրէ «Երէք շօճինըրուն շուքին տակ» վերնագրով, Սկիւտարի իր տպաւորութիւնները: Նաեւ ունի, ուրիշներու կարգին, տպագրուելու պատրաստ հատոր մը «Մեր նիւրանոցը» քան դիմանկարներ գրական դէմքերու: Ֆրանսերէն բանաստեղծութիւններու իր երկրորդ հատորը — « Լը Շաթօ Ինաշըվէ» պիտի երեւայ շուտով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (71)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Զ.

ՏՈՔԹՈՐԸ

Գանձապահը՝ հանըմին մտածկոտ երեւոյթին առջեւ՝ շարունակեց իր փաստաբանութիւնը.

— Ամիրայի թոռ եղիր, տոքթոր եղիր, աղուոր երիտասարդ եղիր եւ ճէպդ փարա մ'ունենար ... չիտակը զօռ բան է. նորէն դուն գիտես, հանըմ, քու գիտնալիք բանդ է... ինծի մնայ նէ ...

— Քանի որ դուն մեր նիւթական վիճակը գիտնալով յարմար կը տեսնաս կոր: Թադէոս աղա, առանց ըսածիդ պէս կ'ընենք, պատասխանեց վերջապէս տիկին Մարկոսեան, իր յետին վարանումներուն յաղթելով. չիտակ է, տոքթոր ըսածդ զըպանը փարա ունենալու է ... Ախ, ո՞ւր է ան առաջին հարստութիւնենիս, ողբաց հէք կինը ձեռնամած, ինչո՞ւ ասանկ եղանք. զաւակս հիմա ոսկիին մէջ պիտի լողար ... ինչո՞ւ ասանկ եղանք, Աստուած իմ ... Ախ ...

— Ախ, արձագանգեց Թադէոս աղա ողբերգական դէմքով մը:

Ցետոյ, իր մխիթարող հրեշտակի դերին դառնալով.

— Քանի մը տարի ալ աղուոր սիմէ, հանըմ, «ամենայնի վախճանն է գովելի», կ'ըսէ Աւետարանը. սա Արշակնիս մէյ մը հասնի, տոքթոր ելլայ, ամէն բան կը մոռցուի, ամէն բան տեղը կը գտնայ, հոգ մընէր, իմ ո՞ր ըսածս չէ էլեր, կիտես ա ...

— Աստուած լսէ ձայնդ, հառաչեց խեղճ մայրը լալագին շեշտով:

Ցառաջիկայ առթիւ ապարանք գալուն, Բարթող աղային յայտնուեցաւ թէ Ղալաթիայի համբաւաւոր Փապրիքային ամսական եկամուտը ուղղակի Արշակին պարտաւոր էր յանձնել, ամէն համարատւութիւն անոր ներկայացնել, եւն.:

Այս լուրը աղէկ տպաւորութիւն մը չըրաւ մասվաճառին վրայ, որ ողջ աչքը քթթեց, կինճի դունչը անհանգիստ կերպով շարժլեց, բերանը բացաւ բան մը ըսելու, դիտողութիւն մը ընելու համար, բայց միմիայն «բէք աղէկ», գլխուս վրայ» մը կրցաւ արտասանել:

Բայց տունէն դուրս ելլալուն, ճամբան, պոռթկաց.

— Ծօ՛, ծօ՛, ծօ՛, գործ ունինք, սա էր պակաս ... առ քեզի փորձանք մը. ծօ որի՞ն միտքէն կ'անցնէր քի ատ բալուճա պիտի մեծնար տէ մեր գործին էնկէլ պիտի ըլլար. ծօ վայ չունչանորդի, ծօ սա ո՞ւրկէց էր ելաւ... ծօ ան չան զաւակը մանթար կը կլլէ՞... Ատ Փապրիքային էրեսէն քանի մը ամիսը հեղ մը քանի մը օսկի ճէպկլլէմէ կ'ընէինք կոր, սաչախը կոտրեցաւ, տուտը սախտեցաւ, չաթըն ծակեցաւ Փիլան կ'ըսէինք կը կլլեցնէինք կոր ատ կնկանը... Զէ, եավրում, աս չը կլլեր, Թախտակի կտոր մը բըդաւ ըսես, կ'երթայ կը նայի... Լմնցար, Բարթող, լմնցար, կուլար մասվաճառը, երկու ձեռքերը գլխուն զարնելով. վախ, եավրունես, վախ, խապար չունինք քի պատառնիդ պերաններնուդ դուրս կը քաշեն կոր ...

Խեղճ մարդը պահ մը կանգ առաւ, իր կացութիւնը աչքին առջեւը բերելու համար ասանկ անակնկալ աղէտի մը ծագմանը միջոցին.

— Հը, մըմոայ, Կատարինէիս ճէհէզին կէսը եղած է.. ճէհէզին կէսը էղաւ ամմա, եավրուս ալ քառասունին մօտ մը մնաց... քառասուն, ամմա ասիկա մենք կիտենք մինակ, հալիսը թող էրսունը – հինգէն անդին չկիտնայ... չէ, էրսունը – հինգէն անդին չեմ անցնիր չըլլար, չըլլար պէ, էրսունըհինգը անցած աղճիկը վո՞վ կ'առնէ... տիրի տիրի մեռցունե՞մ, ծո՞վը նետեմ կէիկի պէս աղճիկներս, էս անոնց համար փարա խարճեր, սիրտ հատցուցեր եմ ... հա երկու ճուվալ օսկի ծովը նետեր եմ հա Կատարինէս Մագթաղինէս... էս խալիլ չեմ ըլլար, Աստուած ալ խալիլ չըլլար քի ատ կատանայի պէս ...

Ցանկարծ կեցաւ՝ կսկծալի, ահաւոր հեռապատկերէ մը ըղեղը ցնցուած.

— Աճապա կ'ըլլա՞յ մի, կ'ընե՞ն մի կ'ըսես, Բարթիկ ... ծօ լմնցար, մեռար, ատ պանը էղաւ նէ հապը կլլեցիր... մէկալ խրատներն ալ ատ կեանին տակը առնելուին կապուի նէ Բարթիկը լմնցաւ. ալ խմըրըմըր չիկայ, չըլլար, ամիսն ալ երկու իրեք հարուր դրուշս հավան էլաւ, էս ալ մէտեղ, եավրուներս ալ մէկտեղ..

Հրէշը, այս երկիւղներուն, ապագայ այս քայքայումներուն մտածման ազդեցութեանը տակ դողդղահար կ'երթար, կը քալէր քայլամոլոր, եղոտ ճենճոտ ֆէսը մէկ քովին վրայ ճմրթկուած, գինովի պէս երերտալով:

— Լմնցանք, լմնցանք, կը մոլտար, մախսըմներս անուէթի պիտի մեռնին, ճէհէզնին պիտի չչինուի, աշխրքի էրէս պիտի չտեսնան, ահ մէկ չափխրնին համար, սա մէկ սիւրդիւկին համար, ծօ վո՞ւրկից էր մեծցաւ տէ լոխունուս ասանկ փորձանք էղաւ, աճապար մէկ ճարը կա՞յ... ճարը, ճարը, ճարը ...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԵՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Էքպէրեան Ցարութիւն եւ աղջիկը, Գ. Էքպէրեան Թորգոմ, Տէր եւ Տիկին Անտրէ Լըմէր, Այրի Տիկին Էքպէրեան Առբինէ, Այրի Տիկին Սէթեան Ազնիւ (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Քէօ - թահեայեան Բիւզանդ եւ զաւակները, Այրի Տիկին Տէր Ազարեան Վերժին եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մեծատուր - եան Ցակոբ եւ զաւակները, Այրի Տիկին Սարըգիւզէլեան Երանուհի եւ զաւակնե - րը, Այրի Տիկին Էքպէրեան Անժէլ եւ զա - ւակները, Տէր եւ Տիկին Գահատուրեան Սիմոն եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գա - պէրեան Տիրան եւ զաւակները, Այրի Տի - կին Էքպէրեան Նեվրիկ, Տէր եւ Տիկին Մինէլեան Հայկազ եւ զաւակները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն մահը իրենց սի - րեցեալ մօր, մեծ մօր, կեսրոջ, քրոջ,

ԱՑՐԻ ՏԻԿԻՆ ԷՔՊԷՐԵԱՆ ՄԱՔՐՈՒՀԻԻ
(Ծնեալ Մեծատուրեան, Իզմիտցի)

մահը, որ տեղի ունեցաւ Դեկտեմբեր 6 - ին, 83 տարեկանին :

Ցուղարկաւորութիւնը պիտի կատար - ուէր 9 Դեկտեմբեր, Չորեքշաբթի օր ժա - մը 15ին, Շավիլի եկեղեցին : Մարմինը պիտի ամփոփուի Շավիլի ընտանեկան դամբարանին մէջ

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել :

ԲՆԱԿԱՐԱՆԻ ՀԱՍՑԷ —
13 Րիւ Ալֆրէտ Ֆուռնիէ, Շավիլ (Սէն Է Ուազ):

Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ «ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ» ԽՈՒՄԲԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Դեկտեմբեր 13ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր, Պրասըրի Զիմմեռի գետնայարկը, 1, Փլաս տիւ Շաթլէ, Մէթրօ Շաթլէ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Որբերու Օգն. Մարմինը շնորհակալու - թեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Գառլօ Մոստիչեանէ երեք հազար ֆր. Գ. Բամ - պուքճեանի յուղարկաւորութեան առթիւ:

×

Մանուկեան Եպիսկոպոսի առաջնորդու - թեամբ, Լիոնի Եկեղեցւոյ շինութեան ի նպաստ հանգանակութիւնը կը շարու - նակուի: Ռօանէն հետեւեալ ազգայիննե - րը մասնակցած են հանգանակութեան :

Գ. Գ. Գառնիկ Սարգիսեան 25.000 Ֆր., Անդրանիկ Մինասեան, Խորէն Ցովհան - նէսեան, Ցակոբ Արսլանեան 10.000ա - կան, Մեսրոպ Թորոսեան, Աւետիս Խը - րիմեան, Սահանեան հինգ հազարական, Առաքել Տէմէճեան երկու հազար, Ցա - կոբ Զուլումեան հազար ֆրանք :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊ. Խաչի Կրընոպլի «Մանուկներու Օր»ը, մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի Ցունուար 31ին, Րիւ Ժէի սրահին մէջ :

×

3 Ցունուար 1960, Կիրակի ժամը 4-24, Ֆ. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը, Օթէլ Լիւթէ - սիայի մէջ:

7 Ցունուար 1960, Կապոյտ Խաչի Կեդր. վարչութիւնը Փարիզի շրջանի տասը մասնաճիւղերով կը տօնէ «Մանուկներու Օր»ը, Փըթի Ժուռնալի մեծ սրահին մէջ:

×

Վիէնի Կ. Խաչի պարահանդէսը Ցուն - ուար 9ին: Մանրամասնութիւնները յա - ջորդով :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Լաւ մեքենագրող երիտասարդ օրիորդ մը: Ներկայանալ «Ցառաջ»ին :

Կ. ՄԵՀԵԱՆԻ

Երկերու հրատարակիչ յանձնախումբը լոյս ընծայած է Ա. հատորը

"ԵՕԹ ՋՐԿԵԱԼՆԵՐ ԵՒ ԵՕԹ ՕԺՏԵԱԼՆԵՐ"

(Իմաստասիրական էջէնաքներ)

Դիմել հայ գրավաճառներուն:

Գաւառի համար՝ Գ. Ա. Քէօսէեանի, (Ֆօթօ Ռէքս, Մարսէյլ):

Գին՝ 600 փրանք :

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տիկին Վարդուկեան Համբար Համբար - եանի մահուան քառասունքին առթիւ հա - զար ֆրանք կը նուիրէ Շաւարշ Միսաք - եան սրահին: (Ստանալ Ցառաջէն):

ՇԱՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբը հինգ հազար ֆրանք կը նուիրէ Մշակոյթի Տան «Գեթսաղիմ Բալայեան» սրահին: (Գումար 484.500 ֆրանք):

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՀԻՆ ՏԱՐՈՒԱՆ ՀԵՏ
ՓԱԿԵՑԷՔ
ՁԵՐ ՀԻՆ ՀԱՇԻՒՆԵՐԸ

Նոր Տարի
Նոր Ցրանք
Նոր Բաժանորդին

Շնորհակալութեամբ.
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՑԱՌԱՋ»Ի

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.—Հ. Յ. Դ. Գէլվիքի «Ռոստոմ» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21-ին, Փլաս տէ Ֆէթի սովորական վայրը : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը ան - հրաժեշտ է :

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովո - րական հաւաքատեղին :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան, Հ. Յ. Դ. «Ռու - բէն» Ուսանողական Միութեան եւ Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի խառն ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Հինգշաբթի ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն հետեւեալ խումբերը ժողովի կը հրաւի - րէ.—

Ակնունի ենթակոմիտէն 12 Դեկտ. Շա - բաթ իրիկուն ժամը 20.30ին:

Համազասպ ենթակոմիտէն 13 Դեկտ. Կիրակի առտու ժամը 10ին:

Վռամեան ենթակոմիտէն 13 Դեկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

Զաւարեան ենթակոմիտէն 19 Դեկտ. Շա - բաթ իրիկուն ժամը 20.30ին :

Շ. Միսաքեան խումբը Շաբաթ (19 Դեկտեմբեր) իրիկուն ժամը 20.30ին:

Ընկ. Կարօ խումբը 20 Դեկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

ՓԷՆԻ

Տարեկան վաճառքը ի նպաստ օտար գրա - գէտներու Տան, Դեկտեմբեր 12ին ժամը 15էն 19 Իւնէսքօյի պալատը (Փլաս Ֆոն - թընուա). Վիքթոր Կարտոն կը ստորա - գրէ իր գիրքը՝ Լը վեռ Սոլէյ տը լա վի:

Հայկական Տօներու
Հայկական Նուէր
Հայ Երգը

ՂԵԿԱՎԱՐ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Սիփան - Կոմիտաս

ՆՈՐ ՏԱՐԻ — ՆՈՐ ՍԱԼ

Դիմել Ցառաջին եւ գրատուն Հրանտ - Սամուէլ :

—ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ—

ՎԻԷՆ.— Կապ. Խաչի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկե - րուհիները անխտիր, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը երեքին, Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ: Շատ կարեւոր օրակարգ:

ԿԱԳ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի Թէյասեղան - ընդհ. ժողովը, Դեկտեմբեր 15ի Կիրա - կին, կէսօրէ ետք ժամը երեքին, դպրո - ցին սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդ - րուի ընկերուհիներէն ըլլալ ճշդապահ :

ԿԱԳ. ԽԱՉԻ Կեդր. Վարչութիւնը միջ - մասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի իր տասը մասնաճիւղե - րը, այս Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, Ռէժանի վերնայարկը, մէթրօ Քատէ : Կը խնդրուի բազմանդամ ներկայ գըտ - նուիլ :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ամասիոյ Հայր. Մի - ութեան երկսեռ երիտասարդաց կողմէ :

Ի նպաստ իր պատմագրքի հրատարա - կութեան :

Այս Շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս, Ալ - համպրայի շքեղ սրահներուն մէջ, Պուլ - վար Շավ, 340 :

Պիտի նուագէ ՉԻԿԱՆՆԵՐՈՒ նշանա - ւոր հնգեակը :

Orchestre Roger Frolens

եւ իր ծանօթ երգիչը՝ ՄԱՐԻՕ ՍԱՆՉԷՋ

ԼԵՒՈՆ ՄՕԶԵԱՆԻ ՑԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ֆրանսահայ Լսարանը եւ Հայ Գրողնե - րու Միութիւնը կը հրաւիրեն հասարա - կութիւնը այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժա - մը 21ին, Քատէի սրճարանին վերնայար - կը, ուր յարգանքի երեկոյ մը տեղի պի - տի ունենայ ողբացեալ՝

ԼԵՒՈՆ ՄՕԶԵԱՆԻ

մահուան առաջին տարելիցին առթիւ:

Այդ օրը հրապարակ կ'ելլէ ողբացեալին մէկ անտիպ գործը :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԾԱՌ
ԿԻՐԱԿԻ, 20 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

Վարժարանի Ծնողաց Միութեան կազմակերպած Ծնունդի ծառի հան - դէսը կը կատարուի դպրոցի սրահին մէջ՝ ժամը 15էն 22 :

Գեղարուեստական մշակուած բա - ժին, ներկայացումներ, մրցումներ, արտասանութիւններ, երգեր աշա - կերտներու կողմէ:

Աւանդական վիճակահանութիւն՝ հարիւրաւոր թանկարժէք առարկա - ներով :

Ճոխ սեղան, հայկական եւ եւրո - պական համադամ կերակուրներով:

Սիրով կը հրաւիրուի հայ հասա - րակութիւնը :

ԵՂԱՆԱԿԻՆ ԱՄԷՆԷՆ ՓԱՑԼՈՒՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՇԱՐՊՕՆԻԷՐԻ ԿՐԱՆ ՍԷՐՔԼԸ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Ի նպաստ Լիոնի Եկեղեցւոյ Շինութեան, Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութեան կողմէ կազմակերպուած պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Ցունուար 10ին, Կիրակի օր, ժամը 16էն մինչեւ առաւօտ :

Փարիզի ՍՕՍԻ Ֆօլքլորիկ խումբը պիտի ճոխացնէ այս պարահանդէսը, հայկա - կան հաճելի եւ ինքնուրոյն պարերով եւ երգերով :

Նոյնպէս Շարպօնիէրի միջազգային խումբին աքրաֆսիոններով եւ նուագա - խումբով ճոխացած :

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, կը խնդրուի յարգոյ հայ ժողովուրդէն, այժմէն ապահովել իրենց սեղաններն ու տոմսերը :

Հեռաձայնել.— 28-54-03 եւ կամ ժամը 16էն յետոյ 60-47-18:

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

"ARMENIE IMMORTELLE"
"ԱՆՄԱՀ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ"

DISQUE VOGUE
33 tours, 30 cm.
No MC 20162
VOLUME 4

Հայ տոհմիկ ռոմանթիք երաժշտութեան չորրորդ սկաւառակը No MC 20162

Առաջին անգամ ըլլալով STÉOROPHONIQUE պատրաստութեամբ

Ցղացում եւ ղեկավարութիւն ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Կը պարունակէ 15 կտոր. 45 վայրկեան տեւողութեամբ

Մասնակցութեամբ Փարիզի Հայկական երգչախումբի եւ մեծ նուագախումբի մը

1.— Ծաղկիր Ազատ իմ հայրենիք, 2.— Զոյգ աչեր, 3.— Զանգեզուր, 4.— Սիրուն մանիշակ, 5.— Չեմ կրնա խաղա, 6.— Հնձւորուհիք, 7.— Գարուն ա, 8.— Խումար, 9.— Համով աղջիկ, 10.— Տանդրչորս, 11.— Ջուարբ գիւղացիք, 12.— Իմ եարի բոյը, 13.— Վարդով պար, 14.— Պինկէօլ, Հով լինի:

Երգարանով միասին ստանալու համար դիմել ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆի, 14, Rue Fetit, Faris Tél.: BOT. 99-22 եւ եկեղեցւոյ դիւանատունը.

Գաւառի համար առաքում խնամուած ծրարով, contre remboursement Գին 2900 փրանք

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն ,տար. 4000 ֆր.վեց.2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 10 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

JEUDI 10 DÉCEMBRE

1 9 5 9

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8668 35EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4469

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄՈՍԿՈՖԻՆ ՍԱՐՍԱՓԸ

Այզընհաուըրի Անգարա այցելութիւնը առիթ ընծայեց Թուրքերուն իրենց կեղծ քաղաքավարութեան եւ խաբեբայական քաղաքականութեան լրիւ պատկերը հրապարակաւ եւ հանդիսաւորապէս ցուցադրելու :

Յաղթական կամարներ, փաղաքշական ցուցատախտակներ, տավուլ - զուռնաներ, խայտաբղէտ, գեղջկական զգեստաւորումով պարախումբեր մաս կը կազմէին այս արտակարգ ընդունելութեան, որուն համար չարաթներ առաջ սկսեր էին պատրաստութիւններ տեսնել :

Ինչո՞ւ այս իրարանցումը :

Անգարայի վարիչները ի՞նչ կ'ուզէին հասկցնել Միացեալ Նահանգներու Նախագահին։ Ի՞նչ կ'ակնկալէին անկէ : Կամ ի՞նչ կ'ուզէին որ չընէր անիկա :

Ոսկով - ձեռքով անձնատուր Ամերիկայի,— որուն տոլարներուն շնորհիւ է որ գէշ աղէկ երկու ծայրերը իրար բերելու ճիգեր կ'ընէ , — բացէ ի բաց դիրք ճշդած Խորհրդային Միութեան դէմ, իբրեւ «մրջնաբերդը Հիւս. Ատլանտեան Ուխտին», ինչպէս կը սիրեն գրել ամերիկեան թերթերը, Թուրքիա այժմ գլուխը կորսնցուցած է՝ Ուաշինկթընի եւ Մոսկուայի սիրաբանութեան առթիւ :

Ի՞նչ պիտի ըլլայ իր վիճակը, եթէ յանկարծ հակամարտ երկու ճակատները իրարու հետ լեզու գտնեն ..

« Խաղաղութի՞ւն, այո՛, բայց ո՛չ գի՛ն ջուրի» կը պատգամէր Անգարայի ցուցատախտակներէն մէկը :

Միջազգային մամուլը խօսելով Խորհրդային Միութեան եւ Թուրքիոյ մասին, կը շեշտէ թէ երկու երկիրները Կովկասի կողմէն 400, Պուլկարիոյ կողմէն 200 քիլոմեթրի վրայ սահմանակից են :

Փիէր եւ Ռընէ Կոսէ իրենց վերջին յօդուածին մէջ երկու երկիրները ծովէն ու ցամաքէն սահմանակից ցոյց կուտային 2300 քիլոմեթրի վրայ։ Ու յայտնելէ վերջ թէ Թուրքիա տասներկու տարիէ ի վեր կը շահագործէ «պաղ պատերազմը» Ամերիկայէն տոլարներ քաշելով — առանց կարենալ հաւասարակշռելու իր ելեւմուտքը հարց կուտային թէ, ի՞նչ կացութիւն պիտի ստեղծուի իրեն համար ռուսեւամերիկեան բարեկամութեան մը պարագային :

Ամերիկա ցարդ (1947 - 1959) երեք միլիառ տոլար տուած է Թուրքիոյ, երկու միլիառը զինուորական ծախքերու համար, մէկ միլիառը իբրեւ տնտեսական օժանդակութիւն :

Անգարայի շքեղ ընդունելութենէն վերջ, Ճէլալ Պայար յաջողեր է Այզընհաուըրէն խոստում ստանալ թէ բացի Ամերիկայէն՝ դաշնակից ու բարեկամ երկիրներն ալ նիւթական աջակցութիւն պիտի ընեն Թուրքիոյ։ Սակայն Նախագահը ոչ մէկ նոր յանձնառութիւն ստանձներ է Նախկին Պաղտատի Ուխտին անունով :

« Մոսկոֆին սարսափ»ը դամոկլեան սուրի մը պէս կախուած է Թուրքիոյ գլխուն, ինչպէս կը հաւաստեն Ֆրանսացի լրագրողները :

Այդ մշտնջենական սարսափէն միանգամ ընդ միշտ ձերբազատուելու համար արտակարգ ճիգեր ըրին Անգարայի վարիչները, մասնաւորաբար 1950էն ի վեր, երբ իշխանութեան գլուխ եկաւ դեմոկրատ կուսակցութիւնը, կամօքն Միացեալ Նահանգներու :

Ինքնակոչ մասնակցութիւն Քորէայի պատերազմին — հակառակ Հալք կուսակցութեան բողոքներուն։ Անդամակցութիւն Ատլանտեան Ուխտին եւ անոր լրացուցիչ Ուխտերուն , նաեւ Եւրոպայի Խորհուրդին։ Ու ներկայիս ալ ջանքեր՝ Հասարակաց Շուկային մասնակցելու : Այս բոլորը կը ձգտին ապահովելու Արեւմուտքի լրիւ աջակցութիւնը Թուրքիոյ՝ վտանգի մը պարագային։

Սակայն եւ այնպէս «Մոսկոֆին սարսափ»ը կը շարունակէ մնալ Անգարայի վարիչներուն մղձաւանջը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ ՀԱՐՑԸ ՄԱԿ-Ի ՄԷՋ

"ՊԱՐՊԵՑԷՔ ՁԵՐ ԲԱՆԱԿՆԵՐԸ" Կ'ԸՍԷ ՔԱՊՈԹ ԼՈՃ՝ ՌՈՒՍԵՐՈՒՆ

Հունգարական հարցը դարձեալ վիճաբանութեան դրուեցաւ ՄԱԿի մէջ։ Մըրսօ, ՄԱԿի ներկայացուցիչը, Հունգարիոյ մասին պատրաստած իր տեղեկագիրը ներկայացուց ժողովին, շեշտելով թէ խորհրդային եւ հունգարական կառավարութիւնները մերժեցին օժանդակել իր առաքելութեան : Մըրսօ աւելցուց թէ այդ կառավարութիւնները մերժեցին նաեւ նկատի առնել ՄԱԿի որոշումները։ Ինչպէս ծանօթ է, Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը կը պահանջէր որ օտար բանակները Հունգարիայէն քաշուին եւ վերջ մը դրուի սարսափի վարչակարգին.

Անդրադառնալով անցեալ շաբաթ Փեշթայի մէջ Խրուշչեւի խօսած ճառին, սըր Լեզլի Մըրսօ հաստատեց թէ Խ. Միութեան Վարչապետը հունգարական յեղափոխութեան պատճառները Հունգարիայէն դուրս կը փնտռեր, քանի որ վերջապէս ընդունեցաւ թէ համայնավար վարչակարգը, Ռաքոզիի օրով, մեծ սըխալներ գործած է Հունգարիոյ մէջ եւ յեղափոխութեան պատասխանատուութեան մեծագոյն բաժինը ունի :

Միացեալ Նահանգներու անունով, Հանրի Քապոթ Լոճ յայտարարեց թէ հունգարական կառավարութիւնը թոյլ պէտք է տայ որ ՄԱԿի ներկայացուցիչը Փեշթա երթայ, աւելցնելով թէ խորհրդային ուժերը այլեւս պէտք է պարպուին Հունգարիայէն «երկաթէ վարագոյրը» վերցնելով սահմաններու վրայէն :

24 երկիրներու կողմէ վաւերացուած ծրագիր մը ներկայացնելով, Քապոթ Լոճ մասնաւորապէս շեշտեց այն պարագան թէ Խ. Միութիւնն ու Հունգարիոյ կառավարութիւնը կը շարունակեն անտեսել ՄԱԿի առաջարկները, հետեւաբար, Ամերիկայի պատուիրակը պահանջեց .—

1.— Մոսկուայի եւ Փեշթայի կառավարութիւնները պէտք է յարգեն ՄԱԿի համաձայնագիրը :

2.— Հունգար ժողովուրդին անկախութիւն պէտք է տան :

3.— Պէտք է դադրեցնեն 1956ի ըմբոստութեան մասնակցողներու գնդակահարութիւնը , որ տակաւին կը շարունակուի :

Քապոթ Լոճ պատճառաբանելով իր ըսածները, յայտարարեց . — Մենք շատ վստահութիւն չունինք ապագային վրայ, քանի որ հունգար կառավարութեան ղեկավար Եանոս Քատար , վերջերս տակաւին, Նոյեմբեր 30ին յայտարարեց. « Տակաւին մաքրելիք հաշիւներ ունինք հակայեղափոխականներու հետ » :

Միացեալ Նահանգներու ներկայացուցիչը աւելցուց թէ Խրուշչեւ յեղափոխութեան պատասխանատուութիւնը կ'ուզէ ձգել Ռաքոզիի կառավարութեան վրայ , Քատարի դիրքը զօրացնելու եւ անոր « անմեղութիւնը » ցոյց տալու նպատակով :

Խ. Միութիւնը եթէ կը հաւատայ « Քէմփ Տէյվիտի » գաղափարին , իր բանակները պէտք է քաշէ Հունգարիայէն :

Ֆրանսայի ներկայացուցիչ Արման Պերար միջամտութիւն մը ընելով, մաղթեց որ հունգար ժողովուրդը հետզհետէ վերագտնէ ժողովրդավարական իր ազատութիւնները ,որոնց համար ըմբոստացաւ 1956ին եւ յոյս յայտնեց որ 24 երկիրներու կողմէ պատրաստուած ծրագիրը ժողովին մեծամասնութեան կողմէ պիտի վաւերացուի :

Վերջապէս խօսք առաւ հունգար ներկայացուցիչ Եանոս Փիթըր , պատուիրակներէն խնդրելով որ միջազգային մթնոլորտը չխռովեն կրկին «տաղտկալի» բանավէճերով, հարցի մը համար՝ որ «ձգտումնաւոր կերպով ներկայացուած է եւ որուն միակ նպատակն է ինքնիշխան կառավարութեան մը ձեւը փոխել » :

Օրը Օրին

ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ՀԱՐՑՆԵՆ

— Անցեալ օր, ձեր թերթին մէջ գրած էիք թէ Անգլիոյ Ազգային Եկեղեցիին Բ. «Կաթողիկոս»ը, Եորքի Արքեպիսկոպոսը յայտարարեր էր Նիւ Եորքի մէջ թէ Քրիստոնեայ եկեղեցիները կրնային, օր մը, միանալ, եթէ Հռոմէական Եկեղեցին հրաժարէր Պապին Անսխալականութեան վարկածէն : Հիմա, ըսէք տեսնեմ — Պապական Անսխալականութիւն ի՞նչ ըսել է ... Երբ սատանի լուրեր կուտաք, հետն ալ քիչ մը բացատրութիւն տուէք, մարդ Աստուծոյ, որպէսզի բան մը սորվինք...

— Մենք կրօնական , դաւանական խնդիրներով չենք զբաղիր եւ զբաղելու ալ իրաւունք չունինք .... Բայց, նկատելով որ ձեր հարցումով կրնայ շահագրգռուիլ ընդհանուր ազգաց պատմութիւնը սիրող եւ ուսումնասիրող ուրիշ մէկը, բացառաբար կը պատասխանենք :

— Շնորհակալ եմ ...

— Վատիկանի Տիեզերականը — այսինքն 20րդ ու վերջին Տիեզերականը — որ Պիոս Թ. Պապի օրով, դեկտեմբեր 20, 1869ին բացուեցաւ եւ *քննըրուն տարիէ ի վեր «փակուած չէ»*, յայտարարեց որ երբ Պապը խօսէր *ի պաշտօնէ*, այսինքն, երբ, իբրեւ Հովիւ ու Դատաւորդ, սահմանէր Տիեզերական Եկեղեցիին հաւատքն ու բարոյականը շօշափող վարդապետութիւն մը, Անսխալական էր:

—Հա՛, իբրեւ մարդ — ինծի, քեզի պէս մարդ — Եորէ՞ն Անսխալական է ...

— Ո՛չ... Պապը Անսխալական չէ իբրեւ պարզ եկեղեցական , իբրեւ Եպիսկոպոս Հռոմի, իբրեւ Արքեպիսկոպոս Հռոմի Նահանգին, իբրեւ Առաջնորդ Իտալիոյ եւ իբրեւ Պատրիարք Արեւմուտքի : Պապը Անսխալական է, երբ կը մեկնաբանէ վարդապետական տեսութիւն մը եւ այդ պարագային իր մեկնաբանութիւնը անվիճելի է եւ անքննադատելի ...

— Ուրեմն, Պապը սխալական է իբրեւ մարդ ...

— Այո, ան ալ կրնայ մեղք մը գործել ինչպէս ուրիշ մէկը եւ պարտաւոր է ապաշխարելու ...

— Շատ լաւ ... Հիմա ըսէք թէ Աղեքսանդր Զ. Պապը (1442 - 1503) որ բարոյականէ զուրկ եւ աշխարհիկ բարքերու մէկ տէրն էր, ինչպէ՞ս կրնար Անսխալական ըլլալ :

— Անսխալականութիւն եւ Անբասիրութիւն իրարմէ տարբեր բաներ են, կը բացատրէ Հռոմէական Եկեղեցին... Առաջինը որեւէ կապ չունի Պապին անձնական նկարագրին հետ ... Այս առթիւ, Եկեղեցին ձեր հարցումը ընողներուն ուշադրութեան կը յանձնէ Մատթէոսի Աւետարանին ԻԳ. Գլուխին, Երրորդ համարը ,որ կ'ըսէ — «Զամենայն ինչ զոր ասիցեն ձեզ, արարէք եւ պահեցէք, բայց զգործոցն նոցա մի առնէք ...» Ակնարկութիւնը Դպիրներուն եւ Փարիսեցիներուն մասին է ...

— Այսինքն, «անոնց ըսածը ըրէք բայց անոնց ըրածը մի՛ ընէք ...» Անանկ չէ՞.. Տեսա՞ք, ես ալ գրաբար կը հասկնամ եղեր ...

— Այո՛...

×

— Անգլիոյ մէջ, Լորտ մը վարչապետ կրնա՞յ ըլլալ ... Յիսուն տարի է, լրագիր կը կարդամ, օր մը օրանց լսած չեմ որ Լորտի մը համար «վարչապետ» ըսեն ...

— Կրնայ ըլլալ ... Օրէնքը չարգիլեր ... Վերջին անգամ Լորտ մը վարչապետ եղաւ 1895ին... Լորտ Սոլզպրին էր, որուն պաշտօնը տեւեց մինչեւ 1902 ... Այդ թուականէն ասդին ո՛չ ոք՝ Լորտերու ժողովէն, վարչապետական աթոռը բարձրացած է ..

— Ինչո՞ւ , կ'ուզեմ գիտնալ ...

— Որովհետեւ, Բրիտանական խորհրդարանին զոյգ Պալատներէն միայն Երեսփոխանական ժողովն է որ «ձայն» ունի ... Լորտերու ժողովը չէ կայսրութիւնը կառավարողը ... Վարչապետը պէտք է Երեսփոխանական ժողովին անդամ եղած ըլլայ, որպէսզի անկէ ներս մտնելու իրաւունք ունենայ եւ խօսի ի դիմաց կառավարութեան ...

— Հիմա հասկցայ.... Ուրիշ խնդ ...

— Ներողութիւն, տեղ չմնաց :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Նախագահ Այզընհաուըր Աֆղանիստանի մայրաքաղաք Քապուլի մէջ հինգ ժամ մնալէ ետք անցաւ Նոր Տելհի, որ իր շրջապտոյտին կարեւորագոյն հանգրուաններէն մէկը կը նկատուի. չորս օր պիտի մնայ Հնդկաստանի մայրաքաղաքին մէջ, բազմաթիւ խօսակցութիւններ ունենալով կառավարական դէմքերու հետ։ Միւս կողմէ, Քարաչիի մէջ զեկոյց մը հրապարակուեցաւ, որ կը շեշտէ թէ Փաքիստան եւ Ամերիկա Դաշնակիցներ են եւ կը շարունակեն գործակցիլ.կարծիքի ոչ մէկ տարբերութիւն՝ երկու երկիրներու միջեւ : Այզընհաուըր եւ Այուպ Խան իրենց խօսակցութեանց ընթացքին քննած են զանազան հարցեր , որոնց մէջ ուշագրաւ է Քաշմիրի խնդիրը. հողամաս մը՝ որ վէճի առարկայ է Չինաստանի եւ Փաքիստանի միջեւ։ Երկու Նախագահները խօսած են նաեւ ամերիկեան օգնութեան մասին, որ տարեկան 250 միլիոն տոլար է :

ՊԵԼԺԻԱԿԱՆ ՔՈՆԿՈՅԻ մէջ ցեղախումբերու կռիւը դարձեալ ծայր տուաւ Քազէի մէջ, որ Լէոփոլտվիլէն 700 քիլոմեթր անդին կը գտնուի։ Լիւլիւա եւ Պալիւպա ցեղախումբերու բախումին ընթացքին 15 հոգի սպաննուած են եւ 25ուրիշներ վիրաւորուած . զոհերու մէջ կին մը եւ երկու փոքրիկներ կան :

ԱՆԳԼԻՈՅ Գաղութներու նախարար Մաք Լոտ Մալթա գնաց. այս առիթով կազմակերպուած քաղաքական միթինկի մը մէջ, 25.000 հոգիի առջեւ խօսք առնելով , Մալթայի նախկին վարչապետ Տոն Մինթոֆ (աշխատաւորական) յայտարարեց. — Մենք պատրաստ ենք մեր անկախութիւնը եւ Անգլիոյ կը մնայ դուրս ելլել մեր սահմաններէն, այլապէս՝ պիտի կռուինք մինչեւ վերջ :

ՓԵՔԻՆԻ « Թա Քունկ Փաօ» թերթը եւ Մոսկուայի «Փրաւտա»ն հակամերիկեան յօդուածներ հրատարակած են իրենց վերջին թիւերուն մէջ, քննադատելով Նախագահ Այզընհաուըրը որ կ'ուզէ շարունակել «պաղ պատերազմ»ը :

ԴՊՐԵՎԱՆՔԻ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆԸ

Ա․

Շատ է ըսուած, թէ Հայց․ Եկեղեցին եղած է կեդրոն Հայ Մշակոյթի, թէ հայ վանքերը եղած են պահապան հայ արժէքներու․ անոնց մէջ աճած է հայ արուեստը, անոնց մէջ զարգացած է հայ երաժշտութիւնը, հայ գիրն ու գրչագրութիւնը։ Մեր ազգին մեծագոյն բարոյական հարստութիւնը կազմող հայերէն ձեռագիրները գրչագրուած ու նկարազարդուած են հայ վանականներու ձեռքով։ Միջին դարերու մեր ամբողջ ճարտարապետութիւնը տաճարական ճարտարապետութիւն մըն է, որ այսքան դարերու փոթորիկներէն ու փլուզումներէն ետք տակաւին հայ հանճարին փառքը կը ցոլացնէ։

Հարկ է սակայն, որ բացատրուի այս մեծ երեւոյթը․ ինչու Հայ Եկեղեցւոյ շուրջ աճած է Հայու հոգեկան հարստութիւնը։

Բացատրութիւններէն մէկը այս ըլլայ թերեւս, թէ հայ մտաւորականութիւնը իր ազատ ապաստանը գտած է Հայ Եկեղեցւոյ ամուր ու ապահով կամարներուն տակ։ Աշխարհի քաղաքական փոթորիկները Հայուն զլացած են ապահովութիւն ու խաղաղութիւն։ Թշնամի բանակները, իրենց սանձարձակ արշաւանքներու ընթացքին, ճնշած ու ճմլած են լոյսին բացուող ամէն ծաղիկ։ Ամէն կողմ աւեր, ամէն տեղ տառապանք է տեսած Հայը։ Եւ այդ կացութեան հակազդելով հայ միտքն ու հանճարը իրենց համար ամէնէն ջերմ մթնոլորտը եւ անվրդով ապաստանը գտած են հայ վանքը։ Հայու իմացական կորովը չէ ընկճուած պայքարներէն ու չէ հրաժարած կեանքէ եւ արդիւնագործութենէ, այլ իր անառիկ բերդը գտած է Հայ Եկեղեցիին մէջ։ Հայ արքաներն իսկ երբեմն հրաժարած են աշխարհի կռիւներէն եւ խաղաղութիւն փնտռած հայ վանքերու մէջ։

Հայ իմացականութիւնը, նիւթեղէն հարստութեանց անհաւոր կորուստներէն խրատուած, արտաքին հարստութեանց կուտակումէն դարձած է դէպի ներքին հարստութեանց կառուցումը, եւ իր ըստեղծագործ հոգիին գոհացումը փնտռած է անյափշտակելի, աննիւթական ժառանգութեանց հետապնդումին մէջ։ Հայ մարդը տեսած է, որ կալուած, ինչք, արջառ, ապրանք, ամէն տեսակ նիւթեղէն հարստութիւն ենթակայ է աւարի ու փլուզումի։ Տեսած է, որ հզօր պետութիւններն իսկ անկարող կը մնան խուժող հեղեղներու դիմաց թումբ կանգնելու եւ փրկելու սերունդներու վաստակով ձեռք բերուած ժառանգութիւնները։ Եւ եզրակացուցած է, թէ միակ ապահով ու անկործանելի հարստութիւնը՝ նիւթեղէնէն վեր՝ բարոյական գանձն է, հոգեկան բերդը։

Մեր հողը, աւաղ, յաճախ ապստամբուած է, մեր հոյակերտ տաճարները կործանած են ու ոսկի գահերը յափշտակուած, բայց ոչ մէկ թշնամի ձեռք կրցած է կողոպտել մեր լեզուն ու արուեստը։ Մեր մշակոյթը անյափշտակելի է։ Հայ միտքը ուրեմն բնական հակումով մը ինքզինք յանձնած է մշակութային կառուցումներու։

Կրնանք տալ նաեւ այս բացատրութիւնը, թէ հայ վանքերը ամէնուրեք եղած են հայ ժողովուրդի հաւաքավայրեր, ուր աճած է ժողովրդային կենսուրախութիւնը։ Ամէն գաւառ ունեցած է իր «Մայրավանքը», որ եղած է ոչ միայն իր սուրբերուն բնակավայրը, այլ՝ նաեւ իր ժողովրդային ժամադրավայրը։ Հայ վանքը եղած է ընկերային կեանքի կեդրոն, եւ մտաւորական տարրերու միջեւ շփման կէտ։ Տօնական մեծ օրերու, կամ գոնէ տարին մէկ անգամ վանքի տօնին, հայ ժողովուրդը ուխտաւորներու խումբերով եկած հաւաքուած է այդ վանքերուն մէջ, հետը բերելով իր յուզումները, երգերն ու պատմութիւնները, եւ զանոնք իրարու խառնած, փոխանակած, մտքի կայծ եւ արուեստի լոյս առաջ բերած։

Ժողովրդային այդ տօնախմբումներուն տեղի ունեցած են, կրօնական ջերմեռանդ արարողութիւններէ զատ, խնջոյք ու խաղ, երգ ու պար, բանաստեղծութիւն ու պատմութիւն եւ նկարի ու ձեռարուեստի ցուցադրութիւն։ Ժողովրդային այդ շփումներէն բնական կերպով պիտի աճէր ճարտարութիւն եւ արուեստ վանական կեանքի մէջ։

Վանական կեանքը Հայոց մէջ երբեք չէ մեկուսացած մենակեցութեան պատեանի մը մէջ։ Ընդհակառակն, ամէն հայ վանք եղած է իրական եւ արդիւնաւոր աշխատանքի կեդրոն մը, եւ այս՝ սկիզբէն ի վեր։ Օրինակ՝ Ս․ Գրիգոր Լուսաւորիչ, Հայաստան Աշխարհի մէջ գործելէ ետք, Տրդատ Թագաւոր ուզեց, որ ան իր յաջորդը ունենայ։ Իմացած ըլլալով, որ Գրիգոր ունէր երկու որդի — Վրթանէս եւ Արիստակէս — պատգամաւորներ ղրկեց անոնց, որպէսզի Հայաստան գան։ Արդ, Արիստակէս վանք մը մտած էր ու չէր փափաքեր աշխարհ վերադառնալ։ Այդ լսելով՝ արքունի պատգամաւորները Արիստակէսի ուղղեցին հետեւեալ յանկարծական խօսքը, որ կը ցոլացնէ հարազատ հայ մտայնութիւնը․

« Զի լաւ է, ասեն, քեզ գործ մշակութեանն Աստուծոյ քան զայդ մենաւորութիւնն բնակութեան յանապատս» (Ագաթ․ ծԻԴ)։

Եւ կ'եզրակացնէ վկայագիրը, Արիստակէս համոզուեցաւ ու եկաւ Հայաստան։ Մենք գիտենք մեր պատմութենէն, թէ ինչ արժանորդի եղաւ շարունակելու Լուսաւորիչ Հօր գործը։

Կայ սակայն սա մեծ իրողութիւնը — Հայ Եկեղեցին ոչ միայն եղած է ապաստանարանը հայ միտքի եւ պահապանը հայ արժէքներու, այլեւ եղած է ինքն իսկ աշխատանոցը հայ ստեղծագործ հանճարի։ Պարզ գանձատուն մը չէ եղած ան, կրաւորական կերպով «պահպանելու» ստեղծագործուած արժէքները, այլ գործօն մէկ աշխատանոցը եղած է հայ հանճարին։ Անոր լուռ կամարներուն տակ գրի առնուած է մեր ազգին պատմութիւնը․ այնտեղ ծնած ու զարգացած է մեր երաժշտութիւնը, քանդակագործութիւնը, նկարչութիւնը, ձեռարուեստը։

Իր այդ գործօն դերին մէջ ահա, Հայ Եկեղեցին կառուցած է հայ պատմութեան այն մասը, որ չէ գրուած տակաւին։ Հայ զինուորական քաջութեանց պատմութիւնը, գրուած է հայ քաղաքական յարաբերութեանց պատմութիւնը, գրուած է մեր արիւնի եւ արցունքի պատմութիւնը․ բայց ասոնք չեն ամբողջացներ հայ պատմութիւնը։ Կայ եւ հայ իմացական ստեղծագործութեանց, հայ մշակոյթի պատմութիւնը, որ պէտք է գրուի տակաւին։

Հայոց պատմութիւնը չի նմանիր ուրիշ ազգերու պատմութեան։ Պատմութենէ աւելի բան մըն է ան․ հոգի է ու խռովք։ Հայոց պատմութիւնը պատմութիւնն է հայ մշակոյթի։ Մեր քաղաքական ու զինուորական կեանքի պատմութիւնը կ'ընդհատուի շատ դարերով եւ կանգ կ'առնէ ԺԵ․ դարէն ասդին, մինչեւ մեր օրերու վերածնունդը։ Բայց ընդհատումի այդ անյուսալի դարերուն՝ դարձեալ շարունակած է հայ պատմութեան միւս գիծը, մշակոյթի պատմութիւնը։

Եւ ապահովաբար հայ պատմութեան մշակութային այս երակն է, որ ազատած է հայ ժողովուրդը այլասերումէ ու կորուստէ, անոր տուած է նկարագիր ու ոգի։ Հայ ժողովուրդի զգայնութիւններն ու մտայնութիւնները փոխակերպած է — քաղաքական ու զինուորական ուղիներուն փակումի շրջաններուն — դէպի կեանքի հոգեկան ու բարոյական մարզերը։ Փայտի, քարի ու մագաղաթի վրայ դրոշմած է հայ հանճարին պայծառութիւնը։ Եւ այդ կերպով ընդարձակած է Հայոց պատմութեան ըմբռնումը․ նեղ ու սովորական սահմաններէն, քաղաքական տարածներէն վեր՝ պատմութեան տուած է մշակութային բովանդակութիւն, ուր եւ կը կայանայ անոր համամարդկային արժէքը։ Հայը պատմական փորձառութիւններէն բիւրեղացուցած է իմաստութիւն մը, իր արուեստի ու գրականութեան ճամբով յայտնուող կեանքի մեկնաբանութիւն մը, որ խորապէս ցեղային ըլլալով հանդերձ՝ կը գտնէ նաեւ համամարդկային արժէք։

Հայ Եկեղեցին է ուրեմն, որ մեր ազգային պատմութիւնը ընդարձակած է քաղաքականէն, եւ զայն փոխակերպած՝ մշակոյթի պատմութեան։ Առանց Հայ Եկեղեցւոյ գրական, երաժշտական, ճարտարապետական, քանդակագործական, գրչագրական ու ձեռարուեստի այդ տարբերումէ, մենք պիտի չունենայինք մեր մշակոյթի պատմութիւնը, թէ իսկ ունենայինք մեր քաղաքական պատմութիւնը։

Ահա ինչ անգնահատելի արժէք կայ հայ վանքերու մէջ։ Ահա ինչ պատճառ ունինք ըսելու, թէ Հայ Եկեղեցին հոգեւոր հայրենիքն է Հայութեան։

(Խմբագրական «ՀԱՍԿ»ի)

(Շար․)

ՀԱՅՈՑ ՋԱՐԴԱՐԱՐ ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՄԱԼԹԱՅԻ ՄԷՋ

(1920 ՄԱՐՏ – 1922 ՅՈՒՆՈՒԱՐ)

(Գ․ եւ վերջին մաս)

Անատոլուի մէջ մղուող ազգային պայքարի ապագան չէր կրնար լռեցնել քաղաքական հակընդդէմ կիրքերը։ Իթթիհատականները, որոնք պատերազմի ատեն իրենց ձեռքին մէջ կեդրոնացուցած էին երկրին գերագոյն ուժերը, մեծամասնութիւն կը կազմէին Փոլվերիսթայի մէջ, անշուշտ անոնք բուռն բաղձանք մը ունէին նորէն տիրապետելու, փոխանակ մտածելու, թէ իրենք «սխալներ» գործած էին եւ պատասխանատու էին։ Քանի մը հոգի կ'ըսէին, թէ Անատոլուի կռուողները պատեհապաշտ են, եւ համոզուած էին, թէ շուտով կրկին իշխանութեան գլուխ պիտի գային (1)։

Կայանին մէջ գտնուող իթթիհատական մեծամասնութիւնը ամէն ջանք ըրաւ վարչական խորհուրդ մը ընտրելու, որպէսզի նկատի առնուէին կայանին վարչական, դրամական, հաւաքական խնդիրները եւ կապ հաստատուէր անգլիական հրամանատարին հետ (2)։

Անգամ մը, կազմուեցաւ «ոչ – կուսակցական» խմբակցութիւն մը, Ֆեթհի Օքեարի(3) գլխաւորութեամբ, որ յետոյ ղեկավար եղաւ Ազգային Ժողովին, ազատ – ընդդիմադիրներով։ Ես ալ անոնց հետ էի։ Ծահեցանք ընտրութիւնը։ Կարելին ըրինք բարելաւելու համար բանտարկեալներու վիճակը։

Սակայն, հին իթթիհատականները կատղեցան եւ նորէն դաւեցին, այնպէս որ ստիպուեցանք զզուանքով հրաժարիլ մեր գործէն։ Մենք քաղաքական դաս մը եւս առինք։

Օգոստոս 1921ին, բոլորին տեսակէտները փոխուեցան։ Մուսթաֆա Քեմալի կազմած ազգայնական նոր բանակը կասեցուցած էր Յոյները ճակատամարտով մը, որ մղուած էր Սաքարիա գետին մօտ, վտանգալի կերպով մօտիկ Անգարայի(4)։

Անգարայի ազգայնական նոր կառավա–

ԱՌԱՔԵԼՈՑ ՎԱՆՔԻՆ

ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐՈՎ

...ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԴՂԵԱԿԻ ՄԸ ՄԷՋ

Առաջին անգամ՝ տխուր առիթով մը։ Հօրեղբօրս տղան՝ Մամիկոնը, որ կ'ուսանէր վանքին մէջ եւ որբերու արհեստանոցին հսկիչն էր, ձիարշաւի մը պահուն՝ ձիէն վար կ'իյնար ու ծանրապէս կը վիրաւորուէր։ Վարդապետ մը զայն կը բերէր Մուշի մեր տունը։ Հայրս իր պաշտօնին բերումով՝ կը գտնուէր Պոլիս։ Հօրեղբայրներս՝ գիւղը։ Իսկ մայրս ալ՝ մահամերձ քրոջս, Հայկանոյշի անկողնին։ Ուստի հօրաքոյրս, Արեգնազը, եւ հօրեղբօրս կինը, Դալլալը, Մամիկոնի խորթ մայրը, աճապարեցին լեռան կարուկ ճամբով հասնիլ Առաքելոց վանք, վիրաւոր Մամիկոնի օգնութեան։ Ես, փոքր աղջիկ, հակառակ մօրս արգիլքին՝ լացի եւ ինկայ անոնց ետեւէն։ «Ղուրպան, լաօ, ճամբէն էրկէն է կը թաշկիս, յորի հարսնի՞ք կ'երթանց» կ'ըսէր մայրս։

Սակայն ես, կը յամառէի եւ կուլայի, «Առաքելոց վանքը տեսնել կ'ուզեմ, վանքը տեսնել կ'ուզեմ» կոչելով։ Ճարահատ երկու կիները միասին առին զիս եւ ճամբայ ելան։ Լոթի Մկրոյի աղբիւրին եւ վարժապետ Հայրապետի տան աղբեւէն կտրեցինք առուն, ելանք քաղաքէն դուրս եւ սկսանք մագլցիլ Շաշէի Դուրանն ի վեր, մեր երեսները խաչակնքելով անցանք հերոսներուն, Գէորգ Չաւուշի, Ղարսայ Ցակէի հողաթումբերուն եւ Աստղբերդի աւերակներուն մօտէն. հեւալով հասանք Ծիրինկատարի բարձունքը ուր պահ մը կեցանք շունչ մը առնելու համար։

Հայրենի անմոռանալի համայնապատկեր մը պարզուեցաւ մեր աչքերուն առջեւ։ Մեր ետին կանգնած էին Սասնոյ լեռները, Անտոքն ու Ծովասարը իրենց ձիւնապատ գագաթներով, մեր դէմը սարալանջի մը վրայ, մշուշներու մէջ պարուրուած նստած էր Մուշ քաղաքը։ Մեր ոտքերուն տակ լայնատարած հովիտը, Մշոյ դաշտը, որուն մէջէն օձապտոյտ եւ սպիտակ գօտիի պէս կ'անցնէին Արածանին ու Մեղրագետը։

Հեռուն, հորիզոնին ծայրը կ'երկարէր Իննակեան լեռնաշղթան, որուն մէկ կատարին թառած էր հռչակաւոր Ս․ Կարապետի վանքը։ Երկու կիները մտահոգ եւ տխուր աճապարեցին վար իջնել զառիթափէն։ Ներքեւը, լեռնադաշտի մը վըրայ խիտ մացառներու եւ ծառերու մէջէն երեւցան Առաքելոց վանքին գմբէթներն ու խաչերը։ Կիները խաչակնքեցին իրենց երեսները եւ շարունակեցին վայրէջքը։ Ես առջեւէն կը վազէի։ Գրեթէ մօտեցած էինք վանքին, երբ յանկարծ ոտքերս սահեցան եւ կորսնցնելով հաւասարակշռութիւնս գլորեցայ վար մինչեւ վանքին դրան առջեւ, ուր ինկայ փոսի մը մէջ։ Արիւնը սկսաւ հոսիլ քթէս ու բերնէս։ Վանքին դրան առջեւ կեցած քանի մը որբեր ու վարդապետներ հասան օգնութեան։ Հօրաքոյրներս ալ վազեցին լեղապատառ, գրկեցին զիս եւ տարին ջուխտակ ակերէ գլգլացող վանքին պաղ աղբիւրին մօտ, աղօթեցին եւ ջուր թափեցին գլխուս, լուացին եւ մաքրեցին երեսներս։ Հօրաքոյրս պոռաց․

«Քոռնայ իմ աչքեր, ըսի չառէ, աղջըկայ քիթ փընջխաւ, արուն ելաւ չառ է չառ է․․․»։

Հօրեղբօրս կինը պատասխանեց․

— «Եեր է, խեր է, մեռնիմ ուր գօրութեան, աղջիկ վանքէն դուր Մուրատն առաւ․․․»։

Պահ մը վերջ կը մտնէինք վանքին պարիսպներէն ներս։ Բակին մէջ թեւերը խաչաձեւած իրենց կուրծքերուն՝ տխուր կեցած էին քանի մը վանականներ։ Հօրաքոյրս հարցուց անոնց ահով ու դողով։

—«Ո՞ւր է մեր վիրաւոր Մամիկոնը»։

Ծերունի վանական մը պատասխանեց խորհրդաւոր ձայնով մը։

— «Դրած ենք եկեղեցին, որ զօրանան իր վէրքերը»։

Մատուռին դուռը բաց է, հեռուէն կը պլպլան մոմերը։ Երկու կիները կը յառաջանան խաչակնքելով իրենց երեսները, կը մտնեն եկեղեցիէն ներս, ուր դրուած է։ Մամիկոնի դագաղը, շրջապատուած մոմերով։ Կիները խելայեղ կը ճըչան ու կը նետուին դագաղին վրայ։

Ես դողդոջուն ու գունատ, մատուռին գեղակերտ դրան փակած, կը դիտեմ ապշահար»։

Այս տխուր այցելութենէն կամ պատահարէն քանի մը տարի վերջ, 1912ին պաշտելի հօրս եւ մեր ազգականներէն Խէյլպեանցի Աշոտին հետ, անգամ մը եւս բախտը ունեցած եմ տեսնելու Առաքելոց վանքը։

Յուլիսի տաք ու պայծառ առաւօտ մը մեկնեցանք Մուշէն ձիերով եւ բռնեցինք դաշտի երկար ու դուրան ճամբան, անցանք Մոկունք ու Տերկեվանք գիւղերէն եւ մտանք Ցարաղ, ուր, պաղ աղբիւրին մօտ յոգնած, պահ մը կեցան ձիերը եւ ջուր խմեցին, իսկ գիւղին Ռէսին դրան առջեւ, Տարօնի գիկնոտ եւ խորոտիկ հարսները, ծածկած իրենց երեսը, հօղէ կոտիկներով անմահական թան հրամցուցին մեզի։ Այսպէս, մենք ու մեր ձիերը զովացած, մնաք բարով ըսինք Ցարաղ գիւղին եւ սկսանք վեր բարձրանալ լեռներէն, անցնելով ոլոր – մոլոր ու նեղ արահետներէ, կէսօրուան մօտ հասանք վանքին պարիսպներուն տակ, ու մեզ դիմաւորեցին վանքին ծառաները եւ ոամբրաները։

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

(5 Շար․)

րութիւնը չահագրգռուած էր մեր ճակատագրով ալ եւ Անգլիացիները իրր պատանդ վար դնել կ'ուզէր : Մեր տուներէն գրկուած՝ նամակներ կը ստանայինք : Գրաքննութենէ անցած էին, եւ ուրախացնող լուրեր կը հաղորդուէին մեզի հետեւեալ ծածկագրով. «Ոչխարի վաճառականը այժմ իր տրամադրութեան տակ ունի երեսուն սեւ ոչխարներ», կը նշանակէր թէ «երեսուն անգլիացի պատանդներ պիտի փոխանակուէին մեզի հետ »:

Գնդապետ Ռոլինսըն (5), որ Հնդկաստանի փոխարքային եղբօրորդին էր, իբր պատանդ վար դրուած էր Էրզրումի մէջ, Անգարայի նոր կառավարութեան կողմէ: Այդ պարագան բոլորովին փոխեց մեր կացութիւնը : Այլեւս կզզին մեր գերեզմանները պիտի չըլլար: Ողջ զգացինք մենք մեզ: Եւ մեզի հանդէպ շատ յարգալիր վերաբերում տեսանք: Ասիկա առաջին քայլն էր մեր ազատութեան :

Ես պատրուակեցի, թէ «աղեթափութիւն ունիմ », եւ հրաման ստացայ Սլինմա պանդոկը բնակելու: Կ. Պոլսէն, բացակայութեանս միջոցին, օրաթերթը (Վագըթ) դադրած չէր: Կանոնաւոր յօդուածներ կը գրէի «Ճգնաւոր մը» ստորագրութեամբ: Անոնք լոյս տեսան թերթին մէջ «Առանձին անկիւն մը» վերնագրին տակ, մասնաւոր սիւնակի մը մէջ :

Անգլիացիները վերջապէս համաձայնեցան մեզ փոխանակել գերի բռնուած Անգլիացիներու հետ, Յունուար 1922ին»:

Այս խրոզութիւններէն կը տեսնուի, որ Ենենդամիտ Ալպիոնը (1921 – 22) հովանաւորած եւ պահպանած է Թուրք պատերազմական ոճրագործները եւ մարդկութեան դէմ ոճիրներ գործող գլխաւոր պատասխանատուները:

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(1) Ատիկա ճիշդ է, որովհետեւ գաղտնի համաձայնութիւն մը գոյացած էր Զօր. Թաունզէնտի, Րէուֆ պէյի (իթթիհատական) եւ ծովակալ Քալթրոփի միջեւ, Մուտրոսի զինադադարի ստորագրութեան նախօրեակին :

(2) Այդ տարիներուն Մալթայի զինուորական կառավարիչը եղած էր մարաջախտ Փլըմըր, որուն հաղորդագրութիւնները կարեւոր են :

(3) Ֆէթհի Օքեար կը ներկայացուի իբրեւ ազատական – ընդդիմադիր մը, մինչ թրքու իթթիհատական էր:

(4) Սաքարիայի պատերազմը տեղի ունեցած էր 24 Օգոստոս 1921ին: Անկէ առաջ կար թուրքեւռուս գաղտնի համաձայնութիւնը, իսկ Օգոստոս 20ին ստորագրուած էր թուրքեւֆրանսական դաշնագիրը՝ Ֆրանքլէն – Պույոնի ջանքերով :

(5) Գնդապետ Ռոլինսըն ինքզինք կամաւոր կերպով արգելափակած էր Էրզրումի մէջ, իր դրան առջեւ ծառայ թուրք զինուոր դնելով : Բայց այս կամաւոր արգելափակման շրջանին, այցելութիւն տուած էր Լորտ Քըրզընի եւ վերադարձած էր Էրզրում :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽԱՂՈՂԸ

Վ. Անանեանի եւ Ս. Ստեփանեանի ստորագրութեամբ հրատարակուած գրութենէ մը (Սով. Գրականութիւն, Թիւ 11) քաղուածարար. —

Հայաստան հնադարեան այգեգործութեան երկիր է, այնքան հնադարեան՝ որ յիշատակուած է Աստուածաշունչի մէջ(?): Ջրհեղեղէն ետքը, երբ առասպելական Նոյեան Տապանը հանգչեցաւ Մասիսի գագաթին վրայ եւ Նոյ Նահապետն իր ընտանիքով բնակութիւն հաստատեց Այրարատեան դաշտավայրին մէջ, առաջին գործն եղաւ որթատունկ մշակել : « Եւ Նոյ սկսաւ հողը մշակել եւ այգի տնկեց, եւ գինիէն խմեց ու գինովցաւ...», կը գրէ Աստուածաշունչը :

Հին դարերու մէջ մեծ հռչակ կը վայելէին Հայաստանի խաղողն ու գինին. Այդ մասին կը վկայեն նաեւ հին Յոյները: Երբ, Պարսկաստանի մէջ պարտուելով, կը նահանջէր յունական սատր հազարնոց բանակը Հայաստանի վրայով դէպի Սեւ Ծով, Արարատեան դաշտի գիւղերուն մէջ վայելեցին Հայաստանի գինին ու գարեջուրը, որոնք կը պահուէին կարասներու մէջ, ինչպէս կը գրէ զօրամասին պետը, պատմագիր Քսենոփոն՝ իր «Անաբազիս» (արշաւանք) գիրքին մէջ : Ըստ նոյն պատմագրին, հայ գիւղացին իր պատրաստած գարեջուրէն զատ ունէր նաեւ հին եւ անուշահոտ գինի, կարասներու մէջ հողին տակ թաղուած.— «Երբ (յոյն զինուորներէն մէկը) ուզէր խմել ընկերոջը կենացը, զայն կը տանէր կարասին մօտ, իսկ ինքը եզի նման կը ծռէր ու գինի կը քաշէր, (Անաբազիս):

Քսենոփոնէն ալ առաջ, Ուրարտացիները, որ ջրանցքներու ցանցով պատած էին երկիրը, զարգացած այգեգործութիւն ունէին: Կարմիր Բլուրի պեղումներուն ժամանակ՝ գետնի տակէն հանուեցան վիթխարի կարասներ, որոնք կը հաստատեն թէ 2800–3000 տարի առաջ խաղողի գինիի հայրենիք էր Արարատեան դաշտը:

Այժմ Հայոց լեռնաշխարհին մէջ դարձեալ մեծ հռչակ կը վայելէ այգեգործութիւնը: Հայկական գինին ու քոնեակը միջազգային ցուցահանդէսներուն մէջ արժանացած են ոսկեայ եւ արծաթեայ շքանշաններու .

Եւ հետզհետէ կ'ընդարձակուին այգեգործութեան սահմանները: Այսօր 21 հազար հեկտարի կը հասնի այգիներու տարածութիւնը: Քարաստանները ի վերջոյ պիտի դառնան այգեստան, Գուգարաց լեռներէն մինչեւ Արայի լեռը եւ Արագածի հարաւային քղանցքէն մինչեւ Թալին, հրաբխային քարակոյտով ծածկուած, անջրդի ու մեռեալ սարահարթերը ոռոգուելով պիտի դառնան խաղողենիէ ծով : Գիւղերը Հրազդանի ապառաժոտ ձորին մէջ, խոպան դաշտերն ի վար կը գալարուի արդէն Եղվարդ – Արզնի – Շամիրամ ջրանցքը, երբեմնի խանձած ողերը վերածելով կանանչ այգիներու :

Այսպէս, քարաստաններուն մէջ ու լեռնային դաժան կլիմային տակ աճող հայկական խաղողը որակով ետ չի մնար Միջերկրականեան պայծառ ափերուն վրայ աճող իտալական, ֆրանսական եւ սպանական խաղողէն: Երեք հազարամեայ «ռսկեհատ» խաղողէն ստացուած հայկական քոնեակը մէկ անգամ չէ որ շահած է ոսկեայ շքանշան՝ միջազգային ցուցահանդէսներու մէջ :

×

« ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԱՅՐԵՐ »

« Սով. Հայաստան » ժամանակ առ ժամանակ կը հրատարակէ ցանկ մը «Հերոսուհի մայրերու », որոնք այս պատուանշանին արժանացած են այն հերոսութեամբ որ տասը զաւակ ծնած են ու դաստիարակած: Վերջին ցանկը, Կրեմլինի 12 Նոյեմբեր 1959 թուակիր հրամանագիրով հաստատուած . —

1.— Սիրուշ Աւետիսեան, Կիրովականէն :

2.— Արաքսի Մանուկեան, Աղինի շրջանէն :

3.— Թագա Մխէեան, Տոմակ գիւղէն :

4.— Ծաղիկ Մովսիսեան, Երեւանէն:

5.— Աստղիկ Նիկողոսեան, Լեռնանցք գիւղէն .

6.— Դիլբար Շխիեւա, Սիսիանի շրջանէն :

7.— Քնարիկ Պետրոսեան, Մարալիկ գիւղէն :

8 Մանեակ Պետրոսեան, Դեբեդ գիւղէն :

9.— Բալիջան Զավոյեան, Հոկտեմբերեան շրջանէն :

10.— Գինուշ Օրուջովա, Սոֆլու գիւղէն :

×

ՀԱՅ ՄԵԾ ԼԵԶՈՒԱԲԱՆԸ

Հայաստանի Գիտութեանց ակադեմիան որոշած է առանձին հատորներ նուիրել Վ. Համբարձումեանի, Հ. Աճառեանի, Յ. Օրբէլեանի, Գ. Ղափանցեանի, ներկայացնելով հայ մեծ գիտնականներուն կեանքն ու գործը :

Առաջին հատորը, որ լոյս տեսաւ, նուիրուած է Գ. Ղափանցեանի: Ներածականը գրած է բանասէր Հրաչեայ Կոստանեան :

Ղափանցեան կարեւոր նպաստ մը բերած է հայերէն, խուռիտերէն, ուրարտերէն եւ այլ լեզուներու աղերսակցութեան ուսումնասիրութեան :

Ղափանցեան Խորհրդ. Միութեան մեծ ուրարտագէտներէն մէկն էր, որ առաջին անգամ մայրենի լեզուով ծաւալուն ուսումնասիրութիւն մը գրած է ուրարտական լեզուի, պատմութեան եւ մշակոյթի մասին: Հայ գիտնականին առանձնայատկութիւնըն այն է որ լեզուաբանական հարցերուն հետ կը ջանար լուծել պատմագիտական խնդիրներ: Հայ ժողովուրդին ծագման հարցը այնքան կը հետաքրքրէր զինք, որ լեզուաբանական իր ամբողջ գիտութիւնը դրած էր այդ հարցին ուսումնասիրութեան մէջ :

Կարելի չէ արագ ակնարկի մը մէջ տալ Ղափանցեանի գիտական ամբողջ ժառանգութեան ցանկը, կը յիշատակենք միայն կարեւորները. — Քէտտօ – Արմենիաքա (1931), Ընդհանուր լեզուաբանութիւն (1939), Ուրարտուի պատմութիւն (1940), Հին Հայաստանի տեղանունների պատմա – լեզուաբանական նըշանակութիւնը (1940), Հայաստան–Հայերի Բնօրրան (1947), եւայլն:

Ղափանցեանի տպուած եւ անտիպ աշխատութեանց մատենացոյցը պատրաստած են Վ. Վլասեան եւ Ռ. Բաբաջանեան :

× Երեւանի նոր հրատարակութեանց կարգին՝ յիշատակութեան արժանի են Եղիշէ Պետրոսեանի գիրքը, «Րաֆֆի» կեանքը եւ ստեղծագործութիւնը, 612 էջ: Վահրամ Փափազեանի նոր գիրքը, « Սրտիս պարտքը» ,173 էջ: Ս. Մելիք – Բախշեանի եւ Թ. Յակոբեանի գիրքը , « Մեսրոպ Մաշտոց», հայ գիտութեան եւ մշակոյթի մեծ գործիչ Մեսրոպ Մաշտոցի ծննդեան 1600ամեակի առթիւ, 60 էջ: Օմար Խայեամի «Քառեակները», ծանօթագրութիւններով եւ բացատրութիւններով, 244 էջ:

×

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Հրաչեայ Մարգարեան, որ Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի երկրորդ քարտուղարն էր, նշանակուեցաւ Հայաստանի մշակոյթի նախարար: Նոյն նախարարի պաշտօնը կը վարէր Ա. Շահինեան, որ կը նշանակուի այլ պաշտօնի :

× Երեւանի մէջ, Կոմիտաս փողոցին վրայ բացուեցաւ զոյգ շուկայ մը, որ ունի միսի, կաթի, բանջարեղէնի բաժիններ, ինչպէս նաեւ սրճարան, պաղպաղակ ու խորտիկ պատրաստող տաղաւարներ :

× Կթուորուհի Ա. Գասպարեան, Ա. Վանէսեան եւ Թ. Այդինեան իրենց խնամած կովերէն իւրաքանչիւրը ստացած օրական 2.400 — 2.600 լիթր կաթ :

× Հայաստանի արտաքին նախարարին, Բալաբեկ Մարտիրոսեանի տրուեցաւ բարձրագոյն ու միջնակարգ մասնագիտական կրթութեան նորակազմ յանձնախումբին նախագահութիւնը .

× Յունական դրականութեան երեկոյ մը կազմակերպուեցաւ Նոյեմբեր 16ին Երեւանի մէջ: Կը նախագահէր Ն. Զարեան, դասախօս՝ Փրոֆ. Ա. Առաքելեան:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ ԻԹԵՐԹՈՆԸ (72)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Զ.

ՏՈՔԹՈՐԸ

Եւ այս վերջին բառերը արտասանած միջոցին ճակատը կը շփէր՝ կարծես այդ շփումով իր հրէշային գանկէն դուրս ժայթքեցնելու համար այդ ճարը ... Ոճրական լոյսեր կը փայլատակէին իր բոբենիի աչքին մէջ, շուրթերը կը դողդըղային արտասովոր յուզման մը տակ, եւ կ'ուզէր գաղափար մը, զգացում մը բանաձեւել , բայց չէր համարձակեր՝ ճիշդ այն դողին պէս որ ձեռքերը առարկաներուն երկնցնելէ առաջ շուրջը կը դիտէ սարսափով :

— Հէծ, հէ՜, կ'ըլլա՞յ, ծօ ըլլա՞ք բան է, հա պռնուիմ նէ, հա հանուն ծառը ետ նէ ... մաքառմնե՞րը, խոլըռնները, եա էֆո՞նկը... Չէ նէ հիչ պան մը չէ, տա չափինին քիթին պան մը տուր օաքիըր անկէ լմնայ էրթայ, էս ալ ծառքէն ա – դառիմ ... բէք աղէկ ամա եա պռնուիմ նէ, ան ասկէ կէչ, եա տիրի տիրի կախեն նէ ինծի պէս կիւղէլիմ մարդը ... մեղքը չէ՞մ պէ, էս տահա շատ օր պիտի տեսնամ, աշխարքին տահա շատ պէտքցու մարդ եմ. ծօ ի՞նչ, Թոռան էրես չտեսա՞ծ մեռնիմ, Կատարինէիս Մագթաղինէիս բիչկօները կիրկիս մէջ տանտանա չըրած հինչ կը մեռն՞իմ, խե՞նթ էմ ինչ եմ, ախ առ օրերուն պիտի հասնի՞մ աճապա, հառաչեց Բարթող աղա բազկատարած, սանկ թոռներս թեւերուս մէջ առած տանտանա գուգրում տանտանա պիտի ընե՞մ ..

Ու երկու բազուկները, աղեղնաձեւ, օդին մէջ երկարած, կը տատանէր իբր թէ թոռները արդէն իրաւ բազմած ըլլային այդ դարչելի թեւերուն մէջ:

Այս մերթ կսկծալի, մերթ ուրախ մըտածումներուն մէջ տարուբերուելով է որ մսավաճառը տուն հասաւ, եւ, իր սովորութեանը համեմատ, առանց իր մտատանջութեան պատճառը կնոջը հաղորդելու, առաւ հրացանը եւ պարտէզը թուփերու եւ ծառերու ետին դարանի մտաւ՝ կատուներու պատուական ընկերութենէն անհատներ պակսեցնելու համար :

— Ծօ պարէ օրմնցմէ էօնա աննեմ , կ'ըսէր ինք ինքին, եաքի դարաւներուն տեղը հիմկուընէ լեցնէ՞մ նէ ...

×

Եղած կարգադրութիւնը անսահման հրճուանքով մըն էր որ իմացաւ Արշակ նոյնիսկ իր մամային բերնէն... Գրպանին մէջ առատ դրամ ունենալ իր նորածին եւ յարաճուն քմայքներուն յագուրդ տալու համար. ահա ինչ որ իր օրերուն ու գիշերներուն տենդալի մտածումն էր , տեսակ մը մղձաւանջ որ իր գանկը կը տոչորէր, դժնդակ նոպաներու կ'ենթարկէր իր մարմինը :

Քանի մը օր հազիւ անցած, բժշկութեան ուսանողը Բարթող աղային օճիքին փակաւ. փողոցին մէջ.

— Բարթող աղա, սա Փարիզի ամսական հինգ ոսկին կուտա՞ս :

Մսավաճառը, ափիբերան, կակազեց .

— Տամ, տոքթոր, տամ ամա, ինքը, ի՞նչ է ան, բանը, տամ : Ինչո՞ւ չէ , տամ ամա, տոքթոր, քանի մը օր համբերէ, մարդէն փարա չառի, տահա ամսագլուխ չէ ...

Արշակ, գժգմած, սրտնեղ, քիթ բերան ծռելով, առաւ քալեց հրէշին հասցէին քանի մը լուտանքներ մըլտալէն :

— Գործ ունինք, գործ կ'ըսէր Բարթող աղա, իր ահաւոր զամբիւղին տակ ընկճուած :

Մարդուկը սաստիկ կը նեղուէր այս հետապնդումէն. ինք մինչեւ այն ատեն դիած անկէ միայն կը տանէր դրամ կատար համբոյն, որ անսահման վայտանութիւն ունէր իր գործակատարին վրայ ; կրնար պատահիլ որ, կալուածներուն գանձուած հասոյթները իր անձնական պէտքերուն գործածէր քանի մը ամիս , մասնակի վճարումներ ընելով համբոյն՝ անոր պէտքերուն չափովը : Հիմակ, գործը կը սկսէր տարբեր հանգամանք մը առնել. ուղղակի ժամանակին իրմէ դրամ եւ հաշիւ պահանջուելու վտանգ մը կար. շատ հաւանական էր որ այդ տոքթորը այսօր Փարիզային հաշիւը պրպտէր , վաղը միւս օր մնացած կալուածներունը:

Ամսուն մէկին իսկ, Արշակ մարդուկին գլխուն վերեւը ցցուեցաւ .

— Բարթող աղա, փարա

Կարելի չէր խուսափիլ: Մսավաճառը աղտեղութենէ սեւցած կոշկոռ կապած քսակ մը դուրս հանեց մէջքին խորերէն եւ հինգ հատ ոսկի համրեց տոքթորին, ամէն մէկին մէյմէկ յիշոց միացնելով ... միտքէն :

— Աս փարան ամէն ամիս տալու է , Բարթող աղա, ըսաւ երիտասարդը բռպատնական շեշտով մը :

— Գործ ունինք, գործ կը խորդար հըրէշը ճամբան :

Երբ որ ոսկիներուն մոգական պաղութիւնը եւ հնչեղութիւնը զգաց մատներուն տակ, գրպանին մէջ, երիտասարդը անհուն սփոփանք մը ունեցաւ :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՆՈՒԷՐ

Յովհաննէս Տէր – Մինասեան իր հօրը մահուան տասնամեակին առթիւ հազար ֆրանք կը նուիրէ Մշակոյթի Տան ։ Եւ հազար ֆրանք ալ Կապոյտ Խաչին, հազար ֆրանք ալ «Յառաջ»ի ։

(Ստանալ «Յառաջ»էն) ։

Pour Fréjus

ՖՐԷԺԻՒՍԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

Ի նպաստ հանգանակութիւն Առնուվիլի մէջ.— 113.210 ֆրանք ։

Առնուվիլ չէ կոնէսի Հայ գաղութը նախաձեռնութիւնը առանձնեց Ֆրէժիւսի աղէտեալներուն համար հանգանակութիւն կատարել տեղւոյն ազգայիններէն ։

Ա.— Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը եկեղեցիին քսակէն նուիրեց 25.000 ֆրանք ։

Բ.— Գիւղին Հայ Առաքելական եւ Կաթողիկէ համայնքութիւնը նախաձեռնութեամբ հոգաբարձութեան անդամ Պ. Արփիար Մարտիրոսեանի եւ Պ. Յովհաննէս Պագալ Օղլուի (կաթողիկէ) միասնաբար հաւաքեցին ժողովուրդէն 113.210 Ֆր., որ յանձնուեցաւ շրջանիս քաղաքապետարանին ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Իսիի Դաշնակցութեան Օրուան առթիւ կազմակերպուած ճաշին կազմակերպիչ յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Հ. Ղուկասեան, Պ. Թէճիրեան, Ն. Թէճիրեան, Գ. Օզինեան, Ա. Սերոբեան, Մ. Միսաքեան երկու հազարական ֆրանք, Գ. Ուզունեան եւ Հ. Պօյաճեան հազարական։ Այս առթիւ յանձնախումբը շնորհակալութիւն կը յայտնէ նաեւ Տէր եւ Տիկին Ղօղանեանի, Տէր եւ Տիկին Նիկողոսեանի, Տէր եւ Տիկին Սրապեանի եւ Տէր եւ Տիկին Շէրպէտճեանի ։

×

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Իսսէմիշեցի Տիկին Վառվառէ հազար ֆրանք, փոխան ծաղկեպսակի Օհան Հայրապետեանի (Վալանս) մահուան տխուր առթիւ ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Լեւոն Մօզեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ յետ պատարագի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԼԵՒՈՆ ՄՕԶԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները ։

×

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ տեղի պիտի ունենայ եկեղեցւոյ բարերար Ա. Համբարձումեանի գերդաստանի յիշատակին հոգեհանգստեան պաշտօն, այս Կիրակի օր։

Կը հրաւիրուին բարեկամները եւ պարագաները յարգելու անոնց յիշատակը ։

×

Այրի Տիկին Մարիամ Համբարեան եւ զաւակները, Յովակիմ Համբարեան, Այրի Տիկին Մարիամ Կըկզեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Նարդուհի Տէմիրեան, Յակոբ Համբարեան, ինչպէս նաեւ բոլոր ազգականները կը ծանուցանեն թէ յառաջիկայ Կիրակի, 13 Դեկտեմբեր, յետ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, Փարիզի Ս.Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ի յիշատակ իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՀԱՄԲԱՐԵԱՆԻ

(Սէօլէօզցի)

մահուան քառասունքին առթիւ ։

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները։

ՆՈՒԷՐ

× Պ. Վահրամ Գալուստեան Համբարձում Համբարեանի մահուան քառասունքին առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրէ Կարմիր Խաչին հազար ֆրանք, Կապոյտ Խաչին հազար, Իսիի Երիմեան դպրոցին հազար եւ «Յառաջ»ի Այնճարի դպրոցին հազար Ֆր.։ Ստանալ «Յառաջ»էն ։

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ՄԵՂՈՒԻՆ ՃԱՌԸ

Գրեց՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գինը 200 ֆրանք

Դիմել Յառաջի խմբագրութեան ։

Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ «ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ» ԽՈՒՄԲԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Դեկտեմբեր 13ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր, Պրաըրի Զիմնեզի գետնայարկը, 1, Փլաս տիւ Շաթլէ, Մէթրօ Շաթլէ ։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՀԻՆ ՏԱՐՈՒԱՆ ՀԵՏ
ՓԱԿԵՑԷՔ
ՁԵՐ ՀԻՆ ՀԱՇԻՒՆԵՐԸ

Նոր Տարի
Նոր Միանք
Նոր Բաժանորդներ

Շնորհակալութեամբ.
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Սերաստիոյ Նախանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութիւնը կը կազմակերպէ հայկական խօսուն ժապաւէններու երեկոյ մը ։

Երեքշաբթի, Դեկտեմբեր 22, ժամը 21ին, Սինեմա Ակհամպրա, Ավընիւ Ժան Ժօրէս, Իսի լէ Մուլինօ ։

Կը ներկայացուին Հայաստանի մէջ պատրաստուած Առաջին սիրոյ երգը եւ երկու կարճ ժապաւէններ ։

Մուտք 300 ֆրանք ։

Տոմսերու համար դիմել.— Տիկին Յովակիմեանի, 20 րիւ տէ Թրավայէօր, հեռաձայն Միշըլէ 9201 եւ Պ. Լ. Քաչիքէմանեանի, 125 Ավընիւ Անրի Պարպիւս, Քլամար։

ՇԱՒԻԼ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը տեղեկացնէ յարգոյ համայնքութեան թէ, այս Կիրակի, հանդիսաւոր կերպով կը տօնէ նորաշէն եկեղեցւոյ օծման Բ. տարելիցը։

Այս առթիւ Կաթ. Պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեան հրաւիրուած է պատարագելու եւ քարոզելու ։

Եռաձայն երգեցողութիւնը կը ղեկավարէ երաժշտապետ Պ. Նշան Սերգոյեան։

Յաւարտ Ս. պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի եկեղեցւոյ բարերարներու ննջեցելոց հոգւոց հանգստեան համար։

Սիրով կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը ։

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ

21, Rue Yves Toulic (Métro République)

THÉATRE PAUL FARALICQ

Երկուշաբթի գիշեր 21 Դեկտեմբեր ժամը ճիշդ 20.45ին

Հովանաւորութեամբ Հայ գեղարուեստի բարեկամ՝

ԳԷՈՐԳ ՊԱՔԸՐՃԵԱՆԻ

Դերասան ԳԷՈՐԳ ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ կը ներկայացնէ

ՉԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ

Կատակերգութիւն 3 արար, Ե. Օտեանի եւ Կիւրճեանի ։

Մասնակցութեամբ Փարիզահայ բեմի լաւագոյն արուեստագէտներուն՝

Տիկին Ս. Նշանեան, Օր. Կորկոտեան, Պ. Պ. Տրդատ Նշանեան, Արտաշէս Գրմբէթեան, Գ. Վահան, Ն. Մարգարեան, Ն. Պշտիկեան, Ստէֆանօ, Օհ. Սարաֆեան, Ժ. Քիպիրեան, ինչպէս նաեւ երեկոյթը հովանաւորող Գէորգ Պաքըրճեան։

Մուտքի գիները սովորական ։

Տոմսերը կը ծախուին միմիայն գրատուն Հրանդ Բալուեան։ 43, Րիւ Թիշէ ։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԾԱՌ

ԿԻՐԱԿԻ, 20 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

Վարժարանի Ծնողաց Միութեան կազմակերպած Ծնունդի ծառի հանդէսը կը կատարուի դպրոցի սրահին մէջ՝ ժամը 15էն 22 ։

Գեղարուեստական մշակուած բաժին, ներկայացումներ, մրցումներ, արտասանութիւններ, երգեր աշակերտներու կողմէ։

Աւանդական վիճակահանութիւն՝ հարիւրաւոր թանկարժէք առարկաներով ։

Ճոխ սեղան, հայկական եւ եւրոպական համադամ կերակուրներով։

Սիրով կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը ։

ԾԱԽՈՒ Է

Քարաշէն տուն մը, հինգ սենեակ, խոհանոց, ներքնայարկ, ջրցան (տուշ), կեդրոնական ջեռմութիւն, պարտէզ 428 քառ. մեթր, կառատուն ։ Վճարման դիւրութիւն ։

22, RUE RASPAIL, ALFORTVILLE

Այցելութիւն ամէն օր, կէսօրէ վերջ ։

ՀԻՆԱՒՈՒՐՑ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՆՈՐԱԳՈՅՆ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆԵՐ

Դասախօսութիւն եւ գունաւոր ցուցադրութիւն

Մեկնաբանուած ԵԴՈՒԱՐԴ ԻԻԹԻԻՃԵԱՆԻ կողմէ ։

Կառավարական վկայեալ ճարտարապետ, դէպի Հայաստան իր երրորդ ճամբորդութենէն նոր վերադարձած ։

Այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 21ին, Սալ Մազընոյի սրահներուն մէջ, 88 Րիւ տ'Օպանեը, Մարսէյլ ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Լաւ մեքենագրող երիտասարդ օրիորդ մը։ Ներկայանալ «Յառաջ»ին ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊ. Խաչի Կրընոպլի «Մանուկներու Օր»ը, մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի Յունուար 31ին, Րիւ Ժէի սրահին մէջ ։

×

3 Յունուար 1960, Կիրակի ժամը 4–24, Ֆ. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը, Օթէլ Լիւթէսիայի մէջ։

7 Յունուար 1960, Կապոյտ Խաչի Կեդր. վարչութիւնը Փարիզի շրջանի տասը մասնաճիւղերով կը տօնէ «Մանուկներու Օր»ը, Փըլթի Ժուռնալի մեծ սրահին մէջ։

×

Վիէնի Կ. Խաչի պարահանդէսը Յունուար 9ին։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով ։

×

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կ. Խաչի «Մանուկներու Օրը» Յունուար 3ին։

Պարահանդէսը Ապրիլ 2ին։

×

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան ցերեկոյթ պարահանդէսը, Կիրակի, 24 ՅՈՒՆՈՒԱՐ, 1960 ։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի «Ռոստոմ» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Փլաս տէ Ֆէթի սովորական վայրը ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է ։

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին ։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան, Հ. Յ. Դ. «Ռուբէն» Ուսանողական Միութեան եւ Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի խառն ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Հինգշաբթի ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն հետեւեալ խումբերը ժողովի կը հրաւիրէ.—

Ակնունի ենթակոմիտէն 12 Դեկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին։

Համազասպ ենթակոմիտէն 13 Դեկտ. Կիրակի առտու ժամը 10ին։

Վռամեան ենթակոմիտէն 13 Դեկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին։

Զաւարեան ենթակոմիտէն 19 Դեկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին ։

Շ. Միսաքեան խումբը Շաբաթ (19 Դեկտեմբեր) իրիկուն ժամը 20.30ին։

Ընկ. Կարօ խումբը 20 Դեկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին։

—ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ—

ՎԻԷՆ.— Կապ. Խաչի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները անխտիր, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը երեքին, Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ։ Շատ կարեւոր օրակարգ։

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի Թէյասեղան–ընդհ. ժողովը, Դեկտեմբեր 15ի Կիրակին, կէսօրէ ետք ժամը երեքին, դպրոցին սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի ընկերուհիներէն ըլլալ ճշդապահ ։

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կեդր. Վարչութիւնը միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի իր տասը մասնաճիւղերը, այս Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, Ռէժանի վերնայարկը, մէթրօ Քատէ ։ Կը խնդրուի բազմանդամ ներկայ գտնուիլ ։

ԿԱՊ ԽԱՉԻ Անիէռի մասնաճիւղին ժողովը այս Ուրբաթ կէս օրէ ետք ժամը 16ին, Տիկին Աւետիսեանի բնակարանը ։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ամասիոյ Հայր. Միութեան երկսեռ երիտասարդաց կողմէ ։

Ի նպաստ իր պատմագրքի հրատարակութեան ։

Այս Շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի շքեղ սրահներուն մէջ, Պուլվար Շավ, 340 ։

Պիտի նուագէ ՁԻԿԱՆՆԵՐՈՒ նշանաւոր հնգեակը ։

Orchestre Roger Frolens

եւ իր ծանօթ երգիչը՝ ՄԱՐԻՕ ՍԱՆՉԷՉ

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 փր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 փր.

ՈՒՐԲԱԹ 11 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ — VENDREDI 11 DÉCEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 8.39 — 35EME ANNÉE — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4470

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ ԵՐԲԵՔ ԱՄՈՒՐ

Հոկտեմբեր 4ին Մայր Աթոռին մէջ հանդիսաւորապէս տօնուեր է Վեհ. Վազգէն Ա.ի գահակալութեան չորրորդ տարեդարձը :

Պաշտօնական ընդունելութեանց եւ հացկերոյթին ներկայ են եղեր միաբանութիւնը, Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի եւ Վերատեսչի Ցանձնաժողովի անդամները, Հայաստանի կառավարութեան ներկայացուցիչը, հիւրեր Երեւանէն եւ կարգ մը ուխտաւորներ արտասահմանէն :

Կը թուի թէ այս վերջինները ակնարկութիւններ ըրեր են Մերձաւոր Արեւելքի եկեղեցական եւ ազգային խնդիրներուն եւ ներկայիս այնտեղ տիրող կացութեան, — իբրեւ հետեւանք էջմիածնի գահակալին միջամտութեան՝ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսի ընտրութեան :

Ամենայն Հայոց Հայրապետը յայտնելէ վերջ թէ տեղեակ է «արտասահմանի մէջ կատարուող եկեղեցական պառակտումի փորձերուն» եւ այս բոլորին կը հետեւի « օրը – օրին, ճիշդ այնպէս, ինչպէս բժիշկը մտահոգ՝ կը հետեւի հիւանդի բաղկերակին», աւելցուցեր է.

« Սիրելի հայրենակիցներ, դո՛ւք, որ արտասահմանէն կուգաք, կրնաք ձեր վերադարձին վստահեցնել բոլորին, մանաւանդ բոլոր անոնց, որոնք թիւր կարծիք ունին մեր վրայ, թէ սխալ եւ եկեղեցաքանդ է բաժանումներու եւ հերձումներու ճանապարհը » :

Դժբախտաբար Վեհ. Վազգէն Ա.-ին մասին յայտնուած այդ թիւր կարծիքը փարատել տալու համար ցարդ ո՛չ մէկ լուրջ ձեռնարկ կատարած է :

Հիմնական սխալ մըն էր իր ճամբորդութիւնը դէպի Լիբանան 1956ի Փետրուարին՝ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսի ընտրութեան անձամբ մասնակցելու եւ նորընտիր կաթողիկոսը օծելու պատրուակին տակ :

Եթէ իսկապէս այդ էր նպատակը, ինչպէս կը հաւաստէր իր 31 Յունուար 1956 թուակիր հեռագրով, ուղղուած «Կիլիկիոյ Կաթողիկոսական տեղապահ բարձրապատիւ Տ. Խորէն Եպիսկ. Բարոյեանին», ինչո՞ւ չմասնակցեցաւ ընտրութեան եւ չօծեց օրինաւորապէս ընտրուած Վեհ. Զարեհ Ա. Կաթողիկոսը :

Գաղտնիք չէ թէ ինչ պայմաններու տակ եւ ի՛նչ նպատակով կատարուեցաւ իր առաքելութիւնը դէպի թեմ մը, որ էջմիածնի չէր պատկաներ :

Իր միջամտութիւնն էր գլխաւոր պատճառներէն մէկը Միաբանութեան եւ համայնքին «երկփեղկում»ին :

Սխալ մըն էր նաեւ Պոլսոյ Ամէն.Պատրիարքին Անթիլիաս այցելութիւնը՝ մետասաներորդ ժամուն :

Բարձրաստիճան երկու եկեղեցականներու միջամտութիւնը բոլորովին անտեղի էր ու աննախընթաց : Ու նաեւ հակառակ՝ մեր ազգային աւանդութեանց :

Չէին բաւեր Անթիլիասի մէջ կատարուածները, Գահիրէի մէջ «Եպիսկոպոսական ժողով » մը գումարելով «թերի ու անընդունելի» չնաչխարհիկ բանաձեւը մէջտեղ նետեցին, թունաւորելով մթնոլորտը :

Իբրեւ իրաւարար, իրենց պարտականութիւնն էր ըլլալ անկողմնակալ ու անաչառ : Մինչդեռ դարձան կողմ եւ քաջալերեցին «անկախ համայնք»ը :

Իրենց մէկ սաստը բաւական էր՝ զգաստութեան հրաւիրելու համար ըմբոստ միաբաններն ու բողոքող պատգամաւորները : Չունեցան այդ քաջութիւնը :

Շուտով պիտի լրանայ Վեհ. Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի ընտրութեան չորրորդ տարեդարձը :

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Աթոռը այսօր աւելի քան երբեք ամուր է :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԻՆ ՄԷՋ

ԵՐԿՈՒ ՄԻԼԻՈՆ ՀՈԳԻ ԿԸ ԴԻՄԱՒՈՐԷՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ ՀԻՆԳ ՕՐ ՊԻՏԻ ՄՆԱՅ ՆՈՐ ՏԵԼՀԻ

Իրապէս աննախընթաց ընդունելութեան մը արժանացած է Նախագահ Այզընհաուըր՝ Հնդկաստանի մայրաքաղաքին մէջ : Շքախումբին հետեւող լրագրողները, որոնք Փաքիստանի մէջ անակնկալի եկած էին մէկ միլիոն հոգիի խանդավառ ընդունելութիւնը տեսնելով, կը գրեն թէ Նոր Տելհին մարդկային ճահիճի մը պատկերը կը ներկայացնէր, որուն մէջ կորսուած էին Նախագահ Այզընհաուըր եւ իր հետեւորդները :

Երկու միլիոնի հասնող բազմութիւն մը, մեծով – պզտիկով լեցուած էր փողոցները օդակայանէն մինչեւ նախագահական ապարանքը, քսան քիլոմեթր ճամբան կտրելու համար նախատեսուած էր 40 վայրկեան, բայց շքախումբը երկու ժամէն հասաւ ...

Ամբոխը ոստիկաններու շղթան կտրելով Նախագահին կառքը կեցուց. մինչեւ որ ոստիկաններու կողմէ ճամբան բաց– [illegible] չարժ մնաց, քաղաքին ճիշդ կեդրոնը : Այզընհաուըր երկու ձեռքերով կ'ողջունէր խանդավառ բազմութիւնը :

Ցաղթական բազմաթիւ կամարներ բարձրացուած էին եւ պաստառներու վրայ կը տեսնուէին համակրական արձանագրութիւններ :

Վարչապետ Նեհրու, որ օդակայանին մէջ Նախագահը դիմաւորելէ ետք տեղ գրաւած էր անոր կողքին, մամուլի գործակալութեան մը հաղորդեց թէ Նոր Տելհիի մէջ նման ընդունելութիւն մը չէր տեսած ցարդ : Զայնասփիւռը կ'աւելցնէր թէ Հնդկաստան իր անկախութեան տիրանալէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով այս աստիճան խանդավառ ընդունելութիւն մը կ'ընէր :

Մայրաքաղաքը տօնական օր մը կ'ապրէր : Նախագահական կառքին վրայ ծաղկեփունջեր կը տեղային. Հնդկաստանի ոստիկանութիւնը յայտարարեց թէ 1955ին, երբ Բուլգանին եւ Խրուշչեւ Նոր Տելհի գացին, Զորեքշաբթի օրուան բազմութեան հազիւ մէկ չորրորդը կար փողոցներու մէջ եւ ընդունելութիւնը այսքան խանդավառ չէր :

Օդակայանին մէջ, բարիգալուստի ճառ մը խօսելով, Հնդկաստանի Նախագահ Փրասաս յայտարարեց թէ Այզընհաուըր, որ մեծ զինուոր մը եղաւ, պետական աւելի մեծ մարդ մըն է, որ ներկայիս շրջապտոյտի ելած է՝ խաղաղութիւնը փնտռելու համար. «Կը յուսանք որ պիտի յաջողի իր ձեռնարկին մէջ», եզրակացուց հնդիկ Նախագահը :

Այզընհաուըր իր պատասխանին մէջ ըսաւ, թէ կ'ուզէր Հնդկաստանը անձամբ ճանչնալ. «Հոս գալով, նպատակս է ցոյց տալ Միացեալ Նահանգներու դիրքը՝ Հնդկաստանի հանդէպ եւ այն պարագան՝ որ մեր երկու երկիրները կ'աշխատին միասնաբար ապահովել խաղաղութիւնը. Եթէ Տէրը կամենայ, ազգերն ու ժողովուրդները պիտի յաջողին մարդկութիւնը ազատել սարսափի մթնոլորտէն .

Այզընհաուըր իր շրջապտոյտին աւելի քան կէս ճամբան կտրած է Ներկայիս : Նոր Տելհիի մէջ պիտի մնայ հինգ օր, բազմաթիւ խօսակցութիւններ ունենալու համար

Պէտք է չմոռնալ այն պարագան, թէ

ՀԵՐԹԸՐ ՇԱԲԱԹ ՕՐ ՓԱՐԻԶ ԿԸ ՀԱՍՆԻ

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԽՏԻ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ՝ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԻՆ ՄԷՋ

Ատլանտեան Ուխտի զինուորական Կոմիտէն, որուն մաս կը կազմեն Ատլանտեանի ռազմական զանազան կազմակերպութիւններու ընդհանուր հրամանատարները, Փալէ տը Շայեոյի մէջ ժողով մը գումարեց, Փորթուգալի զինեալ ուժերու սպայակոյտի հրամանատար Զօր. Պելեգա – Ֆեռայի նախագահութեամբ : Ժողովին կը մասնակցէին նաեւ անդամ երկիրներու սպայակոյտի հրամանատարները :

Նիստը տեւեց երկու օր եւ վերջացաւ երէկ, հինգշաբթի : Զինուորական կոմիտէի այս ժողովը նախապատրաստական աշխատանքներ տեսաւ Դեկտեմբեր 15–17 տեղի ունենալիք ժողովին համար :

Միւս կողմէ, Միացեալ Նահանգներու Արտաքին Նախարար Հերթըր շաբաթ օր օդանաւ պիտի առնէ Փարիզ գալու համար, ուր կը հասնի իրիկուան դէմ, ժամը 22ին :

Արտաքին նախարարին պիտի ընկերակցին Պաշտպանողական նոր նախարար Կէյթըս եւ Գանձի նախարար՝ Անտերսըն :

Միջազգային քաղաքականութեան եւ խորհրդային հարցերու մասնագէտ խորհրդականներ պիտի ընկերակցին Հերթըրի, որ Փրիզ կուգայ Ատլանտեան Ուխտի կարեւոր ժողովին մասնակցելու համար. Բրիտանական պատուիրակութիւնը մայրաքաղաք կը հասնի [illegible] չաբթի օր, Անգլիոյ Արտաքին Նախարար Սելվին Լօյտի գլխաւորութեամբ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԻ փոթորիկը կը շարունակուի երեք օրէ ի վեր, սարսափի մթնոլորտի մը մէջ : Ֆրանսական մամուլին համաձայն, զոհերուն թիւը հարիւրը անցած է արդէն : Հիւսիսային Եպալթիկ Ծովերուն մէջ բազմաթիւ նաւեր ընկղմեցան : Փոթորիկը մեծ աւերներ գործեց նաեւ ֆրանսական, փորթուգալեան, չուէտական եւ այլ նաւահանգիստներու մէջ :

ՊԵԼԺԻԱԿԱՆ ՔՈՆԿՈՅԻ Քազէ շրջանին մէջ 16 Նոր մեռեալներ եւ 30 վիրաւորներ կան, Պալիւպա եւ Լիւլիւա ցեղախումբերու կռիւներուն հետեւանքով :

հնդիկ ղեկավար շրջանակները մեծապէս գոհ մնացած են այս այցելութենէն :

Վարչապետ Նեհրու, առիթը օգտագործեց, Խորհրդարանին մէջ իր կառավարութեան արտաքին քաղաքականութիւնը անգամ մը եւս ներկայացնելու համար : Իր յայտարարութեան ընթացքին անդրադարձաւ Հնդկաստանի վրայ կատարուած չինական յարձակումին .— Միջազգային ծանր կացութեան կռուախնձորը Եւրոպայէն Ասիա փոխադրուած է, ըսաւ Նեհրու եւ աւելցուց. «Վեց հարիւր միլիոն Չինացիները կարեւոր փոփոխութիւն մը կ'արձանագրեն : Չորս հարիւր միլիոն Հնդիկները, նոյնպէս, սկսած են բարեփոխուիլ, բայց ո՛չ զէնքի ուժով : Եթէ երկու երկիրները զէն ի ձեռին ճակատին՝ համաշխարհային կարեւոր դէպք մը պիտի ըլլայ ան » :

Վարչապետը յայտարարեց թէ բոլոր Հնդիկները պէտք է միանան վտանգին դէմ : Կարգ մը զոհողութիւններ անհրաժեշտ պիտի ըլլան, որովհետեւ յառաջիկայ տարիներու ընթացքին Հնդկաստան զինեալ ուժերու պէտք պիտի ունենայ . « Նախագահ Այզընհաուըրի այցելութիւնը որեւէ ատեն օգտակար կրնար ըլլալ, բայց օգտակար է ան մասնաւորապէս այս օրերուն, մանաւանդ՝ երբ Միացեալ Նահանգներու Նախագահը խաղաղութիւնը կը հետապնդէ» եզրակացուց Նեհրու :

ՓՐՈՖ. ԱՆՆԱ ԱՍԼԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Պուքրէշի Ծերագիտական Հաստատութեան տնօրէնուհի՝ հայածին Բժ. Աննա Ասլան Փարիզ կը գտնուի այս օրերուս : Երիտասարդանալու համար իր յանձնարարած դեղը միջազգային հետաքրքրութեան առարկայ դառնալուն, անցեալները Անգլիա, այսօր Ֆրանսա եւ մօտ ատենէն Եւրոպայի եւ Ամերիկայի զանազան երկիրներու մէջ հրաւիրուած է բանախօսելու՝ մասնագէտ բժիշկներու առջեւ, գիտական բացատրութիւններ տալու համար իր կիրարկած դեղին, անոր գործածութեան հարազատ ձեւին եւ սպասուած արդիւնքներուն մասին :

Հայ գիտունին եւ իր գործին վրայ, միջազգային մամուլի առաջին գրողներէն եղաւ «Յառաջ», որը օրին հետեւած ըլլալով մարդկութեան սպասած այդ գիւտին :

Մեր ընթերցողներուն փափաքին ընդառաջ երթալով, պիտի վերարտադրենք այն մանրամասն յօդուածը զոր գիտական այժմէութեանց շարքին, նուիրած էինք Բժ. Աննա Ասլանի եւ ծերագիտութեան :

ՏԽՐՈՒՆԻ .— ՏԻԿԻՆ ԼԻՒՍԻ ԹԱԴՈՍԵԱՆ

Սան Ֆրանսիսքոյէն ստացանք հեռագիր մը որ կը հաղորդէ Տիկին Լիւսի Թադոսեանի մահը : Ողբացեալը քոյրն էր Տիկին Նազենի Ժորժ Մարտիկեանի : Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Ժորժ Մարտիկեանի :

Զինեալ բախումները կը շարունակուին :

ՓԱՐԻԶԻ ծուխոյլաւ գեսպան Իւվալիք առջի օր ընդունուեցաւ Նախագահ տը Կոլի կողմէ, որուն յանձնեց մառեչալ Թիթոյի անձնական մէկ նամակը :

ՄԱԿի Ընդհանուր ժողովը 10ի դէմ 54 ձայնով բանաձեւ մը քուէարկեց, «ցաւ յայտնելով » որ Խ. Միութիւնն ու Հունգար կառավարութիւնը կը շարունակեն անգիտանալ ՄԱԿի որոշումները :

ԱՆԳԼԻՈՅ եւ Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան դիւանագիտական յարաբերութիւնները պաշտօնապէս վերսկսան :

ՖՐԷԺԻՒՍԻ աղէտեալներուն համար ցարդ երեք միլիառ հանգանակուած է եւ խորհրդակցութիւններ կ'ըլլան՝ գումարները լաւագոյն ձեւով օգտագործելու համար :

ՀՌՈՄԻ մէջ ոչ մէկ թերթ լոյս տեսաւ Հինգշաբթի օր : Տասը հազար տողաշար 24 ժամուան համար գործադուլ մը սկըսան : 60 օրաթերթերը լոյս չկրցան տեսնել, միւս կողմէ 45.000 հացագործ բանուորներ դադրեցուցին աշխատանքը :

« ՓՈՔՐ ԼԱՌՈՒՍԻ» շուրջ ծագած վէճը կը շարունակուի : Ընդհ. խորհրդատուի՝ Պ. Վէյլի դիտողութեանց վրայ (տես՝ «Յառաջ» Դեկտ. 8), Նահանգապետը դիմած էր «դասական պիտոյքներու նահանգային յանձնախումբին » որ քննէ բառարանը եւ ըսէ թէ պէ՞տք է կամ ոչ գայն դպրոցականներու յանձնել. Յանձնախումբը որուն կը մասնակցին Ակադեմիայի քննիչ մը, տնօրէններ, փրոֆէսէօրներ, դաստիարակներ եւն. մերժեց բառարանը : Այս որոշումը սակայն հիմնուած է ոչ թէ Պ. Վէյլի ըրած դիտողութեանց վրայ , այլ այն պատճառով որ բառարանը շատ «ազատօրէն կը վարուի ֆրանսերէն լեզուին հետ եւ հարկ եղած դաստիարակչական արժէքը չունի » : Կը դատապարտուի նաեւ որովհետեւ շատ ժողովրդական կարգ մը բառեր ընդունած է ինչպէս .— fric – frac, foutu, եւն. :

ՍԱԿԱՐԱՆ (Դեկտ. 9) .— Զոյլ ոսկի՝ 561.500, Նափոլէոն 3580, զուից. 3480, անգլ. 4690, քսան տոլարնոց 18.440, Թղթադրամ (զուգահեռական շուկայ), տոլար՝ 1385, տոլար 490, զուից. 113.75, պելժ. 9.80, մարք 118 :

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ
ՄԵԾ ԵՐԱԽՏԱՒՈՐԸ

Ա.

Հայագիտութեան պատմութիւնը յատկանշւում է մի շարք նուիրական անուններով, որոնց մէջ իր կատարած գործի արժէքով ու նշանակութեամբ բացառիկ տեղ է գրաւում Մանուկ Աբեղեանը: Նրա թողած գիտական վիթխարի ժառանգութիւնը իր ընդգրկման ծաւալով ու խորութեամբ մի ամբողջ դարաշրջան է կազմում հայ մտաւոր մշակոյթի պատմութեան մէջ:

Մանուկ Աբեղեանը ծնուել է 1865 թուի Մարտի 17ին, Հին Նախիջեւանի Աստապատ գիւղում, անգրագէտ, բայց ուսման յարգն ու արժէքը ճանաչող գիւղացու ընտանիքում: 1876 – 1885ին Աբեղեանը սովորում է Էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանում, իսկ 1893 թուին ընդունւում է Ենայի (Գերմանիա) համալսարանը եւ ապա յաջորդաբար դասախօսութիւններ լսում Լայպցիգի, Բեռլինի եւ Փարիզի համալսարաններում: 1898 թուին աւարտական քննութիւններ է յանձնում Ենայի համալսարանում եւ ստանում փիլիսոփայութեան դոքտորի աստիճան:

Գիտական հարուստ պաշարով զինուած նա վերադառնում է հայրենիք եւ ամբողջ կեանքը նուիրաբերում իր ժողովուրդի հոգեւոր հարուստ մշակոյթի վերհանման ու հետազօտման բարդ եւ դժուարին, բայց չափազանց երախտալի ու պատուաբեր գործին:

Մանուկ Աբեղեանի անունը կապւում է հայագիտութեան երեք հիմնական բնագաւառների՝ ժողովրդական բանահիւսութեան, Հայոց լեզուի եւ գրականութեան հետ:

Մանուկ Աբեղեանի գիտական գործունէութիւնը սկզբնաւորւում է անցեալ դարի ութսունական թուականներին եւ անմիջապէս առնչւում հայ ժողովուրդի ազգային մեծ վէպի «Սասունցի Դաւիթ» [illegible] գրի է առնում էպոսի մի նոր պատում, որը երկրորդն էր հայկական ազգային մեծ վէպը յայտնաբերող Գ. Սրուանձտեանի գրառած պատումից յետոյ եւ իր բովանդակութեամբ ու ձեւով՝ չափազանց հարուստ եւ գեղեցիկ: Սրուանձտեանի եւ իր գրառած պատումների հիման վրայ Աբեղեանը 1889 թուին «Մուրճ» ամսագրի մի շարք համարներում տպագրում է իր «Ազգային վէպ» ուսումնասիրութիւնը, որը փաստօրէն մեր էպոսին նուիրուած առաջին հետազօտութիւնն էր եւ նրա գիտական գնահատումն ու արժէքաւորումը: Այնուհետեւ, իր ողջ կեանքի ընթացքում Աբեղեանը նորանոր աշխատութիւններով աւելի խոր ու բազմակողմանի ուսումնասիրութեան է ենթարկում հայ ազգային էպոսը: 1906 – 09 թուականներին «Ազգագրական հանդէսի» մի քանի համարներում լոյս է տեսնում Մ. Աբեղեանի «Հայ ժողովրդական վէպը» ծաւալուն հետազօտութիւնը, որը կատարուած էր արդէն էպոսի շուրջ մէկ ու կէս տասնեակի հասնող պատումների հիման վրայ: Էպոսի նկատմամբ ունեցած Աբեղեանի շահագրգռութիւնները նոր ծայր ու ծաւալ են ստանում Սովետական իշխանութիւնների տարիներին, երբ իր իսկ ընդհանուր խմբագրութեամբ եւ Փրօֆ. Կ. Մելիք – Օհանջանեանի աշխատակցութեամբ ու ջանքերով լոյս է տեսնում «Սասնա ծռեր»ի գիտական երկհատոր հոյակապ հրատարակութիւնը (1936, 1944, 1951 թ. թ.) 1939 թուին Աբեղեանը ակտիւ մասնակցութիւն է ցոյց տալիս հայ ժողովրդական հերոսական էպոսի հազարամեայ տօնակատարութեան, ինչպէս նաեւ վէպի համահաւաք նիւթը կազմելու աշխատանքներին՝ կազմելով եւ հրատարակութեան պատրաստելով «Սանասար եւ Բաղդասար» ճիւղը: Նոյն թուին լոյս է տեսնում Աբեղեանի «Մատենագրութիւն», «Սասունցի Դաւիթ» հայ ժողովրդական վէպի մասին քննական ուսումնասիրութիւնը, որով ի մի էր բերւում եւ ամփոփւում մեր էպոսագիտութեան պատմութիւնն ու տեսութիւնը՝ սկսած նրա սկզբնաւորումից (1874 թ.) մինչեւ 1939 թիւը: Վերոթուեալ եւ ուրիշ այլ աշխատութիւններով Աբեղեանը դառնում է հայ ժողովրդական վէպի խոշորագոյն գիտական արժէքաւորողն ու հետազօտողը:

Բանահիւսական միւս բնագաւառը, որին ժամանակագրական առումով, անդրադարձել է Աբեղեանը՝ հայ ժողովրդի առասպելաբանութիւնն է: 1899 թուին Լայպցիկում գերմաներէն լեզուով լոյս է տեսնում Մանուկ Աբեղեանի «Տէր Ար–մէնիշ Վոլքսկլաւպ» (Հայ ժողովրդական հաւատքը), դոքտորական արժէքաւոր տիսերտացիան, ուր առաջին անգամ մեր բանագիտութեան մէջ հանգամանօրէն, պատմահամեմատական մեթոդով վեր են հանւում ու վերլուծւում հայ ժողովրդական կենդանի ու մեռած առասպելա– [illegible] ւում բանասիրական մի շարք կարեւոր հետեւութիւններ: Նոյն թուին Վաղարշապատում հրատարակւում է «Հայ ժողովրդական առասպելները Մ. Խորենացու Հայոց պատմութեան մէջ» ծաւալուն ուսումնասիրութիւնը, որն իր բնոյթով գիտական անաչառ բանավէճի դասական օրինակ է հայագիտութեան մէջ: Ցիշեալ աշխատութեամբ Մ. Աբեղեանը հակադրուելով եւ հերքելով մեր բանասիրութեան մէջ պատմահօր անձի ու գործի նկատմամբ եղած ծայրայեղ գնահատումներն ու ոտնձգութիւնները, հիմնաւոր ձեւով ապացուցում է Խորենացու Հայոց պատմութեանգիտական խոշոր արժանիքները, նրա պատմական հաւաստիականութիւնը, օգտագործուած աղբիւրների

ԴՊՐԵՎԱՆՔԻ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆԸ

Բ.

Ուրիշ մէկ պատճառը, թէ ինչու հայ վանքերը կեդրոն եղած են հայ մշակոյթի՝ աս իրողութիւնն է, թէ վանքերու միջոցով կարելի եղած է՝ սերունդէ սերունդ անցնող շղթաներու օղակներով՝ փոխանցել հայ իմացական ստեղծագործութիւնները եւ հոգեկան ժառանգութիւնները: Անցնող բոլոր դարերուն մէջ, հայ մշակոյթի պատմութեան ամէն մէկ «վերածնունդը» սկիզբ առած է հայ վանքէ մը: Վանքերը, մէկը միւսին յաջորդականութեամբ, կը կազմեն դարերու վրայէն անցնող այն մեծ շղթան, որուն միջոցով կը փոխանցուի ցեղային կենսունակ ժառանգութիւնը: Վանքէ վանք կը բռնկի հայ լուսաւորութեան ջահը, ու սուցչական սրբազան աւանդի մը փոխանցումով: Մէկ վանքի աշակերտներ գացած են ու հիմնած ուրիշ վանք մը, եւ աստր աշակերտները յաջորդ սերունդներուն տուած են նոր աշակերտներ ու գացած հիմնած են նոր վանքեր, սերունդէ սերունդ ու գաւառէ գաւառ փոխանցելու համար հայրենի հին ժառանգութիւնը:

Այսպէս, մեր հին Սիւնեաց վանքերու արդիւնքն էին ԺԳ. եւ ԺԴ. դարերու Գլաձորն ու Կէչառիքը: Ու յաջորդաբար Գլաձորի սերունդին արդիւնքը եղաւ հիմնադրութիւնը «Մեծ Անապատ»ի վանքերուն, մանաւանդ Ամրտոլի համալսարանին: Իսկ իր կարգին Ամրտոլի տուած սերունդին արդիւնքն էր ԺԸ. դարու Պոլսոյ Կոլոտի պրական վերածնունդը եւ Երուսաղէմի Շղթայակիրի վանքը, եւ առանցմէ հեռու՝ Մխիթարեանց վանքը: Կոլոտի ու Շղթայակիրի աշակերտներուն արգասիքը պիտի ըլլային, աւելի մօտ ժամանակներու, Արմաշի եւ Երուսաղմի վանական դպրոցները: Եւ նոյն շղթայի շարունակութեան կարգով, Արմաշի ժառանգութեան շարունակութիւնը պիտի ըլլար Անթիլիասը:

Ուրեմն, հին դարերէն ի վեր հայ մշակոյթի սերունդէ սերունդ աւանդումին շղթան չէ կտրած երբեք: Մենք ժառանգորդներն ենք հին մեր հայրենի հարըստութեանց:

Անցեր են ժամանակները, եւ իրենց թաւալուն հոսանքին խառներ շատ տիղմ ու աղամանդ: Աւերուեր են շատ վանքեր ու շատ դպրանոցներ, իրենց փլատակներուն տակ թաղելով դեռ չիրագործուած յաղթանակներ: Անցեր են մեր իշխաններըն ու տանուտէրները, տառապանքի մէջէն իրենց տեսիլքները կտակելով յաջորդներուն: Անպատմելի հերոսութիւններ կան այսօր՝ հրդեհուած տաճարներու դեռ կանգուն սիւներուն վրայ արձանագրուած: Ինչ դիւցազնավէպեր՝ մարդու կամ քաղաքի մը փոքր մէկ անուան յիշատակումին տակ, եւ ինչ խոր դարեր՝ փորագրուած սա փոքրիկ թուականներուն ետին ....: Այսօր ամէն մէկ հայ մնացորդն է գերդաստանի մը, եւ ամէն մէկ ծուէնը յիշատակի՝ վէպ մը ամբողջ, ամէն մէկ գիրք ու գործ արուեստի՝ վրէպութեան հազարամեակի:

Մեր ժողովուրդին թանկագին մնացորդները կիսուած են երկու խոշոր աշխարհներու միջեւ. Հայաստան եւ ըՍփիւռք: Հայրենիքին մէջ հայ մշակոյթի դարաւոր հոսանքը վերստին գտած է իր ուղին ու կը շարունակէ հոսիլ հայ կեանքի տարածութեամբ: Այնտեղ՝ հայ մշակոյթը դուրս բերուած է դարերով զինք հովանաւորած Եկեղեցիի պաշտպանութենէն, եւ այլեւս կը վայելէ պետական հովանաւորութիւն: Հայ վանքերու մէջ աճած հին ծաղիկը տարաանկուած է հայ համալսարանի մէջ, հայ թատրոնի մէջ, հայ երաժշտանոցի ու հայ գրողներու տան մէջ, հայ արուեստագէտներու Ինստիտուտին մէջ. Այնտեղ հայ մշակոյթը վաւերականութիւնը եւայլն:

Մ. Աբեղեանի՝ բանահիւսութեան նըկատմամբ ունեցած շահագրգռութիւնները առանձնապէս ցայտուն ձեւով են ի յայտ գալիս ժողովրդական երգերի հաւաքման, հրատարակման եւ ուսումնասիրման ուղղութեամբ: Դեռեւս 1903 թըւին Աբեղեանը երաժշտագէտ Կոմիտասի հետ միասին կազմում է, խմբագրում եւ լոյս ընծայում հայ ժողովրդական խաղիկների առաջին յիսնեակը, որին յաջորդում է երկրորդը (1905 թ.): Դրանից մէկ տարի առաջ «Արարատ» ամսագրի մի շարք համարներում տպագրւում է Աբեղեանի՝ մեր ժողովրդական փոքր երգերին՝ խաղիկներին նուիրուած առաջին հետազօտութիւնը՝ «Ժողովրդական խաղեր» վերնագրով: Մի քանի տասնեակ տարի յետոյ Երեւանում Աբեղեանը լոյս է ընծայում «Ժողովրդական խաղիկներ» (1940 թ.) ստուար ժողովածուն, որն իր մէջ էր ընդգրկում տարբեր վայրերում բանահաւաքների կողմից գրառուած հայ ժողովրդական խաղերի ողջ հարստութիւնը՝ շուրջ 3500 նմուշ իրենց տարբերակներով: Ժողովածուին կցուած ընդարձակ ներածականի մէջ սպառիչ վերլուծման են ենթարկուած խաղերի ժանրային, բովանդակութեան եւ ձեւի առանձնայատկութիւնները, կապուած նըրանց ծագման ու գործածման պատմակենցաղային միջավայրի եւ հանգամանքների հետ: Ժողովածուն փաստօրէն ամփոփում էր ժողովրդական խաղիկների ուղղութեամբ կատարուած հեղինակի մօտաւորապէս կէսդարեայ մեղուաջան աշխատանքի մեծարժէք արդիւնքը:

ՍԱՐԳԻՍ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՌԱՔԵԼՈՑ ՎԱՆՔԻՆ
ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐՈՎ
...ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԴՂԵԱԿԻ ՄԸ ՄԷՋ

Իջանք մեր ձիերէն, երկիւղածութեամբ մտանք մատուռը կատարելու համար մեր ուխտը: Հօրս փափաքին ընդ առաջ երթալով՝ ծերունի վանահայր Յովհաննէս վարդապետ եւ ամբողջ Միաբանութիւնը մեզ առաջնորդեցին վանքին ետեւի փոքրիկ գերեզմանատունը, Մամիկոնի թարմ հողակոյտը օրհնելէ ետք՝ թափօրը ուղղուեցաւ գերեզմանատան խորը գտնուող տասնեակ մը մամռապատ հին շիրմաքարերու մօտ, որոնց սրբատաշ խաչքարերուն տակ, դարերէ ի վեր կը հանգչէին Հայոց պատմութեան հսկաները:

Շրջապատեցինք խաչքարերը, ծերունի վանահայրը բարձրացուց խաչը եւ դողդոջուն ձայնով մը օրհնեց շիրիմները, իսկ որբերն ու նորընծայ աբեղաները սրտառուչ երգեցին «Տէր Ողորմեա»: Հպարտութեամբ եւ հոգեկան անսահման գոհունակութեամբ բաժնուեցանք մեծ պատմիչներուն շիրիմներէն եւ դուրս եկանք գերեզմանատունէն: Ապա, կանաչ մարգագետնի մը վրայ, ծառերու հովանիին տակ, լայնատարած հորիզոնի մը եւ հայրենի հրաշալի տեսարանի մը առջեւ, Յովհաննէս վարդապետ մեզ հրաւիրեց ճոխ սեղանի մը շուրջը, որուն կը մասնակցէր ամբողջ Միաբանութիւնը:

Ի պատիւ հօրս «Մշոյ Տատրակին» եւ երեսփոխանին, ոչխար մը մատաղ ըրած էին: Վանքին գինին, հողէ փարչերու մէջ, կը հոսէր առատ: Վանքին սերն ու մածունը, մեղրն ու կարագը, ծովասարի խաւրծիլն ու գազպան (մանանայ) կը զարդարէին Տարօն աշխարհի այս հնադարեան սրբավայրին ճոխ սեղանը: Նստած հօրս եւ ծերունի վանահօր կողքին, որ անդադար «զաւակս» եւ «հրեշտակս» կոչելով կը շոյէր մազերս, ապրեցայ մանկութեանս ամէնէն երջանիկ օրերէն մէկը, հայրենի սրբազան հողին վրայ:

×

Տեսիլքը անհետացած է, աւա՜ղ: Կը բանամ աչքերս եւ ինքզինքս կը գտնեմ ֆրանսական մատուռին առջեւ, ծառի մը կռթնած:

Մինչ ֆրանսացի հաւատացեալները, ուրախ, հագած իրենց կիրակնօրեայ հագուստները, շարան շարան ներս կը մտնեն եկեղեցիէն, Պատարագն ունկնդրելու, ես, թախծոտ, կը յառաջանամ դէպի մատուռին արտաքին դուռը, կը խաչակնքեմ երեսս, կը մրմնջեմ աղօթք մը, եւ երազը հոգիիս մէջ՝ կը հեռանամ: Պիտի վերադառնամ ֆրանսական նոյն եկեղեցին, երբ թափուր ըլլայ եւ շրջապատը ամայի, վերստին շարունակելու տեսիլքը Առաքելոց վանքին(*):

×

Այսօր, Երկուշաբթի առաւօտ, երբ սովորականին նման կը բանամ պատուհանիս փեղկերը, մեր պարտէզին արօտավայրին մէջ, զարմանքով կը տեսնեմ զոյգ մը կովեր եւ երկու սիրուն հորթիկներ, որոնք կախուած իրենց մօր ստինքներէն՝ անյագօրէն կը ծծեն: Զանոնք տեսնելով գրեթէ պատշգամիս տակ, իրենց հարցական ու պիշ պիշ նայուածքով, կը յուզուիմ եւ կը խորհիմ թէ «արդեօք մանկութեանս բարեկամները զիս փնտռելու եկա՞ծ են ...»: Որովհետեւ, ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի, թէ Լուլանէ – Ֆորժի արուեստագէտ կովերուն հետ հաստատած եմ մտերմութիւն եւ արժանացած անոնց համակրանքին: Մեր խօսակցութիւնը տեղի կ'ունենայ գրեթէ ամէն օր սարալանջին վրայ, կովերու կարշնեղ ձիերու, անհամար մարախներու եւ անդադար մեր գլխուն վրայ կռնչող նախանձոտ ագռաւներու հետ:

Երեք օրէ ի վեր չեմ կրցած յարգել ժամադրութիւնս: Ուստի նախաճաշէն ետք անճապաղանքով ճամբայ կ'ելլեմ:

Առուն եւ զայն եզերող բարտիի ծառերը ձգելով ետիս, կը բարձրանամ սարն ի վեր: Ծամբուս վրայ խարխլած զոմի մը մէջ կը տեսնեմ իրարու վրայ ծուարած, աղտի մէջ թաթախուած, շունի կերպարանքով, անզգամ քանի մը ոչխարներ: Կը յիշեմ մեր աշխարհի սպիտակ ու սերուցի գառներն ու մաքիները, եւ նախորդը, պէյն ու պէրուսը, եւ միտքս կ'իյնայ հարսանեկան երգ մը զոր երգելով կը շարունակեմ վերելքը.

Պապիկ, մամիկ կարգէ զիս,
Նախորդ մարդու տունէ զիս,
Մախու կաթով սնցու զիս,
Կուլֆի տակ ճնցու զիս

Աջ կողմը, ձորի մը բերանը կը տեսնեմ ագարակ մը, որուն ետին, կ'երեւայ մարագ մը եւ ախոռ մը: Հայրենի ախոռներու կարօտը սրտիս, որոնց բուրմունքը չեմ փոխեր աշխարհի ամենաթանկ անուշահոտութեան հետ, կը մտնեմ մարագէն ներս:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

(6 Շար.)

(*) Առաքելոց կամ թարգմանչաց վանքին գեղակերտ եկեղեցւոյ բանկագին դուռը որ 1915ին Տարօնի կոտորածէն հրաշքով ազատած եւ ինկած էր գերմանացի սպաներու ձեռքը եւ տարուած Պերլին, Հայաստանի կառավարութեան դիմումով՝ այժմ կը գտնուի Երեւանի թանգարանին մէջ ....:

կը դիմէ իր ապահով ապագային :

Սփիւռքը, սակայն, հայ պատմութեան այս նոր երեւոյթը, դեռ ազգային ճիգով պէտք է տէր կանգնի իր ժառանգին։ Տարբ արտասահման հողի վրայ ցանուած մէկ ափ սերմի նման, հայ ժողովուրդը ցրուած է աշխարհի միլիոններուն միջեւ, իրարմէ տարբեր, երբեմն իրարու հակառակ պետական հովանիի տակ, հիւրընկալ ժողովուրդներու օրէնքներուն հպատակ :

Բայց այս Սփիւռքին մէջ պէտք է գտնել ազգային միութեան գետին ու հաւաքական հաղորդակցութեան չաղախ : Եւ այդ գետինն ու չաղախը կրնայ տալ առաւելաբար Հայ Եկեղեցին։ Արտասահմանի հայութիւնը, իբրեւ հաւաքականութիւն, կը ներկայանայ իր Եկեղեցիով : Իր դպրոցները կը բացուին Առաջնորդարաններու հովանաւորութեան տակ : Իր ազգային վարչութիւնը կը պատուի սահմանադրական օրէնքներու հիման վրայ : Սփիւռքի մէջ Հայ Եկեղեցին է ազգին միութեան գետինը :

Սփիւռքի ազգային այդ միութիւնը պահելու համար մեզի պէտք են հոգեւոր ու մտաւորական մշակներ, ոչ թէ պարզապէս լեցնելու համար «անհետացողներուն տեղը», այլ մանաւանդ նոր ժամանակներու պահանջին համապատասխան նոր գիտութեամբ զինուած ու նոր ոգիով ներշնչուած առաջնորդներ տալու հայ ազգին :

Յաճախ կը խօսուի Հայ Եկեղեցւոյ բարեկարգութեան մասին։ Բայց այդ բարեկարգութիւնը արտաքին ձեւերու փոփոխութիւն մը չէ։ Ամէն բանէ առաջ՝ բարեկարգուած եկեղեցականութեան մը պատրաստութիւնն է, ժողովուրդը առաջնորդելու գիտութեան տէր եկեղեցականութիւն մը։ Առանց բարեկարգուած եկեղեցի մը պիտի նմանէր առանց շարժիչ ուժի մեքենայի մը։

Կրօնքի ճշմարիտ ուսուցման տեսակէտէն մանաւանդ անհրաժեշտութիւն մըն է ուսեալ եկեղեցականներու պատրաստութիւնը։ Հոգեւոր ճշմարտութեանց մասին թերի ըմբռնումներ կը շփոթեցնեն ժողովուրդը։ Գիտութեան անունով՝ թերագնահատում մը կը տարածուի բարոյական արժէքներու եւ հոգեւոր ճշմարտութեանց մասին։ Թերի գիտութեան պատճառով մոլորածները ուղղութեան բերելու եւ հոգեւոր արժէքները արժանաւորապէս ժողովուրդին տալու համար մենք պէտք ունինք ուսեալ եկեղեցականներու :

Ու վերջապէս՝ պատրաստուած եկեղեցականութիւն մը պիտի կարենար մերձեցում առաջբերել Եկեղեցիին եւ մտաւորական այն դասին միջեւ, որ դժբախտ թիւրիմացութեանց հիման վրայ մղուած պայքարի մը հետեւանքով հեռացած է Եկեղեցիէն եւ անտարբեր է անոր բոլոր ճիգերուն ·

(Խմբագրական «ՀԱՍԿ»ի)

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋ ՄԸ Գ. ԲԱԼԱՅԵԱՆԻ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

Ողբացեալին կեանքին ու գործունէութեան մասին «Ցոլաց»ի մէջ հրատարակուած գրութիւններէն ոչ մէկուն մէջ յիշատակուած էր, որ ան Վասպուրականի մէջ, 1904 թուականին, մտած է Իշխանի խումբին մէջ եւ յեղափոխական ուրիշ գործերու կարգին՝ մասնակցած է Նարեկայ վանքի կռուին։

Անտարակոյս իր համեստութիւնը թոյլ չէ տուած իրեն խօսելու այս մասին իր ընկերներուն։

Քանի մը տարի առաջ՝ երբ կը խօսէի այս կռիւին մասին, ըսաւ համեստօրէն · — « Ես այդ կռուի մէջ էի, տեսնէ՞ր թէ ինչպէս ձեր այդ հրաշալի հօտաղ Ասպօն չեչտակի գնդակով մը իր ձիէն չանսատակ վար գլորեց ոստիկան Ապտիւլ Համիտը » ·

Ապտիւլ Համիտ հարկահաւաք — ոստիկան էր, Տարիներէ ի վեր դարձած էր մեր գաւառին պատուհասը, իր գազանութեանց չափ ու սահմանը չկար : Օր մը ոստիկանական ջոկատի մը եւ հարիւրաւոր Քիւրտերու գլուխն անցած՝ եկած պաշարած էր Իշխանին խումբը :

Գերասիմը յետոյ զարմանալի ճշդութեամբ յիշեց մարտին վայրը, ուր կը գտնուէր խումբը : Ոլոր մոլոր, տանիքներու վրայէն անցնող ճամբան, որով բարձրացած էին վանքը։ Գիւղին աղբիւրը, առուն, գերեզմանատունը, դէպի Կարկառ տանող ճամբան եւ ուրիշ մանրամասնութիւններ, հակառակ անոր որ միայն մէկ անգամ կրցած էր ցերեկով տեսնել այս վայրերը յիսունէ աւելի տարիներ առաջ :

Ցիշենք որ կռիւը տեղի ունեցաւ 1904ի գարնան եւ տեւեց 3 – 4 ժամ : Թշնամին տուաւ բաւական թիւով սպաննեալ ու վիրաւոր։ Սպաննեալներու մէջ էր նաեւ յայտնի չարագործ քիւրտ Խուրշիտ աղային եղբայրը : Իսկ խումբը ապշեցնող քաջութեամբ ու ճարպիկութեամբ ճեղքեց պաշարման շղթան եւ անհետացաւ անվնաս :

Կռիւը մեծ սարսափ ազդեց։ Անկէ յետոյ կառավարական պաշտօնեաները ըստիպուեցան մեղմ վարուիլ եւ քրտական աւարառութիւններն ալ վերջ գտան։

Անմահ Փետայի Գերասիմը մէկն էր այս փրկարար կռիւի հերոսներէն :

Անոր կենսագրականը կազմողներու ուշադրութեանը կը յանձնեմ այս մոռացումը :

Ցարգա՜նք իր յիշատակին։

ՂԱԶԱՐ ՆԵՐԿԱՐԱՐԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՑՈՒՌԱՋ»Ը

ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ

ԹԻՒՐՆ ՈՒ ԹԵՐԻՆ

Տարիներ առաջ, թերթի մը մէջ կարդացի · «Իսրայէլ, եօթ տարուան պետութիւն մըն է»։

Մէկուկէս տող եւ երկու սխալ։ «Իսրայէլ» եւ ... ստորակէտ : Ի՞նչ բանի կը ծառայէ այս ստորակէտը։ « Իսրայէլ»ը բային տէրն է կամ տէր բային է, եւ պէտք չկայ ստորակէտով բաժնելու բային :

Միւս սխալն է «եօթ» բառը · պէտք է գրել եօթը (գրաբարը՝ եօթն)։ Ահա քանի մը օրինակներ, — եօթնամեայ, եօթնօրեայ, եօթնական, եւ ոչ թէ եօթամեայ, եօթօրեայ, եօթական :

Շատեր կը գրեն « Նոյեմբեր 29ը»։ ծայրը՝ ըով։ Այս ըթը աւելորդ է, որովհետեւ 9 թուանշանը կը կարդանք — եւ կը գրենք — ինն կամ ինը · պէտք չկայ ուրեմն իններին ծայրը ըթ մըն ալ աւելցնելու։ Նոյնն է պարագան նաեւ իննին : ինն եւ ոչ թէ իննը (ծայրի ըթը աւելորդ է) :

Բայց ճիշդ է գրել « Մայիս 28ը » , ըթով, որովհետեւ թուանշանը ութ է եւ ոչ թէ ութը։ Նոյնպէս սխալ է գրել տաս · պէտք է գրել տասը (գրաբարը՝ տասն) . Ն գիրը երեւան կուգայ հետեւեալ օրինակներուն մէջ, — տասնամեայ, տասնօրեայ, տասներորդ, տասնական : Չենք ըսեր տասամեայ, տասօրեայ, տասերորդ, տասական :

Դառնանք ստորակէտին։

Դարձեալ նոյն թերթին մէջ հանդիպեցայ այս երկու նախադասութիւններուն · « Հայաստան , հնգապատիկը տարիք ունի Իսրայէլին»։ « Փարիզեան վաճառատուն մը, հիմնած է մասնաւոր ճիւղ մը»։

Բացի անկէ, որ առաջին նախադասութիւնը անճաշակ է իր կազմութեամբ, աւելորդ ու սխալ են «Հայաստան» եւ « վաճառատուն » բառերուն քով դրուած ստորակէտերը : Նոյն թերթին հետեւելով ես ալ կազմեմ այս տեսակ նախադասութիւն մը · «Ես, հաց կերայ» : Կամ · « Հայրս, տուն դարձաւ »

Եթէ հաց ուտողը ես եմ, եթէ տուն դարձողը հայրս է, այլեւս ինչ բանի կը ծառայէ ստորակէտը : Քերականութիւն գիտնալու պէտք չկայ, քիչ մը տրամաբանութիւնն ալ կը բաւէ այսքան տարրական բան մը ըմբռնել կարենալու համար։ Նոյնիսկ տրամաբանութեան ալ պէտք չկայ · պուտ մը ուշադրութիւնը բաւական է :

Բայց կը թուի, թէ խնդրոյ առարկայ թերթը քերականութեան նոր դասագիրք մը ունի աչքի առջեւ, եւ կամ սովորութիւն ըրած է ըսելու՝ մեր գիւղի վարժապետին պէս · « Ես ասանկ կը գրեմ » : Այո, իրեն համար կրնայ «ասանկ» գրել, բայց մեզի համար թող «անանկ» գրէ :

Դարձեալ նոյն թերթը կը գրէ · « ... ազատ աշխարհի համար յառաջամարտիկի ուժը՝ ջղացաւական կէտի մը վրայ »։

Աշխարհի վրայ չկայ վայր մը, նոյնիսկ կէտ մը, որ ... ջղացաւ ունենայ : Ֆրանսերէն նեւրալժիք բառն է, որ թարգմանուած է «ջղացաւական » ։ Ամէն օտար բառ եղածին պէս թարգմանել, առանց իմաստին թափանցելու, կը նշանակէ ոսպապուրի վերածել Հայոց լեզուն : Ես ալ ահա բառ առ բառ կը թարգմանեմ ֆրանսերէն «ի նչպէս Լը»ը · Ի նչպէս կը կրէք դուք ձեզ, կամ ի՞նչպէս կ'երթաք :

Եթէ մէկը այս ձեւով հարցնէ որպիսութիւնս, կրնամ նոյն ձեւով պատասխանել — Շատ գէշ կը կրեմ ես զիս, եւ կամ ... քալելով կ'երթամ :

Պարզ է, որ նեւրալժիքը «չատ կարեւոր » նշանակութիւնը ունի մեր յիշատակած նախադասութեան մէջ։ Մենք չենք գիտեր թերեւս, բայց Ֆրանսացիները վստահօրէն գիտեն, թէ կան վայրեր կամ կէտեր, որոնք նոյնքան զգայուն, նոյնպէս խոցելի են աշխարհի համար, որքան ջիղերը՝ մեր մարմնին համար։

(Յուսաբեր) Մ · Մ ·

Քարուզօ Ամերիկայի մէջ բարենպատակ երեկոյթի մը երգելէ վերջ կը ներկայացնէ իր հաշիւը, 3000 տոլար։ Կազմակերպիչները զարմանքով, բայց ստիպուած կը վճարեն : Աշխարհահռչակ երգիչը երեք հազար տոլարը գրպանելէ վերջ կը հանէ իր չէքի տետրակը եւ տասը հազար տոլար նուէր մը արձանագրելով կը ներկայացնէ նախագահին որ ապշութեամբ երեսը կը նայի ·

— 3000 տոլար ստացողը երգիչ Քարուզօն էր իսկ այս նուէրը ընողը ես իմ մարդ – Քարուզօն :

ՍՏԱՑԱՆՔ

« ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅ » հայագիտական ուսումնաթերթ, Մայիս – Օգոստոս, 1959, հրատարակութիւն Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան :

«ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔ» Դեկտեմբեր 1959, դպրոցական ամսաթերթ, Վենետիկ :

ԳՆԱՀԱՏԱՆՔ

Սալօն տը լա Քոնֆիզըրիի առթիւ, արհեստակցական պաշտօնաթերթը, գնահատելով Գ. Փափազեանի (Մարմարա) աշխատանքը կը գրէ — Գ. Փափազեան արեւել. անուշեղէններու պատրաստութեան ծանօթ՝ վարպետ անուշագործ մըն է : Իրեն մասնագիտութիւն ըրած է նուշով եւ լցոն պտուղներով պատրաստութիւններ :

«ՑՈՒՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (73)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Զ.

ՏՈՔԹՈՐԸ

Իր զուարթութեան ընկերները, իրեն պէս բժշկութեան կոչեցեալներ, շուրջը առին իսկոյն, մետաղին հոտէն գինովցած։ Եւ Արշակ, իբրեւ ցոփակեաց ամիրայի մը արժանաւոր թոռը, մէկ քանի օր, մոլութեան հնոցներու մէջ, իր դըրամներուն պարունակութիւնը հալեցուց։

Սակայն, դրամի բացարձակ չգոյութիւնը, եւ միւս կողմէ իր սնանկութիւնը՝ անկարելի դրութեան մը մէջ դրին զուարճամոլ ուսանողը : Եւ իսկոյն անդրադարձաւ թէ կեանքը իր ըմբռնած եղանակովը ապրելու համար, փապրիքայի մը ամսական եկամուտը յոյժ ճղճիմ գումար մը կը ներկայացնէր եւ թէ փապրիքաները հարկաւոր էին իր երազած փարթամ կենցաղը վարելու համար լիառատօրէն :

Հինգերորդ տարեշրջանին քննութեանց մէջ կատարեալ ձախողում մը կրեց Արշակ։ Անոր վրայ, ուսանողը խորհեցաւ ուրիշ միջոց մը գտնել, դրամ քաշելու համար մօրմէն։ Ուստի համոզեց իր մայրը որ տան մէջ բժշկութիւն ընէ, վըկայական չառած։ Մայրը նախ ընդդիմացաւ այդ առաջարկին, բայց ի վերջոյ հաւանութիւն յայտնեց ու տեղի տուաւ իր սիրելի զաւակին։

Մերկերեանին, անխուսափելի խորհրդականին յայտնուեցաւ խնդիրը եւ կարծիքը հարցուեցաւ։ Գանձապահը պահ մը խեղդնեցաւ առաջարկին այլանդակութենէն, աչքերը խոշոր խոշոր բացաւ, եւ գոցեց, մատներովը սանտրեց աղէրեկ մօրուքը, մօրմէն զաւկին նայեցաւ, զաւկէն մօրը, եւ, աւաղ, հասկցաւ թէ իր կողմէ ոեւէ ընդդիմութիւն աւելորդ եւ ապարդիւն պիտի մնար։ Հետեւապէս ·

— Է հա, ըսաւ, կէչ հըլլար, բրաթիկ ալ է, խեր ալ է, անուն հանել ալ է... անուն հանել ալ է... բէք աղէկ կ'ըլլայ, ըրէք ...

Եւ դադարէ մը յետոյ ·

— Ամա, տղաս, աւելցուց չեղակի ակնարկով մը, չըլլաս Փալյօ խալթ մը խառնես ...

— Ի՞նչ փալյօ, բողոքեց Արշակ, կարմրելով, գանձապահին թափանցող նայուածքին տակ իր թաքուն մտադրութիւնները մերկացած, հասկցուած զգալով :

— Էյ, ճահիլ ես, ի՞նչ գիտնամ, աւելցուց Մերկերեան գլուխը օրօրելով խորհրդաւորօրէն :

— Քաններեքը անցաւ, Թադէոս աղա, մէջ մտաւ անդիէն մաման զաւկին բարոյականին մասին յայտնուած կասկածը ջրելու մտահոգութեամբ, թող ամէն երիտասարդ Արշակին չափ խելքը գլուխը ըլլայ ...

— Ես պապա մարդ եմ, անանկ խրատներ կուտամ ճահիլներուն, հանըմ, հող չէ, մարդ չե՞նք մի, սխալական ենք, աւելցուց գանձապահը հայրական շեշտով մը :

Պահ մը լռութիւն տիրեց :

Թադէոս աղա խզեց զայն ·

— Ան չէ ամա, բան մըն ալ հարցնեմ, տիպլոմա չառած կարելի՞ է հէքիմութիւն ընել... իմ գիտցածս ...

— Մասնաւոր արգելք մը չկայ, ըսաւ Արշակ, մանաւանդ որ մէկ մէկուկէս տարիէն տիպլոմա կ'առնեմ· փարայով պիտի չնայիմ, ո՞վ կրնայ բան մը ըսել·· Եթէ շատ ծանր ու կնճռոտ հիւանդութեան մը հանդիպիմ, ուրիշ բժիշկներու խորհուրդին կը դիմեմ ...

— Անանկ է, չիտակ է, պատասխանեց Մերկերեան համակերպութեամբ :

Այս բարեգործական ձեռնարկին գործադրութեան համար հարկ եղաւ սակայն մասնաւոր սենեակ մը յարդարել հիւանդներու քննութեան յատուկ։ Մաման առանց ամէնափոքր առարկութեան, իր ունեցած պահեստի գումարը զաւկին տրամադրութեան տակ դրաւ : Եւ ահա մըսխում մըն է սկսաւ :

Բոլոր բժշկական գործիքները եւ սարքաւածները, զորս գնեց Արշակ, կրկին գինով ներկայացուեցան մամային : Կարելի էր նոյնիսկ քառապատիկ գնով ներկայացնել, եւ տեղի չտալ ոեւէ բողոքի, այնքան անիկա շլացած էր այս նոր գաղափարին հեռաւոր ճառագայթներէն։

Ապակեւոր խորշ – դարանի մը մէջ կը շողային հիմա բժշկական եւ վիրաբուժական պողպատեայ գործիքները, վերանորոգիչ եւ ահաւոր· երկար բազմոց մը կը գրաւէր սենեակին աջ պատին երկայնքը՝ հիւանդներու քննութեան համար, անոր դէմը նոյնպէս ապակեպատ դարանի մը մէջ բժշկական ստուար հատորներ, կաշեպատ կազմով եւ ոսկետառ·իրենց փայլուն կռնակները քով քովի կը ցուցադրէին երեք կարգի վրայ :

Մատենադարանին առջեւի մասը, որ շարժուն էր, կը ծառայէր իբրեւ գրասեղան :Մետաղեայ արծիւ մը, թեւերը մեծատարած բացած, մագիլներուն մէջ կը բռնէր խոշոր կրիայ մը՝ գլուխն ու ոտուըները սարսափի ճիչին տակ դուրս ձգտուած, եւ որուն կռնակին վրայ շարժուն կափարիչ մը թոյլ կուտար մելանով լեցնել սողունին մարմինը։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ԿԱՐԵՒՈՐ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի եւ շրջականներու Հայց. Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան Ներկայացուցչական Ժողովի 24անդամներու ընտրութիւնը տեղի պիտի ունենայ Դեկտ. 20ին :

Ձորս եկեղեցիներուն մէջ.— Փարիզ, Ալֆորվիլ, Արնուվիլ, Շավիլ — պիտի դրուին կնքուած տուփեր. Ամէն քուէարկող կրնայ ներկայանալ իր անդամավճարին ստացականով եւ ինքնութեան թուղթով եւ անձամբ քուէարկել ժամը 10–18:

Ամէն անոնք որոնք անձամբ քուէարկելու կարելիութիւն չունին կրնան փոսթով եւ ապահովագրուած ծրարով ղրկել Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ Գերշ. Տէր Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեանի հասցէին :

Այս աշխատանքը դիւրացնելու համար արդէն քուէարկողները պիտի ստանան պահարաններ որոնցմէ մին վերապահուած է քուէաթուղթին եւ այդ պահարանին վրայ ոչ մէկ բան պիտի գրուի, երկրորդ պահարանը որուն մէջ վերոյիշեալ պահարանը պիտի դրուի, քուէարկողը պէտք է գրէ իր անունը եւ հասցէն :

Ամէն քուէարկող կրնայ իր քուէն ղրկել անմիջապէս որ պէտք եղած թուղթերը ստանայ եւ ամէնէն ուշը 19 Դեկտ. 1959:

ԴԻՒԱՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Լեւոն Մօզեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ յետ պատարագի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԼԵՒՈՆ ՄՕԶԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ տեղի պիտի ունենայ եկեղեցւոյ բարերար Ա. Համբարձումեանի գերդաստանի յիշատակին հոգեհանգստեան պաշտօն, այս Կիրակի օր :

Կը հրաւիրուին բարեկամները եւ պարագաները յարգելու անոնց յիշատակը :

×

Ալֆորվիլի Հայ Մարզականը իր վաղամեռիկ ընկերոջ մարզիկ Րոժէ Նէրայի մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ այս Կիրակի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուի բոլոր մարզիկները եւ ողբացեալ ընկերոջ յիշատակը յարգողները :

×

Այրի Տիկին Մարիամ Համբարեան եւ զաւակները, Յովակիմ Համբարեան, Այրի Տիկին Մարիամ Կրկզեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Նարդուհի Տէմիրեան, Յակոբ Համբարեան, ինչպէս նաեւ բոլոր ազգականները կը ծանուցանեն թէ յառաջիկայ Կիրակի, 13 Դեկտեմբեր, յետ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ի յիշատակ իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՀԱՄԲԱՐԵԱՆԻ

(Սէօլէօզցի)

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Այրի Տիկին Մարգրիտ Մելքոնեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին, տարաբախտ Արմենակ – Յովակիմ Մելքոնեանի մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերութիւնս կը յայտարարէ թէ այս Կիրակի օր եկեղեցւոյս անուան տօնակատարութեան առթիւ պիտի կատարուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ եւ աւանդական մատաղօրհնութիւն եւ մատաղի բաշխում Կ. Յաջուհիներու կողմէ :

Մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի թաղիս եկեղեցաշէն ու դպրոցաշէն ազգայիններու եւ համայն թաղիս հին եւ նոր ննջեցելոց հոգւոյն :

Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ «ԱՇԽԱՐՈՒՆԵԱՆ» ԽՈՒՄԲԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Դեկտեմբեր 13ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր, Պրասըրի Զիմմեռի գետնայարկը, 1, Փլաս տիւ Շաթլէ, Մէթօր Շաթլէ :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.—Հ. Յ.Դ. Պէլվիլի «Թոտոմ» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21–ին, Փլաս տէ Ֆէթի սովորական վայրը : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն հետեւեալ խումբերը ժողովի կը հրաւիրէ.—

Ակնունի ենթակոմիտէն 12 Դեկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին:

Համազասպ ենթակոմիտէն 13 Դեկտ. Կիրակի առտու ժամը 10ին:

Վռամեան ենթակոմիտէն 13 Դեկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

Զաւարեան ենթակոմիտէն 19 Դեկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին :

Ն. Միսաքեան խումբը Շաբաթ (19 Դեկտեմբեր) իրիկուն ժամը 20·30ին:

Ընկ. Կարօ խումբը 20 Դեկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

ՇԱՒԻԼԻ եկեղեցւոյ օծման Բ. տարեդարձը կը տօնուի յառաջիկայ Կիրակի 20 Դեկտեմբեր. Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ամասիոյ Հայր. Միութեան երկսեռ երիտասարդաց կողմէ :

Ի նպաստ իր պատմագրքի հրատարակութեան :

Այս Շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի շքեղ սրահներուն մէջ, Պուլվար Շավ, 340 :

Պիտի նուագէ ՁԻԿԱՆՆԵՐՈՒ նշանաւոր հնգեակը :

Orchestre Roger Frolens

եւ իր ծանօթ երգիչը՝ ՄԱՐԻՕ ՍԱՆՁԷՋ

—ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ—

ՎԻԷՆ.— Կապ. Խաչի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները անխտիր, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը երեքին, Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ: Շատ կարեւոր օրակարգ:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի Թէյասեզան ընդհ. ժողովը, Դեկտեմբեր 15ի Կիրակին, կէսօրէ ետք ժամը երեքին, դպրոցին սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ընկերուհիներէն ըլլալ ճշդապահ :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կեդր. Վարչութիւնը միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի իր տասը մասնաճիւղերը, այս Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, Ռէժանի վերնայարկը, մէթրօ Քատէ : Կը խնդրուի բաղմանդամ ներկայ գտնուիլ :

ԿԱՊ ԽԱՉԻ Անիէռի մասնաճիւղին ժողովը այս Ուրբաթ կէս օրէ ետք ժամը 16ին, Տիկին Աւետիսեանի բնակարանը :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԾԱՌ

ԿԻՐԱԿԻ, 20 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

Վարժարանի Ծնողաց Միութեան կազմակերպած Ծնունդի ծառի հանդէսը կը կատարուի դպրոցի սրահին մէջ՝ ժամը 15էն 22 :

Գեղարուեստական մշակուած բաժին, ներկայացումներ, մրցումներ, արտասանութիւններ, երգեր աշակերտներու կողմէ :

Աւանդական վիճակահանութիւն՝ հարիւրաւոր թանկարժէք առարկաներով :

Ճոխ սեղան, հայկական եւ եւրոպական համադամ կերակուրներով:

Սիրով կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Լաւ մեքենագրող երիտասարդ օրիորդ մը: Ներկայանալ «Յառաջ»ին :

ՀԻՆԱՒՈՒՐՑ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆՈՐԱԳՈՅՆ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆԵՐ

Դասախօսութիւն եւ գունաւոր ցուցադրութիւն

Մեկնաբանուած ԵԴՈՒԱՐԴ ԻՒԹԻՒՃԵԱՆԻ կողմէ :

Կառավարական վկայեալ ճարտարապետ, դէպի Հայաստան իր երրորդ ճամբորդութենէն նոր վերադարձած :

Այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 21ին, Սալ Մազընոյի սրահներուն մէջ, 88 Րիւ տ'Օպանեը, Մարսէյլ :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆ. ԵԿԵՂԵՑԻ

8 bis, Rue des Ternes

Մեթրօ Փորթ Մայօ

Պաշտամունք այսկիրակի առաւօտ ժամը 10·45ին :

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉ. ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Պաշտամունք՝ այս կիրակի, Սէն Ժէրոմ, ժամը 9,30ին: Ուիւ Ժէմափ՝ ժամը 10,45ին:

Կը քարոզէ Վերապատուելի Հելվաճեան :

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք։ Հատը 20 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 12 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

SAMEDI 12 DÉCEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8670 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4471

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀՈԳԵՇԱՀ ՃԱՌԵՐ

Երեք տարի առաջ, 1956 Հոկտեմբերին, Հունգար ժողովուրդը ըմբոստութեան դրօշ պարզեց համայնավար իշխանութեան դէմ՝ յանուն ազատութեան։

Մայրաքաղաքի հայրենասէրները առաջին առթիւ տապալեցին Սթալինի արձանը, — խորհրդանշան բռնակալութեան եւ օտար տիրապետութեան, — ջարդուփշուր ըրին զայն եւ «ժողովուրդներու առաջնորդ»ին ջախջախուած գլուխը գետնաքարշ պտըտցուցին փողոցներուն մէջ, ի մեծ մխիթարութիւն ու գոհունակութիւն ազատատենչ ժողովուրդին։

Ապստամբական շարժման գլուխն էին անցած երիտասարդ մտաւորականներ, համալսարանի ուսանողներ եւ ուսանողուհիներ, իրենց ետեւ ունենալով ամէն դասակարգի ու տարիքի պատկանող Հունգարացիներու անվերապահ համակրանքը։

Յեղափոխականները արագ յաջողութիւններ արձանագրեցին եւ ձեռք առին իշխանութիւնը։

Սակայն կարմիր բանակը չուշացաւ իր հրասայլերով եւ թնդանօթներով արեան ու հրդեհի մէջ խեղդելու ժողովրդական, տարերային այդ շարժումը։ Ապստամբներու օգնութեան կոչերը՝ ուղղուած ազատ աշխարհին՝ մնացին ձայն բարբառոյ յանապատի։

Եւ սակայն հեռու չէր «ազատ աշխարհ»ը, — սահմանակից էր ապստամբ Հունգարիոյ։ «Ազատ Եւրոպա» եւ «ազատագրութիւն» կոչուած ձայնասփիւռի կայանները տարիներով ազատութիւն կը խոստանային բոլշեւիկեան բռնակալութեան ենթակայ երկիրներուն։

Ու երբ ժամը հնչեց, ոչ մէկ ձեռք օգնութեան հասաւ յանուն ազատագրութեան կռուող անձնազոհ հայրենասէրներուն։

Եւրոպայի սրտին վրայ, քաղաքակիրթ աշխարհի անտարբեր աչքերուն առջեւ ժողովուրդ մը նահատակուեցաւ։ Բարձր քաղաքականութիւնը եւ կարծեցեալ նոր աշխարհամարտէ մը խուսափելու պատրուակը օգտագործուեցան իբրեւ չքմեղանք ազատ աշխարհի անգործութեան։ Աւելի ճիշդը՝ անզօրութեան։

1921 Փետրուար 18ին ուրիշ ժողովուրդ մը, Եւրոպայի սրտէն հեռու, ալեւոր Արարատի շուքին տակ, ըմբոստութեան առաջին դրօշն էր պարզած կարմիր բռնակալութեան դէմ։ Ու յաղթապանծ՝ դուրս էր քշած կարմիր բանակը իր նորազատ հայրենիքի սահմաններէն։ Քառասուն օր միայն տեւեց իր դիմադրութիւնը։ Գերակշիռ ուժեր եկան կրկին ճզմելու օտար, բռնակալ վարչաձեւէն ձերբազատուելու իր ճիգերը։

Ոչ ոք ձեռք կարկառեց ազատատենչ Հայութեան, որուն օգնութեան կոչերը Ազգերու Դաշնակցութեան՝ 1920 Սեպտեմբերին, Թրքական յարձակման օրերուն՝ նոյնպէս անարձագանգ էին մնացած։

Հունգարիոյ օրինակը 1956ին եկաւ ցոյց տալու թէ՝ ո՛չ մէկ բան փոխուած էր աշխարհի մէջ 35 տարուան մէջ։

ՄԱԿի ընդհանուր ժողովը երեք օր առաջ զբաղեցաւ Հունգարիոյ հարցով, քննելու համար իր ներկայացուցիչին՝ Մընրոյի տեղեկագիրը։

Սրտառուչ խօսքեր արտասանուեցան ազատ աշխարհի պատուիրակներուն կողմէ՝ ի նպաստ հունգար մարտիրոս ժողովուրդին։ Ամերիկայի ներկայացուցիչը նոյնիսկ պահանջեց, որ կարմիր բանակները պարպեն Հունգարիան։

Արդի՞ւնք։ Զերօ։

Հոգեշահ ճառերով չէ, որ պիտի ազատագրուին «ստրուկ ազգեր»ը։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼ ՍԵՆԵԿԱԼԻ ՄԷՋ

«ՀԱՍԱՐԱԿԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՊԷՏՔ Է ՓՈԽՈՒԻՆ» ՅԱՅՏԱՐԱՐԵՑ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Ուրբաթ առաւօտ, Սէն Լուի տիւ Սենեկալի մէջ բացուեցաւ Գործադիր Խորհուրդի ժողովը՝ Զօր. տը Կոլի նախագահութեամբ։

Տը Կոլ Սէն Լուի հասաւ հինգշաբթի իրիկուն, դիմաւորուելով Սենեկալի Նախագահ Մամատու Տիայի եւ բարձրաստիճան այլ ղեկավարներու կողմէ։

Քաղաքապետին բարիգալուստի խօսքերուն պատասխանելով, Նախագահ տը Կոլ առաջին անգամ ըլլալով հրապարակաւ անդրադարձաւ Մալիի գոյութեան (Սենեկալ - Սուտան դաշնակցային միութիւն)։

Այդ ձեւով Նախագահը պաշտօնապէս ճանչցաւ Մալիի դաշնակցութիւնը, ինչ որ մեծ խանդավառութիւն ստեղծեց ժողովուրդին մէջ. — «Մեծ գործի մը ձեռնարկած ենք՝ Հասարակապետութեամբ» ըսաւ տը Կոլ եւ շեշտելէ ետք թէ բարեշրջումներ պիտի ըլլան անշուշտ, աւելցուց. — Բնական է, որ երիտասարդ պետութիւն մը ուզէ ցոյց տալ, արժեցնել իր անհատականութիւնը՝ ամէն մարզի, մասնաւորապէս՝ արտաքին մարզի մէջ։ Բայց ոչ մէկ բան այն արժէքը ունի, քան թէ այն՝ ինչ որ կը կատարուի ներքին ճակատի վրայ։ Ինչ որ կ'ընէք այստեղ՝ ապագային համար լաւ է։ Մեր Հասարակապետութիւնը ապագայի գործ մըն է։ Մեր միջեւ կազմակերպուած ընկերակցութիւն եւ բարեկամութիւն է ան՝ մեր բոլորի օգուտին համար։

Անշուշտ պէտք չէ մոռնալ այն պարագան, թէ Մալիի դաշնակցութեան մասին կարծիքի տարբերութիւններ կան եւ Սէն Լուիի ժողովը կուգայ այս ուղղութեամբ իր վճռական խօսքը ըսել բոլորին։

«ՖՐԱՆՍԱ ՁԵԶԻ ՀԵՏ Է»

Հանրապետութեան Նախագահը Սէն Լուի երթալէ առաջ այցելած էր Նուաքշոթ, Մորիթանիի ապագայ մայրաքաղաքը, որ հարիւր բնակիչ ունի։

Սրահի մը մէջ, որ երբեմն կը գործածուի իբրեւ դպրոց ու երբեմն՝ Ազգ. Ժողովարան, Նախագահը խօսեցաւ Հասարակապետութեան մասին. «Ընկերակցութիւն մը ժողովուրդներու՝ որոնք կ'ուզեն միասին աշխատիլ. Հասարակապետութիւնը նոր երկիրներու եւ Ֆրանսայի միութիւնն է»։

Հանրապետութեան Նախագահը յայտարարեց նաեւ թէ Հասարակապետութեան հաստատութիւնները պէտք է բարեփոխուին, բայց Ֆրանսայի հետ նոր երկիրներու միութիւնը պիտի մնայ, որովհետեւ Ֆրանսա աշխարհի ամէնէն եղբայրական երկիրն է՝ մարդոց համար։

Նախագահ տը Կոլ ափրիկեան նոր երկիրներուն ամէն վստահութիւն տուաւ՝ թէ Ֆրանսա իրենց հետ է, այդպէս պէտք է մնայ եւ այդպէս ալ պիտի մնայ։

Միւս կողմէ, Հինգշաբթի իրիկուն Վարչապետ Տըպրէ, Ելմտական Նախարար Փինէ, Աշխատանքի Նախարար Պիւրոն, բազմաթիւ մասնագէտներու եւ գործակիցներու ընկերակցութեամբ մեկնեցան Սէն Լուի տիւ Սենեկալ, մասնակցելու համար Հասարակապետութեան Գործադիր Խորհուրդի ժողովին։

ՃԻԳ ՊԻՏԻ ՉԽՆԱՅԵՄ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՅԱՅՏԱՐԱՐԵՑ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ ՆՈՐ ՏԵԼՀԻԻ ՄԷՋ

Հինգշաբթի իրիկուն Նախագահ Այզընհաուըրի ի պատիւ հացկերոյթ մը տրուած էր Նոր Տելհիի մէջ, աւելի քան 130 հրաւիրեալներու մասնակցութեամբ։ Հացկերոյթի ընթացքին խօսք առնելով, Միացեալ Նահանգներու Նախագահը յայտարարեց.— Ճիգ պիտի չխնայեմ խաղաղութեան համար։

Ամբողջ օրը Այզընհաուըր խանդավառութիւն ստեղծած էր իր գացած շրջաններուն մէջ։

Արտակարգ խանդավառութեամբ ողջունուեցաւ ժողովուրդին կողմէ՝ երբ տեսնուեցաւ Խորհրդարանի առջեւ, ուր ճառ մը խօսելով կոչ մը ըրաւ։ Կը սպասուի որ այդ կոչը նպաստաւոր ընդունելութեան մը արժանանայ ոչ միայն Հնդկաստանի՝ այլ բովանդակ Ասիոյ մէջ։ Նախագահին ճառը 16 անգամ ընդհատուեցաւ՝ ծափերու տարափին տակ։ Արդարեւ, Այզընհաուըր յայտարարեց.— «Մեր ժամանակի ամէնէն էական գործն է՝ հսկողութեան ներքեւ ըլլալիք զինաթափութիւն մը։ Ամերիկա Հնդկաստանի հետ կը բաժնէ ազատութեան, խաղաղութեան եւ արդարութեան մէջ ապրելու խոր փափաքը։

«Նման կեանք մը ապրելու համար, նոր եւ մեծ առիթ մը կ'ընծայեն մեզի գիտնականներու վերջին գիւտերը։ Մեր առջեւ ունինք նոր դարաշրջան մը, որու ընթացքին մարդկութիւնը տարուէ տարի աւելի հարուստ հունձք կրնայ ստանալ հողէն, կրնայ ամէն բան օգտագործել մարդու բարիքին համար, կրնայ ընդլայնել առեւտուրը, զարգանալ եւ միասնաբար ապրիլ խաղաղութեան մէջ»։

Նոյն օրը, Վարչապետ Նեհրու եւ Նախագահ Այզընհաուըր ունեցան պաշտօնական առաջին խօսակցութիւնը, որ տեւեց մէկ ժամ։ Երկու կողմերն ալ մերժեցին որեւէ յայտարարութիւն ընել։

Հնդիկ բանբեր մը յայտարարեց. — «Խօսակցութիւնները լաւ սկսան, բայց տակաւին շատ կանուխ է՝ ըսելու համար թէ ի՞նչ հարցեր շօշափեցին անոնք»։

Երկու երկիրներու ղեկավարները միասին ճաշելէ ետք, Նախագահ Այզընհաուըր այցելեց Հնդկաստանի Նախագահ Փրազատի ապարանքը։ Այս առիթով Փըրազատ Այզընհաուըրի նուիրեց ձեռագործ սեղան մը, որուն վրայ փորագրուած արձանագրութիւնը կը խորհրդանշէ Բարիին յաղթանակը՝ Չարին վրայ։

Այզընհաուըր յարգանքի այցելութիւն մը տուաւ Մահաթմա Կանտիի յուշարձանին, ուր հաւաքուած 10.000 Հնդիկները կը պոռային... «Կեցցէ՛ Ամերիկայի Թագաւորը»։

Ուրբաթ կէսօրէ ետք, Այզընհաուըր Նոր Տելհիի երկրագործական միջազգային ցուցահանդէսը պիտի այցելէր, որուն բացումը պիտի կատարուէր քանի մը վայրկեան առաջ՝ Նախագահ Փրազատի կողմէ։ Այս առիթով Միացեալ Նահանգներու Նախագահը ճառ մը պիտի խօսէր, Ամերիկայի երկրագործական մարզի մէջ արձանագրուած յառաջդիմութեան մասին։

———o———

ԵԹՈՎՊԻԱՑԻՆԵՐՈՒ եւ Սոմալիներու միջեւ բախում մը պատահեցաւ, 26 հոգիի մահուան պատճառ դառնալով։ Բրիտանական ու եթովպիական ուժեր ղրկուեցան սահման՝ նոր միջադէպերու առաջքն առնելու համար։

ԱՆՐԻ ՎԻՏԱԼ շարժանկարի ծանօթ դերասանը յանկարծամահ եղաւ առջի օր, 40 տարեկանին։ Ամուսնացած էր Միշէլ Մորկանի հետ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱԿի Ընդհանուր Ժողովը հինգշաբթի կէսօրէ ետք պիտի գումարուէր՝ քաղաքական յանձնախումբին մէջ բանաձեւուած ալժերիական հարցին շուրջ վճռելու համար, բայց ափրիկեասիական պատուիրակութեանց առաջարկով ժողովը յետաձգուեցաւ։ Կը կարծուի թէ ափրիկեասիական խմբակը բարեփոխութեան պիտի ենթարկէ ալժերիական ծրագիրը, նկատելով որ ներկայ ձեւին մէջ կարելի պիտի չըլլայ ժողովին մեծամասնութիւնը շահիլ։

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ տնօրէն մարմինը ժողով մը գումարեց՝ քննելով կառավարութեան ատլանտեան եւ եւրոպական քաղաքականութիւնը։ Ֆրանսացի ընկերավարականները կը քննադատեն այդ քաղաքականութիւնը, շեշտելով թէ «անոր յաջորդական սխալները վտանգաւոր կրնան ըլլալ ատլանտեան միասնականութեան, հետեւաբար՝ խաղաղութեան պաշտպանման համար, ինչ որ Ֆրանսան մեկուսացման կրնայ դատապարտել»։

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ Արտաքին Նախարար Հերթըր, ժամուլի ասուլիս մը տալով յայտարարեց թէ Փարիզի ժողովին մէջ դաշնակիցներուն պիտի առաջարկէ որ աւելի մեծ նպաստ մը բերեն հասարակաց պաշտպանութեան մարզին մէջ. «Միացեալ Նահանգները, աւելցուց ան, պիտի շարունակեն իրենց յանձնառութիւնները կատարել, բայց եւրոպական այն երկիրները՝ որոնք հետզհետէ կը զօրանան, պէտք է բաժնեն մեր զոհողութիւնները»։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ զինաթափութեան հարցի մասնագէտ Ժիւլ Մոք Նիւ Եորքէն Լոնտոն գնաց, ուր անգլիացի նախարարներու հետ պիտի խորհրդակցի՝ Արեւմտեաններու զինաթափութեան քաղաքականութիւնը պատրաստելու համար։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին փոխ Նախարար Տիլըն, Պրիւքսէլ, Լոնտոն եւ Պոն այցելելէ ետք՝ ուրբաթ օր Փարիզ եկաւ, տնտեսական ու ելմտական հարցերու շուրջ Ֆրանսացի պաշտօնական շրջանակներու հետ խորհրդակցելու համար։

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ եւ Պրազիլիոյ միջեւ առեւտրական յարաբերութիւնները վերահաստատուեցան եւ երեք տարուան համար համաձայնագիր մը ստորագրուեցաւ։ Պրազիլիա մասնաւորապէս սուրճ պիտի տայ, իսկ Խ. Միութիւնը՝ քարիւղ։ 1947էն ի վեր երկու երկիրներու միջեւ ընդհատուած դիւանագիտական յարաբերութիւնները վերահաստատելու մասին խօսք չէ եղած։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ մերժեց Իրաքի կառավարութեան հողային պահանջքը, որ վերջերս կատարուած էր Վարչապետ Քասըմի կողմէ։ Խնդրոյ առարկայ փոքր հողամասը, Ապատանի նաւթային շրջանին մէջ, 1937ին Պարսկաստանի կցուած էր։

ՖՐԷԺԻՒՍԻ մէջ կացութիւնը միշտ նոյնն է. անձրեւն ու փոթորիկը արգելք կը հանդիսանան աշխատանքներուն։ Ֆրէժիւսի քաղաքապետը յայտարարեց թէ 100 տուներ ամբողջութեամբ քանդուած են, 700 ուրիշներ մեծապէս վնասուած, ընդամէնը՝ մէկ միլիառ Ֆրանքի վնաս, բայց կացութիւնը շատ աւելի ծանր է երկրագործական մարզի մէջ, ուր նիւթական վնասները կը հասնին 20 միլիառի։ Աւելի քան 2.500 հեկտար տարածութեամբ դաշտեր անմշակ պիտի մնան մօտաւոր տարի։ Միւս կողմէ, ժողովուրդը վճռապէս դէմ է Մալփասէի ամբարտակին վերաշինման։

ՍԱԿԱՐԱՆ (Դեկտ. 10) — Ձոյլ ոսկի՝ 561.000, Նափոլէոն 3580, զուից. 3490, անգլ. 4620, քառն տոլարնոց 18.400, Թղթադրամ (զուգահեռական շուկայ), սթերլին 1385, տոլար 490, զուից. 114.25, պելժ. 9.80, լիր 0.79, մառք 118։

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ

ՄԵԾ ԵՐԱԽՏԱՒՈՐԸ

(Բ. ու վերջին մաս)

Աբեղեանի գիտական ողջ ժառանգութեան մէջ բանասիրական եւ Ֆոլքլորային առանձնակի արժէք ու նշանակութիւն ունի մեր միջնադարեան գոհարներին՝ «Հայրէններ» եւ «Անտունիներ» կոչուած երգերէն նուիրուած «Հին գուսանական ժողովրդական երգեր» ծանրակշիռ հետազօտութիւնը (1931 Թ.)։ Փաստերի բանասիրական խոր եւ մանրակրկիտ հետախուզումների հիման վրայ, հըզօր ու համոզիչ տրամաբանութեամբ Աբեղեանը ապացուցում է, որ մեր միջնադարեան երգերը՝ հայրէններն ու անտունիները մէկ դարաշրջանի եւ հեղինակի մտքի արգասիք չեն, այլ՝ տարբեր ժամանակների ու բանաստեղծների, որ նըրանք հայ միջնադարեան ժողովրդական աշխարհիկ բանաստեղծութեան գանձերն են որ յօրինուել են ժողովրդական անհատ երգիչների՝ գուսանների կողմից, յետագայում անցել են ժողովրդին, յաբատեւել եւ հասել են մեր օրերը։ Միջնադարեան աշխարհիկ երգերի մի քանի հարիւրի հասնող այդ նմոյշները՝ իրենց տարբերակներով նոյն Աբեղեանի կողմից գիտական համակարգման են ենթարկւում եւ 1940 թուին լոյս են տեսնում առանձին գրքով «Գուսանական ժողովրդական տաղեր» խորագրով։

Աբեղեանի գիտամանկավարժական գործունէութեան մէջ կարեւոր տեղ են գրաւում Հայոց հին եւ նոր լեզուներին նուիրուած, նրա յօդուածներն ու հետազօտական աշխատութիւնները։

Դեռ եւս 90ական թուականներից սկըսած Աբեղեանը բազմաթիւ յօդուածներ ունի նուիրուած Հայոց լեզուի տարբեր հարցերին՝ ՚չեշտագրութեանը, ուղղագրութեանը, տառադարձութեանը, հընչիւնաբանութեանը, հոլովների, բայի եղանակների, արեւելահայ ու արեւմտահայ գրական լեզուների միութեան եւ այլ խնդիրներին։ Աբեղեանի քերականագիտական ժառանգութեան մէջ խոշոր արժէք են ներկայացնում ժամանակակից հայերէնին նուիրուած նրա առանձին աշխատութիւնները, որոնցմով հայ քերականագիտութիւնը բարձրանում է մի նոր աստիճանի։

Ամէնից առաջ յատկանշական է նրա «Աշխարհաբարի շարահիւսութիւնը» (1912 Թ.) որով Աբեղեանը դառնում է ժամանակակից հայերէնի շարահիւսութեան գիտական մշակողն ու կատարելագործողը։ Լեզուաբանական լուրջ ու կարեւոր արժէք է ներկայացնում Մ. Աբեղեանի եւ «Հայոց լեզուի տեսութիւնը» (1931 Թ.)։

Աբեղեանի գիտական ժառանգութեան մէջ նշանաւոր տեղ է գրաւում նրա «Հայոց լեզուի տաղաչափութիւն» (1933 Թ.) լեզուագրականագիտական բնոյթի մենագրական ուսումնասիրութիւնը։ Այստեղ առաջին անգամ մեր մշակոյթի պատմութեան մէջ մանրամասն եւ բազմակողմանի հետազօտութեան են ենթարկուել հայ բանաստեղծութեան բազմազան չափերն ու հանգերի տեսակները. սկսած հնագոյն ժամանակներից մինչեւ մեր օրերը։

Աբեղեանի գիտական գործունէութեան երրորդ եւ կարեւորագոյն բնագաւառը հայ հին ու միջնադարեան գրականութիւնն է, որը սկիզբից խիթ եղել է նրա ուշադրութեան կենդրոնում ու յանձին Աբեղեանի գտել իր խոշորագոյն արժէքաւորողին եւ հետազօտողին։ Դեռեւս Գէորգեան ճեմարանում դասաւանդելու տարիներին Աբեղեանը իր մանկավարժական գործունէութեանը զուգընթաց գրականագիտական հետազօտութիւններ է կատարում։ Այդ շրջանի նմանօրինակ աշխատանքների մէջ ակնառու է շարականներին նուիրուած նրա ուսումնասիրութիւնը («Արարատ» 1912 Թ.) որը մեր հոգեւոր բանաստեղծութեան առաջին լուրջ ու հիմնաւորուած գրաբանասիրական հետազօտութիւնն է։ Աբեղեանի լաւագոյն գործերից է նաեւ հայկական վեբածնունդը սկզբնաւորող Գրիգոր Նարեկացուն նուիրուած ուսումնասիրութիւնը («Ազգագրական հանդէս», 1916 Թ.), որը մեծ բանաստեղծի եւ նրա ստեղծագործութեան տարբեր երեւոյթներն ու կողմերը այնուհետեւ դառնում են Մանուկ Աբեղեանի գիտական գործունէութեան հիմնական նշանակէտը։ Պարբերական մամուլում եւ առանձին լոյս են տեսնում զանազան յօդուածներ ու աշխատութիւններ՝ նուիրուած հայ հին եւ միջնադարեան գրականութեան տարբեր խնդիրներին։ Իսկ եթէ դրանց աւելացնենք մեր հին գրապատմական կուլտուրական յուշարձանները՝ Աբեղեանի կողմից կատարուած քննական բարձրարժէք հրատարակութիւնները (Մ. Խորենացի, «Պատմութիւն Հայոց», 1913 Թ. Կորիւն, «Վարք Մաշտոցի», 1941 Թ.) ապա միանգամայն պարզ կը դառնայ այն երկար նախապատրաստական աշխատանքների մեծութիւնը, որոնց հիման վրայ իր կեանքի վերջին տարիներին մեծանուն գիտնականը իրականացրեց «Հայոց հին գրականութեան պատմութիւն» երկհատոր տարակազմիկ աշխատութիւնը (1944, 46 Թ. Թ.)։

Հայոց հին ու մեկնադարեան գրականութեան պատմութիւն գրելու այս կամ այն չափով յաջողուած փորձեր եղել են մինչեւ Աբեղեանը (Ստ. Նազարեանց, Հ. Գաթըրճեան, Ստ. Պալասանեան, Գ. Զարհանալեան, Ա. Զամինեան)։ Նա, հակառակ իր նախորդների, գրականութեան պատմութեան նիւթ է դարձրել մեր հին ու միջնադարեան դպրութեան բուն գեղարուեստական յուշարձանները, եւ ապա՝ գեղարուեստական գրականութեան հետ որեւէ չափով ու ձեւով առնչուող, կամ էլ՝ ժողովրդի ընդհանուր մշակոյթի մէջ պատմական արժէք ու նշանակութիւն ունեցող ստեղծագործութիւնները։ Աբեղեանը իր պատմութեամբ ստեղծեց հայ հին ու միջնադարեան գրականութեան նոր պարբերացումը (պերիոդիզացիա), ելնելով գրականութեան մէջ անդրադարձուած իրականութեան՝ դարաշրջանի ընդհանրութիւնից, հակադրուելով իր նախորդների պարբերացման ձեւական սկզբունքներին։ Դրա հետեւանքով էլ Աբեղեանը բացայայտում է մեր հին եւ միջնադարեան գրականութեան էական ոգին՝ իբրեւ օտար նուաճողների դէմ եղած հայ ժողովրդի դարաւոր պայքարի ու մաքառման եւ, հակառակ կրօնականին, ժողովրդական աշխարհիկ ոգու վերածման ու հաստատումով գեղարուեստական մի տարեգրութիւն։ «Հայոց հին գրականութեան պատմութիւնը» կազմում է մեծավաստակ գիտնականի վաթսունամեայ գիտական տքնաջան աշխատանքի իւրատեսակ հանրագումարը։

Մանուկ Աբեղեանը բացի մեծ գիտնական լինելուց նաեւ նշանաւոր մանկավարժ էր։

Լինելով խիստ սկզբունքային եւ միաժամանակ կեանքի եւ գիտութեան առաջընթացքին ու նուաճումներին հետեւող գիտնական, Աբեղեանը սիրով ընդունեց նորակազմ կարգերը, դառնալով հայրենի նոր մշակոյթը կերտող ամենագործուն եւ առաջատար շինարարներից մէկը։ Նոր կարգերում ստեղծուած լայն հնարաւորութիւնների պայմաններում է Աբեղեանը մէկը միւսից ետեւից կերտում իր գիտական ծանրակշիռ վաստակի մնայուն ու մեծարժէք նմուշները։

Կառավարութիւնը միշտ բարձր է գնահատել պատկառելի գիտնականի խոշոր ծառայութիւնները հայրենի մշակոյթին, վստահելով նրան զանազան գիտական եւ հասարակական պատասխանատու պաշտօններ ու աշխատանքներ, նրան շընորհելով գիտութեան վաստակաւոր գործչի կոչում (1935 Թ.) եւ հաստատելով Հայաստանի նորաստեղծ ակադեմիայի գիտութիւնների նորաստեղծ իսկական անդամ (1934 Թ.)։ Իսկ երբ 1944 թուի Սեպտեմբերի 25ին բազմավաստակ գիտնականը կնքեց իր մահկանացուն, Հայաստանի կառավարութիւնը, ի թիւս այլ միջոցառումների, նրա յիշատակը յաւերժացնելու համար. Գիտութիւնների ակադեմիայի գրականութեան ինստիտուտը կոչեց Մանուկ Աբեղեանի անունով։

Երախտաւոր գիտնականի յիշատակը միշտ վառ ու յաւերժ կը մնայ հայ ժողովրդի սրտում, այն ժողովրդի, որի մտքի ու հոգու բազմադարեան գանձերի հետախուզման ու գնահատման վիթխարի գործին իր գիտակցական ողջ կեանքը նուիրաբերեց Մ. Աբեղեանը։

ՍԱՐԳԻՍ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ԴՊՐԵՎԱՆՔԻ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆԸ

(Գ. ու վերջին մաս)

Մեծ ուժ կը ներկայացնէ ուծացած այդ մտաւորականութիւնը, եւ այդպիսինեբուն միտքն ու լեզուն պիտի կարենար հասկնալ մտաւորական եկեղեցականութիւն մը, եւ փոխադարձաբար հասկցուիլ անոր կողմէ։ Հայ Եկեղեցին, որ դեմոկրատիկ սկզբունքներու վրայ հիմնուած ազատական հաստատութիւն մըն է, պիտի կարենար օգտուիլ ժողովուրդին ամէնէն կորովի տարրերուն ուժէն, եթէ հրապարակ իջնէին այդ ազնիւ տարրերը օգտագործելու կարող եկեղեցականներ, որոնց միտքը լուսաւորուած ըլլար լայն աշխարհայեացքով, սիրտը լի ըլլար ջերմ սիրովը տոհմային մշակոյթի, եւ հոգին՝ հրայրքովը առաքելական նախանձախնդրութեան, մաքուր վարքով եւ Աւետարանի ոգիով պատրաստուած իր սրբազան պաշտօնին։

Ահա ինչ անմահ ժառանգութիւններով հարստացած եւ արդի պահանջներով արդարացած՝ կազմակերպուած է ու կանգուն կը պահուի, ուրիշ սակաւաթիւ հայ դպրեվանքներու կարգին, նաեւ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Դպրեվանքը Անթիլիասի մէջ։

Այս գիտակցութեամբ զօրացած, ամէն հայ բարերար ու մտաւորական պէտք է ազգային իր պարտականութիւնը նկատէ զօրացնել Դպրեվանքը, որպէսզի ան մեր ազգին տայ լուսամիտ եկեղեցականներ։

Իր բոլոր սահմանափակումներով հանդերձ, Կիլիկեան Դպրեվանքը Սփիւռքի Հայութեան կը մատուցանէ ծառայութիւն մը, որ առանց անոր՝ բոլորովին անկատար պիտի մնար։ Հաշուենք պահ մը, թէ ի՞նչ կ'ըլլային մեր համայնքները, եթէ երեսնամեակի մտեցող իր գոյութեան ընթացքին՝ Դպրեվանքը տուած չըլլար — քիչ թիւով թէեւ — եկեղեցականներու իր նոր սերունդը... Թափուր պիտի մնային թեմերն ու Առաջնորդարանները, ամայութիւն պիտի տիրէր Կաթողիկոսարանին մէջ, ու նուազած պիտի հայ մշակներու թիւը. եւ այդ նուազումը վնաս պիտի բերէր ոչ միայն Հայ Եկեղեցիին, այլեւ ազգին ընդհանրապէս։

Ճիշդ է, թէ մեծ զոհողութիւններով կը պահուի Դպրեվանքը. բայց միայն դրամական պէտք չէ հաշուել այդ զոհողութիւնը։ Նիւթական զոհողութեանց դիմաց՝ բազմապատիկ աւելի կը կշռեն մտաւորական ու բարոյական զոհողութիւնները, որոնցմով կանգուն կը մնայ ազգին մշակոյթի ու հոգեւոր առաջնորդութեան կեդրոնը։

Այս բոլորը կը ձգտին մէկ արդիւնքի, — ստեղծել ինչ որ երանելի Կորիւն եւ իրմէ առաջ Ագաթանգեղոս կոչած են

ԱՌԱՔԵԼՈՑ ՎԱՆՔԻՆ

ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐՈՎ

... ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԴՂԵԱԿԻ ՄԸ ՄԷՋ

Անկիւն մը դիզուած է յարդը։ Կարօտով կը շնչեմ եւ անհուն փափաք մը կ'ունենամ յանկարծ, յարդը խառնելու թրիքին եւ ձեռքերովս շինելու ցան ու աթար, ինչպէս մանկութեանս օրերուն, անգամ մը, Մշոյ Ծափնայ գիւղին մէջ, հօրաքրոջս աղջիկներուն՝ Հեղինէին եւ Արուսեակին հետ շինած, նախշած ու փակցուցած ենք տան ախոռին պատերուն։ Բայց ինչի՞ մէջ վառել ցանն ու աթարը, ո՞ւր են մեր թոնիրները, որոնց բարկ կողերուն կպած՝ կ'եփէին հայրենի լօշն ու ղօնիկը, գաթան ու փուռնիկը։

Սիրտս կոտրած, դուրս կ'ելլեմ մարագէն եւ կը շարունակեմ ճամբաս։ Ամէն քայլափոխիս՝ մարախներ կը ցատկոտին ոտքերուս տակէն։ Դարձեալ կը յիշեմ Մշոյ դաշտը եւ իր մարախները, զորս տեղացիները կ'անուանէին «կիտուտ»։

Մանաւանդ Խոբեր գիւղին մէջ, որ հայրենիքն էր կիտուտներուն։ Տարօնցիները առակ մը եւ երգ մը շինած ու նըւիրած էին Խոբեր գիւղին եւ կիտուտներուն, որմէ կը յիշեմ միայն —

Եամա՞ն կիտուտ, կոտրի քու ճուտ,
Կիտուտ իջաւ աւեր խոբեր,
Կերաւ զկուտ, թողեց զշափեր։

Վայրի անանուխներու եւ ծաղիկներու մէջէն կը բարձրանամ յուշիկ։ Սարերու հովիկը կը փչէ անուշ, եւ կը փարատէ թախիծը հոգւոյս։ Ուրախ զուարթ կը բարձրանամ եւ կ'երգեմ Անուշ Գրիգորեանի «Ելնեմ սարերն» —

Ելնեմ սարեր, ծաղիկ քաղեմ,
Քաղեմ ծաղիկ՝ եարիս տանեմ,
Ծաղկանց մէջը սիրտս դնեմ,
Սէր ու ծաղիկ եարիս տանեմ,
Վա՜յ, լէ, լէ, լէ, լէ. լէ, լէ
Վա՜յ, լօ, լօ, լօ, լօ, լօ, լօ...։

Երգին արձագանգը բռնած է սար ու ձոր։ Վերէն կը լսուի բարեկամներուս՝ կովերուն ներդաշնակ բառաչը։ Բարի գալուստ կը մաղթեն ինծի։ Կ'արագացնեմ քայլերս եւ վերջապէս կը հասնիմ բարձունքին։ Հոն, սարալանջի մը վրայ, խնձորի ծառերու շուքին տակ պառկած կ'որոճան սեւ ու սպիտակ կովեր եւ հորթիկներ, որոնք անդադար կը շարժեն իրենց պոչերն ու ականջները, քշելու համար անհերես ճանճերը։

Այդ օրէն ի վեր, գրեթէ ամէն օր, սովորութիւն ըրի մագլցիլ այդ բարձունքը, մինչեւ այդ խնձորի ծառերուն տակ, հայկական պարի եւ երգի խնճոյք մը սարքելու եւ զուարճացնելու արժանաւոր բարեկամներս։

Ժամանակը սուղ է, աւաղ, պէտք է աճապարել։ Ստիպուած եմ ճիշդ կէսօրին ներկայ գտնուիլ հանգստեան տան ճաշասեղանին։ Ուստի, խանդավառութեամբ եւ սիրով կը բանամ երգահանդէսը մեր անմահ Կոմիտաս Վարդապետի «Իմ Զինարի եարն»ով, ապա «Զարը զընգը, զարը զընգը թող զընգայ»։

Կովերը կը դադրին որոճելէ։ Թարմ խոտերն ու շողինքը իրենց շրթներէն կախ, սիրազեղ կը նային ինծի։

Ցետոյ կը սկսիմ երգել ծանօթ երաժիշտ Մեհրապի «Խնձորի ծառի տակին»։ Բարեկամ կովերս կը շարժեն իրենց դանդաղ կողերը եւ խօսք մէկ ըրածի պէս՝ ոտքի կ'ելլեն բոլորը եւ կը շրջապատեն զիս։ Ոմանք կը շարժեն իրենց գլուխները։ Անոնց վիզերէն կախ զանգակներու զընգոցը եւ աշնան հովէն անձրեւի պէս թափուող խնձորի ծառերու տերեւներուն խշրտոցը ընկերակցութիւն մը կը կազմեն երգին ելեւէջներուն հետ։ Կը յուզուիմ եւ կը ծիծաղիմ դիտելով ինքնատիպ հանդիսականներս, մանաւանդ երբ կը հասնիմ երգին ամէնէն սիրուն ու թրվռուն խաղերուն.

Հէ՜յ, խորոտիկ իմ եարը,
Հէ՜յ անուշիկ իմ եարը,
Խունճիկ մունճիկ մի տղի։

Երկու հորթիկներ, կարծես հասկնալով երգին բառերուն իմաստը, պահուըտած խնձորի ծառի մը ետին, զաղտագողի կը նային ինծի, կը կատակեն ու կը ցատկըտեն խելառ։ Ուրիշներ մեղմօրէն կը բառաչեն։ Աւանդութեան մը համաձայն, երաժշտութիւնը կը նպաստէ անոնց առատ կաթի արտադրութեան, ականջը խօսի Նարդունիին։

Սակայն ոգեւորութիւնը կը հասնի իր գագաթնակէտին՝ երբ կը բանամ Տարօնական մատեանը եւ ինքզինքէս ելած, աշխարհը մոռցած, կը սկսիմ պարել ու երգել «Եարխօ»ն, «Դըլօյլօյ»ն ու «Շուշօ»ն —

Շուշօն ելաւ կ'նըթէր մարագ,
Ուր ուտելիք մեղր ու կարագ,
Աչքեր դեղած, յունքեր բարակ,
Մարալ Շուշօ – ջէյրան Շուշօ...։

Այսպէս, մինչ Հանգստեան Տան ֆըրանսացի ընկերուհիներս՝ դաշտերը ելած ծաղիկ կը հաւաքեն, ես, ամէն օր այս ժամուն կուգամ խնճոյք սարքելու Լուլան լէ Ֆորժի արուեստագէտներուն հետ։

Կովերուն բարեկամութեան մէջ անգամ հայրենիքի կարօտս առնելու։

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

(7 ու վերջ)

« Գործ Մշակութեան » ։ Հայ մշակոյթի կրթարանները ծանօթացնել Հայութեան, անոնց անցեալովն ու ներկայ դերովը, եւ անոնց շուրջ հաւաքել գիտակից ուժեր ։

Մեր առջեւ բացուող աշխատանքը սպառիչ է, ու հրապարակ կը կոչէ մեր ազգին լաւագոյն ուժերը։ Կրօնական, կըրթական հաստատութեան մը գործը մանաւանդ՝ կրկնապատիկ աւելի պատասխանատու գործ է, նախ՝ սաներուն հանդէպ, ապա՝ նաեւ ազգին հանդէպ ։

Սաներուն հանդէպ, որովհետեւ ընդհանուր ուսմանց նուիրուած երկրորդական վարժարաններու նման վարժարան մը չէ Դպրեվանքը , որ գոհանար միմիայն գիտական ու պատմական ուսումներով Առանց սակայն ստորադասելու արժէքը գիտական ուսմանց, եւ աւելի վեր՝ քան ամէն թեքնիք ուսում, Դպրեվանքը կը ձգտի սաներուն մէջ աղուական նկարագրի զարգացման եւ անձնաւորութեանց կազմութեան ։

Նկարագիր, ազնուական անձնաւորութիւն, առաքինութիւններ , հոգեւոր կեանք , ուղիղ հասկցուած հայրենասիրութիւն. ասոնք դիւրաւ սահմանելի իրականութիւններ չեն, ու երբեք՝ նիւթապէս չօշափելի. բայց նոյնքան իրական են կեանքի ու աշխարհի մէջ, որքան նիւթեղէն իրողութիւնները ։ Ու Դպրեվանքը պատասխանատուութիւն ստանձնած է այդ արժանիքներով անձնաւորութիւններ պատրաստելու ։

Դպրեվանքի պատասխանատուութիւնն է նաեւ ազգին հանդէպ՝ ուղիղ ղեկավարութեան եւ ազգային գործակցութեան ոգին տարածել։ Աշխարհի եւ ազգին մէջ ընդհանրացող հակում մը կայ դէպի անպատասխանատու ազատութիւն, որուն երբեմն ալ՝ սխալ ըմբռնումով մը՝ կը տրուի «անկախութիւն» կոչումը ։ Եւ անհատներու բազմութեան եւ այլազանութեան մէջ, « անկախ » կարծիքներու շատութիւնը, գործերու խաչաձեւումը ու դատումներու հակընդիմութիւնը, կը ստեղծեն անիշխանութիւն, անպատասխանատուութիւն ու քաոս ։

Բայց անպատասխանատուութիւնը ախտային երեւոյթ մըն է մարդոց նկարագրին մէջ Թէեւ երեւութապէս անվնաս ու հաճելի իսկ թուի, սակայն կը քայքայէ միութիւնը ազգային կառոյցին։ Ուստի՝ հոգեւոր դաստիարակութեան մեծագոյն ձգտումներէն մէկը պիտի ըլլայ հակակշռել ու ներդաշնակել անկեղրոն ու անիշխանական այդ ձգտումները, որոնք կը սպառնան ազգին միութեան եւ ամրութեան ։ Անհրաժեշտ է զարգացնել միասնականութեան ու փոխադարձ պատասխանատուութեան զօրաւոր զգացում ազգին բոլոր զաւակներուն միջեւ, եւ զանոնք առաջնորդել համագործակցութեան։

Եւ այդպիսի աշխատանքի կրնայ կատարուիլ միայն գիտական թեքնիք ուսումը բարեխառնելով հոգեկան արժէքներու եւ բարոյական ճշմարտութեանց գիտակցութեամբ ։

Ուսումը հաւասարակշռել նկարագրով ։

Պատրանք մը չէ այդ առաջադրութիւնը։ Դպրեվանքը իրեն կոչում կը զգայ արդիական գիտութեամբ ու կրօնական մտածողութեամբ զօրացած, բայց ազնուական նկարագրով ոգեւորուած առաջնորդներու պատրաստութիւնը ։

Մեր յարատեւ ճիգը պիտի ըլլայ գործադրութեան մէջ դնել ուսումնական ծրագիր մը, որ մեր սաներուն կարենայ տալ բաղձալի ամէն ճիշդ ու յուսաւոր ծանօթութիւն՝ գիտական, պատմական , մատենագրական նիւթերու շուրջ. բայց այդ բոլորին հետ եւ բոլորէն վեր՝ հաղորդել նաեւ անձնաւոր նկարագրի, բարոյական ըմբռնումի եւ հոգեւոր կեանքի շնորհները, որոնցմով միայն կարելի պիտի ըլլար հակակշռել ու ղեկավարել նոյն այդ գիտութիւնները՝ մարդկային կեանքի բարիքին համար եւ յօգուտ ժողովուրդին եւ ի խաղաղութիւն մարդկութեան ։

Մեր ազգը պէտք ունի վստահելի գիտութեամբ ու նկարագրով առաջնորդներու, որոնք ունենան մտաւորական արդիւնաւորութիւն, ընկերային պատասխանատուութեան զգացում , տոհմային առաքելութեան գիտակցութիւն, բարոյական ուժ եւ հոգեւոր կեանք, ներկայիս մանաւանդ, գոհացում տալու համար Իրանէն մինչեւ Ամերիկա Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան շուրջ ընդարձակուող թեմական պահանջներուն

(Խմբագրական «ՀԱՍԿ»ի)

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴՐԱՆՔՈՎ

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

Փարիզի եւ շրջականներու Հայց. Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան (1955 – 1959) ։

Ներկայացուցիչներու ժողովին ինչպէս նաեւ անկէ բխած մարմիններու պաշտօնավարութեան քառամեայ շրջանը աւարտած ըլլալով եւ նկատի ունենալով որ նոր ընտրութիւնները կատարուելու վրայ են, նպատակայարմար կը նկատենք Կրօնական Ընկերակցութեան անդամներու ներկայացնելու սոյն տեղեկագիրը ։

Բոլորեցինք չորս տարուան խաղաղ եւ արդիւնաւէտ շրջան մը։ Ոչ միայն Փարիզի մայր եկեղեցին այլ նաեւ Ալֆորվիլի, Արնուվիլի եւ Շաւիլի եկեղեցիները իրենց նլեւմուտքը հաւասարակշռեցին , նորոգութիւններ և բարեզարդութիւններ ընելու առաջադրութիւնով որոշ գումարներ ալ ապահովեցին։ Հաւատացեալ ժողովուրդին հոգեկան եւ կրօնական բոլոր պահանջներուն գոհացում եւ եղած բոլոր դիմումներուն անխտիր, օրը օրին ընթացք տրուած են ։

Ֆրանսայէն դուրս ապրող կարգ մը երկիրներու , ինչպէս Պելժիա, Զուիցերիա , Գերմանիա, Աւստրիա, Հոլանտա եւայլն, խնդրանքներուն բաւարարութիւն տալու համար ոչ մէկ ջանք խնայուեցաւ ։

Գաղափար մը տալու համար, Հայց. Առաքելական եկեղեցիներու դերին , պարտք կը սեպենք տալ հետեւեալ ամփոփ պատկերը։

1955 – 1959 Մկրտութիւն 727, պսակ 715, յուղարկաւորութիւն 792, հոգեհանգիստ 1892։ Կրօնական Ընկերակցութեան մուտքը եւ ելքը տարուէ տարի աւելցած են և երբեք հաւասարակշռութիւնը խախտած չէ։ Ընդհակառակն կարելի եղած է գնում ընել ինչպէս Ժանթիյի հողը որուն վրայ գտնուած շէնքը պիտի ծառայէ Կրօնական Ընկերակցութեան նպատակին ։

Քանի որ առիթը ներկայացաւ հաճելի պարտականութիւն մը կը համարինք մատնանշել ներոյժ եւ կորովի աշխատանքը՝ զոր կատարեց Իսիի հաւատացեալ ժողովուրդը ապահովելու համար գնումը շատ գեղեցիկ հողի մը, վրան կառուցանելու համար եկեղեցի եւ յարակից շէնքեր։

Շաւիլի հայ համայնքը նոյնպէս նուիրուեցաւ աշխատանքի եւ անձնուէր ջանքերով յաջողեցաւ քարաշէն գեղեցիկ մատուռ մը շինել յարակից սրահով մը որ կը ծառայէ դասընթացքներու ։

Արդարեւ Կրօնական Ընկերակցութիւնը կարեւոր յատկացումներ կ'ընէ մատաղ սերունդին տալու ամար ամուր դաստիարակութիւն մը ։ Ունինք ինը դասընթացքներ մօտաւորապէս չորս հարիւր երկսեռ երախաներով ։

Հիմը դրուած է գրադարանի մը եւ կը յուսանք թէ տարուէ տարի պիտի ճոխանայ, մանաւանդ Կրօնական հարցեր շօշափող հատորներով ։

Անշուշտ այս բոլորը կարելի եղած է գլուխ հանել Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի բարեջան Առաջնորդ Գերաշնորհ Տէր Սերովբէ Եպիսկոպոս Մանուկեանի անձնուէր եւ անխոնջ ջանքերուն շնորհիւ ։

ԴԻՒԱՆ

Կրօն. Ընկերակցութեան Փարիզի

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ

ՎԵՆԵՏԿՈՅ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 18ին, ժամը 3ին մօտ, Հռոմէն Վենետիկ կը հասնէր Ծիրանաւոր Գրիգոր Պետրոս ԺԵ.։ Լիտոյի օդակայանին մէջ իրեն յորդանքի եկած էին՝ Վենետկոյ Ծիրանաւոր Պատրիարքը՝ Յ. Ուրպանի, իր բարձր կղերի անդամներով , քաղաքական մեծագոյն պաշտօնեաները եւ Մխիթարեան Միաբանութեան Աբբահայրը, վանքի երէց վարդապետներով ։

Ծիրանաւորը նախ առաջնորդուեցաւ դէպի Ս. Ղազար, ուր անցուց քանի մը ժամ՝ վայելելով Միաբանութեան Հայրերուն սիրոյ եւ յարգանքի անկեղծ ցոյցերը, եւ իր կարգին՝ հետաքրքրուելով, քաջալերելով եւ օրհնելով մեծ ու փոքր։

Երեկոյեան ժամը 7–8 Կարդինալը կանխաւ իրեն եղած հրաւէրին վրայ Վենետկոյ Ծիրանաւոր Պատրիարքին կողմէն՝ կատարեց քաղաքին եկեղեցական ու քաղաքական ընտրանիին առջեւ աստուածաբանական շատ հմուտ, բարեպաշտ եւ հետաքրքրական բանախօսութիւն մը՝ ցուցնելով Արեւելեան Եկեղեցւոյ ունեցած հաւատքն ու բարեպաշտութիւնը հանդէպ Տիրամօր, դուրս ցայտեցնելով ընդհանուր պատկերին մէջ Հայ Եկեղեցւոյ բաժինն ալ յատկապէս Նարեկացիին բդմայլելի գոհար գեղօններով ։

Հայ Հայրապետին հմտութիւնը, խոր աստուածաբանութիւնը եւ արտայայտութեան շնորհքը առինքներ էր խուռներամ ունկնդիրները, որոնք սաստկ զինք ծափահարեցին ։

Նոյն երեկոյ , ընթրիքէն վերջ, Կարդինալը կը փութար Հռոմ դառնալ՝ եկեղեցական, քաղաքական իշխանութեան, վանքիս Հայրերուն եւ Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանի աշակերտութեան յարգանքներու ցոյցերով ։

«Մ. Ը.»

ՃԱՆԱՃԱՆ. ՃԱՐՄԱՆԱՃԱՆ

Անգլիոյ Թէփլէյ քաղաքի ամէնէն ժողովրդական գինետունը , այս վերջերս պատուած է իր ամէնէն ինքնատիպ յաճախորդը, Պ. Ճաք Պուտէնը, որ քսան տարի շարունակ իր գարեջուրը կը խմէ հոն, առանց օր մը աթոռի վրայ նստելու։

Պ. Ճաք , որ այսօր 77 տարեկան է, այս քսան տարուան ընթացքին ոչ մէկ օր բացակայած է։ Ան ամէն օր երկու անգամ գինետուն հանդիպելով՝ իր սովորական տեղը ոտքի կանգնած խմած է իր գարեջուրը ։

Գինետան տէրը, պատերէն մէկուն վըրայ գետեղած է յուշատախտակ մը, որուն վրայ գրուած է «Ծերունի Ճաքը քսան տարիէ ի վեր իր գարեջուրը կը խմէ այստեղ, ոտքի, առանց երբեք նըստելու ։ Ասոր համար, ազնիւ օտարական, այստեղ մի՛ նստիր։ Ծերուկ Ճաքը բըռնած է այս տեղը եւ մենք զայն կը պահենք իրեն »։

×

Լոս Անճելըսի մէջ դիւտարարութեան վկայական տրուած է այն գործատան, որուն պատրաստած մէկ կերպասը ջերմութեան համաձայն գոյն կը փոխէ։ Այս գիւտը եղած է միջերկրային ճամբորդութեանց ընթացքին գործածուելիք օրկանական նիւթերու շուրջ կատարուած հետազօտութեանց միջոցին։ Այս նոր կերպասով շինուելիք հագուստները՝ կարելի պիտի ըլլայ հագնիլ առտու կամ իրիկուն, ամառ կամ ձմեռ, որովհետեւ, անոնց գոյնը միշտ պիտի ներդաշնակուի շուրջի լոյսին կամ խաւարին եւ կլիմային հետ ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (74)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՑԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Զ.

ՏՈՔԹՈՐԸ

Գրասենեակին մէկ կողմը կը կանգնէր , վսեմ ու խոհուն, Հիբոկրատի դաճէ արձանիկը ձիւնի ճերմակութեամբ ։ Անդին, երկու պատուհաններուն մէջտեղ, կը կենար թերթակալ մը. երկու աստիճան , հայերէն ու ֆրանսերէն պատկերազարդ հրատարակութիւններով ծանրաբեռնուած. պատերը գրեթէ խիստ գիտական պարզութիւն մը ունէին, միմիայն զարդարուած երկու համեստ բայց խորիմաստ նկարներով, որոնց մէկը կը ներկայացնէր ձէնները՝ իր ծաղկախտի պատուաստին առաջին փորձովը զբաղած, միւսը Բասթէօրը՝ իր բնալուծարանին մէջ՝ մանրադէտի մը վրայ յառած իր թաւ նայուածքը։

Հոս հոն քանի մը աթոռներ եւ թիկնաթոռներ ։ Այսչափ։ Ճշմարիտ առանձնոց մը՝ գիտութեան խորհուրդներովը յափշտակուած գիտունի մը համար, որ իր գերագոյն հաճոյքը հոդ կ'ըմբոշխնէ, զննումներու, ուսումնասիրութեանց եւ խոկումներու մէջտեղ։

Ժանեկաւոր սպիտակ վարագոյրներու ներքեւէն նարնջագոյն ստորներ լոյսին ուժգնութիւնը կը մեղմէին՝ մատուռի խորհրդալից կէս մթութիւն մը սփռելով հոն։

Ներքին դուռ մը խուցը հաղորդակցութեան կը դնէր տոքթորին յարկաբաժնին հետ։ Յաչօ, արտաքին նրբանցքին մէջ , պիտի սպասէր հիւանդներու, որոնց այցելութիւնը պիտի երթար ծանուցանել բժիշկին, ու այս վերջինը իր ննջասենեակէն պիտի մտնէր ախտաքննական խուցը ու հոն պիտի գրաւէր իր հիւանդին հետ։ Եւ ոչպէսզի այս կարգադրութեանց մէջ որեւէ վրէպ մը տեղի չունենար առաջին առթիւ, Արշակ, մաման եւ Յաչօն փորձեր կատարեցին։

Այցելող հիւանդի դերը մաման ստանձնեց Յաչօ կեցաւ նրբանցքին մէջ՝ իր փափուկ պաշտօնին գլուխը, իսկ տոքթորը փակուեցաւ իր յարկաբաժինը ։ Որոշուած պահուն, տիկին Մարկոսեան ներս մտաւ դռնէն եւ ճշմարիտ հիւանդի մը անձկոտ դէմքովը տոքթորը հարցուց Յաչոյին։ Յաչօ, որուն խառնուածքը այնքան ձեռնատու չէր սանձ ապպրուած դերակատարութիւններու, չփոթեցաւ սըխալ մը գործելու վախով, մանաւանդ որ դէմինը ոչ թէ ճշմարիտ հիւանդ մը, այլ հանըմն էր, անառնելի, սարսափելի հանըմը .

— Տոքթորը, չգիտեմ , հանըմ, ներսն է ... ներսը չէ ...

— Ապուշ, ապուշ, պոռաց տիկին Մարկոսեան, ոտքը գետինը զարնելով, անճարակ, դուն մարդ ըլլալիք չունիս ։

Բարձրացած պոռչտուքէն՝ տոքթորը իր սենեկին դուռը բացաւ ։

— Ի՞նչ կայ, մամա... ի՞նչ եղաւ ։

— Աս սերսէմին գործը չէ աս, շարունակեց պոռալ մաման. տոքթորը հո՞ս է հարցուցի , չեմ գիտեր թէ հոս է մի հոս չէ, կ'ըսէ ...

— Մոռցայ, հանըմ, աֆ կ'ընէք, կը մրմնջէր գաւառացին ափիբերան ։

— Նորէն, նորէն, հրամայեց տոքթորը սենեկէն ներս քաշուելով ։

Փորձը կրկնուեցաւ։ Այս անգամ սպասաւորը չի սխալեցաւ ։

— Հոս է տոքթորը, ըսաւ ուժգնութեամբ մը, երբ տիկին Մարկոսեան նորէն ներս մտաւ ։

Եւ Յաչօ գնաց երեք անգամ մատովը զարկաւ իր տիրոջ դրանը, ինչ որ կը նըշանակէր թէ հիւանդ եկած է ։ . Երկու վայրկեան յետոյ, ախտաքննական խուցին դուռը կը բացուէր եւ տոքթորը կ'երեւնար հոն գլուխը թաւիշէ գդակով , երկար պլուզա մը հագած ։

Յաչօ, հակառակ իր գեղացիական անտաշութեանը, կը հասկնար թէ եղածը արտասովոր յիմարութիւն մըն էր, մըղձաւանջոտ ըղեղներու , անհաւասարակըշիռ ջիղերու արարք մը, ու մտքէն կը խնդար, կ'այպանէր ։

— Թամամ խինթ էն էս մարդիկ, կը մրմռար ։

Վերջին փորձը յաջողած էր. մինակ գաւառացին էր որ վստահութիւն չէր ներշնչեր, ուստի կրկին եւ կրկին պատուէրներ եղան անոր ։

Ուրեմն ամէն բան պատրաստուած , կազմակերպուած էր, կը մնար իրաւցնէ հիւանդներ գտնել՝ վերջապէս իրականութեան գոյն մը տալու համար բոլոր այս կատարուած խեղկատակութիւններուն ։

Բացի անկէց որ տիկին Մարկոսեան ընդունելութեան օրը իր այցելուհիներուն ծանուց թէ տոքթորը ուրբաթ եւ կիրակի օրերը ձրի հիւանդ կ'ընդունէր , պայմանով որ աղքատ ըլլար ան, Բարթող աղան մէկ կողմէն, Թադէոս աղան միւս կողմէն գիւղին մէջ տարածեցին այս կարեւոր նորութիւնը ։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Տիկին Զարուհի Եզիկեան (Նիւ Եոր - քէն) խմբագրատուն իր այցելութեան առթիւ հինգ հազար Ֆր. կը նուիրէ :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Ե. Գարաքէհեան եւ զաւակները, իրենց կնքահօր՝ Պ. Աւետիս Տամկաճեանի մահուան առթիւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները կ'ընեն փոխան ծաղկեպսակի :

Կապոյտ Խաչ՝ 2000 Ֆր., Կարմիր Խաչ՝ 2000, Աղքատախնամ՝ 2000, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցի՝ 2000, Յառաջ՝ 2000 : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Յ. Կապ. Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Յ. Յովակիմեանէ երկու հազար ֆրանք, իրենց քրոջ մահուան առթիւ :

×

Տէր եւ Տիկին Յակոբ եւ Հռիփսիմէ Վէզիրեան հինգ հազար Ֆր. կը նուիրեն եկեղեցւոյ կրթական ձեռնարկներուն (Պուա Քոլոմպի) իրենց սիրեցեալ մօր Տիկին Փառանձեմ Վէզիրեանի մահուան առթիւ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Լեւոն Մօզեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ յետ պատարագի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԼԵՒՈՆ ՄՕԶԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ԿՐԸՆՈՊԼԻ Հայ Ազգ. Եկեղ. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Պետրոս Գիւտանեանէ, 5500 ֆրանք ի նպաստ եկեղեցւոյ շինութեան ֆոնտին, իր որդւոյն Ժորժի զինուորութեան ծառայութենէ վերադարձին առթիւ :

ՊԱԼԱՔԵԱՆ Ս.Ի ՇԻՐԻՄԻՆ Ի ՆՊԱՍՏ ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Դ. ցանկ

Պ. Մուշեղ Ճիյէրճեան (Մոնթէ Գառլօ) 50.000 ֆրանք, Փարիզի Թօքատցիներու Հայր. Միութենէն 81.500, Փարիզի Թօքատցիներու Վերաշ. Միութենէն 24.500 Ֆր., Մարսիլիոյ Թօքատցիներէ գոյացած 51.000, Բաբերդի Հայր. Միութենէն 13 հազար, Պ. Արմենակ Երեւանեանէ (Ս. Էթիէն) տասը հազար :

Տէսինէն Պ. Ա. Սիւզմէճեանի ձեռամբ ստացուած՝ Տէսինի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ հոգեհանգիստէն տասը հազար, Պ. Պ. Գ. Թովմասեան երկու հազար, Կարօ Տէր Գաբրիէլեան 1500, Վահրամ Յակոբեան, Արսէն Սիւզմէճեան, Տօնիկ Փօլատեան, Մինաս Գարտաքճեան, Հայկ Զօրճալեան, Մարտիկ Տէր Սահակեան, Պ. Թրադօչ (ուսուցիչ) հազարական Ֆր. ; Յակոբ Պարոնեան 500, Գրիգոր Գալուստեան, Գառնիկ Ղազարեան, Խորէն Գարակէօզեան : Արիս Սարգիսեան 500ական ֆրանք : (Տէսինի գումար՝ 23.000 ֆրանք, ընդհ. գումար 253.000 ֆրանք :

(Շար.)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Սարգիս (կամ Սերգօ) Տէր Թովմասեանին (կամ՝ Թովմասեանին) : Ծնած 1914 Թ., Ղամարլուի շրջանի Ջիկդամլու գիւղում : 1941 Թ. Նոյեմբերին Ռոստովի առաջին ճակատամարտից յետոյ, անյայտ կորած է :

Ով է լուր ունեցողից (ռազմաճակատում, կամ գերութեան մէջ՝ սպաննուած, մեռած կամ ողջ), կը խնդրուի յայտնել «Յառաջ»ի խմբագրութեան :

ԾԱԽՈՒ Է

Քարաշէն տուն մը, հինգ սենեակ, խոհանոց, ներքնայարկ, ջրցան (տուշ), կեդրոնական ջերմութիւն, պարտէզ 428 քառ. մեթր, կառատուն : Վճարման դիւրութիւն :

22. RUE RASPAIL, ALFORTVILLE

Այցելութիւն ամէն օր, կէսօրէ վերջ :

Օր. ՎԵՐԺԻՆ ԱՄՈՒՃԱՅԵԱՆ
(Լիոնի Նոր Սերունդ)
ԱՐԱՐԱՏ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ
(Պոնեէոյի Նոր եՍրունդ)
Նշանուած

Նոյեմբեր 8ին :

Կնքահայրութեամբ Տէր եւ Տիկին Սարգիս Մուրատեանի :

Այս առթիւ Պ. Մարգարեան հազար Ֆր. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան Գ. Բալայեան սրահին :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ «ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ» ԽՈՒՄԲԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Դեկտեմբեր 13ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր, Պրաւըրի Ջիմմեռի գետնայարկը, 1, Փլաս տիւ Շաթլէ, Մէթօր Շաթլէ :

ՏԽՐՈՒՆԻ

Ռոմանի մէջ մեռած է Մելքոն Ճիզմէճեան, բնիկ Ղորումցի, 59 տարեկան : Հանգուցեալը կը պատկանէր 1915ի եղեռնէն ազատած Ապրիլեան Սերունդին :

1932ին հաստատուած էր Ռոման եւ մասնագէտ դարձած ճաշաներկի ճարտարարուեստին : Բազմանդամ ընտանիքի հայր, վերջին տարիներուն սիրտէն կը տառապէր : Մեռաւ Դեկտեմբեր չորսին, իր աշխատանոցին մէջ, վրձինն ի ձեռին :

Այս տխուր առթիւ Ռոմանի իր բարեկամներն ու ընկերները իրենց խոր ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ողբացեալին ընտանիքին :

ՇԱՒԻԼԻ եկեղեցւոյ օծման Բ. տարելիցը կը տօնուի յառաջիկայ Կիրակի 20 Դեկտեմբեր : Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերութիւնս կը յայտարարէ թէ այս Կիրակի օր եկեղեցւոյս անուան տօնակատարութեան առթիւ պիտի կատարուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ եւ աւանդական մատաղօրհնութիւն եւ մատաղի բաշխում Կ. Խաչուհիներու կողմէ :

Մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Թաղիս եկեղեցաշէն ու դպրոցաշէն ազգայիններու եւ համայն Թաղիս հին եւ նոր ննջեցելոց հոգւոյն :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆ. ԵԿԵՂԵՑԻ

8 bis, Rue des Ternes

Մեթրօ Փորթ Մայօ

Պաշտամունք այսԿիրակի առաւօտ ժամը 10.45ին :

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉ. ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Պաշտամունք՝ այս կիրակի, Սէն Ժէրոմ, ժամը 9.30ին : Ռիւ Ժէմափ՝ ժամը 10.45ին :

Կը քարոզէ Վերապատուելի Հելվաճեան :

ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԴԵՂԱՐԱՆ ՍԻԼՎԷՍԹՐԸ

46, Ռիւ տը Թրէվիզ, 46
ՓԱՐԻԶ (9)

Յանձնարարելի Դեղարան մը :

Ձեր ընդունելութիւն Փարիզի, Արուարձանի եւ Գաւառի հայ յաճախորդներուն :

Դեղարանը կը գտնուի Ռիւ տը Թրէվիզի եւ Ռիւ Լաֆայէթի անկիւնը, Ազգային Տունէն 100 մեթր հեռու :

Պ. Վահրամ Էլմաճեան՝ դեղագործ - վաճառող, ամէն օր իր հայրենակիցներուն տրամադրութեան տակ է, Սիլվէսթըր Դեղարանը, ժամը 8էն - 12, 15.30 - 20 :

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

— ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՎԻԷՆ.— Կապ. Խաչի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները անխտիր, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը երեքին, Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ : Շատ կարեւոր օրակարգ :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի Թէյասեղան - ընդհ. ժողովը, Դեկտեմբեր 15ի Կիրակին, կէսօրէ ետք ժամը երեքին, դպրոցին սրահը : Կարեւոր օրակարգ : Կը խնդրուի ընկերուհիներէն ըլլալ ճշդապահ :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կեդր. Վարչութիւնը միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի իր տասը մասնաճիւղերը, այս Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, Ռէժանի վերնայարկը, մէթրօ Քառէ : Կը խնդրուի բազմանդամ ներկայ գտնուիլ :

ԼԻՈՆ.— Յ. Կ. Խաչի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս չորեքշաբթի ժամը 16ին, Ազգ.Տան սրահին մէջ, 295 Րիւ Պուալօ : Կարեւոր օրակարգ :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Սերաստեոյ Նախանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութիւնը կը կազմակերպէ հայկական խօսուն ժապաւէններու երեկոյ մը :

Երեքշաբթի, Դեկտեմբեր 22, ժամը 21ին, Սինեմա Ալհամպրա, Ավընիւ Ժան Ժօրէս, Իսի լէ Մուլինօ :

Կը ներկայացուին Հայաստանի մէջ պատրաստուած Առաջին սիրոյ երգը եւ երկու կարճ ժապաւէններ :

Մուտք 300 Ֆրանք :

Տոմսերու համար դիմել.— Տիկ. Յովսէփեանի, 20 րիւ տէ Թրավայէօր, հեռաձայն Միշըլէ 99-01 եւ Պ. Լ. Քաչիքճեանեանի, 125 Ավընիւ Անրի Պարպիւս, Գլամար :

ՀԻՆԱՒՈՒՐՑ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՆՈՐԱԳՈՅՆ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆԵՐ

Դասախօսութիւն եւ գունաւոր ցուցադրութիւն

Մեկնաբանուած ԵԴՈՒԱՐԴ ԻՒԹԻՒՃԵԱՆԻ կողմէ :

Կառավարական վկայեալ ճարտարապետ, դէպի Հայաստան իր երրորդ ճամբորդութենէն նոր վերադարձած :

Այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 21ին, Սալ Մազընոյի սրահներուն մէջ, 88 Րիւ տ'Օպանեը, Մարսէյլ :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.—Հ. Յ.Դ. Պէլվիլի «Ռոստոմ» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Փլաս տէ Ֆէթի սովորական վայրը : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հասցէին :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն հետեւեալ խումբերը ժողովի կը հրաւիրէ.—

Ականունի ենթակոմիտէն 12 Դեկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին :

Համազասպ ենթակոմիտէն 13 Դեկտ. Կիրակի առտու ժամը 10ին :

Վռամեան ենթակոմիտէն 13 Դեկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին :

Զաւարեան ենթակոմիտէն 19 Դեկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին :

Շ. Միսաքեան խումբը Շաբաթ (19 Դեկտեմբեր) իրիկուն ժամը 20.30ին :

Ընկ. Կարօ խումբը 20 Դեկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ԾՆՆԴԵԱՆ ՏՕՆԱԾԱՌ

ԿԻՐԱԿԻ, 20 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

Վարժարանի Ծնողաց Միութեան կազմակերպած Ծնունդի ծառի հանդէսը կը կատարուի դպրոցի սրահին մէջ՝ ժամը 15էն 22 :

Գեղարուեստական մշակուած բաժին, ներկայացումներ, մրցումներ, արտասանութիւններ, երգեր աշակերտներու կողմէ :

Աւանդական վիճակահանութիւն՝ հարիւրաւոր թանկարժէք առարկաներով :

Ճոխ սեղան, հայկական եւ եւրոպական համադամ կերակուրներով :

Սիրով կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Լաւ մեքենագրող երիտասարդ օրիորդ մը : Ներկայանալ «Յառաջ»ին :

ԵՂԱՆԱԿԻՆ ԱՄԷՆԷՆ ՓԱՅԼՈՒՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՇԱՐՊՕՆԻԷՐԻ ԿՐԱՆ ՍԵՐՔԼԸ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Ի նպաստ Լիոնի Եկեղեցւոյ Շինութեան, Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութեան կողմէ կազմակերպուած պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Յունուար 10ին, Կիրակի օր, ժամը 16էն մինչեւ առաւօտ :

Փարիզի ՍՕՍԻ Ֆօլքլորիկ խումբը պիտի ճոխացնէ այս պարահանդէսը, հայկական հաճելի եւ ինքնուրոյն պարերով եւ երգերով :

Նոյնպէս Շարպօնիէրի միջազգային խումբին աքրաբսիոններով եւ նուագախումբով ճոխացած :

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, կը խնդրուի յարգոյ հայ ժողովուրդէն, այժմէն ապահովել իրենց սեղաններն ու տոմսերը :

Հեռաձայնել.— 28-51-03 եւ կամ ժամը 16էն յետոյ 60-47-18 :

Հիմնադիր-Տնօրէն ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԵԱՆԵԱՆ

ՃԱՇԱՐԱՆ ԵԱՐ

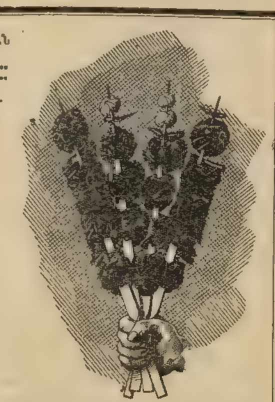
Ֆրանսական - հայկական եւ կովկասեան ընտիր կերակուրներ

4, RUE ROBERT-ETIENNE
(Rue Marbeuf) PARIS - 8e
TÉL. : BAL. 31 21
ՇԱՆ ԶԷԼԻԶԷԻ ՍՐՏԻՆ ՎՐԱՅ
Métro : F. D. Roosevelt

Հաճելի մթնոլորտ

Առաջնակարգ կովկասեան խորոված - ներ, «շաշլիք», «քարսքի»

Bar Américain

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր-վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 13 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 13 DÉCEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8671 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4472

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՏԵՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Անցեալ տարի Հայաստանէն Փարիզ եկած քանի մը պրոֆէսէօրներ խօսելով մեր ներգաղթող հայրենակիցներուն մասին, կը թուէին կարգ մը անուններ, որոնք արդէն ճանչցուած են մտաւորական շրջանակներու մէջ՝ իրենց արժէքաւոր երկասիրութիւններով :

Անոնք մասնաւորաբար մեր ուշադրութիւնը կը հրաւիրէին «արեւմտահայ» Յակոբ Անասեանի վրայ, որ տարիներէ ի վեր մատենադարաններու մէջ փակուած՝ պատրաստած էր Հայկական Մատենագիտութեան մասին բազմահատոր գործ մը, «որուն նմանը չկայ նոյնիսկ Եւրոպացիներու մօտ», —կը հաւաստէին :

Այժմ «Հայկական ՍՍՌ Գիտութեանց Ակադեմիայի Պատմութեան Ինստիտուտը» լոյս ընծայած է առաջին հատորը Անասեանի երկին, որ կը կոչուի «Հայկական Մատենագիտութիւն՝ Ե – ԺԸ ԴԴ»:

Այս մեծադիր հատորի առաջին հարիւր էջերը կը պարունակեն՝ Ա) Ներածութիւնը, որ մանրամասնօրէն կը թուէ հայկ. մատենագիտութեան մասին մեր հին մատենագիրներէն եւ պատմիչներէն սկսեալ մինչեւ մեր օրերը հրատարակուած գործերը ; Բ) Մատենագիտական բնագրերը եւ Գ) Ձեռագրացուցակները, որոնք իրենց ալ աղբիւր ծառայած են իր աշխատասիրութեան :

Յակոբ Սեդրակի Անասեան նախկին «չափահաս որբ» մըն է, որ երկար տարիներ Փարիզ ապրելէ վերջ ներգաղթած է Հայաստան: Մասնաւոր սէր կը սնուցանէր մատենագիտական ուսումնասիրութեանց հանդէպ եւ այդ ուղղութեամբ աշխատանքներ կը կատարէր Փարիզի Մառի – Նուպար մատենադարանին մէջ:

Հայկական Մատենագիտութիւնը այբուբենական կարգով կը թուէ հեղինակները, տալով անոնց համառօտ կենսագրութիւնը, գործերը եւ մատենախօսական տեղեկութիւններ : Պիտի բաղկանայ բազմաթիւ հատորներէ, դատելով առաջինէն, որուն բուն նիւթը — բացի ներածականէն — գրաւած է 1228 սիւնակ : Ու հասած՝ մինչեւ Առաքել Սալաձորեցի: (Այբ գիրը չէ լրացած):

Հեղինակը շատ խղճամիտ աշխատանք է կատարած ; Ամենայն համբերութեամբ մանրակրկիտ պրպտումներ ըրած է իւրաքանչիւր անունի շուրջ: Աչքի առջեւ ունեցած է ոչ միայն տպագիր գրքեր, այլեւ զանազան երկիրներու մէջ հրատարակուած օրաթերթեր ու հանդէսներ : Ու նաեւ՝ ձեռագիրներ ու ձեռագրաց ցուցակներ: Հիներէն սկսեալ մինչեւ նորերը:

Հայկական Մատենագիտութիւնը կոչուած է մեծ ծառայութիւն մատուցանելու բոլոր անոնց, որոնք կը զբաղին հայագիտութեամբ եւ արեւելագիտութեամբ :

Հայկական Մատենագիտութեան համար ցարդ ամէնէն գործածական գիրքն էր Հ. Գարեգին Զարպհանէլեանի գործը, տպուած Վենետիկ 1883ին, պակասաւոր:

Հ. Արսէն Ղազիկեանի «Հայկական նոր մատենագիտութիւն»ը, հոյակապ գործ մը, որ պիտի ընդգրկէր 1512էն — այսինքն հայերէն լեզուով տպագրուած առաջին գրքէն — սկսեալ տպագիր բոլոր գրքերը, մասամբ ալ նիւթեր պարբերական մամուլէն, անաւարտ մնաց, հասնելով մինչեւ Ն գիրը :

Յիշենք նաեւ Մատենագիտութեան ձեռնարկները Մ. Միանսարեանի, Կ. Եզեանի, Հ. Ֆէրհատեանի, Ա. Սալմասլեանի (Ֆրանսերէն) եւ Կ. Կոստանեանցի: Հայ մամուլի մասին՝ Հ. Գալէմքէրեանի եւ Գար. Լեւոնեանի գրքերը :

Մեծապէս արժէքաւոր է Յակոբ Անասեանի աշխատասիրութիւնը, արժանի ամէն գնահատանքի :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՍԱՐԱԿԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԱԴԻՐ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ԺՈՂՈՎԸ

ՄԱԼԻԻ ՀԱՐՑԸ

Հասարակապետութեան Գործադիր Խորհուրդի ժողովը բացուեցաւ Ուրբաթ օր, Սէն Լուի տիւ Սենեկալի մէջ, Նախագահ տը Կոլի կողմէ :

Նախարարական կազմը, մասնագէտներու ընկերակցութեամբ, նոյն օրը հասած էր Սենեկալ եւ կը մասնակցէր ժողովին: Առաջին նիստէն վերջ, Վարչապետ Տըպրէ յայտարարեց . — Քաղաքական հարցերու մասին չխօսեցանք :

Արդարեւ, առաջին նիստը յատկացուած էր տնտեսական ու ելմտական հարցերու քննութեան :

Ռոպէր Լըքուր, Անթուան Փինէ եւ Միշէլ Տըպրէ յաջորդաբար խօսք առին, շեշտելով թէ Հասարակապետութեան անդամ երկիրներուն համար անհրաժեշտ է, որ Ֆրանսա տնտեսական օգնութիւն ընէ: Իւրաքանչիւր երկիր ծրագիր մը պիտի պատրաստէ՝ տնտեսական բարգաւաճման համար եւ յանձնէ կառավարութեան :

Արդարութեան Նախարար Միշլէ ծանրացաւ ափրիկեան եւ մալկաշ երկիրներու դատական հարցերուն մասնագէտ կազմակերպութեանց անհրաժեշտութեան վրայ: Պետական Խորհուրդին եւ Վճռաբեկ Ատեանին մէջ մասնաւորապէս, նման մասնագէտներու խմբակներ շուտով պէտք է կազմուին :

Քննուեցաւ նաեւ «շնորհք ընելու իրաւունքի» հարցը: Հասարակապետութեան Գործադիր Խորհուրդի վեցերորդ ժողովը վերջնական որոշում մը տուաւ նաեւ այս մասին . — Հանրապետութեան Նախագահները, ինչպէս նաեւ ափրիկեան եւ մալկաշ կառավարութեանց ղեկավարները, Արդարութեան վճիռէն ետք, մահապարտներու կեանքը շնորհելու իրաւունք ունին: Այսուհանդերձ, այս իրաւունքը, կարգ մը պայմաններու մէջ, Հասարակապետութեան Նախագահին կը պատկանի :

Գործադիր Խորհուրդի այս ժողովին մէջ սակայն ամէնէն կարեւոր հարցը կը նկատուի հետեւեալը . — Զօր. տը Կոլ Հասարակապետութեան մէջ քաղաքական բարեփոխութիւններ ընելու ծրագիր մը ունի: Ժողովը պիտի օգտագործէ՞ արդեօք, նման բարեշրջումի մը եղանակները յայտնելու համար: Ֆրանսական մամուլին համաձայն, եթէ ժողովին մէջ չյայտարարէ, հաւանական է որ այդ պարագան շեշտէ Շաբաթ կէսօրէ ետք Սենեկալի ժողովուրդին խօսելիք իր ճառին մէջ :

Գործադիր Խորհուրդի երկրորդ եւ վերջին նիստը տեղի պիտի ունենար Շաբաթ առաւօտ: Արտաքին Նախարար Քուվ տը Միւրվիլ պիտի խօսէր միջազգային հրատապ հարցերու մասին, իսկ Աշխատանքի Նախարար Պիւրոն Ափրիկէի եւ Մատակասկարի մէջ օդանաւային ճամբորդութեան ապահովութեան գործակալութիւն մը ստեղծելու ծրագիրը պիտի ներկայացնէր: Օրակարգի այլ հարցերու շարքին կը գտնուի նաեւ «զոյգ քաղաքացիութեան» խնդիրը :

Միւս կողմէ սակայն, լուրջ պայքար մը ծայր տուաւ կրկին Մալիի եւ ափրիկեան Համաձայնական երկիրներուն միջեւ, Ափրիկէի եւ Եւրոպայի քաղաքական շրջանակներուն մտահոգութիւն պատճառելով :

Մալիի Նախագահ Քէյթա իր թերթին մէջ յօդուած մը հրատարակելով բուռն յարձակում մը գործեց Քոթ տ'Իվուարի Վարչապետ Հուփուէ — Պուանյիի վրայ, որ միաժամանակ Համաձայնական երկիրներու ղեկավարն է: Քէյթա Հուփուէ – Պուանյին կը կոչէր «Ափրիկէի դաւաճանը »: Թերթը անմիջապէս գրաւուեցաւ Տաքարի եւ Սէն Լուիի մէջ, Սենեկալի Վարչապետ Մամատու Տիայի հրամանով: Այս ձեւով, Մամատու Տիա ցոյց տուաւ թէ ինք համաձայն էր Քէյթայի, բայց նկատի առնելով որ Հասարակապետութեան Նախագահը կը գտնուէր իր երկրին մէջ, թոյլ չէր կրնար տալ որ նոյն Հասարակապետութեան անդամ ուրիշ երկրի մը դէմ անուանարկիչ հրատարակութիւն մը լոյս տեսնէր :

Հուփուէ – Պուանյի անմիջապէս հեռաձայնած է Հասարակապետութեան Նախագահ Զօր. տը Կոլի «զգուշացնելով » զայն Մալիի քաղաքականութեան դէմ, շեշտելով թէ Սենեկալ – Սուտան միութիւնը կը ձգտի իր անկախութեան, այսինքն՝ ՄԱԿի մէջ աթոռ մը կ'ուզէ ունենալ, անմիջապէս Ֆրանսայի դէմ քուէարկելու համար :

Մինչ այս մինչ այն, Լոնտոնէն կը հաղորդեն թէ անգլիական կառավարութիւնը ներկայիս կ'աշխատի առաջքն առնել նոր շարժումի մը, որ սկսած է զօրանալ Գամպիի իր գաղթավայրին մէջ: Արդարեւ, Գամպիի ղեկավարները կ'ուզեն Սենեկալ – Սուտան դաշնակցութեան միանալով աւելի ընդարձակ Մալի մը կազմել: Հակառակ անոր որ Գամպի Բրիտանական Հասարակապետութեան անդամ է, կը մտածէ թէ Սենեկալ – Սուտան – Գամպի միութիւն մը տնտեսապէս եւ քաղաքականապէս աւելի զօրաւոր կրնայ ըլլալ :

ՊԱՅՔԱՐ՝ ԱՆՕԹՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

ԿԸ ՅԱՅՏԱՐԱՐԷ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ

Նախագահ Այզընհաուըր այցելեց Նոր Տելհիի երկրագործական ցուցահանդէսը, ամերիկեան տաղաւարին բացումը կատարելով : Միացեալ Նահանգներու Նախագահը տրտակարգ խանդավառութիւն մը ստեղծեց ժողովուրդին մէջ :

Նախագահ Այզընհաուըր ճառ մը խօսեցաւ, յայտարարելով թէ ինք «գիւղացի» է ու «երբ ներկայ պարտականութիւններու շրջանը վերջանայ՝ ագարակ մը պիտի քաշուի», եւ այդ գործով զբաղի :

Այնուհետեւ, Նախագահը ըսաւ. — Այսօր մարդկութիւնը հարկ եղած գիտութիւնն ու միջոցները ունի՝ անօթութեան դէմ յաղթական պայքար մը մղելու համար: Նման պայքար մը՝ մարդ արարածին արժանիքը ցոյց պիտի տայ »:

Ցուցահանդէս երթալէ առաջ, Նոր Տելհիի ամերիկեան դեսպանատան մէջ ճառ մը խօսելով, Նախագահ Այզընհաուըր անդրադարձած էր մեծերու ժողովին, շեշտելով թէ «խաղաղութիւնը երկու երեք հոգիի միջեւ պիտի չըլլայ, ինչպէս մեծերու ժողովը ; Ժողովուրդները պիտի հաստատեն խաղաղութիւնը՝ ժողովուրդներու խօսելով »:

Այզընհաուըր յիշեց թէ բազմաթիւ երկիրներ այցելած է եւ «ռազմասէր» մարդիկ չէ տեսած. «Յաճախ, կառավարութիւնները կը շարժին ժողովուրդին զգացումներուն հակառակ »:

Նոյն օրը Նախագահը գնաց Նոր Տելհիի համալսարանը, ուր իրեն տրուեցաւ «Օնորիս Քաուզայի» վկայականը: Համալսարանի տեսուչը այս առիթով յայտարարեց թէ «Նախագահ Այզընհաուըր խաղաղութեան ուխտաւորն մըն է, աշխարհի բարօրութեան խաչակիր մը եւ հնդիկ ժողովուրդին սիրելի բարեկամ մը»:

Հազարաւոր ուսանողներ խանդավառ ընդունելութիւն մը ըրին Նախագահին, ժողովրդական երգեր երգելով :

Այզընհաուըր շնորհակալութիւն յայտնելով յայտարարեց թէ «պատերազմի միջոցով անձնապաշտպանութեան » վերջ պէտք է դրուի միջազգային օրէնքին մէջ :

ՆՈՐԻՑ ԵՐԵՒԱՆՈՒՄ

Ոտքերիս հեռու փոշին՝ դարձել եմ
գիրկըդ նորից ,
Տեսել եմ հազար ճամբայ՝ պերճանքի
փայլը վրան,
Վարդաստան աշխարհի մէջ դու նորից
կանչո՞ւմ ես ինձ
Հայրենի դաշտում բացուած՝ ի՛մ ծաղիկ,
ի՛մ Երեւան:

Փախուել ես նորից, անգին, ոտքիս մօտ
մի նոր ազբիւր,
Առանց ինձ զարթնել մի շէնք, եւ զուգել
է մեր ճամբան,
Ասես իմ դարձի համար մինչեւ մեր
տնակն ու դուռ
Ասֆալտից զարգ ես փռել, հարազատ ի՛մ
Երեւան :

Ինչքան նոխ քաղաք տեսել, հարազատ ,
յիշել եմ քեզ ,
Ուզել եմ դո՛ւ էլ լինես գեղաշուք նրանց
նման.
Ամէն նոր քարիդ համար գնծում եմ
մանուկի պէս ,
Իմ օրրոց, ի՛մ բակ ու տուն, իմ բարձիկ,
ի՛մ Երեւան:

Թէ մէկ – մէկ քաղել եմ քեզ, ճամբէքի
գերին դարձել,
Այդ դու ես վարել հոգիս, տենչերով
լցրել նրան.
Գերուել եմ ուրիշ գեղով, այդ դո՛ւ ես
աչքըս բացել,
Սովեցնել լաւին, բարձրին, անզուգական
ի՛մ Երեւան :

Ա՞խ թէ քո մի ծառի տակ խոցուել եմ
սիրոյ խօսքից,
Ինձ հազար քո ծառերով գրկել ես, տուել
կայան.
Շրջել եմ մերժուած ու խենթ,
փայփայե՞լ, փայե՞լ ես ինձ,
Ինձ տուն ես ճամբել նորից, իմ բարի ,
ի՛մ Երեւան :

Ես քեզ հետ հասակ առել, դու ինձնից
եկար – անցար ,
Ես արդէն կանգ եմ առել, դու նորից
շո՞ւնչ ես զարուն .
Դու ծաղկի՞ր, այգուդ համար իմ կեանքի
աղբիւրն էլ առ,
Թող ապրեմ յաւերժիդ մէջ, ի՛մ գալիք,
ի՛մ Երեւան ...

ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ

Pour Fréjus

ԿՈՉ

Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ Գեր. Ս. Եպիս. Մանուկեան, հրահանգած է Ֆրանսայի Հայաստանեայց Առաքելական բոլոր եկեղեցիներուն, որպէսզի ազգային օրուան առիթով հոգեհանգստեան պաշտօններ կատարուին Ֆրէժիւսի աղէտի զոհերուն համար եւ ամէն Հայ իր պարտականութիւնը լիուլի կատարէ այդ աղէտեալներուն, ի նպաստ ըլլալիք բոլոր ձեռնարկներուն :

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ գաղթականներու համար 0ի դէմ ութսուն ձայնով եւ մէկ ձեռնպահութեամբ (Իսրայէլ) բանաձեւ մը քուէարկուեցաւ ՄԱԿի Ընդհ. ժողովին մէջ : Բանաձեւը որ քուէարկուեցաւ միաձայնութեամբ կը նախատեսէ արաբ գաղթականներու ներգաղթը կամ վնասուց հատուցում տալը : Ֆրանսայի դիրքը փափուկ էր նման քուէարկութեան մը համար, Իսրայէլ պիտի նախընտրէր անշուշտ որ ան ձեռնպահ մնայ, սակայն չուզելով հանդերձ անհաճոյ ըլլալ Եբրայական կառավարութեան (որ միշտ Ֆրանսա կը պաշտպանէ տարբեր հարցերու մէջ), Ֆրանսա չէ ուզած կողմնակալութեան համար ամբաստանուիլ Թուրքիոյ կամ Միացեալ Նահանգներու կողմէ :

ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ

ՈՑ ԹԷ Օ

10·

Գոց էջ մըն է մակարոյծ տառերու պատմութիւնը:

Փարատոքս կը կազմէ, նախ, «մակաբոյծ տառ» բացատրութիւնը: Անոր համար որ տառը ականջին կը պատկանի, գիրը՝ աչքին, ու մակաբուծութիւնը ձայնին մէջ չէ որ կը յայտնուի, այլ՝ պատկերին մէջ:

Այն առուղարանութեամբ թէ Ռ երկու Բ կ'արժէ, (ռայն զերկուց բէից զօրէր ունի), տառ բառը կը ծագի կ'րսեն տարր բառէն:

Այն օրէն ի վեր՝ երբ ընթերցանութիւնը աւելի ծաւալեցաւ քան գրչութիւնը, տառը ելրացուց ոչ միայն գիրին դերը, այլ եւ անպատեհութիւնները, վասնզի մարդկային բոլոր արարքներուն մէջ նրբերական են ժառանգական եւ պահպանողական սկզբունքները: Ահա թէ ինչո՛ւ լեզուներու մէջ գիրեր կան որ կ'ապրին՝ թէեւ գործ չունին:

Ճիշդ է թէ ձայնը առաջ էր ու պատկերը վերջահաս: Բայց պատկերն է որ պայքարեր է ժամանակին դէմ՝ յանուն ... յաւերժութեան: Գիրը Պրոմէթեւս մըն է, ուրեմն, որ աստուածներէն գողցեր է յաւիտենականութեան լոյսը, ու նախանձոտ աստուածները գիրը գամեր են պատռաժի նմանող մագաղաթներու վրայ, կոչուած՝ մատեան, գաղտնեաց պահարան:

Ձայնին ու պատկերին պայքարը աւելի կենդանի կը տեսնուի այն ժողովուրդներուն մօտ, որոնք նոր լեզու մը ունին, ծաղիկ մը՝ իրենց հին լեզուին աւերակներուն մէջ բուսած: Այսպէս յունարէնը, այսպէս իտալերէնը, այսպէս հայերէնը:

Օրինակ, լատիներէնը կը գործածէր դրիչ բառին համապատասխանը երկատառ, փէ + աշով, այսօր՝ միատառ, էֆով: Բան մը զոհուած է, սակայն, այստեղ, — բառին ծագմանական փաստը, ստուղաբանական վկայութիւնը: Հո՞գս, կ'րսէ նոր լեզուն:

Հին ու նոր լեզուներու պայքարը, նոյն ժողովուրդին մէջ առած, չունի ուրիշ իմաստ՝ բայց եթէ այն որ պահպանողականութեան եւ յեղաշրջականութեան բախումը երեւոյթ մըն է որ կրկնուած է դարեր, ու պիտի կրկնուի դարեր: Մարդկային միտքը կը տառապի այն կապանքներուն մէջ, զորս աւանդութիւններն են հիւսեր, — կը ջանայ խզել կտրել այդ կապանքները, ի՞նչ փոյթ թէ զուր աչխատանք ըլլայ կամ յիմարական, կ'ուզէ հասնիլ աստուածութեան: Սխալ պիտի ըլլար այդ տենչին տալ այն իմաստը, զոր եբրայական միտքը տուեր է աստուածութեան՝ պոչէն կախելով փառաբանութեան եւ սաղմոսերգութեան պայմանական ու ծիսական փիւսկիւլ մը: Աստուածանալու տենչը ստեղծագործական տենդ մըն է, ընդվզում մը ժամանակներու դիզած աւերակոյտին ծանրութեան, ձախողած կամ մեռած աւանդութեանց դէմ:

... Բայց լեզուն, հակառակ դարէ դար իր թռիչքին, կ'ապրի աւանդութիւններով: Աւանդութի՛՛ւն, — փիլիսոփայական ի՜նչքան խոր, ի՜նչքան խորախորհուրդ առարկայ: Այս վերջին տարիներուն ֆրանսական միտքը երեք կարեւոր աշխատութիւններ ընծայեց ի լոյս, մատուրատականներուն համար, — աւանդութեան թեր ու դէմ: Բայց, կը կրկնեմ, նուիրական է աւանդութիւնը եւ հզօր: Լեզուն կը պահանջէ որ աւանդութիւնը անկողին չակէ իրեն, — լեզուն չի պառկիր այլ անկողինի մէջ:

Ահա թէ ինչո՛ւ Փրոֆ. Մէյէէ, երբ իրեն հարցում կ'ուղղէին Երեւանէն թէ ՈՑ գրե՞լը ճիշդ է թէ Օ կամ միայն Ո, կը պատասխանէր.

— Կայ սկզբունքային մի հարց, որ պէտք է վճռել. — Արդեօ՞ք հայերէնը գրբում են այնպէս՝ որպէս թէ երբէք գրբուած չի եղել. թէ հաշուի պէտք է առնել աւանդութիւնը՝ յարմարուելով հանգերձ արդիական պահանջներին: Կարծում եմ թէ պէտք է հաշուի առնել աւանդութիւնը: Ահա 1500 տարուց աւելի է որ հայերէնը գրւում է, եւ հին բնագիրները եւ ԺԹ. դարու բնագիրները իրականութիւններ են, որոնց ազգը պէտք է հաշուի առնէ: Պէտք է որ ընթերցողը շատ անվարժ չզգայ իրեն, երբ ուզենայ կարդալ բարեփոխութիւններից առաջ եղած հեղինակները »:

Մէյէէ, սակայն, պատասխանելով հարցումներուն, կուտայ իր կարծիքը «հետեւելով հնչական սկզբունքին» եւ ... « հեռանալով աւանդութիւնից », ինչպէս կը խոստովանի, «անհրաժեշտ դէպքում միայն»՝ իբրեւ արդարացում:

Ուրիշ նամակի մը մէջ, միշտ հայերէնի ուղղագրական հարցերուն մասին գրըուած, մեծանուն հայագէտը նախ դիտել կուտայ թէ ո՛րքան փափկութիւն կը պահանջէ օտարի մը միջամտութիւնը նման ազգային խնդիրներու մէջ, յետոյ կ'աւելցնէ թէ ազգի մը մէջ, որ զուրկ է իր հեղինակութիւնը կամ իշխանութիւնը պարտադրելու միջոցներէն՝ ուղղագրական բարեփոխութեան մը առթիւ, ամէնէն խելացի ընթացքն է հաւատարիմ մընալ աւանդական ուղղագրութեան: Վարընդի միջակ ուղղագրութիւն մը, որ կ'ընդունուի ամէնուն կողմէ, աւելի արժէք կը ներկայացնէ քան ուղղագրական անիշխանութիւն մը:

Շատ ճկուն է Փրոֆ. Մէյէէ, — միշտ կառչած կը մնայ աւանդութեան, բայց կը սրբագրէ աւանդութիւնը քնքուշ ձեռքով մը: Այսպէս կը թելադրէ «ջնջել Ե եւ Օ տառերը, որոնք աւելորդ են», մակաբոյծ, անօգուտ, եւ յետոյ Յ տառը գործածել հոն ուր յովտի մը պահանջը կայ: Այսուհանդերձ, կը շարունակէ՝ կարծես վախնալով որ կը մեղանչէ, պայման է հաւատարիմ մնալ աւանդութեանց: Եւ կը յանձնարարէ Ւ չգործածել բաղաձայնէ մը ետքը, — ինչպէս՝ ասել, չատ կը խոցէ աւանդութիւնը, առաւել՝ տգեղ է: Ու կը վերջացնէ թէ ուղղագրական բարեփոխութեան մը պարագային՝ աւելի վտանգ կը տեսնէ քան շահ.

Հետաքրքրական է նաեւ Ն. Մառի տեսակէտը. —

Մեծանուն հայագէտը նամակով մը կը պատասխանէ հարցումին դէմ հարցումով, թէ « նոր գրական լեզուի մէջ պատմական ուղղագրութի՞ւնը պիտի պահէք թէ հնչաբանականը », այլ խօսքով՝ « Նոր գրական լեզուին հիմունքը կազմող ռամկական լեզուի իրական հնչիւնների համապատասխան տառադարձութի՞ւն » կ'ուզէք տալ: Եթէ այս վերջին ձեւով ցանկալի է լուծել հարցը, ոչ թէ տասնեւ մէկ փոփոխութիւններով, (ինչպէս ներկայացուած էր իրեն), այլ եւ հարիւր եւ տասնեւմէկ փոփոխութիւններով անգամ գործը գլուխ չի գար, իսկ եթէ ցանկալի է պահել պատմական ուղղագրութիւնը, այն ատեն հարկ չկայ որեւէ փոփոխութիւն կատարելու, — ընդհակառակն պէտք է վերահաստատել ամէն փոփոխութիւն որ կատարուած է մինչեւ այժմ:

Հետաքրքրական է նաեւ եզրակացութիւնը. «Եթէ ուղղագրութեան մէջ ոչ իրական, պատմական, ոչ էրակ հնչաբանական, այլ այսպէս ասած միջին ճանապարհը մտադրութիւն կայ պահել, դա արդէն արուեստական մի նոր, թուով երրորդ ուղղագրութիւն ըստեղծել կը նշանակէ, մի տեսակ քաղաքագիտական «կոմպրոմիս» մշակել ուղղագրութեան մէջ գրողների համար, այսինքն Հայերիդ համար, — դա գուցէ մեծ, կարեւոր ազգային հարց է, գուցէ գործնական, բայց գիտական հարց չի եւ բեռում ինձ»:

Ոչ միայն, սակայն, դժուար է գտնել գիտական լուծում մը ուղղագրական հարցերու, մասնաւորելով ՈՑ թէ Օ հարցին մէջ, այլ եւ յանդիլ տրամաբանական լուծման մը, զոր ի վերջոյ պիտի ներկայացնեմ անշուշտ: Այս պրպտումները, երկարաձիգ այս քննութիւնները անոր համար որ ընթերցողըմբռնէ թէ ի՜նչ մեծ դժուարութիւններու կը բախի պըրպտողը, ինչպէս դիտել կուտայի սկիզբէն եւ ինչպէս կը պատասխանէի ողբացեալ ընկ. Լազեանին, երբ կ'ուզէր որ անպայման մասնակցէի Յուսաբերի այս հարցումներուն քննութեան:

Ինծի համար իմաստ չունի ճանչնալ ալփան, երբ ճանաչողութիւնը հասած չէ մինչեւ օմեղան:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՎԱՐԴՈՎԵԱՆԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

Բ.

Ուրեմն այսպէս, Վարդովեանին աղջիկը ինծի ըսած էր «կեցիր ...» եւ դուրս ելած էր սենեակէն:

Լսեցի բակին քարերուն քսուող իր քայլերուն ձայնին հեռանալը եւ մարիլը: Յետոյ դարձեալ անոնց կամաց կամաց մօտենալը, աւելի ծանր քսուելով քարերուն: Ներս մտաւ, ձեռքը բռնած ծրար մը, լրագիրի մը մէջ փաթթուած: Այն ծրարներէն էր, որոնց թուղթը կեցած տեղը կը մաշի, կը պատռի, եւ մէջի յիշատակները չորս կողմէն դուրս կ'իյնան:

Եւ ծրարը բանալով, դուրս քաշեց թերթեր, թուղթեր եւ գիրք մը, սեւ կողքով, մէջը դեղնած թուղթերով:

— Հօրս գրած գիրքն է, «Յուլիս հողւոյս», տպուած Պոլիս 1888ին: Վերջը կը կարդամ քեզի: Տեսնաս ինչ աղուոր է ..

— Հիմա «Արեւելեան Թատրոնին» վրայ խօսէ: Երբ ծնար՝ թատրոնը կա՞ր:

— Կար, կար: Եւ յետոյ մեր դժբախտութիւնն ալ անկէ եկաւ: Ի՞նչ ընեմ: Մեծ բան մը ըրած է: Ամէնքը անանկ կ'ըսեն: Այս թերթերուն մէջն ալ անանկ գրուած է: Բայց մենք չատ ենք լացած: Պատմեմ նայէ: Մայրս, Ճէզայէրլի ամիրային հոգեզաւակը եղած է, եւ մեծցած քսան սպասաւորներով:

Վարդովեանին հետ ամուսնացած ատենը, հայրս Պալըքհանէէն դրագիր է եղեր: Զորս զաւակ ունեցած են, — եւ՝ անդրանիկ աղջիկը, ուրիշ քոյր մը, եւ երկու մանչ: Երբ իմ խելքս հասաւ, հայրս արդէն ամբողջովին խելքը իր հիմնած թատրոնին տուած էր: Քիչ վերջը կործանեցաւ — մեր տունն ալ:

Եւ Վերժինի Վարդովեանը, ցաւոտ ակնարկով մը, իր մէջքէն դէպի ետ նայելով, շարունակեց. — Հայրս դերասանուհի Երանուհի Գարագաշեանը սիրեց: Մայրս եւ մեզ լքեց: Անոր հետ ապրեցաւ:

Վերժինի Վարդովեան աւելի քան եօթանասուն տարեկան էր, բայց աչքերը վճիտ եւ զօրաւոր էին, ինչպէս խելքը եւ յիշողութիւնը: Առանց ակնոցի, թերթը սովորական հեռաւորութեամբ մը բռնած, կը կարդար յօդուած մը, ուր Գարագաշեան քոյրերուն Վարդովեանին խումբին մէջ մտնելը նկարագրուած էր Գարոնեանին կողմէ:

1865ին, Վարդովեան արդէն «Արեւելեան Թատրոն»ը հիմնած, դերասանուհիներ կը փնտռէ: Այն ատենները տուներէն դուրս ելլող աղջիկները հազուագիւտ էին. պէտք էր դուրս քաշել: Եւ Վարդովեան «կօշիկները ձեռքը բռնած» Սկիւտարի մէջ կը փնտռէ դերասանուհիներ, եւ օր մը կը զարնէ Գարագաշեաններուն դուռը, լսած ըլլալով որ հոն կային օժտուած երկու քոյրեր, Վերգինիա եւ Երանուհի:

Դժուարութեամբ կը համոզէ ծնողքը, եւ մանաւանդ երկու աղջիկները, որոնք կ'առարկէին թէ «կ'ամչնան մարդու առջեւ ելլելէ»: Բայց կը համոզուին վերջ ի վերջոյ, կուգան կը միանան խումբին, եւ այլեւս այնքան «չեն ամչնար, որ ոչ

ԾՈՒԽԵՐ

ԽՄԲ. — «Կոմֆուռ»ի այս տարուան մրցանակաւորը՝ Անտրէ Շուարց – Պարթ, քննադատուեցաւ մասնաւորապէս անոր համար՝ որ շատ կը ծանրանայ հրէական պատմութեան վրայ: Ստորեւ՝ նոր պատմուածք մը, որ կը կրէ իր գրականութեան բոլոր յատկանիշները, հակառակ եղած քննադատութեանց:

Այդ կիրակին անկենդան տեսեններու համն ունէր: Կպրապատ ճամբուն վրայ, որ կ'երթայ դէպի Զ..., ամէն տեսակի մարդկային արարածներ կային, եւ, նոյնիսկ, երիտասարդ աղջիկներու խմբակներ՝ որոնք կ'երթային յետմիջօրէի պարահանդէսին, իրենց ետեւէն քաշկռտելով պատանիներ, որոնք կը քալէին ուղղամիտ եւ խոժոռ՝ ինչպէս եկեղեցականները:

Սանսիի անտառին ճամբան բռնեցի: Որքան կը մխրճուիմ անտառին մէջ՝ այնքան կը չէչտուի դարեւանդը: Կէս ժամէն կը հասնիմ բլրագագաթը, ուր, հարիւրերորդ անգամն ըլլալով անակնկալի կուգամ՝ բլուրին արեւելեան զառիվարը տեսնելով. ընդարձակ մարգագետին մը, որ հանդա՛րտ վար կ'իջնէ. հոն, մարգագետնի՛ն մէջտեղ, այգիներու փոքր պատով մը շրջապատուած, կը գտնուի Հրեաներու գերեզմանատունը, ուր կը ննջեն ծնողքներս:

Կարգ մը մեռելներ հոն թաղուա՞ծ են ԺԷ. դարուն. Հրեաները չեն խանգարեր իրենց մեռելները, որովհետեւ իւրաքանչիւր հանգստավայր յաւիտենական է: Ճիշդ այս պատճառով, առաջին հողաթումբերը ծածկուած են բարձր ու խիտ խոտերով, վայրի թուփերով եւ, նոյնիսկ, երեք երջանիկ ցարասիներով, որոնց հունտերը անտառէն գալով պատսպարուած են երեք դարու հնութիւն ունեցող այս խոտերուն մէջ: Տարիներու դանդաղ ճնշումին տակ, տապանագիրը մխրճուած են հողին մէջ: Որքան կ'առաջանամ կեդրոնական անցքէն՝ խոտերը աւելի երիտասարդ կերպարանք մը կը ստանան եւ քանի մը գերեզմաններ կը խլուրդներու զուռնչերու նման, մահաքահաւասարին անոնց հասակին: Յետոյ, բերը հողէն դուրս կ'ելլեն, հետզհետէ աւելի բարձր, աւելի սպիտակ: Այս բոլոր գերեզմանները ծանօթ են. մէկ մեթր բարձրութեամբ տապանաքարեր, որոնց վերի մասը կիսաբոլորակ է, կարծես աւելի լաւ միանալու համար երկնքի զմրխթին: Նոր գերեզմանները քիչ են: Անոնք գերեզմանատան ծայրը կը գտնուին, չուրջի պատէն երեք մեթր անդին: Այզամի այս անկիւնը ապրող վերջին Հրեաներէն մէկն եմ ես: Մօտ ատենէն ոչ մէկ տեղ պիտի մնայ գերեզմանատան մէջ...:

Պատերազմէն առաջ, աւանդական զգացումով մը, ամէն մարդ հոն կը թաղուէր: Հայրս, հակառակ անոր որ Թուլուսա ծնած էր, իր մահուան անկողինին մէջ կը յիշէր ցարասիները, որոնց իրենց տուրերնները կը ձգեն երբ արեւը իջնէ Սանսիի բլուրին ետեւ: Յաճախ հարցուած եմ ես ինծի, թէ աքսորական Հրեային միակ հայրենիքը այս հողաշերտը չէ՞, ուր պիտի ննջէ յաւիտեան:

×

Այդ օրը, գերեզմանը ինծմէ զատ ուրիշ այցելու մը կ'ընդունէր. Փոքր, սեւ ստուեր մը կը բաժնուէր կեդրոնի պատէն, ծայրը, ճիշդ այն անկիւնը՝ որ տակաւին « անընակ » է: Կռնակը ինծի դարձուցած էր. զայն ճանչցայ՝ երբ մօտեցայ: Շրջակայքի պառաւ Հրեաներէն մէկն էր կարծես: Սեւ վերարկու մը հագած էր: Մազերը, — որոնց մէջէն սեւ թելերը կը տեսնուէին մոխրագոյն եւ նոյնիսկ ճերմակ թելերու մէջէն, — անասունի մը մազերուն կը նմանէին: Գլուխը երկինք կը բարձրացնէր, եւ, հեռուէն, ինծի այնպէս կը թուէր, թէ երկու ուսերուն միջեւ կուզը կը բարձրանար, — պառաւներու փոքր եւ կարծր կուզը:

Երբ մօտեցայ, անակնկալի եկայ՝ ճանչնալով Տիկին Վարզավսքին:

Կեցած էր ճերմակ փայտէ տեսակ մը ազդագիրի մը առջեւ. այնքան նորի երեւոյթ ունէր՝ որ պահ մը մտածեցի թէ տիկին Վարզաւսքի նոր դրած էր զայն հողին վրայ: Պաստառին վրայ, կարմիր մելանով կարդացի հետեւեալ բառերը, որոնք գրուած էին դէշ երբայերէնով մը.

Տարագրուած մեռելներու համար
Անգերեզման ծուխեր

Տիկին Վարզավսքիի դէմքը տարօրինակ կերպով երիտասարդ եւ գեղեցիկ մընացած էր: Քառասուն տարեկան չկար: Անհասկնալի բառեր կը մրմնջէր, աչքերը՝ ամպերուն, չա՜տ հեռուն, բլուրի ցարասիներէն անդին՝ Արցունքի կաթիլ մը գլորած էր մինչեւ քթին ծայրը եւ հոն կը մնար, փայփլելով աշնան կապտաւուն լոյսին տակ, ինչպէս սպիտակ քար մը՝ զոհարատուփին մէջ: Ինծ թըւեցաւ թէ տիկին Վարզավսքի ուրիշ արցունք չունէր:

Շարժում մը ըրի. իմ կողմս դարձաւ:

« Ներողութիւն, տիկին Վարզավսքի », ըսի մեքենաբար:

Բայց փոխանակ ուղղակի իրեն նայելու, նայուածքս չէր կրնար հեռացնել երկու ցուրտ կաթիլներէն, իւրաքանչիւրը՝ ռունգին երկու ծայրերը, որոնք կը յուզէին զիս՝ կարծես ըլլային տիկին Վարզավսքիի ամէնէն անկեղծ նայուածքին արտայայտութիւնը: Անակնկալի եկած,

միայն խումբին համարձակ ու լաւ դերասանուհիները կը բառնան, այլեւ Երանուհին, որ դեղեցիկ էր, կը դառնայ Վարդովեանին սիրուհին ։

Վարդովեան անոր համար կը լքէ իր տունը։ Կինը եւ զաւակները կը ղրկէ իր մօրը քով, դժբախտատացնելով բոլորն ալ։ Քիչ վերջը, իրմէն հեռու, կը մեռնին, իրարու ետեւէ, իր երեք զաւակները, փոքր աղջիկը եւ երկու մանչերը ։ Իսկ Վերժինը, Վարդովեանը մօրը քովէն առնելով, կը տանի ապրեցնել իր սիրուհիին՝ Երանուհի Գարագաշեանին հետ ։

Այդ շրջանէն, Վերժինին պահած է, վիշտի եւ խոր տխրութեան անջնջելի յիշատակ մը ։

Վարդովեանին վիճակը փայլուն է։ Ներկայացումներ կուտայ ձմեռները Կէտիկ-Փաշա, իսկ ամառները Սկիւտար։ Տունը ծառաներ եւ դեղեցիկ հոմանուհի մը։ Աղջիկը կը տեսնէ այս բոլորը, կը խորհի անդադար իր մօրը վիշտին մասին, եւ ճիշդ անոր նման՝ վիշտ ունի ինք ալ, իր նոր մեծցող աղջկան սիրտին մէջ, — տեսակ մը նախանձ, աններող ոխ մը իր հօրը երջանկութեան տեսարանին առջեւ ։

Մինչեւ մեր տեսակցութեան այդ օրը, ոխ մը պահած է դեռ թէ՛ Երանուհի Գարագաշեանին հանդէպ, եւ թէ հայ թատրոնին, որուն հիմնուելովը, ըստ իրեն, հայրը ինկած է պչրոտ կիներու շրջանակի մը մէջ, եւ պատճառ դարձած ընտանեկան ողբերգութեան ։

— Թատրոն կ'երթայի՞ք ։

— Շատ քիչ անգամ։ Բայց տեսած եմ «Մոնթէ Քրիսթօ», «Թափառական Հրեան», «Թշուառները »։ Մայրս կը վախնար որ ես ալ դերասանուհի կ'ըլլամ ։

Բայց ես բնաւ փափաք չունէի եւ չէի սիրեր։ Լուրջ էի եւ կը զարմանային որ հօրս աղջիկն եմ ...

×

Երբ Վերժինի Վարդովեան [illegible]րեկան կ'ըլլայ, կը փախչի հօրը տունէն, եւ կ'երթայ մօրը քովը, որ ամէն կերպով պէտք ունէր իրեն։

Երկու կիները աղքատ էին։ Բայց Վերժինին քաջ էր, եւ Գատըգիւղի մէջ կը բանայ փոքր խանութ մը, ուր թել ու դերձան կը ծախէ ։

Մայր ու աղջիկ կ'ապրին միասին, խոր վիշտով, հեռուէն հետեւելով իրենց ամուսինին եւ հօրը փոթորկոտ կեանքին ։ Վարդովեան այդ շրջանին կը հետապնդէր իր կինը, ամուսնալուծում ձեռք բերելու եւ ամուսնանալու համար, իր այլ եւս յաջորդական սիրուհիներուն հետ ։ Ամէնէն վերջը ունեցած է շատ երիտասարդ սիրուհի մը, ուրկէ ծնած են հինգ զաւակներ ։

— Բայց մայրս, ոչ ամուսնալուծում տուաւ, եւ ոչ ալ մեռաւ։ Մինչեւ վերջը հեռուէն դիտեց անոր կեանքը, եւ տառապեցաւ իր ամուսինէն ...

ՄԱՆՆԻԿ ԳԷՐԳԷՐԵԱՆ

ձեռքը այտին տարաւ եւ զգաց թէ խոնաւ էր ։ Այն ատեն, ատելավառ արտայայտութիւն մը ստացաւ իր դէմքը եւ, լռութեամբ քովէս անցնելով, արագօրէն գընաց կեդրոնական անցքը, ուր կորսուեցաւ իր ստուերը՝ երեք ցարասիներու ետին։

Ընկճուած էի ։

Ցանկարծ, սարսափի զգացում մը ողողեց զիս ։

Տապանաքարերու եբրայերէն արձանագրութիւնները եւ պաստառին անճարակ գիրերը կը ցցուէին դէմս եւ ինծ կը թըւէր, յանկարծ, թէ հեգնական փոխաստցութիւն մը կը սկսէր տապանաքարերու յարգելի բանակին եւ արտառոց այս յուշարձանին միջեւ ։

Ես ալ կը նայիմ բլրան երկինքին։ Խառն ու մոխրագոյն էր եւ, տեղ տեղ, հովէն կը ծուատէր ։ Անմիջապէս հասկցայ թէ տիկին Վարզավաքի ամպերուն մէջ անյուսօրէն կը փնտռէր ծանօթ դէմք մը, թերեւս, իր հօրը դէմքը, որ երեսուն տարիէ ի վեր Սանսիի մէջ հնակարկատի փայտաշէն խանութ մը ունէր եւ որուն դէմքը կը նմանէր մաշած, գամուած, քաշուած կաշիի։ Թերեւս կը փնտռէր պառաւ տիկին Վարզավաքի դէմքը, առանց որուն պիտի չնմանի երիտասարդը, որուն ճարպոտ դէմքը տեսայ՝ կայտառ ծնօտով։ Կը փնտռէր թերեւս դէմքը այն

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԵՐԿՈՒ ՆՈՐ ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐ

«ԿԱՊԻԿ ՄԸ ՁՄՐԱՆ ՄԷՋ» — Էնթէրալիէ
«ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ» — Ուրնոտօ

Ինչպէս գրած էինք, վերջերս գրական երկու մրցանակներ եւս տրուեցան ։

Անթուան Պլոնտէն տիրացաւ «էնթէրալիէ» մրցանակին, Կապիկ մը ձմրան մէջ վէպին համար։

« Ուընոտօ» մրցանակը տրուեցաւ Փորձառութիւն վէպի հեղինակին՝ Ալպէր Փալի։

Պլոնտէն առաջին քուէարկութեան ըստացաւ վեց ձայն, մինչ ժորժ-էմմանուէլ Քլանսիէի «Քաղաքին դրօշակները» վէպը կը ստանար երեք քուէ ։ Սերժ Մոնթինյի եւ Քրիսթիան-Իվ ստացան մէկական ձայն ։

Ալպէր Փալ նոյնպէս վեց ձայնով տիրացաւ մրցանակին (Ալֆրէտ Քերն՝ երեք քուէ, Ֆիլիփ Տիօլէ՝ մէկ)։

ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐՆ ՈՒ ԻՐԵՆՑ ԳՈՐԾԵՐԸ

Անթուան Պլոնտէն — Ծնած է 1922ին, Փարիզ։ Իր առաջին գործերը քննադատներու գնահատանքին արժանացան։ 1949ին ստացաւ Տէօ-Մակօ մրցանակը՝ իր «Լ'էքօլ Պիւիսոնիէր» վէպին համար ։ 1953ին «Բարի Աստուծոյ տղաքը » վէպը մէկ ձայնով կորսնցուց Էնթէրալիէ մրցանակը, Կոնքուրի ակադեմիային մէջ մէկ ձայն ստանալէ ետք։

Անթուան Պլոնտէն լրագրող է եւ միաժամանակ կ'աշխատի շարժանկարի համար։ Իր գործերուն մէջ մելամաղձոտ շունչ մը կայ, որ շատ կը յիշեցնէ Ժիրոտուն։ Պլոնտէն չի ժխտեր արդէն այն պարագան, թէ Ժիրոտուի ազդեցութիւնը կրած է ։

« Կապիկ մը ձմրան մէջ» վէպը Պլոնտէնի ցարդ հրատարակուած գործերուն լաւագոյնը կը նկարուի։

Ֆուքէ, գրքին հերոսը, որ յաւիտենական գինով մըն է, կը գտնուի Նորմանտիի ծովափնեայ պանդոկներէն մէկուն մէջ։ Քէնթէն զոյգը, պանդոկապետ, կը դիտէ զայն։— Իրենց զաւակը, որ իրենց չի պատկանիր։ Ֆուքէ կը դիտէ զանոնք։ — Իր ծնողքը, որ իրեն չի պատկանիր ։

Ֆուքէ ինչո՞ւ գացած է հոն, ուր ցուրտէն կը դողայ եւ կ'երազէ, հեռու իր անտառէն։

— Որովհետեւ Քլէռ, իր սիրուհին, գինքը լքած է ։ Առաջ, բոլոր ճամբաները, նոյնիսկ՝ երբ գինով էր, զինքը կը տանէին Քլէռի մօտ։ Ոչ մէկ ճամբայ կայ այլեւս։ Ոչ մէկ ճամբայ պիտի ըլլար՝ եթէ չըլլար առաջին ամուսնութենէն ունեցած իր աղջիկը, Մարի, 13 տարեկան, որ գիշերօթիկ է Թիկըվիլի մէջ․․

Պատմութիւնը պիտի վերջանայ Ամենայն Սրբոց տօնի նախօրեակի հրավառութեամբ մը, երբ Ֆուքէ աւելի եւս պիտի տառապի, զաղտնապէս դիտելով Մարին, որ կ'ապրի ...։ Վերադարձ դէպի իր անտառը, Փարիզ։ Ի՞նչ պիտի ըլլայ սակայն Քէնթէն զոյգը, ինչպէ՞ս պիտի մեռնի... այդ բոլորը պիտի գիտնանք 2000 թուականին ։

Հոգեբանական վէպ մը, հոգեբանական վիճակ մը ։

Ո՞վ է Ֆուքէ։ «Մարդ մը՝ որ երբեք բանալի չէ ունեցած»։ Կը խոստովանի թէ «իր ներքին աշխարհը մութ է, յաճախ »։ Բանալի մը չկա՞յ սակայն։ Մարդ մը

« գետ-կապիկ » մը կրնա՞յ ըլլալ մեր դարուն ։ Ամուսնալուծում, պատերազմ, այն պարագան՝ թէ ո՛չ մէկ տեղ քեզ կը սպասեն, զինքը կը տանի գինովութեան ։

Նման մրտումներ նաեւ եկեղեցիի մասին, որ «դեսպանատուն մըն է »։

Անթուան Պլոնտէնի այս գիրքը կը կրէ գեղեցիկ արուեստի մը բոլոր յատկանիշերը․ կուռ ոճ։ Գրագէտը երբեմն երկընտարանքի առջեւ կը գտնուի, ինչպէս կը գրէ Քոմպայի գրադատ Պութան, բայց կը զարնէ ժայռին՝ ուրկէ աղբիւրը կը ցայտէ ։

Ալպէր Փալ — Ծնած է 1917ին, արհեստով լրագրող՝ աշխատակցած է Քոմպայի։ Ներկայիս խմբագիրն է Ֆրանս-Տիմանշի։ Միաժամանակ գրականութեամբ կը զբաղի ։

Պատասխանելով այն հարցումին, թէ ինչո՞ւ իր վէպին խորագիրը «Փորձառութիւն» դրած է, Ալպէր Փալ կ'ըսէ․ — Խորագիրը հեգնական է․ վէպս կը պատմէ փորձառութիւնը կեանքի մը՝ որմէ կարելի չէ փորձառութիւն ունենալ ...»։

Փիէռ Պալանեէօ, վէպին հերոսը, նախ կը տեսնուի 62 տարեկանին, որ չոգեկառքէ մը դուրս կ'ելլէ, ձմրան առաւօտ մը։ Վակոնը լաւ տաքցուած չէր եւ ամբողջ գիշերը անցուցած էր դողդղալով ։ Պալանեէօ լրագրող է եւ լուսանկարիչի մը ընկերակցութեամբ գացած է Ուօրմուտ, անձնապաշտ եղած երիտասարդի մը մասին թերթին համար ընդարձակ յօդուած մը գրելու նպատակով ։

Գիւղացիները կը սկսին հարցապնդել, բայց ոչ մէկ արդիւնք ձեռք կը ձգեն ։ Առաքելութիւնը ձախողած է։ Լուսանկարիչը կը վերադառնայ, բայց Պալանեէօ կ'որոշէ հոն մնալ․ կ'ուզէ վերջնականապէս հաստատուիլ այդ գիւղը ։

Ինչո՞ւ ։

— Որովհետեւ սրճարանի մը տիրուհին, Ժընեւի եւ, իր ձայնով Փիէռ Պալանեէօյի կը յիշեցնէ կին մը, որ իր սիրուհին եղած էր, երբ երիտասարդ էր ։

Եւ կը վերյիշէ իր կեանքը, մանկութիւնը, ըրած գործերը, սէրերը, պատերազմը։ Լուսանկարիչը, որ գինք լքելով վերադարձած էր, եղած էր Փիէռի լաւագոյն ընկերը․ միասին պայքարած էին դիմադրական շարժումներու ընթացքին, միասին աշխատած, միասին տառապած ... եւ, յանկարծ, սրճարանատիրուհիի մը ձայնը պատճառ կ'ըլլայ որ այդ բոլորը մոռցուին։

Ալպէր աՓլի լրագրողի արհեստը մեծապէս նպաստած է վէպին կազմութեան, մանաւանդ՝ երբ կը վերյիշէ անցեալը ։ Գեղեցիկ պատկերներ, ճկուն ոճի մը շնորհիւ, գրագէտի յատուկ տաղանդը երեւան կը բերեն փորձառութեան մէկէ աւելի էջերուն մէջ ։

ԶԱՆԱԶԱՆ, ԶԱՐՄԱՆԱԶԱՆ

Ամերիկեան «Թայմ» մեծ շաբաթաթերթի տնօրէնը, վերջերս բաւական երկար նամակ մը ստացած է ընթերցողէ մը, որ զանազան բաներու մասին խօսելէ ետք, այսպէս վերջացուցած է իր գիրը, «Սիրելի տնօրէն, այսինքն, իրերու ներկայ ընթացքով, լաւատեսները պիտի ըսեն թէ յիսուն տարի յետոյ, հացին քիլօն պիտի արժէ երկու տոլար, իսկ յոռետեսները պիտի ըսեն թէ քիլօն պիտի արժէ երկու ռուպլի ...

×

Վերջերս արեւելեան Հոլանտայի Ուինտերովիկ քաղաքին մէջ իր ծննդեան 113րդ տարեդարձը տօնած է տիկին Քըրիսմէյզէն։ Քաղաքին քաղաքապետական խորհուրդը պաշտօնապէս այցելած է տիկնոջ բնակարանը եւ անոր նուիրած հեռատեսիլի գործիք մը ։

Նոյն օրը, կէսօրէ ետք, տիկին Քրիսմէյզէնի երջանկութիւնը գագաթնակէտին հասած է, երբ ընդունած է այցելութիւնը քաղաքապետին, որ Ճուլիանա թագուհիին կողմէ իրեն յանձնած է նամակ մը եւ պատուական կարկանդակ մը (Թարթ)։

×

Վերջերս, Փայնհարսթի մէջ (Հիւս․ Գարոլինա Ի կար Պենսըն ցուցադրած էր իր չինած մէկ հողինոց էլիքօփթեր, որ աշխարհի վրայ գտնուող թեւա-

մարդուն, որ հաստ էր եւ կարծր, բայց եղած էր իր ամուսինը... կամ, թերեւս ... իր ցաւին մէջ, տիկին Վարզավաքի մոռցած էր թէ բարձրացող ծուխը կը հպատակի բնագիտական միեւ օրէնքներուն, — մասնիկները կը համախմբուին եւ կը ցրուին հովին մէջ, որ կը տանի՛...։ Սանսիի մոխրագոյն երկինքին մէջ ոչինչ կը տեսնուէր, բայց աղաւնի մը թռիչքէն ։

Տունս վերադառնալով, չկրցայ ձերբազատուիլ մոլորման այդ վայրկեանէն։ Դժբախտ կը տեսնէի, անկասկած այնպէս՝ ինչպէս տեսնուեցաւ տիկին Վարզավաքի, մոխրագոյն եւ անհուն երկինքը, խլարար յաճախուած անմեղ դէմքերու բազմութեամբ ։ Հոն կը տեսնէի նաեւ այն պաստառը՝ որ ատանձին բարձրացուած էր անցեալի հրէական բանակին առջեւ, իբրեւ պատմութեան մը վերջակէտը ։

13 ԱՌԱՔԵԱԼՆԵՐՈՒՆ ՃԱՌԸ

1․
Սպասեցէք քիչ մըն ալ ,
Ու յաղթանակը ձե՛րն է ։
2․
Արշալոյսի մը համար՝
Սպասումը միշտ մութ է ։
3․
Կը տապալին կաղնիներ ,
Կ'երթա՞յ սերունդը ընտիր ։
4․
Հիւլէական դարուն մէջ
Նոր կաղնիներ չեն ծլիր։
5․
Տեսէ՜ք , որքան փարթամ են
Մեր կաղնիները հիմա ...
6․
Մեր երբեմնի դողահար ,
Ձո՜ր կաղնիները թզուկ ...
7․
Սպասեցէք քիչ մըն ալ ,
Պիտի յաղթէք անպայման ։
8․
Պարտուածները երբեք
Պարտուածներ չեն մնար ։
9․
Սպասեցէք, սպասեցէք ,
Որ տապալին բոլորն ալ ...
10
Փոսերը ձեզ կը մնան ,
Յարմար փոսեր նորերուն ։
11
Աքոռները հոն դրէք,
Որ միշտ հիները յիշէք ...
12
Սպասեցէք քիչ մըն ալ ,
Սպասումը աղօթք է ։

13ՐԴ ԱՌԱՔԵԱԼԸ

Սպասեցինք, կը սպասենք ,
Ու պիտի դե՛ռ սպասենք ,
Մինչ ամէն կողմ խաւար է,
Անյայտութի՛ւն ու անէր ;
Կենդանութեան ոչ մէկ ձայն ...

Սպասեցինք. կը սպասենք,
Բայց աւերակներն անգամ
Մեզ վստահող չենք գտներ ...
Թէեւ հաճեարը նորին
Փլատակները կ'ողբայ ,
Բայց մի կարծէք թէ ապրիլ
Պիտի ուզէր հոն երբեք ․

Արգահատանք մը արդար՝
Ունին նորերն իմաստուն,
Փարթամութեան դէմ պատիր ,
Կաղնիներու դէմ թզուկ ,
Եւ փոսերո՜ւն , փոսերո՜ւն ...

Սպասեցինք։ Ցաղթականը բայց,
Միշտ յաղթական կը մնայ ,
Ու պարտուածը՝ պարտուած ․
Ոչ ոք, ոչ ոք կ'ըմբռնէ
Թէ ո՛չ թէ փոսը միայն՝
Այլ արմա՛տը կաղնիին
Հարկ էր փոխել կանուխէն ...
Առաքեալները վերջին՝
Ալ յոգնա՜ծ են պայքարէ,
Որովհետեւ պայքարն այդ՝
Մեռեալներու աշխարհին
Իշխանութեան կը տանի ...։

ԱՐՄԵՆԳԻԼ

Թիռներուն ամէնէն պզտիկն է, կը կշռէ միայն 204 քիլօ։ Շարժակին ուժը 60 քիլովաթ է։ Սովորական հրանիւթով (պէնզին) կը գործէ եւ ժամը 95 քիլոմեթր արագութեամբ կը սուրայ ։ Այս մանրանկար թեւաթիռ ինքնաշարժէ մը աւելի քիչ ծախք ունի եւ ինքնաշարժի մեքենագէտի մը կողմէ կրնայ նորոգուիլ որեւէ խանգարումի ժամանակ ։

×

Իրենց եկամուտը աւելցնել ուզող ամերիկացի ուսանողներուն համար նոր արհեստ մը գտնուած է — մեծ ճաշարաններուն մէջ կ'օգնեն խոհարարներուն, որպէսզի կասկարայի վրայ եփուող միսերը եւ խորովածները չայրին։ Երբ կը տեսնեն որ միսերը բաւական չափով եփած են, լուր կուտան խոհարարներուն։ Այս արհեստաւորներէն շատեր կը վարձատրուին ապրանքով, այսինքն, ճաշով ։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՀԻՆ ՏԱՐՈՒԱՆ ՀԵՏ
ՓԱԿԵՑԷՔ
ՁԵՐ ՀԻՆ ՀԱՇԻՒՆԵՐԸ

Նոր Տարի
Նոր Ճրագ
Նոր Բաժանորդին

Շնորհակալութեամբ.
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան, «Թուբէն» Ուս. Միութեան և «Փաթաքիկ» խումբին:

Նիւթ.—

« ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒՆ ԳԱՑՄԱ՞Ն է ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՍԵՐՈՒՆԴԸ ՀԱՅ ՊԱՀԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ » ։

*ԹԵՐ կ'արտայայտուի ընկեր Ծ. Փա*լամուտեան :

ԴԷՄ՝ Ընկեր Կ. Ափրիկեան :

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Հ. ՍԱՄՈՒԷԼ
Դատական կազմ՝ Ընկ. Կ. ՄԵՀԵԱՆ Ա. ՊԻՊԵՐԵԱՆ, Կ. ՄԱՆԿԵԱՆ :

Շաբաթ 19 *Դեկտեմբեր երեկոյեան ժամը ճիշդ* 21*ին, Մշակոյթի Տան մէջ*, (17, Րիւ Պլէօ):

Մուտքը ազատ է ։

Սրահին ջերմութիւնը ապահովուած է :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կրօն. Ընկերակցութեան Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները, փոխան ծաղկեպսակի : — Ողբացեալ Արամ Աստուրեանի մահուան առիթով 1000 *Ֆր. Պ.Ց. Պապանիկիտեանէ եւ* 3000 *Ֆր. հանգուցեալին համակիր կօշիկի հայ գործարանատէրերէ (Թիւ տիւ Թերաս) :— Ողբ.Սամուէլ Թոփալեանի մահուան առիթով* 1000 *Ֆր. Գաբրիէլ Ա. Սարկ. Լուսարարեանէ* (1000 *Ֆր. ալ դպրախումբին համար)* , 3000 *Ֆր. Պ. Պ. Միհրան Զավզավաթճեան եւ Որդիներէ* (2000 *Ֆր. ալ դպրախումբին համար)*, 2000 *Ֆր. Պ. Գրիգոր Նաճարեանէ* , 1000 *Ֆր. Պ .Մելքի Պէրպէրեանէ եւ* 2000 *Ֆր. Արամ սարկ. Սանտըգճեանէ ։*

× *Նաեւ* 5000 *Ֆր. Պ. Ֆր. Պ. Գայթանճեանէ եւ* 2000 *Ֆր. Պ. Գլճեանէ, իրենց զաւակներուն՝ Կարպիսի եւ Սիւզանի պըսակադրութեան առիթով ։*

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊ. Խաչի Կրընոպլի «Մանուկներու Օրը»,մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի Յունուար 31ին, Րիւ Ժէլի սրահին մէջ ։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԾԱՌ
ԿԻՐԱԿԻ, 20 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

Վարժարանի Ծնողաց Միութեան *կազմակերպած Ծնունդի ծառի հանդէսը կը կատարուի դպրոցի սրահին մէջ՝ ժամը* 15*էն* 22 :

Գեղարուեստական մշակուած բաժին, ներկայացումներ, մրցումներ, արտասանութիւններ, երգեր աշակերտներու կողմէ :

Աւանդական վիճակահանութիւն՝ հարիւրաւոր թանկարժէք առարկաներով :

Ճոխ սեղան, հայկական եւ եւրոպական համադամ կերակուրներով:

Սիրով կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Սարգիս (կամ Սերգօ) Չէր Թովմասեանին (կամ՝ Թովմասեանին): Ծնած 1914 *Թ., Ղամարլուի շրջանի Չիկդամլու գիւղում:* 1941 *Թ. Նոյեմբերին Ռոստովի առաջին ճակատամարտից յետոյ, անյայտ կորած է :*

Ով որ լուր ունեցողից (ազգականատում, կամ գերութեան մէջ՝ սպաննուած, մեռած կամ ողջ), կը խնդրուի յայտնել «Յառաջ»ի խմբագրութեան :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Լաւ մեքենագրող երիտասարդ օրիորդ մը: Ներկայանալ «Յառաջ»ին :

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Տօնածառ – հանդէսով՝ Յունուար 10*ին, կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը* 3*ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղին եւ մասնակցութեամբ դպրոցին աշակերտութեան :*

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր :

Ներկայացում, արտասանութիւն, արտախօսութիւն, եւ այլ անակնկալներ : Ղեկավարութեամբ ուսուցիչ Պ. Թրագօշի :

Կը հրաւիրուի Տէսինահայութիւնը անխտիր:

Մուտքը ազատ է :

Հ. Յ. Դ.
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Զաւարեան *ենթակոմիտէն* 19 *Դեկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը* 20·30*ին :*

Շ. Միսաքեան *խումբը Շաբաթ (* 19 *Դեկտեմբեր) իրիկուն ժամը* 20·30*ին:*

Ընկ. Կարօ *խումբը* 20 *Դեկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը* 15*ին:*

—ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ—

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի Թէյասեղանընդհ. ժողովը, Դեկտեմբեր 15*ի Կիրակին, կէսօրէ ետք ժամը երեքին, դպրոցին սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ընկերուհիներէն ըլլալ ճշդապահ ։*

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս չորեքշաբթի ժամը 16*ին, Ազգ.Տան սրահին մէջ,*295 Րիւ Գուալօ: *Կարեւոր օրակարգ ։*

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Տէսինի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս Երեքշաբթի, կէսօրէ ետք ժամը 3*ին, դպրոցին սենեակը: Կարեւոր օրակարգ ։*

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հանրապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
15
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

MARDI
15 DÉCEMBRE
1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8672 35EME ANNÉE Fondateur . SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4473

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱԼԻ (ՍԵՆԵԿԱԼ-ՍՈՒՏԱՆ) ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՊԻՏԻ ՏԻՐԱՆԱՅ

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՓԱՐԻԶ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Նախագահ տը Կոլ, որ Սէն Լուի տեւ Սենեկալէն Տաքար գացած էր, երկուշաբթի Փարիզ վերադարձաւ։ Վարչապետ Տըպրէ Կիրակի օր Մայր Երկիր եկաւ եւ Փարիզ գալէ առաջ կանգ առաւ Ֆրէժիւսի մէջ, ուր կացութիւնը ուսումնասիրելէ ետք յայտարարեց.— Ֆրէժիւսի հարցին քաղաքականութիւն խառնել՝ անարգանք մը պիտի ըլլար զոհերու յիշատակին :

Վարչապետը շեշտեց թէ «Ֆրէժիւս պիտի հանդիպի կրկին »:

Միւս կողմէ Հասարակապետութեան Գործադիր Խորհուրդի Զ. ժողովը, ինչպէս կը սպասուէր, մեծ կարեւորութիւն ստացաւ, քանի որ որոշուեցաւ Մալիի (Սենեկալ – Սուտան միութիւն) անկախութիւն տալ :

Այս մասին տը Կոլ աւելի յստակ յայտարարութիւններ ըրաւ Տաքարի մէջ, ուր խանդավառ ընդունելութեան արժանացաւ ժողովուրդին կողմէ :

Եօֆի օդակայանէն մինչեւ Փրոթէ հրապարակի յուշարձանը, 15 քիլոմեթրի վրայ, ճամբաներն ու փողոցները լեցուած բազմութիւնը «կեցցէ տը Կոլ» կ՚աղաղակէր, երգելով ու պարելով .

Բացի ոստիկանութենէն եւ բանակէն, կարգապահութեան կը հսկէին նաեւ «Ափրիկեան դաշնակցութիւն» կուսակցութեան անդամները՝ Մալիի ազգային տարազով .— Դեղին շապիկ եւ կանաչ տաբատ ինչպէս ծանօթ է «Աֆրիկեան դաշնակցութիւն» կուսակցութիւնը ներկայիս իշխանութեան գլուխն է :

Հանրապետութեան Նախագահը ծաղկեպսակ մը դրաւ Փրոթէ հրապարակի յուշարձանին վրայ, ուր խանդավառ բազմութիւնը ոստիկաններու շղթան կոտրելով խուժեց զօրավարին վրայ:

Այս այցելութեամբ մոռցուեցաւ 1948 Օգոստոս 28ի տխուր յիշատակը: Հակաֆրանսական արձանագրութիւններով պաստառները անհետացած էին: 15 օրէ ի վեր, Սենեկալի կառավարութիւնը ճիգ չէր խնայած՝ ընդդիմադիր տարրերը չէզոքացնելու համար :

Հանրապետութեան Նախագահին Տաքարի մէջ խօսած ճառը Գործադիր Խորհուրդի ժողովին եզրակացութիւնը կարելի է նկատել, քանի որ անդրադառնալով Սենեկալի եւ Սուտանի միացեալ Հանրապետութիւն մը կազմելու առաջարկին, յայտարարեց.— «Մոտերս, Ֆրանսա եւ Մալի բանակցութիւններ պիտի ունենան՝ բարեփոխելու համար իրենց յարաբերութիւններուն եղանակը : Այս պարագան նախատեսուած էր Հասարակապետութեան Սահմանադրութեան մէջ: Մալի անկախութիւն պիտի ստանայ, աւելի ճիշդը՝ «միջազգային գերիշխանութեան» պիտի տիրանայ : Կը նախընտրեմ «միջազգային գերիշխանութիւն» ըսել, որովհետեւ այդ բացատրութիւնը աւելի յարմար է օրուան պահանջներուն :

« Ներկայ աշխարհին մէջ, ամբողջական անկախութիւնը, իրականին մէջ, ոչ ոքի կը պատկանի: Առանց գործակցութեան՝ անկարելի է քաղաքականութիւն ընել : Երկիր մը չկայ, նոյնիսկ մեծ ու զօրաւոր երկիր մը, որ կարենայ միւսները անտեսել: Միջազգային գերիշխանութիւն կը նշանակէ՝ թէ ժողովուրդ մը, աշխարհի մէջ, բոլոր պատասխանատուութիւնները իր վրայ կ՚առնէ »:

Զօր. տը Կոլ խօսեցաւ նաեւ աշխարհի ներկայ կացութեան մասին .— Մեծ պայքար մը կայ այս աշխարհին մէջ: Պայքար կը մղուի ազատութիւն ուզողներու եւ ազատութիւնը մերժողներու միջեւ : Երբ երկիր մը, ինչպէս ձեր երկիրը, միջազգային պատասխանատուութիւն կը ստանձնէ, աշխարհ ուշադրութեամբ կը հետեւի անոր՝ տեսնելու համար թէ ազատութեա՞ն ջոկին պիտի ընտրէ, թէ միւսը: Մալի պէտք է ընտրութիւն մը ընէ»:

Եզրակացնելով, Նախագահը ըսաւ. «Ֆրանսա պատրաստ է ձեզի օգնելու : Միասին մնանք »:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՀԱՐՑԸ ՄԱԿ-Ի ՄԷՋ

ԱԶԱՏԱԳՐ. ՃԱԿԱՏԸ ՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ

Ինչպէս գրած էինք, 15 օրէ ի վեր Ալժերիոյ հարցը կը քննուէր ՄԱԿի մէջ : Ազգաժողովը, քանի մը օր յետաձգելէ ետք, վերջապէս արտայայտուեցաւ ափրիկեասիական երկիրներու կողմէ ներկայացուած բանաձեւին շուրջ:

Փաքիստանի կողմէ ներկայացուած այս ծրագիրը Ընդհանուր ժողովին երկու երրորդի անհրաժեշտ մեծամասնութիւնը չստացաւ :

Արդարեւ, 39 երկիրներ թեր քուէարկեցին, 22 դէմ, իսկ 20 պատուիրակներ ձեռնպահ մնացին :

Միացեալ Նահանգները, որ դէմ քուէարկած էին քաղաքական յանձնախումբին մէջ, ձեռնպահ մնացին, նկատի առնելով որ կարգ մը բարեփոխութիւններ եղած էին բնագրին մէջ :

Ամերիկայի ներկայացուցիչ Քապոթ Լոճ այս առիթով յայտարարեց թէ այդ ծրագրին ի նպաստ չէր կրնար քուէարկել, որովհետեւ «հաւանական չէ որ ան օգտակար պիտի ըլլայ »:

ՄԱԿի Ընդհանուր ժողովի քուէարկութենէն ետք, ֆրանսական պատուիրակութիւնը զեկոյց մը հրապարակեց, մասնաւորապէս շեշտելով թէ «Ափրիկեասիական խմբակն ու Ալժերիոյ Ազատագր. Ճակատի ներկայացուցիչները այս ձեւով երկրորդ ու վերջնական ձախողութիւն մը կ՚արձանագրեն »:

Ծրագրին մէջ ուշագրաւ երկու հատուածներ կային .

1.— Ալժերիացի ժողովուրդին ինքնորոշման իրաւունք տալ՝ համաձայն Զօր. տը Կոլի Սեպտեմբեր 16ի յայտարարութեան :

2.— Բանակցութիւններ՝ խաղաղ լուծում մը գտնելու համար :

Ֆրանսական պատուիրակութեան զեկոյցը կը շեշտէ թէ այս երկու առաջարկները իրարու ետեւէ դրուած էին, որպէսզի երբ երկրորդը մերժուէր՝ ինքնորոշման իրաւունքը ճանչցուած ըլլար: Բայց ափրիկեասիական խմբակին այս « դիւանագիտութիւն »ը ձախողութեան մատնուեցաւ :

Ալժերիոյ «Առժամեայ կառավարութեան» Նիւ Եորքի ներկայացուցիչները իրենց կարգին յայտարարութիւն մը ըրին, մասնաւորապէս շեշտելով թէ « պատուիրակներու մեծամասնութեան կարծիքին հետ համաձայնութեան մէջ է այն պարագան՝ որ երկու երրորդի անհրաժեշտ մեծամասնութիւնը չէ գոյացած : Այս հակասութիւնը՝ Ֆրանսայի առաջարկով Ատլանտեան Դաշնակցութեան ըրած ճնշումներուն և ազդեցութեանց արդիւնքն է »:

Ամէն պարագայի մէջ, այս քուէարկութիւնը յաղթանակ մը կարելի է նկատել Ֆրանսայի համար: Արդարեւ, ՄԱԿի Ընդհանուր ժողովին քուէարկութիւնը ցոյց կուտայ թէ վստահութիւն մը կայ Զօր. տը Կոլի հանդէպ :

Միւս կողմէ, կարելի չէ ըսել թէ ափրիկեասիական խմբակին պայքարը ապարդիւն անցաւ. Ալժերիոյ հարցը, աւելի քան երբեք, այսօր դրուած է միջազգային սեղանի վրայ:

ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹԻՆ ԱՐՁԱՆԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

■

Դեկտեմբեր 3ին, Երեւանի կայարանամերձ հրապարակին վրայ կատարուեցաւ Սասունցի Դաւիթի արձանին հանդիսաւոր բացումը: Ներկայ էին բազմաթիւ աշխատաւորներ, կառավարական եւ կուսակցական պետեր, ինչպէս նաեւ արուեստի եւ գրականութեան ներկայացուցիչներ :

Երեւանի Քաղաքային Խորհուրդին կողմէ, կէս օրէն ետքը ժամը 4ին, Գ. Փահլեւանեան բացուած յայտարարեց Սասունցի Դաւիթի արձանին բացման հանդիսութիւնը: Անմիջապէս հնչեց Հայաստանի պետական փառերգը, մինչ հայ դիւցազներգութեան խորհրդանշանին վիթխարի արձանին վրայէն դանդաղօրէն կ՚իջնէր սպիտակ քօղը : Եւ ահա հրապարակին վրայ խռնուած հազարաւոր մարդոց աչքերուն դէմ՝ վեր կը խոյանայ Սասունցի Դաւիթը, հզօր ոճով մը քանդակուած արձանը, նստած՝ Քուռկիկ Ջալալիին վրայ, շողացնելով Թուր Կայծակին: Արձանը կը ներկայացնէ այն պահը՝ երբ Սասունցի Դաւիթ կռուի կը նետուի իր հայրենիքին վրայ տիրապետող բռնակալ Մսրայ Մելիքի դէմ :

Յետոյ խօսելու հրաւիրուեցաւ Փրոֆ. Գ. Արով, որ ներկայացուց այն գերագոյն իմաստը, որ ունի «Սասունցի Դաւիթ» դիւցազներգութիւնը հայ ժողովուրդին բազմադարեան պատմութեան մէջ:

Յետոյ կը խօսի ելեկտրամեքենաշէն գործարանի բանուորներէն Գ. Ղազանչեան, որ ըսաւ թէ դիւցազն Սասունցի Դաւիթի օրինակով՝ շատ են կռուեր հայ ժողովուրդին զաւակները հայրենիքի ազատութեան եւ անկախութեան համար, հաստատելով որ Սասունցի Դաւիթի արժանաւոր հետեւորդներն են:

Քանդակագործ Գ. Ահարոնեան խօսք առնելով յայտնեց թէ Սասունցի Դաւիթի արձանագործը, Երուանդ Քոչար, տարինե՛ր աշխատած է հասնելու համար այս արդիւնքին :

Երեւանի աշակերտութեան կողմէ խօսեցաւ Օր. Գ. Աղամեան .

Ամէնէն ետքը վաստակաւոր արուեստագէտ Ժ. Էլոյեան հատուածներ կարդաց « Սասունցի Դաւիթ» դիւցազներգութենէն:

Եւ հանդիսութիւնը վերջ գտաւ :

Յառաջ իր կիրակնօրեայ թիւով պիտի խօսի Սասունցի Դաւիթ դիւցազներգութեան մասին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ առջի օր երկու մահափորձեր կատարուած են մահմետական երիտասարդական «Նաճատ» կազմակերպութեան դէմ: Ռումբեր նետուած են շարժումին կեդրոնատեղիին (Պասթա) եւ ակնոցավաճառի խանութի մը վրայ, Պէյրութի կեդրոնը: Նիւթական վնասները մեծ են :

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԽՏԻ անդամ երկիրներու Արտաքին նախարարներու ժողովը կը բացուի այսօր, Պատերազմական ու Ելմտական նախարարներու մասնակցութեամբ: Բացման հանդիսութեան պիտի նախագահէ Վարչապետ Տըպրէ :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարար Հերթըր Կիրակի օր Փարիզ հասաւ : Օդակայանին մէջ կարճ ճառ մը խօսեցաւ, յայտարարելով .— «Ատլանտեան Ուխտի այս ժողովին ընթացքին պիտի քննենք մեր դաշնակցութեան ներկայ կացութիւնը, ինչպէս նաեւ միջազգային կացութիւնն ու Մեծերու ժողովին ծրագիրը: Իրապաշտ պիտի ըլլանք : Բայց կը մնայ գիտնալ թէ Խ. Միութիւնը պատրա՞ստ է լրջօրէն բանակցելու ....

ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ ուրբաթ օր Փարիզ կը հասնի, Արեւմտեան Մեծերու ժողովին մասնակցելու համար :

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ Գ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի օր Հռոմէն Փարիզ հասան Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Մխիթարեան :

« Հայրենիք»ի խմբագիրը եւ տիկինը երկար շրջապտոյտ մը կատարեցին Միջին Արեւելք : Դէպի Ամերիկա իրենց վերադարձի ճամբուն վրայ քանի մը օր ալ Փարիզ պիտի մնան :

Չորեքշաբթի իրիկուն Կապոյտ Խաչի ընկերուհիները եւ Հ. Յ. Դ. ընկերները թէյասեղան մը կազմակերպած են ի պատիւ «Հայրենիք»ի խմբագրին եւ Հ. Օ. Մ.ի ղեկավար մարմնի անդամուհիին :

ՏԽՐՈՒՆԻ.—Հ. ՄԿՐՏԻՉ Վ. ՊՈՏՈՒՐԵԱՆ

★

Ցաւով կ՚իմանանք թէ Էջմիածնի մէջ, Դեկտեմբեր 8ին վախճանած է Վենետիկի Մխիթարեան Ուխտէն՝ Հայր Մկրտիչ Վ. Պոտուրեան, յետ անողոք հիւանդութեան :

Էջմիածնէն Սահակ Արք. Լուրը հեռագրով հաղորդած է Վենետիկ, Միաբանութեան յայտնելով Մայր Աթոռի ցաւակցութիւնները :

Թաղումը տեղի ունեցած է Ս. Գայեանէի միաբանական գերեզմանատան մէջ :

Վախճանեալ վարդապետը, բնիկ Պարտիզակցի, 78 տարեկան էր, եւ ձեռնադրութեան զաւակն էր Հ. Սահակ Վ. Տէր – Մովսէսեանի: 40 երկար տարիներ հոգեւորական առաքելութիւն կատարած է Պուքրէշ եւ Ռումանիոյ այլ քաղաքները, յետամուտ ըլլալով նաեւ Ս. Ղազարի ընծայարանին կոչումներ գտնելու կարեւոր գործին:

Կ՚աշխատակցէր Սփիւռքահայ մամուլին, ուսումնասիրական յօդուածներով զորս հրատարակած ենք նաեւ «Յառաջ»ի մէջ վերջին տարիներուն :

Ռումանիոյ մէջ հրատարակած է Հայ Մամուլ եւ Համայնագիտարան անունով թերթեր: Ունէր նաեւ կարեւոր աշխատութիւններ՝ Յովհաննէս Երզնկացիի մասին, Աղամայիրք: Դարուս սկիզբը եղած է նաեւ «Բազմավէպ»ի խմբագիր:

1958ին կը մեկնէր Հայաստան եւ այս առթիւ կը հրատարակէր յօդուած մը « Մնաս բարով ծննդավայրս Պարտիզակ» (Յառաջ, 1958 Օգոստ. 24), զոր կը վերջացնէր հետեւեալ տողերով .— «Կ'երթամ հիմա հայրենիքիս մէջ ապաստանած փառակներդ ողջունելու, Նոր Բիւթանիոյ՝ եւ Երեւանի մէջ. իմ անմոռանալի Պարտիզակս, մնա՛ս բարով» :

Իր ծննդավայրին վերջնական հրաժեշտ ի՛նչ յուզիչ նախազգացում :

Գնաց եւ Հայրենիքի կարօտն հագիւ առած, Հայաստանի հողին տակ կը հանգչի այժմ այցելու վարդապետը :

ՀԱՅ ՄԸ ԽԻՍ Ի ՊԱՏՈՒԻ

36 տարեկան հայ ճարտարապետ – քիմիագէտ մը յաջողած է ոսկի պատրաստել իր խոհանոցին մէջ, նախնական միջոցներով: Տեղական մամուլը եւ ձայնասփիւռը կը շեշտեն թէ Արամ Յարութիւնեան, զարմացուցած է Ամերիկան իր «ոսկիով» զոր մկրտած է պէ–աշ ոսկի:

Ֆրանս – Սուար երկար յօդուած մը գրած է այս մասին բացատրելով Ամերիկացիներուն մասնաւոր հետաքրքրութիւնը այս խառնուրդին համար որ մեծ օգտակարութիւն կրնայ ունենալ միջերկրային հրթիռներուն համար :

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՅԺՄԷՈՒԹԻՒՆ

«H. 3»

ԴԱՐՈՒԿԷՍ ԱՊՐԵԼՈՒ ՀԵՌԱՆԿԱՐԸ

— ՀԱՅ ԳԻՏՈՒՆԻ ՄԸ ԴՐԱԿԱՆ ՓՈՐՁԵՐԸ —

Երկրի վրայ կեանքին երեւումէն ի վեր, ծերութիւնը նկատուած էր մանկութեան եւ երիտասարդութեան յաջորդող բնախօսական շրջանը։ Եւ երբ այդ, գիտութիւնը առ հասարակ, մէջն ըլլալով բժշկութիւնը, համակերպած էր ծերութիւնը նկատելու անխուսափելի եւ անդարմանալի վիճակ մը, կեանքն իր վախճանին առաջնորդող։

Վերջերս է միայն որ, շնորհիւ հանճարեղ կենսաբաններու և բնախօսներու արդիական տեսութեանց, կարելի եղաւ այն նորագիւտ եզրակացութեան յանգիլ թէ ծերութեան հին եւ աւանդական սահմանումը ոչ միայն մասամբ զուրկ է գիտական ստոյգ հիմէ, այլ եւ հակառակ փորձական իրականութեան։

Ծերութիւնը բնական ընթացք մը չէ. հիւանդոտ վիճակ մըն է, ուստի եւ որոշ չափով դարմանելի՝ ինչպէս ուրիշ որեւէ հիւանդութիւն։ Մարմնակազմը ի բնէ, սահմանուած է առնուազն դարուկէս կատարելապէս ապրելու։ Ջղային դրութեան մաշումն է որ մարմնակազմը կը ծերացնէ։ Մարմնոյ բջիջներէն մէկը որ մինչեւ այսօր կարելի չէ եղած փոխանակել կամ վերանորոգել, ջղային բջիջն է։ Բաւ է ասոր միջոցը գտնել, եւ գտնուած պիտի ըլլայ նաեւ երիտասարդացումի անվիճելի միջոցը.

Աշխարհահռչակ գիտուններու կողմէ արձակուած, այս տեսութիւններուն փորձական հետազօտութիւնը եւ ապացուցումը, մանրազննական այնպիսի ընդարձակ ասպարէզ մը կը բանար կենսաբանութեան եւ բնախօսութեան առջեւ՝ որ անհրաժեշտ կը դառնար գիտական նոր եւ անջատ մարզ մը ստեղծել, Ծերագիտութիւն (ժերոնթոլոժի) անունին տակ։

Այս նոր գիտութիւնը, իր տեսութիւններով եւ անմիջական ծրագրով, չփոթելի չէ դասական բժշկութեան հետ։ Անշուշտ երկուքն ալ, ուղղակի կամ անուղղակի կերպով, մարդկային երկարակեցութեամբ կը զբաղին։ Բժշկութեան համար սակայն, երկարակեցութիւնը կը նշանակէր մարդկային կեանքին միջին տեւողութիւնը պարզապէս երկարել առողջապահական նոր ըմբռնումներու գործադրութեամբ, մարմնամարզի պատահական եւ մասնական հիւանդութեանց բուժումով, կամ ուրիշ ամէն կարելի միջոցով։ Բայց ասով ոչ մարդուս ծերութիւնը կ'երկարաձգուէր, եւ ոչ ալ տարիքին հետ սպառող ուժն ու կարողութիւնները կը նորոգուէին։

Ծերագիտութիւնը, մինչդեռ, ծերութիւնը նկատելով մարմնակազմին ամբողջական մէկ հիւանդութիւնը, ասոր բուժումն է որ կը փնտռէ։ Եւ այն հաստատ համոզումով թէ «ծերութիւնը բուժելով» է որ երկարակեցութիւնը պիտի ըլլայ, ոչ թէ համեմատաբար երկար կեանք մը՝ իր տեւողութեամբ միայն, այլ երկար կեանք մը մշտատեւօրէն երիտասարդ, խոր ծերութեան մէջ ալ անսպառ պահելով մտային ու մարմնային ամէն սկզբնական ուժ եւ կարողութիւն։

Այնուհետեւ, ծերագիտութեան կը մնար նախ ստուգել «ծերութեան հիւանդութեան» պատճառը։ Եւ ապա՝ դեղը գտնել այդ խորհրդաւոր հիւանդութեան առաջքը առնելու։

Քննական եւ փորձական երկար հետազօտութիւններով, ծերագիտութիւնը այժմ հաստատած ըլլալ կը կարծէ թէ «ծերութեան հիւանդութեան» առաջին եւ հիմնական պատճառը, ջղային դրութեան ընդհանուր մաշումն է։ Թէ ծերութիւնը մարմնակազմին ընդհանուր եւ ոչ թէ մասնական հիւանդոտ մէկ վիճակն է, ասոր գիտական ապացոյցները բազմաթիւ են։ Իսկ այս տեսութեան հակառակ, փոխանակումի կամ բնախօսական «պատուաստումի» սկզբունքով, մարմնակազմին մէկ գործարանին կամ անոր մասնական երիտասարդացումին վրայ հիմնուած փորձերուն հակասական եւ խաբուսիկ արդիւնքները հանրածանօթ են։

Ստուգուած ըլլալով ուրեմն որ ծերութեան պատճառը կեդրոնական՝ մէկ եւ անբաժանելի բնոյթ ունի, տրամաբանական էր զայն վերագրել, նոյն բնոյթը ունեցող եւ մարմնակազմի կենդանութիւնը ուղղակի պայմանաւորող, ջղային դրութեան ծերանալուն եւ սպառումին։

Ի՞նչպէս դալար պահել կամ վերանորոգել ջղային դրութիւնը։ Այս էական կէտին բախտաւոր լուծումը, փորձական «դիպուածի» մը կը պարտի ծերագիտութիւնը. ինչ որ հազուադէպ չէ անցեալի ալ կարեւորագոյն գիւտերուն պատմութեան մէջ։ Դիպուածով է որ մասնագէտները նշմարեցին «Նովոկային»ի վերանորոգիչ ազդեցութիւնը ջղային դրութեան վրայ։

Բնական կոկայինի համադրական փոխանակ՝ Նովոկայինը գտած էին Գերմանացիները 1905ին։ Անկէ ի վեր բժշկութիւնն ու վիրաբուժութիւնը ընթացիկ կերպով կը գործածէին զայն՝ իբրեւ ազդու «ցաւաջինջ» (անալժէզիք) եւ «զգայաջինջ» (անէզթէզիք)։ Բայց այդ անմիջական երկու ազդեցութիւններէն զատ, Նովոկայինը ունէր նաեւ թաքուն եւ խոր ազդեցութիւն մը ընդհանուր մարմնակազմին վրայ։ Ասոր ճշգրիտ բացատրութիւնը եւ զօրութիւնը սակայն, գիտութեան մասնաւոր ուշադրութիւնը չէր գրաւած։ Կէս դարէ ի վեր տեւող գիտական այդ անուշադրութիւնը վերջապէս փարատելով, այդ հին ու սովորական դեղը՝ այսօր թանկագին եւ հրաշագործ միջոցն է հանդիսացած, ծերութեան դէմ պայքարելու համար։

Այդ նախատեսութեամբ, մանրակրկիտ քննութեան ենթարկուեցան հազարաւոր անձեր, որոնց Նովոկային կը ներարկուէր պարզապէս ցաւաջինջ կամ զգայնաջինջ նպատակով մը։ Դեղէն առաջ եւ ետք, անոնց մարմնակազմին վիճակը ուսումնասիրելով, հաստատուեցաւ, որ Նովոկայինի գործած ազդեցութիւնը՝ տեղական եւ անցողակի կարծուածէն շատ աւելի խոր եւ ընդհանուր էր։ Ջղային դրութեան ճամբով, զօրացուցիչ եւ բարուոքիչ դեր կը կատարէր մարմնակազմին վրայ։ Տեսնուեցաւ որ արեան շրջանի լուրջ խանգարումներ, շնչերակի խցումներ, միակողմանի անդամալուծութիւններ, սրտի տագնապներ եւ ասոնց նման շատ մը ուրիշ ծանր հիւանդութիւններ, ստոյգ բարելաւման նշաններ ցոյց կուտային. յամառ գլխացաւերը, յօդացաւերը, ցաւոտ դաշտանները, ստամոքսի եւ ընդերքի տագերը, անսպասելի կերպով կը բուժուէին։

Ջղային դրութեան վրայ, Նովոկայինի կատարած խորհրդաւոր և զօրաւոր ազդեցութիւնը, կ'արժէր ուրեմն որ բանաւոր եւ գիտական կիրառումի մը վերածուէր։ Հաստատուած ըլլալով նաեւ՝ որ ջղային դրութեան այլասերումին առաջքը առնելուն մէջ էր երիտասարդացումի գաղտնիքը, Ծերագիտութիւնը որդեգրեց Նովոկայինը իբրեւ նորագոյն եւ ամէնէն ազդու դեղը ծերութեան դէմ։

Այս անակնկալ եւ հրաշալի տեսութիւններուն, անհրաժեշտ էր փորձական եւ դրական ապացոյցը տալ։ Ասոր լծուեցան, անմիջապէս, զանազան երկիրներու Ծերաբուժական Հիմնարկութիւնները որոնց կարգին՝ բացառիկ կերպով արդիւնաւոր հանդիսացած է արդէն Ռումանիոյ մայրաքաղաքին պետական Հաստատութիւնը։ Եւ այնտեղ է որ, հայ գիտուն մը, իր աննախընթաց եւ դրական փորձերով, մեծագոյն զարկը տուաւ ծերագիտութեան գործնական յառաջացումին։

Պուքրէշի Ծերաբուժական Հաստատութեան վարիչ մասնագէտներէն մէկն է՝ հայածին գիտուն, Փրոֆ. Աննա Ասլան։ Տարիներու փորձերէ եւ հազարաւոր պարագաներ ուսումնասիրելէ ետք, վերջերս այնպիսի զգայացունց զեկոյցներ կատարեց ան՝ համագումարներու առիթով, որ աշխարհի բոլոր ծերագէտներուն ծանօթ է այժմ այդ հայահնչուն անունը։

Ինքն է որ, 1946ին, ծրագրեալ եւ կանոնաւոր կերպով սկսած է փորձել՝ մարմնակազմի կարգ մը ծանր հիւանդութիւնները Նովոկայինով բուժել։ Քանի մը տարի ետք, 1949ին, նոյնը կ'ընէր յօդատապի եւ գօսութեան դէմ։ Կենդանիներուն վրայ, փորձական գօսութիւնը Նովոկայինով բուժելու հետազօտութեանց ընթացքին է որ հաստատած է, դեղին զօրութեամբ, անոնց ընդհանուր վիճակին անսպասելի չափով բարւոքումը, — կշիռի արագ աճում, աչքերու նոր ու անսովոր փայլ, անդամներու աշխուժութիւն, եւ այլ երեւոյթներ։

Կենդանիներու վրայ կատարած յուսադիր փորձերէն ետք, մարդոց վրայ ալ նոյնքան յաջող արդիւնքներ ապահովելով, Բժշ. Ասլան՝ առաջին ստուգողներէն եղաւ թէ սովորական ու պարզապէս ցաւաջինջ համարուած դեղը, իրականին մէջ, ջղային դրութիւնը իր ամբողջութեանը մէջ վերանորոգող, շատ մեծ զօրութիւն մը ունէր։

Փորձուած դեղին բուն բաղադրութիւնը հանրութեան ծանուցուած չէ դեռ։ Որոշ է սակայն որ էական բաղադրիչը Նովոկայինի ջրային լուծոյթն է, 4 — 5 աստիճան թթու։ Մասնագէտի վերածուած, զուտ կամ բաղադրեալ, այս լուծոյթին անունն է «H 3»։

Գործածութեան ամէնէն ազդու ձեւը ներարկումն է որ, ըստ պարագային, պէտք է կատարուի մկաններու, երակի, ոսկրածուծի կամ մարմնակազմին ուրիշ մէկ մասին մէջ։ Առ այժմ, ծերագիտութեամբ զբաղող մասնագէտներէն ոմանք միայն ստացած ու փորձած են բուն դեղին նմոյշը եւ իրենց կարգին, հաստատած անոր բացառիկ զօրութիւնը ծերութեան աւերներուն դէմ։

Սպասելով դեղին մօտակայ ընդհանրացումին, կարելի է ըստ հեղինակին պաշտօնական յայտարարութեան, բոլորովին անվտանգ կերպով գործածել, դեղարաններուն մէջ ծախուած Նովոկայինի երկու առ հարիւր լուծոյթը, պայմանաւ որ բացարձակ թարմ վիճակի մէջ ըլլայ.

Դարմանումը սկսելու համար, նախ պէտք է ստուգել մարմնակազմին հակազդեցութիւնը դեղին հանդէպ։ Ասոր համար, առաջին օրը մէկ հմխ. (հարիւրորդամեթր խորանարդ) ենթամորթային (սուքիւթանէ) ներարկում մը պէտք է ընել։ Յաջորդ օրը, երկու հմխ. բայց՝ այս մէկը, միջմկանային (էնթրամիւսքիւլէր)։ Եթէ այս քննական եւ նախնական փորձը որեւէ անհանդուրժութիւն երեւան չի բերեր, օրինակ եղճարշտում (իւրթիքէր). այնուհետեւ կարելի է բուն դարմանումը սկսիլ, հետեւեալ կերպով։

Շաբաթը երեք անգամ՝ 5 հմխ. միջմկանային ներարկում մը, յետոյքի կամ բազուկի մկաններուն մէջ. չորս շաբաթ շարունակաբար, այսինքն 12 ներարկումէ ետք, տասը օր դադար եւ վերսկսիլ նոյն դարմանը եւ նոյնութեամբ կրկնել բազմաթիւ անգամներ։

Դարմանումի տեւողութիւնը մեծ դեր կը կատարէ։ Որքան երկարատեւ ըլլայ, այնքան աւելի արդիւնաւոր կը հանդիսանայ։ Դարմանումի ընթացքին՝ բժշկական հսկողութիւնը անհրաժեշտ է։

Դեղն ու իր ճշգրիտ գործածութիւնը կատարելագործումի ենթակայ են դեռ. մօտ ատենէն, գիտութիւնը վաւերօրէն իր վերջնական վճիռը պիտի արձակէ, այս հին դեղին նորիմաստ զօրութեան մասին։

Աւելի քան հարիւրամեայ եւ միշտ ալ երիտասարդ կեանք մը ապահովել մարդոց։ Այս է ծերագիտութեան խոստացած այժմու հրաշալի եւ վաղուան ստոյգ հեռանկարը։

Կ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ

ՊԱՐՏԻԶԱՆԻ ՔՈՅՐԸ

Մի սեւ երեկոյ իջաւ քարանձաւների մէջ պատսպարուած գիւղի վրայ։

Գիւղը տնքում էր ցաւից, նրա կորիւն զաւակները թափառում էին լեռներում, իսկ տների մի մասն աւերած էր ու ածխացած։

Մի խումբ ձիաւորներ գիւղ մտան։ Տանուտէրը պատշգամբ դուրս եկաւ եւ կեղծաւոր ժպիտը դէմքին, մինչեւ գետին խոնարհուելով՝ դիմաւորեց գաւառապետին ու իր թիկնապահներին։

Իր համար օգտակար մի սովորութիւն ունէր Խ. գիւղի տանուտէրը. պաշտօնեաներին տեղաւորում էր սար փախած ապստամբների տներում։ Նրանք իրենց ձիերով երկու օրում խժռում էին իրենց օթեւան տուած մարդկանց ունեցած-չունեցածը։

Այս անգամ էլ տանուտէրը գաւառապետին իր մարդկանցով առաջնորդեց ամենամեծ «խռովարարի»՝ որսորդ Արտեմի տունը։

Տանը Արտեմի ծեր ծնողներն էին, դեռատի կինը եւ տասնեօթը տարին նոր բոլորած քոյրը՝ Ցամիկը։

— Մեծ ողորմութիւն արաւ քեզ նորին մեծափայլութիւնը, որ քեզ դռնաղ եկաւ, — ասաց տանուտէրը դեռ շեմքում, հանդիսաւոր եղանակով։

— Իմ աչքի վրայ, իմ գլխի վրայ, հրամեցէք ներս ... — պատասխանեց Արտեմի այր Սաքուլը՝ ատելութիւնն ու վրէժը կեղծ ժպիտի տակ թաքցնելով։

Անկոչ հիւրերը նստեցին։ Սաքուլը դուրս կանչեց կնոջը եւ հարսին ու պատուէրներ տուեց։ Քիչ անց հաւանոցում հաւերը ճղճղացին։

— Գրող ուտեն, մենակ թէ Արտեմիս մի բան չանեն, — քրթմնջաց սկեսուրը հարսին դիմելով։

Մինչ նրանք հաւեր տապակելու գործով էին զբաղուած, Ցամիկը սեղանն էր բաց անում։ Գողարիկ այծեամի նրա քայլուածքը, սեւ-սեւ կրակոտ աչքերը, մանկական անմեղ ժպիտը, սեւ սաթի պէս երկար հիւսերը շատ ջահելների էին խելքամաղ արել։

... Գաւառապետի գլուխը տաքացել էր գինուց։ Նրա մաղձը շարժուել էր ներսում, չարութեան փայլ կար աչքերում, արիւն էր ուզում։

— Ո՞ւմ համար էք պահել զէնքը, հը՞ ... Ինձ խփելու համա՞ր, ի՞նձ... Ուրեմն դուք իմ արի՞ւնն էք ուզում, հա՞ ... — գոռում էր նա փրփրած եւ բռունցքով խփում սեղանին։

Այն օրից, երբ Արտեմը սար էր բարձրացել եւ այնտեղից մի երկտող ուղարկել գաւառապետին, թէ՝ «ժողովրդի քէֆին դիպչես ոչ, թէ չէ քեզ տիկ կը հանեմ», այդ օրից գաւառապետը քուն ու դադար չունէր։ Նրան թւում էր, թէ Արտեմն իր մարդկանցով ուրուականի պէս հետեւում է իրեն։

— Զէնք չկայ, պարոն նաչալնիկ, զէնքը որտեղի՞ց, մենք թրջուած խալխ ենք, — պատասխանեց Սաքուլը խեղճացած։ — Մի որսորդական հին հրացան կար, էն էլ Արտեմն է հետը սար որսի տարել։

— Որսի ... լաւ որսի է քո տղայ Արտեմը ... Որսի համա՞ր էր աղջիկդ խուրջինով փամփուշտը սար տանում ...

Ցամիկը գունատուեց։

— Չէ, պարոն նաչալնիկ, երէկ ես փամփուշտ չեմ տարել, Արտեմի արեւը, երէկ չէր ...

— Ո՞ւմ արեւը ... Դու, դանդղ, քանի՞ գլխանի ես, որ էն շան արեւով, իմ դուշմանիս արեւով երդւում ես ինձ մօտ ... հը՞ ... առ քեզ ... առ քեզ «Արտեմի արեւը» ...

Երկու անգամ որոտաց մաուզերը, երկու անգամ բոց ժայթքեց մահաբեր փողից։ Աղջիկը բռնեց ձախ սրտինքից ու նստեց աթոռին ...

Գիւղը թաղուած էր խաւարի մէջ, նրա փողոցներով մի խումբ ձիաւորներ քառատրոփ արշաւում էին դէպի դուրս։ Իսկ նրանց յետեւից ծեր Սաքուլի տնից լսւում էր խոցուած մօր աղեկտուր կանչը.

— Վա՜յ, անբախտ բալա ջան... Վա՜յ ծաղիկ բալա ջան ...

Այդ դէպքից երեք օր անց, երբ գաւառապետը իր թիկնապահներով լեռնային Մ. գիւղն էր գնում, ժայռի ծերպերից վրիժառու մի գնդակ բզզաց օդում, եւ գաւառապետը ջարդուած ճիւղի նման կախուեց ձիու թամբից։

Գնդակ արձակողը պարտիզան Արտեմն էր ...

ՎԱԽՏԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՍԿ պաշտօնական ամսագիր Կաթողիկոսութեան Հայոց Կիլիկիոյ, կրօնական, կրթական եւ բանասիրական, Նոյեմբեր, 1959։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐԸ

ՎԱԼԹԵՐ ԻՒԼՊՐԻԽԹ

ԿՐԵՄԼԻՆԻ ԽԱՄԱՃԻԿԸ ԵՒ ԻՐ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ ՍԱՐՍԱՓԸ

«ՄՕՐՈՒՍԱՒՈՐԸ» — ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՊԱՏՈՒՀԱՍԸ

Կրեմլինի յարձակողականը՝ Արեւմտեան Պերլինի ազատութեան դէմ, աշխարհի ուշադրութիւնը հրաւիրեց Եւրոպայի համայնավար շրջանակներու ամէնէն դիւրաւ բարկացող Թուչունին, Վալթեր Իւլպրիխթի վրայ, փոխ – վարչապետը Արեւելեան Գերմանիոյ կառավարութեան ։

Ծաքէութեամբ հարուստ իր անցեալը, պաղարիւնութեամբ գործադրած ոճիրները իր ընկերներուն վրայ, որոնց դիակները սանդուխի մը աստիճանները եղան բարձրանալու ամէնէն վերին դիրքերու, երկու միլիոն 250 հազար արեւմտեան Պերլինցիներուն ներշնչեցին վրէժի ահաւոր զգացումը, իշխանութենէ իյնալու պարագային ։

Միակն է արբանեակ երկիրներու իշխանաւորներէն որ առանց ընդմիջումի այսքան երկար ատեն մնաց գործի գլուխ, երկրորդ համաշխարհային պատերազմէն ի վեր ։

Իւլպրիխթ վաթսունը վեց տարեկան է, ուժեղ եւ անխոնջ ։ Իր սրածայր մօրուքով եւ ակնոցներով, լաւ դաստիարակուած՝ դպրոցի տնօրէնի մը խարեպատիր երեւոյթը ունի ։ «Մօրուքը» կ'անուանեն զինքը, ամէն անգամ որ համարձակին ։ Ատուած է իր շրջապատէն եւ իր կուսակցական ընկերներէն ։

Նախկին համայնավարներ, եւ շատեր որոնք «նախկին» չեն տակաւին կը նկարագրեն զինքը որպէս նենգամիտ իշխանաւոր մը որ ոչ մէկ ոճիրի առջեւ կ'ընկրկի, իր դիրքին գերակշռութիւնը ապահովելու համար ։ 1925ին Կլարա Զետկին որ համայնավարներու չաստուածուհին կը նկատուէր ըսած է «երանի թէ խնայուէր մեր կուսակցութեան այն աղէտը որ օր մը կրնայ պատահիլ եթէ այս մարդը կարգէն դուրս ելլայ» ։

Ինչպէս ուրեմն կրցած է գրաւել այդ դիրքը եւ պահել զայն ուժեղ կերպով, իր ձեռքերուն մէջ ։

1945 Մայիս 2ին, Հիթլերի բանակին բեկորներուն անձնատուութենէն ճիշդ ժամ մը առաջ, Պերլինի մէջ, տասը Գերմանացիներ, Մոսկովեան կազմաւորմամբ, կապտնի կերպով քաղաք մտած, ծուռ ու մուր կը յառաջանային աւերակներու մէջէն ։ «Իւլպրիխթի խումբն» էր խորհրդային բանակի քաղաքական բաժնի բանակատեղիէն եկած ։

Այս բանակատեղին 115 քմ. հեռու էր Պերլինի արեւելքէն ։ Այս պարոնները անմիջապէս աշխատանքի անցան ․ եռանդով փնտռելու ստորերկրեայ պատսպարաններու եւ բնակարաններու փլատակներուն մէջ, համայնավար աշխատաւոր գործակիցներ ։ Երբ Ցունիսին Ամերիկեան, անգլիական եւ ֆրանսական գրաւման բանակներու զօրամասերը տեղաւորուեցան իրենց յատկացուած տեղերը, թաղապետական առժամեայ վարչութիւնները համայնավարներով լեցուած էր ։

«Դեմոկրատ խառն մարմինները» որոնք պաշտօնապէս քաղաքը կը կառավարէին, չէին կրնար ծածկել որ իրական իշխանութիւնը համայնավարներուն ձեռքն է ։ Իւլպրիխթ պատրաստած էր այս հարուածը որուն հետեւանքները մինչեւ այսօր ալ կը քաշեն Գերմանները ։

Ցաջորդ երեք տարիներու ընթացքին այս վարչական մեքենան, գրաւած էր ամբողջ Արեւելեան Գերմանիան ։ Այսօր երբ արձագանգը կ'ըլլայ Խրուշչեւի «Պերլինը ազատ քաղաք» հռչակելու, կամ «երկու Գերմանիաներու միացման դեմոկրատիկ պայմաններով», 1945–48ի իր ծանօթ գործալակերպը կ'ուզէ վերահաստատել ։ Այս արհեստին մէջ կարողութիւնը չէ որ իրեն կը պակսի ։

Լայպցիկէն, դերձակի մը տղան, իր երիտասարդութեան կահագործի աշկերտ եղած է ։ Առաջին համաշխարհային պատերազմէն վերջ՝ համայնավար կուսակցութեան շարքերը մտած է ։

Լենինի նման որ սկիզբը խորամանկ Սթալինը թերգնահատեց, նոյնպէս էր Էռնսթ Թալման, գերման համայնավար կուսակցութեան պաշտած պարագլուխը, ընկեր Վալթերը նկատեց հասարակ դիւանակալ մը ։

1930ին այս «դիւանակալ»ը բաւական յաջող ռազմավարութեամբ մը ապահովեց շատ լաւ նախաքայլ մը՝ առաջին քարտուղար Պերլինի եւ Պատենպուրկի կոմիտէին ։

Երեք տարի վերջ երբ «Նացիները» իշխանութեան գլուխ անցան Իւլպրիխթ յարմար չդատեց հերոսանալ գաղտնի պայքարի մէջ եւ Փարիզ ապաստանեցաւ ։ Ու դարձեալ իր ճարպիկ ռազմավարութեամբ դարձաւ ղեկավարը՝ գերման համայնավար կուսակցութեան արտաքին քաղաքականութեան ։ Երկու չուանի վրայ խաղալու իր այս լրբութիւնը որոշակի յայտնի եղաւ այն ատեն իր ամբողջ մերկութեան մէջ ։

Բերանացի թէ գրաւոր, գերման համայնավարները կ'ամբաստանեն Իւլպրիխթը որ եթէ չէ դաւադրած, գոնէ դիւրացուցած է Էռնէսթ Թայէլմանի ձերբակալութիւնը, 1933ին Նացիներու կողմէ կը հաւաստեն նոյնիսկ որ երկու անգամ բացայայտ կերպով արգելք եղած է Թայէլմանի ազատ արձակման ։ Առաջին անգամ երբ ծրագրուած է Պերլինի Մաւպի բանտէն փախցնելու զայն, բանտապահին մեղսակցութեամբ, յետոյ 1939ին, Մոսկուա կնքուած Գերման – Խորհրդային դաշնագրին հիման վրայ քաղաքական բանտարկեալներու փոխանակութեան ատեն ։ Կ'ըսեն որ Իւլպրիխթ երկու անգամն ալ ընդդիմացած է՝ պատրուակելով որ Թայէլմանի ազատ արձակումը գերման համայնավար աշխատաւորներու բարոյականին վրայ ողբալի ազդեցութիւն մը պիտի ունենայ, որովհետեւ կուսակցութիւնը «Մարտիրոսի» մը պէտք ունի ։ Իրաւ ալ կուսակցութիւնը իր մարտիրոսը ունեցաւ երբ 1944ին Թայէլման գլխատուեցաւ եւ մաքրեց ճամբան, ի նպաստ Իւլպրիխթի, անոր գերագոյն դիրքին հասնելու համար ։

«Մօրուքին» թշնամիները նոյնքան բազմաթիւ են որքան իր զոհերը ։ Կենսագիր մը իրեն համար գրած է «իշխանութեան տիրանալու եւ ամուր կառչելու համար անոր, Իւլպրիխթ ամէն տեղ, ամէն մարդ խաբած է» ։

Խորհրդային Միութիւն ապաստանող համայնավարներու հարիւրին հինգ համեմատութեամբ միայն վերադարձած են, երեք հազարը բոլորովին անհետացած են մասամբ ջարդուած Սթալինեան մաքրագործումներու ընթացքին, մասամբ ալ ոչնչացած պարտաւորիչ աշխատանքի կայաններու մէջ ։ Արեւմտեան շրջանը ապաստանող գերման համայնավար մը կը վկայէ թէ Իւլպրիխթ ոչ իսկ բառ մը ըսած է կամ փոքր մատը վերցուցած զանոնք ազատելու համար ։

Թ. Ա. Թ.

ՏՕՄՍԵՐ

ԹՈՒՐՔԻՆ ԴԵՂՆ ԱԼ ԶԷՀԻՐ

— Չէ՛, կ'ըսեմ ձեզի… Դուք խօսք չէ՞ք հասկնար … Ես Թուրք տօքթոր չեմ ուզեր … Ես քրիստոնեայ տօքթոր կ'ուզեմ … Կը մեռնիմ, Թուրք տօքթորի ձեռքով չեմ դարմանուիր … Գացէք քրիստոնեայ տօքթոր մը բերէք ինծի ։ Մեղայ Աստուծոյ, ամօթ չէ՞ որ իմ ազգիս ջարդող ազգին մէկ զաւակը գայ տէ ինծի դեղ տայ… Չէ, կ'ըսեմ ձեզի, դուք խօսք չէ՞ք հասկնար …

— Բայց, մեծ մայրիկ, այս հիւանդանոցին ամէնէն մեծ բժիշկը Թուրք է … Մասնագէտ է, կ'ըսեն … Հոգ չէ, թող գայ նայի … Կեանքդ պիտի ազատենք… Մենք ալ կ'ուզէինք որ քրիստոնեայ բժիշկ մը գտնէինք, բայց կէս – գիշերին, քիչ մը դժուար է … Իմացեր ենք որ հին – գլուխ Թուրքերէն չէ եղեր… Ըսել կ'ուզենք որ ջարդերուն մէջ մաս չունի եղեր ։ Անանկ որ …

— Է՛, աֆերի՛մ ձեզի… Դուք խեղ, ամօթ, ազգային զգացում չունի՞ք … Եղա՞ւ ատ ըսածնիդ ։ Հին – գլուխ չէ եղեր, նոր – գլուխ է եղեր… Սա, ըսէք նայիմ, ատ տօքթոր ըսածնիդ Թո՞ւրք է … Աղէկ, Թուրքին հին – գլուխը, նոր – գլուխը կ'ըլլա՞յ… Սոխին, սխտորին անուշը կ'ըլլա՞յ, ձեզի կը հարցնեմ …

— Բայց, մեծ մայրիկ …

— Սուս… անզգամներ ։ Կեանքս պիտի փրկեն եղեր, սըւնց նայեցէք, մէյ մը… Սիրտս, հոգիս պիտի վառեն եւ կեանքս պիտի ազատեն եղեր … Ես ատանկ կեանքի պէտք չունիմ, դուք խօսք կը հասկնա՞ք… Ատ Թուրքը գիտէ՞ք ինչ ըրաւ մեզի, մեր ազգին ։

— Գիտենք, մեծ մայրիկ, բայց անոնք «հինցերն էին …

— Մէյ մըն ալ ատանկ խօսք չլսեմ ձեր բերնէն, անզգայ արարածներ… Բերաննիդ պիպէր կը դնեմ, գիտցած ըլլաք … Մեղք ինծի, աս օրն ալ պիտի տեսնեմ եղեր…. Իմ թոռներս պիտի գան եւ ինծի պիտի ըսեն եղեր որ «անոնք հիներն էին» … Մարդ, ողջ ըլլայիր ու լսէիր … Օգորմած հոգի մեծ հարերնիդ ձեզ ամէնքդ ալ սուրէ կ'անցրնէր, եթէ ատանկ բան մը իրեն ըսէիք… Ելէք, տուն գացէք, ես հիմա իմ Նարեկս պիտի կարդամ, վերջն ալ ինչ կ'ուզէ թող ըլլայ … Հա, չմոռնամ ըսելու — եթէ որ ինծի պէտութիւն մը ըլլայ աս օրերս, սա Սուրբ Գիրքը կը տեսնէ՞ք, հետս թաղեցէք … Հիմա, կրնաք երթալ … Մինակ թէ ձեզի պատուէր մը տամ ձեր ականջին օղ ըրէք — առանց դեղի, դարմանի մեռնիլը աւելի աղէկ է եւ աւելի պատուաւոր բան է քան Թուրքին ձեռքով աղէկնալը … Աս ըսածս չմոռնաք ու ձեր հիւանդ զաւակներուն համար ալ Թուրք տօքթոր չկանչէք …

— Մեծ մայրիկ, յամառութիւն մի ըներ, երթանք այդ Թուրք բժիշկը բերենք … Թերեւս գործողութեան մը պէտք ունիս, կարելի է … Շուտով կ'աղէկնաս…

— Նորէ՞ն սկսաք… Ձեզի հետ ի՞նչ լեզուով խօսելու եմ որ հասկընաք … Սրտերը նստեցէք, նայիմ… Հիմա մտիկ ըրէք ։ Զուլումի աս տարին, Թուրքերը մէկ միլիոն Հայ ջարդեցին … Գիտէ՞ք Հայ ինչ ըսել է… Հայ ըսելը ձեր մեծ հայրիկները, ձեր մեծ մայրիկները, ձեր ազբարները, ձեր քոյրերը ըսել է … Երիտասարդները ժողվեցին տարին … Շատերը կախեցին ծառերէն … Աղջիկներն ու հարսները փախցուցին լեռները … Մնացածները քշեցին անապատները … Իմ աչքիս առջեւ, իմ ծոցուոր մօրաքուրս մեռցուցին… Մեր Տէրտէրը աղբիւրին քովի ուռիէն կախեցին … Եկեղեցիները քանդեցին, խաչերը գողցան … Որ մէկը պատմեմ .. Քէօռօղլի, տեսած չըլլայի այդ բաները … Աս ամէնը տեսնելէս ետքը, աս տարիքիս ելեմ Թուրք տօքթորին ձե՞ռքը իյնամ … Աստուած չի ներեր, ազգս չի ներեր եւ երկինք գացած օրս, Տէրը կը հարցնէ ինծի — «Քեզի կը վայլէ՞ր որ Թուրքին դեղով կեանքդ հինգ տարի երկնցնէիր» … Ես ի՞նչ պատասխան պիտի տամ իմ Տիրոջս, Վերջին Դատաստանին օրը … Հայտէ, ելէ՛ք տուն գացէք… Թուրքին տալիք դեղն ալ զէհիր է, զէհիր… Ես Թուրքին դեղով աղէկնալ չեմ ուզեր …

ԽԻՐՈՊԱՑԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (75)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Զ.

ՏՕՔԹՕՐԸ

Գեղին միակ Հայ բժիշկը, տօքթոր Քէրտիրեան, որ արդէն իր ապազայ մըցակցին շուրջը պղպջացող համակրութեան եւ յարգանքի փրփուրներուն ժըպտուն աչքով չէր որ կը նայէր, իր սեփական հողին վրայ այսքան կանխահաս եւ լիրբ ոտնձգութեան մը առջեւ չուզեց այլեւս անտարբեր մնալ ։

Դիմեց աղքատախնամ ընկերութեան, որուն տեղապաւոր բժիշկն էր, եւ պահանջեց որ միջոցներ ձեռք առնուին թոյլ չտալու համար որ բժշկութեան ուսանողը յանդգնի դարմանել գիւղին աղքատ հիւանդները ։

— Քանի որ, ըսաւ, ես խնամակալութեան պաշտօնական բժիշկն եմ, գիս պատասխանատու կը բռնեն երբ որ տատ աղջան ֆալցօ մը ընէ, փորձանք մը հանէ ։

Բայց Մերկերեանը հոն էր, անխուսափելի թաղականը ։ Միջամտեց խնդրին, եւ զայն հաշտարար կերպով լմնցնելու համար, կամացուկ մը հասկցուց վիրաւորուած բժիշկին թէ իր իսկ շահուն համար պարտաւոր էր զիջում ընել — քանի որ գիւղին մէջ այնքան համակրութիւն չէր վայելէր իբրեւ բժիշկ — եւ թոյլ տալ որ կարգ մը աղքատ հիւանդներ ալ երբեմն երբեմն բժշկութեան ուսանողին դիմէին եթէ շատ վտանգաւոր չէր իրենց հիւանդութիւնը ։

Տօքթոր Քէրտիրեան, երբ որ Մերկերեանը գտաւ դիմացը—որուն հակառակութեան եւ ոխակալութեան ոգին ծանօթ էր իրեն — կակուղցաւ, եւ վերջապէս տեղի տուաւ, եւ մինչեւ իսկ, իմանալով որ տիպլոման առնելէն յետոյ Մարկոսեան Փարիզ պիտի երթար կատարելագործուելու եւ վերադարձին Պոլսոյ մէկ աւելի հարուստ թաղը պիտի հաստատուէր, իր աջակցութիւնը եւ իր խորհուրդները խոստացաւ ուսանողին՝ իբրեւ քանամեայ փորձառու բժիշկ ։

Այդքանաց խնամակալութիւնը, միշտ Մերկերեանի ազդեցութեամբ, շնորհակալութեան փքուռոյց գիր մը ուղղեց ազնիւ տօքթորին, որ այնքան կամուխէն կը սկսէր հանդիսաւոր ապացոյցները տալ իր մարդասիրական զգացումներուն ընկերութեան հանդէպ ։

Տիկին Մարկոսեան զաւկին համար այցաքարտ պատրաստել տուաւ հայերէն եւ ֆրանսերէն . տօքթոր Արշակ Մարկոսեան ։ Եւ իր յառաջիկայ ընդունելութեան օրը, այդ քարտերէն մէյ մէկ հատ բաշխեց այցելուհիներուն, որոնցմէ շատերը, հինգլուխ կնիկներ, խորին ու կանխակալ յարգանքով լեցուն դէպի գիտութիւնն ու անկեալ ամիրայութիւնը, երկիւղածօրէն թաշկինակներնուն մէջ պլլեցին այդ թանկագին քարտը ու գրպաններնին տեղաւորեցին մասունքի մը պէս ։

Տանըէկց քահանան, ժամուն մէջ ծանուցում ըրաւ թէ տօքթոր Արշակ էֆ. Մարկոսեան պատրաստ է Ուրբաթ եւ Կիրակի օրերը կէս օրէն ետքը աղքատ հիւանդներ ընդունիլ իր բնակարանին մէջ ։ Այս առթիւ աղօթքներ եւ մաղթանքներ ըրաւ ամիրայական մեծ գերդաստանին համար ։ Վերնատունը, անկիւն մը իր սեւերուն մէջ պարուրուած, կին մը խորունկ ու սրտառուչ տառաչանքներով պատասխանեց տէրտէրին այս մաղթանքներուն ։

Այս բոլոր արարողութիւններուն եւ ձեւակերպութիւններուն յաջորդող առաջին ուրբաթ օրը, Խաչօ աթոռ մը նետած էր տօքթորին յարկաբաժինը ելլող սանդուխին դրանը առջեւ եւ նստած էր, սրտատրոփ սպասումով ։

Հանրմը, իր սուզի սենեակը ապաստանած, կ'աղօթէր իր հանգուցեալ ամուսնին կենդանագրին առջեւ, մինչ տօքթորը, իր սենեակներուն մէջ փակուած, կը պատրաստուէր ընդունիլ առաջին հիւանդը, որ անձնատուր պիտի ըլլար իրեն ։ Իր վատթարացած, հաշմոտ հօրմէն խոլը, այդ հանդիսաւոր բոպէին, գիտութեան մարդը չէր որ կը յանէր, այլ մարդկային ցաւերը ծաղրող․ մարդկային տկարութիւնները հեգնող, անոնցմէ չնականօրէն օգտուելու հետամուտ արարածը ։ Կը պարտէր մէկ խուցէն միւսը, միտքը՝ բզջախոհ պատկերներու յաճախանքէն տանջուած, երկարօրէն, մոլեգնօրէն սպասուած հեշտութիւններու յամեցումէն հոգեսպառ ։ Կեցած, մերթ, սենեկին մէջտեղը, աչքերը դրան սեւեռած, կ'երեւակայէր որ ան յանկարծ կը բացուէր, երեւան հանելով երազուած էակը, կին մը, գեղեցիկ, բայց ցաւէն ընկճուած, որ, գիտութեան մարդուն անձնամատոյց, անոր պատեանին տակ կիրքի հրէշը հասկնալու անկարող, պիտի գար աղերսել, պաղատիլ, տկարանալ, լքուիլ, ըկուիլ …

Աւաղ․ սակայն․ բացման այդ առաջին օրը, ոչ մէկ հիւանդ եկաւ ափ առնել այդ տխուր դարմանատան դուռը ։ Խաչօ ի զուր սպասեց յարկաբաժնին դրանը առջեւ, սրտատրոփ․ մէկ, երկու, երեք ժամ նստաւ հոն, աթոռին վրայ, մտքին մէջ միշտ պտըտցնելով գործողութիւնը զոր պիտի կատարէր ինք երբ որ վերջապէս հիւանդ մը ներկայանար ։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

ԽՄԲ.— Վերջերս Փարիզի մէջ ցրուած էին թռուցիկ մը, որ կը ներկայացնէր Հայ Եկեղեցիի վարչութեան՝ ընտրու – թեանց համար թեկնածուներու ցանկ մը: Այս առթիւ՝ այս բողոքը՝ որ շատ բան կը խօսի առ որ անկ է եւ ... առ որ անկ չէ:

Այսօր ստացայ Փարիզի Հայ Եկեղեց – ւոյ ընտրելիներու ցանկ մը, որուն մէջ զարմանքով տեսայ անունս:

Ոչ ոք իրաւունք ունի անունս օգտա – գործելու նման պարագայի մը համար՝ առանց իմ գիտակցութեան, առանց իմ հաւանութեան:

Անծանօթ է յայտարարութեան պա – տասխանատու Մարմինը, որուն կընայի գրել: Ուստի կը խնդրեմ բոլոր ստացող-ներէն որ բարեհաճին անունս ջնջել այդ ցանկէն:

ԱՐԱՔՍԻ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Կապ. Խաչի Շաւիլի ընկերուհիներէն Տիկին Զարուհի Տօղրամաճեան իր զաւա-կին վինուորութենէ ողջ առողջ վերա – դարձին առիթով հինգ հազար Ֆր. կը նուիրէ Կապ. Խաչի օգափոխութեան կա-յանին:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ
ԳԱԼԱՖԵԱՆ Ս.Ի ՇԻՐԻՄԻՆ Ի ՆՊԱՍՏ
Դ. ցանկ

Ս. Մարկրիթի Թաղ. խորհուրդ (Ա – ւագեան), Արժ. Տ. Սահակ Ա. քհնյ. Գասլիկեան (Վալանս), Տօռումեան եղ – բարք, Նազար Իշխանեան, Մարտիրոս Ա-ւոյեան եղբարք, Գրիգոր Գաղտասար – եան, Տիկին Սրբուհի Գահչէճեան հինգ հազարական ֆրանք:

Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումն. Միու – թիւն, Տարօն Սասնոյ Զօրի Հայր. Միու-թիւն, Գ. Երուանդ Տէր Մեսրոպեան ե – րեքհազարական, Գ. Վահէ Քիւրքճեան (Փարիզ) 2500, Գ. Կարապետ Զամպաղ – ճեան երեք հազար, Արժ. Տ. Ներսէս քհնյ. Կատարինեան, Արժ. Տ. Հայկա – զուն քհնյ. Բանտիկեան, Գ. Գ. Արտաշէս Աթթարեան, Յարութիւն Տէրոյեան, Խա-չիկ Գալեան, Յարութիւն Ալթունեան եր-կու հազարական ֆրանք:

Գ. Գ. Յարութիւն Խալօղլուեան, Ար – մենակ Շահպազեան, Բարունակ Սիմիթ – եան, Ղազարոս Քէչիչեան, Արիս Գապայ-եան, Գրիգոր Գունճաղեան, Հայկ Սարըր-եան, Մեսրոպ Գասպարեան, Նուպար Օ-հաննեան, Յարութիւն Գօզոսեան, Տիկին Մայրանոյշ Զրպլաղեան, Տիկին Սրբուհի Կուտիկեան, Գ. Գ. Գարեգին Ազարեան, Մկրեան (մասվաճառ ընտանիք), Շա – ւարշ Մալեմէզեան, Մատթէոս Տամլա – մաեան, Գաբրիէլ Չիֆթէեան, Թագւոր Գապանեան, Փօլ Ղազարեան, Գէորգ Ճէ-յիզեան, Յաքէնի Դաւլաւստեան, Միհրան Հրաչեան, Երուանդ Սոսոյեան, Ցեստ Զրահեան, Վահրամ Բագրճեան, Երուանդ Միքայէլեան, Չէօրէքճեան եղբարք, Ա – ստուր Քէօսէեան, Անդրանիկ Պետրոս – եան, Պետրոս Աւոյեան, Տիկին Եզսա Ե-դիկեան հազարական ֆրանք:

Օր. Արշալոյս Ղազարեան, Գ. Գ. Ղա – զար Պաղտասարեան, Պետրոս Վանոյեան, Յովհ. Հէլվաճեան, Արթիւր Մերկերեան, Խաչիկ Արզումանեան, Միսաք Աւտոյ – եան, Թորգոմ Ազամեան, Յովհ. Մար – ղարեան, Փառէն Սէֆէրեան, Եր. Վար-ժապետեան, Վահան Տէր Սիմոնեան, Յար. Բակլաճեան, Սարգիս Ճապաղջուր-եան, Գույումճեան եղբարք (մասվա – ճառ), Կարապետ Օհաննեան, Մեսրոպ Շա – հինեան, Օննիկ Շուշարճեան 500ական ֆրանք, Յովհ. Աճէմեան 300. Մանուէլ Փիլաւճեան 300. Միսաք Մեսրոպեան200. Գէորգ Կարապետեան 300. ընդհ. գումար 356.800 ֆրանք:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս Չո-րեքշաբթի գիշեր, ժամը 21ին, Քառէի սրահը: Կը խօսի Գ. Բարիս Նազարեան (բացառաբար ֆրանսերէն լեզուով), Նիւթ՝ «Հայաստանի բնակչութիւնը ըստ 1959 Յունուարի վիճակագրութեան տու-եալներուն»: Կը հրաւիրուին լսարանա – կանները, ի մասնաւորի՝ երիտասար – դութիւնը:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ Ի ՊԱՏԻՒ ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ Գ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ

Կազմակերպուած Ֆրանսահայ Կապոյտ խաչի կեդրոնական վարչութեան եւ Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջանային կոմիտէին կողմէ:

Տեղի կ'ունենայ վաղը՝ Չորեքշաբթի, ժամը 21ին,

Café Zimmer

Մեծ սրահին մէջ, Մէթրօ Շաթըլէ

Կը հրաւիրուին բոլոր Խաչուհիները, ընկերներն ու բարեկամները, պատուելու համար Հայ Օգնութեան Միութեան վաստակաւոր ընկերուհին եւ «Հայրենիք»ի տաղանդաւոր խմբագիրը:

ՅԱԽՔԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԾԱՌ
ԿԻՐԱԿԻ, 20 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

Վարժարանի Ծնողաց Միութեան *կազմակերպած Ծնունդի ծառի հան-դէսը կը կատարուի դպրոցի սրահին մէջ՝ ժամը 15էն 22:*

Գեղարուեստական մշակուած բա – ժին, ներկայացումներ, մրցումներ, արտասանութիւններ, երգեր աշա – կերտներու կողմէ:

Աւանդական վիճակահանութիւն՝ հարիւրաւոր թանկարժէք առարկա – ներով:

Ճոխ սեղան, հայկական եւ եւրո – պական համադամ կերակուրներով:

Սիրով կը հրաւիրուի հայ հասա – րակութիւնը:

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը կամակերպած է տօնածառի հանդէս մը, որ տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 20 – ին, Կիրակի, ժամը 4ին:

Կը հրաւիրուին սանուհիներուն ծնողք-ները եւ հաստատութեան համակիրները:

ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ
Լիոնի Եկեղեցւոյ շինութեան ի նպաստ
Ընկերակցութեամբ Մանուկեան Սրբա-զանի, Լիոնի Ազգ. Միութեան ատենա – պետ Գ. Ա. Կիւլպէնկեանի, եւ անդամ Գ. Գ. Սողոմոնեանի, Եկեղեցաշէնի վան-ձապետ Գ. Ք. Յովհաննէսեանի, Վալանս-ի հոգեւոր հովիւ Հայր Գասլիկեանի, Վալանսի Ազգ. Միութեան անդամ Գ. Յակոբ Կօչկակարեանի առաջնորդու – թեամբ հանգանակութիւնը հետեւեալ արդիւնքը տուած է.—

Գ. Գ. Ճէրանեանէ 50.000 ֆրանք, Էքմէքճեան հինգ հազար, Տէր – Սարգիս-եան Միհրան, Քէմէճեան 10.000ական, Արապեան 50.000. Տէր Սարգիսեան Լե-ւոն 30.000, Սինապեան, Մինասեան Յով-հաննէս, Քէօշկէրեան Գօզոս հինգ հազա-րական, Գալթաեան քսան հազար, Յա – կոբեան երեք հազար, Կուտեան չորս հա-զար, Զօրթեան տասը հազար, Կիրակոս-եան հազար, Տէր եւ Տիկին Մազսուտեան (իրենց մօր մահուան եօթներորդ տա – րելիցին առթիւ) 10.000, Տիգրան Ազամ-եան 10.000. Թէրզիպաշեան երկու հա – զար, Արթիւր Այվազեան հինգ հազար, Արսէն Տէր Սարգիսեան հազար, Տալքիւ-փէլեան Ռուբէն տասը հազար, Կիւմիւշ – եան երկու հազար, Ստեփանեան եւ Սա – հակեան քսան հազար, Գարսումեան Ար – տաշէս հինգ հազար, Տոքթ. Գապաղճեան քսան հազար, Գօզոս Հարոնեան հինգ հա-զար, Յակոբ Կօչկակարեան հինգ հազար ֆրանք: Ընդհ. գումար 303.000 ֆրանք:

ԾՆՈՒՆԴ.— Մարսէյլէն Գ. Արիստա – կէս Գօզոսեան Լիոնի եկեղեցւոյ շինու – թեան նուիրած է հինգ հազար ֆրանք հանգուցեալ Լեւոն Գազանճեանի մահ – ուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Սարգիս (կամ Սերգօ) Տէր Թովմաս – եանին (կամ՝ Թովմասեանին): Ծնած 1914 Թ., Ղամարլուի շրջանի Զիկդամլու գիւղում: 1941 Թ. Նոյեմբերին Ռոստովի առաջին ճակատամարտից յետոյ, ան – յայտ կորած է:

Ով է լուր ունեցողից (ազգականներ – տում, կամ գերութեան մէջ՝ սպաննուած, մեռած կամ ողջ), կը խնդրուի յայտնել «Յառաջ»ի խմբագրութեան:

ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան, «Ռուբէն» Ուս. Միութեան և «Փօթօրիկ» խումբին:

ՆԻՒԹ.—

« ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒՆ ՊԱՅՄԱ՞Ն Է Ե – ՐԻՏԱՍԱՐԴ ՍԵՐՈՒՆԴԸ ՀԱՅ ՊԱՀԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ »:

ԹԵՐ կ'արտայայտուի ընկեր Ժ. Փա – լամուտեան:

ԴԷՄ՝ Ընկեր Կ. Ափրիկեան:

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Հ. ՍԱՄՈՒԷԼ

Դատական կազմ՝ Ընկ. Կ. ՄԵՀԵԱՆ Ա. ՊԻՊԷՐԵԱՆ, Կ. ՄԱՆԿԵԱՆ:

Շաբաթ 19 Դեկտեմբեր երեկոյեան ժա-մը ճիշդ 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ, (17, Րիւ Պլէօ):

Մուտքը ազատ է:

Սրահին ջերմութիւնը ապահովուած է:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կո-միտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին, Յոյներու սրահը: Կարե-ւոր օրակարգ:

Շ. Միսաքեան *խումբը Շաբաթ (19 Դեկտեմբեր) իրիկուն ժամը 20.30ին:* Զաւարեան *ենթակոմիտէն 19 Դեկտ. Շա-բաթ իրիկուն ժամը 20.30ին:*

Ընկ. Կարօ *խումբը 20 Դեկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին:*

—ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ—

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կըընոպլի Թէյասեղան – ընդհ. ժողովը, Դեկտեմբեր 15ի Կիրա – կին, կէսօրէ ետք ժամը երեքին, դպրո – ցին սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդ-րուի ընկերուհիներէն ըլլալ ճշդապահ:

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ըն-կերուհիները այս չորեքշաբթի ժամը 16-ին, Ազգ. Տան սրահին մէջ,295 Րիւ Պուա-լօ: Կարեւոր օրակարգ:

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Տէսինի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս Երեքշաբթի, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, դպրոցին սենեա-կը: Կարեւոր օրակարգ:

ԵՂԱՆԱԿԻՆ ԱՄԷՆԷՆ ՓԱՅԼՈՒՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՇԱՐՊՕՆԻԷՐԻ ԿՐԱՆ ՍԷՐՔԼԸ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Ի նպաստ Լիոնի Եկեղեցւոյ Շինութեան, Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութեան կողմէ կազմակերպուած պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Յունուար 10ին, Կիրակի օր, ժամը 16էն մինչեւ առաւօտ:

Փարիզի ՍՕՍԻ Ֆօլքլորիկ խումբը պիտի ճոխացնէ այս պարահանդէսը, հայկա-կան հաճելի եւ ինքնուրոյն պարերով եւ երգերով:

Նոյնպէս Շարպօնիէրի *միջազգային խումբին* աքքորտէոններով *եւ նուագա – խումբով ճոխացած:*

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, կը խնդրուի յարգոյ հայ ժողովուրդէն, այժմէն ապահովել իրենց սեղաններն ու տոմսերը:

Հեռաձայնել.— 28-54-03 եւ կամ ժամը 16էն յետոյ 60-47-18:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	2.500	Ֆր.	մինչեւ	1/4	սիւնակ	
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	1.500	Ֆր.	մինչեւ	1/8	սիւնակ	
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	1.000	»	»	»	»	
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	1.500	»	»	»	»	
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	2.000	»	»		»	
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	1.000	»	»	»	»	
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	1.000	»	»	»	»	
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	500	»	»	»	»	

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազ-դերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Ֆրանսական Համայնք, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 16 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI 16 DÉCEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 8673 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ : Թիւ 4474

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆԵՐԳԱՂԹ ԿԱՄ ՀԱՏՈՒՑՈՒՄ

Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան ընդհանուր ժողովը քանի մը օր առաջ միաձայնութեամբ (80ի դէմ 0 եւ մէկ ձեռնպահ — Իսրայէլ) որոշեց երեք տարի եւս երկարաձգել Պաղեստինի արաբ գաղթականներուն տրուած նիւթական օժանդակութիւնը :

Ինչպէս կը յիշուի, ՄԱԿի աջակցութիւնը վերջ պիտի գտնէր այս տարի, ըստ նախապէս տրուած որոշման, անտանելի վիճակ մը ստեղծելով շուրջ մէկ միլիոն գաղթականներուն համար, որոնք տասնեւմէկ տարիէ ի վեր տուն-տեղ լքած՝ ապաստանած են դրացի արաբական երկիրներու մէջ :

ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղար Տակ Համըրշոլտ անցեալ Յունիս 15ին կազմած էր տեղեկագիր մը, որով կը յանձնարարէր մէկ կողմէ երկարաձգել Նպաստամատոյց մարմնի գործը, միւս կողմէ ջանալ գաղթականները վերջնապէս տեղաւորել այն հիւրընկալ երկիրներուն մէջ, ուր անոնք կ'ապրին ներկայիս : Առաջին պայմանը՝ իբրեւ միջոց իրագործելու երկրորդը :

Այս ծրագիրը ընդունելու պարագային, գաղթականները այլեւս Պաղեստին վերադառնալու եւ իրենց լքեալ գոյքերուն տիրանալու ամէն յոյս պէտք է կտրէին :

Համըրշոլտի առաջարկին դէմ բողոքեցին շահակից արաբ կառավարութիւնները, որոնք Օգոստոսին Այն Սոֆարի (Լիբանան) եւ Սեպտեմբերին Քազապլանքայի մէջ խորհրդաժողով գումարելով զբաղեցան այս խիստ կարեւոր խնդրով, առանց որոշ եզրակացութեան մը յանգելու :

Ամիս մը առաջ, Նոյեմբեր 10ին, ՄԱԿի քաղաքական մասնաւոր յանձնախումբը իր օրակարգին վրայ դրաւ Համըրշոլտի 1959 Յունիս 15ի տեղեկագիրը :

Նպաստամատոյց կազմակերպութեան (ՈՒՆՐՈՒԱ) տնօրէն Տէյվիս յայտնեց թէ ի հարկին նուազագոյն տասը տարի եւս նիւթական աջակցութիւն կ'ընծայէն գաղթականներուն, պայմանաւ որ անոնք վերջնականապէս ձուլուին իրենց այժմու բնակավայրերու ժողովուրդին հետ : Անհրաժեշտ է սակայն աշխատանք ճարել շուրջ 600.000 մարդոց, արաբական երկիրներու մէջ, — առանց նկատի առնելու սահմանները :

ՄԱԿի ընդհանուր ժողովը Դեկտեմբեր 10ին երեք տարի եւս երկարաձգելով Նպաստամատոյցի գործը, կը յանձնարարէ իր «Պաղեստինի Հաշտարար յանձնախումբ»ին, որ նոր ճիգեր կատարէ՝ արաբ գաղթականները իրենց տեղերը վերադարձնելու կամ անոնց հատուցում ապահովելու համար :

«Հաշտարար յանձնախումբ»ին կ'անդամակցին Ֆրանսայի, Միացեալ Նահանգներու եւ Թուրքիոյ ներկայացուցիչները, որոնք միաձայնութեամբ ընդունեցան տրուած որոշումը եւ պիտի աշխատին իրագործել զայն :

Ներգաղթ կամ հատուցում :

Այս եզրակացութեան յանգած է վերջապէս Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը, որ տարիներէ ի վեր կը զբաղի այս հարցով :

Մերձաւոր Արեւելքի մէջ մնայուն խաղաղութիւն հաստատելու համար անհրաժեշտ նկատուած է գոհացում տալ Պաղեստինի գաղթականներուն :

Քանի՛ երկարին տարիները, այնքան կը դժուարանայ ներգաղթը :

Արաբները 1948ի դժբախտ պատերազմէն ի վեր հեռացած են իրենց հայրենի տուներէն : Ոմանք նոր կեանք ու տնտեսութիւն են ստեղծած հիւրընկալ երկիրներու մէջ :

Նոյն ժամանակաշրջանին աշխարհի չորս կողմերէն Հրեաներ եկած եւ տեղաւորուած են անոնց լքած բնակարաններուն մէջ :

Ի՞նչպէս պիտի լուծեն կնճիռը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՔԵՒԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՔՈՒՎ ՏԸ ՄԻՒՐՎԻԼԻ ԲՈՂՈՔԸ՝ ՀԵՐԹԸՐԻ

Մինչ Փարիզի մէջ կը բացուէր Ատլանտեան Ուխտի Արտաքին նախարարներու ժողովը՝ ծանր տարակարծութիւն մը ծայր տուաւ Ֆրանսայի եւ Միացեալ Նահանգներու միջեւ : Ճիշդ այս պատճառով, կը սպասուի որ բուռն վիճաբանութիւններ ըլլան Արտաքին Նախարարներու ժողովին մէջ :

Ուաշինկթընի եւ Փարիզի միջեւ այս վէճը ծագեցաւ հետեւեալ պարագաներու տակ :

Ամերիկեան սպայակոյտի հրամանատար Զօր. Թուինինկ Ատլանտեան Ուխտի Զինուորական Կոմիտէի գաղտնի ժողովին մէջ կարգ մը քննադատութիւններ ըրած է Ֆրանսայի դէմ : Հակառակ անոր որ ժողովը գաղտնի էր՝ ամերիկացի զօրավարին յայտարարութիւնները հասած են մամուլի ամերիկեան գործակալութեան մը գրասենեակը եւ հրատարակուած : Ամերիկեան թերթերը, գործակալութեան հաղորդագրութեանց վրայ հիմնուելով՝ շատ աւելի ծանր բնոյթ մը տուած են կացութեան, ողբերգական ձեւով ներկայացնելով զայն :

Ֆրանսայի Արտաքին Նախարար Քուվ տը Միւրվիլ այս առիթով տեսակցութիւն մը ունեցաւ ամերիկացի իր պաշտօնակիցին՝ Հերթըրի հետ եւ կարգ մը բողոքներ ըրաւ :

Քուվ տը Միւրվիլ նախ զարմացաւ որ ամերիկացի զօրավարին յայտարարութիւնները մամուլի սեփականութիւնը դարձած էին, քանի որ այդ յայտարարութիւնները գաղտնի պիտի մնային : Բողոքեց նաեւ, որ ամերիկեան մամուլը չափազանցած է զանոնք, իրականութեան անհամապատասխան պատկեր մը ցոյց տալով :

Ուաշինկթընի եւ Փարիզի տարակարծութիւնները նոր չեն : Այսուհանդերձ, ըստ Քուվ տը Միւրվիլ, Ատլանտեան Ուխտի զինուորական մարմիններուն մէջ եղած վիճաբանութիւնները, պէտք չէ հրապարակուին :

Երկուշաբթի իրիկուն, Փարիզի ամերիկեան դեսպանատան մէջ հացկերոյթ մը տրուած էր, ի պատիւ Ամերիկայի եւ Ֆրանսայի Արտաքին նախարարներուն : Երկու երկիրներու Պաշտպանողական ու Ելմտական նախարարները, ինչպէս նաեւ Զօր. Նորսթէտ եւ Զօր. Թուինինկ հրաւիրուած էին այս հացկերոյթին :

Միւս կողմէ, Ֆրանսական կարգ մը շրջանակներու կարծիքը այն է, թէ Ուաշինկթընի կառավարութիւնը համաձայն է որ ֆրանքեւամերիկեան տարակարծութիւնները հրապարակուին :

Այս բացատրութեան կը կապեն նաեւ այն պարագան՝ թէ ՄԱԿի Ընդհանուր ժողովին մէջ, Ալժերիոյ հարցին շուրջ եղած քուէարկութեան ընթացքին Միացեալ Նահանգներու ներկայացուցիչը ձեռնպահ մնաց, մինչդեռ կը սպասուէր որ Ամերիկա ափրիկեա-ասիական ծրագրին դէմ քուէարկէ, ինչպէս ըրած էր Քաղաքական յանձնախումբին մէջ :

Արդեօք Միացեալ Նահանգները ժամանակը եկած չե՞ն նկատեր, Ֆրանսայի վըրայ կարգ մը ճնշումներ ընելու համար, — հարց կուտան կիսապաշտօնական նոյն շրջանակները :

ՇՐՋԱԳՏՈՅՏԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵԼՈՎ՝

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ ԱԹԷՆՔ ՀԱՍԱՒ

Յունաստանի մայրաքաղաքին բնակչութիւնը օդակայանէն մինչեւ արքայական պալատ տանող ճամբուն վրայ (12 քիլոմեթր) լեցուած էր՝ ողջունելու համար Միացեալ Նահանգներու Նախագահը :

Միջազգային մամուլի թղթակիցները կը հաղորդեն թէ Աթէնք նման ընդունելութիւն մը չէր ըրած ցարդ, օտար թէ ազգային ոեւէ անձնաւորութեան համար :

Նախագահ Այզընհաուըրի ժամանումը ողջունուեցաւ թնդանօթի 21 հարուածներով : Փոլ թագաւորը, իր տղուն հետ, օդակայան գացած էր Նախագահը դիմաւորելու համար :

Նախագահն ու թագաւորը կարճ ճառեր արտասանեցին, որմէ ետք կառքի մը մէջ տեղ գրաւելով Աթէնք մեկնեցան : Ժողովուրդը կը բացագանչէր Զիթօ Այք (Կեցցէ Այք) : Պաստառներու վրայ խանդավառ արձանագրութիւններ կային, որոնց կարգին՝ «Միջազգային մթնոլորտի մեղմացում» :

Աթէնքի մէջ, բազմաթիւ հետաքրքիրներ կռթնած էին պատի մը վրայ, որ ծանրութեան չդիմանալով՝ փլաւ : 20 հոգի վիրաւորուեցան : Կարգ մը արկածներ եւս պատահեցան. վերջին լուրերու համաձայն՝ 60 վիրաւորներ կան :

Ինչպէս ծանօթ է, Այզընհաուըր Աթէնք գնաց Թեհրան հանդիպելէ ետք, ուր 750 հազար Պարսիկներ խանդավառ ընդունելութիւն մը ըրած էին :

Նախագահը պարսկական Խորհրդարանին մէջ ճառ մը խօսեցաւ, յայտարարելով թէ ամէն գնով պիտի աշխատի ազատութիւնը պահպանել. «մարդկութեան իղձերուն իրականացման համար՝ եթէ չգործակցինք, կրնանք կորսնցնել մեր ազատութիւնը» աւելցուց ան :

Երեքշաբթի կէսօրէ ետք, Նախագահ Այզընհաուըր ամերիկեան ռազմանաւով մեկնեցաւ Թունուզ, ուր տեսակցութիւն պիտի ունենայ Նախագահ Պուրկիպայի հետ :

ՍՓԱՔԻ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Երկուշաբթի օր Ատլանտեան Ուխտի ընդհանուր քարտուղար Փոլ-Հանրի Սփաք մամուլի ասուլիս մը տուաւ Փորթ Տոֆինի նոր ժողովասրահին մէջ, մեծ թիւով միջազգային լրագրողներու ներկայութեան :

Սփաք շեշտեց թէ խաղաղ գոյակցութեան կլիման հետզհետէ աւելի յստակ կը դառնայ աշխարհի մէջ : Այս կացութիւնը պատճառ պիտի դառնայ որ Ատլանտեան Ուխտը նոր հարցերով զբաղի : Հետեւաբար, Ատլանտեան նոր քաղաքականութեան մը սահմանները պիտի որոշուին, թէեւ զինուորական ուժը միշտ անհրաժեշտ կը մնայ :

Բազմաթիւ լրագրողներ, տալ հարցումներու կարգին, արծարծեցին Զօր. Թուինինկի հարցը : Սփաք հետեւեալ պատասխանը տուաւ անոնց. — Ժողովրդավարութեան մէջ, գրեթէ անկարելի է ամէն բան գաղտնի պահել :

Շարունակելով իր պատասխանները, Փոլ-Հանրի Սփաք յայտարարեց թէ Միացեալ Նահանգներու շնորհիւ է որ հաւաքական պաշտպանութեան սիստեմը կանգուն կը մնայ, հակառակ պարագային՝ ոչի՛նչ կարելի էր ընել. «Չեմ կարծեր որ Ատլանտեան Ուխտին մէջ ծանր տարակարծութիւններ գոյութիւն ունին» :

Ընդհանուր քարտուղարը ըսելէ ետք

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳՐԻՒՍԷԼԻ մէջ Պելժիական Քոնկոյի ազգայնական ղեկավարներուն եւ պելժ կառավարութեան ներկայացուցիչներուն բանակցութիւնները վերջացան, կատարեալ ձախողութիւն մը արձանագրելով : «Քոնկօ վերադառնալով պիտի շարունակենք մեր գործունէութիւնը՝ անմիջական անկախութեան տիրանալու համար» յայտարարեցին ազգայնական ղեկավարները՝ Պրիւսէլէն մեկնելէ առաջ :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Վարչապետ Ատընաուըր Ճափոնի Վարչապետ Քիշիի հրաւէրին պատասխանելով յառաջիկայ Մարտին կամ Ապրիլին Թոքիօ պիտի երթայ :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ժողովին մէջ բուռն վիճաբանութիւններ եղան Հասարակաց Շուկայի եւ Ազատ փոխանակութեան Գօտիի հարցերուն շուրջ : Վերջապէս համաձայնութիւն գոյացաւ, որ «Վեց»երու եւ «Եօթ»ներու միջեւ կամուրջ մը պէտք է ձգել :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Համայնավար կուսակցութեան համագումարը տեղի ունեցաւ Նիւ Եորքի մէջ, 222 պատգամաւորներու մասնակցութեամբ : Կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար ընտրուեցաւ Կըս Հէյլ : Ներկայիս Միացեալ Նահանգներու համայնավար կուսակցութիւնը 10.000 անդամ ունի (1945ին՝ 75.000) :

ԹԻՊԷԹԻ մամուլին համաձայն ժողովրդական դիմադրութիւնը կը շարունակուի կարգ մը շրջաններու մէջ՝ համայնավար Չինացիներու «բարեկարգումներուն» դէմ :

ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ լուրերու համաձայն, եգիպտական կարեւոր ուժեր կը կեդրոնացուին սահմանին մօտ, Սինայի մէջ : Ինչպէս ծանօթ է, Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան Նախագահ Նասըր յայտարարած էր թէ արաբական ուժերը Իսրայէլ պիտի մտնեն այն օրը՝ երբ Հրեաները սկսին գործադրել Յորդանան գետի ընթացքը փոխելու իրենց ծրագիրը :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ ձերբակալուեցան Ալժերիոյ Ազատագր. Ճակատի վեց անդամները, իսկ ուրիշ մըն ալ ձերբակալուեցաւ Լիոնի մէջ :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ անցեալ շաբթուան ընթացքին (Դեկտեմբեր 5 – 11) սպաննուած են 368 ըմբոստներ եւ գերի ինկած 162 ուրիշներ : 367 զէնքեր գրաւուած են : Բանակը կորսնցուց 43 զինուորներ : Ամէնէն բուռն բախումները եղան Ալժերուայի, Օրանի եւ Սահարայի մէջ :

ՖՐԷԺԻՒՍԻ մէջ նպաստաւոր օդի շնորհիւ կարելի եղաւ աշխատանքները շարունակել : Ամէն օր նոր զոհեր կը գտնուին աւերակներու եւ ցեխերու տակէն : Ցարդ գտնուած են 327 դիակներ, որոնց 22ին ինքնութիւնը կարելի չէ եղած ճշդել : Տակաւին 103 կորսուածներ կան :

ՍԱԿԱՐԱՆ (Դեկտեմբեր 14) — Ձոյլ ոսկի 561.500, Նափոլէոն 3580, անգլ. 4630, զուից. 3480, թղթադրամ (զուգահեռական շուկայ) տոլար 491, սթերլին 1380, զուից. 114.50, պելժ. 9.75, մարք 118 :

ՄԱԿԱՐԻՈՍ արք. կիպրական Հանրապետութեան Նախագահ ընտրուեցաւ ինչպէս կը նախատեսուէր : Միակ հակառակորդ թեկնածուն էր՝ համայնավար Քլէրիտէս :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեցին Տէր եւ Տիկին Մարկոս Քէշիշեան (Ուաշինկթընէն), որոնք երկար շրջապտոյտ մը կատարելէ ետք Միջին Արեւելք եւ Եւրոպա, Ամերիկա կը վերադառնան այսօր Չորեքշաբթի :

× Տիկին Մաստթեան որ երկու տարի Անգլիա անցնելէ յետոյ Թեհրան վերադարձաւ :

ԳՐԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐ

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Քիչ մը աւելի հինցած կէս դար մըն է թաւալած այդ օրերուն վրայ, երբ, քննադատի եւ ուսումնասիրողի պատմուճանը ուսերուն վրայ նետած, հրապարակ իջան կարգ մը գրիչներ, դիրք բռնեցին՝ խաչակրութիւն մղելու համար դեռատիթիթ եւ քնքուշ բանաստեղծի մը հանդէպ :

Գաղտնի՞քը: Հազիւ թէ նո՛րեկը իր տաղանդին եւ արուեստին շողագեղ լուսարձակները կը սեւեռէր հայ բանաստեղծութեան ուղիներուն վրայ, ան արդէն՝ վստահ, տեւական եւ տիրական քայլեր կ'առնէր հոն, շուարումի մատնելով խաչակրութեան ասպետները:

Պատճա՞ռը այս խլրտումին: Որովհետեւ ըստ իրենց՝ «առանց երկմտութեան եւ վարանողական դեղեւումներու, պէտք է ըսել թէ բանաստեղծութիւնը, զոր կը փորձէ Մեծարենց եւ որուն փողահարութեան է նուիրուեր ոդեւին, անիմաստ ղաւանցական ճիգ մըն է, ապարդիւն ոգորում մը, որ իմաստ եւ արժէք չունի»: Դարձեալ ըստ իրենց՝ «պէտք է մաքառիլ այդ կեղծ արուեստին միքրոպը վանելու, արգիլելով անոր մուտքը եւ սպրդումը մեր բանաստեղծութեան անարիւն (ընդգծումը իմ կողմէ) երակներուն մէջ, ուր կրնայ անդարմանելի աւերներ գործել, փտախտարակ համաճարակի մը թոյնը կաթեցնելով հոն»:

Աւելցուցէք մտածումի ու ըմբռնումի այս վիժումներու վրայ, հակակրութեան կիրքը որ տէր էր դարձած կարգ մը խմբագիրներու եւ հրապարակագիրներու, դուք կ'ունենաք այն անորակելի երեւոյթը որ կը սարքուէր տաղանդաւոր բանաստեղծին շուրջը:

Բարեբախտաբար, իրականութեան մէջ, Միսաք Մեծարենց կուգար գիտակցութեամբ եւ վստահելի միջոցներով՝ ներարկել նոր սաղմ, նոր լունչ, հետեւաբար կենդանութիւն ներշնչել, իրենց իսկ միամտաբար խոստովանած անարիւն բանաստեղծութեան երակներուն մէջ :

Վաւերական եւ ինքնատիպ բանաստեղծի բոլոր յայտնութիւններով օժտուած, Մեծարենց իր առաջին քերթուածներուն մէջ իսկ, պայծառօրէն կը ներմուծէր ժամանակին քանդիչ յարձակումներուն դիմագրելու եւ դիմանալու՝ անժխտելի արժէք մը, արուեստ մը, ուժ մը :

Երկար տարիներէ յետոյ, այսօր ալ իր բանաստեղծական վաստակը կանգուն է բարձրաբերձ լերան նման անխորտակելի, եւ հմայիչ գեղեցկութեամբ փայփլուն : Իսկ ինք, յաւերժական դէմք մը, հայ բանաստեղծութեան անմահներու Պանթէոնին մէջ, երիտասարդ ճակատը դափնիներով պսակուած ... :

Դարձեալ նոյն խումբը՝ աննշան բացակայութեամբը քանի մը հոգիներու, բանաստեղծութեան էութեան դրեթէ անտեղեակ, հարուստ վանկերով ոտանաւորներու, թաւշահուպ ժանեակներու եւ մարմներգներու շայանքներէն դիւրայոյզ, քանի մը տարիներէ յետոյ, կը սարքէ նոյն անորակելի խաչակրութիւնը ուրիշ տաղանդաւոր բանաստեղծի մը հանդէպ : Այս անգամ, նոյնուկ ունենալով Շիրվանզադէն՝ իրենց փայլատակութիւնները, չանթահարութիւնները Դանիէլ Վարուժանի դէմ կեդրոնացուցած ...(*) :

Այսօր, Դ. Վարուժան եւս, մշտադալար դափնիներով պսակուած՝ նոյն Պանթէոնին մէջ, յաւիտենական դէմք մըն է, հպարտօրէն ուսերուն վրայ կրելով յաւերժական այդ տաճարին անխախտելի հիմերէն՝ իր բաժինը ... :

Կէս դար մը յետոյ, խաչակիրներու այդ խումբը կազմող անձնաւորութիւններէն՝ իբրեւ գրական վաստակ, ի՞նչ մնացեր է տարիներու փաղաղիչ յարձակման դիմադրող : Ըսենք, հազիւ փանաքի շուք մը, ջրսելու համար՝ ոչինչ ... :

×

Միսաք Մեծարենց մեր լաւագոյն քնարերգակներէն է (շատ ցանցառ), եթէ ոչ լաւագոյնը : Իր սիրազեղ ու բաց սրտով, մտածումի բարձրաթռիչ թաւալումներով, հոգեկան ազնիւ ու ներդաշնակ լաւատեսութեամբ, խելայեղօրէն բնութեան գեղեցկութիւններու փարած՝ հնչեցուցած է իր քնարին թելերը, մատներու այնպիսի ճկունութեամբ ու քնքուշութեամբ որ անոր երգերը կարծես ըլլային անանուն ու անրջական թռչունի մը դայլայլը, գեղերուան ու ցերեկուան խորհուրդներէն արբշիռ ....

(*) Այս առնչութեամբ՝ ուրիշ առիթով :

Էութիւնը կարծես հայելին էր բնութեան շարժուն ու խաղաղ բոլոր երեւոյթներուն: Լուսաւորող երկինքներէն, անհպելի բարձունքներէն՝ բնութիւնը զտեր էր հոն՝ անոր ապրումներուն մարդկայնութիւնը եւ երազներուն վեհութիւնը :

Բնութիւնը օժտած էր զայն շնորհով մը որով կ'երկնուէր բանաստեղծութիւնը՝ թանկագին քարի մը նման, որուն բազմաթիւ երեսակներէն յաւիտենական ճըշմարտութիւնները կ'արտացոլան : Թանկագին քար մը որ չի մաշիր ժամանակի քանդիչ յարձակումներուն տակ :

Մեծարենցի տաղանդին նրբութիւնն ու արժէքը կը շեշտուին, նաեւ, իր ներաշխարհին ինքնաբաւ հարստութեամբը: Ինծի համար միակ քնարերգակը որ իր ստեղծագործութիւնները պաշտպանած է եւ զանոնք վահանած՝ արտաքին բոլոր ազդեցութիւններու դէմ :

Քնարերգութիւնը՝ բանաստեղծական յաւիտենական երրորդութեան գլխաւորն է եւ ամէնէն յանկուցիչը: Անով՝ հաղորդականութիւնը կ'աշխուժանայ եւ յուզականութիւնը կը հասնի իր գագաթնակէտին: Ճիշդ այս մթնոլորտին մէջ բանաստեղծութիւնը կը դառնայ կեանքին հարազատ մէկ երեսակը :

Հետեւաբար, թաքուն այս շնորհին պատճառաւ Մեծարենցի բանաստեղծութիւնը տարիներ յետոյ իսկ, կը ցոլացնէ եւ կը ցուցադրէ կեանքին գալիք շրջաններուն մէջէն ապահով եւ անեղծ անցնելու հաւաստիքը : Ոչ ալ, իր ստեղծագործութիւններուն մէջ, կրնանք նշմարել՝ նոր պայմաններու, նոր ըմբռնումներու, նոր յուզականութիւններու, իրական կամ խաբուսիկ որեւէ նսեմացնող, մշուշապատող թերութիւն մը, տկարութիւն մը: Քանզի անոր վաստակը ազնուութեան, գեղեցկութեան եւ բարութեան աղբիւրներէն ժայթքած է: Անոր արուեստը ունի ծաղիկի մը նուրբ պարզութիւնը եւ կատարելութիւնը, ինչպէս նաեւ, հաղորդականութիւնը կանխելու համար՝ քնարական զմայլանք, ձեւի եւ արտայայտութեան կշռոյթ, մէկ խօսքով բոլոր տարրերու համայնչ ընդելուզում :

×

Այսօր, առանց վարանումի կրնանք ըսել թէ, շատոնց դադրած են՝ վրիպած եւ աննպաստ քննադատութիւնները Մեծարենցի բանաստեղծական վաստակին դէմ : Հիմա ոեւէ մէկու մը համար յանդգնութիւն պիտի ըլլայ այդ ոգիով եւ ուղղութեամբ փորձ մը կատարել եւ ծիծաղելի չդառնալ նոյն հետայն: Ինչպէս եղան անցեալին մէջ անոնք որ փորձեցին :

Դժբախտաբար, վերջերս ուշադրութիւնս գրաւած է, կարգ մը քննադատներու, հանգամանօրէն գրողներու եւ պատահական գրիչ շարժողներու՝ գնահատական յօդուածներու պոռթկումին մէջ, երեւոյթ մը որ տակաւ կը դառնայ աւելի վտանգաւոր քան որեւէ անհիմ եւ չարամիտ քննադատական խծբծում, Միսաք Մեծարենցի դիմագիծը աղօտող :

Այդ օրինակ գրութիւններու մէջ, յաճախ կը ցցուի սխալ վերագրումներու, թիւր ըմբռնումներու, բանաստեղծութեան հետ որեւէ կապ չունեցող խճողումներու գոյութիւնը :

Մեր իրականութեան մէջ, բանաստեղծները՝ մանաւորապէս անոնք որ որոշ տաղանդով մը օժտուած են, միշտ ալ տառապած են, սխալ ըմբռնուած են, եւ յաճախ տուժած՝ իրենց կոչումին անյարմար եւ անփորձ այդ դասակարգի գրողներու ձեռքերուն տակ :

Հերկ ու Ցան (*) վերնագրով, Յուսաբերի մէկ խմբագրականին մէջ հետեւեալ տողերը կը բացատրեն եւ կը հաստատեն ինչ որ կ'ուզեմ շեշտել այս վերլուծումով :

(*) Տես Յառաջ՝ թիւ 8388 :

« Կը մնայ դեռ քննադատութիւնը: Լաւագոյն պարագային՝ գրական քրոնիկ է մեզի տրուածը, գրական քննադատութիւն անունին տակ:»

Թերեւս բացառութիւններ կան վերոյիշեալ դառն ճշմարտութիւնը մեղմացնող: Դժբախտաբար անբաւական են մատնանշուած երեւոյթին մէջ անոնց պատասխանատուութիւնը անգիտանալ կամ անտեսել :

Հետեւաբար ներկայ վերլուծումիս բուն նպատակն է անդրադառնալ մանաւորապէս այդ սխալ վերագրումներու, թիւր ըմբռնումներու եւ տրամաբանութենէ զուրկ եզրակացութիւններու վրայ:

1934ին, երկու բանաստեղծներու՝ Ալազանի եւ Վ. Նորէնցի պատրաստած ծրագրին համաձայն, Երեւան, Հայ Պետական Հրատարակչականը լոյս ընծայեց Միսաք Մեծարենցի՝ ստեղծագործութեանց լիակատար հաւաքածոն: Դժբախտաբար, լրջութենէ զուրկ պատճառաբանութեանց վրայ յենած, կարգ մը շատ կարեւոր գրութիւններ դիտումնաւոր կերպով վերցուած են այդ ամբողջութենէն :

Գիրքը բաժնուած է երեք գլխաւոր գլուխներու: Առաջին գլուխը իբրեւ յառաջաբան եւ վերլուծում, ստորագրուած Ալազանի եւ Վ. Նորէնցի կողմէ (1933), կը կրէ Միսաք Մեծարենցի կեանքն ու ստեղծագործութիւնը, անուանումը : Յետոյ կուգան իր բանաստեղծութիւնները, արձակ գրութիւնները եւ թարգմանութիւնները, վերջանալու համար՝ Մեկնաբանումներ եւ ծանօթութիւններ կոչուած երրորդ գլուխով :

Իբրեւ վերլուծում եւ քննադատութիւն հրամցուած առաջին գլուխը՝ շարադրուած է հապճեպով: Կը գտնենք հոն խճողում մը՝ սխալ վերագրումներու, թիւր ըմբռնումներու եւ բանաստեղծութեան էութեան հետ որեւէ կապ եւ յարակցութիւն չունեցող մտածումներու :

Այս կերպով, Մեծարենցի վաստակը եղծուած է հոն: Հետեւաբար աղօտած է միանգամայն բանաստեղծին դիմագիծը: Զարմանալի է երկու ծանօթ բանաստեղծներու անփորձութիւնը եւ տարօրինակ վերաբերումը մեծ ու տաղանդաւոր բանաստեղծի մը հանդէպ, մանաւանդ, երբ զայն նոր սերունդներու ուշադրութեան կը հրաւիրեն :

Կը տատամսիմ այս անբնական երեւոյթը վերագրել՝ հանգամանօրէն վերլուծելու անկարողութեան : Թերեւս ալ եղած է դիտումնաւոր, տիրող գաղափարական ճնշումներու հետեւելու, պարտականութեան եւ պարտադրութեան գլուխ ծռելու համար: Ինչ ձեւով ալ կը ներկայանայ ան մեզի, գրական նաւաբեկութիւն մըն է նաւապետներու անփորձառութեան պատճառաւ :

Դժբախտաբար, կատարուած մեղանչումներու հետեւանքը հոս չի դադրիր: Անկէ կը բխէ սփիւռքի դուռներն ալ, եւ հոն, քննադատներ, հանգամանօրէն գրիչ շարժողներ, կ'իւրացնեն այս բոլորը, իրենց կողմէն նաեւ, կը բարդեն ուրիշ սխալ վերագրումներ եւ ըմբռնումներ՝ թութակներու նման կրկնելով զանոնք՝ առանց անդրադառնալու, առանց լուրջ քննութեան ենթարկելու կատարուածը :

Անոնցմէ ոմանք, — գրականութիւնը զարգացնելու մտահոգութեամբ (*) քառորդ դար յետոյ, բառ առ բառ կը հրամցնեն նոյն բաները ընթերցող հասարակութեան: Տեղքայլի այսքան վրդովիչ վիճակ մը կարելի չէ երեւակայել: Իրականութիւնը այս է դժբախտաբար : Ահա թէ ուր հասած է այսօր, հայ քննադատութիւնը ... :

Մեկնաբանումներ եւ ծանօթութիւններ կոչուած բաժանումին մէջ կը գտնենք՝ Ծիածանի, Նոր Տաղերու, Քերթուածներու, Բարախումներու, Թարգմանութիւններու եւ յօդուածներու մասին ընդհանուր դիտողութիւններ : Ինչպէս նաեւ Մատենագրական Աղբիւրները, Բառարանը եւ Նիւթերու ցանկը :

Յաջող աշխատանք մըն է եւ արժանի գնահատանքի: Կայ հոն՝ ապագայ արուեստագէտը եւ իր կոչումը արժեցնող քննադատի մը համար ինչ որ պէտք է : Միւսը Մեծարենցի վաստակը, արժանավայել կերպով վերլուծելու եւ ներկայացնելու, զերծ սխալ վերագրումներէ, թիւրըմբռնումներէ եւ պարագայական ենթարկումներէ մաքրուած :

ԶԱՐԵՀ ԳԱԶԱՋԵԱՆ

(1)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐԸ

ՎԱԼԹԵՐ ԻՒԼՊՐԻԽԹ

ԿՐԵՄԼԻՆԻ ԽԱՄԱՃԻԿԸ ԵՒ ԻՐ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ ՍԱՐՍԱՓԸ

«ՄՕՐՈՒՍԱՒՈՐԸ» — ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՊԱՏՈՒՀԱՍԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մոսկուայի այս ծառային քաղաքական գործունէութեան տեւականութիւնը կը բացատրուի իր տէրերուն հանդէպ ցոյց տուած հնազանդութեամբ : Դիւրագրգիռ եւ կոպիտ իր ստորադասներուն հանդէպ, Կրեմլինի տէրերուն առջեւ ամէնէն աւելի խոնարհն է: Իր վերելքին առաջին օրերէն 1920էն 1930, ընկերները կը հաստատէին իր «յարմարելու» զարմանալի կարողութիւնը: 1941ին իր նենգամտութեամբ, դարձեալ առաջին կարգերու վրայ էր, երբ պատերազմական գերման գերիները հաւատափոխելու խորհրդային ծրագիրը մէջ տեղ դրուեցաւ, յետոյ գլխաւոր դիրքը գրաւեց Մոսկուայի կողմէ կազմուած «Ազատ Գերմանիոյ ազգային կոմիտէին» մէջ :

Վերջապէս 1945ին եղաւ գերման համայնավար կուսակցութեան առաջին քարտուղար, ինչ որ զինքը դարձուց արեւելեան Գերմանիոյ Սթալինը :

Անկէ ի վեր այս անձը չէ դադրած հողմացոյցի պէս դառնալէ Մոսկուայէն փչող հովերուն ուղղութեամբ : Օրինակի համար 1956ին Խրուշչեւի հակասթալինեան քաղաքականութեան միջոցին ճառ մը արտասանեց Սթալինի. «քննադատական ոգիի պակասը» ծաղրելով երբ երեսուն տարի անոր ոճիրներուն ամէնէն ջերմ փառաբանողը եղած էր:

1953ին Արեւելեան Գերմանիոյ ըմբոստութեան ատեն հազարաւոր ցուցարարներ պոռացին «մօրուսաւորը դուրս» : Խորհրդային դեսպանը մեղադրեց Իւլպրիխթը որ չէ տեղեկացուցած Կրեմլինի այս ժողովրդական դժգոհութեան ծաւալը, հաւանական է որ Ռուսիա մտածէր իրեն տեղ ուրիշ մը նշանակել: Բայց Իւլպրիխթ իր ճարպիկութիւնը ցոյց տուաւ հաւատալով որ իր մեկնումը ըմբոստներու համար մեծ յաղթանակ մը պիտի նըկատուի, ու այսպէսով ազատեց իր գլուխը վիզին շուրջ անցնելիք խեղդակապէն:

1945ին Իւլպրիխթի «Երիտասարդներու խումբէն» ամէնէն կրտսեր անդամը Վոլֆկանկ Լէոնհարտ քանի մը տարի առաջ խզեց իր կապերը համայնավարութեան հետ եւ հրատարակեց կենսագրական մը «Յեղափոխութեան զաւակը» անունով: Այդ գիրքին մէջ կը յիշէ իր նախկին մեծաւորին կազմակերպչական բացառիկ կարողութիւնը, անօրինակ յիշողութիւնը, ճարտարութիւնը՝ նախատեսելու բոլոր փոփոխութիւնները կուսակցութեան շարքերուն մէջ եւ անընկճելի կորովը :

Մարմնապէս դիմանալու իր տարօրինակ ուժով՝ Իւլպրիխթ դաժան կեանք մը կը պարտադրէ իր գործակիցներուն : Օրը տասնըութ ժամ աշխատիլը սովորական բան մըն է իրեն համար:

Մոսկուա իր աքսորի ընկերները, մինչեւ այսօր ալ դէմքերնին կը խոժոռեն երբ յիշեն, առտուան 9էն մինչեւ յաջորդ առաւօտ ժամը 4 տեւող իր դասախօսութիւնները, երբ Իւլպրիխթ կը վիճէր անընդհատ մինչեւ որ ընդունիլ տար իր տեսակէտները յոգնութենէ պարտասած բոլոր ներկաներուն: Ապշեցուցիչ յիշողութիւն մը կ'օգնէր իրեն գոց գիտնալու կուսակցութեան հարիւրաւոր անդամներուն կատարեալ արձանագրութիւնները : — Երբ Արեւելեան շրջանին մէջ հաստատուեցաւ վարչապետութիւնը եւ աշխատանքի եւ ընկերային գործերու նախարարութիւնները, Իւլպրիխթ մէկ ժամուան մէջ նշանակեց բոլոր բաժիններու վարիչները եւ իրենց օգնականները, մինչեւ կառատուններու պատասխանատուները, քառասունի չափ մասնայատուկ պաշտօններով :

Տուն տուաւ անուններու եւ հասցէներու երկար շարք մը, չմոռնալով աւելցնել իւրաքանչիւրին առաւելութիւնները եւ տկար կողմերը :

Ամէն անոնք որ կը ճանչնան Իւլպրիխթը կը հաստատեն Լէոնհարտի ըսածները մանաւորաբար անոր զգացողութեան մասին : « Ամէն մարդու հետ սառն է,

բարեկամ չունի եւ հոգն ալ չէ ունենալու համար :

Այս պարագային ոչ ընդհանուր ոչ անհատական առաջարկներ չպիտի տեսնուէին հոն...

Այս պաղութիւնը որ գինքը աշտարակին բարձրութեան վրայ մնալուն կ'օգնէ ի վերջոյ կրնայ . քաղաքական գլխի վայր անկումի մը պատճառ ըլլայ , որովհետեւ անձնապէս չէ գիտցած կողմնակիցներ ունենալ կամ հաւատարիմներ կուսակցութեան ծոցին մէջ : Բացարձակապէս անկարող է ունկնդիր բազմութիւնները խանդավառել :

„Ամբարտաւանութեան ուրիշ մէկ տըկար կողմն է այս « սառնարանի գլխանոցին» :

Ով որ պզտիկ մը կը վիրաւորէ իր արժանապատուութիւնը պէտք է աչք առնէ անոր նկարագրին վրէժխնդիր հետեւանքները : Արեւելեան Գերմանիոյ շաբաթաթերթերէն մէկը համարձակած էր կատակի ձեւով իր կաղանդի աւանդական մաղթանքներու մէջ ըսել .«... Գրասեղանրս ազատել իր վրայ դիզուած բոլոր թուղթերէն եւ սակառը նետել» : Դժբախտաբար ծաղրանկարիչը լրագրողին ձեռքին մէջ դրած էր Իւլպրիխթի նկարը այդ բոլոր նետուելիք թուղթերուն մէջ : Պատասխանատուն անմիջապէս ճամբուած էր :

1957ի Դեկտեմբերին, արտաքին քաղաքականութեան մասին եղած բուռն վիճաբանութեան մը ընթացքին Արեւելեան Գերմանիոյ տնտեսական նախարարը Կերհարթ Ցիլլեր համբերութիւնը կորսնցնելով՝ գոչեց .— « Երբ մենք բոլորս, աքսորման կայաններու մէջ էինք, ընկեր Իւլպրիխթ դուք ճառ կը խօսէիք Ռուսիոյ մէջ : Միշտ ապահովութեան մէջ եղած էք» :

Իւլպրիխթ անխռով պատասխանեց .

— Երբեք պիտի չմոռնամ , ընկեր Ցիլլեր , ինչ որ հիմա ըսիք : Աւելի ուշ կը խօսինք այդ մասին :

Առիթ չեղաւ այդ մասին խօսելու, որովհետեւ Ցիլլեր տուն վերադարձին ատրճանակը պարպած էր գլխուն :

Ինչո՞ւ զարմանալ որ անկէ ի վեր ոչ մէկ ընդդիմութիւն կրնայ գոյութիւն ունենալ կուսակցութեան վերին շարքերուն մէջ մօրուաւոր բռնակալին դէմ :

Ապասթալիզմի ակիզբը Կարլ Շիրտեվան որ կեդրոնական կոմիտէէն հեռացուած էր Իւլպրիխթը դիտել տուաւ Խրուշչեւի :

— Դուք ձեր Բերիան հրացանազարկ ըրիք , բայց գերման Բերիան տակաւին կը մնայ մեր կուսակցութեան գլուխը :

Խրուշչեւ պատասխանած է .

— Իւլպրիխթ առաջնակարգ լարախաղաց մըն է քաղաքականութեան մէջ : Բայց սպասեցէք քիչ մը անոր կարգն ալ կուգայ :

Գերլինի տագնապը վերանորոգեց այս բռնակալին ժամանակաշրջանը : Խրուշչեւ գիտէ որ գերման համայնավար կուսակցութեան մէջ ոչ ոք Իւլպրիխթի մաքիավելական յամառութիւնը ունի , գիտէ որ ոչ ոք կարող է աւելի երկար խօսիլ եւ աւելի անուշութեամբ սպասել , հակառակորդի մը դիմադրութիւնը : Եւ եթէ պէտք ըլլայ բանակցիլ Գերմանիոյ երկու կէսերուն հետ Իւլպրիխթի յարձակողական եւ անընկճելի նկարագիրը թանկագին աթոռ մըն է :

Ուրեմն այս անձին բախտը այսօր մեծ չափով կապուած է Արեւելեան Պերլինի հետ : Այս ազատութեան եռուն ովասիսը — այս միշտ բաց դուռը ուրկէ Արեւելեան Գերմանները կրնան յուսահատութենէ փախուստ տալու , կը մնայ գլխաւոր արգելքը իր մեծ ճակատագրին իրականացման, արեւելեան Գերմանիոյ ամբողջական խորհրդայնացման :

Թ. Ա. Թ.

ԱՆՀԵՏԱՑՈՂ ԴԷՄՔԵՐ

ԳԵՂԱՄ ԳԱՎԱՖԵԱՆ

Զուիցերիոյ մէջ իր մահկանացուն կընքած է Պոլսոյ Նախկին Կեդրոնական վարչութեան ատենապետ Գ. Գեղամ Գավաֆեան :

Գ. Գավաֆեան եղած էր անհատականութեան տէր , մտաւորական , բազմակողմանի պաշարով օժտուած դէմք մը , որ երիտասարդ տարիքէն իսկ ի յայտ բերած էր ուսուցչական եւ վարչական կարողութիւններ :

Գեղամ Գավաֆեան, զաւակն էր համբաւաւոր Թուաբանագէտ Գարեգին Գավաֆեանի եւ ծնած էր Սկիւտար՝ 1888ին : 1905ին աւարտելէ յետոյ Պէրպէրեան վարժարանը, մեկնած էր Փարիզ , ուր հետեւելով ճարտարագիտութեան , չրջանաւարտ եղած էր 1910ին : Ա. ընդհանուր պատերազմի վերջաւորութեան մօտ, 1917ին, հազիւ 29 տարեկան, գիտական պաշարով ու երիտասարդական աշխոյժով լեցուն, ստանձնած է Կեդրոնականի տնօրէնութիւնը, զոր վարած է մինչեւ 1927 :

Իբրեւ ուսուցիչ, իր դասաւանդութիւններով — ուսողութիւն, բնագիտութիւն, իմաստասիրութեան պատմութիւն — լաւագոյնս պատրաստած է իր սաները, որոնցմէ ստուար թիւ մը առիթն ունեցած են արժանաւորապէս ներկայացնելու Կեդրոնականը՝ օտար հորիզոններու միջազգային չափանիշերով կրթական հաստատութիւններու մէջ :

Ողբացեալը զանազան չրջաններու ուսուցչական պաշտօններ վարած է Պէրպէրեան, Մխիթարեան, Էսաեան, Պէզազեան, Հայուհեաց, Դպրոցասէր, Նիկողոսեան, Հինդլեան վարժարաններու մէջ , ինչպէս նաեւ Ռոպերթ քոլէժի ճարտարագիտական ճիւղին մէջ :

1910էն վերջ եղած է ճարտարագէտ Պուրսայի Նահանգին, իսկ 1911ին, Պոլսոյ քաղաքապետութեան ուսումնասիրական ճիւղի պետ :

1913 – 14ին՝ Սոսիէթէ տէ Ռուբ ընկերութեան Պոլսոյ ճարտարագէտ, կարեւոր դեր կատարած է կրագիւսի ընկերութեան մէջ, 1922էն սկսեալ, որպէս կառուցանող Զէյթին Պուրնուի, Գարթալի եւ Տարըճայի գործարաններուն (որոնք Թուրքիոյ մեծագոյն գործարաններն են) եւ 1944էն 1952 պաշտօնավարած է նոյն հաստատութեան մէջ, որպէս վարչական ժողովի անդամ : Որպէս ճարտարագէտ Պոլսոյ մէջ կառուցած է բազմաթիւ շէնքեր :

Իր ազգային կեանքը եւս եղած է բեղուն եւ վարած է բազմաթիւ ազգային պատասխանատու պաշտօններ : 1918–22ի չրջանին եղած է ատենապետ Ուսումնական Խորհուրդի , անդամ Արմաշի դիւզանտեսական վարժարանի խնամակալութեան : Վ. Թէքէեանի, Ց. Օշականի , Շ. Պէրպէրեանի եւ Կ. Զարեանի հետ հրատարակած է « Բարձրավանք »ը : Յօդուածներ ստորագրած է պարբերաթերթերու եւ Ազգ. Հիւանդանոցի տարեգիրքերու մէջ. հեղինակած եւ հրատարակած է նաեւ կարեւոր աշխատասիրութիւններ :

Գ. Գավաֆեան եղած է Կեդրոնականի այն տնօրէններէն, որոնք իրենց անունով չրջաններ ստեղծած են Կեդրոնականի պատմութեան մէջ :

Երկար չրջան մը համայնքային պաշտօններէ հեռու մնալէ ետք, երբ վերջ գտաւ Արսլանեանական տագնապալի չրջանը եւ համայնքը արտօնուեցաւ ժողովրդային ընտրութեամբ վերակազմել Ներկայացուցչական Ժողովը եւ ձեռնարկել Պատրիարքական ընտրութեան՝ 2 Դեկտեմբեր 1950ին, եղաւ Ընդհանուր Ժողովի Մայր Դիւանի Ատենապետ եւ ձեռնհասօրէն վարելով ընտրութեան գործերը, իր անհատականութեան եւ փորձառութեան չնորհիւ եղաւ գլխաւոր դերակատարը այդ ժողովին եւ մեծ կարգապահութեամբ տեղի ունեցան ընտրութիւնները, որոնք վերջ գտան Գարեգին Արք. Խաչատուրեանի ընտրութեամբ :

Գ. Գավաֆեան նոյն ժողովին կողմէ անդամ ընտրուեցաւ առաջին Կեդր. վարչութեան եւ Դեկտեմբեր 5ին, վարչութեան առաջին նիստին, ներկայ 11 ժողովականներու 10 ձայնով ընտրուեցաւ վարչութեան ատենապետ : Երկու տարի վարելէ յետոյ համայնքային գործերը , երբ վերջ գտաւ պաշտօնավարութեան օրինական չրջանը, հրաժարեցաւ այդ պաշտօնէն : Աւելի վերջ եղաւ Ատենապետ Ս. Խաչ Դպրեվանքի Խնամակալութեան եւ հակառակ իր յառաջացեալ տարիքին եւ առողջական վիճակին, մօտէն հետաքրքրուեցաւ համայնքային գործերով եւ չատ անգամ եղաւ գլխաւոր խորհրդատու զանազան համայնքային հարցերու մէջ :

Իր մահով , մեր ժողովուրդը կը կորսնցնէ վերջին չրջանի օժտուած եւ զարգացած մէկ զաւակը, իսկ Պոլսահայ համայնքը՝ կարեւոր ղեկավար մը :

ԲԱՑՈՒՄ՝ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ

Բերիոյ Թեմի առաջնորդ Ղեւոնդ արքեպիսկոպոս, ընկերակցութեամբ Զարմայր քահանայ Հինտոյեանի, Նոյեմբեր 14ին Հալէպէն ժամանեց Տէր Զօր, Նահատակաց Յուշարձանի բացումը կատարելու :

Սրբազան Հայրը , երեկոյեան ժամերգութենէն ետք, հայ եւ օտար բազմաթիւ անձերու այցելութիւնը ընդունեց :

Յաջորդ օրը, Սրբազան Հայրը, որ պատարագիչն էր, զգեստաւորուած, երգեցիկ խումբին կողմէ առաջնորդուեցաւ Նահատակաց Յուշարձանին առջեւ : Նահատակներուն համար աղօթելէ ետք, բացաւ Յուշարձանին սեւ վարագոյրը : Կարելի չէ նկարագրել յուզումնալից տեսարանը : Սրբազան Հայրը հազիւ կրցաւ ինքզինք զսպել եւ չարունակել աղօթքը : Իսկ ներկաներ արցունքով աչքերով հետեւեցան արարողութեան, իրենց աչքերուն առջեւ պատկերացնելով ահաւոր օրերը :

Յուշարձանին առջեւ կատարուած եկեղեցական արարողութենէն ետք, պատարագիչ Սրբազանը բարձրացաւ Մայր Սեղան եւ Ս. Պատարագը չարունակուեցաւ ներդաշնակ երգեցողութեամբ :

Պատարագին ներկայ էին համայնքներու հոգեւոր պետեր եւ ներկայացուցիչներ, որոնց վրայ խոր տպաւորութիւն ձգեց հայկական Ս. Պատարագը :

Պատարագի աւարտումին, եկեղեցական թափօրը յառաջացաւ դէպի Յուշարձանը, ուր Սրբազան Հայրը վեր առաւ Ապրիլեան Նահատակներուն զոհաբերութեան ոգին, աղօթեց եւ մաղթանքներ ըրաւ հայ ժողովուրդի բարօրութեան համար : Ապա կատարուեցաւ յուզիչ հոգեհանգիստ :

Առաջնորդ Սրբազան Հօր կարգադրութեամբ Հալէպի մէջ կատարուեցաւ հանգանակութիւն, որուն մասնակցեցան առաւելապէս ազգային վարժարաններու ուսուցիչներ եւ աշակերտներ :

Յուշարձանը շինուեցաւ Հալէպի մէջ եւ հաստատուեցաւ Տէր Զօր, 1959 Սեպտեմբեր 1ին :

Ամէն տարի Ապրիլ 24ի մօտիկ օր մը, Ս. Պատարագ եւ հոգեհանգիստ պիտի կատարուին Տէր Զօրի Նահատակաց Յուշարձանին առջեւ :

Առաջնորդ Սրբազանը Տէր Զօրի մէջ այցելեց տեղւոյն Նահանգապետին, քաղաքապետին եւ կրթական տնօրէնին եւ անոնց հետ սիրալիր տեսակցութիւն ունեցաւ :

«ԱՐԵՒԵԼՔ»

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲԺԻՇԿ, բժշկական եւ առողջապահական ամսաթերթ, Դեկտեմբեր 1959, Պէյրութ, Լիբանան :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (76)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Զ.

ՏՈՔԹՈՐԸ

Քանի մը հեղ դող եկաւ, դրան ետին աղմուկ մը լսելով. բայց հանըմն էր, որ, անձկալից, անհամբերութենէ կրծուած , կուգար տեղեկանալ կացութեան մասին :

Անոր նչանակի հարցումին Խաչօ դըլխովը չէ կ'ըսէր հեռուէն, ու հանըմին կանանչ նայուածքը, խոժոռ, Թունաւոր, անդիմադրելի, պահ մը սեւեռուած կը մնար հէք սպասաւորին վրայ, այնքան սպառնական, յանդիմանալից որ իբր Թէ անիկա ըլլար պատճառը եթէ հիւանդներ չէին ներկայանար տոքթորէն առողջութիւն, կեանք խնդրելու :

Արչակ պտըտեցաւ , պտըտեցաւ իր սենեակներուն մէջ. անհամբերութեան չարժումներ. գծելով օդին մէջ, օֆեր եւ ախեր արձակելով, Թաւիշէ գդակը եւ կտաւէ երկար պլուզան տասն անգամ դընելով հանելով, պատուհաններուն առջեւ՝ երկինքը, գիւղանկարը զննելով տարտամօրէն, գիւղին հեռաւոր ու մօտաւոր տուները, որոնց անկենդան երեւոյթը կը կատղեցնէր զինքը :

Ո՞ւր էին, ո՞ւր էին ատոնց բնակիչները, ինչո՞ւ անտարբեր կեցած էին, ու չէին աճապարեր դէպի բեղնաւոր բարիքները, չօչափումները, դղուանքները գերազոյն եւ աղուոր բուժումին , զգայնոտ մատներու սփոփարար հպանքներուն : Ձեռուըները գրպաններուն մէջ պիրկ մը խոթած, ուսերը ցից, դէմքին անուչ գիծերը չլացեցուած կիրքերու մորակումին տակ քստմնելի ու դաժան , կը նայէր ան առանց տեղ մը նայելու , իր փոթորկող ներքնաշխարհին մէջ ընկլուզուած , պահ մը նոյնիսկ իր խելայեղ, անստոյգ, քայքայուած կացութեան մէկ վաղանցիկ գիտակցութենէն զգեստուած :

Եւ օրը անցաւ տաանկ, ամուլ, խաղաղ, առանց որ հաստարեստ գրան ժանգոտ ունակը զար իր բարեբար դղրդոցովը եռանդ, յոյս, երջանկութիւն պարգեւել ներսի ջղապիրկ բնակիչներուն :

— Լրագիրներուն մէջ ծանուցում ընել տա՞նք, ըսաւ մաման գիչերը, սեղանին վրայ, ուր հարկաւորապէս իրարու հանդիպեցան մայր ու զաւակ :

— Ծանուցո՞ւմ մի, կրկնեց Արչակ վըհատած չեչտով մը, տաանկ նեղ պարագաներու մէջ մամային անհեթեթութիւններ, անհնարութիւններ երկնելու մոլութեանը տեղեակ : Մէյ մը Մերկերեանին հարցնենք , աւելցուց, գերագոյն իմաստութեան կոչում ընելով :

Արդարեւ հետեւեալ օրը մայր ու զաւակ ծեր զանձապահը չրջապատեցին, եւ անանկ տիրական, կչտամբող չեչտով մը անոր յայտնեցին առջի օրուան ձախողուածքը, որ կարծես ան էր բուն պատճառը կամ պատասխանատուն : Աղուէսը հանդարտօրէն մտիկ ըրաւ այդ հիւանդ բարբանջանքները, եւ չեչտով մը, որուն մէջ գերազանց վստահութիւն կար, եւ ամէն կասկած, երկիւղ , անձկութիւն վանելու ուժ մը, ըսաւ .

— Ամէն գործ սկսած ատենը տաանկ կ'ըլլայ ... Մէյ մը հիւանդ մը Թող ոտքը ներս խոթէ անկէ, լմնցաւ :

Կիրակի օրը հինգ հատ հիւանդ պիտի ունենաս էն քիչը, ես եմ ըսողը : Հայտէ, օղլում, գործդ նայէ , տաանկ պզտիկ բաներէ տակնուվրայ մ'ըլլար, աւելցուց գանձապահը, բժիչկին կոնակը ծեծելով հայրականօրէն :

Յետոյ, պզտիկ դադարէ մը ետքը .

— Հա, ըսաւ, ո՞ւր է չամաշըրջի էֆտիկը ախջիկը ցուցնելու պիտի բերէր . ինք առջի օր քրօջս ըսեր է տունը լաթ վըլցած ատենը. Թօհաֆ պան, ինչո՞ւ չէ բերեր, ջըվիկա հասկնամ :

Եւ ահա մամային ու տոքթորին ջիղերուն լարուածութիւնը Թուլցաւ , կակուղցաւ , անդորրացաւ : Այդ հրաչալի մարդը իր անձովը եւ խօսքովը միակ ազդու եւ անմիջական դարմանն էր հոգեկան մտաւորական տագնապներուն, որոնք յարաժամ կը պրկէին այդ խեղճ էակներուն մարմինը : Մէկէն ի մէկ փարատեցաւ անոնց մռայլը, մաման խօսուն, զուարթ եղաւ, տղան ժպտերես, կատակող :

— Հէլպէթ տէ, կը մտածէր Մերկերեան , մաղիս Թելը ատ չուչորդ Թեթեւսոլիկին ծառքը չեմ ի տար. ո՞վ խենթեցեր է, ամէն մարդ հոգին պէտէհավա՞ կըտեր է, համմէ՞ ...

Իր սենեակը առանձնանալուն, յանկարծ չամաչըրջի էֆթիկին աղջկան՝ մտածումովը կը համակուէր, կը լեցուէր երիտասարդը : Ինչո՞ւ այդ կինը իրեն չէր բերած իր աղջիկը : Վախցա՞ծ էր, կասկածա՞ծ էր :

Իր տարաչէկ երեւակայութեանը մէջ , գրգռիչ հրապոյրներով կը հագուեցնէր այդ աղջիկը, նուաղկոտ անուչ նայուածքներ կուտար անոր , ամօթխած չարժումներ, երբ ինք անոր կը մօտենար անոր կուսութիւնը մերկացնելու , իր մատները անոր մարմարէ միսերուն քսելու համար :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

թէ նման յայտարարութիւններ ընելու համար ինք «բան մը գիտէ անշուշտ», աւելցուց. — Դաշնակիցներու միջեւ կար– ծիքի տարբերութիւնները օրինաւոր են ։ Վիճաբանութիւնները տկարութեան նշան չեն, մանաւանդ՝ երբ մենք միշտ յաջո– ղած ենք միաձայն ըլլալ ծանրակշիռ հար– ցերու առջեւ որոնք կը ծագին համայ– նավարներու պատճառով ։

Փոլ – Հանրի Սփաք խուսափողական պատասխաններ տուաւ նաեւ կարգ մը հարցումներու ,որմէ ետք աւելցուց թէ անտեսական քաղաքականութիւնը կարելի չէ անջատել ընդհանուր քաղաքականու– թենէն. յառաջիկայ ժողովներու ընթաց– քին լրջօրէն պիտի քննուի թերաճ երկիր– ներու տնտեսական օգնութիւն ընելու կարեւոր հարցը ։ Այսուհանդերձ, եզրա– կացուց Սփաք, նախ կարգը պէտք է վե– րահաստատել Եւրոպայի մէջ, անտեսա– կան գետնի վրայ ։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՀԻՆ ՏԱՐՈՒԱՆ ՀԵՏ
ՓԱԿԵՑԷՔ
ՁԵՐ ՀԻՆ ՀԱՇԻՒՆԵՐԸ

Նոր Տարի
Նոր Սրանք
Նոր Բաժնեգին

Շնորհակալութեամբ.
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

Pour Fréjus

Մարսէյլէն Գ. Օհանեան 5000 Ֆր. կը նուիրէ Ֆրէժիւսի աղէտեալներուն, ի նը– պաստ «Յառաջ»ի միջոցով ։ Այս առթիւ կը յիշեցնենք թէ դրամական առաքում– ները պէտք է կատարուին, ինչպէս գրած էինք, հետեւեալ հասցէին .—

PAIERIE GÉNÉRALE DE LA SEINE
C.C.P. PARIS 9000-03
avec mention «Sinistrés du Var»

Կամ յանձնուին տեղական քաղաքապե– տարաններուն ։

×

Կափի փոքրաթիւ գաղութը , տեղւոյն Ազգային Միութեան միջոցով, իր պար– տականութիւնը եւս կատարեց՝ Ֆրէժիւ– սի աղէտեալներուն համար ։ Քաղաքա– պետին յանձնուեցաւ 60.000 ֆրանք ։ Ե– րախտագիտութեան ապացոյցը տուին նաեւ գաղութին փոքրիկները, նուիրե– լով՝ Ամանորի հանդէսին տրամադրուե– լիք նուէրներուն հասոյթը, իրենց ան– բախտ տարեկիցներուն համար ։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս Չո– րեքշաբթի գիշեր, ժամը 21ին, Քաոէի սրահը ։ Կը խօսի Գ. Բորիս Նազարեան (բացառաբար ֆրանսերէն լեզուով) , նիւթ՝ «Հայաստանի բնակչութիւնը ըստ 1959 Յունուարի վիճակագրութեան տու– եալներուն» ։ Կը հրաւիրուին լսարանա– կանները, ի մասնաւորի՝ երիտասար– դութիւնը ։

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Տէր եւ Տիկին Հայկազն Մինէլեան 3000 Ֆրանք կը նուիրէ Շաւիլի եկեղեցիին , փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ Այրի Տիկին Մաքրուհի Էքպէրեանի մահուան առթիւ ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

3 Յունուար 1960, Կիրակի ժամը 4–24, Ֆ. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը, Օթէլ Լիւթէ– սիայի մէջ ։

7 Յունուար 1960, Կապոյտ Խաչի Կեդր. վարչութիւնը Փարիզի շրջանի տասը մասնաճիւղերով կը տօնէ «Մանուկներու Օրը», Փըթի Ժուռնալի մեծ սրահին մէջ ։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ Ի ՊԱՏԻՒ ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ Գ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ

Կազմակերպուած Ֆրանսահայ Կապոյտ խաչի կեդրոնական վարչութեան եւ Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջանային կոմիտէին կողմէ ։

Տեղի կ'ունենայ վաղը՝ Չորեքշաբթի , ժամը 21ին,

Café Zimmer

Մեծ սրահին մէջ, Մէթրօ Շաթըլէ

Կը հրաւիրուին բոլոր Խաչուհիները , ընկերներն ու բարեկամները, պատուելու համար Հայ Օգնութեան Միութեան վաստակաւոր ընկերուհին եւ «Հայրենիք»ի տաղանդաւոր խմբագիրը ։

ՄԱՍՆԱԿԻՑՆԵՐԸ ԵՐԿՈՒ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ԾՆՆԴԵԱՆ ՏՕՆԱԾԱՌ

ԿԻՐԱԿԻ, 20 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

Վարժարանի Ծնողաց Միութեան կազմակերպած Ծնունդի ծառի հան– դէսը կը կատարուի դպրոցի սրահին մէջ՝ ժամը 15էն 22 ։

Գեղարուեստական մշակուած բա– ժին, ներկայացումներ, մրցումներ, արտասանութիւններ, երգեր աշա– կերտներու կողմէ ։

Աւանդական վիճակահանութիւն՝ հարիւրաւոր թանկարժէք առարկա– ներով ։

Ծոխ սեղան, հայկական եւ եւրո– պական համադամ կերակուրներով ։

Սիրով կը հրաւիրուի հայ հասա– րակութիւնը ։

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը կազմակերպած է տօնածառի հանդէս մը , որ տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 20– ին, Կիրակի, ժամը 4ին ։

Կը հրաւիրուին աշնուհիներուն ծնողք– ները եւ համայնքութեան համակիրները ։

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ

21, Rue Yves Toudic (Métro République)
THÉATRE PAUL FARALICQ

Երկուշաբթի գիշեր 21 Դեկտեմբեր ժամը ճիշդ 20.45ին

Հովանաւորութեամբ Հայ դերասանու– թի բարեկամ՝

ԳԷՈՐԳ ՊԱՔԸՐՃԵԱՆԻ

Դերասան ԳԷՈՐԳ ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ կը ներկայացնէ

ՉԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ

Կատակերգութիւն 3 արար, Ե. Օտեա– նի եւ Կիւրճեանի ։

Մասնակցութեամբ Փարիզահայ բեմի լաւագոյն արուեստագէտներուն՝

Տիկին Ս. Նշանեան, Օր. Կորկոտեան, Գ. Գ. Տրդատ Նշանեան, Արտաշէս Գրմ– բէթեան, Գ. Վահան, Ն. Մարգարեան , Ն. Պշտիկեան, Ստէֆանօ, Օն. Սարաֆ– եան, Ժ. Քիպիրեան, ինչպէս նաեւ երե– կոյթը հովանաւորող Գէորգ Պաքըրճեան ։

Մուտքի գիները սովորական ։

Տոմսերը կը ծախուին միմիայն գրա– տուն Հրանդ Բալուեան ։ 43, Րիւ Ռիշէ ։

PENSION DE FAMILLE
AVEC CONFORT
M.O. AVAKIANTZ
52, Grand'rue
Montcerf (S. et M.)
Tél. 57
POUR RETRAITÉS - CONVALESCENTS - REPOS
Téléphoner SUF. 82-59
aux heures de repas

ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան, «Ռուբէն» Ուս. Միութեան և «Փօթօրիկ» խումբին ։

ՆԻՒԹ .—

« ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒՆ ՊԱՅՄԱ՞Ն Է Ե– ՐԻՏԱՍԱՐԴ ՍԵՐՈՒՆԴԸ ՀԱՅ ՊԱՀԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ » ։

ԹԵՐ կ'արտայայտուի ընկեր Ժ. Փա– լամուտեան ։

ԴԷՄ՝ Ընկեր Կ. Աֆրիկեան ։

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Հ. ՍԱՄՈՒԷԼ

Դատական կազմ՝ Ընկ. Կ. ՄԵՀԵԱՆ Ա. ՊԻՊԵՐԵԱՆ, Կ. ՄԱՆԿԵԱՆ ։

Շաբաթ 19 Դեկտեմբեր երեկոյեան ժա– մը ճիշդ 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ, (17, Րիւ Պլէօ) ։

Մուտքը ազատ է ։

Սրահին ջեռմութիւնը ապահովուած է ։

ՇԱՒԻԼ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկե– ղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը տեղեկա– ցնէ յարգոյ հասարակութեան թէ, այս Կիրակի , հանդիսաւոր կերպով կը տօնէ նորաշէն եկեղեցւոյ օծման Բ. տարելիցը ։

Այս առթիւ Հաթ. Պատուիրակ եւ Փա– րիզի Առաջնորդ Սերովբէ Եպիսկ. Մա– նուկեան հրաւիրուած է պատարագելու եւ քարոզելու ։

Եռաձայն երգեցողութիւնը կը ղեկա– վարէ երաժշտապետ Գ. Նշան Սերգոյ– եան ։

Յաւարտ Ս. պատարագի հոգեհանգստ– եան պաշտօն պիտի կատարուի եկեղեց– ւոյ բարերարներու՝ ննջեցելոց հոգւոց հանգստեան համար ։

Սիրով կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժո– ղովուրդը ։

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԼԻՈՆ .— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կո– միտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները , այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին, Յոյներու սրահը ։ Կարե– ւոր օրակարգ ։

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն հետեւեալ խումբերը ժողովի կը հրաւի– րէ .—

Շ. Միսաքեան խումբը Շաբաթ (19 Դեկտեմբեր) իրիկուն ժամը 20.30ին ։

Զաւարեան ենթակոմիտէն 19 Դեկտ. Շա– բաթ իրիկուն ժամը 20.30ին ։

Ընկ. Կարօ խումբը 20 Դեկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին ։

—ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ—

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի Թէյասեղան – ընդհ. ժողովը, Դեկտեմբեր 15ի Կիրա– կին, կէսօրէ ետք ժամը երեքին, դպրո– ցին սրահը ։ Կարեւոր օրակարգ ։ Կը խնդ– րուի ընկերուհիներէն ըլլալ ճշգապահ ։

ԼԻՈՆ .— Ֆ. Կ. Խաչի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ըն– կերուհիները այս Չորեքշաբթի ժամը 16– ին, Ազգ. Տան սրահին մէջ, 295 Րիւ Պաւա– լօ ։ Կարեւոր օրակարգ ։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Տիկին Եռանդիկ Անտոնեան (Վիլըմոմ– պըլ) կը նուիրէ երկու հազար ֆրանք Հայ Կարմիր Խաչի անտէր հիւանդներու ֆոն– տին, փոխան հոգեհանգիստի, իր ամուս– նոյն յիշատակին, մահուան տասներորդ տարելիցին առթիւ ։

Տէր եւ Տիկին Գեղամ Տիրատուրեան կը նուիրեն երկու հազար ֆրանք, ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպաստակ ձեռ– նարկներուն, ողբացեալ Լեւոն Մօղեանի յիշատակին, մահուան Ա. տարելիցին առթիւ ։

Գ. Տէր Գէորգեան կը նուիրէ հինգ հա– զար ֆրանք, ի նպաստ Հայ Կարմիր Խա– չի Ֆէսանժիլիէի օդափոխութեան կայա– նին, նոր տարուան առթիւ ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստանէն Ղուկասեան գիւղացի Վարոսեան Գարսամ , որմէ լուր չկայ վերջին պատերազմէն ի վեր ։ Փնտռողը իր ընկերն է՝ Հրաչ ։ Տեղեկացնել Յառաջին ։

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	2.500	Ֆր.	մինչեւ	1/4	սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	1.500	Ֆր.	մինչեւ	1/8	սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	1.000	»	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	1.500	»	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	2.000	»	»		»
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	1.000	»	»	»	»
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	1.000	»	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	500	»	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են ։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է ։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան ։

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ ԵՐ Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

JEUDI 17 DÉCEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8674 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4475

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ԳԻՐՔ ՄԸ ՀԱՅՈՑ ՄԱՍԻՆ

Փրէս Իւնիվէրսիթէր տը Ֆրանս հրատարակչական տունը, որ 1922ին լոյս ընծայած էր Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութեան կողմէ խմբագրուած գիրք մը Հայաստանի եւ Հայկական Դատի մասին, այս անգամ իր Que sais-je? հանրածանօթ մատենաշարին մէջ հրատարակած է գրքոյկ մը, — «Հայաստան» :

Այս մատենաշարը ամէն ամիս հրապարակ կը հանէ հինգ հատոր: Ցարդ լոյս տեսած են 855 գրքոյկներ՝ գիտական, գրական, պատմական, իմաստասիրական, աշխարհագրական եւ այլ նիւթերու շուրջ :

« Հայաստան » կը կազմէ շարքին 851րդը :

Հեղինակը, որ կը ներկայանայ Ժան-Փիէր Ալէմ անունով, աւելի առաջ հրատարակած էր գրքոյկ մը Միջին Արեւելքի մասին (նոյն մատենաշարին թիւ 819րդը) :

Ժան-Փիէր Ալէմ երկար տարիներ ապրած ըլլալով Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, մօտէն ճանչցած է այդ շրջանի ժողովուրդները, որոնց կարգին՝ նաեւ Հայերը :

« Հայաստան » կը բաղկանայ 126 էջերէ: Հեղինակը կրցած է այդ սահմանափակ էջերուն մէջ տալ Հայաստանի պատմութեան ամփոփ մէկ պատկերը, հին դարերէն սկսեալ մինչեւ մեր օրերը: Աւելի շատ ծանրանալով ժամանակակից պատմութեան վրայ :

Գրքին մէկ ծայրէն միւսը ակնյայտ կ'երեւայ հեղինակին անվերապահ համակրանքը հայ ժողովուրդին հանդէպ :

Հայկական Դատը, Հայոց յեղափոխական շարժումները, Համաշխարհային պատերազմին մեր բերած օժանդակութիւնը դաշնակիցներու դատին՝ նկարագրած է առարկայական կերպով :

Հայաստանի Հանրապետութեան եւ Կիլիկիոյ «Հայկական օջախ»ի, Սեւրի դաշնագրին մասին հակիրճ տեղեկութիւններ տալէ վերջ, գլուխ մըն ալ յատկացուցած է Խորհրդային Հայաստանին, վիճակագրական քանի մը տուեալներով :

Մասնաւոր ուշադրութիւն դարձուցած է « Սփիւռքի քաղաքական կազմակերպութեան » վրայ :

Ժան-Փիէր Ալէմ ծանօթ կը թուի մեր քաղաքական կուսակցութեանց, որոնց շարքին առաջին տեղը կուտայ Հ. Յ. Դաշնակցութեան: Վեր կը հանէ այս վերջինին կատարած մեծ դերը արտասահմանի հայկական գաղութներու կազմակերպութեան մէջ :

Կը խօսի նաեւ 1956 Փետրուար 20ի Կիլիկիոյ կաթողիկոսական ընտրութեան եւ այդ առթիւ Մերձաւոր Արեւելքի հայ գաղութներուն մէջ առաջ եկած «երկփեղկում»ի մասին :

Տասներորդ եւ վերջին գլուխը յատկացուցած է Հայոց բերած նպաստին համաշխարհային քաղաքակրթութեան: Քանի մը տողով յիշած է հայկական ճարտարապետութիւնը, երաժշտութիւնն ու գրականութիւնը, ինչպէս նաեւ օտար երկիրներու մէջ հռչակ հանած Հայերու անունները :

« Ի՞նչ ապագայ վերապահուած է հայ ազգին», կը հարցնէ հեղինակը իր «եզրակացութեան» մէջ եւ կ'ընէ երեք ենթադրութիւններ, առանց վերջնական խօսք մը ըսել կարենալու, իրերու ներկայ կացութեան մէջ: Ու կ'աւելցնէ .

« Ինչ որ ալ ըլլայ — հայ ազգը խորհրդային կարիքին շուրջ համախմբուի թէ շարունակէ ապրիլ Սփիւռքի ծոցին մէջ— վստահութիւն պէտք է ունենալ իր կենսունակութեան վրայ : Ժողովուրդ մը, որ պատմութեան ամենամեծ հալածանքներուն ընդմէջէն կրցած է պահպանել իր լեզուն, աւանդութիւններն ու հաւատքը, իր մէջ կը պարունակէ վերապրելու բոլոր փաստերը » :

Հեղինակը հիացում յայտնելէ վերջ թէ ինչպէս հայ ժողովուրդը կրցած է կուրծք տալ ա՛յնքան դժբախտութեանց և մերժած ձուլումն ու կրօնափոխութիւնը, կ'եզրակացնէ .

«Այս հիացումին պէտք է միացնել նաեւ երախտագիտութիւն. որովհետեւ եթէ հայ ազգը անհետանար, եթէ անիկա լուծուէր դրացի ազգերուն մէջ, քաղաքակրթութեան շէնքին պիտի պակսէր քար մը... Թերեւս նոյնիսկ գմբէթ մը »:

Հակառակ հեղինակին բարեացակամութեան, կարգ մը սխալներ սպրդած են գրքոյկին մէջ: Ներելի՝ օտար հեղինակի մը համար :

Կ'արժէ որ ամէն Հայ կարդայ զայն :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՔԱՍԸՄ ԿԱՌԱՋԱՐԿԷ

ՊԱՂԵՍՏԻՆԵԱՆ ԱՐԱԲ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՍՏԵՂԾԵԼ

Ինչպէս գրած էինք, շփոթ կացութիւն մը կը տիրէ արաբական աշխարհին մէջ : Արաբեւիսրայէլեան վէճը դարձեալ սուր բնոյթ ստացաւ :

Հրեաները միշտ կը մտածեն Յորդանանի գետի ընթացքը փոխել: Արաբական Միացեալ Հանրապետութիւնը կը յայտարարէ թէ արաբական ուժերը Իսրայէլ պիտի մտնեն այն օրը՝ երբ Հրեաները Յորդանանի ջուրերուն օգտագործման աշխատանքին ձեռնարկեն :

Միւս կողմէ, Պաղեստինցի գաղթականները դրացի հիւրընկալ երկիրներու մէջ կը սպասեն որ լուծում մը գտնուի իրենց հարցին :

Մինչ այս մինչ այն, Իրաքի Վարչապետ Քասըմ երե[illegible] օր հրապարակային ճառ մը խօսել[illegible], յայտարարեց թէ Պաղտատի կառավարութիւնը « զօրավիգ պիտի կանգնի պաղեստինեան պետութեան մը կազմութեան »:

« Պաղեստինցի Արաբները, աւելցուց Քասըմ, օտարներու հոգատարութեան տակ պէտք չէ ապրին այլեւս : Անոնք ի վիճակի են ունենալու իրենց պետութիւնն ու կառավարութիւնը :

« Պաղեստին նոյնակ յարձակումի մը զոհն է, շարունակեց Քասըմ : Իր հողերուն մէկ մասը գրաւուեցաւ սիոնականներու կողմէ, իսկ Յորդանանի կառավարութիւնը իրեն միացուց երկրին մեծ մասը, մինչ Եգիպտոս կը գրաւէր երրորդ շրջան մը : Այս «միացումները» այլեւս անիմաստ են »:

Զօրավար Քասըմ կ'առաջարկէ որ Պաղեստինեան նոր պետութիւն մը ստեղծուի՝ Յորդանանի եւ Եգիպտոսի կցուած հողամասերուն վրայ: Ինչպէս կը տեսնուի, մինչ Յորդանան եւ Եգիպտոս իրենց սլաքները կ'ուղղեն Իսրայէլի դէմ, Իրաքի Վարչապետը խնդրոյ առարկայ կը դարձնէ Ամմանի եւ Գահիրէի կառավարութեանց իրաւասութեան մէջ գտնուող պաղեստինեան հողամասերը :

Առաջարկուած պետութիւնը, Քասըմի համաձայն, պիտի հաստատուի Կազայի (Եգիպտոս) եւ Յորդանան գետի արեւելեան հողաշերտին (Յորդանան) վրայ, ուր պիտի համախմբուին բոլոր Պաղեստինցիները :

Այդ պարագային, Յորդանան պիտի կորսնցնէ իր բնակչութեան մօտ երկու

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Օրը Օրին

Ի ՊԷՏՍ Ո՛Չ – ԶԱՐԳԱՑԵԼՈՑ

— « ... Նախագահ Շարլ տը Կոլի եւ իր ենթակողմներուն միջեւ, որանք խըմբուած են «Նոր Հանրապետութեան Միութիւն»ի մէջ ... Այս սխանչելի՛ հայերէնին մէջ, աչք ծակող տգեղութիւն մը կա՞յ ...

— Այո՛, կայ ... Աչք ծակող եւ նոյնիսկ, աչքը տեղէն հանող ... Եթէ լուրը թարգմանող խոշո՞ր գրիչը կտորիկ մը ճաշակ եւ կտորիկ մըն ալ փրանսերէն գիտցած ըլլար, գրած պիտի ըլլար «Նոր Հանրապետութեան Միութեան մէջ » : Արդար ըլլալու համար, աւելցնեմ որ միայն այդ խոշո՞ր գրիչը չէ որ կը գործէ այս յանցանքը: Ուրիշ գրողներ ալ կը սայթաքին, երբ այս տեսակ խօսքեր թարգմանելու պէտք ունենան: Ֆրանսացին երբե՛ք, երբե՛ք չի գրեր «Լա Րէ-տաքսիոն տը լը Մոնտ » այլ կը գրէ «տիւ Մոնտ» ... Այսինքն, Սեռականի կամ Տրականի պարզական Նախադրութիւն եւ բառ իրարու հետ կը հաշտեցնէ.. Երբ պետութեան պաշտօնական անունն է « Արաբական Միացեալ Հանրապետութիւն », կը գրե՞ս «Արաբական Միացեալ Հանրապետութիւն»ի Նախագահը ... Մեր կուսակցութեան անունն է «Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւն » ... Ո՞վ խենթեցեր է որ գրէ — « Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւն»ին պաշտօ[illegible]թերթը «Հայրենիք»ը... Երեւի, ...իմացի նախատին վրայ կան մարդիկ, որանք կը գրեն «Ռամկավար Ազատական Կուսակցութիւն»ին խոշո՞ր գրիչները ...

— Ուրիշ հարցում մը — ինչո՞ւ մեր դպիրները ամէն տեղ, կ'երգեն «Գոհանամք զքեզ, Տէր», երբ ճիշդը «զՔէն, Տէր»ն է ...

— Մի՛ մեղադրէք մեր դպիրներն ու դպրուհիները, որոնցմէ շատերը օտարին հայրենիքը ծներ, ծլեր ու կրթուեր են եւ հայկական վարժարանին երեսն ալ չեն տեսեր ... Լուր ունի՞ք որ հայկական վարժարանի երես տեսած մեր գրագրողներուն ինքնուն առ հարիւրն ալ իրարմէ չի կրնար զանազանել «զքեզ»ն ու «զՔէն»ը ..., Բայց, Ցունուար 1էն սկսեալ մեր դպիրները պիտի երգեն «Գոհանամք զՔէն, Տէր» , վստահ եղէք :

×

— Ուրիշ անգամ հարցուցեր են, նորէն հարցնեմ — ո՞րն է ճիշդը «ընդունե՞ց» , թէ «ընդունեցաւ », «ընդունեցին» թէ «ընդունեցան» ...

— Ես ալ ուրիշ անգամ մը պատասխանած եմ, նորէն պատասխանեմ ... Եթէ « ընդունիլ » բայը խնամի է «հաւանիլ», « դաւանիլ » բայերուն, ապա ուրեմն, պէտք է ըսենք ու գրենք «ընդունեցաւ » եւ «ընդունեցան»... Որովհետեւ, բացի արեւելահայերէն, ո՛չ ոք —այսինքն, ո՛չ մէկ Արեւմտահայ — կ'ըսէ ու կը գրէ «հաւանեց», «հաւանեցին», «դաւանեց» , «դաւանեցին »... Այլ կը գրեն «հաւանեցաւ, հաւանեցան», « դաւանեցաւ, դաւանեցան »:

×

— Հայերէնի մէջ, կարելի՞ է առանց բային անցեալ ընդունելութեան կազմուած խօսք մը, յաջորդ գոյականին աձական տալ ... Օրինակ, կարելի՞ է ըսել — « Փարիզի մէջ արտաքին նախարարներու կողմէ որոշումը ...»:

— Իմ խոնարհ կարծիքովս, կարելի չէ... Եւ ձեր ցոյց տուած նմոյշը շատ տգեղ է ... Պէտք է ըսել «Փարիզի մէջ, արտաքին նախարարներու կողմէ տրուած որոշումը ... Այս տեսակ խօսքերու մէջ, բային անցեալ ընդունելութիւնը անհրաժեշտ է եւ չի կրնար զեղչուիլ : Մի՛ ըսէք «Ռուսիոյ մէջ ժողովը » այլ ըսէ՛ք «Ռուսիոյ մէջ գումարուած ժողովը» կամ, աւելի կարճ, «Ռուսիոյ ժողովը » ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ երեք օր ծովու վրայ մնալէ ետք, «Տէ Մուէն » ռազմանաւին մէջ, այսօր Թունուզ պիտի հասնէր: Վաղը, ուրբաթ, Միացեալ Նահանգներու Նախագահը Փարիզ կուգայ Արեւմտեան Մեծերու ժողովին մասնակցելու համար :

ԼՈՆՏՈՆԻ քաղաքական շրջանակները գոհունակութիւն կը յայտնեն, որ Մակարիոս Արք. Կիպրոսի նոր Հանրապետութեան Նախագահ ընտրուած է :

ՓԱՐԱԿՈՒԷՅԻ մէջ յեղափոխական եւ կառավարական ուժերու բախումի մը ընթացքին 42 հոգի սպաննուեցան : Միւս կողմէ, ձերբակալուած 25 ըմբոստներ գնդակահարուեցան :Այս առիթով, Փարակուէյի Նախագահ Սթրոսնըր յայտարարեց թէ «բոլոր անոնք որ զէնք կը բարձրացնեն պետութեան դէմ՝ պիտի բնաջնջուին »:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ երեք կուսակցութիւններու միջեւ գոյացած համաձայնութեամբ մը կազմուեցաւ նոր կառավարութիւնը, Վարչապետ՝ Պէն Կուրիոն, Արտաքին նախարար՝ Տիկին Կոլտա Մէյր :

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԽՏԻ ժողովին բացումը կատարեց Վարչապետ Տըպրէ, որ մասնաւորապէս յայտարարեց թէ «խաղաղութիւնը կրնայ պահպանուիլ ուժերու հաւասարակշռութեամբ »: Ուշագրաւ է այն պարագան, որ Տըպրէ չանդրադարձաւ ֆրանքեւամերիկեան վէճին : Միաց. Նահանգներու Արտաքին նախարար Հերթըր իր ճառին մէջ գնահատեց Նախագահ տը Կոլի ափրիկեան քաղաքականութիւնը :

ՊՐԻՒՍԷԼԻ խորհրդարանին մէջ Քոնկոյի նախարար Շրիվըր յայտարարեց թէ Քոնկօ անկախութիւն պիտի ստանայ 1960ի վերջաւորութեան :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Արտաքին նախարարութեան յանձնած յուշագրով մը խորհրդային կառավարութիւնը կը բողոքէ դաշնակցային կառավարութեան վերազինման ծրագրին դէմ : Յուշագիրը կ'աւելցնէ թէ Արեւմտեան Գերմանիոյ կառավարութեան բռնած դիրքէն դատելով՝ « կարելի չէ հաւատալ թէ ան իրապէս կը բաղձայ մեծերու յառաջիկայ ժողովին յաջողութիւնը »:

ԿՐԵՄԼԻՆԻ մէջ ընդունելով ամերիկացի նաւահանգիստի բանուորներու պատուիրակութիւն մը, աւելի քան երբեք՝ լաւատես, Խրուշչեւ յայտարարեց թէ միջազգային կացութիւնը սկսած է բարելաւուիլ :

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ բանակներուն մէջ ներկայիս կան 3.900.000 զինուոր, առաջին զօրակոչ մը՝ այդ թիւը կրնայ բարձրացնել եօթը միլիոնի, կը յայտարարուի Լոնտոնի մէջ :

ՄԱՏԱԿԱՍԿԱՐԻ Նախագահ Ցիրանանա հեռատեսիլէն յայտարարեց թէ Փարիզ եկած է ֆրանսական կառավարութեան հետ բանակցելու համար՝ Մատակասկարի անկախութեան շուրջ : Արդարեւ, Մալկաշ Նախագահը յայտարարեց թէ կ'ուզեն իրենց անկախութեան տիրանալ՝ Հասարակապետութեան մէջ մնալով :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ԳԵՐԱՍԻՄ ԲԱԼԱՅԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

Տոքթ. Արտաշէս Բալայեան (Ստանալ ընկ. Հ. Ջրուանդեանէ)	1.000.000
Նախորդ գումար	184.500
Ընդհ. գումար	1.484.500

ԳՐԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐ

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Միսաք Մեծարենցի մահուան 25ամեակը եւ գրական ասպարէզ իջնալու երեսներորդ տարին ոգեկոչելով, Ալազան եւ Վ. Նորենց կը սկսին իրենց վերլուծումը Լարալիսեան պարզ ճշմարտութիւնով մը, — « Տարաբախտաբար տաղանդաւոր յեղինասարդ բանաստեղծը յերկար չի մնում այդ աթոռի վրա, հազիվ բոլորած իր կեանքի 22 տարին, լի խոստմնալից ապագայի եւ անժամ մեծ կարելիութիւններով՝ 1908 թվին նա ընդմիշտ դադարում է շնչելուց եւ ստեղծագործելուց ...»:

Այս տողերէն յետոյ, յանկարծ ընթերցողին առջեւ կը բացուի դուռ մը ուրկէ խեղճ բանաստեղծը յանցաւորի մը նման ներս առաջնորդուած է, կարծես հարցափորձի ենթարկուելու համար :

Կասկածանքի տակ դրած իրենց իսկ առաջադրելիք եզրակացութիւնները, տատամսումով կ'աւելցնեն, «Մեր նպատակն է հրապարակի վրայ դնել Միսաք Մեծարենցի գրական ժառանգութիւնն ամբողջութեամբ, պարզել նրա սոցիալական դէմքը, ըստ մեր կարողութեան նշել նրա գրական գործի, նրա արուեստի հիմնական գծերը եւ հնարաւորութիւն տալ մեր մարքսիստական քննադատութեան անել աւելին : Որովհետեւ Մ. Մեծարենցի բանաստեղծութիւնը դեռ սպասում է իր մարքսիստ քննադատին, վերագնահատողին եւ արժէքաւորողին »(*) :

Սակայն փոխանակ լրջօրէն զբաղելու եւ խորանալու անոր ստեղծագործութեանց էութեան ու արժէքին, էջեր կը նուիրեն քաղաքական եւ գաղափարապաշտական անտեղի պատահարներու եւ հարցերու շուրջ: Օրուան կացութիւններու հազիւ թէ չփում ունեցած անմեղ բանաստեղծի մը մաքուր բայց ցաւալից կեանքին վըրայ, կ'աշխատին բեռնաւորել անպատեհի եւ երեւակայական բանադրանքներ, մխուումներ :

Թաղմական արուեստանքով մը, այդ օրերուն բանաստեղծները կը դասաւորուին մեղապարտ ջոկատներու: Ըստ իրենց, Սիամանթօ, Դանիէլ Վարուժան եւ հետեւորդները կը հանդիսանային պուրժուական ազգայնական մտայնութեան երգիչները, որոնք կը հետապնդէին մէկ նպատակ մը, այսինքն հայկական հարցը լուծել իրենց պատկանած կուսակցութեան ընդգրկած մեթոտներով միայն Նոյն պուրժուական մտայնութեան ուրիշ շերտի մը արտայայտիչը՝ Վահան Թէքէեան իբրեւ թէ խորամուղուած ըլլար մըտայլ խոհերու եւ անհատապաշտական մտարոնումներու մէջ :

Անդին Թ. Սեւակ կը դասաւորուի միջին պուրժուական դասակարգին մէջ, դասակարգային ճնշումն ու անարդարութիւնը չեչտօրէն երգած ըլլալուն համար: Սակայն անկարող այդ բաղձանքներու իրականացման հասնելու, յուսալքուած՝ անձնատուր կ'ըլլայ, նոյնպէս, անհատական մտորոնումներու, սիրոյ եւ տըխրութեան յոյզերու :

Դարձեալ ըստ իրենց, կը մնայ Մեծարենցը, ան ալ խորապէս կտրուած հասարակական կեանքէն. ազգային ազատագրութեան եւ դասակարգային խնդիրներէն հեռու եւ ասոնց դէմ կրաւորական դիրքի մը մէջ ինկած, մեն մինակ, կ'ընդգրկէ փախուստի ճանապարհը : Կ'առանձնանայ երգելու համար՝ գիւղի մանկական քնքուշ յուշերը, բնութեան գեղեցկութիւնները, անրջային սէրերը, ներաշխարհին յոյզերը, բաղձանքներն ու տուայտանքները :

Այսօր, ինծի պէս, հայ ժողովուրդը ուրախութեամբ կը բացագանչէ՝ որքա՜ն գնահատելի քայլ մըն է առած Մ. Մեծարենց՝ անհատական վայելումի եւ միստիքականութեան մէջ ապաւէն գտած ըլլալուն համար: Տալու համար ստեղծագործական այն բոլոր գեղեցկութիւնները որոնց արձագանգը՝ յաւերժութենէն կը ցայտէ այսօր, հպարտութեամբ բարախել տալու համար՝ աշխարհիս չորս ծագերը տարածուած Հայութեան սիրտը... :

Մինչդեռ, Մեծարենց կ'ամբաստանուի, կ'այպանուի՝ քաղաքի իրականութիւններէ կտրուած եւ գիւղական կեանքի միայն երեւութական կողմին ծանօթ ըլլալուն համար: Կը մեղադրուի անտարբերութեան համար՝ դէպի գիւղական կեանքի ցաւագին հարցերուն, դէպի անոր ներհակութիւններուն, անոր առօրեայ պէտքերուն: Կը մեղադրուի թէ անիկա այս հարցերով երբեք չէ հետաքրքրուած, թէ բարի մշակներուն գիւղական տաժանելի կեանքին օտար մնացած է :

Երկու ծանօթ բանաստեղծները՝ արդեօք չե՞ն խորհած վայրկեան մը իսկ թէ Մ. Մեծարենց հազիւ ութ տարեկան էր երբ ան ու իր ծնողքը Սեբաստիա փոխադրուեցան : Հետեւաբար, շատ բնական է որ ան յուշարբերէ միայն մանկական օրերը եւ տարուած ըլլայ իր գիւղին գեղեցիկ տեսարաններով ու անոնց բնական գունագեղութամբը :

Ակնյայտ է թէ Ալազան եւ Վ. Նորենց զոհ գացած են յայտնի մարքսիստ դոկտոր Գարոն Փանջունիի օրը օրին հաղորդած տեղեկութիւններուն ... :

Իրականին մէջ, իրականութիւնը բոլորովին տարբեր բան էր՝ իրենց իրականութիւն կարծած գիւղական տաժանելի կեանքը՝ թէ բարի մշակներուն համար եւ թէ նոյնքան բարի գիւղացիներուն համար :

Երբ կ'ըսեն՝ Մ. Մեծարենց հեռու մընաց ազգայնական, օտարատեաց թունալից գաղափարներէն, անոնք կ'ուրանան հայ տաղանդաւոր բանաստեղծներու մտաւորական եւ հոգեկան մեծութիւնը : Անոնց համար օտարը՝ իր ցեղակիցները ջարդող, անոնց տուները, ինչքերը կողոպտող ու աւերող ժողովուրդն է, որն որ եղած ըլլայ այդ ժողովուրդը : Ապա թէ ոչ, հայ բանաստեղծը երբեք օտարատեաց չէ եղած անցեալին մէջ, առանց ցեղասպան ժողովուրդ մը աչքերուն առջեւ ունենալու

Հետաքրքրական պիտի ըլլար գիտնալ թէ օտարատեցութիւնը ցուցնող ջերմաչափին ո՞ր աստիճանին վրայ պիտի յամենար այս բանաստեղծ – քննադատներուն հոգեկան պոռթկումը՝ երբ ջարդարար ժողովուրդին դիւային սարքումները տեղի կ'ունենային արիւնաներկելով ամբողջ հայ աշխարհը :

*Դատապարտելի է վերցնել բանաստեղծութեան մը (*** խորագրով) եւ նետել զայն զամբիւղին մէջ, ըսելով թէ «Մենք աւելորդ համարեցինք մտցնել բանաստեղծութիւններու տեքստում, այն պատճառով որ նա ոչ մի օրկանական կապ չունի Մեծարենցի գրական ամբողջ ժառանգութեան հետ »:*

Ջայլամային այս ծպտուելու ձեւը քըննադատական սահմաններէն ներս տեղ չունի, ոչ ալ այդ գեղեցիկ եւ ցնցիչ կըտորը բանաստեղծին ստեղծագործութիւններէն բաժնելով՝ ոըրացնելու իրաւունք :

Այսպէս, բազմաթիւ էջեր կը նուիրուին, նախադասութիւններ իրարու կը յաջորդեն փնտռուած հականեխականը գտնելու, որպէսզի կարենան, իրենց իսկ որակումով տաղանդաւոր մեծ բանաստեղծը իրենց մէջ առնելու: Այդ հականեխականը՝ հումանիզմը, վերջապէս կը գտնեն «Ըլլայի Ըլլայի»ներու շարքին մէջ:

Բանաստեղծութեան հետ կապ չունեցող գաղափարաբանական երկարապատում որոնումներէ յետոյ, հպանցիկ տողերով կը մօտենան անոր վաստակին՝ իր գործերուն բանաստեղծական արժէքը ընորոշելու: Դժբախտաբար շատ հեռու՝ լուրջ քննադատութիւն եւ վերլուծում ըլլալէ :

Սփիւռքն ալ կը հիանայ այս գիւտին վրայ ու կ'ընդգրկէ «հումանիզմը», առանց այդ բառին նշանակութեան վերահասու ըլլալու, առանց ըլլայիներու էութեան ու նշանակութեան թափանցած ըլլալու :

Վերջինը՝ ապացոյց մըն է քննադատի կոչումին անյարմար եւ բանաստեղծութիւնը հաշմեալով կարդալու միտում ունեցող գրողներու մտայնութեան :

Մէկդի նետելով գաղափարաբանութիւնը, իբրեւ օտար, անտեղի եւ յարակցութիւն չունեցող տարր՝ բանաստեղծութեան մօտենալու, պատեհ կը սեպեմ հոս մէջբերում մը ընել, հանճարեղ բանաստեղծ, նաեւ նոյնքան խորաթափանց քննադատ, Կէօթէի խորհրդածութիւններէն՝ պատճառաբանութեանս հետ ունեցած առընչութեան համար :

« Բանաստեղծը՝ ըլլայ իբրեւ մարդ, ըլլայ իբրեւ քաղաքացի, անտարակոյս պիտի սիրէ իր հայրենիքը : Սակայն, Բարիին, Ազնիւին եւ Գեղեցիկին սահմաններուն մէջ է անոր բնածին հայրենիքը՝ իր բանաստեղծական ուժերուն եւ գործունէութեանց համար: Այս իրականութիւնը մասնայատուկ չէ այս կամ այն երկրին կամ վիճակին: Բանաստեղծը հոս, կը նմանի արծուի մը որ կը սաւառնի ազատ տեսողութեամբ բոլոր երկիրներու վրայ :

« Ետոյ, ի՞նչ կը նշանակէ սիրել հայրենիքը, ի՞նչ կը նշանակեն հայրենասիրական արարքները :

« Եթէ անոր կեանքը պայքար մըն է՝ վնասակար եւ չարամիտ նախապաշարումներու դէմ, նեղմիտ գաղափարները մէկդի շպրտելու, միտքերը լուսաւորելու, ճաշակները մաքրելու, իր հայրենակիցներուն զգացումներն ու մտածումները ազնուացնելու, ասոնցմէ աւելի գերազանց ի՞նչ կրնար ընել : Իբրեւ աւելի հայրենասէր ի՞նչ պէտք էր ընել :»

Ծանր խորհրդածութիւն մը՝ որ պէտք է գրաւէ ոեւէ գրողի ուշադրութիւնը, ուր որ ալ կ'ապրի ան :

×

Իւմանիզմ, իր իսկական նշանակութեամբ ակնարկութիւն մըն է Գրական Վերածնունդին (Renaissance), որուն գործունէութիւնը սկիզբ առաւ Ֆլորանսէն :

Աւելի յստակ բնորոշելու համար՝ գրական քննադատութեան զարթօնքն էր որ գործունէութեան կը սկսէր 12րդ դարուն ու կը հասնէր իր բարձունքին 1674 թուականին՝ ընդգրկելով երեք գլխաւոր երկիրներ, Իտալիա, Ֆրանսա, եւ Անգլիա: Այս տարեշրջանէն սկսեալ՝ կրնանք ըսել թէ արդի քննադատութեան հիմը դրուեցաւ: Արուեստի նախկին ըմբռնումները՝ վերստին մարդոց միտքը եւ ուշադրութիւնը դէպի իրենց դարձուցին: Գըրաւեցին զանոնք :

Գրական քննադատութեան նոր ըմբռնումին առաջին հոգը եղաւ արդարացնել եւ ուժ տալ, երեւակայական գրականութեան թռիչք տալու: Գրականութեան հանդէպ արմատ նետած հակակրութիւնը ոչ թէ միայն թեթեւցնելու, այլ զայն արմատախիլ ընելու համար: Որովհետեւ, գրականութիւնը կ'անդօսնուէր Անոր լաւագոյն եւ ուժեղ տարրը՝ բանաստեղծութիւնը կ'ենթարկուէր անարգանքի, արհամարանքի : Մինչեւ իսկ ուրանալով անոր որեւէ անձնյան օգտակարութիւնը :

Ուսմունքի զարթօնքը վերագտնուած էր արդիական ըմբռնումով, հետեւաբար, հարկ էր որ վերահաստատուէր գրականութեան գեղագիտական հիմը: Վերըն-դունուէին յոյն եւ լատին անմահ մշակները: Ապրումի եւ արուեստներու բնաշխարհին մէջ՝ վերականգնուէր գեղեցիկը իր արդարացի պատուանդանին վրայ:

Անմահ բանաստեղծ Շէյլին ըսած է «Երեւակայութիւնը եւ գեղեցկութիւնը՝ ռահվիրաները եղած են աշխարհը բնակելի դարձնելու մարդկային մտածումի եւ ոգիին համար »:

ԶԱՐԵՀ ԳԱՅԱՅԵԱՆ

(2 Շար.)

(*) Սյսայ ենթադրութիւններու եւ եզրակացութիւններու առիթ չընծայելու համար պէտք կը դատեմ յայտարարել թէ կեանքիս մէջ չեմ պատկանած կամ համակրութիւն ցուցուցած որեւէ կուսակցութեան : Մտածելու եւ դատելու ազատութիւնս միշտ հեռու պահած եմ գաղափարաբանական խնդիրներէն եւ հարցերէն առանց սակայն հայ ազգին բարօրութիւնը աչխուժացնող կամ վտանգող պարագաներուն վրայ աչքս գոցելու : Երբեք հեշտ աչքով չեմ նայիր գրականութիւնը գաղափարաբանական շարժումներու հետ շփոթողներուն :

ԵԼՔ ՄԸ ՓՆՏՐԵՆՔ

Ա.

Կրթական հարցը մեր գաղութին մէջ, եղանակային արժէք միայն կը ներկայացնէ: Հետեւաբար բնաւ զարմանալու չէ եթէ դպրոցական տարեշրջանի վերամուտին առթիւ, այս տարի եւս՝ ինչպէս սովորութիւն է, մամուլով արծարծուեցաւ հարցը ու փակուեցաւ :

Կը վախնամ թէ ուշ եմ մնացած արդէն ու թերեւս ալ անպատշաճ իսկ է, տարուան այս եղանակին անդրադառնալ իր այժմէութիւնը շատոնց կորսնցուցած նիւթի մը :

Տարիներու փորձառութիւնը ցոյց տըւած է թէ, յօդուածներով (տարիներէ ի վեր այս ուղղութեամբ գրուած յօդուածներով հատորներ կարելի է կազմել) հըրապարակ դրուած առաջարկներն ու տեսակէտները դատապարտուած են առ աւելն ... ընթերցումի պատիւին, քանի որ չենք կրցած ունենալ իրաւասու մարմին մը, որ նկատի առնէ եղած թելադրութիւնները: Գիտենք նաեւ թէ, իւրաքանչիւր յօդուածագիր, գիտակից այս իրողութեան, Հայու իր անհանգիստ խիղճը հանդարտեցնելու համար միայն գրի կ'առնէ իր մտածումները: Այսուհանդերձ կը զարմանանք, որ յօդուածագիրներէն եւ ոչ մէկը յստակ – առաջարկ մը կը բերէ, կրթական հարցին շուրջ լուծում մը կը փնտռէ: Ամէնքն ալ կը գոհանան նկատողութիւններ արձանագրելով : Ո՜վ գիտէ, թերեւս գործնական առաջարկ մը իր համախոհներն ունենայ եւ գործի ձեռնարկուի

Որո՞նք են այս տարեշրջանի վերամուտին առթիւ գրուած յօդուածներուն մէջ արտայայտուած գլխաւոր մտքերը :—

1.— Բոլորին աչքերը յառած են Սեւրի Մխիթարեան եւ Ռէնսիի Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարաններուն եւ սակայն կ'ողբան անոնց աշակերտութեան թիւին նուազումը, կամ հաճման բացակայութիւնը :

2.— Ցաւով կը հաստատեն, թէ չունինք մանկապարտէզներ եւ նախակրթարաններ :

3.— Կիրակնօրեայ դասընթացքները, ոմանց կողմէ կը նկատուին «ինքնախաբէութիւն» կամ «օժանդակներ», որոնցմէ մեծ բան կարելի չէ սպասել : Ուրիշներ անոնց օգտակարութիւնը չեն ժխտեր եւ կը մատնանշեն աշակերտութեան թիւին նուազումը :

4.— Զանազան կէտերու առնչութեամբ եւ մասնաւորաբար աշակերտութեան թիւին նուազման հարցին մէջ, ծնողքներուն պատասխանատուութիւնը բոլորին համար ալ կասկածէ վեր է :

5.— Ընթերցողին ուշադրութեան կը յանձնուին նաեւ հետեւեալ պարագաները, որոնք « ուսուցիչ մը պաշտօնի կը հրաւիրուի՝ պայմանով որ ոչ միայն հայերէն դասաւանդէ, այլեւ մանաւանդ պարել եւ երգել սորվեցնել գիտնայ », որ, « հանդէսներ կը կազմակերպուին՝ երբ աշակերտները կը գոհեն իրենց հայերէնի դասերը »:

Վերջապէս ուրիշ յօդուածագիրներ ալ, ուսուցիչներու դէմ գործուած անիրաւութիւններու մասին գանգատներ կ'արձանագրեն :

Շատ բարի, ենթադրենք թէ կիրակնօրեայ դասընթացքները ինքնախաբէութիւն են, կամ անոնցմէ մեծ բան սպասելու չենք: Ընդունինք թէ աշակերտութեան նուազման յանցանքը վերագրելի է ամբողջութեամբ ծնողքներուն, որ ուսուցիչները լաւ վարձատրուած չեն կամ անոնցմէ կը պահանջուին ուսուցչական պաշտօնին հետ առնչութիւն չունեցող պատրաստութիւններ : Ընդունինք մատնանշուած բոլոր մեղադրանքներն ու թերացումները: Ամէնքս ալ գիտենք, թէ լաւ կազմակերպուած դպրոցական ցանցով մը հրաշքներ կարելի է գործել :

Ի՞նչ ընել: Հայրական խրատներո՞վ գոհանալ: Ծնողքներուն օձիքը թօթվելով հարցը իր լուծումը չի գտներ :

Ինչո՞ւ մեր գաղութին համար կենսական նշանակութիւն ներկայացնող այս հարցին շուրջ գործնական, մեր պայմաններուն պատշաճ առաջարկներ չեն ներկայացներ մեր յօդուածագիրներն ու մտաւորականները, որոնք ունին հարկ եղած ձեռնհասութիւնը ու մանաւանդ կոչումը :

Ի հարկէ մենք ալ գիտենք թէ խնդիրը կարծուածէն աւելի բարդ է, սակայն այն համոզումն ունինք թէ անլուծելի չէ :

Մենք ալ մեր կարգին ընդհանուր ակնարկ մը փորձենք նետել Ֆրանսայի մէջ կրթական հարցին վրայ, անդրադառնալով մամուլով եղած նկատողութիւններուն, որպէսզի փորձենք եզրակացութեան մը յանգիլ՝ ոչ թէ որպէս ուսուցիչ, կրթական հարցին մասնագէտ կամ մտաւորական, այլ պարզապէս որպէս մէկը այն Հայերէն, որոնք, կը տառապին ու կ'ընդվզին այս գաղութին մէջ

կրթական հարցին մէջ ցոյց տրուած անհոգութենէն, անճարակութենէն եւ նաեւ, ինչու չէ ապիկարութենէն՝ անոնց, որոնք իրենց պաշտօնի բերումով, պարտաւորութիւններ ունին այս ժողովուրդի ապագային հանդէպ եւ սակայն կը գոհանան իրենց պաշտօնին ընծայուած պատիւներով :

Սկսինք վաւերական դպրոցներէն : Ունինք Սուրբ Ս. Մուրատեան եւ Ռէնոսիի Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանները :

Աշակերտութեան թիւի նուազում, կամ անձման պակա՞ս : Կը յայտարարուի թէ պատասխանատու են հայ ծնողքները եւ վերջացաւ :

Ինչու այսքան միակողմանի եւ թեթեւօրէն մօտեցում կրթական գործին պէս ազգային գոյութեան հետ կապ ունեցող հարցի մը : Եւ ինչո՞ւ կ'ուզէք որ մեր զաւակները Մխիթարեան հայրերուն, Դպրոցասէրին կամ կիրակինօրեայ դասընթացքներուն վստահելու պարագան կապուած մնայ ազգասիրական զգացումներու հետ միայն ու մանաւանդ, սխալ ըմբռնուած ազգասիրական զգացումներու հետ :

Ո՞վ կրնայ կասկածիլ հայ ծնողքներուն զգացումներուն վրայ, երբ հարցը կը վերաբերի հայերէնի ուսուցման: Գոնէ անոնց մէկ կարեւոր մեծամասնութիւնը, որոնց կը ցանկայ որ նորահաս հայ սերունդը սորվի իր մայրենի լեզուն, իր ազգային պատմութիւնը, ծանօթանայ ազգային հպարտութիւն նկատուած արժէքներուն, մեր մշակոյթով սնանի: Այս չի նշանակեր թէ անոնք պատրաստ են իրենց զաւակները վստահելու ամէն ուսուցչի կամ դպրոցի որ մերն է : Անոնք իրաւունք ունին գիտնալու, թէ իրենց զաւակներուն տարիները յումպէտս պիտի չվատնուին, անոնց ապագան պիտի չվըտանգուի :

Զգացումներէ տարուած, կը կարծենք թէ ինչ որ հայկական անունը կը կրէ, պէտք է անպայման ընդունինք թէ լաւ է, եթէ նոյնիսկ այդ «լաւ»ը կասկածելի է: Այդ տեսակէտը չբաժնելու իրաւունքէն չենք կրնար զրկել մեր հայրենակիցները:

Ի՞նչու ծնողքները դատապարտել առանց չաչափելու անոնց ներշնչել հայկականին վստահութիւնը՝ որ ըլլայ իրական, գնահատելի եւ հետեւաբար ցանկալի :

Ինչ կը սպասենք կրթական այս զոյգ հաստատութիւններէն, որոնք մեր այս անկազմակերպ վիճակին մէջ ովասիսներ կը նկատուին եւ որոնց վրայ կը գուրգուրան բոլոր Հայերը :

Լիսէի ծրագիր ունին, իրենց յայտարարութեամբ եւ առաւել, այն նիւթերը՝ որոնք մեզ կը հետաքրքրեն որպէս Հայեր :

Ուրեմն հոն յաճախող աշակերտ աշակերտուհիներուն ծնողքները, այս զոյգ վարժարաններուն կրթական մակարդակի արժէքը գնահատելու համար որպէս չափանիշ, նկատի կ'ունենան հետեւեալ կէտերը —

Գրպէտ —պաշօ եւ հայեցի դաստիարակութեան ընդունելի աստիճան մը: Գոհացում գտա՞ծ են այս տարրական արդար պահանջները եւ ի՞նչ չափով : Աշակերտութեան թիւը եւ հետեւաբար մեր ժողովուրդին դիրքը՝ հանդէպ այս երկու կրթական հիմնարկութեանց, բացառաբար եւ սերտօրէն կապուած կը մնայ վերի պահանջներուն գոհացում տալու կարելիութեան հետ :

Առնենք այս երկու վարժարաններէն իւրաքանչիւրը առանձին :

ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ

(Շար.)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՄԱՍԻՆ ԸՆԿ. ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

●

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Իշխան Կոմիտէն կազմակերպած էր դասախօսական երեկոյ մը, 23 Նոյեմբերի գիշերը, Ազիրեան ակումբին մէջ, ուր ներկայ էր ընկերներու եւ համակիրներու խուռն բազմութիւն մը:

Օրուան նիւթն էր «Հայկական Դատ»ը:

Հաւաքոյթի նախագահ ընկեր Յ. Ժամկոչեան ներկայացուց օրուան դասախօսը եւ նիւթը, ու ըսաւ. «Մենք չենք դադրած մէկ հայրենիք եւ մէկ ժողովուրդ ունենալու մեր գաղափարականը հետապնդելէ : Կրնամ վստահեցնել ձեզ, որ մեր յարգելի երէց ընկերը մեզ պիտի լուսաբանէ եւ տեղեակ դարձնէ հայկ. դատի անցեալ եւ ներկայ փուլերուն »:

Ստորեւ, դասախօսութեան ամփոփումը.

— « Պիտի ջանամ ներկայացնել Հայկ. Դատը՝ իր պատմականով, ներկայ եւ անցեալի վերիվայրումներով, եւ ապագայի կարելիութիւններով, Հայկական Դատը միշտ ալ հայ ժողովուրդին սրտին մօտ եղած է, այն օրէն՝ երբ մենք մեր անկախութիւնը կորսնցուցինք Կիլիկիոյ բերդերուն մէջ, գերակշիռ ուժերու դէմ, 1375ին: Կիլիկեան Թագաւորութեան անկումէն վերջ, հայ ժողովուրդը՝ ղեկավարութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, 1918ին կրկին տիրացաւ իր անկախութեան եւ ազատութեան :

1877ի ռուսեւթուրք պատերազմը վերջացաւ 1878ին, Սան Ստեֆանոյի դաշինքով, որուն մէջ հայկական խնդրին առթիւ ըսուած էր. — « Ռուս բանակները պիտի չհեռանան Օսմանեան սահմաններէն, մինչեւ այն ատեն՝ երբ բարենորոգումներ կը կատարուին Հայկական նահանգներու մէջ»: Սակայն, այդ օրերուն աշխարհի ճակատագիրը վարող մարդիկ, այդ 16րդ յօդուածը փոխեցին 61րդ յօդուածի՝ Պերլինի Վեհաժողովին մէջ:

Այս շրջանին, Հայերը չունէին կեանքի ապահովութիւն, եւ հալածանքը անպակաս էր: Մեր պահանջները համեստ էին մեր ուզածը կեանքի, ինչքի եւ պատուի ապահովութիւն էր, մինչ Պալքանեան պետութիւններ ամբողջական անկախութիւն կը պահանջէին :

Պերլինի Վեհաժողովին, մեծ պետութիւնները կ'երաշխաւորէին վեց հայկական նահանգներու բարենորոգումները եւ Խրիմեան Հայրիկ կը վերադառնար՝ իր յատկանշական «Թուղթէ Շերեփ»ի պատմութիւնով: Հայոց Հայրիկը թելադրեց «երկաթէ շերեփ» գործածել, եւ, անկէ 12 տարի վերջ՝ կազմուեցաւ Հ. Յ. Դ.ը, իբրեւ արձագանգ Գում Գափուի Մայր Եկեղեցւոյ քարոզին : Եւրոպացիք եւ Թուրքեր զարմանքով տեսան, որ դարերով գերի ժողովուրդ մը յեղափոխութիւն կը կազմակերպէ, պաշտպանելու համար իր պատիւը եւ ձեռք բերելու՝ իր ազատութիւնն ու անկախութիւնը :

1912 – 13ին, Պալքանեան չորս պետութիւններ՝ միացեալ ուժերով՝ յաղթեցին Թուրքերուն, ստեղծելով նոր առիթ մը, Հայկական Հարցի լուծման

Պալքանեան պատերազմի վաղորդայնին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գէորգ Ե. Սուրէնեան ձեռք առնելով Հայկ. Դատը Պօղոս Նուպարը նշանակեց նախագահ Ազգային Պատուիրակութեան: Պոլսոյ մէջ ալ Զաւէն պատրիարք եւ Ազգ. Ժողով դիմեցին երաշխաւոր մեծ պետութեանց Պոլսոյ դեսպաններուն: 1914ի Փետրուարին ստորագրուեցաւ Բարենորոգումներու նոր համաձայնագիր մը դեսպաններու եւ Բ. Դրան միջեւ, որով որոշուեցաւ հայկական գաւառները բաժնել երկու մասի, որոնց կեդրոնները պիտի ըլլային Կարին եւ Վան : Դաշնագրի գործադրութեան միջոցին, երբ Հօֆ կը հասնէր Վան, տեղի ունեցաւ ահաւոր աղէտը, զոր պատմութիւնը կ'որակէ Առաջին Աշխարհամարտ: Մեծ եղաւ մեր կորուստը, հակառակ մեր թիւի սակաւութեան : Թուրքեր, ապաւինելով իրենց հզօր դաշնակիցներուն, փորձեցին անապատի աւազներուն տակ թաղել Հայկական Հարցը եւ արեան մէջ խեղդել ազատութեան կանչը :

Սահմանէն անդին, մեր կովկասահայ եղբայրները, Վասպուրականցիները եւ աշխարհի չորս ծագերէն խուժող կամաւորները, միացած եւ վճռակամ, ծունկի բերին թշնամին, եւ 1918ին Հայկական Դատը եղաւ պետականութեան տէր ժողովուրդի դատ : Հաւատոյ հանգանակ եղաւ Ազատ եւ Անկախ հայրենիքի գաղափարը : Պատերազմի միջոցին մեծ խոստումներ ըրին դաշնակիցները, բայց աւարտելուն՝ մոռացում կեղծեցին : Մուտրոսի Զինադադարին 22րդ յօդուածի 4րդ կէտը միայն յատկացուած էր մեզի, ուր կ'ըսուէր. «Դաշնակից բանակները պիտի միջամտեն, եթէ անկարգութիւններ պատահին հայկական հողամասերուն վրայ »:

1919ի սկիզբը Ա. Ահարոնեան իբրեւ նախագահ Հ. Հ. Պատուիրակութեան Փարիզ գնաց, յիշեցնելու դաշնակիցներուն՝ իրենց խոստումները: 1920 Օգոստոս 10ին, Սեւրի Դաշնագրի 88րդ եւ 89րդ յօդուածները կը պատկանէին հայկական հարցին : Առաջինով՝ մեր դաշնակիցները եւ Թուրքիա կը ճանչնային մեր անկախութիւնը, իսկ երկրորդով՝ հայկական վեց նահանգները կ'ըլլային անբաժան մասը Հայաստանի եւ մենք կը տիրանայինք Ուիլսոնեան սահմաններով ընդարձակուած հայրենիքին : Հ. Յ. Դաշնակցութեան 9րդ ընդհանուր ժողովին կողմէ քուէարկուած «Միացեալ, Ազատ եւ Անկախ Հայաստանի» գաղափարականը, այս ձեւով նուիրագործուեցաւ միջազգային դաշնագրով մը :

Սակայն, չուշացաւ նոր հարուածը : Մեր թշնամիները հիւսիսէն եւ արեւմուտքէն յարձակեցան եւ գերութիւն պարտադրեցին մեզի: Ազգերու Դաշնակցութեան ուխտին 26րդ յօդուածը կը խոստանար օգնել անդամ պետութեան մը, երբ ան ենթարկուի արտաքին թշնամիներու խուժումին, բայց մեր նորահաստատ հանրապետութիւնը ինկաւ խորհրդային բռնակալութեան տակ, ոչ ոք օգնութեան հասաւ :

Մարդիկ, որ մէկ հատ իսկ փամփուշտ չէին պարպած Հայրենիքի փրկութեան համար, խորհրդայնացումէն վերջ յայտարարեցին՝ թէ հայկական դատը լուծուած է: Անոնք նոյնիսկ «արկածախնդրութիւն» որակեցին մեր կուսակցութեան կեցուածքը : 1945ի Յունիսին Գէորգ Զ.ի օծումէն վերադարձին՝ անոնց ըսուած էր հետապնդել հայկական հարցը արտասահմանեան ուժերով: Խոստացած էին նաեւ Ռուսիոյ օժանդակութիւնը, եւ այդ պատճառաւ խորհրդ. գործակալներ կազմակերպեցին ներգաղթը: Մեր պատուիրակները 1945ի Մայիսին արդէն յուշագիր ներկայացուցած էին: Հակառակորդները ամիս մը վերջ միացան մեզի: Հարկ էր ըլլալ միահամուռ եւ հիմնուիլ Սեւրի դաշնագրին վրայ :

Ի՞նչպէս հաւատալ Ռուսիոյ, երբ ան իր իշխանութիւնը կը տարածէր ամբողջ Արեւելեան Եւրոպայի վրայ, մինչեւ Ալպանիա : Սովետները եթէ չէին ուզեր խրտչեցնել իրենց դրացի Թուրքերը՝ « Ուիլսոնեան սահմաններու » պահանջումով, գէթ թող առնէին 1914ի սահմանները : Եւ Թուրքերը գոհ պիտի մնային աժան ազատելով : 1919ին քեմալական շարժումին օգնելէ վերջ, 1945ին՝ պահանջեցին Կարսն ու Արտահանը, նաեւ Նեղուցներու հակակշիռը, որ մերժուեցաւ բնականաբար :

1947 Հոկտեմբեր 24ին ՄԱԿի Խորհրդ. Միութեան պատուիրակութեան Նախագահը՝ Վիշինսքի, յայտարարեց թէ « Կարս եւ Արտահան կը պատկանին Վրաստանի»: Մեծ եղաւ յուսախաբութիւնը հայ դատը լուծուած յայտարարողներուն եւ հայ համայնավարներուն :

Այսօր, աշխարհը կը բաժնուի երկու մասի. ազատ ազգեր եւ համայնավար կայսերապաշտութեան ենթակայ երկիրներ: Մէկ բան որոշ է : Վերջին տասնամեակին, Միջին Արեւելքի եւ Ափրիկէի ժողովուրդները ի գին մեծ զոհողութեանց առին իրենց անկախութիւնը: Ուրիշներ, արթուն կը հսկեն, նոր անուններու տակ ծածկուած բոլշեւիզմի ծաւալապաշտութեան վտանգին դէմ : Վերջապէս, սեւամորթներ եւ կիսավայրենի ազգեր իսկ տիրացան անկախութեան :

Այսօր, հայկական դատ չկայ միջազգային դիւանագիտական սեղաններու վրայ: Բայց կայ խումբը անիրաւուած ժողովուրդներուն, դժբախտ ճակատագրի մեր ընկերներուն: Անոնք ալ կը սպասեն ակընդէտ ազատութեան այգաբացին : 1918ին, հրաշք մըն էր որ կատարեց հայ ժողովուրդը, եւ այսօր ալ մենք կը հաւատանք այս ժողովուրդին եւ անոր հարազատ զաւկին՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կորովի ջանքերուն, որպէսզի տառապած եւ աշխարհացրիւ հայ ազգը կրկին ողջունէ Անկախութեան վարդակարմիր արշալոյսը »:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (77)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Զ.

ՏՈՔԹՈՐԸ

Բայց «չամաշըրճի» բառը իր ամբողջ գռեհկութեամբը կուգար, միւս կողմէ, իր մաքին ու կիրքին թռիչները զսպելու, իր հմայքը սառեցնելու :

Բայց այդ բառը, իր գռեհիկ նշանակութեամբը, յանկարծ կը զսպէր իր զգայական թափերը : Իր երեւակայութիւնը բարձրասլաց թռիչներ ունէր, զորս չէին գոհացներ լուացարար էֆթիկ մը եւ իր աղջիկը.

Ով գիտէ ինչ կոշտ, տձեւ, ապուշ աբարած մըն էր այս վերջինը, թանձր մէջքով, ուսերը դէպի դուրս, կովի անորոշ նայուածքով, խոշոր աչուըներով: Իր երեւակայած եւ հոգիին բովանդակ խանդովը կանչած իգական սիլուէթները տարբեր էին բոլորովին :

Անոնցմէ էին որոնք փետրազարդ գեղեցիկ, թեթեւասլաց հուրիներու պէս ման կուգային Բերայի մայթերուն վրայ, աչնան գով ու կապոյտ վերջալոյսերու հմայքին մէջ, նայուածքնին թովիչ, քալուածքնին վսեմօրէն հրաւիրող, կենդանի բուրաքսակներ որոնք մթնոլորտը ու կեանքը կ'անուշաւէտեն. Մաղնիսուած, ժամերով կը հետապնդէր այդ խրոխտ, սիգաճեմ, անմատչելի կիները, որոնց տիրացումը անհնարութիւն մը կը թուէր իրեն :

Հիմա, անոնցմէ մէկն էր որ կ'ուզէր տեսնել իր բժշկի խուցին դրանը շրջանակին մէջ: Ոհ, ալ ինչ համարձակ շարժուածքով մը ներս պիտի քաշէր զայն, այդ խորհուրդը, այդ գաղտնիքը պիտի բանար, մանրամասնէր, բրդուճ բրդուճ ընէր տենդոտ մատուըներովը, չնչասպառ, սեւեռաբիբ, անհարկու, արդուզարդերու չինծու ու նենգամիտ քօղարկումին տակէն վերջապէս դուրս հանելու համար ինչ որ ամէնէն աւելի բաղձալի էր, ինչ որ չարչարած էր իր ըղեղը, ինչ որ ջիղերը աքցանած, էութիւնը կաշկանդած, խոչտանգած էր:

— Զամաշըրճի էֆթիկի աղջիկը, կը մրմռար զզուանքի ծամածռումով, ձեռքերը ետին, վեր վար ճեմելով սենեակին մէջ :

Ցեռոյ, ընկճուած, դառնացած, յուսահատ, երիտասարդը ինկաւ թիկնաթոռին մէջ, աչուըները գոց, ջղային գրգռման մը ենթակայ, թեւերն ու սրունքները գալարելով, ձեռքին մատները օդին մէջ ակիշելով՝ մոլեգնութեամբ բան մը քաշելու բրցնելու պէս. պրկունքները խածխծելով, գլուխը դէպի ետեւ, թիկնաթոռին յենակին վրայ կործանած :

Առիկա՝ չյագեցուած կիրքին ջախջախումն էր, յետին ջղաձիգ շարժումները զոր քաղցր կուտայ մարմինին, գերագոյն սպառման բոպէներուն :

Ժամեր յետոյ, երբ մաման, տոքթորին անսովոր յապաղումէն անհանգիստ, անձամբ եկաւ անոր սենեակին դուռը բանալ, տեսաւ իր զաւակը հեռուն անկիւնը, թիկնաթոռին մէջ փլչած, անմեղներու յանկարծական եւ խաղաղ քունը քընանալով :

— Հա, ճանըմ, հա, քուզում, հաւատաց Մերկերեան՝ մամային ու տոքթորին իր վերջին այցելութեանը, մէյ մը ճոթը բըդելուն վրայ է. ալ լմնցաւ, կրնաք նէ առաջքը առէք ... համոզը դուռներնիդ ափ պիտի առնէ ... ինչո՞ւ աստար Փէս-Փէսէ կ'ընէք կոր: էֆտիկը տեսայ. դավալը կնիկը լաթ վլալու գացեր է տեղ մը՝ չէ կրցեր գալ, վաղը պիտի բերէ աղջիկը ...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

երրորդը (Պաղեստինցիները), իսկ Արաբական Միացեալ Հանրապետութիւնը պիտի հրաժարի Միջերկրականը եզերող ընդարձակ հողամասէ մը, որ կ'երկարի Սուէզի Ջրանցքէն մինչեւ Իսրայէլի սահմանը։

Այս ծրագիրը հակասութեան մէջ է Նախագահ Նասրի ծրագրին հետ։ Արդարեւ, Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան ղեկավարը ներկայ գոյավիճակին պահպանման կողմնակից է մինչեւ այն օրը՝ երբ 1947ին եւ 1948ին ՄԱԿի մէջ քուէարկուած ծրագիրները գործադրուին։

Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան առաջարկած լուծումը հետեւեալն էր —

1.— Իսրայէլ պիտի հրաժարի իր գրաւած հողերուն մէկ մասէն։

2.— Երուսաղէմ միջազգային քաղաք մը պիտի դառնայ։

3.— Պաղեստինցի գաղթականներու մեծ մասը պիտի վերադառնայ։

Ամէն պարագայի մէջ, Քասըմի նոր ծրագիրը հակաեգիպտական քայլ մը կը նկատուի եւ այս ուղղութեամբ որեւէ մեկնաբանութիւն ընելէ առաջ, հարկ է սպասել Նախագահ Նասրի պատասխանին։

ՎԻԷՆ.— Ողբ. Կարապետ Մուրատեանի մահուան Ա. տարելիցին առթիւ, Այրի Տիկին Ա. Մուրատեան եւ զաւակները՝ Լեւոն եւ Նշան, 1500ական ֆրանք կը յատկացնեն Անտիյի եւ Մոնմորանսի ծերանոցներուն եւ հազար ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման։ Ստանալ «Յառաջ»էն։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տէր եւ Տիկին Թորանեան (Փարիզ 15) կը նուիրէ երկու հազար ֆրանք Մուրատ Ռափայէլեան Սանուց Միութեան, փոխան ծաղկեպսակի Այրի Տիկին Փէշտըմալճեանի մահուան առթիւ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ — Տէր եւ Տիկին Միհրան Ճընտոյեան եւ աղջիկը Եղսաբէթ, Տէր եւ Տիկին Մովսէս Արզումանեան (Վիէն), Պ. Մելիք Գէորգեան, Տէր եւ Տիկին Խորէն Աւագեան, Տէր եւ Տիկին Ժործժընովիզեան, Կարապետեան եւ Կիւտէնեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Այս Կիրակի Լիոնի Հայոց եկեղեցիին մէջ, իրենց փափաքելի զաւկին եւ ազգականին ՄԻՍԱՔ ՃՆՏՈՅԵԱՆի մահուան քառասունքին առթիւ։

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգող ազգականներն ու բարեկամները։

×

Այրի Տիկին Պլանշ Գարիկ-Օղլու, Տէր եւ Տիկին Մեսրոպ-Ռընէ Գարիկ-Օղլու եւ Պիպէրեան ընտանիքը կը յայտնեն իրենց խորին շնորհակալութիւնը ազգականներուն եւ բարեկամներուն կողմէ իրենց ուղղուած ցաւակցութիւններուն համար՝ Տոքթ. Հեթում Գարիկ-Օղլուի մահուան առիթով ու կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի ձայնաւոր Ս. պատարագ պիտի մատուցուի ու հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուի ժամը 10ին, Մարսէյլի Հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյ մէջ, հանգուցեալին հոգւոյն յաւիտենական հանգստեան համար։ Կը հրաւիրուին ողբացեալ բժշկին յիշատակը յարգողները։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Սեբաստիոյ Նախանձային Մուրատ Ռուսումնասիրաց Միութիւնը կը կազմակերպէ հայկական խօսուն ժապաւէններու երեկոյ մը։

Երեքշաբթի, Դեկտեմբեր 22, ժամը 21ին, Սինեմա Ալհամպրա, Ավընիւ Ժան Ժորէս, Իսի լէ Մուլինօ։

Կը ներկայացուին Հայաստանի մէջ պատրաստուած Առաջին սիրոյ երգը եւ երկու կարճ ժապաւէններ։

Մուտք 300 ֆրանք։

Տոմսերու համար դիմել.— Տիկ. Յովսէփեանի, 20 բիւ տէ Թրավայէօր, հեռաձայն Միշըլէ 99-01 եւ Պ. Լ. Քաշիքճեանի, 125 Ավընիւ Անրի Պարպիւս, Քլամար։

Դպրոցական աշակերտներու մուտքը ձրի է, մինչեւ 12 տարեկան։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՀԻՆ ՏԱՐՈՒԱՆ ՀԵՏ
ՓԱԿԵՑԷՔ
ՁԵՐ ՀԻՆ ՀԱՇԻՒՆԵՐԸ

Նոր Տարի
Նոր Տրանք
Նոր Բաժնեգին

Շնորհակալութեամբ.

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԾԱՌ
ԿԻՐԱԿԻ, 20 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

Վարժարանի Ծնողաց Միութեան կազմակերպած Ծնունդի ծառի հանդէսը կը կատարուի դպրոցի սրահին մէջ՝ ժամը 15էն 22։

Գեղարուեստական մշակուած բաժին, ներկայացումներ, մրցումներ, արտասանութիւններ, երգեր աշակերտներու կողմէ։

Աւանդական վիճակահանութիւն՝ հարիւրաւոր թանկարժէք առարկաներով։

Ծոխ սեղան, հայկական եւ եւրոպական համադամ կերակուրներով։

Սիրով կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը։

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը կազմակերպած է տօնածառի հանդէս մը, որ տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 20ին, Կիրակի, ժամը 4ին։

Կը հրաւիրուին սանուհիներուն ծնողները եւ հասարակութեան համակիրները։

Մարսէյլի Հայութեան

ԱՄԱՎԵՐՋԻ
ԱՄԵՆԷՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այս Շաբաթ օր, ժամը 22էն մինչեւ լոյս

ՍՓԼԱՆՏԻՏ ՕԹԷԼԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ
ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅՈՒՀԵԱՑ
ՄԱՍՆԱԽՈՒՄԲԻ

Տեղական մասնաժողովին եւ երկսեռ երիտասարդներու։

Կը նախագահէ Պ. ԳՐԻԳՈՐ ՊԱՀՐԻ Պատուիրակ Միութեան Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի։

Հաճելի անակնկալներ, ընտիր նուագախումբ։

ORCHSTRE EMERY

ՀԱՑԱԾԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ ՊԱՆԹԷՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի երեկոյեան ժամը 4.30ին, պիտի պատարագէ եւ քարոզէ ՏԷՐ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Վ. ՓԱՐԹԱՄԵԱՆ, Սէն Ըթիէնի մատրան մէջ (83 Բիւ տ'Արֆէօյ)։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Վէզիրեան կը նուիրեն հինգ հազար ֆրանք Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէօսանվիլիէի օգնախումբեան կայանին, իրենց մօր Տիկին Փառանձեմ Վէզիրեանի մահուան առթիւ։

Նոյն տխուր առթիւ Հայ Կարմիր Խաչի Անիէր-Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին կը նուիրեն.— Տիկին Արուսեակ Վէզիրեան երկու հազար, Տիկին Տիրուհի Սերոբեան 1500, խումբ մը Խաչուհիներ երեք հազար ֆրանք։

Ողբացեալ Ներսէս Սապունճեանի մահուան առթիւ խումբ մը Խաչուհիներ երեք հազար ֆրանք։

Հայ Կարմիր Խաչի Անիէր-Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Վէզիրեան եւ Սապունճեան ընտանիքներուն։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ Ի ՊԱՏԻՒ ԽՈՐԷՆ ԱՐՔ. ԲԱՐՈՅԵԱՆԻ
ԱՌԱՋՆՈՐԴ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՀԱՅՈՑ

Որ Ամերիկայէն Պէյրութ վերադարձի ճամբուն վրայ Փարիզ պիտի մնայ քանի մը օր։

Այս Շաբաթ երեկոյ։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։ Փափաքողները սիրով կը հրաւիրուին։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Տօնածառ-հանդէսով՝ Յունուար 10ին, կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։ Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղին եւ մասնակցութեամբ դպրոցին աշակերտութեան։

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր։

Ներկայացում, արտասանութիւն, տըրամախօսութիւն, եւ այլ անակնկալներ։ Ղեկավարութեամբ ուսուցիչ Պ. Թրագօշի։

Կը հրաւիրուի Տէսինահայութիւնը անխտիր։

Մուտքը ազատ է։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

3 Յունուար 1960, Կիրակի ժամը 4-24, Ֆ. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը, Օթէլ Լիւթէսիայի մէջ։

7 Յունուար 1960, Կապոյտ Խաչի Կեդր. վարչութիւնը Փարիզի շրջանի տասը մասնաճիւղերով կը տօնէ «Մանուկներու Օր»ը, Փըթի Ժուռնալի մեծ սրահին մէջ։

×

ԿԱՊ. Խաչի Կրընոպլի «Մանուկներու Օր»ը, մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի Յունուար 31ին, Բիւ Ժէի սրահին մէջ։

×

Վիէնի Կ. Խաչի պարահանդէսը Յունուար 9ին։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

×

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կ. Խաչի «Մանուկներու Օր» Յունուար 3ին։

Պարահանդէսը Ապրիլ 2ին։

×

Հայ Կարմիր խաչի տարեկան ցերեկոյթ պարահանդէսը, Կիրակի, 24 ՅՈՒՆՈՒԱՐ, 1960։

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ

21, Rue Yves Toudic (Métro République)

THÉATRE PAUL FARALICQ

Երկուշաբթի գիշեր 21 Դեկտեմբեր ժամը ճիշդ 20.45ին

Հովանաւորութեամբ Հայ գեղարուեստի բարեկամ՝

ԳԷՈՐԳ ՊԱՔԸՐՃԵԱՆի

Դերասան ԳԷՈՐԳ ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ կը ներկայացնէ

ՉԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ

Կատակերգութիւն 3 արար, Ե. Օտեանի եւ Կիւրճեանի։

Մասնակցութեամբ Փարիզահայ բեմի լաւագոյն արուեստագէտներուն՝

Տիկին Ս. Նշանեան, Օր. Կորկոտեան, Պ. Պ. Տրդատ Նշանեան, Արտաշէս Գըմբէքեան, Գ. Վահան, Ն. Մարգարեան, Ն. Պչտիկեան, Ստէփանօ, Օն. Սարաֆեան, Ժ. Քիպիրեան, ինչպէս նաեւ երեկոյթը հովանաւորող Գէորգ Պաքըրճեան։

Մուտքի գինները սովորական։

Տոմսերը կը ծախուին միմիայն գրատան Հրանդ Սամուէլեան։ 43, Բիւ Ռիշէ։

Հ. Յ. Դ.
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին, Յոյներու սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն հետեւեալ խումբերը ժողովի կը հրաւիրէ.—

Շ. Միսաքեան խումբը Շաբաթ (19 Դեկտեմբեր) իրիկուն ժամը 20.30ին։

Զաւարեան ենթակոմիտէն 19 Դեկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին։

Ընկ. Կարօ խումբը 20 Դեկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան, Ռուբէն Ռւսանողական միութեան եւ Փոթորիկ խումբի խառն ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 14ին, տեղի պիտի ունենայ Սեբ. Դաւրայի Հայր. Միութեան կազմակերպած տարեկան խնջոյքը, Իսիի Խրիմեան դպրոցին մէջ, մինչեւ կէս գիշեր։

Արեւելեան նուագ, երգ, արտասանութիւն, հայկական պարեր եւ անակնկալներ ս.եղւոյն վրայ։

Մուտքը ազատ է։

ՇԱՒԻԼ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը տեղեկացնէ յարգոյ հասարակութեան թէ, այս Կիրակի, հանդիսաւոր կերպով կը տօնէ նորաշէն եկեղեցւոյ օծման Բ. տարելիցը։

Այս առթիւ Կաթ. Պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեան հրաւիրուած է պատարագելու եւ քարոզելու։

Եռաձայն երգեցողութիւնը կը ղեկավարէ երաժշտապետ Պ. Նշան Սերգոյեան։

Յաւարտ Ս. պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի եկեղեցւոյ բարերարներու ննջեցելոց հոգւոց հանգստեան համար։

Սիրով կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստանէն Զուկասեան գիւղացի Վարոսեան Պարսամ, որմէ լուր չկայ վերջին պատերազմէն ի վեր։ Փնտռողը իր ընկերն է՝ Հրաչ։ Տեղեկացնել Յառաջին։

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 18 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

VENDREDI 18 DÉCEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8675 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4476

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԻՐԱԿԻ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ՇՈՒՐՋ

« Փարիզի եւ շրջաններու Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան » Ներկայացուցչական Ժողովի չորս տարուան շրջանը լրացած ըլլալով, այս կիրակի, 20 Դեկտեմբեր, տեղի պիտի ունենայ նորին ընտրութիւնը:

Վերջին ընտրութիւնը տեղի ունեցած էր 1955ի Յունիսին, բարեփոխեալ Կանոնագիր – Ծրագիրի հիման վրայ:

Նորութիւն մըն էր «Ներկայացուցչական Ժողովը», բաղկացած 24 անդամներէ, որոնք կ'ընտրուին գաղտնի քուէարկութեամբ եւ պարզ մեծամասնութեամբ:

Քուէարկողները ազատ են անձամբ կամ Թղթակցութեամբ (ապահովագրեալ նամակով) կատարել իրենց ընտրողի պարտականութիւնը:

Ընտրող եւ ընտրելի են ընկերակցութեան այն բոլոր անդամները, որոնք վճարած են իրենց տարեկան անդամատուրքը (նուազագոյն 100 ֆրանք) մինչեւ այսօր:

Ներկայացուցչական Ժողովը տեսակ մը օրէնսդիր եւ համարատու մարմին է, որ կը գումարուի տարին երկու անգամ: Բուն գործադիր իշխանութիւնն է Ընկերակցութեան Վարչութիւնը, որ կը բաղկանայ ինը անդամներէ (մէկը եկեղեցական) եւ կ'ընտրուի Ներկայացուցչական Ժողովէն երկու տարուան համար:

Ո՛չ թէ չորս, այլ չորսուկէս տարի անցած է վերջին ընտրութենէն ի վեր:

Ուրեմն, Ներկայացուցչական Ժողովի պաշտօնավարութեան շրջանը արդէն իսկ վեց ամիսէ ի վեր լրացած ըլլալով, նոր ընտրութիւնները հապճեպով կատարելու համար ստիպողական ո՛չ մէկ պատճառ կար:

« Ընտրողական Յանձնախումբ»ը աւելի լայն ժամանակ պէտք է ունենար ընտրութիւնները իսկական ժողովրդավարական գրութեամբ կարենալ կատարելու համար:

Ընկերակցութեան անդամները հնարաւորութիւն պէտք է ունենային լսելու Վարչութեան հաշուետուութիւնը, նիւթական եւ բարոյական: Չի բաւեր հաշիւ տալ միայն Ներկայացուցչական Ժողովին, որուն 24 անդամներէն մէկ քառորդը միշտ բացակայած է հաւաքոյթներէն, — ինչպէս կը հաւաստեն իրազեկներ:

Կրօնական Ընկերակցութեան «Դիւան»ի տեղեկագիրը, որ լոյս տեսաւ Յառաջի մէջ (12 Դեկտեմբեր), շատ համառօտ է եւ բնաւ գոհացում չի տար անդամներուն:

Վարչութիւնը կ'առարկէ, որ կարելի չէ Ընկերակցութեան 1500 – 2000 անդամները սրահի մը մէջ հաւաքել եւ հաշիւ տալ: Եւ իր պարտականութիւնը լիովին կատարած կը նկատէ՝ հաշիւ տալով միայն Ներկայացուցչական Ժողովին:

Անհրաժեշտ էր մանրամասն Տեղեկագիր մը տպել եւ ղրկել բոլոր անդամներուն:

Ժողովրդավարական սկզբունքները յարգելու համար Ընտրողական Յանձնախումբը պարտաւոր էր նաեւ ընտրողներուն ղրկել Ընկերակցութեան անդամներուն ընդհանուր ցանկը, Ներկայացուցչական Ժողովի նոր անդամները անոր մէջէն զատելու համար:

Յանձնախումբը կը գոհանայ հաղորդելով որ « Ընկերակցութեան ընտրող անդամներու ամբողջական ցանկը փակցուած պիտի գտնէք Փարիզի, Առնուվիլի, Ալֆորվիլի, Շավիլի եկեղեցիներուն մէջ», ուր կարելի է անձամբ քուէարկել:

Բայց քանի որ «Թղթակցութեամբ» քուէարկութիւնը եւս ընդունուած է անոնց համար, որոնք եկեղեցի երթալու հնարաւորութիւն չունին, անհրաժեշտ էր ամբողջական ցանկին առաքումը քուէարկուներուն:

Ընտրողական Յանձնախումբը այս վերջիններուն ղրկած է միայն ցանկը այժմու Ներկայացուցչական Ժողովի 24 անդամներուն, որոնք վերընտրելի են ըստ կանոնագրի:

Թելադրութի՞ւն՝ վերընտրելու հինը:

Ինչո՞ւ օրինակ չառնել այս ժողովրդավարական երկրէն, ուր կ'ապրինք գրեթէ չորս տասնեակ տարիներէ ի վեր: Քաղաքապետարանը ընտրողներուն կը ղրկէ միաժամանակ բոլոր կուսակցութեանց թեկնածուներուն ցանկը, առանց խտրութեան:

Ինչո՞ւ եռապատիկ ցանկ մը չղրկել, նախապէս թեկնածուներու համաձայնութիւնն ստանալով:

Այժմ անպատասխանատու մարդիկ հրապարակ իջած են շինծու ցանկով մը, միտքերը պղտորելով: Առանց թեկնածուներու հաւանութիւնն առնելու: Կարդացէք անոնցմէ մէկուն հերքումը (Յառաջ, 15 Դեկտեմբեր):

Մինչեւ ե՞րբ այս անիշխանութիւնը:

Փարիզեան շրջանի 35 – 40.000 Հայութիւնը կարելի չէ կառավարել անավարի ձեւերով:

Պէտք է մտածել արմատական միջոցներու մասին:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԽՏԻ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐԸ

« Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ՈՐԵՒԷ ԱՏԵՆ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄ ԿՐՆԱՅ ԳՈՐԾԵԼ» ԿԸ ՅԱՅՏԱՐԱՐԷ ԾՈՎԱԿԱԼ ՊՈՒՆ

Ատլանտեան Խորհուրդի ժողովին երկրորդ օրը գլխաւորապէս յատկացուած էր զինուորական հարցերու քննութեան: Առաջին առիթով Միացեալ Նահանգներու ներկայացուցիչ Ծովակալ Պուն տեղեկագիր մը կարդաց Խ. Միութեան զինուորական ուժին մասին:

Ծովակալ Պուն, որ Ատլանտեան Ուխտի զինուորական մնայուն յանձնախումբի անդամ է, շեշտեց հետեւեալ կէտերը.

1.— Յստակ է այն պարագան՝ թէ Խ. Միութիւնը իր ջրածին եւ դասական զէնքերը պատրաստ կը պահէ:

2.— Խորհրդային ուժերը ի վիճակի են որեւէ ատեն եւ իրենց հողամասին որեւէ կէտէն յարձակում գործելու:

3.— Խորհրդային ընդծովեայ սպառնալիքը աւելի քան երբեք՝ վտանգաւոր է:

4.— Արեւմուտքի դէմ գլխաւոր սպառնալիքը կ'ըլլայ Ատլանտեան Ուխտի ճակատին վրայ:

Ամերիկացի ծովակալին տեղեկագիրէն ետք խօսք առին Կիյոմա, Կէյթս եւ Հերթըր: Արտաքին նախարար Հերթըր ամէն ապահովութիւն տուաւ՝ թէ ամերիկեան ուժերը Եւրոպայէն պիտի չքաշուին. այս յայտարարութիւնը ջերմօրէն ողջունուեցաւ գերմանացի, իտալացի եւ հոլանտացի նախարարներու կողմէ:

Մեծն Բրիտանիոյ Պատերազմական նախարար Հարըլտ Ուաթքինսըն յայտարարեց թէ անգլիական կառավարութիւնը որոշած է Հռենոսի իր ուժերը պահել. (55 հազար զինուոր): Անգլիացի նախարարը աւելցուց թէ իր կառավարութիւնը պիտի նպաստէ Եւրոպայի բանակներուն արդիականացման:

Ֆրանսայի Պատերազմական նախարար Կիյոմա իր միջամտութեան ընթացքին Զօր. Թուինինկի հարցը արծարծեց: Ֆրանսացի նախարարը քննադատեց այն պարագան՝ թէ հակառակ անոր որ զինուորական Կոմիտէի ժողովները գաղտնի պէտք է մնան, մամուլը արձագանգ կը հանդիսանար ամերիկացի զօրավարին յայտարարութեանց: Կիյոմա չգոհանալով միայն «անգաղտնապահութեան» առարկութեամբ, դիտել տուաւ թէ Զօր. Թուինինկի միջամտութիւնը քաղաքական բնոյթ կը կրէր եւ ուղղուած էր Ատլանտեան Ուխտի անդամ երկրի մը դէմ, որու համար Կոմիտէի Ֆրանսացի ներկայացուցիչը նախընտրեց չպատասխանել:

Վերջապէս Ֆրանսայի Պատերազմական նախարարը պահանջեց որ այլեւս վերջ մը դրուի Զինուորական կոմիտէի անգաղտնապահութեան:

Անմիջապէս պատասխանելով, Ատլանտեան Ուխտի Ընդհանուր քարտուղար Սփաք յայտարարեց թէ Խորհուրդը համաձայն է որ նման արարքները դատապարտուին:

Միւս կողմէ, Միացեալ Նահանգներու Պատերազմական նախարար Կէյթս ցաւ յայտնելով որ գաղտնի ժողովի մը մէջ եղած վիճաբանութիւնները մամուլի սեփականութիւնը դարձած են, յայտարարեց.—

« Միացեալ Նահանգները չեն մտածեր թէ զինուորականները ճնշումներ պէտք է ընեն կառավարութեան մը քաղաքականութեան վրայ: Այսուհանդերձ, շեշտեց Կէյթս, ամերիկեան կառավարութիւնը համաձայն է Զօր. Թուինինկի ճառին՝ զինուորական տեսակէտով, քանի որ զինուորականներու իրաւունքն է ժեկնաբանել քաղաքական որոշումներու հետեւանքները՝ զինուորական ճակատի վրայ»:

«Թուինինկի հարց»ը այս ձեւով փակելէ ետք, Կէյթս յայտարարեց թէ ամերիկեան ուժերը ներկայիս անմիջական գործածութեան պատրաստ հրթիռներ ունին: Միւս կողմէ «Փոլարիս» հրթիռներով ընդծովեայ ուժերը արագօրէն կը պատրաստուին: Կէյթս աւելցուց թէ հասարակաց պաշտպանութեան համար ըսպառազինման ծախքերուն հասարակաց մասնակցութիւն մը եւ սերտ գործակցութիւնը անհրաժեշտ տուեալներ են դաշնակիցներու համար:

Յետմիջօրէի նիստը սկսաւ Սփաքի մէկ յայտարարութեամբ.— «Ծովակալ Ռայթ կը հրաժարի իր պաշտօնէն »:

Հրաժեշտի ճառ մը խօսելով, ծովակալ Ռայթ յայտարարեց թէ ճիգ պէտք չէ խնայել Ատլանտեան Ուխտի ծրագիրներու իրագործման համար, մանաւանդ՝ Նաւատորմիղի զօրացման ծրագիրը պէտք է հետապնդել:

Սփաք ցաւ յայտնեց որ ծովակալ Ռայթ կը մեկնի Ատլանտեան Ուխտի մէջ վեց տարի ծառայելէ ետք եւ իբրեւ Ընդհանուր քարտուղարը՝ շնորհակալութիւն յայտնեց անոր:

Այնուհետեւ անդամ երկիրներու նախարարները խօսք առին՝ ներկայացնելով իրենց կատարած աշխատանքներուն հաշուեկշիռը: Նիստը փակուեցաւ Զօր. Նորսթէտի տեղեկագրին ընթերցումով:

ՓԱՐԻԶԻ Պապական Նուիրակը Գերապայծառ Մառելլա որ Կարդինալ նշանակուած էր վերջերս կարգ մը ուրիշ եկեղեցականներու կարգին, Կարդինալի գդակը ստացաւ Չորեքշաբթի օր Զօր. տը Կոլէն: Արդարեւ տեքայական աւանդութեան մը համաձայն Հանրի Դ.էն ի վեր, երկրին ղեկավարը կարդինալի տափճան տալու իրաւունք ունի: Մառելլա ծունկի չեկաւ Զօր. տը Կոլի առջեւ, քանի որ այդ արարողութիւնը ջնջուեցաւ Յովհաննէս ԻԳ.ի կողմէ:

ՍԱԿԱՐԱՆ (Դեկտ. 16).— Զոյլ ոսկի՝ 561.500, Նափոլէոն 3580, զուից. 3480, անգլ. 4630. քառն տոլարնոց 18.400, Թղթադրամ (զուգահեռական շուկայ) սթերլին 1380, տոլար 491, զուից. 114.50, պելժ. 9.80, մառք 118.25:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ Ի ՊԱՏԻՒ ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ Գ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ

Չորեքշաբթի երեկոյ ընկերներու եւ բարեկամներու բազմութեան մը ներկայութեան, Ֆ. Կապոյտ Խաչի Կեդր. Վարչութեան եւ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէին սարքած թէյասեղանը անցաւ խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ: Հաւաքոյթը կը վարէր ընկեր Հ. Սամուէլ եւ խօսք տուաւ ներկայ ընկերուհիներու եւ ընկերներու, Տիկին Էլէն Բիւզանդի, Տիկին Տ. Միսաքեանի, Շ. Նարդունիի, Հ. Սէրէնկիւլեանի, Ա. Գարիկեանի եւ Տիկին Մխիթարեանի եւ ընկեր Գ. Մխիթարեանի: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴՐՕՇԻ ՏԱԿ պիտի կանչուին հետզհետէ 1940 Յունուար մէկէն Դեկտ. 31 ծնած տղաքը, հետեւեալ թուականներուն.— (Հող եւ ծով) Մարտ մէկ, Մայիս 1, Յուլիս 1, 1960: (Օդ) Փետրուար 1 եւ Մայիս 1, 1960: Այս թուականներուն կանչուողները 1960 առաջին մասն են: Բ. մասը պիտի կանչուի Սեպտեմբեր եւ Նոյեմբեր 1 եւ Յունուար 1, 1961ին:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ վերջին 48 ժամերու ընթացքին 139 ըմբոստներ զինաթափ եղած են (30 առ հաբիւրը գերի ինկած եւ մնացեալները՝ սպաննուած): Գնդացիր մը եւ 102 զէնքեր գրաւուած են: Միւս կողմէ, Սիտի – Պել Ապէսի մէջ պատահած բախումի մը ընթացքին 16 ըմբոստներ սպաննուեցան, իսկ Օրանի մէջ՝ 25 ապստամբներ զինաթափ եղան:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ մէջ դատական հետապնդումներու ենթարկուեցաւ երգիծական նկարի մը հեղինակ լրագրողը: Ծաղրանկարը նախատական էր՝ Զօր. տը Կոլի համար եւ Պելկրատի կառավարութիւնը չէր ուզեր որ նման միջադէպ մը պատճառ դառնայ երկու երկիրներու սիրալիր յարաբերութեանց խզումին:

ԹՈՒՐՔԻԱ եւ Յունաստան Հասարակաց Շուկայի վեց երկիրներուն հետ բանակցութեանց պիտի սկսին՝ անդամակցելու համար:

ՔԱՓ ՔԱՆԱՎԵՐԱԼԻ փորձադաշտին մէջ (Ամերիկա) միջերկրային հնռավար « Սնարք» հրթիռի մը փորձը յաջողութեամբ պսակուեցաւ. հրթիռը Քափ Քանավերալէն Փորթօ Ռիքօ գնաց եւ վերադարձաւ, 3200 քիլոմեթր երթուդարձը կատարելով չորսուկէս ժամէն. «Սնարք», ինչպէս նախատեսուած էր, փորձադաշտ իջաւ անկարգելի մը շնորհիւ:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ եւ Իրաքի յարաբերութիւնները լարուած են. արդարեւ, իրանեան նաւատորմիղի ընդհանուր հրամանատարը Պարսից Ծոցի նաւատորմիղին հրահանգ տուաւ՝ որ պատրաստ ըլլայ դիմագրաւելու հաւանական որեւէ յարձակում՝ Իրաքէն:

ՊԵԼԺԻՈՅ Պոտուէն թագաւորը անակնկալօրէն Քոնկօ մեկնեցաւ՝ կացութիւնը տեղւոյն վրայ ուսումնասիրելու համար:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ երեք երկիրները մերժեցին խորհրդային բողոքագիր մը՝ որ վերջերս տրուած էր Արեւմտեան Պերլինի մէջ ձայնասփիւռի կայան մը հաստատելու ծրագրին դէմ:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ զինուորական առաքելութիւն մը Մատրիտ գնաց, ուր հրաւիրուած էր պաշտօնապէս. գնդ. Մահէի գլխաւորութեամբ, պատուիրակութիւնը քանի մը օր Սպանիա պիտի մնայ:

ՊԱՐՍԻՑ Շահը եւ Ֆարահ Տիպա պիտի ամուսնանան երկուշաբթի օր: Այդ թուականին Տիպա «կայսերական իշխանուհի» կ'ըլլայ, իսկ կայսրուհի՝ այն օրը միայն երբ մանչ զաւակ մը աշխարհ բերէ:

ԳՐԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐ

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Բանաստեղծութեան այս գեղագիտական եւ քաղաքակրթական հանգամանքն էր որ առաջին տեղը կը գրաւէր մարդկայնականներու մտահոգութեան խորքին մէջ։

Միջին դարու կրօնական եւ ճգնաւորական խստակեաց եւ մղլոտած ճնշումներէն ձերբազատ՝ ցնծալից ազատագրութիւնը կը վերածնէր մարդկութեան համար։ Եւ այսպէս, շնորհիւ նոր քննադատական ոգիին՝ արուեստի եւ բանաստեղծութեան բարիքները ըմբոշխնելու գիտակցութիւնը կը պայծառանար ։

Նպատակս Վերածնունդի մասին փոքր ճառ մը (էսէ) գրել չէ, առիթս ընդարձակ հատորի մը կը կարօտի. այլ տալ անոր համառօտ գիծերը, ցուցնելու համար թէ ինչ անել եւ այլանդակ ըմբռնումի մէջ ինկած են մեր գրողները իւմանիզմ բառին նշանակութիւնը ըլլայիններու շարքին հետ ամուսնացնելով ։

Դէպի դասականութեան վերադարձը եւ անոր բարգաւաճումը, Վերածննդական քննադատութեան մէջ երեք գլխաւոր պատճառներու կը վերագրուին։ Այսինքն, մարդկայնականութեան, կամ դասականքի նմանողութեան ։ Արիստոտելականութեան, կամ Արիստոտելի՝ Քերթողական Արուեստի ազդեցութեան։ Բանապաշտութեան, կամ իմացական դատումի տիրապետութեան։ Հետեւաբար, այս միջոցներով ձեռք կը ձգուի՝ իբրեւ արդիւնք, բարգաւաճումը արդիական ոգիին՝ արուեստներու եւ գիտութեանց մէջ ։

Այսպէս փոշիներու տակէն լոյս բերուեցան դասական գրականութեան գեղեցկութիւնները ։ Թարգմանութիւններով՝ անոնց համաշխարհային տարածումը չեշտուեցաւ։ Ուսմունքի ակադեմիաներու կազմակերպութեամբ դասական ստեղծագործութիւնները ուսումնասիրուեցան, վերլուծուեցան, իբրեւ արդիւնք նոր եւ մասնաւոր պաշտամունք մը ստեղծելով դէպի ուսմունքը ։

Ուրեմն բացայայտ է թէ Մեծարենցի ըլլայիններու բանաստեղծական գեղեցիկ շարքը մանանեխի չափ առնչութիւն կամ կապակցութիւն չունի մարդկայնականութեան (իւմանիզմ) վերոյիշեալ նշանակութեան եւ ըմբռնումին հետ։ Ծիծաղելի ըլլալէ աւելի, ահաւոր տգիտութիւն պիտի նշանակէ որեւէ խնամիութիւն որոնել ու տեսնել այդ երկուքին մէջ ։

Մարդկայինը, մարդասիրութիւնը, համայնականը, համայնական սէրը, նոյնիսկ բարերարութիւնը կը բնորոշեն մտածումի եղանակ մը, զոհաբերուելու զգացում մը, մարդկութեան բարօրութեան համար ։

Նոյն փիլիսոփայական մտածելակերպին կը պատկանին նաեւ, մարդ էակը՝ իր համայնական իմաստով, առանց ցեղի ու գոյնի խտրութեան, իր ապագայ կարելիութիւններու բարձրացնելու՝ մտահոգութիւնը եւ զայն իրականացնելու ջանքերը։ Նոյնպէս, իր նմանին սատար դառնալու որեւէ բարի մտածում եւ վերաբերում՝ ուր մարդասիրական ոգին ոչ միայն դրական այլ նաեւ տեւական է (քոնսթան)։

Ուրեմն, ինչպէ՞ս կարելի է շփոթել՝ համայն մարդկութեան բարօրութեան համար դարերու ընթացքին կատարուած բոլոր զոհաբերումները, յաւերժութեան կնիքը կրող բոլոր մշակութային եւ գիտական աշխատանքները, մարդկային ազատագրութեան համար բոլոր հերոսական արիւնահեղութիւնները եւ առաքելութիւնները, մարդկութեան համար անխարդախ խաղաղութեան մը ձեռք ձգելու, անդուլ եւ անդադար պայքարները՝ Մեծարենցի ըլլայիններու հիւսուածքին մէջ, բանաստեղծական երեւակայութեան դրոշմը կրող բաբախուն բաղձանքներուն հետ ։

Ոչ։ Գրականութիւնը անհեթեթութեանց մարզադաշտ չէ։

Ինչպէս կը տեսնենք, հոս եւս որեւէ հանգիտութիւն չկայ ըլլայիններու էութեան եւ ոգիին հետ ։

Ուրեմն ինչպէ՞ս պէտք է հասկնալ եւ հաղորդուիլ Մեծարենցի այդ հոգեյոյզ բանաստեղծութեանց շարքին ։

Նախ պէտք է ընդունիլ թէ անոնք ջինջ, մաքուր, թափանցիկ քնարերգութիւններ են ։

Ոեւէ ճշմարիտ բանաստեղծին ներաշխարհը՝ աշխատանոց մըն է իր եսին եւ հոգիին միասնութեան ։

Այդ միասնութեան շունչին ու բոցին տակ, կեանք կ'առնեն բանաստեղծութիւնները։ Բնածին երեւոյթ մըն է ասիկա բանաստեղծներու յատուկ։ Ոեւէ մէկը չի կրնար ըմբռնել եւ մարմնացնել այս երեւոյթը ինչպէս որ անիկա յանկարծակիութեան կ'առնէ բանաստեղծի մը ներաշխարհին մէջ։ Դուրսէն կատարուած բացատրութիւն մը՝ շատախօսութիւն է լոկ ։

Այսպէս, Մեծարենց, իր ներաշխարհի աշխատանոցին մէջ փոխադրած է բնութեան խորհրդաւոր գեղեցկութիւնները՝ անոնց տիրանալու համար։ Բաղձանք մը որ իր հոգիին խորերէն կը բխի եւ իր եսին տիրակալութեան կը հպատակի ։

Ուրեմն, իրիկունը, հովը, բարձունքներու ճամբան, համայնական ձայնը, խնկագոյն արահետը, թռչուններու երգը, լերան քղանցքի հիւղը, եւայլն, ասոնք բոլորը՝ խորհրդանշանական, այլաբանական, փոխաբերական, նմանողական միջոցներ են, աշխատանոցին մէջ քնարական երգերուն գեղեցկութիւնը մարմնաւորելու, անոնց՝ լոյս, ձեւ, երանգ տալու համար։ Յետոյ, իր աշխատանոցէն դուրս գալով՝ հաղորդականութեան ջրտուքի թումբերը բանալու, ընթերցողներու պարտէզները ոռոգելու, ծաղկեցնելու, բուրումնաւէտելու համար ։

Հոս է գաղտնիքը Մեծարենց բանաստեղծին։ Նոյնպէս գաղտնիքը բոլոր ճշմարիտ բանաստեղծներուն ։

Ինքնադատութեան փորձ մը խորագրով իր գրուածքին մէջ, Մեծարենց իր սիրերգութիւններու վրայ անդրադարձած միջոցին, շատ յատկանշական խորհրդածութիւն մը, բացատրութիւն մը կուտայ հետեւեալ տողերով։

« Իր սիրերգութիւնները՝ այս շրջանին կը դադրին ձուլուած բաներ ըլլալէ, եւ կը սկսի իր սէրը միշտ բնագեղ տեսարանով մը շրջանակել, զգացումին ընկերացող տեսարան մը կայ, եւ կամ տեսարանէն վերջ զգացումը կուգայ ։

Արդեօք այս տողերը կը փսփսա՞ն բան մը մեր քննադատներու լսողութեան ...։ Կը կասկածիմ ...։

Սխալ է նաեւ հաստատել, նոյնիսկ կարծել թէ ըլլայինները ազդուած են Ակնայ Անտունիներէն։ Այդ շարքին մէջ ոչ մէկ տող հպատակած է այդ ենթադրութեան կամ ենթարկութեան։ Նոյնը կրնամ ըսել իր միւս բանաստեղծութեանց մասին ։ Այդ օրերուն, Անտունիները ամբողջութեամբ՝ լիուլի ճանչցուած չէին՝ ոեւէ բանաստեղծի ներշնչման աղբիւր դառնալու համար։ Կրնամ ըսել, այսօր ալ՝ նոյնն է կացութիւնը ։

Մ. Մեծարենց, ինքն իսկ խորունկ վիշտով կը հաստատէ անոնցմէ զրկուած ըլլալը, դժբախտաբար ընդունելով՝ Պոլսոյ միջավայրը իբրեւ ազդակ իր բանաստեղծութեանց։ Պէտք չէ շփոթել իր գիւղին քաղցր յիշողութիւնները Ակնայ Անտունիներուն հետ ։

Համաճարակ մը կը տիրէ կարգ մը քննադատներու մտայնութեան մէջ, հաստատելու համար թէ Մեծարենց ենթարկուած է արտաքին ազդեցութիւններու եւ կամ հանգիտութիւն կայ իր ստեղծագործութեանց եւ ուրիշ այս կամ այն գրողի գործերուն մէջ ։

Օրինակ։ «Կ'ուզէի այգեկութի օրերուն ճերմակ վրանն ըլլալ ու նստիլ այգիին մէջ»։ (Ռուբէն Զարդարեան)։

«Դաշտի ճամբու մը վրան, կամ ստորոտը լերան, ուղեւորին ժամանման սպասող հիւղն ըլլայի « (Մ. Մեծարենց)։ Եւ այս տողերուն նման ուրիշ բաղդատութիւններ։ Առաջինին մէջ ներկայ է եսասիրական բաղձանք մը, իսկ երկրորդին մէջ քնքուշ զգացում ։

Հանգիտութիւն եթէ կայ, կը նմանի առաւօտեան մառախուղին, կորսուելու համար արեւին առաջին ճառագայթներուն հպումէն ։

Ըլլալ բայը ինչ ծիծաղելի խաղերու առաջնորդած է մեր յարգելի գրողները ...։

Ո՞վ պիտի համարձակի ըսելու թէ Զարդարեան ներշնչուած է Ակնայ Անտունիներէն։ Նաեւ, ոչ ոք խորհած է ըսելու թէ Զարդարեան այդ արձակ գրութիւնով ընդհանրական, մարդկային խոհերու տեղ տուած ըլլայ ։

Ամէն բանաստեղծ՝ տկարութիւն մը ունի բնութեան հանդէպ եւ կ'երգէ զայն իր հոգիին եւ ներհայեցական տրամադրութեան համաձայն ։ Յաճախ կը դիմէ անոր, զայն իբրեւ խորհրդանշան օգնութեան կանչելու, բաղձանքները, խոհերը, վիշտերը, տառապանքները, հոգերը՝ գունազեղելու, ուժեղցնելու եւ պատկերացնելու համար ։

Մեծարենցին ոչ Բինկեան ծնիլը՝ Ակնայ Անտունիներու ծանօթ ու ազդուած ըլլալը կը փաստէ, ոչ ալ ըլլայիններու մէջ ընդելուզուած իր բաղձանքները, իրիկունը, հովը, բարձունքին ճամբան, հիւղը, համայնական ձայնը եւայլն, Ակնայ Անտունիներուն ոգիին եւ յօրինուածքին հետ խնամիութիւն մը ունին։

Անտունիները՝ իրականութեան մէջ, վիպաձեւ կարճ սիրային բանաստեղծութիւններ են, ստեղծագործուած հայ ժողովուրդին կողմէ։ Գրականութեան մէջ եղական բայց անորոշ անունով։ Յայտնի անգամ չէ թէ Ակնեցիք եւ Նահապետ Քուչակ ինչ դեր կատարած են այդ ըսքանչելի եւ սիրաշունչ երգերը ստեղծագործելու մէջ ։

Ասոնցմէ աւելի բան մը փնտռել հոն կը նմանի ծովափի աւազակոյտին մէջ ցորենի հատիկ որոնելու մանկական մտայնութեան ...։

Ոչ ալ կը ճանչնամ բանաստեղծ մը Ակնայ շրջաններէն կամ Ակնացի՝ որուն քնարերգութիւնները նման ըլլան Անտունիներու եւ կամ անոնցմէ ազդուած ։

Մեծարենց կը պաշտէր ընթերցումը, հետեւաբար կը կարդար միշտ։ Բծախնդիր եւ ընտրական զգուշութեամբ կը մօտենար գիրքերուն։ Այս իրողութիւնը կ'արտացոլայ անոր ընտրած հեղինակներէն ։

Ան չէր պատկաներ հայ գրողներու այն խումբին որոնք կարծես կեանքը եւ աշխարհը դիտեցին եւ տակաւին կը դիտեն կատարեալ ապահովութեամբ՝ ապաւինած միմիայն իրենց վտիտ պաշարին, նման այն անձին որ հինցած պատերու ճաթռտուքէն եւ որդերէ աւերուած ծակերէն կը նայի, դուրսի անցուդարձին տեղեակ մնալու համար։ Գրիչ շարժողը պէտք ունի միշտ կարդալու, որպէսզի իր մտաւորական հորիզոնները լայնան, տարածուին մինչեւ հեռուները ։ Լուսաւորուին ու յստակ ճշմարտութիւններով պայծառանան։ Պայման եւ պարտականութիւն պէտք է դառնայ այս իրողութիւնը՝ մասնաւորապէս քննադատներու համար ։

Քննադատը պէտք է որ ընտելանայ եւ խորանայ բանաստեղծութեան էութեան՝ նման ժամագործի մը, որ գիտէ ժամացոյցը մաքրելէ յետոյ, անոր իւրաքանչիւր մէկ մասը իր բուն տեղը վերստին տեղաւորել ։ Հակառակ պարագային ժամացոյցը կը դադրի բանելէ։ Այսպէս ալ, տուժողները կ'ըլլան Հայ Գրականութիւնը եւ մասնաւորապէս, շնորհալի գրողներու մեծամասնութիւնը՝ քննադատներու հինցած եւ անբաւարար պատրաստութեան պատճառով։ Նաեւ եթէ անոնք զուրկ են բնածին արուեստագէտի շնորհէն ։

Այսօր քննադատը՝ քանի մը անգոյն եւ կաղապարատիպ նախադասութիւններու, սովորական դարձած վերագրումներու, նշանակութենէ զուրկ դարձուածքներու ապաւինած՝ կը մօտենայ որեւէ ստեղծագործութեան կատարեալ անտարբերութեամբ եւ անհոգութեամբ ։

Ան կը կարծէ վերլուծած ըլլալ ոեւէ բանաստեղծի վաստակը պարզապէս կրկնելով միշտ նոյն կաղապարատիպ նախադասութիւնը, «երգած է իր բաղձանքները, վիշտը, ցաւը, ուրախութիւնը, բնութիւնը, եւայլն»․ առանց բացատրելու թէ ի՞նչ տուեալներու վրայ այդ երգերը մասնակի կամ ամբողջութեամբ բանաստեղծութիւն կը դառնան ։ Իսկ նորեկ բանաստեղծներու մասին՝ շատ ագահ է իր բառերը վատնելու։ Երկու կամ երեք քմայական բառերով կը բնորոշէ անոնց բանաստեղծութեանց արժէքը, այն ալ անհանդուրժող բացասական ոգիով ։ Այս ոգին յաճախ ապագայ խոստացող նորեկ բանաստեղծներու հանդէպ ։

Երբ նոր հրատարակութիւն մը իր ձեռքը հասնի, քննադատական °°° գրութիւնը կը պատրաստուի անմիջապէս ։ Հաւատացող մըն է երկաթը տաք տաք ծեծելու փիլիսոփայութեան ...։ Անիկա ուրիշ բան չէ եթէ ոչ բառ առ բառ մէջբերումներ հեղինակին գործէն, իսկ իր կողմէն աւելցուածը՝ բառակոյտ մը լոկ ։ Ոչ մէկ անդրադարձում, ոչ մէկ քննադատական հակազդեցութեան հրատարակութեան արժէքի մասին։ Ո՞վ է յանցաւորը այս բացասական երեւոյթին եթէ ոչ անոնք որոնք սիրալիր համակերպութեամբ մը իրենց թերթերուն էջերը կը տրամադրեն, յետոյ լալու համար՝ հայ քննադատութեան չգոյութիւնը հաստատելով։

ԶԱՐԵՀ ԳԱԶԱԶԵԱՆ

(3 Շար.)

ԵԼՔ ՄԸ ՓՆՏՌԵՆՔ

Բ.

Ընդհանուր կերպով, նկատի ունենալով ընտանիքէն ներս իւրաքանչիւրին պարտաւորութիւնները, հակառակ սեռերու հաւասարութեան սկզբունքին, մանչերու բարձրագոյն կրթութիւնը աւելի կարեւոր նկատուած է քան աղջիկներուն բարձրագոյն կրթութիւնը ։ Տակաւին քսաներորդ դարուն ու նոյնիսկ մեր օրերուն, այր մարդն է նկատուած ընտանիքի գլխաւոր սիւնը եւ հետեւաբար մանչ զաւակներուն ապարէզի պատրաստութեան նկատմամբ ծնողքները աւելի բծախնդիր են ։

Այս իրողութիւնը առաւել չափով ընդունելի է Հայերուս համար ։

Արդ, եթէ մանչերու երկրորդական վարժարան մը ի վիճակի չէ իր ուսումնական ծրագրով, իր ուսուցչական կազմի որակով, իրեն վստահուած աշակերտութեան ամէնէն ընդունակէն մինչեւ միջին կարողութեան տէր տղոց ապահովելու բարձրագոյն կրթութեան հետեւելու կարելիութիւնները, կարելի չէ սպասել որ հայ ծնողքները, միայն ազգային զգացումներէ մղուած, իրենց զաւակները ղրկեն ազգային վարժարանները ։

Ցանկալի չէ վերջապէս որ «Ազգային վարժարան» բացատրութիւնը միջակութեան հոմանիշ նկատուի ։

Ուրախ ենք որ Սեւրի վարժարանը, մասնաւորաբար անցած տարի իր ձեռք բերած գնահատելի արդիւնքով, վստահութեան ճամբան հարթեց եւ շատ հաւանաբար լայնօրէն պիտի քաղէ իր ճիգերուն պտուղը, արձանագրելով աւելի մեծ թիւով աշակերտներ՝ յառաջիկայ տարիներուն, մանաւանդ եթէ չարունակուի անցեալ տարեշրջանի յաջողութիւնը ։

Եթէ աղջիկներուն համար բարձրագոյն կրթութիւնը ընդհանուր առմամբ անհրաժեշտութիւն չի նկատուիր, հիմնական երկրորդական կրթութիւնը պահանջ մըն է։ Հայ ծնողքներն ալ իրաւունք ունին ցանկալու, որ իրենց աղջիկ զաւակները յաջողութեամբ անցնեն իրենց պրըվէն եւ պաշօն ։

Դպրոցասէրը ի վիճակի՞ է այս պահանջին գոհացում տալու՝ իր ծրագրով եւ ուսուցչական կազմով։ Եթէ ան իր ձեռք ձգած արդիւնքով դրական պատասխան կարողանայ տալ այս հարցումին, մենք վստահ ենք որ Դպրոցասէրը աշակերտուհիներ կրնայ մերժել ։

Հայ ծնողքները աւելի կարեւոր կը նկատեն իրենց աղջիկ զաւակներուն հայեցի դաստիարակութիւնը, ու աղջիկները իրենք ալ՝ որ կարեւոր դեր մը ունին կատարելիք այդ ուղղութեամբ՝ որպէս ապագայ մայրեր, աւելի տրամադրութիւն ցոյց կուտան որպէս հայ դաստիարակուելու՝ քան մեր մանչերուն մէկ կարեւոր մասը ։ Հետեւաբար հայկական վարժարաններուն համար, տրամաբանօրէն աւելի մեծ թիւով աղջիկ թեկնածուներ պէտք է ունենանք։ Եւ սակայն, սրտի խորունկ ցաւով կը տեսնենք թէ Դպրոցասէրի աշակերտութեան թիւը գոհացուցիչ չէ, որուն հետեւանքով գոհացուցիչ չի կրնար ըլլալ նաեւ իր ելեւմուտքի հաւասարակշռութիւնը ։

Ո՞վ է պատասխանատուն ։ Հայ ծնողքնե՞րը թէ դպրոցի պատասխանատուները։

Թող իւրաքանչիւրն ինքը ճշդէ իր պատասխանատուութեան բաժինը, բայց մենք հաւատացած ենք որ Դպրոցասէրը շատ աւելի դիւրութեամբ պիտի կրնայ հաւասարակշռել իր ելեւմուտքը այն օրը՝ երբ իր ծրագրին համապատասխան պետական քննութիւններուն յաջողին իր աշակերտուհիները եւ ծնողքներն ալ գոհացում գտնեն անոնց հայեցի դաստիարակութեամբ, հայերէնով ։

Աշխատանքի այս ձեւը, փրկութիւն մը

կրնայ ըլլալ Դպրոցասէրին համար եւ մեծ բարիք մը ամբողջ Ֆրանսահայ գաղութի ապագայի տեսակէտէն: Աւելին, նման յաջողութիւն մը, իր անդրադարձումը կրնայ ունենալ կիրակնօրեայ դպրոցներուն վրայ, առանց հայթայթելով պատրաստուած ձեռնհաս ուսուցչուհիներ :

Թերեւս շատ հաճելի չըլլան եղած հաստատումները, բայց անկեղծօրէն բարեկամական են, վստահ կրնաք ըլլալ : Ո՛վ պիտի չուզէր որ մեր զոյգ վարժարանները, աշակերտներ մերժէին, որպէսզի մենք ստիպուած ըլլայինք նոր վարժարաններ բանալու մասին մտածել: Կարելի է այդ արդիւնքին հասնիլ, պայմանաւ որ փոխուին մտայնութիւնները դպրոցներէն ներս, ու մենք ալ ներրողանքը պարտաւորութիւն չնկատենք եւ գիտնանք սեւին սեւ, ճերմակին ալ ճերմակ ըսելու տարրական քաջութիւնը ունենալ, գործին յաջողութեան համար իսկ :

Կարելի չէ քաղաքակրթութեան մայրաքաղաքին մէջ, նախնական գործիքներով հող մշակել, ան ալ, մեր պայմաններուն մէջ գտնուող ժողովուրդի մը բուսահողը՝ մանուկներու հոգին: Կ՚ուզե՞նք որ մեր ժամանակին հետ քալենք. մեկնակէտը դպրոցն է :

Կրթական այս երկու կարեւոր հիմնարկութեանց կողքին ու անոնց զուգահեռ աշխատանք մը կը տարուի Ֆրանսահայ գաղութի բոլոր շրջաններուն մէջ՝ կիրակնօրեայ դասընթացք: Տեղ – տեղ ալ նոյն դասընթացքը տեղի կ՚ունենայ հինգշաբթի օրերը կամ երեկոները, միշտ անհուն զոհողութեան գնով :

Հոս, ժողովուրդը ինքն է որ, որպէս փրկութեան միակ լաստ, հաւատքով կառչած մայրենի լեզուին պահպանման գործին, ամէն միջոցներու կը դիմէ, անհնար զոհողութիւններու կ՚ենթարկուի Մեսրոպեան տառերը սորվեցնելու համար մեր մանուկներուն եւ ամէն հըրաշքներ կը յուսայ :

Ի տես հաւաքական այս անընկճելի կամքին, ի տես զոհաբերութեան այս յուզիչ օրինակին, ինչպէս չընդվզիլ ազգի մեծամեծներուն անտարբերութեան դէմ, որոնք լիովին կը գոհանան իրենց ընծայուած պատիւներով՝ «բարձր հովանաւորութեամբ», «նախագահութեամբ» եւ մասամբ նորին ...

Հրապարակին վրայ, որպէս հայ բռնուելիք երիտասարդութեան հարիւրին իննսունը կիրակնօրեայ դասընթացքներուն պատրաստած երէկուան մանուկներն են :Այդ դասընթացքներն են նորէն, որ մեր զոյգ վարժարաններուն համար թեկնածուներ կը պատրաստեն : Մեր եկեղեցիները նոյնպէս կիրակնօրեայ դասընթացքներու աշակերտութիւն են: Իսկ եթէ ծրագրուած աշխատանքի վերածած ըլլայինք այդ դասընթացքները , անպայման քիչ մը նուազ «կորանք մեռանք »ի պատճառներ կ՚ունենայինք :

Երբ գիտենք թէ Փարիզէն եւ Մարսէյլէն դուրս, Ֆրանսահայ գաղութը բաղկացած է սահմանափակ թիւով հաւաքականութիւններէ, պիտի գիտնանք նաեւ թէ անոնք չեն կրնար ունենալ իրենց մանկապարտէզը կամ նախակրթարանը: Թերեւս յառաջիկային կարելի ըլլայ լուծում մը գտնել, բայց մինչ այդ, ներկայ պայմաններուն մէջ, հայերէնի ուսուցման այս միջոցը պարտաւորութիւն մըն է՝ որմէն չենք կրնար խուսափիլ եւ կրնանք աւելի արդիւնաւոր դարձնել այս ձեւը, եթէ միայն մեր «մեծ»երը չարհամարհեն զայն :

Գիտենք նաեւ թէ, մեր ժողովուրդը աւելի իրատես, շատ ալ կարեւորութիւն տուած չունի «մեծ»երու արհամարհանքին, սակայն գործը ունի իր պահանջքները՝ որոնց գոհացում կարողանալ տալու համար անհրաժեշտ է ծրագրուած միատեսակ աշխատանք: Նման արդիւնքի մը հասնելու համար մտաւորականութեան եւ ժողովուրդին գործակցութիւնը կարեւոր է :

Մենք չենք ժխտեր դրուած հարցին ներկայացուցած բարդութիւնները : Այդ բարդութիւնները կարելի է ամփոփել մօտաւորապէս հետեւեալ ձեւով՝ Ա) Յարանուանութիւնները ունին իրենց դպրոցները, Բարեգործականը իր դպրոցները, Հայրենակցական Միութիւնները – իրենց դպրոցները, Կապ. Խաչը իր դպրոցները, եւ տակաւին կարելի է շարունակել: Ո՞վ իր դպրոցը կը զիջի ... կարելի է համագործակցական ձեւ մը գտնել :

Բ) Այս դասընթացքներուն հետեւիլը պարտաւորիչ չէ աշակերտութեան համար: Ուսուցիչները ոչ միայն դասաւանդութեան ներկայացուցած դժուարութիւնները ունին, այլ եւ աշակերտ հաւաքելու տհաճելի աշխատանքը ունին :

Գ) Ուսուցիչ ճարելը տեւական մղձաւանջ մըն է դասընթացքներու պատասխանատուներուն համար :

Դ) Կրթական մարմին գոյութիւն չունի եւ ոչ ալ ծրագիր : Իւրաքանչիւր ուսուցիչ կը դասաւանդէ իր գիտցածը եւ համաձայն իր խղճին :

Ե) Ուսուցիչ պահելու համար հասոյթի մնայուն աղբիւր գոյութիւն չունի:

Զ) Մնայուն, յարմար սրահ մը ունեցող շրջանները կը նկատուին բախտաւոր:

Եւ վերջապէս այս բոլոր դժուարութիւններուն որպէս աղ ու պղպեղ՝ մեր մտաւորականներէն ու պատասխանատուներէն շատեր հաւատք չունին կիրակնօրեայ դասընթացքներուն օգտակարութեան վրայ :

Եթէ Ֆրանսահայ գաղութը առաջին օրէն թուէր այս բոլոր դժուարութիւններն ու սեղանի մը շուրջ բոլորուած ուզէր լուծում մը փնտռել, կրնանք վստահ ըլլալ թէ մինչեւ այսօր ալ չէինք ունենար այդ արհամարուած դասընթացքներն իսկ եւ առանց անոնց ալ, չենք գիտեր թէ Ֆրանսահայութեան երիտասարդական ճակատը մեզի կրնա՞ր ներկայանալ գոնէ այնպէս ինչպէս որ է այսօր :

ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՐԻՆԵՐՈՒՆ ՏՕՆ ԳՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Սեպտեմբերի վերջին օրերուն, մեծ շըքեղութեամբ կատարուեցաւ վարժարանիս բակին մէջ Մխիթարեան Արիներու առաջին խոստումին հանդէսը:

Հրաւիրուած էին բոլոր Ազգային Միութիւնները, վարժարանիս բարեկամները, Արժանթինեան եւ Ազգային Արիներու մարմիններու պետերը, վարժարանիս ուսուցչուհիներն եւ աշակերտներու, Արիներու եւ գայլիկներու ծնողքները :

Հանդէսին աւելի փայլ տալու համար, իրենց եղբայրական մասնակցութիւնը բերին նաեւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Արիները, Արենոյշները եւ Գայլիկները իրենց նուագախումբով :

Ժամը 17ին վարժարանիս արտաքին մուտքէն սկսան յառաջանալ Գայլիկներու, Արենոյշներու եւ Արիներու խումբերը, առաջնորդուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի նըւագախումբէն: Տողանցքը շարունակուեցաւ վարժարանիս բակին մէջ՝ մեծ խանդավառութիւն ստեղծելով հանդիսականներու մէջ. կարծես հսկայ բանակ մըն էր որ իր հանդիսաւոր տողանցքը կը կատարէր. գովելի էր բոլոր Արիներու, Արենոյշներու եւ Գայլիկներու օրինակելի կարգապահութիւնը :

Տողանցքի վերջաւորութեան, մեծ հանդէսով կատարուեցաւ Դրօշներու պարզումի արարողութիւնը : Արժանթինեան դրօշը պարզեց Պ. Յովհաննէս Լալայեան, վարժարանիս Արիներու նորակազմ խումբին կնքահայրը: Հ. Մ. Ը. Մ.ի Արիներու դրօշը պարզեց Պ. Յովհաննէս Ստեփանեան, Նախագահ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութեան: Իսկ Մխիթարեան վարժարանի Արիներու խումբին դրօշը պարզելու պատիւը տրուած էր մեր գայլիկներու պետին՝ Օր. Տորա Գուլտուքեանի :

Արժանթինեան եւ հայկական փառերգներէն յետոյ, Պ. Լալայեան պարզեց Մըխիթարեան Արիներու խումբին նոր դրօշը, եւ ներկայացուց զայն Հ. Խաչատուր Վրդ. Վրթանէսեանի, որ օրհնելով զայն՝ յանձնեց խմբապետին, եւ ապա քանի մը խօսքով բացատրեց Արիներու կազմակերպութեան գաղափարականը, գործնական միջոցներով եւ զուարճութեամբ դրոշմել մանուկներու սրտին մէջ Աւետարանական եղբայրութեան հոգին :

Արի Միսաք Մարգարեանի «Հայ Սկաուտին» գեղեցիկ եւ յուզիչ արտասանութենէն յետոյ, եղբայրներ՝ Միսաք Մարգարեան, Կարապետ Արսլանեան, Գրիգոր Խաչատուրեան, Յովհաննէս Գոնարարդեան, Սուրէն Արթինեան, Զոհրապ Սաղըրեան, խմբապետ եղբայր Թերճեանի առջեւ՝ դնելով իրենց ձեռքերը Արիներու դրօշին վրայ՝ կատարեցին իրենց հանդիսաւոր խոստումը, հաւատարիմ ըլլալու Աստուծոյ, Հայրենիքին եւ Արիներու սկզբունքներուն : Այս առթիւ Առաջնորդի աստիճանը ստացան Եղբայրներ՝ Միսաք Մարգարեան, Կարապետ Արսլանեան եւ Գրիգոր Խաչատուրեան. եւ փոխ – առաջնորդի աստիճանը ստացան եղբայրներ՝ Յովհաննէս Գոնաբարդեան, Սուրէն Արթինեան եւ Զահրապ Սաղըրեան :

Այս հանդիսաւոր եւ յուզիչ արարողութենէն յետոյ, խօսք առաւ Մխիթարեան Արիներու Պետ եւ նախկին սան՝ Հալէպի Մխիթարեան վարժարանի, եղբայր Յակոբ Թերճանեան: Ան բացատրեց այս հանդիսաւոր խոստումին իմաստը, Արիին պարտականութիւնները եւ պետերու ու առաջնորդներու եղբայրական վարմունքը իրենց ստորադասներու հանդէպ, մանաւանդ բարի օրինակին շինիչ դերը այս կազմակերպութեան մէջ :

Յաջորդաբար խօսեցան եղբայր Կարպիս Տէր Մեսրոպեան, ընդհ. պետ Արիներու խումբին. ապա Պ. Ստեփանեան, որ հայրական շունչով ծանրացաւ բարոյական եւ ազգասիրական սկզբունքներու մասին, խանդավառելով երիտասարդ Արիներուն ոգին :

Փակման խօսքը ըրաւ վարժարանիս Մեծաւոր Հ. Ստեփան Վրդ. Ֆերահեան, որ իր հայրական գնահատանքի խօսքերը ուղղեց վարժարանիս Արիներու խմբապետին, որ քիչ ժամանակուան մէջ անխոնջ աշխատանքով յաջողեցաւ վարժարանիս դպրոցական կազմակերպութեան կողքին ստեղծել այս գեղեցիկ ձեռնարկը, քիչ ժամանակուան մէջ զգալի փոփոխութիւն բերելով մեր աշակերտներու հոգւոյն մէջ: Խօսքն ուղղելով խմբապետ Թերճանեանի, ըսաւ. Քու բացառիկ զոհողութիւններուդ եւ եռանդուն աջակցութեանդ գնահատանքի իբր փոքրիկ արտայայտութիւն մը, կ՚ուզեմ որ քու ոսկի սրտիդ վրայ փայլի Մեծ Բարերարներու՝ Մուրատի եւ Ռափայէլի ոսկի մետալը, եւ հրաւիրեց մեր պետին հայրը՝ Պ. Մ. Թերճանեանը, որպէսզի ինքը անձամբ դնէ այդ շքանշանը իր զաւկի կուրծքին:

Եղբայր Յակոբ, գնահատանքի այս անակնկալ արտայայտութեան վրայ, ուզելով յայտնել իր խորին շնորհակալութիւնը, ըսաւ. չափազանց յուզուած եմ այս բացառիկ պատիւին որ եղաւ ինծի : Որքան որ Արին իր ըրած բարի գործին համար վարձատրութիւն չի սպասեր, քանի որ պարտականութիւնն է այն, սակայն այս մետալը պիտի ծառայէ յիշեցնելու ինծի թէ դեռ շատ պարտական եմ Մխիթարեան Միաբանութեան: Անոնց գործին աջակցիլը՝ ազգին լաւագոյն ծառայութիւն մատուցանել է: Այս վայրկեանիս մտքիս մէջ կը վերանորոգուին Հալէպի մեր վարժարանը, մեր սիրելի Տեսուչ եւ ուսուցիչ Հայրերը. մեր արիներու կեանքը, մեր բարեկամները, եւ կը զգամ թէ անոնք իմ կեանքիս լաւագոյն ապրումներն էին:

Արդէն երեկոյանալ սկսած էր եւ դարձեալ նուագախումբի խանդավառ աղմուկով հանդիսաւոր կերպով դրօշները վար առնուեցան եւ փակման տողանցքով փակուեցաւ այս յիշատակի օրը :

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ԱՐԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹՈՐԹՕՆԸ (78)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Զ.

ՏՈՔԹՈՐԸ

— Գործերնիս առ չամաշըրճի կտորի՞ն մնաց, կը մրմռար տիկին Ծարկոսեան, մոլեգին հպարտութեան նայուածք մը նետելով դէպի գանձապահը :

— Հոգ չէ, հանըմ, կը պատասխանէր ծերունին, չամաշըրճիին կտորէն կը սկսի ու օր մըն ալ գիտես ա... Աստուած ուզէ նէ կ՚ըլլայ :

Հանըմը կ՚երեւայ որ հասկցաւ այս խորիմաստ դարձուածքին նշանակութիւնը. վասն զի աչքին դաժանութիւնը մէկէն մեղմացաւ, երազուն, զգուական անսահման նայուածքի մը փոխուեցաւ դէպի տոքթորը, որ սովորութեանը համեմատ վեր վար կը ճեմէր սրահին մէջ, մտախոհ: « Հէքիմ պաշիծի առասպելին ակնարկած էր Մերկերեան :

Կիրակի օրը, յետմիջօրէին, ամէն մարդ իր դիրքը բռնած էր ամիրային տան մէջ: Տիկինը՝ ընդհանուր հրամանատարի մը հանգամանքը ունէր, կարծես դէպքերուն վրայ հսկելու կոչուած :

Խաչօն, որուն կապոյտ չուխայէ նոր շալվար մը եւ ճամկաւոր չէպկէն մը շինած էին, նրբանցքին դրանը առջեւ կը նստէր՝ հիւպատոսական գաւազի մը պէս, իր նոր հագուստին մէջ քիչ մը անհանգիստ եւ անճարակ: Տոքթորը աշխատանոցը փակուած էր, թաւիշէ բանուած գդակը գլուխը, գիտութեան գործաւորի պլուզան հագած :

Վերջապէս փողոցին դրան ձայնը լըսուեցաւ. Խաչօ, որ միջավայրէն եւ կացութենէն ազդուելով ինքն ալ սկսեր էր անգիտակցաբար, մեքենաբար, վայրկեանին տպաւորութիւնը կրել, յուզուիլ, շահագրգռուիլ, ցնցուեցաւ իր աթոռին վրայ. դրան եափին ոտնաձայն մը լսուեցաւ: Գաւառացին ելաւ, բացաւ :

Գէր կին մը եւ նիհար, սլացիկ հասակով աղջիկ մը ներս մտան. Խաչոյին չըլմորած աչուըներուն առջեւ : Եան, իր շուարումը մէջ, չկրցաւ պարտականութիւնը անթերի կատարել, եւ փոխանակ իսկոյն դէպի տոքթորին դուռը նետուելու եւ պայմանադրուած մատի հարուածները տալու, կեցեր գէր կնոջ երեսը կը նայէր: Այցելողները, տատամսոտ, իրարու կը նայէին, փնտռելով ան որուն եկած էին :

— Տոքթորը ո՞ւր է, հարցուց վերջապէս գէր կինը երկչոտ ձայնով մը:

Բայց այդ վայրկեանին դիմացի դուռը շարժեցաւ, կիսովին բացուելով եւ տոքթորին անհամբեր գլուխը ցուցնելով :

— Հրամմեցէք, տիկին:

Այս հրաւէրին վրայ, կինը եւ աղջիկը սենեակէն ներս մտան: Տոքթորը երկու աթոռ ցուցուց անոնց, եւ, լուսաւորելու համար սենեակը որ կէս մութ էր, երկու պատուհաններուն ստորները վեր քաշեց: Ասդին դարձած ատենը, զննող ակնարկ մը նետեց այդ երկու արարածներուն վըրայ, որոնք առաջին նուիրագործումը կը բերէին իր անկատար տոքթորութեան հանգամանքին: Եւ շլացաւ մնաց :

Երկու կիները, որոնք անշուշտ մայր ու աղջիկ էին, եւ ապահովապէս Մերկերեանին ծանուցած չամաշըրճի էֆթիկն ու իր աղջիկը, տարօրինակ հակապատկեր մը կը ձեւացնէին :

Մայրը տարապայման գէր, աղջիկը չափազանց նիհար: Քառասունը անցուցած էր ան, վասնզի երեսին մաշկերը, որքան որ ալ առատ ճարպով թխմուած, թոյլ կախուածք մը առեր էին այտերն ի վար, երթալ խառնուելու համար ծնօտին տակ փռուող երկու չերտ մսակոյտերուն: Հսկայ ծիծեր կը բեռնաւորէին անոր լայն կուրծքը: Լայնալիճ փորը կը խարսխանար մեծակերտ զիստերուն եւ հաստաբեստ յետոյքին վրայ: Դարբնոցի վիթխարի փքոց, պոռթկացող գիրութենէն տանջուած, խեղճ կինը կը հեւար միշտ, յամր, համաչափ շարժում մը տալով ճարպի իր թանձր զրահին: Դէմքին գծերը, միսի լերկ յորդութեան մէջ գրեթէ հալած կորսուած, բան մը չէին արտայայտեր. միակ աչուըները, կակիծոտ, շատ լացող, բարի հայ կնկան աչք, ցաւի, գորովի, պաղատանքի խոնաւ սեւեռանք մը ունէին որմէ անկարելի էր չազդուիլ :

Գլուխը սեւ վարշամակի մը մէջ փաթթած էր, մինչեւ ճակտին կէսը, ականջներուն վրայ ծոծրակէն վար: Լայն սեւ չփակ մը եւ շրջազգեստ մը հազիւ կը պարտկէին այդ մեծղի մարմինը:

Անոր քով բոլորովին տարբեր էր աղջիկը, ինչպէս նրբուղէշ ուռի մը մեծաբուն կաղնիի մը քով : Հիւանդոտ, դիւթիչ եւ սրտաճմլիկ աղուորութիւն մը ունէր ան: Տժգոյն դէմքը այնքան նիհար որքան մելամաղձօրէն հրապուրիչ, անթերի էր գծերուն մաքրութեամբը եւ անեղծութեամբը :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սե-րունդի «Բարգէն Սիւնի» խումբը ընկեր Արամ Փիլիկեանի նշանախօսութեան առ-թիւ շնորհակալութեամբ ստացած է հո-թը հազար ֆրանք :

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ ետք, ժամը 4ին, Քաֆէ լը Րէժանի մէջ : Բո-լորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը կազմակերպած է տօնածառի հանդէս մը, որ տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 20-ին, Կիրակի, ժամը 4ին :

Կը հրաւիրուին սանուհիներուն ծնողք-ները եւ հասարակութեան համակիրները :

ԱՄԱՆՈՐԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ կազմակերպած է Ամանորի հանդէս մը, Շաբաթ, Դեկտ. 26, երեկոյեան ժա-մը 9ին, տեղւոյս քաղաքապետական սը-րահին մէջ, Րիւ Վօլթէր :

Հովանաւորութեամբ ԵԻՐ. ՀԱՅՈՑ ԿԱԹ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿ Տ. ՍԵՐՈՎԲէ ԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի : Պատուոյ Նախագահու-թեամբ քաղաքապետ Պ. ՊԼէՕՋԻ եւ ներ-կայութեամբ Փարիզի Կրթ. Կեդրոնական Յանձնախումբի ներկայացուցչին :

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր .— Երգ, արտասանութիւն եւ տրամախօսու-թիւն աշակերտներուն կողմէ :

Կրթ. Հոգաբարձութիւնը կը հրաւիրէ տեղւոյս Հայութիւնը իր ներկայութեամբ քաջալերելու սոյն ազգօգուտ ձեռնարկը :

Մուտքը ազատ է :

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 14ին, տեղի պիտի ունենայ Սեր. Դուրայի Հայր. Միութեան կազմակերպած տարե-կան խնջոյքը, Իսիի Մրիմեան դպրոցին մէջ, մինչեւ կէս գիշեր :

Արեւելեան նուագ, երգ, արտասանու-թիւն, հայկական պարեր եւ անակնկալ-ներ ն.եղւոյն վրայ :

Մուտքը ազատ է :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի մասնա-ւոր հանդիսաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Ֆրէժիւսի խորտակուող ամ-բարտակի հեղեղներու հսկայ աղէտէն քաղաքին հարիւրաւոր նահատակներուն յիշատակին : Հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի հոծ ներկայութեամբ իր մաս-նակցութիւնը արտայայտել ֆրանսական ազգային մեծ սուգին :

Շ Ա Ւ Ի Լ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկե-ղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը տեղեկա-ցընէ յարգոյ հասարակութեան թէ, այս Կիրակի, հանդիսաւոր կերպով կը տօնէ նորաշէն եկեղեցւոյ օծման Բ. տարելիցը :

Այս առթիւ Կաթ. Պատուիրակ եւ Փա-րիզի Առաջնորդ Սերովբէ Եպիսկ. Մա-նուկեան հրաւիրուած է պատարագելու եւ քարոզելու :

Եռաձայն երգեցողութիւնը կը ղեկա-վարէ երաժշտապետ Պ. Նշան Սերգոյ-եան :

Յաւարտ Ս. պատարագի հոգեհանգստ-եան պաշտօն պիտի կատարուի եկեղեց-ւոյ բարերարներու ննջեցելոց հոգւոց հանգստեան համար :

Սիրով կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժո-ղովուրդը :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Լաւ մեքենագրող երիտասարդ օրիորդ մը : Ներկայանալ «Յառաջ»ին :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստանէն Ղուկասեան գիւղացի Վարսենեան Գարսամ, որմէ լուր չկայ վերջին պատերազմէն ի վեր : Փնտռողը իր ընկերն է՝ Հրաչ : Տեղեկացնել Յառաջին :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Ստիպողաբար կը խնդրուի Մարսէյլէն 10.000 ֆրանքի Շէք-Փոսթալ մը ղրկողէն հաղորդել իր անունը եւ հասցէն :

Կտրօնին վրայ Յառաջի անունը եւ հասցէն գրած է փոխանակ իր անունին :

Գումարը ղրկուած է Դեկտեմբեր 14-ին, ժամը 19ին :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կո-միտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին, Յոյներու սրահը : Կարե-ւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն հետեւեալ խումբերը ժողովի կը հրաւի-րէ.—

Շ. Միսաքեան խումբը Շաբաթ (19 Դեկտեմբեր) իրիկուն ժամը 20.30ին : Զաւարեան ենթակոմիտէն 19 Դեկտ. Շա-բաթ իրիկուն ժամը 20.30ին :

Ընկ. Կարօ խումբը 20 Դեկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին : Կա-րեւոր օրակարգ :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԾԱՌ
ԿԻՐԱԿԻ, 20 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

Վարժարանի Ծնողաց Միութեան կազմակերպած Ծնունդի ծառի հան-դէսը կը կատարուի դպրոցի սրահին մէջ՝ ժամը 15էն 22 :

Գեղարուեստական մշակուած բա-ժին, ներկայացումներ, մրցումներ, արտասանութիւններ, երգեր աշա-կերտներու կողմէ :

Աւանդական վիճակահանութիւն՝ հարիւրաւոր թանկարժէք առարկա-ներով :

Ճոխ սեղան, հայկական եւ եւրո-պական համադամ կերակուրներով :

Սիրով կը հրաւիրուի հայ հասա-րակութիւնը :

ՀԱՅՑԱԾԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ ՊԱՆԵԷՈՅԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի երեկոյեան ժամը 4.30ին, պիտի պատարագէ եւ քարոզէ ԳԵՐ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Վ. ՓԱՐԹԱՄԵԱՆ, Սէն Րը-նէի մատրան մէջ (83 Րիւ տ'Արքէօյ) :

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՀԱՅՑԱԾԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի երեկոյեան ժամը 5ին, Նոթրը Տամի մատրան մէջ, հայ հաւա-տացեալներուն համար, պիտի պատարա-գէ ՅՈՎՍԷՓ ՎՐԴ. ԼԵՒՈՆԵԱՆ :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Սեբաստիոյ Նախաճգային Մուրատ Ռւ-սումնասիրաց Միութիւնը կը կազմակեր-պէ հայկական խօսուն ժապաւէններու ե-րեկոյ մը :

Երեքշաբթի, Դեկտեմբեր 22, ժամը 21ին, Սինեմա Ալհամպրա, Ավընիւ Ժան Ժօրէս, Իսի լէ Մուլինօ :

Կը ներկայացուին Հայաստանի մէջ պատրաստուած Առաջին սիրոյ երգը եւ երկու կարճ ժապաւէններ :

Մուտք 300 ֆրանք :

Տոմսերու համար դիմել.— Տիկ. Յով-սէփեանի, 20 րիւ տէ Թրավայէօր, հեռաձայն Միշըլէ 99-01 եւ Պ. Լ. Քաշի-քէմանեանի, 125 Ավընիւ Անրի Պարպիւս, Քլամար :

Դպրոցական աշակերտներու մուտքը ձրի է, մինչեւ 12 տարեկան :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 19 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ — SAMEDI 19 DÉCEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8676 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4477

ՄԱԼԹՈՒՍ ԵՒ ՄԱՐՔՍ

Աշխարհի բնակչութեան անընդհատ յաւելումին բաղդատմամբ, անունդի արտադրութեան նուազ զարգացումը՝ ընկերային մղձաւանջ մը ստեղծած է դարձեալ բոլոր երկիրներուն մէջ, ըլլան թերաճ կամ բարգաւաճ :

Կեանքով եւ տեսլականով իրարու անմիջական յաջորդներ, այդ մտահոգութիւնը ուսումնասիրած են իրենց ատենին Մալթուս եւ Մարքս :

Երկուքին ալ հիմնական տեսութեանց առանցքը եղած է լուծում մը գտնել մարդկութիւնը դարէ դար՝ դէպի սով առաջնորդող վտանգին :

Միջազգային մարդահամարներու թըւագրեալ լեզուն պարզ է եւ որոշ : Հացի ու բերանի քանակին աճումը հակադարձ համեմատութեան մէջ է այսօր : Եւ եթէ անհրաժեշտ հաւասարակշռութեան գործնական միջոցները շուտով չգտնուին, երէկ հաւանական միայն՝ վաղը ստոյգ կրնայ ըլլալ մարդկութեան սպառնացող սովը :

Տասնըորդ դարուն, երկրի բնակչութեան թիւը մօտաւորապէս 275 միլիոն էր ։ 1700ին կէս միլիառէն քիչ մը աւելի, անկէ ի վեր՝ դար գլուխ կրկնապատկուելով, աշխարհի բնակչութեան այժմու թիւը 2,5 միլիառէ աւելի է :

Մահերու եւ ծնունդներու աշխարհային հաշուեկշիռով, երկրագունդի բնակիչներուն առօրեայ յաւելումին թիւը 60.000 է ։ Արդէն իսկ բարդ եւ օր մը անել կացութեան մը առջեւ չգտնուելու համար, պէտք է ամէն օր լրացուցիչ տուն, տեղ եւ հաց ճարել՝ կեանքի այդ հանապազօրեայ ստուար նոր բաժանորդներուն :

Մարդագրութեան մասնագէտ միջազգային եւ պետական կեդրոնները վարանումի շրջան մը կ'ապրին ։ Ի չգոյէ նորահնար կամ նորիմաստ գործնական առաջարկներու, անգամ մը եւս Մալթուս եւ Մարքս կը հոլովեն ։ Ասոնց երեւակայած ծայրայեղ եւ հակոտնեայ դրութիւններուն մէջ, աշխարհին ընդունելի լուծումի մը ներշնչումը կը կարծեն գտնել :

Անգլիացի տնտեսագէտին համար, անհրաժեշտ է ծնունդներու կամաւոր չափաւորումը, ըստ իւրաքանչիւր երկրի անունդի արտադրութիւնը անընդհատ զարգացնելով՝ ազատ ձգել բնակչութեանց աճումը :

Մալթուսի լուծումը ընդունելի չէր տիեզերական բարոյականին համար ։ Ամուլ ամուսնութեանց հրաւէրը, ընտանիքի քրիստոնէական գաղափարականին դարաւոր կառոյցը քանդող բրիչը կրնար ըլլալ մարդոց ձեռքին մէջ ։ Տարբեր տեսակէտով, պետութիւններն ալ համախոհ չէին՝ երկրի մը զօրութեան հիմը դասելով անոր բնակչութեան քանակը :

Որոշ չարամտութեամբ մը, Մարքսի տեսութեանց կոյր կողմնակիցները՝ « դրամատիրական» ընկերային դրութեան տեւականացումի փորձ մը կը նկատեն Մալթուսի առաջարկը :

Առաջին Միջազգայինէն երրորդ երթալով, Մարքսի ընկերվարական սկզբունքներուն այլասերած գործադրութեամբ ծնաւ «համայնավարութիւնը» ։

Մալթուսի տեսութիւնը պարբերաբար կը փայլի, Ամերիկայէն սկսեալ՝ կարգ մը երկիրներու մէջ ։

Մարքսի տեսութիւնը գեղծող եւ գործադրող երկիրները հանրածանօթ են :

Հակառակ միջազգային քաղաքականութեան ներկայ շփոթ երեւոյթին, դժուար թէ այդ երկու անհաշտ ընկերային տեսութիւններէն ծնի Մարդկութիւնը սովէ փրկելու կատարեալ լուծումը :

Ճակատագրական չէ որ Մալթո՞ւս թէ Մարքս աշխարհային հարցականին պատասխանը՝ Մալթուս եւ Մարքս ըլլայ :

Կ. Մ. ԱԼԻՄՇԱՀ

ԽՈՐԷՆ ԱՐՔԵՊ. ԲԱՐՈՅԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Պատուիրակ եւ Լիբանանի Հայոց առաջնորդ Խորէն Արքեպ. Բարոյեան Փարիզ ժամանեց Հինգշաբթի երեկոյ ։ Պուրժէի օդանաւային կայանը դիմաւորելու գացած էին խումբ մը բարեկամներ եւ մտաւորականներ :

Խորէն Արքեպ. կը վերադառնայ Ամերիկայէն, եւ իր ճամբուն վրայ հանդիպած է Փարիզ, ուր պիտի մնայ քանի մը օր :

Փարիզի Հայութիւնը պիտի օգտուի առիթէն ծանօթանալու համար Խորէն Արքեպ.ի, որու ի պատիւ կազմակերպուած է հրապարակային հանդիպում մը, մանրամասնութիւնները տեսնել Դ. էջ :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ, ՄԱՔՄԻԼԸՆ ԵՒ ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՉՈՐՍ ՄԵԾԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ ԱՅՍՕՐ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ

•

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԽՏԻ ԺՈՂՈՎԸ

Հինգշաբթի իրիկուն վերջացաւ Ատլանտեան Ուխտի 15 երկիրներու Արտաքին Նախարարներու ժողովը, որուն կը յաջորդէ Արեւմտեան Մեծերու հանդիպումը :

Ուրբաթ իրիկուն, Նախագահ Այզընհաուըր, Վարչապետ Մաքմիլըն եւ Ատընհաուըր Փարիզ պիտի հասնէին, շաբաթ առաւօտ Նախագահ տը Կոլի հետ խորհրդակցութեանց սկսելու համար ։ Ինչպէս ծանօթ է, Արեւմտեանները այդ ժողովին մէջ պիտի պատրաստեն Արեւելք – Արեւմուտք հանդիպումը, որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ գարնան ։

Միացեալ Նահանգներու Նախագահը Ուրբաթ կէսօրէ ետք Թուլոն հասաւ, ուրկէ շոգեկառքը առաւ Փարիզ գալու համար ։ Նախագահին Ֆրանսա ժամանումը, որ մեծ խանդավառութիւն ստեղծեց, հեռատեսիլէն պատկերասփռուեցաւ ։

Ժամը 22.30ին Վարչապետ Տըպրէ Կարը Լիոն պիտի երթար՝ Այզընհաուըրը դիմաւորելու համար, նախապէս Պուրժէի եւ Օրլիի մէջ Մաքմիլընի եւ Ատընաուըրի ժամանման ներկայ ըլլալէ ետք ։

Ֆրանսական, ինչպէս նաեւ միջազգային մամուլը մեծապէս հետաքրքրուած են այս խօսակցութիւններով ։ Օտար բազմաթիւ լրագրողներ հասած են մայրաքաղաք, դիւանագիտական կարեւոր այս եռօրեային արձագանգ հանդիսանալու համար ։

Փարիզեան թերթերը մասնաւորապէս կը շեշտեն տը Կոլ – Այզընհաուըր գլուխ-գլխի խօսակցութիւնները, որոնք կը սկըսին այս առաւօտ ։

Անկախ Խրուշչեւի հետ ըլլալիք խօսակցութիւններէն, Այզընհաուըր եւ տը Կոլ իրենց յաջորդական հանդիպումներու ընթացքին պիտի քննեն ֆրանքօ-ամերիկեան տարակարծութեան պատճառները. ինչպէս ծանօթ է, այս մասին Ատլանտեան Ուխտի Արտաքին նախարարներու ժողովը որոշում մը չկրցաւ տալ ։

Ուաշինկթընի եւ Փարիզի կառավարութեանց տարակարծութեան գլխաւոր պատճառը՝ Արեւմուտքի պաշտպանութեան համար Եւրոպայի օդային ուժերու միացման հարցն է ։ Դաշնակից բանակներու ընդհանուր հրամանատար Զօրավար Նորսթէտ զինուորական ժողովներու ընթացքին վճռապէս շեշտեց այն պարագան՝ թէ օդային ուժերու միացումը անհրաժեշտ է եւ անմիջական պէտք է ըլլայ ։

Ատլանտեան Ուխտի բոլոր անդամները համաձայն գտնուեցան այս առաջարկին, բացի Ֆրանսայի ներկայացուցիչէն, որ պայմանաժամ ուզեց՝ մասնագիտական գետնի վրայ ուսումնասիրելու համար ընդհանուր հրամանատարին ծրագիրը ։

Ուշագրաւ է այն պարագան, թէ հակառակ ֆրանքօ-ամերիկեան լուրջ տարակարծութեան, Ատլանտեան Ուխտի ժողովէն վերջ հրապարակուած զեկոյցը ոչ մէկ ակնարկութիւն կ'ընէ Չորեքշաբթի օրուան վիճաբանութիւններէն ետք ծագած դժուարութիւններուն ։ Ժողովականներու համաձայնութեամբ՝ հարցը փոխանցուած է Մնայուն Խորհուրդին, ուր անգամ մը եւս քննութեան առարկայ պիտի դառնայ ։

Այնուհանդերձ, պատասխանատուութիւններու փոխանցում մը, Ատլանտեան Ուխտի ներքին մարմիններուն միջեւ, դժուար թէ արդիւնքի մը հասնի ։ Այնպէս որ, հարկ է սպասել տը Կոլ – Այզընհաուըր խօսակցութեանց արդիւնքին, պարզելու համար ներկայ կացութիւնը :

Մինչ Անգլիոյ եւ Գերմանիոյ Վարչապետներն ու Միացեալ Նահանգներու եւ Ֆրանսայի Նախագահները հաւաքուած են վերջնապէս ճշդելու համար խորհրդային իրենց քաղաքականութիւնը, անդին, Արեւմուտքի զինուորական կարեւորագոյն կազմակերպութեան մէջ Ֆրանսայի եւ Ամերիկայի միջեւ ծագած տարակարծութիւնը աւելի քան ծանր կը նկատուի :

Քաղաքական բարդ հարցեր կան, որոնք լուծումի մը կը սպասեն ։ Ինչպէս կը գրէ «Ֆիկարօ»յի քաղաքական խմբագիր Ռոժէ Մասիփ, Եւրոպայի օդային ուժերու միացման հարցը, օրինակ, կարելի չէ բաժնել հիւլէական զէնքերու պահեստի հարցէն. Ֆրանսա կ'ուզէ կարեւոր դեր մը խաղալ Ատլանտեան Ուխտի մէջ՝ իբրեւ զինուորական ուժ, միաժամանակ պահելով քաղաքական իր դիրքը ։

Նկատի առնելով այս բոլորը կարելի է ըսել թէ երկու Նախագահներու գլուխ-գլխի հանդիպումը ոչ հաճելի կրնայ ըլլալ եւ ոչ ալ դիւրահաղորդ ։ Սակայն, հաւանական է որ կողմերու մերձեցում մը ըլլայ եւ փոխադարձ զիջողութեամբ համաձայնութեան մը ճամբան հարթուի ։ Իրականութիւնը այն է, որ ֆրանքօ-ամերիկեան սովորական տարակարծութեան մը առջեւ չենք գտնուիր. Ատլանտեան Ուխտի ապագան խնդրոյ առարկայ է ։

Զինուորական կազմակերպման մէջ Եւրոպայի անհամաձայնութիւնները Մոսկուայի գոհունակութեան պատճառ դարձած էին արդէն ։ Ի՞նչ պիտի ըլլայ, եթէ Դաշնակիցներու միջեւ նոր բարդութիւններ եւ տարակարծութիւններ ծագին, — հարց կուտան կարգ մը թերթեր :

«ՈՉ ՏԱԳՆԱՊ, ՈՉ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆ...»

Հակառակ այս բոլորին, Ատլանտեան Ուխտի ընդհանուր քարտուղար Սփաք աւելի քան լաւատես է ։ Արդարեւ, ժողովէն յետոյ, մամուլի ասուլիս մը տալով յայտարարեց — Չեմ հասկնար թէ ի՞նչ կ'ըսեն թերթերը, վերջին օրերու ընթացքին ։ Ատլանտեան Ուխտի մէջ տագնապ չկայ. ո՛չ տագնապ եւ ոչ ալ դժուարութիւն ։

Փոլ Հանրի Սփաք աւելի պարզելով իր միտքը, ըսաւ. — Բոլոր նախարարները համաձայն գտնուեցան՝ ընդունելու համար թէ դաշնակցութիւնը անհրաժեշտ է. իսկ եթէ վաղը միջազգային կացութիւնը մեղմանայ, ինչ որ սպասելի է, Ատլանտեան Ուխտը աւելի քան երբեք անհրաժեշտ պիտի մնայ դարձեալ ։ Արդարեւ, այդ պարագային նոր հարցեր պիտի ծագին, որոնց լուծման համար նոյնքան բանակցութիւններ եւ խորհրդակցութիւններ պիտի ըլլան՝ որքան պաղ պատերազմի ընթացքին.

Լրագրողները թերահաւատ էին եւ սկըսան խնդալ Սփաքի յայտարարութիւններուն վրայ, որմէ ետք Ընդհանուր քարտուղարը յայտարարեց — Այնպէս կը թուի թէ զեկոյցին մէջ չէք գտներ բառերու փաստը ։ Բայց, իրականին մէջ, այս զեկոյցը շատ կարեւոր լուր մը կը պարունակէ ։ Մենք ընդունեցանք որ միջազգային քաղաքականութեան մէջ փոփոխութիւն մը կայ, բայց հակառակ անոր՝ համաձայն ենք այն հարցին շուրջ՝ թէ այդ փոփոխութիւնը ոչ մէկ ձեւով ազդեցութիւն կը գործէ Ատլանտեան Ուխտին վրայ ։ Իմ կարծիքով, ասիկա շատ կարեւոր լուր մըն է :

Ամէն պարագայի մէջ, Սփաք ընդունեցաւ որ կարծիքի տարբերութիւններ կան Դաշնակիցներու միջեւ, զինուորական մարզի մէջ, սակայն այդ տարակարծութիւնները տագնապի մը պատճառ չեն կրնար ըլլալ, աւելցուց ան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ կարեւորագոյն օրաթերթերէն՝ Վաթան դադրեցուց իր հրատարակութիւնը ամսուան մը համար, դատական որոշումով ։ Թերթը արտատպած էր «Թայմ», ամերիկեան շաբաթաթերթի մէկ յօդուածը որ նախատական նկատուեցաւ Վարչապետ Մէնտերէսի համար ։ Թերթին խմբագրապետը եւ երկու պատասխանատու տնօրէններ 15 եւ 16 ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցան ։

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Վերմոնթ շրջանի հանրապետական մէկ թեկնածուն կ'ուզէ որ Գրիժիթ Գարտօն մասնակցի այն ընտրական պայքարին զոր հանրապետական ներկայացուցիչը պիտի տանի յառաջիկայ ընտրութեանց առթիւ ։ Ամերիկացին կը յուսայ որ Գրիժիթ Գարտօ պիտի չմերժէ հրաւէրը, որովհետեւ Ամերիկացիք նոր դէմք մը կ'ուզեն ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ յանկարծամահ եղած է Սերժ Վասիլիէվ, շարժանկարի խորհրդային ծանօթ բեմադիրը ։ Վասիլիէվ 59 տարեկան էր ։ Իր նշանաւոր ժապաւէններն են Չափայէվ եւ 1934ին մրցանակ ստացած (Քան) ուրիշ ժապաւէն մը՝ Ջիփքայի Հերոսը :

ՖՐԱՆՍԱ փայլուն յաղթանակ մը տարաւ Հինգշաբթի օր Ֆութպոլի մէջ պարտութեան մատնելով Սպանիան 3ի դէմ 4 կէտով ։

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ Հինգշաբթի կէսօրէ առաջ այցելեց Ֆրէժիւս, կացութիւնը տեղւոյն վրայ ուսումնասիրելու համար ։ Աւելի քան երբեք յուզուած՝ Նախագահը յայտարարեց թէ «ամէն բան պիտի ըլլայ՝ որպէսզի քաղաքը վերաշինուի» ։

ՊԵԼՃԻՈՅ Թագաւոր Պոտուէն, որ Քոնկօ գացած էր, Սթանլէյվիլի մէջ դիմաւորուեցաւ բազմաթիւ բնիկներու կողմէ, որոնք կը պոռային. «Կեցցէ Թագաւորը» եւ «Անկախութի՛ւն» ։ Ցուցարարները յաջողեցան խորտակել ոստիկաններու շղթան՝ թագաւորին մօտենալու համար, բայց ապահովութեան ուժերը խիստ միջոցի դիմելով ցրուեցին զանոնք ։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին փոխ նախարար Տիլըն Եւրոպայի մէջ շրջապտոյտ մը կատարելէ ետք վերադարձաւ Ուաշինկթըն, ուր կը յայտարարուի թէ ամերիկացի նախարարը համոզուած է՝ թէ Անգլիա Հասարակաց Շուկային չի մասնակցիր ոչ միայն առեւտրական, այլեւ քաղաքական պատճառներով ։ Ցամենայն դէպս Տիլըն զօրավիգ կը կանգնի Հասարակաց Շուկային ։

ԳՐԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐ

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Շատ խճողուած է սխալ վերագրումներու դաշտը : Այս ուղղութեամբ, ստուերոտ ենթադրութիւններու վրայ կառուցուած են շէնքեր՝ մանուկներու թղթակերտ տուներուն նման տապալելու անընչան չունչէ մը իսկ : Մեծարենցի կատարած կարգ մը թարգմանութիւններէն ըսկէզը կ'առնեն այս սխալ վերագրումները :

Թարգմանութիւնները առաւելապէս կատարուած են անգլերէնէ : Հետեւաբար անփորձներու համար շատ դիւրին է ենթադրութեան տարուիլ, թէ ան ազդուած ըլլայ անոնցմէ : Սակայն սխալ է ենթադրութիւնը : Ինչպէս նախապէս նշեցի, անիկա օժտուած էր ինքնարաւ հարստութեամբ : Այս ճշմարտութիւնը ինքն ալ արտայայտած է՝ վահանած ըլլալով ինքզինք արտաքին ազդեցութիւններու դէմ :

Հակառակ ասոր, իր կենսագիրները իրբեւ թէ մանրակրկիտ վերլուծում ու որոնումներ կատարած ըլլան, վստահօրէն կը հաստատեն թէ «այնուհետեւ անվիճելի է Օսկար Ուայլտի ազդեցութիւնը, (որպէս նմոյշ յիշատակեցինք Ուայլտի՝ Շէլլիի(*) գերեզմանի եւ Մեծարենցի Պետրոս Դուրեանի *նմանութիւնը) :»*

Դժբախտաբար, այդ երկու բանաստեղծութեանց մէջ աւաղի հատիկին չափ իսկ նմանութիւն չկայ : Կատակաբանութիւնն անգամ այս տեսակ վերագրում չի թոյլատրեր իր ծիծաղելիի սահմաններէն ներս : Ոչ կողմէն ալ մանրադիտակով գտնելու հարկադրուինք յարակցութեան կապ մը գտնելու անոնց մէջ, պիտի յանգինք անսպասելի զարմացումի՝ կատարուած այս անհեթեթութեան համար :

Զարմանալին սակայն, սփիւռքի քննադատներուն կողմէ՝ կատարուածը նոյնութեամբ ընդունելու երեւոյթն է, փոխանակ դայն խիստ խուզարկութեան բովէն անցնելու ձանձրոյթն առնելու :

Ահաւասիկ՝ բառ առ բառ թարգմանութիւնը Օ. Ուայլտի գեղեցիկ բանաստեղծութեան, —

Շէլլիի շիրիմը

Հիւանդի մը սնարին քով սպառած ու
այրած մոմերուն նման
Վտիտ նոճիներ կը բոլորեն արեւէն
գունատ շիրմաքարն անոր ,
Հոս կը գիշերէ բուիկն իր գահին վրայ,
Եւ անձայն մողէզը կը ցուցադրէ գլուխն
իր գոհարազարդ ,
Եւ ուր հապճուկներու բաժակները կը
բոնկին կարմրաբոց ,
Հնոուն բուրգի մը անշշունչ ենկուղին մէջ
Անշուշտ թաքնուն է մութին մէջ՝ Սփինքս
մը Հին – Աշխարհեան,
Ժանտադէմ պահապանը մեռեալներու
այս ծառաստանին :

Ա՜հ, հարկաւ քա՛ղցր է հանգչիլ
արգանդին մէջ
Հողին՝ մեծ մայրը նիրհին յաւիտենական,
Բայց որքա՜ն աւելի քաղցր պիտի ըլլար
քեզ շիրիմ մը խռովեալ
Արձագանգող խորութեան մը կապոյտ
քարայրին մէջ,
Կամ հոն ուր բարձր նաւեր կը փշրուին
խաւարին մէջ
Ալեխռոտակ դարվարի մը ժայռերուն
դէմ... : (**)

Բանաստեղծութեան վերջին վեց տողերով Ուայլտ կ'ակնարկէ Շէլլիի եղերական մահուան : Ան եւ իր բարեկամը առագաստ ալեկոծութեան մը զոհ գացին իտալական ափերուն մօտ :Շիրիմը կը գտնուի՝ Հռոմ :

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆ

Լուռ մարմարակերտ դամբանին խորէն ,
Հանճարի աչքերն անքոյթ կը ճոյին,
Լոյս ոգիներու կեանքովն երկնային
Ալ մեկուսացած ունայն ժխորէն :

Մեռա՛ւ, խանդավառ սէրերն երգելէն՝
Ու պիտի յաւէտ միտքերն հրմայեն
Իր թունդ քնարէն, ու երգերն ալ հին
Պաշտումով քզմեզ միշտ պիտի գերեն :

Ցոյզով մեռա՛ւ ան ,յուշքով կ'ապրի դեռ,
Ծառերուն նրման, որ թարմ ու դալար
Իր գերեզմանին կ'ելլեն քովն ի վեր :

Հիացքներ կ'երթան իրեն խունկէն ...
Եւ իր յուշքերն ալ, յաւէտ անմրլար
Ու միշտ ոգեւոր՝ դեռ պիտի տեւեն(***) :

Մ. ՄԵԾԱՐԵՆՑ

×

Նման անել սխալանքի մէջ ինկած եւ մոլորած են նաեւ մեր Սփիւռքի եւ Երեւանի քննադատները՝ կարծելով թէ Մեծարենց ազդուած է Գրիգոր Նարեկացիէն : Հոս, կեղծ փաստն անգամ կը պակսի այդ սխալ վերագրումը արդարացնելու : Բացի սա կասկածելի տեղեկութենէն թէ Մեծարենց բարձին տակ կը պահէր Նարեկը : Տարակոյս չունիմ թէ կարդացած է զայն : Նոյնիսկ իր հիւանդութեան անողոք վայրկեաններու միջոցին երբ մահը կը պատրաստուէր դրանետին յանկարծ սենեակէն ներս խուժելու, ան վերլուծած է «Նարեկացիին հետ» վերնագրով գրութեան մէջ «Մեծ աղօթասաց բանաստեղծին » մթար էութեան ալեկոծումը : Արձակ բանաստեղծութիւն մը գրեթէ, ուր անժխտելի է՝ Մեծարենցին հիացումը հանդէպ Նարեկացիին :

Սակայն այս պարագան հեռու է փաստ մը ըլլալէ, հետեւաբար բոլորովին սխալ է ըսել եւ հաստատել թէ մահամերձ բանաստեղծը ազդուած էր Նարեկացիէն իր ստեղծագործութիւնները կերտելու մէջ :

Կարդալ այս կամ այն գիրքը, համակրիլ այս կամ այն բանաստեղծին ,չեն նըշանակեր երբեք թէ հետեւանքը պիտի ըլլայ ազդուիլ :

Ահաւասիկ՝ թէ ինչու Մեծարենցի վըրայ ազդեցութիւն ունեցած չէ Նարեկացին :

Ըստ Մեծարենցի կենսագիրներուն, ան դիշերօթիկ էր Մարզուանի Անաթոլիա գոլէճին մէջ՝ 1896*էն մինչեւ* 1901 *թըւականը :*

Այդ ժամանակամիջոցին՝ Մեծարենց կ'ապրի ու կը շնչէ մթնոլորտի մը մէջ ուր կը սաւառնին անգլիական եւ ամերիկեան ընտրեալ մտաւորականներու մըտածման վսեմութիւնը, բարոյական ուժը եւ ասոնց վրայ խարիսխ նետած անդիմադրելի հաղորդականութիւնը :

Ապագայ բանաստեղծը քայլակից է գոլէճին ընտրած ընթացքին եւ յառաջացման : Գայթաւ համոզումով եւ գիտակցութեամբ կը փարի այդ ընտրեալ հոյլը կազմող Ռալֆ Ուալտօ Էմըրսընի, Թօմաս Քարլայլի, Հանրի, Լոնկֆէլոյի , Ուոլդ Հուիթմէնի *եւ ուրիշ նոյնքան մեծանուն բանաստեղծներու, գրագէտներու, իմաստասէրներու ներշնչած, ձեւակերպած ու լուսազարդած ուղղութեան եւ անյագօրէն կը կարդայ անոնց գրական գործերը :*

Մասնաւորապէս, Էմըրսընի եւ Քարլայլի մտածման մաքուր կուժերէն լեցուցած է գրականութեան ծարաւը յագեցնող իր առաջին բաժակը : Գօղոս Առաքելեանի ազդարարութիւնը՝ թէ «փորձէ ամէն ,ան՝ հաստատ կառչելու համար լաւին» ըրած է իրեն նշանաբան եւ միտքի մը կրակով շարունակած է մինչեւ իր մահը :

Էմըրսըն՝ իբրեւ բանաստեղծ եւ արձակագիր անուանի դարձաւ իր մտածումներուն բարձրութեան եւ շունչին ազնուութեան համար : Թէպէտեւ իր բանաստեղծութիւններուն մէջ դանդաղ էերաժշտութիւնը սակայնանոնք կըպոռթկան ուժով եւ ինքնատպութեամբ : Տիրական է հոն ազատութեան ոգին, *հետեւաբար հաստատամտութեան եւ ինքնածին որոշման սքրութիւնը հիմը կը կազմեն անոր փիլիսոփայութեան :*

Անհուն էր անոր հիացումը դէպի տիե-

(*) Կը հնչուի Շէլի, հետեւաբար, պէտք է գրել՝ Շէլի :

(**) Շէլին՝ անգլիացի նշանաւոր քնարերգակ, մինչեւ իր մահը դիւթուած էր ծովէն : Ամէն առիթով կը թափառէր ծովափներու մօտ, կը կարծէր թէ կը լսէր ձայն մը որ զինք կը կանչէր ալիքներուն մէջէն : Օր մը ահով բացագանչեց՝ «Ահա՛, հոն է դարձեալ, հո՛ն...» : Տեսած էր Գոյրքնի վաղամեռիկ աղջկան փոքրիկ *Ալէկրայի* դէմքը, որ ալիքէ մը վեր բարձրացած ուրախութեամբ ծափ կը զարնէր եւ կը ժպտէր իրեն .... :

(***) Նկարագրական եւ հատարակ բըզգայնութեամբ գրուած ոտանաւոր մըն է աեիկա, իր տկար բանաստեղծութեանց շարքին պատկանող :

ԵԼՔ ՄԸ ՓՆՏՌԵՆՔ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Ներկայիս որ կիրակնօրեայ դասընթացները մեր կրթական հարցի քննութեան ընթացքին, իրենց գրաւած դիրքով, ուզենք թէ չուզենք մեր դէմը կը ցցուին, պարտաւոր ենք ընդհանուր կերպով քննութեան նիւթ դարձնել դպրոցական այս ինքնայատուկ ձեւը :

Ինչո՞ւ ժամանակին փոխանակ մանկապարտէզներու եւ նախակրթարաններու մասին խորհելու , ընդգրկեցինք դպրոցական այս կարկտան ձեւը :

Որովհետեւ եթէ մտաւորականութիւնը ցանկալիին *ձգտումը ունի, դպրոցական յիշեալ ձեւի հեղինակը՝ ժողովուրդը , կը գոհանայ* անմիջական կարելիով : *Նոյն ժողովուրդը, նոյն անմիջական ձեւով լուծեց հացի խնդիրը ու ապա անմիջապէս վերջ հայերէնի ուսուցման հարցը : Բանուորութեամբ սկսաւ իր հացը ճարել հանքահորերուն եւ նաւահանգիստներու քարափներուն վրայ եւ նոյն ձեւով ալ, կտուրը թիթեղով ծածկուած պատերը տախտակներով կարկտուած սենեակներու մէջ բացաւ կիրակնօրեայ դասընթացներ : Հետզհետէ Հայը ձգեց հանքահորերն ու ամէն տեսակի տաժանակիր աշխատանք ու ամէն մէկը իրեն համար դիրք ստեղծեց : Կիրակնօրեայ դասընթացներն ալ հետեւելով այս տնտեսական վերելքին, փոխադրուեցան աւելի տանելի վայրերու մէջ : Սակայն,* կրթական հարցին լուծումը *ժողովուրդին գործը չէր ու ան կը սպասէ որ ազգին «մեծերը» խորհին այդ մասին :*

Սկիզբի շրջանին կիրակնօրեայ դասընթացքը, հայրենասիրական զոհաբերութեան վրայ դրաւ իր հիմը : Ձրի կ'աշխատէին ուսուցիչները եւ կ'աշխատէին առաքելութեան մը համար : Այսօր վարձատրութեամբ կ'աշխատին շատերը , բայց իրենց ստանձնած պարտականութիւնը առաքելութիւն մը ըլլալէ չէ դադրած : Իւրաքանչիւր ուսուցչի պարտականութիւնն է իրեն յանձնուած մանուկներուն սորվեցնել հայերէն ու մանաւանդ անոց ներշնչել հայկական ոգի : *Այս պարզ բացատրութիւնը կը պահանջէ բազմակողմանի ճիգ եւ աշխատանքի բաւական բարդ ձեւ մը : Այս է որ կը պահանջեն ծնողքները :*

Եթէ ուսուցիչներ կան՝ որոնք Թերեւս ալ իրենց տարիքի բերումով, չեն կրնար պարել եւ պար սորվեցնել եւ կամ հանդէսի մը պատրաստութեան համար երգերու եւ արտասանութիւններու վարժեցնել, թող չարհամարհեն, չժխտեն անոնց կարեւոր դերը :

Մեր զաւակները Ֆրանսերէն, անգլերէն, սպաներէն եւ տակաւին մեր մտքէն չանցած լեզուներ կը սորվին : Եթէ քիչ մը հայերէն սորվեցնելով կը կարծենք թէ անոնք Հայ պիտի մնան, բոլորովին կը սխալինք : Որովհետեւ մեզի համար ոչ–մայրենի, օտար լեզուն, անոնց համար մայրենի լեզուին տեղը գրաւած է արդէն : Օտար լեզուին մէջ աւելի հմտութիւն ունին եւ աւելի եւս պիտի հմտանան հակառակ մեր բոլոր ճիգերուն : Հետեւաբար պիտի համոզուինք որ քիչ մը հայերէնի ուսուցմամբ չէ որ կրնանք աղէտին առաջքը առնել :

Հայերէնի ուսուցումը իր շատ կարեւոր դերը ունի, պայմանաւ որ երախային ներշնչուի հայկական ոգի :

Եւ ինչ կը հասկնանք այս բացատրութեամբ : Հայկական ոգին՝ մեր ըմբռնումով, մեր ազգային արժէքներով (սովորութիւններէն մինչեւ մեր լեզուն, գեղարուեստը, մշակոյթն ու պատմութիւնը) ապրելու, անոնցմով յուզուելու ժխտելու կամ հպարտանալու կարողութիւնն է : Այս կարողութիւնը մշակուելով մարդոց մէջ կը դառնայ բնազդ եւ այնքան զօրաւոր բնազդ որ անոր ճնշումին տակ մարդիկ ընդունակ կը դառնան վերագոյն զոհողութիւններու :

Միայն հայերէն լեզուն բաւակա՞ն է մեր մանուկներուն այս զգացումը ներշնչելու համար :

Հոս եւս մեր ժողովուրդը իր առողջ բնազդով ընտրած է ուղիղ ճամբան եւ տուած հարցին պատասխանը : Հայերէնի կիրակնօրեայ դասընթացքին միացուցած է հանդէսներու պատրաստութիւնը՝ իր պարերով, արտասանութիւններով , երգերով եւ ներկայացումներով, որոնցմէ իւրաքանչիւրին ընթացքին մեր մանուկները նախ հայերէն լեզուին կ'ընտելանան հաճելի ձեւով եւ միեւնոյն ատեն կը վարակուին հայկականութեամբ , հայկական ոգիով : Անհրաժեշտ չէ որ հանդէսներու պատրաստութեան համար դասերու ժամերը զոհուին : Կը բաւէ որ ուսուցիչները կամ ուրիշ անձեր զոհաբերութեան ոգի ունենան :

Մոռնալու չէ վերջապէս, որ գաւառի հայկական կեանքը չարժման մէջ դնողները, այդ՝ ոմանց համար չակերտաւոր

դերքը : Իր իմաստասիրութիւնը զայն կը բարձրացնէր մինչեւ համայնաստուածութեան : Նշանակելի է հոս չեշտել խնամութիւնը որ կայ Էմըրսընի եւ Մեծարենցի էութեանց մէջ : Հայ բանաստեղծն ալ նոյնքան անհուն հիացումով փարած էր բնութեան բոլոր գեղեցկութիւններուն որոնք զայն առաջնորդեցին գրեթէ համաստուածութեան : Եւ ասիկա միտուքի մը անդրդուելի ուժով :

Էմըրսըն (1803 – 1882) *հիմնադիրը եղած է գերազանցապաշտութեան կոչուած պաշտամունքի մը* (թրանսենտանթալիզմ) *որ աւելի իմաստասիրական բնոյթ ունէր քան թէ կրօնական : Ինք եւ իր հետեւորդները, նախապէս, ազդուած էին Քանդեան եւ Հէկէլեան փիլիսոփայութենէն, յետոյ սակայն, դիմեցին Գղատոնին՝ ընդլայնելու համար իրենց գաղափարաբանութիւնը : Ըմբռնումը թէ վերացական եւ բնազանցական գաղափարներով պէտք է նուաճել եւ գերազանցել իսկական գիտութիւնը եւ փորձառութիւնը՝ ծնունդ տուաւ վերոյիշեալ անուանին, Էմըրսընի եւ իր հետեւորդներուն կողմէն :*

Անդրդուելիօրէն կը հաստատեն թէ նիւթական ամէն ինչ պատրանք է եւ գաղափարները միայն ճշմարիտ իրողութիւններ են : Կը հաւատային նաեւ թէ ամէն մարդ ազատ է իր խղճմտանքին համաձայն յայտնաբերելու որեւէ արտայայտութիւն :

Այս գաղափարաբանութիւնը շուտով դարձաւ Ամերիկեան հոգեբանութեան գըրոշմը կրող իմաստասիրութիւն մը :

Էմըրսըն ամէնէն փայլուն աստղն էր ժամանակակից մտաւորականութեան : Իր Անգլիա կատարած ճամբորդութեան միջոցին ճանչցաւ եւ բարեկամացաւ շատ ծանօթ բանաստեղծներու , գրագէտներու եւ քննադատներու հետ : Իր հիմնած գաղափարաբանութիւնը կայուն հիմերու վրայ կանգնելու մտօրռնումով մօտեցաւ ազատախոհ քննադատ Ֆօլրինի *փիլիսոփայութեան,* Ուըրտծուըրթի *մտերմաշունչ բանաստեղծութեան,* Քարլայլի *ոգեւորիչ՝ իմաստասիրական քննադատական, պատմագիտական փորձագիրներուն եւ Ուոլթըր* Հուիթմէնի *մարգարէաշունչ երգերուն :*

Շնորհիւ այս մեծանուն բանաստեղծներու քննադատներու եւ գրագէտներու թելադրութեանց եւ անոնց վաստակներէն փոխ առնուած ըմբռնումներէն եւ մտածումներէն, վերադարձին՝ պատրաստեց իր եւ իր հետեւորդներուն գաղափարաբանական հանգանակը որ կը խտանայ հետեւեալ տողերուն մէջ :

« Մարդ էակը իր էութեան մէջ կը պարփակէ հարկ եղած ամէն տարր՝ ինքզինք կառավարելու համար : Իսկական լաւն ու բարին կամ գէշն ու չարը որոնք իր կեանքին բաժինը պիտի կազմեն՝ պէտք է որ բխին իր ներաշխարհէն : Իր հոգիին եւ տիեզերքին մէջ գոյութիւն ունեցող ամէն ինչ՝ անժխտելի յարաբերութեան մէջ են իրարու հետ : Կեանքին նըպատակն է ճանչցնել մարդը՝ ինքզինքին հետ : Փոխանակ երեւութապէս եւ արտաքին կողմով ճանչնալու ամէն ինչ , պէտք է անոնց սկզբունքներէն նուաճուիլ ներքնապէս՝ վերթեւելու համար : Կարեւորագոյն յայտնութիւնը այն է որ Աստուած ներկայ է ամէն մէկ էակին էութեան մէջ » :

Էմըրսըն՝ նաեւ իբրեւ հեղինակ, հրատարակած է ուշադրութեան արժանի շատ կարեւոր գործեր, որոնց մէջ ներկայացուցիչ մարդիկը՝ *մտածման յեղափոխական բարեչրջում մը պատճառեց, մանաւորապէս, ժամանակակից մտաւորականներու մէջ :*

ԶԱՐԵՀ ԳԱԶԱԶԵԱՆ

(4 Շար.)

հանդէսներն են եւ հանդէսներն ալ կիրակնօրեայ դասընթացքներուն հունձքը :

Վերցուցէք կիրակնօրեայ դասընթացքները իրենց հանդէսներով ու գեղարուեստական բաժիններով ու դուք կը տեսնէք թէ ինչպէս կը լռէ գաւառի հայկական կեանքի բաբախուն սիրտը, ինչպէս սուգի կը մատնուին «Յառաջ»ի 3րդ եւ 4րդ էջերը :

Ուրեմն չենք կարծեր թէ կը սխալինք յայտարարելով որ, մեր ներկայ պայմաններուն մէջ կիրակնօրեայ դասընթացքներու ձեւը անխուսափելի անհրաժեշտութիւն է եւ մեղք է որ այդ հայրենասիրական փոքրիկ վառարանները մնան պատահականութեան եւ այսպէս անկազմակերպ :

Ուրիշ առիթներով, շատերու կարգին մենք ալ արտայայտուած ենք այս հարցին շուրջ : Բոլոր անոնք որոնք պատասխանատուութիւններ ունին՝ մնացին անտարբեր, որովհետեւ մեր գաղութը կազմակերպուած չէ ինքն իր միջեւ, « պատասխանատու» նկատուածներն ալ հաշուետու չեն այս գաղութին։ Պաշտօնները կը ծառայեն, իշխանաւորութիւն խաղալու միայն ու գործը կը մնայ ... դրացին :

Մենք հաւատացած ենք թէ համագործակցութեան ոգիով քով – քովի գալով եւ կրթական հարցը Ֆրանսայի մէջ ուսումնասիրելով, կարելի է յուսադրիչ եզրակացութեան մը յանգիլ, ոչ միայն կիրակնօրեայ դասընթացքներու առնչութեամբ այլ եւ կարելի է ուսումնասիրել մանկապարտէզ կամ նախակրթարան բանալու կարելիութիւնները եւ վերջապէս ծնունդ տալ կեդրոնական առժամեայ մարմնի մը :

Որով մեր յոյսը կապած կ'ըլլանք ժողովի մը հետ ։ Բայց ո՞վ պիտի կազմակերպէ նման ժողով մը եւ մանաւանդ առանց յետին մտքի, միայն կրթական հարցի մտահոգութենէն մղուած եւ կ'ընդգծենք՝ համագործակցութեան սկզբունքով :

Եթէ կեդրոնական մարմին չունի մեր գաղութը, ունի մամուլ ։ Թող մամուլով արտայայտուին մեր մտահոգութիւնները բաժնող-ընթերցողները եւ բերեն առաջարկներ : Մինչ այդ ահաւասիկ եւ մեր առաջարկը. —

Ֆրանսայի երեք շրջաններուն մէջ գոյութիւն ունեցող կիրակնօրեայ դասընթացքներու վարիչ մարմիններուն ներկայացուցիչները կ'ունենան իրենց շրջանային խորհրդակցական ժողովը՝ որուն կրնան մասնակցիլ դասաւանդող եւ նախկին ուսուցիչներ, մտաւորականներ (կրթական հարցին մասնագէտներ նախընտրաբար) եւայլն։ Իւրաքանչիւր շրջան իր ժողովի ընթացքին, կրթական հարցը կը քննէ իր բոլոր մանրամասնութիւններով ու կը պատրաստէ իր շրջանի տեղեկագիրը, կը հանէ իր շրջանի ցանկութիւններուն համապատասխան բանաձեւեր եւ կ'ընտրէ պատգամաւորներ :

Երեք շրջաններէն ընտրուած պատգաւորները որոշուած թուականին կ'ունենան միջշրջանային ժողով մը :

Թուականը, վայրը, ծախքերու հարցը եւ դեռ այլ մանրամասնութիւնները իրենց լուծումը կը գտնեն հաւաքական կամքին առջեւ, եթէ մամուլով այս մասին արտայայտուելու մեր առաջարկին ընթացք տուողներ ըլլան :

ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ

ԱՐԱՄ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ ԳՏԱԾ ՈՍԿԻԻ ՆՈՐ ՁՈՒԼԱԾՈՆ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ՄԵԾԱՊԷՍ ՀԵՏԱՔՐՔՐՈՒԱԾ ԵՆ ԱՅՍ ԳԻՒՏՈՎ

Ինչպէս գրած էինք, հայ ոսկերիչ մը՝ Արամ Յարութիւնեան յաջողած էր «արուեստական ոսկի», աւելի ճիշդ ոսկիի եւ ուրիշ մետաղներու նոր ձուլածոյ (ալիաժ) մը պատրաստել, Պելվիլի իր բնակարանին մէջ։ Ֆրանսական մամուլը սիւնակներ կը նուիրէ մեր հայրենակիցին՝ որուն շինած խորհրդաւոր ոսկին մեծապէս օգտակար է միջերկրային հրթիռներու շինութեան համար:

Քափ Քանավերալի փորձադաշտի (Միացեալ Նահանգներ) ճարտարագէտները ներկայիս կ'ուսումնասիրեն նոր գիւտը, որուն մէջ կը միանան ոսկիի եւ պողպատին ներկայացուցած բոլոր առանձնայատկութիւնները . — Ճկուն եւ միաժամանակ շատ կարծր, նոր մետաղը ոսկիին նման, չի ժանգոտիր եւ դիմացկուն է :

Այս բոլորին շնորհիւ մեծապէս կը դիւրանայ հրթիռներու համար անհրաժեշտ նուրբ, թեթեւ եւ միաժամանակ դիմացկուն գործիքներու շինութիւնը: Քափ Քանավերալի փորձագէտները կը յայտարարեն թէ նոր մետաղը մասնաւորապէս կարելի է օգտագործել հրթիռներու ցուկներուն պատեանին համար :

Արամ Յարութիւնեան, 36 տարեկան, համեստ երիտասարդ մըն է։ Իր գիւտին համար, որ կոչուած է հիմնովին փոխելու թանկագին քարերու ճարտարարուեստը, օգտագործած է նախնական փորձանօթներ :

— Երկու տարի աշխատած եմ՝ գտնելու համար Պէ. Աշ. ոսկին, փոքրիկ խոհանոցիս մէջ, յայտարարած է Յարութիւնեան։ Փորձերուս համար փուռ մը անհրաժեշտ էր. չունէի։ Այն ատեն, մտածեցի թէ կնոջս խոհանոցի փուռը օգտակար կրնար ըլլալ ...

Եւ հայ գիտնականը սկսած է իր մետաղին ձուլման անհրաժեշտ բոլոր աշխատանքները կատարել օդային կազի այս փուռին մէջ, միաժամանակ հաստատելով թէ մեր խոհանոցներու փուռերը մինչեւ 310 աստիճան ջերմութիւն կրնան տալ :

Բայց, վերջապէս, ի՞նչ է այս Պէ. Աշ. ոսկին, որ էլեքթրոնիքի, ժամագործութեան, միջերկրային հրթիռներու, վիրաբուժական գործիքներու պատրաստութեան համար բոլորովին նոր հորիզոն մը կը բանայ :

Միացեալ Նահանգներու հիւլէական եւ միջերկրային հրթիռներու ճարտարագէտները սկսած են արդէն մեծապէս հետաքրքրուիլ այս գիւտով: Անգլիա, Գերմանիա, Զուիցերիա, Իտալիա, Սպանիա, Պելժիա եւ սկանտինաւեան երկիրները նոյն հետաքրքրութիւնը ցոյց կուտան : Ֆրանսայի տարրալուծարաններուն մէջ բազմաթիւ փորձերու ենթարկուեցաւ նոր ոսկին :

Հրապարակ ելած են արդէն Պէ. Աշ. ոսկիով պատրաստուած առաջին ժամացոյցները. — Շատ թեթեւ են անոնք եւ շատ աւելի աժան :

Ինչպէս բոլոր մեծ գիւտերը, խորհըրդաւոր այս ոսկին ալ պատահմամբ գտնուած է :

— Արուեստական ոսկի փնտռելու համար չէի ձեռնարկած այս աշխատանքիս, կը խոստովանի Արամ Յարութիւնեան : Գոհարեղէնի գործարանի մը իբրեւ ղեկավար՝ ինծի պարտականութիւն տուին, որ կարգ մը հարցերու լուծումը գտնեմ : Ոսկիի հետ գործ ունէի։ Այնպիսի թափով փարեցայ գործիս՝ որ ոչ միայն առաջարկուած հարցին լուծումը գտայ, այլեւ հնարեցի Պէ. Աշ. ոսկին:

Այսուհանդերձ, Ա. Յարութիւնեան կը յայտարարէ թէ իր գաղտնիքը ոչ ոքի հաղորդած է եւ նոր մետաղին շինութեան համար ինք առանձին պիտի աշխատի՝ աշխատանոցին մէջ փակուելով :

Թ. Ա. Թ.

ՏՈՔԹ. ԳԵՂԱՄ ԱՅՎԱԶԵԱՆ

Հայ – Բոյժ կը գրէ թէ Տոքթ. Գեղամ Այվազեան, (բնիկ Արմաշցի), որ կը բնակի Սինսինաթի, ինքնաբերաբար հրաւիրուած է անդամակցելու Առողջապահութեան Արքայական Ընկերութեան : Այս առթիւ ստացած է հետեւեալ նամակը .—

« Հաճոյքն ունինք ձեզի հաղորդելու թէ Արքայական Առողջապահական Ընկերութիւնը, Ամերիկեան Ատամնաբուժական Միութեան քարտուղարին հետ համախորհուրդ , ձեզի կ'առաջարկէ անդամակցիլ Արքայական Ընկերութեան» :

Անդամակցութիւնը կ'առաջարկուի անոնց միայն, որոնք կը վայելեն համբաւ մը առողջապահական ասպարէզի մը մէջ։ Ասիկա բարձրագոյն պատիւ մըն է որ անհատի մը կ'ընծայուի՝ մաս կազմելու համար Ընկերութեան :

Արքայական Ընկերութիւնը կազմուած է 1875ին եւ կը հովանաւորուի Նորին Վեհափառութիւն կայսրուհի Էլիզապէթ Բ.ի կողմէ, նախագահ ունենալով Նորին Գերազանցութիւն Լոյտ Քոհէն Պըրքընհետի։

Արքայական Ընկերութիւնը միակն է իր տեսակին մէջ բրիտանական առողջապահական նախարարութեան կապուած :

Անդամակցութիւնը իրաւունք կուտայ ձեզի գործածելու «Անդամ Կայսերական Առողջապահական Ընկերութեան » յիշատակութիւնը իբրեւ տիտղոս :

« ՓՈՔՐ ԼԱՐՈՒՍ »Ը

●

Ուրեմն այսպէս, « Փոքր Լառուսը» հարկ եղած դաստիարակչական արժէքը չունի, եղեր :

Այս է վճիռը այն յանձնախումբին, որուն քննութեան ենթարկուեր է սոյն բառարանը :

Որո՞ւն մտքէն կ'անցնէր թէ համաշխարհային համբաւ շահած այս ժողովրդական բառարանը իր իսկ երկրին մէջ այս աստիճան պիտի վարկաբեկուէր: Ինչպէս տեղական թերթերը կը գրեն, երբ հարկ ըլլայ բառերու սահմանումը կատարել, Լառուսի կը դիմեն :

Իր դպրոցին գրասեղաններուն վրայ երբ Ֆրանսերէնի մէջ բաւական մը կը յառաջանար իմ սերունդիս հայ տղան, երազն էր Լառուս մը ունենալ որ այն ատեն կ'արժէր թրքական մէկ մէճիտիէ, մօտաւորապէս չորս Ֆրանք։ Եւ երբ կ'ունենար Լառուս մը, ի՞նչ գուրգուրանքով կը թղթատէր զայն, — կողքին վրայ թուղթ մը կ'անցընէր, թուղթին վրայ թուղթ մը եւս, որպէսզի մի գուցէ ամենափոքր սկրթուք մը չատանայ :

Նուպարեան եւ Տէմիրճիպաշեան բառարանները կուտային Ֆրանսերէն բառերու համապատասխան հայերէն բառերը։ Սակայն անոնք անյագօրէն Ֆրանսերէն սորվողներուն անբաւական էին : Մենք կ'ուզէինք Ֆրանսացիներու կողմէ կատարուած սահմանումը, թափանցելու համար բառերուն իսկական իմաստին : Եւ այս տեսակէտով մեզի համար, Լառուսը անփոխարինելի էր իր պարզ լեզուով, յստակ եւ պայծառ բացատրութիւններով։ Մեզի համար Լառուսը Ֆրանսան էր։ Երբ Լառուս ըսէին՝ Ֆրանսա կը հասկնայինք :

Եւ այսօր զայն կը տեսնենք ծանր յարձակումներու ենթարկուած, մեզի համար անհիմանալի է ասիկա ։

Անշուշտ մեր գործը չէ յանձնախումբին դատողութիւնը քննադատել։ Անձնապէս անկեղծօրէն ցաւեցայ եւ այս արարքը սրբապղծութիւն համարեցայ :

Սակայն այստեղ Ֆրանսա է, ամենազօրաւոր սուրբերն անգամ մէկ օրէն միւսը իրենց պատուանդանէն վար կ'առնեն :

ՎԱՀՐԱՄ ՄՈՍԿՈՖԵԱՆ

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Ժընեւի համալսարանի բժշկական ճիւղէն վկայուած է Պ. Փոլ Պարսամեան, Պոսթընէն (Ամերիկա)։ Այս առիթով Ժընեւի Հայ Համալսարանականներու Միութիւնը ողջերթի ճաշ մը տուած է, որու ընթացքին բժիշկ Փոլ Պարսամեան շնորհակալութիւն յայտնելով քաջալերած է իր դասընկերները, որպէսզի ընկրկում չունենան իրենց ուսանողութեան շրջանին :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (79)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Զ.

ՏՈՔԹՈՐԸ

Բայց հակառակ այդ տրտմալի նիհարութեանը, սեւ ընքուիները անանկ գեղասլացիկ վրձնումով մը կը կամարնային յօնքային կարկառին վրայ, իր նշաձեւ ականողիքները՝ զարդարուած երկար թարթիչներով՝ այնպէս անհունօրէն խորհրդալից, նուաղկոտ, ճանաչուոր, չքեղ աչուըներ կը պատիպարէին, ու քիթը, անստգիւտ յարմարումով մը, այնպէս փափուկ էր եւ բաբախուն ռնգունքներով վերջաւորուած, ու շրթները որքան բարակ այնքան զգայնամոլ եւ անբուրաւէտ, այնպէս չքնաղ ճեղքուածք մը կը յօրինէին այդ եզական դէմքին վրայ, զոր սեւ սաթի պէս շողափայլ, յորդելակ վարսերու ջրվէժ մը կը շրջանակէր, որ՝ առաջին նայուածքով իսկ՝ անկարելի էր չյափշտակուիլ անով, դէպի անոր չմըրդուիլ բոլոր էութիւնովդ, կամքիդ, կորովիդ, լրջութեանդ փլչիլը չզգալ անոր նայուածքին առջեւ, անոր հոգիին դիւթական ցոլմունքներուն մէջ չլլանալ ...

Անոր հանդէպ գթութիւններուն ամէնէն փափուկը եւ զմայլանքներուն ամէնէն անխառնը կ'ապրէր։ Իր արտայայտութեանը մէջ գեղեցիկին ճառագայթը կար, բայց ցաւին վսեմ ու խորունկ կընճիռը նաեւ։ Իր շրթները՝ զգուանքի անուշ փութով դէպի դուրս երկնցած ատեննին չէիր կրնար հասկնալ թէ անոնք հեշտութեա՞ն լարերուդ կը դպչէին թէ կարեկցութեան : Ինչ ալ ըլլար զգացումը զոր ներշնչէր, առինքնող, յափշտակող, խենթեցնող էր ան, եւ երբ երիտասարդը առաջին ակնարկի մը մէջ ամփոփեց այդ սքանչելի դէմքը, անմիջապէս զգաց հարուածին ծանրութիւնը ու դողաց :

Հազիւ տասնըեօթը տարու էր, թէեւ նայուածքին տառապած խոհունութիւնը աւելի ցոյց կուտար։ Պարզ անսեթեւեթ կերպով էր հագուած։ Սեւ ու ճերմակ քառեակներով նկարուած պածոյէ պլուզա մը կը պարարկէր անոր նրբաձոյլ իրանը, լանջքին վրայ ցոյց տալով խռովիչ յաբոյցքը որ անհամեմատ աճում մը ունէր բաղդատմամբ մարմնին նիհարութեանը : Մէջքէն վար՝ նրբառէջ թելերով ապիտակ գոգնոց մը՝ մուսլինէ վէտվէտ ջուրքով, կ'երկննար մինչեւ շրջազգեստին ծայրը, հազիւ ցուցնելով ոտքին բարակ պճեղները եւ գմբէթարդ մանր սռունքները :

Արտասովոր աղքատութեան մէջ ճիգով պատրաստուած պարզ, աժան արդուզարդի մը հովը կար մանկամարդ աղջկան հանդերձանքին վրայ : Սակայն այդ արդուզարդը հիանալի դիւրութեամբ մը, շատ բնական ճկունութեամբ մը կրելուն ձեւը կ'ապացուցանէր թէ աւելի ճոխ, աւելի բարդ զարդարանքներ միշտ վայլեցնող մարմին մըն է որ պիտի ծածկէին :

Մազերը, գանկին վրայ յոյժ առատ, թեթեւ գանգրացումով մը ծոծրակին վրայ կը ժողվուէին՝ թոյլ խառածոյ մը ձեւացնելով, ինչ որ իր մատղաշ աղջիկի երեւոյթին կնոջական շեշտ մը կուտար։ Ձեռքերը ճերմակ էին, նրբաւարտ մատուըներով մաշկին տակէն երակներուն կապոյտ ցանցը գծագրելով :

Խուցին մէջ, պահ մը մինակ գէր կնկան հեւքը լսուեցաւ։ Երիտասարդը, իր շուարումէն, կը յամենար բժիշկի վայել հարցումներն սկսելու :

Եւ նորէն, կինն էր որ կացութեան թելը ձեռք առաւ .

— Քուզում տոքթոր, բսաւ աղաչանքով, քեզի ձանձրութիւն պիտի ըլլայ, աֆ կ'ընես, ախճիկս բռահաթսըզութիւն մը ունի ամա ի՞նչ է չեմ հասկնար կոր, ճար մը ընէիք, քուզում տոքթոր :

Տոքթորը՝ ճշմարիտ բժիշկի մը լըջութեամբը աղջկան երեսը նայեցաւ, հետզհետէ մօտենալով, աչքին կոպերը զըննեց, բազկերակը ձեռք առաւ :

— Ի՞նչ է անհանգստութիւնիդ, օրիորդ, հարցուց հոգածու շեշտով մը :

— Զեմ գիտեր, տոքթոր, ըսաւ աղջկան ձայնը, — անուշ երաժշտութիւն որ տոքթորին թուքը կոկորդին մէջ ցամքեցուց ։ — Երբեմն գլխու պտոյտ կ'ունենամ, քալած ատենս ծունկերս կը կտրուին, ճաշերէ յետոյ մէկ երկու ժամ տեսակ մը նեղութիւն կը զգամ ... վերջապէս ասոր նման բաներ :

Արշակ չէր ձգած աղջկան ձեռքը, եւ կեցած էր իր այցելուհիներուն դէմը, որոնք իր երեսը կը նայէին ինչպէս մէկու մը ուրկէ կեանքիդ փրկութիւնը կը սպասես :

— Քուզում տոքթոր, ճար մը, կ'աղերսէր մայրը իր խժացող ձայնովը։ Քանի մը հէքիմներու տարի Ֆայտա մը չտեսանք ... աճապա պիտի չաղէկնայ ախճիկս, կ'աւելցնէր աղջկանը դառնալով կսկիծոտ ու անձկալից նայուածքով մը :

— Հոգ մ'ընէք, հանըմ, բան մը չէ, կ'աղէկնայ, ապահովեց երիտասարդը :

Եւ յանկարծ, առանց գիտնալու թէ ինչպէս, իր մէջ փոփոխութիւն մը զգաց ուսանողը. ճշմարիտ տոքթորի մը փորձութիւնը ունեցաւ. ուզեց վերջապէս ապրիլ գիտնականի պայմանադրական շարժումները, գործողութիւնները, կեանքը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

Այրի Տիկին Իլիմանճա Կակոյեան, Տէր եւ Տիկին Վարդան Կակոյեան եւ զաւակները՝ Արաքսի, Վարդուհի եւ Միրանոյշ, Այրի Տիկին Նազլըմ Կակոյեան, Տէր եւ Տիկին Համբարձում Կակոյեան, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Կակոյեան, Տէր եւ Տիկին Աստուր Գույումճեան, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Շամլըեան (Հայաստան), Արշակ Մկրեան ընտանիք, Զապունեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Քերոբէ Նոտարեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Արզարեան, Տէր եւ Տիկին Եսայի Գալթաճեան, Այրի Տիկին Հաճի Նոյեմի Աղաճեան դառն կսկիծով կ'ողբան մահը իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, հօրեղբօր եւ ազգականին

ՍԻՐՈՒՆ ԿԱԿՈՅԵԱՆԻ

(75 տարեկան, Զէյթունցի)

Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ այսօր Շաբաթ, կէս օրէն յետոյ (19 Դեկտեմբեր) ժամը 13·30ին իրենց բնակարանը, 128 Րիւ Էթիէն Տոլէ, Ալֆորվիլ:

Կը խնդրուի մահազդ չստացողներէն, իբր այդ ընդունիլ ներկայս:

Կը խնդրուի ծանուցանել՝

ՍՏԵՓԱՆ ՔԷՉԷՃԵԱՆՑԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ իր բնակարանին մէջ, Դեկտեմբեր 16ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ (Դեկտեմբեր 19) առաւօտ, ժամը ճիշդ 9ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Պանթէնի գերեզմանատունը:

Մահազդ զրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այդ դիտել:

Ողբացեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

Այրի Տիկին Սրբուհի Հեռնօ Սարգիսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Սարգիսեան, Վռամշապուհ եւ Լիլեան Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Նիկողոսեան եւ զաւակը Ժէռար, Տէր եւ Տիկին Նիկողոս Նիկողոսեան եւ զաւակը՝ Պետրոս, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Նիկողոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Զատիկ Զատիկեան եւ զաւակները՝ Գալուստ եւ Արշալոյս, Այրի Տիկին Մարիամ Զատիկեան (Ֆիլիպէ), Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Գէորգեան եւ զաւակները՝ Սահակ, Մարի եւ Ժիրայր (Ֆիլիպէ), Այրի Տիկին Պայծառ Հայրապետեան եւ զաւակները Զատիկ, Մարի եւ Հայկօ (Ֆիլիպէ), Այրի Տիկին Պայծառ Եաղուպեան եւ զաւակները Մովսէս եւ Օննիկ (Ֆիլիպէ), Տէր եւ Տիկին Սահակ Եաղուպեան եւ զաւակները (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Քիւփճեան եւ զաւակները (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Մ. Գալայճեան սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ մօր, մեծ մօր եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՆՈՒԱՐԴ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ

(Ծնեալ Քիւփճեան, Սէօլէօզցի)

մահը, որ տեղի ունեցաւ Դեկտ. 16ին:

Յուղարկաւորութեան արարողութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի 21 Դեկտեմբեր, Շաւիլի Հայոց եկեղեցիին մէջ, ժամը 10·30ին, 3 Րիւ տէ Թրուա Շանթիէ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Շաւիլի գերեզմանատունը, իրենց ընտանեկան դամբարանին մէջ:

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

—ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ—

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ ետք, ժամը 4ին, Քաֆէ լը Րէժանի մէջ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Օհանեանէ (Լանսէ) հազար ֆրանք ի նպաստ իր դպրոցին, Դաշնակցական ընկերներու, իր ամուսնոյն գերեզմանին այցին առիթով:

×

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը տասը հազար ֆրանք նուիրած է Ֆրէժիւսի աղէտեալներուն:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Սախպողաբար կը խնդրուի Մարսէյլէն 10·000 Ֆրանքի Շէք-Փոսթալ մը ղրկողէն հաղորդել իր անունը եւ հասցէն:

Կտրօնին վրայ Յառաջի անունը եւ հասցէն գրած է փոխանակ իր անունին:

Գումարը ղրկուած է Դեկտեմբեր 14-ին, ժամը 19ին:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին, Յոյներու սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն հետեւեալ խումբերը ժողովի կը հրաւիրէ.—

Շ. Միսաքեան խումբը Շաբաթ (19 Դեկտեմբեր) իրիկուն ժամը 20·30ին:

Զաւարեան ենթակոմիտէն 19 Դեկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին:

Ընկ. Կարօ խումբը 20 Դեկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին: Կարեւոր օրակարգ:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԾԱՌ

ԿԻՐԱԿԻ, 20 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

Վարժարանի Ծնողաց Միութեան կազմակերպած Ծնունդի ծառի հանդէսը կը կատարուի դպրոցի սրահին մէջ՝ ժամը 15էն 22:

Գեղարուեստական մշակուած բաժին, ներկայացումներ, մրցումներ, արտասանութիւններ, երգեր աշակերտներու կողմէ:

Աւանդական վիճակահանութիւն՝ հարիւրաւոր թանկարժէք առարկաներով:

Ծոխ սեղան, հայկական եւ եւրոպական համադամ կերակուրներով:

Սիրով կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը:

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը կամակերպած է տօնածառի հանդէս մը, որ տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 20-ին, Կիրակի, ժամը 4ին:

Կը հրաւիրուին սանուհիներուն ծնողները եւ համակիրները:

Հ.Մ.Ը.Մ.Ի ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.-ի տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր 26ին, Շաբաթ իրիկուն, Սալ տէ Ֆէթի շքեղ սրահներուն մէջ: Առաջնակարգ նուագախումբ:

ՀԱՅՑԱԾԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ ՊԱՆԵԼՈՅԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի երեկոյեան ժամը 4·30ին, պիտի պատարագէ եւ քարոզէ ԳԵՐ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Վ. ՓԱՐԹԱՄԵԱՆ, Սէն Բընէի մատրան մէջ (83 Րիւ տ'Արքէօյ):

Մարսէյլի Հայութեան

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ԱՄԵՆԷՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այս Շաբաթ օր, ժամը 22էն մինչեւ լոյս

ՍՓԼԱՆՏԻՏ ՕԹԷԼԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ
ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅՈՒՀԵԱՑ
ՄԱՍՆԱԽՈՒՄԲԻ

Տեղական մասնաժողովին եւ երկսեռ երիտասարդներու:

Կը նախագահէ Պ. ԳՐԻԳՈՐ ՊԱՀՐԻ Պատուիրակ Միութեան Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի:

Հաճելի անակնկալներ, ընտիր նուագախումբ:

ORCHESTRE EMERY

ՇԱՒԻԼ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը տեղեկացնէ յարգոյ հասարակութեան թէ, այս Կիրակի, հանդիսաւոր կերպով կը տօնէ նորաշէն եկեղեցւոյ օծման Բ. տարեդարձը:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ Ի ՊԱՏԻՒ ԽՈՐԷՆ ԱՐՔ. ԲԱՐՈՅԵԱՆԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՀԱՅՈՑ

Որ Ամերիկայէն Պէյրութ վերադարձի ճամբուն վրայ Փարիզ պիտի մնայ քանի մը օր:

Այս Կիրակի երեկոյ ժամը 21ին

HOTEL LUTETIAԻ ՄԵԾ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Ծախքերու մասնակցութիւն

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

1960Ի "ԳՈՅԱՄԱՐՏ" ՕՐԱՑՈՅՑ-ԱԼՊՈՄԸ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐ ՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻՆ

Հ. Յ. Դ. 70ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ — Ընտիր թուղթով.— 13 էջ

Շքեղ նկարներ, գրական եւ պատմական նիւթերով, ճոխ բովանդակութիւն:

ԳԵՂԱԶԱՐԴ ԵՒ ԳՈՒՆԱՒՈՐ ԿՈՂՔ

Բացառիկ խնամքով եւ ճաշակով պատրաստուած այս ՕՐԱՑՈՅՑ – ԱԼՊՈՄԸ պիտի կազմէ ամէն հայկ. տան զարդը:

Գին 500 փրանք

Փարիզի համար դիմել՝ LIBRAIRIE H. SAMUELIAN 51, Rue Mr.-le-Prince, Paris 6e

Կը ծախուի նաեւ Յառաջի մօտ:

ԵՂԱՆԱԿԻՆ ԱՄԵՆԷՆ ՓԱՅԼՈՒՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՇԱՐՊՕՆԻԷՐԻ ԿՐԱՆ ՍԷՐՔԼԸ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Ի նպաստ Լիոնի Եկեղեցւոյ Շինութեան, Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութեան կողմէ կազմակերպուած պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Յունուար 10ին, Կիրակի օր, ժամը 16էն մինչեւ առաւօտ:

Փարիզի ՍՕՍԻ Ֆոլքլորիկ խումբը պիտի ճոխացնէ այս պարահանդէսը, հայկական հանելի եւ ինքնուրոյն պարերով եւ երգերով:

Մասնակցութեամբ ԱՐՄԵՆԻԱ նուագախումբին եւ ղեկավարութեամբ ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ:

Նոյնպէս Շարպօնիէրի միջազգային խումբին աթրաքսիոններով եւ նուագախումբով ճոխացած:

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, կը խնդրուի յարգոյ հայ ժողովուրդէն, այժմէն ապահովել իրենց սեղաններն ու տոմսերը:

Հեռաձայնել.— 28-54-03 եւ կամ ժամը 16էն յետոյ 60-47-18:

REVEILLON

ՃԱՇԱՐԱՆ ԼԻԼԱՅԻ ՄԷՋ

ԿԱՐԵՒՈՐ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի եւ շրջականներու Հայց. Առաքելական եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան ներկայացուցչական ժողովի 24անդամներու ընտրութիւնը տեղի պիտի ունենայ Դեկտ. 20ին:

Զորս եկեղեցիներուն մէջ.— Փարիզ, Ալֆորվիլ. Արնուվիլ, Շաւիլ — պիտի դրուին կնքուած տուփեր: Ամէն քուէարկող կրնայ ներկայանալ իր անդամավճարին ստացականով եւ ինքնութեան թուղթով եւ անձամբ քուէարկել ժամը 10–18:

Ամէն անոնք որոնք անձամբ քուէարկելու կարելիութիւն չունին կրնան փօսթով եւ ապահովագրուած ծրարով ղրկել Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ Գերշ. Տէր Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեանի հասցէին:

Այս աշխատանքը դիւրացնելու համար արդէն քուէարկողները պիտի ստանան պահարաններ որոնցմէ մին վերապահուած է քուէաթուղթին եւ այդ պահարանին վրայ ոչ մէկ բան պիտի գրուի, երկրորդ պահարանը որուն մէջ վերոյիշեալ պահարանը պիտի դրուի, քուէարկողը պէտք է գրէ իր անունը եւ հասցէն:

Ամէն քուէարկող կրնայ իր քուէն ղրկել անմիջապէս որ պէտք եղած թուղթերը ստանայ եւ ամէնէն ուշը 19 Դեկտ. 1959:

ԴԻՒԱՆ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 14ին, տեղի պիտի ունենայ Սեբ. Դաւրայի Հայր. Միութեան կազմակերպած տարեկան խնջոյքը, Իսիի Երիմեան դպրոցին մէջ, մինչեւ կէս գիշեր:

Արեւելեան նուագ, երգ, արտասանութիւն, հայկական պարեր եւ անակնկալներ սեղուոյն վրայ:

Մուտքը ազատ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի մասնաւոր հանդիսաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Ֆրէժիւսի խորտակուող ամբարտակի հեղեղներու հսկայ աղէտէն քաղաքին հարիւրաւոր նահատակներուն յիշատակին: Հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի հոծ ներկայութեամբ իր մասնակցութիւնը արտայայտել Ֆրանսական ազգային մեծ սուգին:

ՀԱՅՑԱԾԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի երեկոյեան ժամը 5ին, Նոթրը Տամի մատրան մէջ, հայ հաւատացեալներուն համար, պիտի պատարագէ ՅՈՎՍԷՓ ՎՐԴ. ԼԵՒՈՆԵԱՆ:

Հիմնադիր-Տնօրէն ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԵԱՆԵԱՆ

ՃԱՇԱՐԱՆ ԵԱՐ

Ֆրանսական – հայկական եւ կովկասեան ընտիր կերակուրներ

4, RUE ROBERT-ETIENNE
(Rue Marbeuf) PARIS - 8e
TÉL. : BAL. 31 21

ՇԱՆ ԶԷԼԻԶԷԻ ՄՕՏԻՆ ՎՐԱՅ

Métro : F. D. Roosevelt

Հաճելի մթնոլորտ

Առաջնակարգ կովկասեան խորոված-ներ, «շաշլիք», «քարսքի»

Bar Américain

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 20 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ — DIMANCHE 20 DÉCEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8677 — 35EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4478

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

"ԳՈՅԱՄԱՐՏ" ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հաւատարիմ երկար տարիներու աւանդութեան, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի մասնաճիւղը, իբրեւ ժառանգորդը Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան, հրապարակ հանած է 1960ի օրացոյցը :

Այս տարուանը նուիրուած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան 70ամեակին (1890 - 1960) :

Գունաւոր կողքին վրայ բացուած կարմիր, կապոյտ ու նարնջագոյն դրօշակ - վարագոյրի մը ետին կը տեսնուին մեծ ու փոքր Արարատները, իբրեւ յաւիտենական խորհրդանշանը հայ ժողովուրդի ազատ ու անկախ ապրելու կամքին : Առաջամասին վրայ իր սլացիկ հասակով, երկար ու սեւ մազերով կանգնած է հայ կին մը, մէջքէն կախուած սուր մը — խորհրդանշան յեղափոխութեան : Ձախ ձեռքով բռնած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան զինանշանը, վահանի մը վրայ գծուած : Քովը՝ արձանագրուած՝ Դանիէլ Վարուժանի մարգարէաշունչ պատգամը —

Հաւատացէ՛ք, ո՛վ Հայեր,
Վարդաթեղեղ արշալոյսի մը ,
Որուն ես ոտնաձայնը կ'առնեմ :

Այս անգամ եւս Օրացոյցին տպագրութիւնը կատարած է Զաւէն, կարելի խընամքը տանելով գոյնզգոյն նկարներու հարազատ վերարտադրութեան, ընկեր Յակոբ Գապիկեանի հսկողութեան տակ :

Ցունուարի էջին վրայ կը տեսնուի մեր պատմահայրը՝ Մովսէս Խորենացի, աջ ու ձախ կողմերն ունենալով մեր հնամենի տաճարները, յիշատակութեամբն իր անմահ խօսքերուն, որոնք մինչեւ այսօր ալ կը փայփայեն մեր Հայու հպարտութիւնը. «Զի թէպէտեւ եմք ածու փոքր եւ թուով յոյժ ընդ փոքու սահմանեալ, եւ զօրութեամբ տկար, եւ այլով յոլով նըւաճեալ թագաւորութեամբ, սակայն բազում գործք արութեան գտանին գործեալ եւ ի մերում աշխարհիս» :

« Գոյամարտ »ի միւս էջերը զարդարուած են մեր ազգային ու յեղափոխական յայտնի դէմքերու, Հայաստանի Հանրապետութեան վարչապետներու, Նախարարներու, զինուորական հրամանատարներու եւ հանրային գործիչներու գունաւոր նկարներով :

Այս բոլորը՝ իբրեւ ներշնչումի աղբիւր ծառայելու համար նոր սերունդի մեր հայրենաբաղձ տղոց ու աղջիկներուն : Գօտեպնդելու զանոնք իրենց հաւատքին մէջ՝ Հայութեան լաւագոյն ապագային, ծագելիք նոր արշալոյսին մասին :

Հ. Յ. Դաշնակցութեան եօթանասունամեակը կը պանծացուի Քրիստափոր Միքայէլեանի գեղեցիկ մէկ լուսանկարով, շրջապատուած Եղիշէ Չարենցի «Մահուան Տեսիլ»ով :

Տաղաչափ բանաստեղծը 1933ին հրատարակուած իր Գիրք Ճանապարհին մէջ քերթուած մըն էր նուիրած հայ յեղափոխութեան անմահ ռահվիրաներուն : «Մահուան Տեսիլ»ը քօղարկուած ձեւով փառաբանութիւնն է Հ. Յ. Դաշնակցութեան անմահ հիմնադրին՝ «Վիտոշի Բազէ»ին :

Գեղարուեստական գեղեցիկ հրատարակութիւն մըն է «Գոյամարտ Օրացոյց»ը :

Կ'արժէ քաջալերել ձեռնարկը Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի տղոց, որոնք այսօտար ափերուն տակ կը ջանան իրենց հոգիին մէջ վառ պահել հայրենասիրական կրակը : Որպէսզի իբրեւ արժանաւոր ժառանգորդները իրենց ծնողքներուն՝ դառնան արթուն պահակը հայկական մըշակութային ու քաղաքակրթական արժէքներուն : Մեծնան ազգային ոգիով, որպէսզի յաւիտեան ապրի հայ ժողովուրդը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՄԵԾԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ ՍԿՍԱՒ

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ, ԿԱԹ ՏԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ ԴԻՄԱՒՈՐՈՒԵՑԱՒ ՏԸ ԿՈԼԻ ԿՈՂՄԷ

Ինչպէս գրած էինք, Ուրբաթ իրիկուն Փարիզ եկան Վարչապետ Ատընաուըր, Վարչապետ Մաքմիլըն եւ Նախագահ Այզընհաուըր :

Հանրապետութեան Նախագահ տը Կոլ Կառ տը Լիոն գացած էր ժամը 22.20ին : Տասը վայրկեան ետք կը հասնէր շոգեկառքը, ամերիկեան եւ ֆրանսական դրօշակներով զարդարուած : Մամուլի, հեռատեսիլի, ձայնասփիւռի թղթակիցները, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ լուսանկարիչներ լեցուած էին կայարան :

Զօր. տը Կոլ եւ Արտաքին Նախարար Քուվ տը Միւրվիլ դիմաւորեցին Միացեալ Նահանգներու Նախագահը, երբ վար իջաւ շոգեկառքէն :

Մաքմիլըն եւ Ատընաուըր աւելի առաջ հասած էին մայրաքաղաք :

Շաբաթ առաւօտ Էլիզէի պալատին մէջ բացուեցաւ Արեւմտեան Մեծերու ժողովը, մասնակցութեամբ՝ Զօր. տը Կոլի, Նախագահ Այզընհաուըրի, Մաքմիլընի եւ Ատընաուըրի :

Խորհրդակցութիւնները պիտի տեւեն ե- [illegible] կէսօրէ ետք, Նախագահ Այզընհաուըր Մատրիտ պիտի մեկնի :

Շաբաթ, Կիրակի եւ Երկուշաբթի օրուան խօսակցութիւններու ընթացքին պիտի քննուին հետեւեալ հարցերը .

1.—Նախ պիտի որոշուին մեծերու հանդիպումին վայրն ու թուականը : «Զօրս»երը պիտի ճշդեն նաեւ իրենց առաջարկները՝ որոնք պիտի ըլլան Խրուշչեւի :

2.— Մեծերու ժողովին մասնակցողներու շուրջ տարակարծութիւններ չկան Արեւմուտքին մէջ.— Միացեալ Նահանգները, Ֆրանսա, Անգլիա եւ Խ. Միութիւն : Էլիզէի խօսակցութեանց ընթացքին այս կէտը երկար վիճաբանութիւններու տեղի չի տար. պարզապէս պիտի վերահաստատուի Վարչապետ Ատընաուըրի համաձայնութիւնը :

3.— Օրակարգի հարցեր : Դաշնակիցները հաւանաբար երկար վիճաբանութիւններ ունենան այս կէտին շուրջ : Զինաթափութիւն, Արեւելք - Արեւմուտք յարաբերութիւններ, , Գերմանիա եւ Պերլին լուրջ քննութեան պիտի ենթարկուին :

4.— Արեւմտեան հասարակաց քաղաքականութիւն :

Անշուշտ կարելի չէ ըսել թէ բոլոր հարցերու շուրջ վերջնական համաձայնութիւն մը պիտի գոյանայ երեք օրուան ընթացքին : Բայց Արեւմուտքի մեծերը պիտի աշխատին սկզբունքի եւ հիմնական համաձայնութիւն մը գոյացնել բոլոր հարցերու շուրջ, մնացեալ աշխատանքը ձգելով մասնագէտներուն :

Այս բոլորին մէջ Վարչապետ Ատընաուըրի գլխաւոր մտահոգութիւնն է Պերլինի ճակատագիրը : Իրեն համար էականը այն է, թէ Արեւմտեանները իրարու միջեւ համաձայնութիւն մը պէտք է գոյացնեն՝ թէ ի՛նչ ձեւով պիտի ներկայացնեն Պերլինի հարցը, Խրուշչեւի առջեւ :

Ատընաուըր հաւաժամեայ կարգադրութեան մը համակարծիք չէ, մտածելով թէ ծանր հետեւանքներ կրնայ ունենալ : Գերման Վարչապետը համաձայն չէ որ դաշնակից ուժերը Պերլինէն հեռանան, նկատելով որ անոնց ներկայութիւնը ապահովութեան լաւագոյն երաշխիքն է :

ԿԱՐԵՒՈՐ ՎՐԻՊԱԿ

Երէկուան «Յառաջ»ի (Շաբաթ, Դեկտ. 19), Ա. էջ, Ա. սիւնակ Մայթուս եւ Մարքս առաջնորդող յօդուածին մէջ, երկու ընկերաբաններուն ինքնայատուկ տեսութիւնները սահմանող պարբերութիւններուն վերարտադրութեան տպագրական սխալ մը անհասկնալի դարձուցած է յօդուածին երկրորդ մասն ու եզրակացութիւնը :

Այդ սխալին պատճառով, անիմաստ Յրդ հատուածը, ըստ բնագրին պէտք է կարդալ. —

« Անգլիացի տնտեսագէտին համար անհրաժեշտ է ծնունդներու կամաւոր չափաւորումը, ըստ իւրաքանչիւր երկրի, սնունդի արտադրութեան :

Աստր հակառակ գերմանացի փիլիսոփայ եւ ընկերվարական քաղաքագէտին համար, անհրաժեշտ է սնունդի արտադրութիւնը անընդհատ զարգացնելով՝ տալ ձգել բնակչութեանց աճումը » :

Մեր Մերոց

ԱՍՏՈՒԱԾ ԿԸ ՆԵՐԷ՞

— Ա՛ռ սա թուղթը եւ ա՛ռ սա ոսկի գրիչս եւ գրէ ...

— Ի՞նչ պիտի գրեմ, որո՞ւ պիտի գըրեմ ...

— Շատ մի՛ խօսիր եւ գրէ՛ ...

— Այո՛, բայց որո՞ւ ... Գիտնալու եմ, որպէսզի յարմար տիտղոսով սկսիմ . . Օրինակ, եթէ քահանայի մը պիտի գրեմ, ըսելու եմ «Արժանապատիւ», եթէ վարդապետի մը պիտի գրեմ, ըսելու եմ Գերապատիւ, եթէ Կաթողիկոսին պիտի գրեմ, ըսելու եմ Նորին Սուրբ Օծութիւն եւ Վեհափառութիւն, եթէ մեծ-ազայի մը պիտի գրեմ, ըսելու եմ — շողոքորթներէն օրինակ առնելով — Բարձրապատիւ, Վսեմապատիւ կամ ...

— Այսքան շատախօս ըլլալդ չէի գիտեր ... Մտիկ ըրէ — աս նամակը պիտի գրենք Միացեալ Նահանգներու Նախագահին ...

— Օ՜, հիմա խնդիրը փոխուեցաւ ... Միացեալ Նահանգներու Նախագահին այդ տեսակ շողշողուն տիտղոսներ չեն տար ... Ուրեմն, կրնանք սկսիլ այսպէս — Սիրելի Պարոն Նախագահ ...

— Այո՛, ճիշդ այդպէս ...

— Լա՛ւ, ի՞նչ պիտի գրենք ...

— Ես ըսեմ, դուն գրէ — «Սիրելի Պարոն Նախագահս ...

— Աւելորդ չէ ... Դուն իմ գործերուս մի՛ խառնուիր ... «Սիրելի Պարոն Նախագահս — անցեալ իրիկուն, հեռանկարի պատուհանին դիմացը նստած կը քնանայի, երբ յանկարծ, խօսնակը «Անգարա» անունը տուաւ ... Աչքերս ու ականջներս բացի ...» :

— Այս մանրամասնութեանց պէտք չկայ ...

—Դուն մի՛ խառնուիր ... Ես քեզի պէս օտարական չեմ եւ Ամերիկացի ըլլալով, քեզմէ աղէկ գիտեմ որ իմ Նախագահս ի՛նչ կը սիրէ, ի՛նչ չի սիրեր ... Ո՞ւր մընացինք ...

— « Աչքերս ու ականջներս բացի » ...

— Այո՛ ... «Ես լսեցի որ դուն եկող ամիս, Անգարա պիտի երթաս եղեր եւ Մուսթաֆա Քեմալի դամբանին կամ արձանին վրայ ....» :

— Ո՞րը, կամ մէկը, կամ միւսը ...

— Եղբա՛յր, ատիկա կարեւոր չէ ... Երկուքն ալ գետնին տակը անցնին ... Շարունակէ՛ ... «Ծաղկեպսակ մը պիտի դնես եղեր ... Ասիկա որ իմացայ, շատ գէշ եղայ ... Վրաս - գլուխս քրտինք մը եկաւ, յուզուեցայ եւ քիչ մնաց որ աչքերս լեցուէին ... Հիմա պիտի հարցնես, սիրելի Նախագահս թէ ինչո՞ւ ... Ըսեմ .. Ատ մարդը Թալաթներու սերունդէն մէկն էր ...

— Ներողութի՛ւն, Պարոն Նախագահը կը ճանչնա՞յ, կ'ըսես, այդ իրեշը ... Իրեն չըսե՞նք թէ ով էր ...

— Քեզմէ աղէկ գիտէ ... Շարունակէ՛ ... « Ատ մարդը Թալաթներու սերունդէն մէկն էր ... Շատ չարիք հասցուց մեզի ալ, Յոյներուն ալ ... Անոր օրովն էր որ Մարաշի մէջ 20.000 Հայեր ջարդուեցան ... Անոր օրով էր որ 100.000 Հայեր դուրս փախան ... Զատ մարդ մըն էր ... Ուրեմն կը խնդրեմ, սիրելի Նախագահս որ այդ ծաղկեպսակը այդ մարդուն գերեզմանին վրայ դնելու տեղ, պահես եւ Հնդկաստան գացած ատենդ, երբ Տէր Զօրի վրայէն անցնիս, վար նետես, քու ձեռքովդ, մեր նահատակներուն ոսկորներուն վրայ ... Աս ըսածս ընես, սիրելի Նախագահս ... Ցարգանօք - Հայորդի Միամիտեան ... Եղա՞ւ :

— Եղա՞ւ, բայց ... Իրաւունք չունի՞մ ... Ըլլայ ... ծաղկեպսակ մը այս ազնուական եւ վեհոգի պետութեան մեծաւորը երթայ ծաղկեպսակ դնէ այդ մարդուն գերեզմանին վրայ : Մեղք չէ՞, Աստուած կը ներէ՞ ...

— Միայն մե՛ր Աստուածը չի ներեր, որովհետեւ մեր Աստուածը դիւանագէտ չէ ... Իսկ դիւանագիտութեան Աստուածը Այքի նման բարի մարդոց անգամ անհամ բաներ ընել կուտայ ...

— Նամակը չղրկե՞մ, կ'ըսես ...

— Ո՛չ, բայց եկեղեցի գնա՛ եւ աղօթէ որ Աստուած այս աշխարհը նետէ եւ ուրիշ մը շինէ ....

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ «Իվնինկ Սթանտարտ» թերթը խմբագրականի մը մէջ կը գրէ թէ Ֆրանսա հազիւ 1967ին կրնայ հիւլէական ուժ դառնալ, եթէ ոչ աւելի ուշ :

ՄԻՒՆԻԽԻ «Ազատագրութիւն» ռատիոկայանի անձնակազմը թունաւորելու փորձ մը եղած էր, որ ձախողեցաւ : Այս առիթով ամերիկեան բանակի բանբերներէն մէկը յայտարարեց թէ պատասխանատուները երեւան ելած են .— Չեխոսլովաքիոյ փոխ - հիւպատոսն ու Սալցպուրկի հիւպատոսը :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Արտաքին Նախարար Ուէյնի առողջական պատճառներով հրաժարեցաւ իր պաշտօնէն :

ԹՈՒՐՔ մամուլին արգիլուեցաւ արձագանգ հանդիսանալ խորհրդաւոր դէպքի մը, որ պատահեցաւ առջի օր. արդարեւ, 30 հոգի ձերբակալուեցան Անգարայի մէջ «ազգային շահերու հակառակ քաղաքական ժողովներ գումարելու» ամբաստանութեամբ :

ԺՈՐԺ ՊԻՏՕ Ալժերիա գնաց, ուր մամուլի ասուլիս մը տալով յայտարարեց . — « Հոս եկած եմ հաստատելու համար Ալժերիան Ֆրանսական պահելու մեր կամքը » :

ՖՐԱՆՍԱ 1960ի ընթացքին Համայնակապետութեան 12 երկիրներուն 100 միլիառ ֆրանքի տնտեսական օգնութիւն մը պիտի ընէ :

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ Վարչապետ Չու Ան Լէ Հնդկաստանի Վարչապետ Նեհրուին առաջարկեց որ երկու երկիրներու զինեալ ուժերը միաժամանակ քաշուին Լոնկժիւի սահմանային գօտիէն եւ Դեկտեմբեր 26ին երկու Վարչապետները հանդիպում մը ունենան Չինաստանի կամ Բանկունի մէջ, հողային վէճը լուծելու համար :

Ի՞ՆՉ ԳԻՏԷՔ ՃԱՆՃԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

ԽՄԲ.— Շուտով լոյս կը տեսնէ Հայ-Բոյժի Սեպտեմբեր – Հոկտեմբեր թիւը, տնգեբազանցելի նուխութեամբ: Գաղափար մը տալու համար՝ երկար հատուած մը ճանճերուն նուիրուած ուսումնասիրութենէն, զանց առնելով ճանճերը փրճացնելու եղանակները, նոյնիսկ ճանճերուն… օգուտը:

Սիսեռի մը չափ մեծ եմ հասակով,
Սեղան կը նստիմ արքաներուն քով:
Ըսէ՛ք, ո՞վ եմ, ո՞վ:

Այս հանելուկը, զոր կը քաղեմ Փրանսական մատենագրութեան պարտէզէն, կը յիշեցնէ Փեդրոսի մէկ առակը.

— Կը բնակիմ մեհեաններու մէջ, առաջինը՝ ես'ս կը ճաշակեմ զոհին արիւնը, երբ քուրմերը կը մատուցանեն աստուածներուն: Կը հանգչիմ Թագաւորներու գլուխին վրայ: Կը համբուրեմ աղուոր աղջիկները՝ ուզեմ շրթներէն, ուզեմ՝ այտերէն:

Ո՞վ է այս մեծ-խօսիկը:

Ճա՛նճը, հասարակ ճանճը, որ, ըստ լատին առակախօսին, կը վիճի մրջիւնին հետ՝ պարծենալով իր կարծեցեալ գերազանցութեամբ, առանց դեռ մոռնալու ըսել թէ երբեք չի յոգնիր, ոչ ալ կ'աշխատի օրն ի բուն, վայելելու համար այսքան բախտաւորութիւն:

Բախտաւոր, իրաւ որ:

Բառարաններն անգամ լեցուած են իր բազմիմաստ անուններուն յիշատակութեամբ, այլաբանական եւ փոխաբերական նշանակութիւններով:

Ա.— Արդարեւ ճանճ կը կոչուի.

1) *Մեղուն, այլ անուամբ՝ մեղրաճանճ, աւելէ՝ ճանճնոց, որ կը նշանակէ փեթակ, իսկ ճանճաքթոց՝ հիւսովի փեթակ, կողովի ձեւ:* 2) *Բնական սեւ բիծ մը՝ երեսի վրայ, դէմքի խալ կամ պի-*[illegible] *կուտայ՝ ցայտուն դարձնելով մորթին* [illegible] *կ'արթնցնէ* (սէքս էփիլ), *ատոր համար՝ «տճրագործ ճանճ» եւս կոչուած, այն աստիճան որ կը խենթեցնէ այրերը: Իգական սեռին պճնազարդութեան մասնագէտները «արուեստական ճանճ» ալ կը շինեն դէմքի վրայ:* 3) *Մօրուքի փնջիկ մը՝ երիտասարդներու ստորին շրթունքին վրայ:* 4) *Խաղաթուղթի մէջ՝ սպաթի, որ կը կոչուի նաեւ խաչ կամ երեքնուկ:* 5) *Բակլայի հատիկին սեւ քիթը:* 6) *Նշանառութեան տախտակին կեդրոնի սեւ կէտը:* 7) *Խայծ կամ կեր ձուկերու, կարթերուն ծայրը դրուած:* 8) *Աղջիկ մը* (սաբինօ), *որ այր կ'որսայ՝ կաւատի մը հաշւոյն:* 9) *Համաստեղութիւն հարաւային կիսագունդի:* 10) *Կաշիի փոքրիկ կտոր մը՝ սուսերամարտիկներու թուրին ծայրը դրուած:* 11) *Երկունքի առաջին թեթեւ եւ ընդհատ ցաւերը:* 12) *Հետաքրքիր եւ անտանելի մէկը:* 13) *Լրտես:* 14) *Ոստիկան:* 15) *Մակարոյծ:*

Բ.— Ճանճիկ կը կոչուի.

1) *Եբրայեցւոց աստուածը, որ ժողովուրդը կը պաշտպանէր ճանճերու եւ մժեղներու յարձակման դէմ: Եբրայերէն անունն է Բեէլ – զէպուպ, իր կուռքը կը գտնուէր Ակկարոնի մէջ: Հայերէն Աստուածաշունչ Մատեանի մէջ թարգմանուած է Բահաղ Ճանճիկ, բայց գրչագրական սխալով մը գրուած է «Երթայք հարցէք ի Բահաղ զՃանճիկ աստուածն Ակկարոնի»* (Դ. Թագ. Ա. 2), *սրբագրել «զԲահաղ Ճանճիկ աստուածն Ակկարոնի» կամ «յԱկկարոն»: Բահաղ տեղ-անուն չէ, իսկ ճանճիկը աստուածին ստորոգելին է, — եբրայերէն* զէպուպ, *արաբերէն* զիպապ = *ճանճ, այսօր ալ գործածական: Յետագային* զէպուպը *դարձած է* զէպուղ, *աւելէ՝ Բէեղզեբուղ* (Մատթ. Ժ. 25)

2) *Հելլէններուն աստուածը, Ապոմիոս, որ թարգմանի ճանճահալած:*

3) *Հռոմայեցւոց աստուածը, Միագրոն* (Պլին. Ժ. 40), *նոյն նշանակութեամբ:*

Հելլենական եւ հռովմէական այս աստուածներու անուններուն մէջ՝ յունարէն ճանճ բառն է, որ կը կազմէ առաջինին վերջին վանկը, երկրորդին առաջին վանկը, եւ նոյն այդ բառէն կուգայ հայերէն մուն *(փոքրիկ ճանճ կամ մժեղ) բառը, ըստ Հիւպշմանի:*

Այս աստուածներուն համար կը կատարուէին մեծ զոհատօներ, երինջ կամ ոչխար կը նուիրէին, հանդիսական աղօթքներ կ'արտասանուէին, հայցելով պաշտպանութիւն ճանճերու դէմ:

Այս տօներէն կը մնայ հայկական աւանդութիւն մը: Հայոց մէջ, Բարեկենդանի Հինգշաբթին կը կոչուի Ճանճնոց: Այդ օրը, ոչ մէկ աշխատանք կը կատարէին Հայերը՝ մինչեւ մեր օրերը, այն վախով թէ ամբողջ տարին կ'ենթարկուին ճանճերու յարձակման:

Հայ լեզուի մէջ ճանճիկ կը կոչուի նոյնպէս.

1) *Երկաթէ երկար սեպ մը, զոր կը խրեն ջաղացքին կոնդին տակ, ամրացնելու համար:*

2) *Փայտէ սեպ մը, զոր կը խրեն սայլին ճախարակի երկու կշտանոցներուն տակ, ամրացնելու համար:*

Գ.— Նմանողաբար կամ թելադրական ձեւով՝ ճանճ բառով կը ներկայացուին.

1) *Ձիւնի փաթիլները, որ կը կոչուին ձմրան ճանճ կամ ճերմակ ճանճ:* 2) *Կայծոռիկը որ կը կոչուի կրակէ ճանճ:* 3) *Վառած ածուխին կայծը՝ ցատկող ճանճ:* 4) *Տեսողութեան կամ աչքին մէջ խաղացող սեւ կէտերը՝ թռչտուն ճանճ, այլ բառով ճանճատեսութիւն* (միոտեսոփսի): 5) *Կզեբականը՝ սեւ ճանճ:* 6) *Գարծենքոտը՝ սայլապանի ճանճ,* (*Թուրքերէն՝* խալանճի փեհլիվան), *Լաֆոնթէնի առակներուն թելադրութեամբ:* 7) *Վերջապէս Ս. Մարկոսի ճանճ կը կոչուի սեւ ճանճ մը, ծանօթ նաեւ ազաւոր ճանճ անունով, որ կ'երեւայ գարնան Ս. Մարկոսի տօնին, — ճանճերն ալ ունին իրենց պաշտպանը, որ Ս. Մարկոսն է:*

Աւելցնենք նաեւ այն որ կը կոչուի Սպանիոյ ճանճ, նաեւ յոհաննաճանճ, խարանաճանճ (*Թուրքերէն՝* գուտուզ պէօճեյի, *Ֆրանսերէն՝* քանթարիտ): *Ն. Բիւզանդացի, զոհ երթալով «Բառք Գաղիանոսի» կոչուած ձեռագիր ծանօթ բա-*[illegible] *հոմանիշ կուտայ յոհաննաճանճին*

Ճանճագլուխ կը կոչուի աչքի ուռ մը: Ճանճի թեւ՝ զամի տեսակ մը: Ճանճաքար՝ փոքրիկ պինդ քար մը, որու կը կոթնի երկանաքարին ցիցը՝ չմաշելու համար:

Լրացնելու համար այս ցանկը՝ ճանճախայթում կը կոչուէր երգիծական բանաստեղծութեան սեռ մը, Միջին դարուն: Իսկ եկեղեցիներու մէջ՝ ճանճահալած գործիք կը համարուի քշոցը:

Ճանճկէն կը կոչուի, Հայ լեզուի մէջ, այն ձին որ ճերմակ մորթ ունի, վրան՝ ճանճի նման սեւ բիծեր, — կը կոչուի նաեւ ճարտուկ: Շատ յարգի էին այս գոյնով ձիերը Հայոց մէջ:

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՍԱՑՈՒԱԾՔՆԵՐ

Ճանճի կը նմանի = նիհար է: Ճանճի ոտք = գէշ գիր: Ճանճ = տգեղ, — Փրանսացի պատանիները ձեռքով ճանճ բռնելու ձեւ կ'ընեն օդին մէջ՝ երբ աղջիկ մը կ'անցնի, ըսելու համար թէ տգեղ է: Ճանճէն իւղ կը հանէ = ժլատ է եւ շահամոլ: Ճանճ կը սպաննէ հինգ քայլ հեռուէն = բերանը գարշահոտ է: Խոհանոցի ճանճ = մակարոյծ: Ճանճ փախցնել = արագ խաչակնքել: Ամառ չի գար առանց ճանճի = հաճոյք ու վիշտ անբաժան են իրարմէ: Կիները այնքան ժամանակ կը կորսնցնեն՝ իրենց արդուզարդին համար, որքան … ճանճերը կամ կատուները:

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՒԱՏԱԼԻՔՆԵՐ

1) *Ս. Յովհաննու օրը՝ երբ անձրեւ գայ, բոլոր ճանճերը կը սատկին տարւոյն մէջ:* 2) *Տուներու մէջ ճանճ չունենալու համար, Ֆրանսական գիւղերու մէջ սովորութիւն է ազկեր մը* (սարտելա) *առնել, Ուրբաթ օրերու ժամերգութեան տանիլ, յետոյ կախել բնակարանին ձեղունի մէկ գերանէն:* 3) *Գելժ մատենագիր մը կ'ըսէ. — Ուշադրութիւն ըրէք որ ճանճ չմտնէ ծննդաբեր կնոջ մը սենեակէն ներս: Երկունքի ցաւերը չսկսած՝ եթէ ճանճ մը նստի յղի կնոջ վրայ, ծնունդը աղջիկ է:* 4) *Երբ ճանճերը կը սկսին սաստիկ խայթել, նշան է թէ անձրեւ պիտի գայ:* 5) *Կովերու խուճապ կը պատահի եւ անասունները, պոչ տնկած, կը փախչին՝ երբ խայթէ սեւ ճանճ մը: Գողեր կան որ շուկաններու մէջ յատկապէս «գայլի լեարդի փոշի» կը սրսկեն՝ պատճառ դառնալով կովերու նոյն խուճապին, սկսելու համար կողոպուտը: Նման խուճապները արգիլելու համար՝ կը յանձնարարուի խաչաձեւել երկու խարազան, ու կը հանդարտին կենդանիները:* 6) *Երբ կով մը մտնէ դրացիին արտը, հովիւը կը պոռայ. «Մուշա թանթարինա, փիքա լա պովինա»: Ու կովը կը փախի, դուրս կ'ելլէ արտէն, նոյն խուճապին վախով:* 7) *Ս. Մարտինի օրը չհասած՝ ճանճերը կը քաշուին տուներէ ներս: Տանտիրուհիները քուրջ մը բռնած՝ կը զարնեն պատերուն. «Գացէք Բուռնայի տօնին», — այդ տօնը կ'իյնայ Նոյեմբեր 11ին, երբ մէկ ճանճ ողջ չի մնար: Ընդհանրապէս Ֆրանսացիները կը կարծեն թէ ճանճերը կը սատկին աւելի կանուխ, Հոկտեմբեր 25ին, Ս. Կրեպինի տօնին:* 8) *Ճանճ տեսնել երազին մէջ նշան է նոր թշնամի մը ունենալու կամ բամբասանք լսելու:* 9) *Լեմբրի կը յիշէ ժողովրդական դեղ մը, — ճանճերը ճզմել ու քսել գլխուն… մազ բուսցնելու համար:*

✕ *Կնուտ Համսուն ունի ճանճին նուիրուած գրական գոհար կտոր մը, զոր թարգմանած եւ հրատարակած եմ* Զուարթնոցի *մէջ* (*Ա. տարի, թիւ 2*):

ՏՈՔԹ. Շ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

ՍԱՍՄԱՆՑ ՏՈՒՆԸ

ԱԽՈՅԵԱՆ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ

Երեւան կը պանծացնէ Սասմանց Տան «Դոեբը», հայկական դիւցազնութեան խորհրդանշան՝ Սասունցի Դաւիթը, արձան մը կանգնելով Երեւանի կայարանամերձ հրապարակին վրայ, Դեկտեմբեր 3ին:

Արձանը գործն է քանդակագործ Երուանդ Քոչարի: Այս առթիւ, «Գրական Թերթը» կը գրէ. «Երբ Խորհրդ. Հայաստանի կառավարութիւնը որոշեց Երեւանում կանգնեցնել Սասունցի Դաւիթի արձանը, եղան շատ մտայղացումներ, շատ *էսքիզ*ներ: Այդ գործում ներգրաւուեցին մի շարք քանդակագործներ, նկարիչներ ու ճարտարապետներ: Նրանցից իւրաքանչիւրը ձգտում էր իր մասնակցութիւնը բերել այդ նուիրական գործին: Կառավարական յանձնաժողովը առաջնութիւնը տուեց քանդակագործ Երուանդ Քոչարի մտայղացմանը, եւ որոշուեց Սասունցի Դաւիթի արձանը կանգնեցնել ըստ նրա *էսքիզ*ների»:

Երեւանի վաստակաւոր արուեստագէտներէն քանդակագործ Գ. Ահարոնեան մեծ գովեստով կը խօսի Քոչարի այս գործին մասին: Արձանը կը ներկայացնէ վիթխարի ձի մը, որ կը սլանայ ապառաժներու վրայէն, կարծես անդունդներու վրայէն, իսկ Սասունցի Դաւիթ ոտքի կանգնած է ասպանդակներուն վրայ, ձիուն բաշերուն կառչած, կայծակի պէս փայլատակող սուր մը ի ձեռին:

«Գրական Թերթը» կը գրէ. «Ժողովուրդը այդ հանճարեղ դիւրազներգութեան գլխաւոր հերոս Դաւիթին միշտ պատկերացրել է այդպէս, իր հրեղէն ձիուն՝ Քուռկիկ Ջալալի վրայ, բարձրացուցած Թուր Կայծակին, ի սարսափ օտարերկրեայ բռնակալներին»:

[illegible]
Թէ որ դուք կուռի դաք մեր մէջ,
Քառսուն գազ խոր հորում ըլնէք,
Թէ Ջաղացի ջրղ քարի տակ.
Տ'ելնի ձեր դէմ Սասնոյ Դաւիթ
Տ'ելնի ձեր դէմ Թուր Կայծակին:

«Այդպէս է աւանդում, կը շարունակէ «Գրական Թերթը», հայ ժողովրդական դիւցազնավէպը, «Սասունցի Դաւիթը»: Դաւիթը հայ ժողովրդի համար եղել է ազատագրական պայքարի խորհրդանիշ, Թուր Կայծակին բարձրացրած՝ օտարերկրեայ ասպատակների, հարստահարիչների դէմ: Դարեր շարունակ ժողովուրդը փայփայել է Սասունցի Դաւիթի հոյակապ կերպարը: Անցնելով շուրթից շուրթ, մտնելով Հայոց անդնդախոր ձորերն ու բարձրանալով ամպածրար լեռները, այդ հոյակապ դիւցազնավէպը ամբողջացել, դարձել է ժողովրդական բանահիւսութեան մը անման կոթող»:

«*Սասունցի Դաւիթ*» դիւցազներգութեան մասին գոյութիւն ունին, այժմ, բազմաթիւ մշակումներ եւ ուսումնասիրութիւններ: Այսօր կուտանք երկու հատուած Կ. Սասունիի եւ Տ. Չիթունիի աշխատութիւններէն՝ գործին պատմութեան եւ արժէքին մասին. —

Ա.

Հայ ժողովրդական բանահիւսութեան գլուխ – գործոցը կը հանդիսանայ մեր ազգային դիւցազնավէպը, որ յայտնի է Սասունցի Դաւիթ *կամ* Սասնայ Ծռեր *ընդհանուր վերնագրին տակ: Մեր դիւցազնավէպը որպէս բանահիւսութիւն՝ ունի գրական, գեղարուեստական, ազգային եւ քաղաքական բազմակողմանի նշանակութիւն: Թէ հայ ժողովուրդի մտաւորական որոշ խաւ մը ըմբռնած է մեր ազգային վէպի նշանակութիւնն ու կարեւորութիւնը, կ'ապացուցուի այն փաստով որ 1873էն սկսած, (երբ առաջին անգամ ըլլալով Գարեգին Վրդ. Սրուանձտեանց գրի առաւ Սասունցի Դաւիթի «հէքեաթը»), մինչեւ մեր օրերը մօտ 60 տարբերակներ գրի առնուեցան զանազան բանասէրներու կողմէ, եւ անոնցմէ ոմանք հրատարակուեցան պարբերական մամուլին մէջ կամ գրքոյկներով:*

Սակայն հակառակ բանասիրական հետաքրքրութեան եւ ջանքերուն, հայ գրական եւ գեղարուեստական շարժումը անտարբեր եւ անհաղորդ մնաց մեր ազգային վէպի գոյութեան: Միակ բախտաւոր բացառութիւնը եղաւ բանաստեղծ Յովհ. Թումանեանը, որ ըմբռնեց դիւցազնավէ-[illegible] *գեղարուեստական արժէքը եւ փորձեց մէկ դրուագը (Դաւիթի կռիւը Մսրայ Մելիքի դէմ) զաւառաբարբառէն աշխարհաբար ոտանաւորի վերածել եւ քանի մը կոկումներով մատչելի դարձնել ընթերցողներուն:*

Այսպիսով, Յովհ. Թումանեանի «Սասունցի Դաւիթը» անցաւ դասագիրքերու մէջ, հրատարակուեցաւ գրքոյկներով եւ ժողովուրդի մտաւոր զանգուածները մեր ազգային վէպը ըմբռնեցին Յովհ. Թումանեանի այդ մէկ դրուագի սահմաններուն մէջ:

1873 — 1936, մօտ 65 տարի անցաւ առաջին պատումի հրատարակութեան վրայէն, եւ սակայն մեր բերանացի բանահիւսութեան այս գլուխ – գործոցի համապատումը, ամբողջական եւ լրիւ, չխմբագրուեցաւ:

1880 – 1915 ժամանակաշրջանին ձեւակերպուեցաւ եւ ծաղկեցաւ մեր արդի գրականութիւնը (արեւելեան եւ արեւմտեան), սակայն մեր ազգային վէպին հետքը (բացի Թումանեանի հատուածէն), չէք գտներ այդ գրականութեան մէջ: Յովհ. Թումանեանի հրատարակած հատուածն ալ նկատուեցաւ որպէս մանկական գրականութիւն, հէքեաթ ու չափազանցութիւն, եւ այդպէս ալ ըմբռնուեցաւ մեր դիւցազնավէպը:

Գիտուն եւ բանիմաց բանասէր մտաւորականները միայն կրցան ծանօթանալ եւ ըմբռնել ծաւալն ու խորքը մեր ազգային վէպին եւ նուիրուեցան անոր հաւաքման ու գիտական վերլուծման: Այս բանիմաց մտաւորականութեան շարքին գլուխը կանգնած էին հին սերունդի քանի մը կարկառուն դէմքեր, — Գարեգին կաթողիկոս Յովսէփեանց, Մանուկ Աբեղեան, Խալաթեան, Ն. Ադոնց եւ Կանայեան, որոնց ներշնչումին կը պարտինք ազգային վէպի համահաւաք մեծ հրատարակութիւնը, որ լոյս ընծայեց Հայաստանի Պետհրատը, Մ. Աբեղեանի խմբագրութեամբ:

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

Բ.

Ան նախ դիւցազնական *է, սովորական վէպ մը չէ: Հասարակ պատմութիւն մը կամ զրոյց մը չէ, — ազգային* դիւցազնավէպ *է:*

Ազգի մը դիւցազնական վէպն աւանդող — պատմողը մէկ անձ չէ: Գրագէտ մատենագիր մը չէ: Այլ անգիր — անգրագէտ, բայց գերազանց յիշողութեամբ եւ պատմելու կարողութիւնով օժտուած գիւղացին է այդ վէպին հեղինակը: Բընութեան մէջ ծնած մեծցած՝ անանուն, անյայտ շրջիկը, կամ թոնիրին նստկան՝ ալեւոր պապիկն ու մամիկը, — ժողովո՛ւրդն է ան:

Հին ազգերն ունեցած են իրենց ազգային ժողովրդական դիւցազնավէպը: Ո՞րն է ամենահին ազգերէն մէկուն՝ Հայ ազգին ժողովրդական դիւցազնավէպը: Անոր բազմադարեան ապրումներուն կազմական ու հոգեկան դիմագիծը մարմնաւորող ժողովրդական պատմական վէպը:

Այն ազգը որ հիւսեր, երգեր ու աւանդեր է Արտաշէս Բ.ի «Թուելեաց կամ Գողթան երգերը», միջնադարեան զմայլելի շարականները, նոր օրերու բերնուց Հայրէրանները, բազմալար սիրային, գաւառային ու պարի երգերը, խաղեր ու տաղեր, հրաշահիւս հէքեաթներ, առակներ ու հանելուկներ, — այդ հին ու հանճարաւոր ազգը չէր կրնար չունենալ իր ազգային բազմադարեան կեանքին մաքուր դիմագիծն արդիւացնող անգիր վէպը:

Հայ ցեղին օրրանը եղող Վասպուրական աշխարհի գրական ինքնարոյս մշակներէն մէկը, Գարեգին վրդ. Սրուանձտեան (Սանդենց Գարեգին), Մուշի մէջ գրի առաւ 1873ին, լոյս աշխարհ դրաւ 1874ին երբ յաւելուած իր մէկ փոքրիկ «Գրոց – Բրոցին», Սասունցի Դաւիթ եւ Մհերի Դուռ անունով կարճ զրոյցը: Հայ ժողովրդական վէպին անդրանիկ պատումածքն էր այդ: —

Մեր ազգային վէպին աճման ու դարգացման ընթացքին եւ ուրիշ ազգերու դիւցազնավէպերու բաղդատութենէն երեւան եկաւ կարեւոր պարագայ մը. —

Հայ ժողովրդական վէպին գերազանց արժէքը հոն է որ մեզի կուտայ մեր դարաւոր պատմական կեանքի ակերէն, ժողովուրդին միտքէն ու սիրտէն, իր իտէալներէն: Ամբողջ սերունդներու ընտեղծագործութիւնն է ան, ոչ թէ մէկ բանաստեղծի գանկէն բխած: Անոր հեղինակը հայ Հոմերոս մը, հայ Ֆիրդուսի մը չէ, — ամբողջ հայ ցեղն է: «Ժողովրդական վէպի վրայ, կ'ըսէ Փրոֆ. Մանուկ Աբեղեան, աշխատում են ամբողջ սերունդներ»:

Յովհ. Թումանեանն ալ կը պնդէ որ հայ դիւցազներգութեան հեղինակը՝ ինքը հայ ժողովուրդն է: Դաւիթ, կ'ըսէ ուրիշ տեղ մը, կապ չունի միջնադարեան Դաւիթ Բագրատունիի կամ ոեւէ այլ իշխանի հետ: Ինքը հայ ժողովուրդն է խըտացած այդ ազգային դիւցազներգութեան մէջ:

— «Դիւցազներգութիւնը շատ մեծ բան է, կ'ըսէ ան: Եւս առաւել՝ մերը, — հարուստ, շքեղ ու թերեւս աւելի մեծ՝ քան միւս ազգերունը: Համաշխարհային գրականութեան մէջ մեծ տեղ է բռնում մեր դիւցազնավէպը: Մենք ունինք մեր հոգու ներկայացուցիչը, — դա «Սասունցի Դաւիթ» վէպն է»:

Հայ անգրագէտ սերունդներ հինը նորին կցեր, նորը անցեալին հիւսեր, շարեր շարայարեր են, բերնէ բերան, որդոց – որդի պատմեր, վիպերգեր են՝ դարերու պատկառելի հնութենէն մինչեւ մեր օրերուն են բերեր աւանդեր՝ ամբողջ հայ ցեղին քաջութեան գործերն ու հոգեկան բարձրութիւնները, ձիրքերն ու ձգտումները:

Իր ազգային վէպին անանուն ու անմահ հեղինակը միակ անհաւասարելի մեծ բանաստեղծը հայ ժողովուրդը ինքն է: Հայ ժողովրդական դիւցազնավէպին հեղինակը ոչ մէկ մարդ է, ոչ մէկ կին: Անանուն քերթող մը կամ պատմող մը չէ: Ան ազգային ստեղծագործութեան բազմահազարամեայ կնիքը կրող հրաշակերտ մըն է:

«Հայ դիւցազներգութիւնը հայ ցեղին ապրած կեանքին ու հոգեկան կարողութիւնների հոյակապ գանձարանն ու իր մեծութեան անհերքելի վկայութիւնն է աշխարհի առջեւ», կը գրէ Թումանեան:

«Ամէն մի ազգի ուժն ու ոգին, կը շարունակէ Թումանեան, մարմնացած է իր ազգային դիւցազներգութեան մէջ: Ժողովուրդները ոչ մէկ բանի մէջ էնքան պարզ ու պայծառ չեն երեւում, ինչքան իրենց ազգային դիւցազներգութեան մէջ:

Բայց հայ դիւցազներգութիւնը իր մաքառումների ու պայքարների իտէալով չի սահմանափակուիր ազգային նեղ գիծերու մէջ, այլ ընդհակառակն համամարդկային՝ իտէալներու կը կապուի: Եւ աւելի եւս մեծանում է ազգային կոչուած դիւցազներգութեան նշանակութիւնը նըրանով որ նա միաժամանակ գերազանցօրէն համամարդկային ստեղծագործութիւն է: Հայ դիւցազնավէպն էլ թէեւ պատմական տարրեր ունի իր մէջ, թէեւ իր մէջ ամփոփում է հայ ժողովրդի մեծ մաքառումներն ու մեծ իտէալները, բայց ամէնից առաջ նա համամարդկային շունչ ունի»:

ՁԻԹՈՒՆԻ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԳՐԱԿԱՆ ՆՈՐ ՄՐՑԱՆԱԿ ՄԸ ԿԸ ՀԱՍՏԱՏՈՒԻ

Այս սիւնակին մէջ յաճախ անդրադարձած ենք գրական մրցանակներու մասին եղած քննադատութիւններուն: Մանաւանդ վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին՝ նման քննադատութիւնները աւելի սուր բնոյթ ստացան փարիզեան մամուլի մէջ:

Գրական մրցանակներու կը տիրանան մարդիկ՝ որոնց գործերը չեն համապատասխաներ արդի արուեստի պահանջներուն:

Բազմաթիւ առիթներով յիշած ենք նաեւ, թէ Քոմպա օրաթերթի գրական խըմբակը կը գտնուի դժգոհներու առաջին շարքերուն վրայ: Քաղաքական կարեւոր այս օրաթերթը, շաբաթը օր մը (Հինգշաբթի), երկու էջ կը յատկացնէ գրականութեան եւ արուեստի, ուշագրաւ յօդուածներ եւ գրական քննադատութիւններ հրատարակելով: Քաղաքական օրաթերթերու մէջ ամէնէն գրականը կրնանք նըկատել Քոմպան, իսկ գրական թերթերու մէջ՝ ամէնէն քաղաքականը, երկու պարագաներ, որոնք իրապէս կը համապատասխանեն արդի պահանջներուն:

Այս մտահոգութիւնները նկատի առնելով, քանի մը ամիս առաջ թերթին խըմբագրութիւնը յայտարարած էր թէ գրական նոր մրցանակ մը պիտի հաստատուի՝ թերթին անունով:

Անցեալ հինգշաբթի օրուան թիւով կը յայտարարուէր թէ հաստատուած է «Քոնպա» մրցանակը: Ինչո՞ւ.

— Որովհետեւ, երկար տարիներէ ի վեր քննադատութիւնը հաստատած է թէ Նոյեմբերի եւ Դեկտեմբերի գրական չորս մեծ մրցանակները, զանազան չափանիշերով, ընթերցող հասարակութեան ճաշակին կը հետեւին. փոխանակ հասարակութիւնը լուսաւորելու՝ անոր կը հետեւին, ու երբ չհետեւին՝ ցուցամոլական երեւոյթ մը կը ստանան, որու մէջ աճուրդը մեծ դեր կը խաղայ:

Թերթը գրական մրցանակները կը քըննադատէ նաեւ ուրիշ երեւոյթի մը համար, որ հետզհետէ աւելի վտանգաւոր կրնայ դառնալ, — այդ մրցանակները իրենց յատակ «ակումբ»ներ կը ստեղծեն:

Ու քանի որ կարելի չէ այդ մրցանակները հսկողութեան ենթարկել կամ ուղղակի ջնջել՝ «Քոնպա» որոշած է իր մրցանակը հաստատել, որու դատական կազմը ազատ ընտրութիւններ պիտի ընէ, տարին անգամ մը պսակելով տպագիր կամ ձեռագիր լաւագոյն գիրքը:

Նորութիւնը, կորովը, յառաջապահ գըրականութիւնը, մշակոյթի գնահատումը, — հաւասարապէս ներկայացուած են դատական կազմին մէջ, որուն անդամները ծանօթ են արդէն իրենց ազատական խոհերով եւ ազատ մտածելակերպով:

Թերթին հետեւեալ գրագատները կը կազմեն ժիւրին. — Փիէր տը Պուատէֆր, Ալէն Պոսքէ, Մորիս Քլաւել, Մանուէլ տը Տիէկէզ, Փիէր Էմանուէլ, Ֆուշէ, Ժիւէն եւ Նուրիսիէ:

«Քոնպա» մրցանակը տարին անգամ մը պիտի տրուի, Փետրուար ամսուան ընթացքին, ֆրանսերէն լեզուով գրուած գրքի մը

Մրցանակը երկու մասէ կը բաղկանայ.

1.— 200.000 Ֆրանք:

2.— 10 օրուան պտոյտ Թունուզի մէջ, օդանաւով երթուդարձ եւ յարակից բոլոր ծախքերով.

Երկրորդ յատկացուած է ձեռագիր գործի մը: Բայց երկու պարագային ալ, տպագիր թէ ձեռագիր, աշխատութեան սեռն ու թեկնածուին պարագան պայման չեն. մրցանակը պիտի տրուի ամէնէն արժանաւորներուն, համաձայն թերթին պաշտօնական յայտարարութեան:

Հետեւաբար, մրցանակը կը տրուի մէկ տարուան ընթացքին հրատարակուած գործերուն համար: «Քոնպա – 1960»ը պիտի յայտարարուի Փետրուար 15ին: Ձեռագիրները երկու օրինակով պէտք է ղրկուին թերթին խմբագրութեան, ամէնէն ուշը՝ մինչեւ յառաջիկայ Յունուար 15:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱԶԱՏ ԳԵՏԸ

*

Ե՞րբ է գետը կոչւում Ազատ, —
Երբ լեռներից իջնելուց զատ,
Քարերն իրար տալուց յետոյ,
Դաշտ ու հովիտ գալուց յետոյ,
Թողնելով իր վարքը ազատ,
Ջահէլ հասակն իր պայազատ,
Խոնարհ տրուած բախին մարդու
Մէկ կարկաչում է ջոր արտում,
Մէկ թեքւում է, ջրում այգին,
Մէկ աղմկում ջրաղացում.
Երբ չի մնում իր հին խելքին,
Որ չոր թողած արտն ու այգին,
Ազա՛տ հոսի ո՛ւր ուզենայ,
Ջուր պղտորուի ու լճանայ,
Եւ դռնեռում օտար ու մուք
Դառնայ ճահին, դառնայ տղմուտ:

Ե՞րբ է մարդը կոչւում ազատ, —
Երբ իր մասին հոգալուց զատ,
Իր չորս կողմն է նայում ուշիմ,
Զգում վիշտն ու հոգսն ուրիշի,
Նրանց վշտերը փարատում,
Նրանց բախտի ուղին հարթում,
Եւ զգալով կամքը պահի,
Ինչպէս ջուրը՝ փայլը բահի,
Ազա՛տ հոսում,
Ազա՛տ խօսում,
Յանուն մարդու եւ աշխարհի:

ԳԷՈՐԳ ԷՄԻՆ

Նկարիչը կը գծէր սիրուն ագարակի մը նկարը: Ագարակապանը, որ կը դիտէր զայն, հարցուց.

— Ի՞նչ պիտի ընէք այս նկարը, երբ աւարտէք:

— Ցուցահանդէս մը պիտի ղրկեմ:

— Շատ մարդ պիտի տեսնէ՞ այս նըկարը:

— Անշուշտ:

Ագարակապանը պահ մը խորհելէ ետք կ'ըսէ ամօթխած ժպիտով.

— Արդեօք կրնա՞ք մէկ անկիւնը գրել «վարձու սենեակ ամրան համար»...

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Զ.

ՏՈՔԹՈՐԸ

Վայրկեանի մը համար մոռցաւ իր բոլոր ամբարիշտ, վարնոց մտադրութիւնները, անկեղծ պիտնականի բոցովը բըռընկեցաւ, ախտաղննական լուրջ գործողութեան տագնապ մը վանեց իր մեղապարտ տրամադրութիւնները.

Լրջութեամբ մը, զոր միայն արուեստին հմայքովը յափշտակուած գործաւորը կ'ունենայ, ականջելու գործիքովը մօտեցաւ աղջկանը եւ իսկոյն քակել տալէ յետոյ պլուզան, որուն տակէն մաքուր շապիկին մահկաձեւ ճեղքը երեւան հանեց լանջքին վերնամասը, սկսաւ մտիկ ընել, երկարօրէն, տեղի մը վրայ քանի մը վայրկեան յամենալով, գրեթէ ինքնամոռաց. այդ դիւթիչ մարմնին տեսքէն ու բոյրէն գինով, եւ յանկարծ նորէն բոլորովին մոռնալով իր լուրջ դիտումները, տիրական շարժմամբ մը բանալ տըւաւ աղջկան ուսերը, կռնակը. եւ ալ տենդոտ շարժումներով էր որ մերթ իր գործիքովը, մերթ գլուխը փակցուցած այդ մատղաշ իրանին ամէն կողմը, կըռնակին, ուսերուն, ծոծրակին, ուսին, ըստինքներուն, հետզհետէ անանկ արագութեամբ մը եւ կոյր թափով մը որ կը սարսռացնէր աղջիկը, շարունակեց իր քննութիւնը մինչեւ որ վերջապէս, այդ գրգռիչ շօշափումէն խելակորոյս, ետ քաշուեցաւ, կարծես ինքզինքը մղձաւանջէ մը ազատելու պէս:

Մանկամարդ աղջիկը, որ երիտասարդ բժիշկին այդքան խանդաղատալի եւ չընչասպառ քննութենէն քիչ մը շուարեր էր, լայն շունչ մը առաւ երբ ազատեցաւ անոր բազուկներէն, կռճկուելով, շտկուելով, մինչ մայրը դիմացէն կը նայէր սքանչացմամբ մը, աչքերը միամիտ հրճուանքով մը լեցուած բժշկական անըստգիւտ քննութենէն, որուն առարկայ եղած էր իր աղջիկը:

— Ծանր բան մը չկայ, յայտարարեց երիտասարդը կատարեալ լրջութեամբ, բայց երկար ատեն դարմանի կարօտ է օրիորդը:

— Աման, ճանըմ տոքթոր, տուն կիտես, աղերսեց նորէն մայրը, մէկ հատիկս է, աղէկցունես նէ ժամ չինած կ'ըլլաս:

— Հոգ մ'ընէք, հանըմ, վախու բան չկայ, օրիորդը պիտի աղէկցունեմ, կը խոստանամ:

— Աստուած սիրտիդ կէօրէ տայ, մաղթեց հէք մայրը, աչքերը ջերմեռանդօրէն ձեղունին յառած:

Հիմա, տոքթոր գրասեղանին առջեւ անցաւ, գանկը երկու ափերուն մէջ, կը մտածէր ... Տակնուվրայ եղած էր:

Ու ինք որ կը սկսէր տեսնել չամաշըրճի էֆտիկին աղջիկը, անհեթեթ, տձեւ, ապուշ, տգեղ... Պահ մը կասկածեցաւ այդ մայրութեան եւ այդ աղջիկնութեան կապին վրայ. վերջապէս անընական կը թուէր իրեն այդքան պաշտելի էակի մը այնքան թանձր մարմինէ մը գոյացած ըլլալը: Եւ որովհետեւ, հիմակուընէ, ճակատագրական բան մը կը նախազգար այդ հանդիպումին մէջ, դատելով այն բուռն ու խորաքանդակ տպաւորութենէն զոր այդ հիւանդագինօրէն չքնաղ ու մելամաղձոտ աղջիկը թողած էր իր հոգիին ու մտքին վրայ. հարկ սեպեց ստուգել այցելուհիներուն ինքնութիւնը:

— Օրիորդը ձեր աղջիկն է, այնպէս չէ՞, հարցուց կնոջ դառնալով.

— Հա ճանըմ, մէկ հատիկս է, որբ է, պատասխանեց մայրը իր միշտ լալկան ձայնովը, էս ալ վուճուտովդ տատեր մեծցուցեր էմ... խնամ նէ անոր երեսէն պիտի խնտամ ... Աման, օտկդ պագնեմ, տոքթոր, թէզ աղէկցունէիր, գէթ դպրոցէն նոր ելաւ տիվալ կը պանի կոր, էհ, ինչ ընենք, եավրում, միւհտաճ էնք:

— Հոգ մ'ընէք, հանըմ, շուտ պիտի աղէկնայ:

Արշակ, մտախոհ, ցնցուած այն գաղափարէն թէ այդ փափուկ ու չնաշխարհիկ արարածը թշուառութեան մէջ կը տուայտէր, մինչդեռ ապարանքներու փարթամութեանց արժանի էր, թուղթի մը վրայ սկսաւ բաներ մը գրել, դեղագիրը որ հիւանդին կեանքը պիտի փրկէր, վերակենդանացնէր զայն:

Մնաց որ, իր շփոթութեանը, իր խըռովքին մէջ, ոեւէ կերպով չէր օգտուած այն քննութենէն զոր կատարած էր աղջկանը մարմինին վրայ: Համկցած էր սակայն թէ անիկա կազմական ընդհանուր տկարութիւն մը ունէր, հետեւանք անբաւական սնունդի եւ կեանքի ուրիշ ողբալի պայմաններու: Այս իմաստով քանի մը զօրացուցիչ դեղեր դրեց: Լմնցունելէ յետոյ՝ պայմանագրական բացատրութիւններէն մէկը տուաւ դեղագրին գործածման եւ սննդառութեան եղանակին վրայ:

— Օրիորդ, անունի՞դ:

— Սոֆի:

Երիտասարդը, իր շլացման մէջ, ամբողջ դիւթութիւն մը գտաւ այս անունին մէջ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

"ՅԱՌԱՋ" ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Մէն – Ֆոնէն Տէր եւ Տիկին Գամպէր – եան այս տարի եւս մէկ տարուան Յառաջ կը նուիրեն իրենց հօր՝ Գ. Կ. Խողեանի, Մարսէյլ:

Տէր եւ Տիկին Զատըրճեան, վեց ամսուան Յառաջ կը նուիրեն Գ. Զամկոչ – եանի (Ամերիկա):

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՀԻՆ ՏԱՐՈՒԱՆ ՀԵՏ
ՓԱԿԵՑԷՔ
ՁԵՐ ՀԻՆ ՀԱՇԻՒՆԵՐԸ

Նոր Տարի
Նոր Ջրանք
Նոր Բաժանորդ

Շնորհակալութեամբ.
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Աւետիսեան, Տէր եւ Տիկին Գասպարեան եւ զաւակ – ները, Օր. Աղաւնի Աւետիսեան, Այրի Տիկին Հռիփսիմէ Տոնպաքեան (Հայաս – տան), Տիկին Զուարդ Տոնպաքեան (Հա-յաստան), Տէր եւ Տիկին Մանուէլ Տոն-պաքեան եւ զաւակները (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Թորոս Տոնպաքեան եւ զա-ւակները (Պուլկարիա), Տէր եւ Տիկին Պետօ Տոնպաքեան եւ զաւակները (Պուլ – կարիա), ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօրաքրոջ, հարսին, հօրաքրոջ եւ ազգա-կանին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՎԱՐԴՈՒՀԻ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ
(Ծնեալ Տոնպաքեան)

մահը, որ տեղի ունեցաւ Դեկտ. 16ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի ժամը 15.30ին, Անիէ-ռի Քաբր – Ռուժի գերեզմանատունը:

Մասնաւոր մահազդ դրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ԾԱՆՕԹ. — Համաձայն ողբացեալին փափաքին ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Ստիպողաբար կը խնդրուի Մարսէյլէն 10.000 ֆրանքի Շէք–Փոսթալ մը ղրկողէն հաղորդել իր անունը եւ հասցէն:

Կտրօնին վրայ Յառաջի անունը եւ հասցէն գրած է փոխանակ իր անունին:

Գումարը ղրկուած է Դեկտեմբեր 14 – ին, ժամը 19ին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Սեբաստիոյ Նախանգային Մուրատ Ու-սումնասիրաց Միութիւնը *կը կազմակեր-պէ հայկական խօսուն ժապաւէններու ե-րեկոյ մը:*

Երեքշաբթի, Դեկտեմբեր 22, ժամը 21ին, Սինեմա Ալհամպրա, Ավընիւ Ժան Ժորէս, Իսի լէ Մուլինօ:

Կը ներկայացուին Հայաստանի մէջ պատրաստուած Առաջին սիրոյ երգը *եւ երկու կարճ ժապաւէններ:*

Մուտք 300 ֆրանք:

Տոմսերու համար դիմել.— Տիկ. Յով-սէփեանի, 20 բիւ տէ Թրավայէօր, *հեռաձայն Միշըլէ 99–01 եւ Գ. Լ. Քաշի-քէմանեանի,* 125 Ավընիւ Անրի Պարպիւս, Քլամար:

Դպրոցական աշակերտներու մուտքը ձրի է, մինչեւ 12 տարեկան:

ԼԻԼԱՑԻՆ...
ՄԻՇՏ ԼԻԼԱՑԻՆ

ՁԵՐ ՁԱՐԹՕՆՔՆԵՐԸ

(Réveillons)

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 24 եւ 31
Անշուշտ նոխ սեղանի
մը շուրջ կ'ուզէք
անցընել, ուրեմն
ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԼԻԼԱՅԻՆ

24, RUE ST. LAZARE, PARIS 9 TRI. 31-62

Հեռաձայնեցէք ձեր սեղանը ապահովե-լու համար:

Արեւելեան թէ եւրոպական համադամ-ներու հետ պիտի գտնէք ընտիր խմիչք – ներ, եւ զուարթ մթնոլորտ մը, հաճելի նուագով:

2500 ՖՐԱՆՔ

Պ + Ո + Ն = ՊՈՆ Կ + Ո + Ւ = ԿՈՒ

ՊՈՆԿՈՒ

Ամէնօրեայ ուժ եւ կորով,
— **Bongoût** —
Հեշտ եւ յուժ ուտելով:

Société des Conserves

BONGOUT

MARSEILLE — 40, la Canebière — MARSEILLE

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ

21, Rue Yves Toudic (Métro République)

THEATRE PAUL FARALICQ

Երկուշաբթի գիշեր 21 Դեկտեմբեր
ժամը ճիշդ 20.45ին

Հովանաւորութեամբ Հայ գեղարուես-տի բարեկամ՝

ԳԷՈՐԳ ՊԱՔԸՐՃԵԱՆԻ

Դերասան ԳԷՈՐԳ ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ
կը ներկայացնէ

ՁԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ

Կատակերգութիւն 3 արար, Ե. Օտեա-նի *եւ* Կիւրճեանի:

Մասնակցութեամբ Փարիզահայ բեմի լաւագոյն արուեստագէտներուն՝

Տիկին Ս. Նշանեան, Օր. Կորկոտեան, Գ. Գ. Տրդատ Նշանեան, Արտաշէս Դըմ-բէթեան, Գ. Վահեան, Ն. Մարգարեան, Ն. Պշտիկեան, Ստէֆանօ, Օն. Սարաֆ – եան, Ժ. Քիպիրեան, *ինչպէս նաեւ երե-կոյթը հովանաւորող* Գէորգ Պաքըրճեան:

Մուտքի գիները սովորական:

Տոմսերը կը ծախուին միմիայն գրա – տուն Հրանդ Բալուեան: 43, Րիւ Ռիշէ:

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

1960Ի "ԳՈՅԱՄԱՐՏ" ՕՐԱՑՈՅՑ-ԱԼՊՈՄԸ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐ ՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻՆ

Հ. Յ. Դ. 70ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ *Ընտիր Թուղթով — 13 էջ*

Շքեղ Նկարներ, գրական եւ պատմական նիւթերով, ճոխ բովանդակութիւն:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՒ ԳՈՒՆԱՒՈՐ ԿՈՂՔ

Բացառիկ խնամքով եւ ճաշակով պատրաստուած այս ՕՐԱՑՈՅՑ – ԱԼՊՈՄԸ պիտի կազմէ ամէն հայկ. տան զարդը:

Գին 500 ֆրանք

Փարիզի համար դիմել՝ LIBRAIRIE H. SAMUELIAN 51, Rue Mr.-le-Prince, Paris 6e

Կը ծախուի նաեւ Յառաջի մօտ:

MORY et Cie

Տոմսերը կը մօտենան: Մտածեցէք ձեր նուէրներուն: Գնեցէք զանոնք ձեր ու-զած տեղը եւ առաքումը մեզի վստահեցէք: Նուազագոյն ծախքերով կը ղրկենք Խորհրդ. Միութիւն:

Դիմեցէք մեր նոր գիները գիտնալու համար.—

10, Rue de St.-Quentin, Paris 10e

(PRÈS DE LA GARE DU NORD)

ou Téléphone : NOR. 40-72 et 50-83

ԾՐԱՐՆԵՐ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

SICOMEX

ՄԻԱԿ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ որ Ֆրանսական Դրամափոխութեան Գրասենեակի եւ Ինթուրիսթի արտօնութեամբ, կրնայ իր ապրանքներով պատրաստուած՝ նուէրներու ծրարներ ղրկել Խորհրդային Միութեան բոլոր երկիրները:

Տօները կը մօտենան. յիշեցէ՛ք որ ձեր ազգականները ձեր նուէրներուն ծրա-րին կը սպասեն:

Մաքս, առաքումի արտօնագիր, ապահովագրութիւն, ծրարում, ստացա – գիր և այլ ձեւակերպութիւններն ու յարակից ծախքերը նկատի առնուած,

ՄԵՐ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՒՆ ԳԻՆԵՐՆ ԵՆ.—

ԱՅՐ ՄԱՐԴՈՒ զգեստի կերպաս, զուտ բուրդ	*մեթր՝ Ա. գին*	3.500 ֆր.
ԿԱՆԱՑԻ զգեստի կերպաս զուտ բուրդ	*մեթր՝ Ա. գին*	2.100 ֆր.
ԱՅՐ ՄԱՐԴՈՒ վերարկուի կերպաս, զուտ բուրդ	*մեթր՝ Ա. գին*	4.800 ֆր.
ԿԱՆԱՑԻ վերարկուի կերպաս զուտ բուրդ	*մեթր՝ Ա. գին*	4.700 ֆր.
ԱՅՐ ՄԱՐԴՈՒ բաճկոնակ (ժիլէ), զուտ բուրդ	*հատը՝ Ա. գին*	4.100 ֆր.
ԿԱՆԱՑԻ վերնաշուլ (փուլովր) զուտ բուրդ	*հատը՝ Ա. գին*	4.100 ֆր.
ԿԱՆԱՑԻ զգեստ (ժերզէ), զուտ բուրդ	*հատը՝ Ա. գին*	7.500 ֆր.
ԱՅՐ ՄԱՐԴՈՒ կօշիկ՝ զոյգ ներբան (2սըմէլ)	*զոյգը՝ Ա. գին*	6.200 ֆր.
ԿԱՆԱՑԻ կօշիկ՝ զանազան ձեւերով	*զոյգը Ա. գին*	3.500 ֆր.
ԱՅՐ ՄԱՐԴՈՒ շապիկ՝ ընտիր փոփլին	*հատը՝ Ա. գին*	2.500 ֆր.
ԱՅՐ ՄԱՐԴՈՒ վերարկու՝ գապարտին, *անջրանցիկ, ոչխարի մուշտակէ աստառ եւ օձիք*	*հատը՝ Ա. գին*	15.000 ֆր.
ԿԱՆԱՑԻ վերարկու՝ լոտէն *բուրդ, զանազան գոյներով,*	*հատը՝ Ա. գին*	19.000 ֆր.
ԿԱՆԱՑԻ վերարկու՝ նէյլոն *մուշտակ, շատ տաք պահող,*	*հատը՝ Ա. գին*	29.000 ֆր.
ԱՅՐ ՄԱՐԴՈՒ ԵՒ ԿԱՆԱՑԻ ժամացոյցներ ոսկեզօծ եւ այլ յարգի մետաղով,	*հատը՝ Ա. գին*	10.000 ֆր.

Վերջին ծայր նպաստաւոր գիներով, ունինք նաեւ շատ մը ուրիշ ապրանք – ներ.— Ձեռմակեղէն, ծածկոց, թաշկինակ, այր մարդու եւ կանացի գիշերա-նոց, գուլպայ, ձեռնոց, բուրդէ եւ մետաքսէ վզնոցներ, եւայլն:

ՄԵԶՄԷ գնուած ապրանքներու ԱՌԱՔՈՒՄԸ կ'արժէ միայն՝ 2500 *ֆր. մինչեւ 20 քիլօ:*

ՈՉ ՄԷԿ ԾԱԽՔ ծրարը ստացողին կողմէ:

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ.— 2 – 3 շաբաթէն:

SICOMEX

Téléphone : 20, Rue Royale, 20 Métros :
OPE. 67-77 PARIS 8e Madeleine et Concorde

ՄԵՐ ԾԱՆՕԹԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆԸ ՁԵՐ ՏՐԱՄԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ ԵՆ:

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

"ARMENIE IMMORTELLE"

"ԱՆՄԱՀ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ"

DISQUE VOGUE
33 tours, 30 cm.
No MC 20162
VOLUME 4

Հայ տոհմիկ ռոմանթիք երաժշտութեան չորրորդ սկաւառակը No MC 20162

Առաջին անգամ ըլլալով STÉRÉOPHONIQUE *պատրաստութեամբ*

Ցղացում եւ ղեկավարութիւն ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Կը պարունակէ 15 կտոր. 45' վայրկեան տեւողութեամբ

Մասնակցութեամբ Փարիզի Հայկական երգչախումբի *եւ մեծ նուագախումբի մը*

1.— Ծաղկիր Ազատ իմ հայրենիք, 2.— Զոյգ աչեր, 3.— Զանգեզուր, 4.— Սիրուն մանիշակ, 5.— Ձեմ կրնա խաղա, 6.— Հնձւորուհիք, 7.— Գարուն ա, 8.— Խումար, 9.— Համով աղջիկ, 10.— Տասնըչորս, 11.— Զուարթ գիւղացիք, 12.— Իմ եարի բոյը, 13.— Վարդով պար, 14.— Պինկէօլ, Հով լինի:

Երգարանով միասին ստանալու համար դիմել ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ, 14, Rue Petit, Paris Tél. : BOT. 99-22 *եւ եկեղեցւոյ գիւանատունը.*

Գաւառի համար առաքում խնամուած ծրարով, contre remboursement Գին 2900 ֆրանք

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 22 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

MARDI 22 DÉCEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8678 35EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4479

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ, ՏԸ ԿՈԼ, ՄԱՔՄԻԼԸՆ ԵՒ ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ ՈՐՈՇԵՑԻՆ՝

ՄԵԾԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ ԱՊՐԻԼԻ ՎԵՐՋԸ ԳՈՒՄԱՐԵԼ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՓԱՐԻԶ ՀՐԱՒԻՐՈՒԵՑԱՒ

Կիրակի իրիկուն, Արեւմտեան Մեծերու ժողովի վերջաւորութեան, Այզընհաուըր, տը Կոլ եւ Մաքմիլըն առանձին նամակներով Վարչապետ Խրուշչեւը Ապրիլի վերջը Փարիզ հրաւիրեցին՝ Մեծերու ժողովը գումարելու համար ։

Ճշդուեցաւ նաեւ Նախագահ տը Կոլի Միացեալ Նահանգներ այցելութեան թըւականը — Ապրիլի կէսուն ։

Արեւմտեաններու խորհրդակցութեան երկրորդ օրուան կարեւոր երկու լուրերն են ասոնք։ Մեծերու ժողովին շուրջ ըսկըզբունքի համաձայնութիւն մը գոյացած էր արդէն Շաբաթ օր։ Կիրակի առաւօտ Արտաքին նախարարները սկսած էին պատրաստել Խրուշչեւի յղուելիք հըրաւիրագիրը, ինչպէս նաեւ կարգ մը հրահանգներ՝ Մոսկուայի դեսպաններուն։ Իրիկուան, Այզընհաուըր, տը Կոլ, Մաքմիլըն եւ Ատընաուըր վերջնապէս իրենց համաձայնութիւնը տուին։ Թէեւ Արեւմտեան Գերմանիոյ Վարչապետը պիտի չմասնակցի Արեւելք-Արեւմուտք հանդիպումին, բայց մեծապէս հետաքրքրուած է անով ։

Հակառակ անոր որ ժողովին ճիշդ թըւականը պաշտօնապէս յայտարարուած չէ մամուլին, բայց կը կարծուի թէ Ապրիլ 27էն յետոյ պիտի ըլլայ ան։ Վայրը՝ Փարիզ։ Այս առաջարկին կցուած է հետեւեալ բացատրութիւնը — Նման ժողովներ յաճախ պիտի գումարուին, յաջորդաբար Փարիզի, Ուաշինկթընի, Լոնտոնի եւ Մոսկուայի մէջ ։

Օրակարգը պատրաստուած չէ, բայց գլխաւոր հարցերը ծանօթ են. Զինաթափութիւն, Պերլին, Գերմանիա եւ Արեւելք-Արեւմուտք յարաբերութիւնները ։ Հաւանական է որ Խրուշչեւ իր պատասխանին մէջ ուրիշ հարցեր աւելցնէ օրակարգին վրայ։ Նոյնիսկ, Խ. Միութեան Վարչապետը կրնայ ուրիշ թուական մը եւ վայր մը առաջարկել՝ ժողովին համար ։

Ամէն պարագայի մէջ, որպէսզի այս բոլորը պաշտօնական համարուին, հարկ է սպասել, որ հրատարակուի Արեւմտեաններու ժողովին զեկոյցը (երկուշաբթի կէսօրէ ետք)։

Կիրակի, ժողովին վերջին օրը, ժամը 16.25ին խօսակցութիւնները վերջացան Ռամպուլյէի մէջ եւ ժողովականները Փարիզ վերադարձան։ Նախագահ Այզընհաուըր եւ Վարչապետ Ատընաուըր միասին էին եւ ամերիկեան դեսպանատան մէջ գլուխ գլխի խօսակցութիւն մը ունեցան։

Վարչապետ Մաքմիլըն բրիտանական դեսպանատուն գնաց, ուր աշխատեցաւ իր Արտաքին նախարարին հետ։ Երկուշաբթի իրիկուան համար նախատեսուած էր տը Կոլ-Մաքմիլըն հանդիպում մը ։ Արդարեւ, մինչ Նախագահ Այզընհաուըր եւ Վարչապետ Ատընաուըր Փարիզէն մեկնեցան երկուշաբթի օր, Անգլիոյ Վարչապետը օր մը եւս մնաց, Ատլանտեան Ուխտի ընդհանուր հրամանատար Զօր. Նորսթեատի հետ տեսնուելու համար ։

Ինչպէս կ'երեւի, դաշնակից Մեծերու ժողովը, որ տեղի ունեցաւ Շաբաթ եւ Կիրակի, յաջող անցած է։ Բոլորն ալ գոհ են ։

ԳԵՐՄԱՆԱՑԻՆԵՐԸ.— Փարիզի գերմանական պատուիրակութեան մօտիկ շրջանակներու կարծիքը այն էր թէ Վարչապետ Ատընաուըրի գոհունակութիւնը կատարեալ է։ Այնպէս կը թուի, երեք մեծերը համակարծիք գտնուած են Ատընաուըրի հետ՝ Գերմանիան շահագրգռող զանազան հարցերու մէջ։ Աւելին, միաձայնութիւն մը ստեղծուած է եւ ոչ մէկ վերապահութիւն կայ։ Արդարեւ, Պոնի կառավարութեան ղեկավարը յաջողած է համոզել Դաշնակիցները՝ թէ Արեւմտեան Պերլինը հարկ է պահել, որու համար Ատլանտեան Ուխտի բոլոր երկիրները միասնականութիւն ցոյց պէտք է տան ։

Իրականին մէջ, այս որոշումը դէպի ետ քայլ մըն է, քանի որ Արեւմտեանները նոյն կարծիքը պաշտպանած էին Ժընեւի մէջ երբ Կրոմիքօ վճռապէս կը յայտարարէր թէ Մոսկուայի համար անընդունելի է ներկայ կացութիւնը ։

Ամէն պարագայի մէջ, Գերմանիոյ Վարչապետը ոչ մէկ զիջում կ'ուզէ ընել։

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ.— Միացեալ Նահանգներու պատուիրակութեան համաձայն՝ այս յաջողութիւնը Նախագահ Այզընհաուըրի յաղթական շրջապտոյտին արդիւնքն է։ Ամերիկացիներու համար միակ անակնկալը եղած է ժողովի վայրը՝ Փարիզ, քանի որ մինչեւ վերջին վայրկեանը անոնք կը մտածէին Ժընեւը իբրեւ ժողովավայր՝ միաձայնութեամբ պիտի ընդունուէր ։

Նախագահ Այզընհաուըր այն կարծիքը ունի, թէ Մեծերը յաճախակի հանդիպումներ պէտք է ունենան՝ միջազգային կացութեան բարելաւման համար։ Արեւմուտքը կ'ուզէ անգամ մը եւս ճիգ չխնայել՝ տեսնելու համար թէ Ռուսերը որոշա՞ծ են վերջ դնել պաղ պատերազմին, թէ ոչ ։ Միացեալ Նահանգները պիտի զօրացնեն դաշնակիցներու դիրքը, միաժամանակ յուսալով որ զինաթափութեան հարցին լուծում մը գտնուի ։ Ամերիկացիներու մտահոգութիւններէն մէկն ալ այն է՝ որ Արեւմտեանները համաձայն պէտք է ըլլան իրարու միջեւ ։

ԱՆԳԼԻԱՑԻՆԵՐԸ.— Բրիտանական պատուիրակութեան համար՝ Խրուշչեւի ղրկուած հրաւիրագիրը անգլիական տեսակէտին յաղթանակը կը նկատուի, քանի որ առաջին անգամ Վարչապետ Մաքմիլըն առաջարկեց Խրուշչեւի հետ ժողով մը գումարել ։

Բրիտանական պատուիրակութեան ղեկավարները լաւատես են եւ կը մտածեն թէ կարելի պիտի ըլլայ որոշ հարցեր լուծել այս ժողովի ընթացքին ։

ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐԸ.— կառավարական շրջանակները մեծապէս գոհ են որ Փարիզը ընդունուած է իբրեւ ժողովավայր՝ Մեծերու առաջին հանդիպումին համար։ Արդարեւ, այս որոշումը անակնկալ մը եղաւ բազմաթիւ անձնաւորութիւններու եւ լրագրողներու համար։ Ինչպէս ծանօթ է, ցարդ կը կարծուէր թէ չորս մեծերը Ժընեւի մէջ պիտի հանդիպէին իրարու։

Միւս կողմէ, Զօր. տը Կոլ կատարելապէս համաձայն է Վարչապետ Մաքմիլընի հետ, որ նման հանդիպումները յաճախակի պէտք է ըլլան, ստեղծուած վտանգաւոր մթնոլորտին մեղմացման համար ։

ԽՈՐԷՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՊԷՅՐՈՒԹ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Քանի մը օր Փարիզ մնալէ ետք, երկուշաբթի օր Օրլիի օդակայանէն Պէյրութ վերադարձաւ Խորէն Արք. Բարոյեան ։

Նախքան մեկնումը, Կիրակի իրիկուն Փարիզահայութիւնը առիթն ունեցաւ մօտէն ծանօթանալու Լիբանանի Հայոց Առաջնորդին։

Լիւթեսիայի շքեղ սրահին մէջ, Պ. Հրանտ Սամուէլեան ներկայացուց Խորէն Արք., ապա խօսք առնելով Կիլիկիոյ Կաթողիկոսական Նուիրակը երկարօրէն ներկայացուց Անթիլիասի կացութիւնը եւ դէպքերուն պատմականն ըրաւ ։

Հաւաքոյթին առթիւ հեռագիր մը ղըրկուեցաւ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին ։

Գեղարուեստական բաժինէն եւ հիւրասիրութենէն ետք վերջ գտաւ այս հաւաքոյթը որուն մանրամասնութիւնները պիտի հրատարակենք յաջորդով ։

Օրը Օրին

ԱՆՈՆՔ ՉԷԻ՞Ն ՈՐ

Պզտիկ ժողովուրդներու ճակատագիրը տնօրինող եւ այդ ճակատագիրը վարող մեծամեծները, երբ իրենց դիմացը գտնեն « գլուխ տանող » միենուեար ժողովուրդ մը, որուն ցաւին դարմանը գտնել անկարելի է, տղտուկէն ազատելու համար, ժողով կը գումարեն ի պատիւ այդ «գըլուխ տանող»ին եւ վարդավառ որոշումներ կուտան ։

Որոշումներ, որոնց գործադրութեան իրե՞նք ալ չեն հաւատար։ Ամէնէն առաջ, իրե՛նք չեն հաւատար ։

Մենք այս ճշմարտութեան համոզուեցանք՝ փորձառութեամբ ։

Անկէ վաթսուն, եօթանասուն տարի առաջ չէ՞ր որ մեզի համար խենթեցա՞ն, մեզի հոգի՛ տուող — բայց ափ մը հող ալ չտուող — քրիստոնեայ ազգերը Բարենորոգում կը խաղցնէին՝ ի պատիւ մեզի։ Ու նամակ կը գրէին արիւնարբու Սուլթանին ·

— Եղբայր պատուական, դուն ալ բան մը ըրէ, վերջապէս, սա Հայերուն համար··· Քիչ մը կարճ կապել տուր սա ջարդերդ, սա կողոպուտներդ, սա առեւանգումներդ ··· Քու ներքին գործերուդ խառնուիլ չենք ուզեր, բայց մեր խորհուրդն է որ բան մը ընես··· Աշխատէ որ մեր ճիչերը ներմանկ հանել տալ··· Կը ներես որ ասանկ նամակ մը կը գրենք քեզի, Օգոստափառ Արքայ, բայց, սա Հայերը գլուխ կ'արդուկեն ··

Սուլթանը իր դահլիճին մէջ ունէր ոսկեզօծ զամբիւղ մը, որ բերնէ բերան լեցուած էր, այս տեսակ նամակներով։ Ներողութի՛ւն, յուշագիրներով ։

Օր մըն ալ Սահմանադրութիւն եղաւ ։

— Է՞հ, փառք Աստուծոյ, հիմա, Ժէօն Թիւրքերը մեզ կ'ազատեն սա Հայերուն ձեռքէն ··· Լուսաւորուած մարդիկ են, հարկաւ բան մը կ'ընեն ··· Բայց, մենք, նորէն նամակ մը գրենք, առաջարկ մը ընենք, գէշ չենք ըներ ···

Ու գրեցին։ Ու առաջարկեցին — Բարենորոգում Հայկական Նահանգներուն մէջ։ Թուական 1914 ։

Իթթիհատն ալ ունէր զամբիւղ մը։ Ու «Հայասէր»ներու այս նոր առաջարկն ալ, ինտո՞ր եղաւ, ինտո՞ր չեղաւ, յանկարծ, ինքզինքը գտաւ այդ զամբիւղին մէջ ։

Ցետոյ, ջարդ ։ Համատարած ։ Զանգուածային։ Ամբողջական։ Կատարեալ ։ Եւ գիտական ։

— Անանկ մը ըրինք, տղաք, որ յիսուն տարի ոտքի չելլեն ։

Ջարդէն ետք՝ Զինադադար։ Հայոց ազգին բարեկամները յաղթական ։

— Աս ի՞նչ բախտաւոր ազգ ենք ··· Ալ հիմա մեր ուզածները կ'առնենք··· Ի՞նչ ըսիր, ի՞նչ — «վե՞ց նահանգ» ըսիր··· Դուն խենթեցե՞ր ես···Լոյտ Ճորճին ճառը չկարդացի՞ր··· Մարդը ըսեր է որ···

Գլուխը անցնի անոր ըսածը։

Ժողով ժողովի վրայ։ Ճառ ճառի ետեւէ։ Ամէնէն ալ՝ ի պատիւ հայ ժողովուրդին։ «Պզտիկ դաշնակիցը որ առիւծի պէս կռուեցաւ»։

Չէ՞ր արժեր որ այս առիւծին — այս կորիւնին — համար ալ բան մը ընէին ···

Եւ ըրին։ Նորէն ժողով գումարեցին ։

Արդի՞ւնք։ Մեզի համար ստորագրեցին դաշնագիր մը։ Օգոստոս 10, 1920։ Այս դաշնագրով մեզի «տուին» մեր անկախութիւնը։ Բայց, ամէնքն ալ կ'աճապարէին ու ատեն չկար որ ճշդէին այն սահմանները, որոնց մէջ պիտի ապրէր այդ անկախութիւնը ։

Ա՛ս ալ մտածելիք բա՞ն ըլլայ։

— Ամերիկայի Նախագահը շատ ժամանակ ունի··· Անոր ըսենք թող ան որոշէ ··· Քալեցէ՛ք, ուրիշ գործ կայ ···

Եւ Ամերիկայի Նախագահը Նոյեմբեր 22, 1920ին ճշդեց մեր սահմանները ։

×

Եկէք այս պատմութիւնը այստեղ ալ կապենք։ Որովհետեւ, եթէ քիչ մը եւս շարունակենք, ընթերցողները, պատմութեան մնացածը իմանալով, բերան պիտի առնեն՝ մեզի համար խենթեցո՛ղներուն դէմ ։

— Անոնք չէի՞ն որ մեր քթին խնդացին 1923ին, Լոզանի ափերուն վրայ, պիտի ըսեն

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՄՈՒԼԻ միջազգային հաստատութիւնը բողոքեց «Ազատութեան բանտարկումին» համար որ տեղի կ'ունենայ Թուրքիոյ մէջ։ «Ազատ Աշխարհ» թերթերէն ուղղուած կոչի մը մէջ, հաստատութիւնը կը հրաւիրէ բոլորը որ միանան իրեն այս բողոքին համար։ Ինչպէս ծանօթ է այս բողոքը հետեւանքն է Վաթանի եւ անոր խմբագրին դատապարտութեան

ՓԱՐԻԶԻ մէջ վախճանած է Արեւմտեան Եւրոպայի ուղղափառ եկեղեցիներու Արքեպիսկոպոս՝ Մետրոպոլիտ Վլատիմիր։ Ծնած 1873ին, քահանայի զաւակ, Վլատիմիր Արք. հոկտեմբերեան յեղափոխութենէն ետք Եւրոպա անցած է եւ 1925էն 46 հոգեւական պաշտօն կատարած է հարաւային Ֆրանսայի, Իտալիոյ եւ հիւսիսային Ափրիկէի մէջ, ապա Փարիզ անցած է ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ազգ. Ժողովին նախագահը Շապան-Տէլմաս եւ 9 երեսփոխաններ Մոսկուայի Գերագոյն Խորհուրդի հրաւէրով Խորհրդ. Միութիւն այցելութիւն մը պիտի կատարեն։ Պատուիրակութիւնը պիտի մեկնի Յունուար 18ին։

ԻՐԱՔԻ Վարչապետը յայտարարութիւն մը ընելով «Ալ Մապտաա» թերթին չեղտած է.— Այլեւս չենք կրնար անգիտանալ պարսկական կառավարութեան դիրքը մեզի հանդէպ։ Ամէն բան պիտի ընենք մեր արդար իրաւունքները պահպանելու համար երբ անոնք ամէն օր կը բռնաբարուին Պարսկաստանի կողմէ։ Քասըմ աւելցուց.— Իրաք երբեք պիտի չճանչնայ Իսրայէլը եւ «Գող» որակեց այն երեք երկիրները որոնք առանց ամօթի բաժնուեցան Մարտիրոս Պաղեստինի մնացորդները։

ԿԻՊՐՈՍԻ անդրանիկ Խորհրդարանը պիտի ունենայ յիսուն երեսփոխան, 35 Յոյն եւ 15 Թուրք։

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ Նախագահ Ֆրոնտիզի յայտարարեց թէ Ծնունդի տօնին առիթով քաղաքական բոլոր բանտարկեալները ազատ պիտի արձակուին, բացի անոնցմէ՝ որոնք մահափորձեր ըրած են։ Այս որոշումին շնորհիւ փերոնական եւ համայնավար մօտ վաթսուն ղեկավարներ ազատ պիտի արձակուին ։

ՆԻԿԵՐԻՈՅ Նախագահ Տիօրի յայտարարեց թէ Հասարակապետութեան համաձայնական երկիրները ժողով մը պիտի գումարեն Դեկտ. 27ին, ճշդելու համար իրենց դիրքը՝ Ֆրանսայի հանդէպ ։

ԳԷՅՐՈՒԹԻ մէջ Իսրայէլի հաշւոյն լրտեսութեան համար երեք անձերու դէմ մահապատիժ առաջարկուեցաւ ։

ԵՐԲ ՊԻՏԻ ԽՕՍԻՆ ՄԵՐ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

Ազգային արդար հպարտութեամբ կը լեցուինք, երբ կը գրենք մեր ձեռագիրներու մասին:

Քանի մը տասնեակ հազար ձեռագիրներ ունինք Էջմիածնի, Երեւանի, Վենետիկի, Վիեննայի, Երուսաղէմի եւ այլ վայրերու փոշեպատ դարակներուն մէջ, ենթակայ ցեցերու արշաւանքին:

Մագաղաթեայ անգնահատելի հարստութիւն, գրչագիր հոյակա՜պ գանձարան, ուր տասնըհինգ դարերու հայ մտքի եւ հոգիի շողերն են սփռուած, ի փառս հայ մշակոյթին եւ հայ դպրութեան:

Իսկ բազմաչարչար «գրիչ»ները, որ մեզի կտակած են այդ ժառանգութիւնը, որքա՜ն համեստ ու ազնուահոգի, որքան տքնաջան ու կորովի են եղած:

1955ին, «Հայկական ՍՍՌ Գիտութիւնների Ակադեմիայի պատմութեան ինստիտուտ»ը հրատարակեց ներհուն բանասէր Լ. Ս. Խաչիկեանի «ԺԵ. դարի Հայերէն ձեռագրերի յիշատակարաններ» խորագրով պատկառելի հատոր մը: Այդ «յիշատակարաններ»ուն մէջ, որքան դառն խոստովանութիւններ կան այդ խոնարհ մշակներուն կողմէ

— Պէս պէս վշտօք եւ չարչարանօք գրեցի:
— Մին աչքս կու ցաւէր, նա խփեցի ու մին աչովն գրեցի:
— Միտքս մոլոր, խելքս է ցնոր:
— Նիւթս պակաս, քանաքս տկար եւ իմ պիտոյքն ոչինչ, բայց միայն ցամաք հաց ...

Ո՞ր մէկը թուել:

Այս նահատակներն ու «անանուն վկաները», ինչպէս կը կոչէ «Յուսաբեր» հմտալից խմբագրականի (29 Նոյեմբ. 1958) մը մէջ, ենթակայ հալածանքի ու բռնագաղթի, կը գրէին նոյնիսկ, երբ «տեսանէաք զբազում դիակունս մարտկան մեռեալս առաջի մեր եւ ցնորէր միտ իմ իբրեւ զվայրենագնուց գազանս»: Յաճախ փախչելով թշնամիին առջեւէն, կիսատ մնացած ձեռագիրը կը դնէին «խուրջի»ն»ը եւ ուր դադար կ'առնէին, ծունկերու վրայ կը շարունակէին գրել:

Աւելին նոյն իսկ:

Հայաստանի գիտնականներէն Ս. Գոլանճեան կը գրէ թէ, Երեւանի «Մատենադարանի ցուցափեղկերից մէկում դըրուած է բոլորովին սեւացած մի աղիւսանման առարկայ: Ժամանակին այդ մի ձեռագիր է եղել, որն օտարերկրեայ ասպատակողներից փրկելու նպատակով, շատ ու շատ ուրիշ ձեռագրերի հետ թաղուել է Հաղբատի մօտ գտնուող մի քարայրում եւ դարեր մնալով այնտեղ՝ քարացել է: Ձեռագրի բոլոր թերթերը կըպած են իրար եւ հնարաւոր չէ կարդալ: Այդ հին ձեռագրի բովանդակութիւնը գիտութեան համար դեռ եւս գաղտնիք է մնում»:

Քաղաքական դէպքերու բերումով որքա՜ն աւերներ են գործուած եւ որքա՜ն սրբազան մասունքներ ու յիշատակարաններ անհետացած ...

Դարձեալ, ըստ նոյն Հայաստանեան գիտնականի, «շուրջ տասը հազար հայերէն ամբողջական ձեռագիր մատեաններէ, Երեւանի Մատենադարանին մէջ կը պահուին չորս հազարի մօտ ձեռագիր պատառիկներ *եւս: Ուրաքանչիւրը մի փոքրիկ հատուած, կորսուած ձեռագիրներից»:*

Առաջին աշխարհամարտի եւ Հայկական Արհաւիրքի օրերուն, այդ «պատառիկներուն» կարեւոր մէկ մասը փըրկուած է սարսափահար հայ գաղթականութեան ձեռքով Վասպուրականի, Կարնոյ, Ալաշկերտի, Մանազկերտի եւ Բաղէշի, Տարօնի եւ Խնուսի վանքերէն ու եկեղեցիներէն: Էջմիածինը, 1916ին, Գիւտ Եպիսկ.ի եւ Բահաթրեանի ղեկավարութեամբ մասնաւոր առաքելութիւն մը ղըրկած էր Տարօն, ձեռագիրներ ու Աստուածաշունչ մատեաններ հաւաքելու եւ փրկելու համար:

Ցարդ, ինչ որ հաւաքուած է, ամբողջական ձեռագիրներ թէ պատառիկներ, պէտք է ենթադրել, որ մեր ազգային մշակութային հարստութեան հազիւ մէկ քառորդը կը ներկայացնեն:

Կորսուա՜ծ ձեռագիրներ ...

Մեր մշակութային պատմութեան ամենացաւատանջ վէրքը: Պատմահայր Մով. Խորենացին, հնաւանդ դարերու մառախուղին մէջէն, մեզ կ'աւետէր թէ, «առ մեզ գտանին անբաւ գրուցաց մատեանք»: Ո՞ւր են այդ «մատեանները», չգիտենք: Ո՞ւր են մեր արքունական եւ կաթողիկոսական դիւանի գահնամակներն *ու* կոնդակները: *«Գիրք Թղթոց» եւ «Նամականի» կոչուած պաշտօնական գրութիւններէն շատ քիչերն են փրկուած: Անյայտացած են, չկան նաեւ մեր բազմանդամ նախարարութեանց* դիւանական *թղթերը: Ըստ Ստ. Օրբէլեանի (ԺԳ. դար), Տըրդատ թագաւոր, նախարարական բարձեր կը սահմանէ եւ կ'ըսէ — «... ի ժամ ճաշուն նստել բարձս չորս հարիւր իշխանաց»: Շատ քիչ տոհմային պատմութիւններ հասած են մեզ Փաւստոսի, Եղիշէի, Զենոբ Գլակի, Թովմա Արծրունու, Աբրահամ Եպիսկ. Մամիկոնեանի, Ստ. Օրբէլեանի, Շապուհ Բագրատունու, Մովսէս Կաղանկատուացիի եւ ուրիշներու ձեռքով, որոնց թիւը շատ հեռու է չորս հարիւր իշխանական տուներու պատմագրութենէն.*

Մեզի հասած է Ներսէս Պարթեւի մէկ վարքագրութիւնը, Մեսրոպ Երէց Վայոց Ձորեցիի ձեռքով, 967ին: Կարեւորը վարքագրութիւնը չէ, որ Փաւստոսի գործէն քաղուածք մըն է, այլ հետեւեալ նշանակալից նախադասութիւնը. «Զայս հանեալ յԱրեւելից գրոց ի Հայոց Մնացորդաց պատմութեանց»: Ասով, հեղինակը կ'ակնարկէ ոչ թէ մէկ, այլ երկու աղբիւրներու մասին: Մէկը՝ «Հայոց Մնացորդաց պատմութիւնք», որմէ Ժ. դարուն Թովմա Արծրունին ալ օգտուած է Արծրունեաց տոհմի պատմութիւնը գըրելու ատեն, իսկ միւսը՝ «Արեւելից Գիրք», գրուած Ե. դարուն, Աբրահամ Եպիսկ. Մամիկոնեանի (Խոստովանող յորջորջուած) կողմէ: Կորսուած են թէ մէկի եւ միւսի բնագիրները:

Լաստիվերտցին Յովհաննէս Կոզեռն վրդ.ին (ԺԱ. դար) կը վերագրէ Բագրատունեաց տոհմի մանակի պատմութիւն մը եւ «Հաւատոյ Գիրք» մը.

Կոզեռն Վրդ.ը մեր տեսլական գրականութեան մէջ իր մասնաւոր տեղն ունի, Ներսէս Պարթեւէն եւ Ագաթոնէն վերջ. Այս բիւզանդասէր եւ գուշակ վարդապետը, ընկերացած է Պետրոս Գետադարձի եւ Վեստ Սարգիսի խմբակին եւ գացած Տրապիզոն, Վասիլ Բ. կայսեր հետ ստորագրելու «Հայոց կորստեան գիր եւ նամակ»ը: Կը դառնայ Յովհաննէս Սմբատ Թագաւորի քաղաքական գուշակը: 1047ին, կը քաշուի Կիլիկիոյ Սեւ Լերան վանքերէն մէկին մէջ եւ կը գրէ Խաչակրաց արշաւանքի յաջող ելքի մասին «պատրալից» գիրք մը: Ամէնքն ալ անյայտացած: Հապա Մեծ Եղեռնի օրերուն կորսուած թանկարժէք ձեռագիրները ...

Սակայն, որ մէկը թուել մամուլի այս սուղ էջերուն մէջ, երբ մեր օրերուն անգամ, բանասէր Գ. Յ. Քիւրտեանի վկայութեամբ, մագաղաթեայ ձեռագրեր կը ծախուին մեր պահեստներէն, տգիտաբար եւ ընչասիրական նողկալի ախորժակներու գոհացում տալու համար:

Ամէն պարագայի, այսօր, այնքան բազմատեսակ աղէտներէ եւ աւերներէ վերջ, անհնարին զոհողութեամբ ու զրկանքներով, անխօս ու անլեզու, անսպառ հարստութիւն մը ունինք մատենադարաններու չորս պատերուն մէջ: Այլեւս յոյս չունինք, թէ կարելի պիտի ըլլայ այսուհետեւ նոր ձեռագիրներ գտնել, բացի քարայրներու եւ թաքստոցներու մէջ կարծրացած ու անընթեռնլի յիշատակարաններէ: Ասիկա մեր սրտամորմոք երէկն էր, *անցեալը: Այժմ տեսնենք թէ, ի՞նչ է կատարուած եւ տակաւին ի՞նչ պէտք է կատարուի:*

×

Ձեռագիրներու ուսումնասիրութեան, վերծանութեան եւ հետազօտութեան վերաբերեալ տքնաջան աշխատանքով պատկառելի գործեր են տուած Ալիշան, Սրուանձտեան, Վահան Վրդ. Բաստամեան, Սարգիսեան, Հ. Յ. Տաշեան, Միաբան, Կար. Կոստանեան, Կարապետ Եպ. Տէր–Մկրտչեան, Բաբգէն Կաթ. Կիւլէսէրեան, Գարեգին Կաթ. Յովսէփեան, Մ. Աբեղեան, Ստ. Կանայեան, Յ. Մանանդեան, Հր. Աճառեան, Ստ. Մալխասեան, Գր. Ղափանցեան, Հ. Ն. Ակինեան եւ ուրիշներ: Մասնակի ձեռագրական ցուցակներ տուած են Օր. Սիրարփի Տէր Ներսէսեան, Յ. Քիւրտեան եւ Բօլատեան վարդապետ: Գիտնականներու այս հոյլն էր, որ անհուն գուրգուրանքով եւ սահմանափակ միջոցներով, թօթափեց փոշիները ձեռագիրներու մէկ մասին վրայէն եւ հայ բանասիրական միտքը լարուած պահեց: Ցաւալի է ըսել, որ ատոնցմէ շատեր, Մատենադարաններու եւ վանքերու փակ դռներուն առջեւ ալ գտնուեցան: Մերժուեցան: Սակայն, անհուն համբերութեամբ ու հաւատքով զինուած, շարունակեցին եւ փոխանցեցին ջահը իրենց յետնորդներուն:

Մտահոգիչ է հայ ձեռագիրներուն վերապահուած ճակատագիրը:

Հայաստանի մէջ կեդրոնացած հազարաւոր ձեռագիրները, կը հաւատանք եւ կը յուսանք թէ, աստիճանաբար լեզու պիտի առնեն հայ երիտասարդ գիտնականներու զոհողութեամբ եւ պետական աջակցութեամբ: Որակաւոր մտաւորականութիւն մը կեդրոնացած է հոն, եւ տարիներէ ի վեր, պատմա–բանասիրական մարզին մէջ, մեծ աշխուժութիւն ու կենդանութիւն ցոյց կուտայ, խղճամիտ ուսումնասիրութիւններով: Լ. Խաչիկեան, Ս. Գոլանճեան, Աշոտ Յովհաննիսեան, Աբրահամեան, Յակոբեան, Մկըրեան, Ղարիբեան եւ ուրիշներ, հրատարակած են արժէքաւոր երկասիրութիւններ: Մեր բաւականութիւնը կը բխի այն համոզումէն, որ Երեւանի Համալսարանին մէջ ներկայիս կ'աշխատին 16 ակադեմականներ եւ թղթակից անդամներ, 48 փրոֆէսօրներ եւ 200է աւելի գիտութեան թեկնածուներ եւ դոցենտներ *զանազան մարզերու մէջ:*

Դժբախտաբար, այլ է պատկերը արտասահմանի մէջ:

Մեր ձեռագրական պահեստները Վենետիկ, Վիեննա եւ Երուսաղէմ — չունին իրենց վաղեմի թռիչքները: Թող ներուի մեզի ըսելու, իրենց յուսալքեալ նախորդներու գործերը մնացած են թերի ու անկատար: Մխիթարեան բազմարդիւն հայրերը, վստահ ենք, կրկին պէտք է մխրճին իրենց տրամադրութեան տակ գտնըւած ձեռագիրներուն մէջ, մեր անցեալի գաղտնիքները լոյսին բերելու: Պարունակիչը կայ իրենց աչքին առջեւ, կը մնայ պարունակեալը *պրպտել ու մեկնել: Մեր պատմութեան եւ մշակոյթի այդ անմռունչ վկաները, ամէնքն ալ աղօթագիրք, աւետարան, Մաշտոց, Տաղարան ու Երազագիրք չեն, թէպէտ անոնք ալ կը ներփակեն հայ մանրանկարչական արուեստի փայլուն դրուագները: Հաւանօրէն, պատմական, բանասիրական, տաղաչափական, իրաւագիտական, բժշկական, երաժշտական, նկարչական եւ այլ յիշատակարաններ կան, կարօտ ուսումնասիրութեան: Բաւական չէ արդիական տպարաններ ունենալ եւ մամուլին յանձնել ամէն ինչ: Մեքենական այս դարուն, բազմաթիւ դիւրութիւններ կան հանրամատչելի դարձնելու մեր ձեռագրական հարստութիւնները: Ինչո՞ւ անոնք դատապարտուած պիտի մնան, Հայաստանի թէ արտասահմանի մէջ, դեղնած աչքերով մեզ դիտելու իրենց ապակէ դարակներուն մէջէն: Ի՞նչու յաւիտենապէս պիտի ննջեն իրենց ցեցակեր դագաղներուն մէջ: Միթէ՞ կարելի չէ, նախ* լիակատար *կերպով ցուցակագրել եւ* լուսանկարել, *ապա, ըստ կարեւորութեան եւ նիւթի, մասնաւոր հոգածութեամբ* հրատարակութեան *տալ: Պիտի ըսուի, մեղուի աշխատանք: Սակայն, զոհողութիւններ շատ են եղած, կ'ըլլան եւ պէտք է որ ըլլան ամէն օր: Հայրենազուրկ եւ հողմացրիւ ժողովուրդ մը դարձած ենք բախտի անողոք բերումով: Կ'ապրինք, կը տեսնենք ու կը շնչենք մեր մշակութային լոյսերով Ինչո՞ւ լքած ենք մեր ազգային մշակութային գանձարանը փոշեպատ դարակներու: Եթէ օր մը լեզու առնեն, ինչպիսի անակնկալ գիւտերու առջեւ պիտի գտնուինք եւ ինչպիսի լուսաւոր էջեր պիտի տեսնենք: Ցարդ, ակին գլուխը կանգնած, ծարաւ մնացած ենք:*

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐ

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Ահաւասիկ, այդ օրերուն պատահած անցք մը որ զարմանալի նմանութիւն ունի, Մ. Մեծարենցի իբրեւ բանաստեղծ՝ առած առաջին քայլերուն:

Ու. Հուիթմէն, հակառակ իր տաղանդին իբրեւ բնածին բանաստեղծ չէր կրցած գրաւել մտաւորականներու եւ ժողովուրդին գնահատումը՝ իր շատ արժէքաւոր, Խոտի տերեւները *բանաստեղծական հաւաքածոյին հրատարակութեամբը: Ծածկանունով մը, իբրեւ ինքնադատութեան փորձ, գրախօսած էր իր բանաստեղծութիւններուն վրայ թերթի մը մէջ: Սակայն առանց որեւէ օգուտի: Բանաստեղծը եւ իր բարձրարժէք գործը քննադատուեցան արհամարհանքով լի տողերով:*

Միայն, Էմըրսըն կարողացած էր ըմբռնել այդ հաւաքածոյին արժէքը, եւ այս գնահատումին պատճառաւ խիստ քննադատութեան ենթարկուեցաւ ինքն ալ:

Էմըրսըն՝ Հուիթմէնի ուղղուած մէկ նամակին մէջ, այդ հատորին առիթով, կը գրէր:

«Քերթուածներուդ հրաշալի շնորհը չտեսնելու չափ կոյր չեմ: Զայն կը համարեմ իմաստութեան եւ սրամտութեան անսովորական ստեղծագործութիւն մը: Մտածումներդ եւ արտայայտելու քաջութիւնդ ձեզի հրճուանք պիտի բերեն: Հրճուանքս մեծ եղաւ զայն կարդալով: Անբաղդատելի բաներ կը գտնեմ հոն անբաղդատելիօրէն լաւ ըսուած: Կը հաստատեմ հոն յաջողաբերութեան քաջութիւն մը որ մեզ կ'ուրախացնէ: Քաջութիւն մը որ միայն լայն իմացողութենէն կրնայ ներշնչուիլ: Կ'ողջունեմ ձեզ մեծ ասպարէզի մը սկզբնաւորութեան առիթով: Սկզբնաւորութիւն մը որ անտարակոյս ունեցած է երկար նախապատրաստութիւն, այսպէս վստահ՝ առաջին քայլերով, յանկարծական, դէպի համբաւ մեկնելու»:

Այս նամակը հրատարակուած էր թերթի մը մէջ առանց Էմըրսընի *հաւանութիւնը ստանալու:*

Այդ օրէն սկսեալ մերկ աչքով տեսանելի փայլուն աստղ մը սկսաւ քթթել մեծ բանաստեղծներու երկնային համաստեղութեանց մէջէն:

Գոլէճական պայմաններու եւ մթնոլորտին մէջ Մեծարենցի միտքն ու ինքնութիւնը՝ կանանչացան ծաղկեցան Ալմա Մաթէրի *ջամբած հունտերէն եւ պարարտացնող հողին շնորհիւ: Իր կարճատեւ կեանքի ընթացքին ան աւելի խորացաւ* Էմըրսընի, *Քարլայլի,* Հուիթմէնի *եւ ուրիշներու լուսաղբած ճամբաներուն մէջ եւ տուաւ իր ազատ թեւերուն դէպի բարձրութիւնները սաւառնելու բոլոր հարկ եղած փորձառութիւնները:*

Ահաւասիկ հոս է գաղտնիքը թէ ինչու Միսաք Մեծարենց չէր կրնար ազդուիլ եւ չէ ազդուած Նարեկացիէն: Քանզի Նարեկացին իբրեւ բանաստեղծ վերթեւելու ոչ անյողդողդ կամքը ունէր եւ ոչ ալ անգրաւելի ինքնութիւնը: Իբրեւ կրօնաւոր ոչ իսկ հաւատքի կշռաւոր ծանրութիւնը եւ միստիքականութիւնը:

Դժուար չէ անոր բանաստեղծական աստիճանը խաչագրել: Իբրեւ բանաստեղծ ան իր նման մարդ էակը նուաստացուցած է, խոցած է անոր արժանապատուութիւնը՝ իր ինքնութեան առջեւ:

Նարեկացիին ներաշխարհին մէջ կը պակսի այն չնաշխարհիկ ծաղիկը որ կը կոչուի վերացում: Իբրեւ մարդ եւ մասնաւորապէս իբրեւ բանաստեղծ կը պակսին իրեն՝ բարոյական եւ մտաւորական տարրերը, ուժերը: Փոխանակ ճակատը խրոխտաբար վեր բռնելու եւ կեանքին բոլոր դժբախտ րոպէներու եւ կացութիւններու դէմ ինքնաբաւօրէն, հպարտօրէն պայքարելու, իրենը եղած է ստրկութիւն մը, գլխիկոր ու ծնրադիր՝ աղօթքին ապաւինելու:

*Անոր ենթագիտակցութեան մէջ բացակայ է այն վեհութիւնը որ զօրավիգ կը կանգնի տառապանքը անգոսնելու, փորձութիւնները մէկդի շպրտելու եւ հաղորդակից մնալու մարդկային բոլոր ապրումներուն, վերելքներուն եւ սայթաքումներուն: Զգալու իր ցեղին եւ մարդկութեան համար՝ յարատեւ եւ անփոփոխ

(ֆոնաբան) ուժ մը, արժէք մը դառնա-լու :

Ուխտեալ գերի մը մեղքերու մացա-ռուտքին մէջ կալանուած՝ Աստուծոյ ու աղօթքին ձգած է իր փրկութեան ճակա-տագիրը, կեղծիք դառնալու աստիճան անհոգութեամբ եւ բառամթերքի մսխո-ղութեամբ :

Իբրեւ կրօնաւոր, Հարկաւ կը հաւա-տար թէ Աստուած ստեղծած է մարդը նման իր պատկերին, սակայն չենք տես-ներ Նարեկացիին էութեան մէջ աստուա-ծայնութեան պատկերին դրոշմը կրող մտածումի եւ զգացողութեան՝ վսեմու-թիւնն ու վեհանձնութիւնը, կարենալ բաժին հանելու համար իր նմաններուն :

Հետեւաբար, Մ. Մեծարենց չէր կրնար ազդուած ըլլալ Նարեկացիէն որուն կը պակսին վերոյիշեալ առաքինութիւնները եւ շնորհը: Ո՛չ ալ կրնար ընդունիլ զայն իբրեւ մեծ բանաստեղծ, քանզի, ան ծա-նօթ էր համաշխարհային մեծ բանաս-տեղծներու հոյլին որ դարերու ընթացքին՝ մարդ էակը բարձրա-ցուցած է անհպելի գագաթներու, նոյն իսկ զայն աստուածացնելու աստիճան :

Նարեկացիին չէր շնորհուած մարգա-րէաշունչ հոգեխօսի բնազդը, ոչ ալ ըս-տեղծագործիչ երեւակայութիւնը որոնք մեծ բանաստեղծներու յատկանիշներն են: Բանալիները՝ յաւերժի դուռները լայնո-րէն բանալու իրենց առջեւ, հետեւաբար, եւ մարդկութեան :

Առիթն է հոս քօղազերծել՝ երեւոյթ մը ուր մեր մեծութիւններու պատկերը ա-ղաւաղուած է փքոցուռոյց մօտեցումնե-րով: Մերը երգուած է միշտ անտեղի յուզականութեամբ մը: Իրականութենէն շեղիլ, կամ զայն զգեստաւորել ուրիշնե-րուն յատուկ փետուրներով ՝ոչ մէկ օ-գուտ կը բերէ մեր գրականութեան :

Մտահոգիչ պարագայ մըն է հաստա-տելու սարսռիլ, թէ մենք համեմատու-թիւնները նկատի ունենալու եւ յարգելու գիտակցութիւնը չունինք : Երկինքներ կը բարձրացնենք, կասկածելի ծանրու-թիւններ կը նետենք նժարին մէջ, նոյն-քան կասկածելի նպատակներէ տարուած, հոն ուր յաճախ իսկական արժէք գոյու-թիւն չունի: Երբեմն ալ, ~~իսկական ար-~~ ժէքները նուաստացնելու համար մեր ըն-ժարը խարդաւանքի կը ծառայեցնենք :

Ներկայացնենք մեր արժէքները գի-տակցութեամբ եւ անկողմնակալօրէն, սակայն, միշտ նկատի ունենալով հա-մաշխարհային գրականութեան մեծու-թիւններու համեմատական իրականու-թիւնը :

Ծանօթ վիպագիր եւ բանաստեղծ Շա-հան Շահնուր, իր Նահանջը առանց եր-գի վէպին մէջ շատ ճիշդ բնորոշած է Գ. Նարեկացիի տկարութիւնները որոնք հայ ժողովուրդին մտաւորական, հոգեկան եւ բարոյական բարձրացման թումբ կանգ-նած են :

Իցի՛ւ թէ հայ ժողովուրդը անցեալին մէջ եւ այսօր ալ, իր բարձին տակ պա-հած ըլլար Նարեկներու տեղ, հաւատքի ու ներշնչումի վաւերական ուրիշ բանաս-տեղծական աղբիւրներ՝ որոնք դժբախ-տաբար անտեսուած են անցեալին մէջ եւ կ'անտեսուին այսօր ալ :.

Մեր քննադատները հովին տուած են անոնց յաւիտենական արժէքով օծուած գլգլանքը, ներդաշնակութիւնը եւ կըշ-ռոյթը, ու տարուած են իրականութիւնը հակասող անվաւեր արժէքաւորումնե-րէն: Անվաւեր անձերու կողմէ :

Օրինակի համար, առնենք տաղանդա-ւոր բանաստեղծ Եղիշէ Արք. Դուրեանը : Անհասկնալի կը մնայ ինծի, մեր գրա-կանութեան մեծագոյն դէմքերէն այս մէ-կը՝ անտեսել: Աւելի ճիշդ, գրեթէ մոռ-նալ: Մասնաւորապէս այն քննադատնե-րու կողմէ որոնք աննշան անուններով կը զբաղին յաճախ :

Անոր բանաստեղծութիւնը իր բարձր խորքով, արուեստի նուրբ կառուցուած-քով, յստակ եւ ցնցիչ արտայայտու-թեամբ եւ կրօնական շունչի բարձր սա-ւառնումներով կը բնորոշէ հայ բանաս-տեղծութեան լաւագոյն եւ արժէքաւոր էջերուն մէկ նմոյշը :

Տեսլապաշտ եւ մարդկայնասէր այս մեծ մտաւորականը, կ'ըսես, մեզի չի պատկանիր

Անդին Մ. Մեծարենցի կենսագիրները՝ Ալազան եւ Վ. Նորենց պախարակելի ըն-թացք մը կը սարքեն, իր արժանիքներէն, «Եղիշէ եպիսկ. Դուրեան» քննադատա-կանը՝ հաւաքածոյէն դուրս նետելով, դիմած՝ հետեւեալ կասկածելի տողե-րուն, «այդ յօդուածը մենք անհրաժեշտ չգտանք զետեղել ներկայ ժողովածոյին մէջ, որովհետեւ անիկա Մ. Մեծարենցի գրական ըմբռնումների բնորոշման տե-սակէտից ոչ մի նոր բան չի աւելցնում »:

Բաւական կը կարծեմ հոս աւելցնել թէ քաղաքական ըմբռնումներով ու մտայ-նութեամբ՝ գրականութեան մօտենալ, գրական արժէքներ վերլուծել ու ճանչ-նալ՝ ոչ միայն կարելի չէ, այլ վնասա-կար եւ արգելք է անոր բարգաւաճման : Հետեւաբար, մեր ցեղին արժանաւոր դէմքերը եղծելու՝ անորակելի եւ դի-տումնաւոր աշխատանք :

×

Մ. Մեծարենցի բանաստեղծութեանց մէջ տիրական տարրերէն մէկն է սէրը : Թիւրիմացութիւնը՝ հոս եւս, լայն բա-ցած է իր դուռները կենսագիրներու եւ քննադատներու համար, եւ զանոնք մո-լորանքի մատնած: Փոխանակ անոր ինք-նադատութեան փորձէն թելադրութիւն-ներ առնելու, ապաւինած են իրենց եզ-րակացութիւններուն վրայ եւ ինկած ան-հեթեթութեանց մէջ :

Ալազան եւ Նորենց կը հաստատեն թէ «Միսաք Մեծարենցի ստեղծագործու-թիւնների մէջ բաւական մեծ տեղ են բռ-նում նրա սիրերգները». սակայն այդ մեծ տեղը... բաղկացած է 12 տող ասկէ ան-կէ կատարուած մէջբերումներով : Ի՞նչ անուն տալ այս տեսակ վերլուծումին, երբ անդին էջեր կը նուիրեն բանաստեղ-ծութեան հետ որեւէ կապ չունեցող գա-ղափարաբանութիւններուն :

Ուրիշ մը՝ այդ մասին կ'արտայայտուի հետեւեալ տողերով, «Մեծարենց քերթո-ղի իր սիրտը կը նուիրէր համայն բնու-թեան տարրերուն, փոխանակ երգելու իր սէրը միայն, ձօնուած՝ կին էակին»: Սա-կայն ,տեղեկութիւն չունի կամ լուռ կը մնայ այն խորհրդածութիւններու մասին զորս Մեծարենց յայտնած է իր սիրեր-գութիւնները բացատրելու առիթով :

Բանաստեղծը կը բնորոշէ, «ան կը սկսի իր սէրը միշտ բնազեղ տեսարանով մը շրջանակել, զգացումին ընկերացող տեսարան մը կայ, եւ կամ տեսարանէն վեր զգացումը կուգայ»: Վերը յիշուած արտայայտութեան մէջ, եզրակացութիւ-նը կը կաղայ սակայն, որովհետեւ Մ. Մեծարենցի սէրն ալ երգած ըլլալուն ի-րողութիւնը՝ ձգուած է ստուերի տակ : Մինչդեռ, վաթսունէ աւելի քերթուած-ներուն մէջ, սէրը՝ ոչ միայն տիրական տարրն է, այլ նաեւ բանալին՝ անոնց գաղտնիքներուն :

Հոն, բանաստեղծը դիմած է յաճախ անրջային եւ աննիւթական սիրոյ տեսիլ-ներուն՝ իր սիրականը աւելի մօտ ունե-նալու ըղձանքով : Մտացածին կոյսեր, աղջիկներ, անոյշներ, պարիկներ, հովը, ջուրը, ու բնութեան բոլոր երազանքի մղող տարրերը՝ կեանք ու ձեւ ստացած են իր հոգիէն ներս : Անոնցմով երջան-կացած է, տառապած է եւ տուայտած :

Անոնցմով, շերամին նման, իր սիրոյ երազին ոսկեթել բոժոժը հիւսած է, հոն առանձնանալու եւ օր մը դուրս գալու իբրեւ թիթեռնիկ, նոյն սիրոյ բոցին շուրջ թրթռալու եւ մահանալու համար:

«Քերթողի իր սիրտը համայն բնու-թեան տարրերուն նուիրած ըլլալը» չա-փազանցութեան սահմաններէն ալ անդին կ'անցնի :

ԶԱՐԵՀ ԳԱԶԱԶԵԱՆ

(5 Մնացեալը յաջորդով)

ՄԵՐ ՆԱԽՆԵԱՑ ԱՆՄԱՀ ԳՈՐԾԵՐԸ

Մեր երիտասարդներուն՝ սիրալիր զգացումներով

Հետաքրքրութեամբ կը դարձնեմ գու-նաւոր եւ գեղեցիկ լուսանկարներով զար-դարուած տետրակին էջերը, մինչ մեր Ֆրանսացի բարեկամները կը շարունա-կեն, վերջերս դէպի Անի իրենց կատա-րած արկածալից ճամբորդութեան ման-րամասնութիւնները տալ : Կը թուեն մի առ մի այն բոլոր յուշարձանները որոնք կանգուն են հոն մինչեւ այսօր եւ որոնց լուսանկարները զետեղուած են այժմ մեծ խնամքով այս էջերուն մէջ :

Մայր հայրենիքէն անջատուած, դա-րաւոր թշնամիին բաժին ինկած, երբեմնի հայկական թագաւորութեան մայրաքա-ղաք «տիեզերահռչակ» Անին՝ թէեւ այ-ժըմ մեռած քաղաք, սակայն իրականու-թիւն մըն է դեռ, իր շրջապատի ամայու-թեան եւ անհունութեան մէջ եթերա-ցած... : Ան կայ, կ'ապրի դեռ, իր գմբե-թաձեւ եկեղեցիներուն խորհուրդին մէջ պարփակուած, իր ամրակուռ պարիսպ-ներուն եւ աշտարակներուն բոլորաձեւ ուրուագիծովը խրոխտ, սրբատաշ քարե-րուն վրայ, Հայութեան անցեալի փառքը վկայող՝ հայատառ արձանագրութիւն-ներով :

Ան այժմ մեռած քաղաք, բայց կարծես դարերու խորը պահուած՝ տխրանուշ տեսիլ մը եղած ըլլար... : Հոս ու հոն գմբէթ մը վայրահակ, խոյակներ սիւնե-րէն հեռու ինկած, խոշոր բացուածքներ անդարմանելի վէրքերու նման եւ սա-կայն, յստակ ու վճիտ, կ'արտացոլայ հոն հայ ցեղին դարաւոր ոգին: Հանճարեղ ո-գին մեր պապերուն, տոկուն եւ աննկուն ինչպէս իրենց գործերը, որ դրոշմուած է յաւէտ մաքրափայլ յղկուած մակերեսնե-րուն, օդին մէջ ճարտարօրէն կախուած կամարներուն, քարտաշներու նրբաքան-դակ աշխատանքներուն վրայ :

Արեւուն ճառագայթներով լուսափայլ այս լուսանկարներուն մէջէն՝ սրբացած, բիւրեղացած քաղաք մը կը թուի ինծ Ա-նին, փոքր ժողովուրդի մը մեծ գործերու-մը հերոսացած եւ յաւերժացած :

×

Կրկնապէս սրտառուչ է մեզի համար տեսնել մեր շուրջը արուեստի սիրահար Ֆրանսացիներ որոնք կը հետաքրքրուին մեր անցեալ մշակոյթով, պատմութեամբ եւ հիացումով կ'արտայայտուին մեր նախնեաց թողած ժառանգութիւններուն մասին :

Առաջին անգամ չէ որ կ'անդրադառ-նանք այս սիւնակներուն մէջ, Տիկին եւ Պարոն Թիէրիի դէպի Փոքր-Ասիա կա-տարած ճամբորդութիւններուն: Այս երիտասարդ, համակրելի, արուես-տասէր ամոլը, մին՝ բժշկուհի, միւսը՝ վիրաբոյժ, 1955ի ամրան, ճամբորդու-թիւն մը կատարեց դէպի Վան, այցե-լեց Աղթամար կղզին եւ մեզի բերաւ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ քանդակներուն գունա-ւոր լուսանկարները որոնցմէ մէկ քանին անտիպ էին: Յաջորդ ամրան՝ Վանայ լճին հիւս. եւ արեւելեան կողմերը քննա-կան ճամբորդութիւն մը կատարեցին : Գունաւոր ժապաւէնի վրայ տեսանք եր-բեմնի հայաբնակ քաղաքներու ներկայ տխուր վիճակը: Անհետացած էին հայ-րենեաց նիւթեղէն ժառանգութիւններէն շատերը : Պաչքալէի Ս. Բարթողոմէոս եկեղեցին թէեւ իբրեւ զինուորական կայան կ'օգտագործուէր, սակայն կանգուն էր դեռ, դրան վրայի գեղեցիկ քանդակնե-րովը : Աղարակի վերածուած էր Վարա-գայ վանքը, բայց յաջողած էին լուսա-նկարել Ս. Գէորգի ժամատան մրոտած որմանկարները :

Դէպի Անի ճամբորդութիւն մը մեծ դժ-ուարութիւններու կը բախէր Թրք. կա-ռավարութեան կողմէ, Անին գտնուելով զինուորական արգիլեալ գօտիի մէջ: Սա-կայն անցեալ ամառ անոնք յաջողեցան այդ դժուարին արտօնութիւնը ձեռք ձգել եւ մեկնիլ Անի ի գին մեծ զոհողութիւն-ներու, երբ նկատի առնենք, երթեւեկի դժուարութիւնները, շատ անգամ նեղ, ա-նանցանելի ճամբաներ, հանգիստ պայ-մաններու չգոյութիւն, ոստիկանական մարմնոյ չկամութիւն եւայլն : Սակայն զինուորական իշխանութեան թոյլա-տուութեամբ եւ իրենց յամառ կամքին շնորհիւ, յաջողեցան այցելել Կարս, Խծկոնք, Անի, Հոռոմոս :

Ահա այժմ, այս թանկարժէք լուսա-նկարներու հաւաքածոն այնքան սրտա-բուխ եւ սիրալիրօրէն ընծայուած մեր աչքերուն՝ մեր սիրտերը կը լեցնէ շնոր-հակալութեան զգացումներով դէպի մեր Ֆրանսացի բարեկամները :

Ազգային արժանաւոր զգացումներով հպարտ՝ մենք ալ մեր կարգին կը խոր-հինք ինչո՞ւ չընծայել, մատչելի չընել զանոնք մեր հայրենակիցներուն, մանա-ւանդ մեր երիտասարդներուն որպէսզի ա-ւելի մօտէն ճանչնալով իրենց նախնեաց գործերը, գիտակցին անոնց արժէքին : Որպէսզի իրենց ցեղային հպարտութիւնը աւելի իմաստաւորուի ըմբռնելով անոնց հանճարի ժայթքումները — հակառակ քաղաքական եւ տնտեսական մշտատեւ, դժնդակ պայմաններու — գեղեցիկ խաչ-քարերը, ճաշակը, ձգտումները որոնք այս ներդաշնակ կառուցումներուն եւ առ-հասարակ գեղարուեստական բոլոր ար-տադրութիւններուն մէջ ի յայտ կուգան այնքան ինքնատիպ, այնքան շնորհա-լիօրէն :

Տիկին Թիէրի սիրով ընդունեցաւ մեր առաջարկը: Ուրախ ենք մեր հայրենա-կիցներուն յայտարարելու թէ Յունուար 15ին, Սալ տէ Սանթրոյի մէջ (8 Րիւ Ժան Կուժօն), տեղի պիտի ունենայ, Աղթա-մարի, Կարսի, Անիի եւ Հոռոմոսի յու-շարձաններուն գունաւոր ցուցադրու-թիւնը,1959ին նկարուած, որոնք պիտի մեկնաբանուին Տիկին Թիէրիի կողմէ :

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԽԱՆՏԱՆԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (81)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Զ.
ՏՈՔԹՈՐԸ

Յետոյ ոտքի ելան անոնք, աղջիկը շը-նորհակալութեան բառեր մրմնջելով, մայրը ռամիկ, սրտաբուխ մաղթանքներ կարդալով երիտասարդ տոքթորին յաջո-ղութեանը համար :

— Դեղը լմննալուն պէս օրիորդը նորէն բերէք, շտապեց ըսել Արշակ, երբ որ ա-նոնք սենեակէն դուրս կ'ելլային :

— Օխճ ըլլաս, զաւակս, Աստուած սիր-տիդ կէօրէ տայ, պատասխանեց մայրը:

Դուրսը, փողոցին մէջ, մայր ու աղ-ջիկ քալած ատեննին .

— Սոֆի, կ'ըսէր մայրը, մէկալ տոք-թորները աս՞նկ նայեցան ... վույ ան-ինչ նայել էր, հոգով մարմնով, տակով վրայով, ասնկ տխրագը մը. Թէվէքէլլի չէ քի կ'ըսեն կոր քի պիրինճի հէքիմ պի-տի ըլլայ... Աստուած պահէ, ան բնոոր ալ սիւլիւնի պէս տէլիխանըլը է ...:

Մանկամարդ աղջիկը, որ ամիրայական ապարանքին խորհրդաւոր հանդարտու-թենէն, ճոխութենէն եւ մանաւանդ գե-ղեցիկ տոքթորին անձնուէր ու հոգածու վերաբերումէն բուռն կերպով ազդուած էր, եւ մանկամարդ աղջիկի իր դեռ կոյս երեւակայութիւնը վառուած էր, մասնա-կից գտնուեցաւ մօրը զգացումներուն :

— Մայրիկ, ալ ինծի ուրիշ տոքթորի մի տանիր, ըսաւ ... ասկէց աղէկը կա-րելի չէ գտնել ... կը զգամ կոր որ աս պիտի աղէկցունէ ինծի :

— Անանկ է, աղճիկս, էս ալ անանկ ումմիշ կ'ընեմ կոր :

×

Այցելուհիներուն մեկնումէն յետոյ, Արշակ, գրեթէ խելակորոյս, ինկաւ այն աթոռին վրայ ուր նստած էր հիւանդ աղ-ջիկը :

— Ան ինչ աչուըներ էին, կը մրմռար:

Մինչեւ այդ տարիքը՝ ապրած կիրքե-րուն եւ տպաւորութիւններուն մէջ հի-մակուանը բոլորովին տարբեր էր: Կնոջ մը ներկայութեանը չէր յիշեր կրած ըլ-լալ ասանկ ահեղ ցնցում :

Այն ցաւին տակ զոր կը զգար այդ չքնաղ երեւոյթը հեռացած տեսնելուն, դէպի սենեակին դուռը կը մղուէր, եւ կանչե-լու, եւ բերելու համար զայն նորէն: Կը պըտտէր ճակատը բռնած, ակնարկը թա-փառայած, խենթի պէս :

— Ախ, ան ինչ աչուըներ էին:

Կը կենար աթոռին դէմը, տեսիլքը հոն բերելու համար երեւակայութեան ուժո-վը, կը վերաշինէր անոր գլուխը, սեւ հրաշալի վարսերը, քիթը, բերանը, դէմ-քին ու աչուըները, մանաւանդ աչուըննե-րը որոնք դեռ կը վառէին, կը նայէին կարծես հոն իրենց բիբերուն ածխային կայծկլտուքովը, իրենց սեւեռանքին ամ-բողջ գիւթանքովը, ու մատաղ, դիւրա-բեկ, սլացիկ մէջքը. ժանեկազարդ կոզ-նոցը, փոքր ոտուըները որոնք գետինը կը կախէին սանկ քիչ մը դուրս դարձած, ամբողջութիւնը վերջապէս, մաքուր, ծփծփուն, անտոգիտ, համբուրելի :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՈՂԲ. Գ. ԲԱԼԱՅԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ինչպէս յայտարարած էինք «Յառաջ»ի Դեկտեմբեր 17ի թիւով, Նիւ Եորքէն Տէր եւ Տիկին Բժ. Արտաշէս Բալայեան մէկ միլիոն ֆրանք նուիրած են Հայ Մշակոյթի Տան Գերասիմ Բալայեան Սրահին, իրենց ողբացեալ եղբօր յիշատակին։

Տէր եւ Տիկին Ա. Բալայեան այս անգամ 100.000 ֆրանք եւս կը նուիրեն Հ. Յ. Դ. Վեթերաններու Ֆոնտին, նոյնպէս ընկեր Գ. Բալայեանի յիշատակին։

ԴԱԳԱՂԻ ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ողբ. Տոքթ. Յակոբ Սիմըրճեանի դագաղի փոխադրութիւնը տեղի ունեցաւ Դեկտեմբեր 11ին, ներկայութեամբ Թահթալեան, Թիւթիւնճեան եւ Մալայեան ընտանիքներու, ինչպէս նաեւ Գ. Ժօֆրէի եւ Գ. Ակավիվայի։

Դագաղը փոխադրուեցաւ Մարսէյլի Սէն Փիէր գերեզմանատան մէջ, իրենց ընտանեկան դամբարանը։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ԳԵՐԱՍԻՄ ԲԱԼԱՅԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

Գ. Գրիգոր Գազանճեան Մէօտէօնէն հազար ֆրանք կը նուիրէ իր մօրեղբօր մահուան քառասունքին առթիւ։

(Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ԾՆՈՒՆԴ
ՊԱՏԱՐԱԳ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս Ուրբաթ առաւօտ Ծննդեան տօնին առթիւ պատարագ պիտի մատուցուի Ռիւ Ժէ, Սէն Լուի սրահին մէջ։

Պիտի պատարագէ՝ Տէր Սահակ Քհնյ. Պալիկեան *(Վալանսէն)։*

ՏԷՍԻՆ

ՏԷՍԻՆԻ Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ Տէսինահայ յարգոյ հասարակութեան թէ, այս Ուրբաթ առաւօտ ժամը 8.30ին Ս. Ծննդեան տօնին առթիւ Ս. պատարագ պիտի մատուցուի տեղւոյս Ս. Աստուածածնայ Եկեղեցւոյ մէջ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի

ՎԱՀԱՆ ՋԷՅԹՈՒՆՑԵԱՆԻ

մահուան (մեռած Հարաւային Ամերիկա) քառասունքին առթիւ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Մուրատ Ռսուամնասիրաց Միութիւնը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Փէշտիմալճեանի եւ պարագաներուն իրենց սիրեցեալ մօր եւ ազգականին մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ողբացեալ Գ. Յարութիւն Փիլաֆճեանի մահուան առթիւ, Տրակինեանէն Գ. Գրիգոր Լօրէնեան փոխան ծաղկեպսակի նուիրած է երեք հազար ֆրանք Տէսինի եկեղեցւոյն։

Կ. ՄԵՀԵԱՆԻ

Երկերու հրատարակիչ յանձնախումբը լոյս ընծայած է Ա. հատորը

"ԵՕԹ ՋՐԿԵԱԼՆԵՐ ԵՒ ԵՕԹ ՕԺՏԵԱԼՆԵՐ"

(Իմաստասիրական հէքեաթներ)

Դիմել հայ գրավաճառներուն։

Գաւառի համար՝ Գ. Ա. Քէօսէեանի, (Ֆօթօ Թէքս, Մարսէյլ)։

Գին՝ 600 փրանք :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Սարգիս (կամ Սերգօ) Տէր Թովմասեանին (կամ՝ Թովմասեանին)։ Ծնած 1914 թ., Ղամարլուի շրջանի Զէկդամլու գիւղում։ 1941 թ. Նոյեմբերին Ռոստովի առաջին ճակատամարտից յետոյ, անյայտ կորած է։

Ով էլ լուր ունեցողից (ռազմաճակատում, կամ գերութեան մէջ՝ սպաննուած, մեռած կամ ողջ), կը խնդրուի յայտնել «Յառաջ»ի խմբագրութեան։

"ՅԱՌԱՋ" ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տիկին Պաղտասարեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր մօր՝ Տիկին Քէշիշեանի (Մոնֆերան)։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՀԻՆ ՏԱՐՈՒԱՆ ՀԵՏ
ՓԱԿԵՑԷՔ
ՁԵՐ ՀԻՆ ՀԱՇԻՒՆԵՐԸ

Նոր Տարի
Նոր Վճարք
Նոր Բաժնեգին

Շնորհակալութեամբ.
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Ստիպողաբար կը խնդրուի Մարսէյլէն 10.000 ֆրանքի Շէք-Փօսթալ մը ղրկողէն հաղորդել իր անունը եւ հասցէն։

Կտրօնին վրայ Յառաջի անունը եւ հասցէն գրած է փոխանակ իր անունին։

Գումարը ղրկուած է Դեկտեմբեր 14ին, ժամը 19ին։

ՏԷՍԻՆԸ ՖՐԷԺԻՒՍԻ ՀԱՄԱՐ

Մեր գաղութն ալ իր եղբայրական օգնութիւնը ընծայեց Ֆրէժիւսի աղէտեալներուն։

Գաղութէն հանգանակուած հարիւր հազար ֆրանքը յանձնուեցաւ տեղւոյն քաղաքապետին։ Այս գումարէն զատ մեր հայրենակիցներէն շատեր անհատապէս դրամական նուէրներ առաքած են չէքով, կամ յանձնած քաղաքապետարանին։

Մեր յարգելի հայրենակիցներէն Գ. Նուրիճանեան առանձին տուած է 30 հազար ֆրանք։

Գ. Նուրիճանեան ինչպէս նախորդ տարիներուն, այս տարի ալ մեր դպրոցին նուիրեց 10 հազար ֆրանք։

Կրթական մարմինը կը գնահատէ Գ. Նուրիճանեանի ազգային գիտակցութիւնը եւ իր յատուկ շնորհակալութիւնները կը յայտնէ։

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր 26ին, Շաբաթ իրիկուն, Սալ տէ Ֆէթի շքեղ սրահներուն մէջ։ Առաջնակարգ նուագախումբ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

3 Յունուար 1960, *Կիրակի ժամը 4–24, Ֆ. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը, Օթէլ Լիւթէսիայի մէջ։*

7 Յունուար 1960, *Կապոյտ Խաչի Կեդր. վարչութիւնը Փարիզի շրջանի տասը մասնաճիւղերով կը տօնէ «Մանուկներու Օր»ը, Փըթի Ժուռնալի մեծ սրահին մէջ։*

×

ԿԱԳ. Խաչի Կրընոպլի «Մանուկներու Օր»ը, մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի Յունուար 31ին, Բիւ Ժէի սրահին մէջ։

×

Վիէնի Կ. Խաչի պարահանդէսը Յունուար 9ին։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

×

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կ. Խաչի «Մանուկներու Օր» Յունուար 3ին։

Պարահանդէսը Ապրիլ 2ին։

×

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան ցերեկոյթ պարահանդէսը, Կիրակի, 24 ՅՈՒՆՈՒԱՐ, 1960 :

×

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ
Գեղարուեստական ցերեկոյթը
ՄԱՐՏ 27ԻՆ

×

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, 21 Փետրուար 1960ին, Ժորժ Ե.ի *պանդոկին սրահներուն մէջ, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր։*

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
Կիրակի 3 Յունուար, ժամը 16 – 24,

HOTEL LUTETIAի *մեծ սրահին մէջ։*

Orchestre B. Dédédjian et ses Attractions

Հայկական եւ կովկասեան ժողովրդական երգեր ու պարեր։

Կը մասնակցի «ՍՕՍԻ» երկսեռ պարախումբը, ղեկավարութեամբ եւ մասնակցութեամբ պարուսոյց Գ. Ճէրայեանի, *(Գէյրութէն նոր ժամանած)։*

Օր. Թարօն իր նորագոյն մենապարերով, կ'երգեն՝ Օր. ՄԱՐՈՒՔԵԱՆ եւ Գ. ՖՆՏԳԵԱՆ :

Խօսնակ՝ Գ. ԳԶԸՐԵԱՆ *Ճոխ եւ հայկ. համադամ պիւֆէ,*

Մուտքի տոմս՝ 500 ֆրանք, ուսանողի՝ 300 ֆր., (իրենց քարտերը ցոյց տալով)։

ԾԱՆՕԹ.— Սեղանները ապահովել հեռ. ախօսելով՝ Կիւթէնպէր 24-38 մինչեւ Դեկտեմբեր 30։ Սեղանները պէտք է գրաւել մինչեւ ժամը 19, կազմակերպիչ յանձնախումբը պատասխանատու չէ այդ ժամէն յետոյ եկողներուն։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

1960Ի "ԳՈՅԱՄԱՐՏ" ՕՐԱՑՈՅՑ-ԱԼԲՈՄԸ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻՆ

Հ. Յ. Դ. 70ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ *Ընտիր թուղթով — 13 էջ*

Շքեղ նկարներ, գրական եւ պատմական նիւթերով, ճոխ բովանդակութիւն։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏ ԵՒ ԳՈՒՆԱՒՈՐ ԿՈՂՔ

Բացառիկ խնամքով եւ ճաշակով պատրաստուած այս ՕՐԱՑՈՅՑ – ԱԼԲՈՄԸ պիտի կազմէ ամէն հայկ. տան զարդը։

Գին 500 փրանք

Փարիզի համար դիմել՝ LIBRAIRIE H. SAMUELIAN 51, Rue Mr.-le-Prince, Paris 6e

Կը ծախուի նաեւ Յառաջի մօտ։

Հայկական Տօներու
Հայկական Նուէր
Հայ Երգը

ՂԵԿԱՎԱՐ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Սիփան - Գոմիտաս

ՆՈՐ ՏԱՐԻ — ՆՈՐ ՍԱԼ

Դիմել Յառաջին եւ գրատուն Հրանտ – Սամուէլ։

ԼԻԼԱՅԻՆ...
ՄԻՇՏ ԼԻԼԱՅԻՆ

ՁԵՐ ՃԱՐԹՕՆՔՆԵՐԸ

(Réveillons)

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 24 եւ 31
Անշուշտ ճոխ սեղանի
մը շուրջ կ'ուզէք
անցընել, ուրեմն
ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԼԻԼԱՅԻՆ

24, RUE ST. LAZARE, PARIS 9e TRI. 31-62

Հեռաձայնեցէք ձեր սեղանը ապահովելու համար։

Արեւելեան թէ եւրոպական համադամներու հետ պիտի գտնէք ընտիր խմիչքներ, եւ զուարթ մթնոլորտ մը, հաճելի նուագով։

2500 ՖՐԱՆՔ

ԱՄԱՆՈՐԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ կազմակերպած է Ամանորի հանդէս մը, Շաբաթ, Դեկտ. 26, երեկոյեան ժամը 9ին, տեղւոյս քաղաքապետական սրահին մէջ, Րիւ Վոլթէր։

Հովանաւորութեամբ ԵՒՐ. ՀԱՅՈՑ ԿԱԹ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿ Տ. ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ*։ Պատուոյ նախագահութեամբ քաղաքապետ Գ. ՊԼԷՕՉԻ եւ ներկայութեամբ Փարիզի Կրթ. Կեդրոնական Յանձնախումբի ներկայացուցչին։*

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր.— Երգ, արտասանութիւն եւ տրամախօսութիւն աշակերտներուն կողմէ։

Կրթ. Հոգաբարձութիւնը կը հրաւիրէ տեղւոյս Հայութիւնը իր ներկայութեամբ քաջալերելու այս ազգօգուտ ձեռնարկը։

Մուտքը ազատ է :

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութիւնը *կը կազմակերպէ հայկական խօսուն ժապաւէններու երեկոյ մը։*

Երեքշաբթի, Դեկտեմբեր 22, ժամը 21ին, Սինեմա Ալհամպրա, Ավընիւ Ժան Ժօրէս, Իսի լէ Մուլինօ։

Կը ներկայացուին Հայաստանի մէջ պատրաստուած Առաջին սիրոյ երգը *եւ երկու կարճ ժապաւէններ։*

Մուտք 300 ֆրանք։

Տոմսերու համար դիմել.— Տիկ. Յովսէփեանի, 20 բիւ տէ Թրավայէօր, *Հեռաձայն Միշըլէ 99–01 եւ Գ. Լ. Քաշիքճեանի,* 125 Ավընիւ Անրի Պարպիւս, Քլամար :

Դպրոցական աշակերտներու մուտքը ձրի է, մինչեւ 12 տարեկան։

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Մարսէյլէն ուղղակի Օտեսա, կամ աշխարհի որեւէ կողմէ նաւով, օդանաւով, երկաթուղիով, որեւէ ընկերութեամբ եւ նոյն գիներով։

Վճարումը՝ հոս կամ արտասահման։ Կ'ապահովենք վիզայի գործողութիւնները ձրի*, կ'ապահովենք նաեւ տեղերը ձրի։*

Դիմել՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

որ 35 տարուան փորձառութիւն ունի։

AMERICAN LLOYD

48, RUE DE LA RÉPUBLIQUE
MARSEILLE
Tél. : 20-47-22

Ամէն դիւրութեան համար, ամէն տեղէ դիմել Մարսէյլի հասցէին։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731 — Téléph. : PRO. 86 - 60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 23 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ — MERCREDI 23 DÉCEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8679 — 35ÈME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4480

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ո՞ՒՐ ՊԻՏԻ ՅԱՆԳԻՆ

Միջազգային քաղաքականութեան կեդրոնը անգամ մը եւս փոխադրուեցաւ Փարիզ, յիշեցնելով 1919ի պատմական օրերը, երբ առաջին աշխարհամարտէն վերջ Ֆրանսայի մայրաքաղաքին մէջ համախմբուած էին ազգերու ճակատագիրը վարող Ջորժ Մեծերը, իրենց գլուխն ունենալով Միացեալ Նահանգներու Նախագահը: Ուիլսըն, Լոյտ Ճորճ, Քլէմանսօ եւ Օրլանտօ այն ատեն կը գծէին աշխարհի նոր քարտէսը :

Քառասուն տարի վերջ, Փարիզի մէջ հաւաքուած դիւանագէտները տարբեր մտահոգութիւններ ունին: Բազմաթիւ ազգեր, որոնք 1919ին անկախութեան տիրացած էին, ինկած են օտարի տիրապետութեան տակ :

Տասնեւհինգ տարիէ ի վեր կարելի չէ եղած ապահովել ղանոնք եւ վերջնական խաղաղութիւն հաստատել աշխարհի վրայ :

Ստեղծուած են հակամարտ երկու ճակատներ, — արեւելեան եւ արեւմտեան : Առաջինը կը դաւանի «ընչազուրկներու բռնատիրութիւն»ը, հասնելու համար «համաշխարհային յեղափոխութեան»: Կը ժխտէ անհատի եւ ազգերու ազատութեան տարրական իրաւունքները:

Երկրորդը կանգնած է մարդոց եւ ժողովուրդներու ազատութեան սկզբունքին վրայ: Կը կոչուի «ազատ աշխարհ» :

«Համակեցութիւնը երկու ճակատներու միջեւ կարելի չեղաւ իրականացնել ցարդ՝ հակառակ Կրեմլինի վարիչներու հոգեխաղ ճառերուն :

Կողմերը նախազգուշական միջոցներ ձեռք առած են՝ պահպանելու համար 1945էն ի վեր իրենց գրաւած դիրքերը, մասնաւորապէս Եւրոպայի մէջ :

Ատլանտեան Ուխտը ամէնէն զօրաւոր կազմակերպութիւնն է, որուն դէմ կը ճակատի Վարշաւայի Ուխտը :

Հակառակ զինաթափութեան համար տարիներէ ի վեր տեղի ունեցած խորհրդաժողովներուն, սպառազինութեան համար անդուլ մրցակցութիւնը կը շարունակուի կողմերուն միջեւ : Ամէն օր նորանոր, կատարելագործուած զէնքեր կը հնարուին: Քիչ ծախքով եւ նուազագոյն զոհողութեամբ մեծ քաղաքներ քանդելու եւ առաւելագոյն թիւով մարդիկ սպաննելու միջոցներ կը մտածուին·

Միջերկրային հրթիռներն ու անդրանջրպետեան սպուտնիկները ահուսարսափի մթնոլորտ մըն են ստեղծած:

Վաղուան պատերազմը դարձած է մղձաւանջ մը, որմէ միանգամ ընդ միշտ ձերբազատուելու կը ձգտին երկուստեք կատարուած փորձերը :

Վերջին ամիսներու ընթացքին ամէնէն պատասխանատու վարիչ դէմքերու երկրէ երկիր պտոյտներն ու գլուխ գլխի խօսակցութիւնները որոշ չափով մեղմացուցած են լարուած մթնոլորտը:

Այզընհաուըր — Խրուշչեւ հանդիպումը Քէմփ Տէյվիտի մէջ՝ կը նկատուի դարձակէտ մը: Սկզբնաւորութիւնը նոր քաղաքականութեան մը:

Կարելի պիտի ըլլա՞յ իրագործել համակեցութիւնը: Ի՞նչ գինով:

Մտահոգ են բոլոր ժողովուրդները Եւրոպայէն մինչեւ Ասիա :

Այզընհաուըրի վերջին պտոյտները Ամերիկայէն մինչեւ Աֆղանիստան, Փաքիստան ու Հնդկաստան՝ նպատակ ունէին տեղեկանալու բոլորի մտահոգութեանց, վճռական որոշումներ տալու նախօրեակին :

Խաղաղասէր մարդկութիւնը անհամբեր կը սպասէ Մեծերու վերջնական կարգադրութեան :

Ո՞ւր պիտի յանգին :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ ՄԱՏՐԻՏԻ ՄԷՋ

ՎԵՐՋԻՆ ՀԱՆԳՐՈՒԱՆԸ՝ ՔԱԶԱՊԼԱՆՔԱ

Մինչ Նախագահ Այզընհաուըր Մատրիտ կը հասնէր, Փարիզի մէջ հրապարակուեցաւ Արեւմտեան երեք Մեծերու Խրուշչեւի ղրկած նամակը :

Պաշտօնական զեկոյցը, որ նոյնպէս հրատարակուեցաւ, անպաշտօն ձեւով եղած յայտարարութիւններուն վրայ մասնաւոր նորութիւն մը չաւելցներ :

Խրուշչեւի ղրկուած երեք նամակներն ալ, տարբեր ձեւով շարադրուած, բայց գրեթէ նոյն պարունակութիւնը ունին: Կ'առաջարկուի Մեծերու ժողովը գումարել Ապրիլ 27ին, Փարիզի մէջ, ուր հրաւիրուած է Խ. Միութեան Վարչապետը: Այզընհաուըր, տը Կոլ եւ Մաքմիլըն չեշտած են նաեւ այն պարագան՝ թէ նման հանդիպումները յաճախակի պէտք է ըլլան, յաջորդաբար Ուաշինկթընի, Մոսկուայի եւ Լոնտոնի մէջ, անշուշտ Փարիզէն զատ :

Անկախ Արեւելք – Արեւմուտք հանդիպումէն, զեկոյցը կը հաղորդէ թէ մօտերս ժողով մը պիտի գումարուի՝ ազատ աշխարհի երկիրներուն տնտեսական եւ առեւտրական սերտ գործակցութեան եղանակները ճշդելու համար :

Անգրապաշտական Փարիզի ...
հրդային մամուլի «Թաս» գործակալութիւնը կը յայտարարէ թէ այս ձեւով Արեւմտեանները կուզան անգամ մը եւս յայտարարել թէ Պերլինի հարցին մէջ իրենց քաղաքականութիւնը չէ փոխուած. «ինչպէս ծանօթ է, Արեւմտեաններու քաղաքականութիւնը կը ձգտի Պերլինի մէջ պահել անբնական կացութիւնը, այսինքն՝ քաղաքը օտար բանակներու կողմէ գրաւուած վիճակի մէջ պահել» կ'աւելցնէ «Թաս»:

Միւս կողմէ, Մոսկուայի ձայնասփիւռը յայտարարեց թէ Ֆրանսա, Անգլիա եւ Ամերիկա ժողովի հրաւէր ուղղած են Խրուշչեւի, չեշտելով թէ Խ. Միութեան պատասխանը դրական պիտի ըլլայ :

ՑՈՒՐՏ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՄԱՏՐԻՏԻ ՄԷՋ

Մօտ 800.000 հոգի լեցուած էին Մատրիտի փողոցներուն մէջ՝ բարիգալուստ մաղթելու համար Միացեալ Նահանգներու Նախագահին :

Զօր. Ֆրանքօ օդակայանին մէջ ընդունեցաւ Նախագահ Այզընհաուըրը: Երկու Նախագահները կարճ ճառեր փոխանակեցին, չեշտելով Ամերիկայի եւ Սպանիոյ պատմական կապերը, առանց մոռնալու Քրիստափոր Քոլոմպոսը :

Այզընհաուըր անգամ մը եւս յայտարարեց թէ ճիգ պիտի չխնայէ «խաղաղութեան, բարեկամութեան եւ ազատութեան» համար:

Ուշագրաւ է այն պարագան, թէ հակառակ անոր որ Սպանացիները մեծ թիւով փողոց իջած էին Նախագահը ողջունելու համար, միւս ժողովուրդներու ցոյց տուած խանդավառութիւնը չունէին : Ինչպէս կը գրեն կարգ մը թերթեր, Մատրիտ ցուրտ եւ հպարտ ընդունելութիւն մը ըրաւ : Այս երեւոյթը կը բացատրուի երկու պատճառներով : —

Ցուրտ՝ որովհետեւ Նախագահ Այզընհաուըրի այցելութիւնը կը զօրացնէ Ֆրանքոյի վարչակարգը :

Հպարտ՝ որովհետեւ Սպանացիները կը սպասէին որ Այզընհաուըրի այցելութիւնը չըլլար Ուաշինկթըն վերադարձի ճամբուն վրայ :

Ամէն պարագայի մէջ, Սպանիա չքեղ ընդունելութիւն մը ըրաւ Այզընհաուըրի, որուն 14 մեթր բարձրութեամբ լուսանկարը կը տեսնուէր «Սպանիա» հրապարակին վրայ :

Այզընհաուըր եւ Ֆրանքօ խօսակցութիւններ ունեցան : Իրականին մէջ սպանեւամերիկեան տարակարծութիւն գոյութիւն չունի, բայց երկու հարցեր քննուեցան, որոնք կը հետաքրքրեն միաժամանակ Մատրիտի եւ Ուաշինկթընի կառավարութիւնները :

Առաջինը՝ Սպանիոյ Ատլանտեան Ուխտի անդամակցութեան հարցն էր, իսկ երկրորդը՝ ամերիկեան տնտեսական եւ զինուորական օգնութիւնը :

Այզընհաուըրի շրջապտոյտին վերջին հանգրուանն էր Քազապլանքա, ուր հասաւ երեքշաբթի առաւօտ, ժամը 11ին : Մարոքի Թագաւոր Մոհամէտ Ե. օդակայան գացած էր, դիմաւորելու համար Ամերիկայի Նախագահը :

Այզընհաուըրի եւ Մոհամէտ Ե.ի խօսակցութիւնները ընդհանրապէս պիտի ըլլային երեք գլխաւոր հարցերու շուրջ. — Զինուորական խարիսխներ, տնտեսական օգնութիւն եւ Ալժերիա :

Քազապլանքայէն Այզընհաուըր ուղղակի պիտի երթայ Ուաշինկթըն :

ՓԵՔԻՆԻ մէջ մամուլը մեծ գովեստով կը խօսի Սթալինի մասին: Ժէն Մին Ժէօ Փաօ (Ժողովուրդին օրաթերթը) կը գրէ թէ Սթալին, համայնավար կուսակցութեան ամէնէն նշանաւոր դէմքերէն մէկն էր :

Օրը Օրին

ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ՏԵՍԱԿԸ

— Ես քեզի պիտի ապացուցանեմ որ Ամերիկան աշխարհի ամէնէն ազատ երկիրն է :

— Մի՛ յոգնիր··· Ես ատոր համոզուած եմ, շատոնց··· Այո՛, Ամերիկան շատ ազատ երկիր մըն է: Ուրիշ ազատ երկիրներ ալ կան, հարկաւ ··

— Աս բանդ չեղաւ··· Ուրիշ ազատ երկիր չկայ ··· Ուրեմն, կը պահանջեմ որ ինծի հետ, դուն ալ, սա դրան առջեւ կենաս եւ անցնող դարձողին պոռաս — «Ամերիկան աշխարհի ամէնէն ազատ երկիրն է··· » Ատկէ պակասով չեմ գոհանար ···

— Եթէ քանի մը օրինակներով այդ ջախջախիչ յայտարարութիւնդ փաստես, բանդ կ'ընեմ··· Միայն չհասկնաս — գիտնալ կ'ուզեմ որ դուն ազատութիւն ըսելով ի՛նչ կը հասկնաս ···

— Ուզած մարդուս քուէ կուտամ ··· Զուզածիս ալ քուէ չեմ տար · ·

— Շատ շիտակ ըսիր···Ամերիկան այդ իրաւունքը կուտայ քեզի ···

— Ուզած ատենս ուզած տեղս կը ճամբորդեմ ···

— Ատոր ալ ըսելիք ունիմ ···

— Եթէ *քէյ ֆ*ս ուզէ, կ'երթամ փողոցին անկիւնը, արկղի մը վրայ կ'ելլեմ եւ մեր Նախագահին դէմ կը խօսիմ

... այդ տեսակ բան չուզէ ··· Բայց, ի հարկէ կ'ընդունիմ որ այդ ազատութիւնը կը վայելես ··· Ուրիշ երկիրներու մէջ ալ այդ ազատութիւնը կայ ··

— Սա «ուրիշ երկիրները» մոռցիր եւ դուն իմ ըսածս մտիկ ըրէ: Ես ազատ քաղաքացի ըլլալով, ուզեմ կ'աշխատիմ, չուզեմ՝ չեմ աշխատիր ···

— Գտիկ սրբագրութիւն մը — եթէ դրամ չունիս կ'աշխատիս, եթէ դրամ ունիս՝ չես աշխատիր :

— Եթէ ուզեմ, սա ոստիկանը կը տեսնե՞ս, կ'երթամ հետը կռիւ կը բռնուիմ ··· Այսինքն, չեմ վախնար ···

— Խորհուրդ կուտամ որ այդ փափաքդ վաղ անցնիս ու յարգանք ունենաս այդ պաշտօնեային հանդէպ : Ատիկա վախնալ չէ :

— Եթէ ուզեմ, սա կիրակնօրեայ *Թայմզ*ը կը տեսնե՞ս — 240 էջէ աւելի է եւ մէկուկէս փաունտ կը կշռէ — *իշտէ* ես աս *Թայմզ*ը կ'առնեմ սա փողոցը կը նետեմ··· Հովն ալ անոր թերթերուն հետ կ'ելլէ կը խաղայ իր ուզածին պէս, բայց մա՛րդ ինծի բան մը չի կրնար ըսել ···

— Ատոր անունը ազատութիւն չէ, բարեկամ··· Ատոր կ'ըսեմ անկրթութիւն եւ անկարգութիւն ··· Օրէնքին դէմ շարժելո՞վ է որ ազատութիւնդ պիտի փաստես ···

— Ատիկա Եւրոպայէն եկած մարդու տեսութիւն է··· Իմացեր եմ որ դուք Լոնտոնի, Պերլինի կամ Ամսթերտամի մէջ ատանկ բաներ չէք ըներ եղեր··· *Իշտէ* ատոր համար ալ դուք ազատ չէք ···

— Շարունակէ նայինք ···

— Ես իմ ուզած տեղս կը թքնեմ — կայարանը, շոգեկառքին մէջ, հանրակառքին մէջ եւ սա խնձորին *չէօփ*երն ալ սա մայթին վրայ կը նետեմ ու մա՛րդ իմ օձիքէս չի բռներ ···

— Բարեկամ, դուն համը փախցուցիր, ինչպէս փախցուցեր ես խելքդ եւ դատողութիւնդ ··· Ատոնք ազատութիւն չեն ··· Ամերիկան ազատ երկիր է, որովհետեւ կարծիքի եւ խօսքի եւ հաւաքոյթի ազատութիւն տուած է իր քաղաքացիներուն··· Այդ կէտին մէջ չէ որ Ամերիկան բացառութիւն մըն է ազատ երկիրներու շարքին

... պարոն Եւրոպայէն եկած օտարական ···

— Ամերիկան աշխարհի ազատ հայրենիքներու շարքին, այն հայրենիքն է, ուր Իտալացի Մարիօ Մորթանելլան ալ կրնայ քաղաքապետ, ծերակուտական, դատաւոր կամ ոստիկան ըլլալ, Հայաստանէն եկած Վարդան Վասպուրականցին ալ··· Այստեղ «դրսեցի»ի եւ «ներսեցի»ի խնդիր չկայ՝ կը բաւէ որ ըլլաս օրինապահ եւ հաւատարիմ քաղաքացի: Ուրիշ տեղեր այդպէս չէ, դժբախտաբար ··· Բայց ուրիշ անգամ չըլլես ըսես որ Ամերիկան ազատ է, որովհետեւ դո՛ւն ուզած տեղդ կը թքնես ···

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻՈՅ Մարկարէթ Իշխանուհիին նախկին թեկնածուն Փիթըր Թաունսենտ ամուսնացաւ Երկուշաբթի օր, Օր. Լիւս Ժամանների հետ: Ամուսնութիւնը միայն քաղաքացիական էր քանի որ Փիթըր Թաունսենտ ամուսնալուծուած է: Թաունսենտ 45 տարեկան է եւ հայր երկու զաւակներու, կինը՝ 20 տարեկան :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «Փրաւտա»ն Սթալինի ծննդեան 80ամեակին առթիւ երկար ներբողը կ'ընէ նախկին մենատէրին: Յօդուածին խորագիրն է՝ «ընկերվարութեան քաջ մարտիկը», որուն մէջ կը չեշտուի թէ «ան եղած է մեծագոյն դէմքերէն եւ ամէնէն գործունեայ ղեկավարներէն խորհրդային համայնավար կուսակցութեան, խորհրդային պետութեան եւ բանուորական դասուն միջազգային շարժումին» : Ծանրանալէ ետք Սթալինի «սխալներուն» վրայ մանաւանդ իր կեանքին հինգ վերջին տարիներուն, կուսակցութեան պաշտօնաթերթը կը գտնէ որ անոր գործունէութիւնը եղած է «դրական» եւ «ծառայած է համայնավարութեան կառուցման» :

ԳԱՐՍԻՑ Շահը Երկուշաբթի օր ամուսնացաւ, երրորդ անգամ ըլլալով: Նոր Թագուհին 18 տարեկան ուսանողուհի մըն է, համեստ ընտանիքէ: Տեղական թերթերու բոլոր թղթակիցները կը պատմեն թէ երազային եւ բանաստեղծական մթնոլորտի մը մէջ է որ «Ատամոյ Շուքը» կնութեան առած է Ֆարահ Տիպա:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐՆԵՐ

Աշխատաւորականներու պատգամաւորներ Անգլիոյ մէջ, սոցիալ – դեմոկրատներու պատգամաւորներ Իտալիոյ մէջ վերջերս համագումարներ կատարեցին քննութեան ենթարկելու համար առաջինները իրենց պարտութեան պատճառները, երկրորդները՝ իրենց հետեւելիք քաղաքական ուղեգիծը :

Աշխատաւորական պարագլուխ Կէյցքել հարցուց թէ ինչու պարտութիւն կրեցինք՝ երբ ծրագիրը լաւագոյն էր, կազմակերպութիւնը անթերի, կուսակցական վարիչներու գործակցութիւնը կատարեալ: Ու կը պատասխանէ. «Կորսնցուցինք, որովհետեւ անգլիական ընկերութիւնը փոխուած է, ազգը կը բարգաւաճի, անգործներու թիւը շատ քիչ է, տնտեսական տագնապի մը մտահոգութիւնը չկայ, պետական խնամատարութիւնը ամէնուն կ'ապահովէ օգնութիւն ամէն վտանգի դէմ, ծերութեան դէմ, հանրային կրթութիւն, ձրի դարմանում, բարձր է քաղաքացիներու ապրուստի մակարդակը եւ հետզհետէ կը բարձրանայ: Ինքնաշարժը կը մտնէ շատերուն տունը, չկայ բնակարան մը որ ձայնասփռակ մը չունենայ, լուացքի մեքենային տուներու մէջ մուտքը տանտիկիններու գոհունակութիւն պատճառեց: Սովորական դարձած են երկրէն դուրս արձակուրդները »:

×

Կէյցքել աւելցուց. « Հաւատարիմ կը մնանք մեր ծրագրին, բայց ճարտարարուեստի ազգայնացումը ինքնին վախճան մը չէ, միջոց մըն է աւելի բարձր նպատակներու համար: Ընկերվարութիւնը անվիճելի վարդապետութիւն մը չէ » : Ղեկավարը առաջարկեց փոխել քառասուն տարի առաջ որդեգրուած ծրագիրը : [illegible] պաշտպանել կուսակցութիւնն է, ոչ թէ անցեալի, որուն սկզբունքներն են պայքարիլ ճնշուածներու համար, իրականացնել ընկերային արդարութիւնը՝ եկամուտներու արդար բաշխումով: Կազմել ընկերութիւն մը առանց դասակարգի, առանց առանձնաշնորհումի, բոլոր ժողովուրդներու եւ ցեղերու հիմնական հաւասարութիւն, անձնական անշահախնդրութիւն՝ կարեւորութիւն տալով հոգեկան արժէքներու, գերադասութիւն հանրային շահերու անհատական շահերու վրայ : Իրականացնելու համար վերոգրեալ սկզբունքները անհրաժեշտ է ազատական – ռամկավար կառավարութիւն մը :

×

Ձախակողմեաններ մերժեցին վերաքննութեան ենթարկել ծրագիրը, հետեւաբար կուսակցութիւնը հաւատարիմ կը մնայ ազգայնական– Գիվըն յայտարարեց. « Համայնավար մը չեմ, ընկերվարական – ռամկավար մըն եմ որ ոչ մէկ տեսակ իշխանապետութիւն կ'ընդունի»:

Իտալիոյ մէջ սոցիալ – դեմոկրատ կուսակցութիւնը հաւատարիմ կը մնայ ընկերվարական ղեկավար Թուրաթիի ուղղութեան: Սրահին պատերը զարդարուած էին կարմիր վերտառութիւններ. « Յաղթութեան համար. ազատութեան մէջ, ամէն իշխանապետութեան դէմ » : Կուսակցութիւնը պիտի պաշտպանէ « ռամկավար եւ հանրապետական հաստատութիւնները » : Նախագահին վերեւը գրուած էր Թուրաթիի խօսքը, որ կը կազմէր կուսակցութեան եւ ուղղափառ մարքսիզմի բաժանման գիծը. «Դասակարգային իշխանապետութիւն մը գոյութիւն չունի, մեծամասնութիւնը պէտք չունի անոր, փոքրամասնութիւնը անոր իրաւունք չունի, գոյութիւն ունին միայն մարդոց իշխանապետութիւնները, հետեւաբար բոլոր դասակարգերուն վրայ, բոլոր դասակարգերու դէմ »:

×

Կուսակցութեան ղեկավարները լուռ մնացին մարքսիզմի մասին, դասակարգային պայքարի շուրջ բառ մը չարտասանեցին, դատապարտեցին կուսակցութեան մը կամ անհատի մը տիրապետութիւնը, հաւատարիմ կը մնան Ատլանտեան Ուխտին, կը պահանջեն հանրային կրթութեան ծաւալումը, կը պաշտպանեն անհատական սեփականութիւնը, կ'ընդունին կուսակցութիւններու գոյութիւնը, կ'որոշեն գործակցիլ այլ կուսակցութեանց հետ ազատութեան համար, ընկերային արդարութեան համար: Հակառակ ձախակողմեաններու առաջարկին՝ աւելի մերձենալ ընկերվարական – մարքսական խումբին, Սարակաթի խումբը յաղթանակը շահեցաւ ծափերու տարափին մէջ, կուսակցութիւնը կը մնայ սահմանադրական, որ հիմնուած է արդէն ընկերային արդարութեան վրայ :

Իտալական սահմանադրութեան համաձայն « Հանրապետութիւնը հիմնուած է աշխատանքի վրայ»: (Յօդ. 1):

×

« Հանրապետութեան պարտքն է վերցնել այն բոլոր արգելքները, որոնք կը սահմանափակեն քաղաքացիներու հաւասարութիւնը տնտեսական եւ ընկերային կարգի մէջ եւ կ'արգիլեն մարդկային անձին լիովին զարգացումը եւ բոլոր աշխատաւորներու իրական մասնակցութիւնը երկրին քաղաքական, տնտեսական եւ ընկերային կազմակերպութեան »: (Յօդ. 3):

« Հանրապետութիւնը կ'ընդունի աշխատանքի իրաւունքը բոլոր քաղաքացիներուն եւ կը ստեղծէ պայմաններ այս իրաւունքին իրականացման համար » : (Յօդ. 4):

« Աշխատաւորը իրաւունք ունի իր աշխատանքի որակին եւ քանակին համեմատութեամբ վարձատրութեան եւ ամէն պարագայի տակ բաւարար՝ ապահովելու համար իր եւ ընտանիքին ազատ եւ արժանաւոր գոյութիւն մը»: (Յօդ. 36):

Նեննիի ղեկավարած ընկերվարական եւ Թոլիաթթիի համայնավար կուսակցութիւնները կը բաղձան կուսակցական տիրապետութիւնը հաստատել յեղափոխութեամբ: Սոցիալ – դեմոկրատները կը պայքարին երկու կուսակցութեանց դէմ, կը մտնեն գերման սոցիալ – դեմոկ– [illegible] –կան Հանրի Տը Մանի վարդապետութեան, որուն հռչակաւոր գործը՝ «Ընկերվարութեան հոգեբանութիւնը » թարգմանուած է իտալերէնի եւ լայնօրէն ուսումնասիրուած ֆրանսացի ընկերվարական, երբեմն նախարար, Լիոնի իրաւաբանական համալսարանի ուսուցիչ Անտրէ Ֆիլիփի կողմէ :

×

« Մագիստրոսական ուսումնասիրութեամբ մը Հանրի տը Ման ցոյց կուտայ ընկերվարութեան հոլովոյթը: Ընկերվարութիւնը գտնելու համար յեղափոխական ուժը եւ երբեմն կորովը, երկրորդ կարգի թողելու է անհատական առաջուածքի ծարաւը եւ ներշնչուելու է հետզհետէ քրիստոնէութեան բացարձակ բարոյական իտէալէն: Տը Ման կը հաստատէ կրօնական արժէքներու գերադասութիւնը եւ կը վերադառնայ ամրացնելու այն կապը, որ կը միացնէր երբեմն ընկերվարական իտէալը եւ քրիստոնէական հաւատալիքները : «Բարոյական երկու ուժերը գործակցելու են »:

Գերման ընկերաբան մը գրած էր. «Ընկերային հարցը բարոյական հարց մըն է»: Բարոյական գետնի վրայ, ընկերային հարցի լուծման համար կրնան գործակցիլ սոցիալ – դեմոկրատներ եւ քրիստոնեայ – դեմոկրատներ :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐ

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

(6 եւ վերջին մաս)

Նաեւ, Մեծարենց անվիճելի կերպով յայտնած է իր սիրոյ ուժն ու բոցը դէպի կինը: Արդեօք ուշի ուշով կարդացուա՞ծ է Առնչութիւն քերթուածը որ ամբողջութեամբ զգայացունց սիրերգ մըն է: Ահաւասիկ վերջին տունը, —

Եկո՛ւր, անցնինք ծառաստանէն այս Լոյսին,
Ու բացատէն Գոյնին, Ձեւին ու Բոյրին
Եկո՛ւր Հոգիս եկուր երթանք միասին
Մինչեւ եդեմն աստուածածայն, մինչեւ կին :

Նաեւ նոյն խորքով եւ շունչով ուրիշ քերթուածներ :

Նոյնպէս Ցայգային արձակ քերթուածին մէջ՝ հետեւեալ վերջացնող նախադասութիւնը :

«Կը սիրեմ ես թափառիլ, քու հոգիիդ գիշերին մէջ, ո՛վ կին, գիշերին մէջ քու հոգիիդ, որ տրտում է եւ ահաւոր, լայն ու հեշտագին, կրքոտ ու խանդաբորբ, ցրտին ու դողահար »:

Նոյնիսկ թարգմանութիւններու միջոցաւ իր սիրահարին ուշադրութիւնը գրաւելու աշխատած է՝ անոր իր պաշտումը ուղղակի յայտնելէ շուարած, անշահ մարմներգութիւններու չապաւինելու համար :

Զօլըրէն եւ Փիքօքէն թարմանաբար փոխ առած գեղեցիկ սիրերգները՝ փաստեր կը մնան՝ իր տոչորուն սիրոյ խարխափումներուն :

Կը փորձուիմ այն եզրակացութեան յանգիլ դժբախտաբար՝ թէ լրջօրէն նկատի առնուած չեն նմանօրինակ աշխատութիւններ որոնք «քննադատութիւն անուան տակ», կը հրամցուին ընթերցողներուն :

×

Մ. Մեծարենց ամբաստանուած է խորհրդապաշտութեան հետեւած եւ մաս– [illegible] ցուցած ըլլալուն համար: Հետեւաբար խաչակիրներու տրամաբանութեան համաձայն, կը դատապարտուին նաեւ Ֆրանսագրականութեան մեծանուն բանաստեղծները, որոնք այդ դպրոցին մարմին տուած էին :

Մեծարենց հերքեց այս սխալ վերագրութիւնը: Իր Ինքնադատութիւն գրուածքէն փաստ ընդունինք հետեւեալ տողերը «Ազդեցութիւնները սակայն բացարձակ եղած չեն, քանի որ Մեծարենց երբեք անոնց մենամոլութիւնը ունեցած չէ»: Ցետամնաց բարեկենդան յօդուածէն՝ «Ամէն մարդ որ իր անհատականութեան եւ արժանապատուութեան գիտակից է, ինքնին դպրոց մը կը կազմէ արդէն: Յետոյ, տեղն է ըսել նաեւ թէ ես երբեք խորհրդանշականութեան սորուկ մը չեմ: Փոխաբերութեանց ու նմանութեանց ուժգնութիւններ ու նորութիւններ՝ զորս կը սիրեմ գործածել՝ կարծել տուին թէ սէնպօլիսթ մ'եմ. բայց ատոնցմով կը յիշեցնէի միայն սէնպօլիզմը՝ որուն բոլորանուէր ուխտադիր մը չըլլալէ(*) զատ՝ հակընդէմ բնութենապաշտ յակումներ ալ ունիմ անորհանդէպ, այսինքն կը նախընտրեմ ճաճանչաւէտ կեանքը, պարախուն ու եռուզեռ բնութիւնը՝ խորհրդանշական դուսպ ցրտութիւններէն»:

Այսօր ալ սակայն, խաչակիրներու ասպետներէն ժառանգ մնացած է խրտչումը՝ դէպի խորհրդապաշտութիւն: Այս բառը մեր կարգ մը գրողներուն ու քննադատներուն ցնցում ու քրքրութիւն կը պատճառէ, ցուլամարտի կարմիր դրօշին նման (միւլէթա):

Ո՞ւսկից կուգայ այս տարօրինակ վերաբերումը դէպի խորհրդապաշտութիւնը: Իրր թէ ան ըլլար անկման եւ անյաջողութեան պատճառը սփիւռքի նոր բանաստեղծներուն: «Որոնք ներշնչումի բնական ուղիները լքած խորհրդապաշտութեան իրենց տուրքը կը փորձեն տալ, [illegible] թողութեան մը »:

Ինչե՞ր են արդեօք ներշնչումի բնական ուղիները, բացատրուած չէ ընթերցողին:

Արդեօք պէ՞տք է յանգիլ այն եզրակացութեան թէ այսպէս մտածողները խորհրդապաշտութիւնը մարսելու ոչ ստամոքսը ունին եւ ոչ ալ մտային պաշարը՝ այդ դպրոցին ծնունդ տուող աշխարհածանօթ ու մեծ բանաստեղծներու ստեղծագործութեանց հետ հաղորդուելու :

Փոխանակ խրատ տալու, հինցած ըմբռնումներու սերմնացանի դեր կատարե–

(*) Ալագանի եւ Վ. Նորենցի կազմած հաւաքածոյին մէջ այս բառը եղած է ըլլալէ, իմաստը բոլորովին խանգարելով : Այս գիրքին մէջ այնքան սխալներ կան որ անոնց վրայ անդրադառնալ ժամավաճառութիւն պիտի ըլլայ :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

ՍՐԱՊԻՈՆ ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Ահաւասիկ անուն մը որ ոսկի տառերով արձանագրուած է Արեւմտեան Թատրոնի պատմութեան շքեղ մատեանին մէջ:

Երբ սկիզբ առաւ Արեւմտեան Թատրոնը, անոր առաջին քայլերը չափազանց դժուար եղան:

Խաւարամիտ երկրի մը մէջ, ուր կը տիրէին նաեւ բռնակալական ճնշող կարգեր, դէպի Բարին ու Գեղեցիկը ձգտող ամէն ձեռնարկ խեղդամահ կ'ըլլար իր խանձարուրին մէջ իսկ :

Գիրն ու արուեստը կաշկանդուած էին: Անոնց սրտին վրայ թուխս էր նստած վիթխարի բռնութիւն մը, որ ամէն վայրկեան կը կասեցնէր դէպի վսեմ բարձունքներ հասնելու որեւէ խոյանք :

Ուրիշ ազգեր, Եւրոպայի մէջ նոյն դրութեան մէջ չէին գտնուեր: Անոնց ծոցէն ծնած էր Շէյքսփիր, Գորնէյ, Մոլիէռ կամ Ալֆիէրի, որոնց գծած շաւիղէն անդորր ու խաղաղ կ'ընթանար թատրոնի վսեմ գործը, քաղաքական ազատ ու անկաշկանդ պայմաններու տակ :

Հետզհետէ, սակայն, քաղաքական պայմանները եթէ հիմնովին չփոխուեցան, գոնէ եղան բարեբաստիկ փոփոխութիւններ :

Բռնակալութիւնը սկսաւ տակաւ արձակել իր կապանքները, ուսման տաճարներ կանգնեցան, լոյսը սկսաւ տարածուիլ, քաղաքակրթութեան դողդոջ քայլեր սկսան առնուիլ եւ ահա՛, այդ ճակատագրական պահուն մէջտեղ եկաւ Սրապիոն Հէքիմեանը, պատկերացնելու համար հայ ազգին փառաւոր անցեալը՝ իր տխուր դրուագներով ալ :

Անիկա ջանադիր եղաւ հիմը դնելու ճշմարիտ թատրոնին, որ մինչեւ այն ատեն կը մնար օրթա – օյինիի սահմանին մէջ:

Այս անգամ, սակայն թատրոնի ազնիւ գործը, որ հազիւ էր ձերբազատուած բռնակալութեան արիւնազանգ ճիրաններէն, իր դէմ գտաւ ուրիշ անագորոյն թշնամի մը. — Կղերը :

Կղերին հաճոյ չթուեցաւ նոր ձեռնարկը: Անոնց համար թատրոնը, ըլլայ կատակերգութիւն թէ ողբերգութիւն, ազգային թէ ոչ – ազգային, վնասակար էր ժողովրդային բարքերու խաթարման տեսակէտով, իրենց այդ հինաւուրց սովորութիւնը դեռ մինչեւ այսօր ալ կը շարունակուի մասամբ, քանի որ ցանցառ է անոնց ներկայութիւնը թատերական հաւաքոյթներու մէջ, մեր օրերուն ալ :

Այս պատճառով ալ Հէքիմեանի ձեռնարկը դժուար էր, բայց ինքը՝ բարձր երեւակայութեամբ օժտուած, իր ունեցած բովանդակ ուժն ու կորովը զոհաբերեց թատրոնական գործին:

Այս փոքրիկ յառաջաբանէն ետք, անցնինք Սրապիոն Հէքիմեանի կեանքին ու գործին:

×

1832 Օգոստոս 26ի Բերայի մեծ հրդեհը լափեց ու քարուքանդ ըրաւ Հայոց եւ Յունաց թաղերու բազմաթիւ տուներ, որով շատ մը ընտանիքներ ստիպուեցան վրաններու տակ պատսպարուիլ ժամանակ մը :

Բարեբախտաբար այդ սոսկալի աղէտին զոհ չգնաց հայ երախայ մը, որ յետոյ Արեւմտեան Թատրոնի հիմնադիրներէն պիտի ըլլար եւ որ ծնաւ նոյն օրերը՝ աւերակներու մէջ, վրանի մը տակ, Տրապիզոնցի ծնողքէ :

Այդ երախան, այդ մանուկը՝ Արեւմտահայ Թատրոնի ապագայ տաղանդաւոր զաւակը՝ Սրապիոն Հէքիմեանն էր:

Սրապիոն բնականէն անառակ, սակայն չափազանց ուշիմ տղայ մըն էր:

Նկատի առնելով Սրապիոնի ծնողքներուն նիւթական ծանր դրութիւնը, Վենետիկի Մխիթարեան վարդապետները ուզեցին իրենց վրայ առնել Սրապիոնի կրթութեան հոգը:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

(1 Շար.)

լու, շատ աւելի օգտակար կ'ըլլայ եթէ ձանձրոյթը առնեն իրենց պաշարը նորոգելու: Անդադար կարդալու ու խորանալու բոլոր այն ստեղծագործութիւնները՝ որոնց տակ կը տեսնեն հետեւեալ տաղանդներու անունները — Պոտըլէր, Մալարմէ, Վէրլէն, Ռէմպօ, Մէթերլինկ, Վալէրի, Քլոտէլ, Հուիթմէն, եւայլն, եւայլն, դարձեալ եւայլն ...:

Կարելի չէ երբեք ըմբռնել թէ պիտի գտնուին կարգ մը գրողներ որոնք անտեղեակ ըլլան կամ անտեսեն գրական շարժում մը՝ որ դարէ մը աւելի կը տիրապետէ համաշխարհային գրականութեան վրայ: Այդ շարժումը տուած է եւ կուտայ տակաւին տաղանդաւոր բանաստեղծներու հոյլ մը գրեթէ բոլոր ազգերու համար, հարստացնելով անոնց գրականութիւնը տեւական եւ բարձրորակ գլուխ-գործոցներով:

Ինչպէ՞ս բացատրել այս տխուր երեւոյթը որ մեր գրականութեան հաշւոյն կը սարքուի սանձարձակ այլուրութեամբ մը:

×

Մեծարենց 1907ին երբ լոյս բերաւ իր քերթուածներուն վերջին հաւաքածոն, խաչակիրները աւելի սաստկացուցին իրենց յարձակումները որովհետեւ Նոր տաղերու մէջ ամփոփուած ոտանաւորներու տուները նորութիւն մը ունէին: Անոնց առաջին տողերը կը սկսէին գլխագիրով եւ միւս տողերը պարզ գիրով մինչեւ վերջակէտը: Իրականութեան մէջ նորութիւն մը չէր ասիկա, քան զի նախընթաց մը կար, ինչպէս որ Մեծարենց ինքն իսկ կը հաստատէր:

Ան ունէր քննադատելու սուր եւ տրամաբանական կարողութիւն: Քարլայլի հմտալից եւ ուժեղ ուսումնասիրութիւններէն եւ քննադատական արուեստէն շատ բան ժառանգած էր: Գիտցաւ գործածել իր գրիչը հմտութեամբ եւ տուաւ պէտք եղած հարուածը՝ ընդդիմակիցները տապալելու աստիճան ուժգնութեամբ:

Կարծես տեղքայլի մէջ ենք: Նման երեւոյթ մըն ալ, հիմա, բարձրացուցեր է գլուխ

Բանաստեղծական շնորհով օժտուած երիտասարդ բանաստեղծի մը փոքրիկ մէկ ոտանաւորը կարդացի: Անիկա խորքին մէջ կը պարունակէր անհերքելի ճշմարտութիւն մը, պատկերները հարազատօրէն պղուցուած էին՝ այդ ճշմարտութեան: Բառերը կը պարէին կշռոյթով մը որ գաղափարին հարկ եղած արագութիւնը եւ երաժշտութիւնը կը հայթայթէր: Սակայն բանաստեղծը դուրս նետած էր կէտադրութիւնը՝ ամբողջութեամբ:

Մեծարենցի օրերը յիշեցնող գրող մը, կարծես անցեալի փոշիներուն տակ կորսուած, կ'այլայլի այս ոտնձգութեան դէմ: Ըստ իրեն արուեստի եւ գրականութեան ափերը պղծուած են: Կը մրմնջէ .. բարձրաձայն «եւ կը փափաքին որ հանդուրժենք զիրենք ...»:

Դժբախտութիւնը սակայն հոն է որ յարգելի գրողը ինքզինք շրջապատած է կէտերով, միջակէտներով, վերջակէտներով եւ բութերով: Ու կ'ըսեմ, կ'ապրի այս երկրին մէջ կղզիացած:

Եթէ համակերպի քանի մը կէտերէ ձերբազատուիլ եւ բացուած պարապութենէն շուրջի անցուդարձը քննել — ըսել կ'ուզեմ՝ գրական աշխարհը — համոզուած եմ թէ իր վրդովանքը պիտի հանդարտի:

Աւելի հեռուները չերթալու համար, իր ուշադրութեան կը յանձնեմ Ֆրանսացի, անգլիացի եւ ամերիկացի տաղանդաւոր բանաստեղծներու անունները, — Կիյոմ Ափոլինէր, Փիէր Ռեվերտի, Լուի Արագոն, Ժագ Փրեվէր, Ռէյմոն Քէնօ, Ռընէ Շար, Թ. Ս. Էլիըթ(Նոպէլեան), Ա.Մաքլիշ, Է. Է. Քըմինկս եւ ուրիշներ: Այս բանաստեղծները՝ ամէնքն ալ կէտադրութիւն գործածած չեն: Ոչ ալ իրենց ստեղծագործութիւնները բան մը կորսնցուցած են իրենց արժէքէն: Անուններ՝ որոնք բանաստեղծութեան առաջին շարքերուն մէջ կը փայլին:

Անոնց քերթուածներուն մէջ բառերը ընտրուած են վարպետութեամբ: Խորքին մէջ զգացումները ու մտածումները ձայնական այնպիսի բաժանումներով հիւսուած են որ ոչ մէկ հարկ կայ կէտադրութեան.: Կէտադրութիւնը նոյնիսկ պիտի խանգարէ, աղօտացնէ անոնց երաժշտականութիւնը, իմաստը եւ հետեւաբար հաղորդականութիւնը:

Բանաստեղծութիւնը հոգեկան վիճակ մըն է, եւ երեւոյթ մը: Երբեք անձնատուր չըլլար, ոչ ալ կը հպատակի արտաքին խնդրարկութիւններու: Կացութիւն մը՝ ուր քմայական ոտնձգութիւնները եւ տհաս դատումները ներելի չեն ոեւէ մէկուն:

Բոլոր վերոյիշեալ տխուր երեւոյթներու ծանրութեան տակ հայ գրականութիւնը օրէ օր կը դժուարանայ իր քայլերը արագացնելու: Դեռ ինչ սխալ վերագրումներ, թիւր ըմբռնումներ կը վխտան անոր շուրջ ....

Սակայն, օգնութեան կը կանչեմ կէտադրութեան ամէնէն կարեւորը՝ վերջակէտը ....:

ԶԱՐԵՀ ԳԱԶԱԶԵԱՆ

ԱՅՍ ՏԸ ԿՈԼԸ ՈՐ ԿԸ ՄՏԱՀՈԳԷ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ

Տը Կոլ – Այզընհաուըր հանդիպումի նախօրեակին ամերիկեան շաբաթաթերթը «Նիւզ – Ուիք» կը փորձէ պատասխանել կարգ մը հարցումներու, որոնք կը վերաբերին Ատլանտեան Ուխտի մէջ Ֆրանքօ-ամերիկեան տարակարծութեանց: «Ի՞նչ է ներկայիս վէճերուն առարկան: Ի՞նչու Տը Կոլ Ատլանտեան Ուխտին «անառակ որդի»ն կընկատուի: Որո՞նք են իր գործելակերպին պատճառները»: Ահա ամերիկեան թերթին պատասխանը, որ կը նկատուի ընդհանրապէս ամերիկեան կարգ մը զինուորական շրջանակներու արտայայտութիւնը, կուտայ Հանրապետութեան Նախագահին պատկերը, անշուշտ ամերիկեան թերթի մը ակնոցով դիտուած: Կը ներկայացնենք այստեղ, ամբողջ պատասխանատուութիւնը ձգելով իրեն:

«Նիւզ – Ուիք» կը թուէ Հանրապետութեան Նախագահին, վերջերս ունեցած քաղաքական գործունէութիւնը, եւ կը հաստատէ որ անոր ազատական եւ միեւնոյն ատեն տիրական քաղաքականութիւնը ՍեւԱփրիկէի մէջ անշուշտ փրկեց Ֆրանսան նոր Հնդկաչինէ մը: «Տը Կոլը, եւ միմիայն, Տը Կոլ ի վիճակի էր Ալժերիոյ ըմբոստներուն տալ ինքնորոշման իրաւունքը: Իր վեհանձնութիւնը սակայն կանգ կ'առնէ ըստ երեւոյթին Ափրիկէի համար» կը նկատէ ամերիկեան շաբաթաթերթը:

«Ուրիշ ամէն տեղ, ամբողջ աշխարհի մէջ մեծ Շարլը այնպէս կը վարուի որ կարծես Ֆրանսա ամէն իրաւունք ունի սպասելու իր բարեկամներէն, առաւելագոյն օգնութիւնը, բայց այդ բարեկամները պէտք չէ որ Ֆրանսայի յարգանքին սպասեն:

Մինչեւ առջի շաբաթ Ֆրանսայի ընկերները, լուռ մնացին եւ ոչ մէկ բողոք բարձրացուցին Տը Կոլի ճառին առթիւ: «Նիւզ – Ուիք»ի համար, Ամերիկայի դիրքին յանկարծական փոփոխութիւնը — որ արտայայտուեցաւ մանաւանդ սպայակոյտի ընդհ. պետ՝ Զօր. Թուինինկի բերնով — կարելի է վերագրել այն տեղեկութեանց որոնք Ուաշինկթըն հասան Տը Կոլի յետին նպատակներու մասին, Ֆրանսայի մասնակցութեան վերաբերեալ, Ատլանտեան Ուխտին.:

Այս վերջին շաբթուան ընթացքին Մ. Նահանգները տեղեկացան որ Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը հրահանգած է ուսումնասիրել գաղտնի կերպով, Ատլանտեան Ուխտէն Ֆրանսական բոլոր ուժերը քաշելու հարցը, եւ անոր տեղ ստեղծելու եւրոպական զինակցութիւն մը Ֆրանսայի կողմէ ղեկավարուած, բան մը որ կրնայ իրականանալ, գոնէ ըստ Ֆրանսացի քանի մը ռազմագէտներու կարծիքին, երբ Ֆրանսա հիւլէական ռումբ ունենայ: Այս խնդրին մասին երբ հարցում եղած է, Ֆրանսական պաշտօնական շըրջանակները չեն ուրացած որ կրնայ ատանկ բան մը ըլլալ:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԶԻՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Թէ ի՞նչ կը մտածէ Ամերիկայի Արտաքին Նախարարը Հերթըր եւ Եւրոպայի գործերուն համար իր նոր գործակիցը Ֆօյ Տը Քոհէր, ամփոփուած է սա նախադասութեան մէջ, իր հետեւորդ պատուիրակութեան անդամներէն մէկուն կողմէ ըսուած, «պէտք է հարցնենք Տը Կոլին «Քանի՞ զօրաբաժին ունիք, զօրավար»:

Այս բոլորէն կը հետեւին Տը Կոլի այն բոլոր պատճառները, որոնք վերին ժողովը ուշացնելու մղեցին զինքը:

Խրուշչեւի հետ նոյն սեղանին շուրջ նստելէ առաջ՝ կ'ուզէ 1) Ֆրանսական հիւլէական ռումբը պայթեցնել: 2) Ալժերիոյ մէջ խաղաղութիւնը վերահաստատելու ճամբուն վրայ կարեւոր քայլ մը առնել: 3) Ֆրանսայի ապահովել ղեկավար դիրք մը Հասարակաց Շուկային մէջ, որպէսզի ինք կարենայ խօսիլ ոչ միայն յանուն Ֆրանսայի այլեւ՝ Եւրոպայի:

Այս քաղաքականութեան յաջողութիւնը կախում ունի Գերմանիոյ հետ «սիրալիր համաձայնութեան» մը յաջողութենէն:

Բայց հակառակ անոր որ Այզընհաուըր եւ Տը Կոլ բուռն հայրենասէրներ, բուռն կաթողիկէներ, նոյնքան բուռն հակահամայնավարներ են, ժամանակէ մը ի վեր Այզընհաուըր ինքզինքին կը հարցնէ թէ Ֆրանսացիին մեծութեան բաղձանքները, անոր պոնափարթիզմը (ինչպէս որակած է բրիտանացի անձնաւորութիւն մը) որպէս հետեւանք պիտի՞ չունենայ Միացեալ Նահանգներու հետ ընդհարում մը:

ԻՐ ԱՆՁՆԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ — ԱՌԵՂԾՈՒԱԾ ՄԸ

Եթէ այս բանը պատահի, կը շարունակէ «Նիւզ – Ուիք» անոր պատճառը պիտի ըլլայ Տը Կոլին հակակրութիւնը որ եւ է խմբակի մաս կազմելու:

Իր անձը, նոյնիսկ Ֆրանսայի համար հանելուկ մըն է: Կայ «Մտրակ» Տը Կոլը եւ կայ«Նարինջի ջուր»սիրող Տը Կոլը, իր մէջ կայ կոպտութիւն եւ անհամբերութիւն, բայց կայ նաեւ անօրինակ ջերմութիւն մը: Ամէն բանէ վեր սակայն կայ մենակեաց խորհրդապաշտը եւ մարդը որ առաքելութիւն մը ունի: Քոլոմպէյի պարտէզներուն մէջ միս մինակ պտըտած ատենը կը մտածէ Ֆրանսայի վերաբերեալ հարցերու մասին, երբեմն բարձրաձայն խօսելով, անհասկնալի նախադասութիւններ արտաբերելով: Ինչպէս «պէտք չէ քնանանք երանութեան մէջ, եւ կամ « միակ բանը զոր ի վերջոյ ձեռք կը ձըգէք մահն է»:

«Նիւզ – Ուիք» կ'եզրակացնէ.— Ամերիկացիք եւ Ֆրանսայի բոլոր բարեկամները կը ծափահարեն Տը Կոլի իրագործումները: Բայց երբեմն, իրենք իրենց հարց կուտան թէ ի՞նչպէս Տը Կոլի ազգայնական Ֆրանսայի մը տեսակէտը կրնայ համաձայնիլ Ատլանտեան Ուխտի նըման միջազգային ընկերակցութեան մը գաղափարին հետ: Նախագահ Այզընհաուըր միակն է որ ի վիճակի է խօսելու Նախագահ Տը Կոլին հետ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (82)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Զ.

ՏՈՔԹՈՐԸ

Կրած հոգեկան այդ յեղակարծ եւ անսովոր տանջանքը կը զարմացնէր զինքը: Ջամաշրջիին աղջիկը զոր տեսնելէ առաջ այնքան արհամարհեր էր, ի՞նչպէս կըրնար իր նայուածքին մոգականութեանը տակ միայն ատանկ գալարել, տախտապել զինքը: Հպարտութեան, ընդվզումի բուռն տագնապ մը ունեցաւ, ինք իր տկարութեանը դէմ ելաւ, եւ զօտեպնդուելու համար բարոյական եւ ֆիզիքական ջախջախումի մը դէմ, որ կրնար տեղի ունենալ յափշտակութենէ մը, օգնութեան կանչեց. արթնցուց բոլոր իր չար, վատոգի, մեղաւոր, անարգ բընազդները. կրակ տուաւ իր սխտավարակ սլացքներուն, իր երեւակայութիւնը լեցնող բոնկցնող անառակ կոյսին հետ՝ հաճոյքի, տոփանքի, գարշանքի վայրագ ու անասնական տեսարաններ երազեց: Ատեն ատեն կը սթափէր սակայն իր ափրոդիտեան գալարումներէն, աչքերը սեւեռած ճիշդ այն ուղղութեամբ ուր շողացեր էին մանկամարդ աղջկան բիբերը, ու, վերացած, շլացած, ջերմեռանդ.

— Ոհ, աչուըները, աչուըները, կը մրմռար:

Մաման եկաւ վերաջ պէս ազատել զինքը իր ջղագալար տագնապներէն: Կը ճառագայթէր ան, վասն զի այլեւս արդարացած էին, իրեն համար, բոլոր այն գիտական տէֆռոնները որոնցմէ շրջապատուած կ'ապրէր հիմա իր զաւակը եւ որոնք այնքան սուղի նստած էին իրեն:

— Հիւանդը նայեցա՞ր, տոքթոր, հարցուց հպարտ ու պատկառոտ չեշտով մը:

— Նայեցայ, մամա. շատ հէքիմներու տարեր է մայրը, օգուտ մը չէ տեսեր: Ինչ ալ աղուոր, շնորհքով աղջիկ, բնաւ չամաշրճիի մը աղջիկն է չես ըսեր, հիւանդութեանը պատճառն ալ աղքատութիւնն է, մեղք, մեղք ...

— Աման, զաւակս, աղէկցուր որ աղէկ անուն մը հանես, պաղատեցաւ մաման՝ միշտ իր սեւեռուած մտածումին գերի:

— Ապահով եղիր, մամա:

Ու մաման, զմայլանքով, սենեակին մէջտեղը կեցած, ձեռնամած ջերմեռանդութեամբ մը, շուրջը կը դիտէր, բժշկական գործիքները որոնք ապակեղարանին մէջ իրենց պողպատներուն մութ շողինը կը փայլեցնէին, մատենադարանը՝ գիտական մեծահատոր գիրքերով բեռնաւոր, ամբողջ բժշկական սարուածը վերջապէս տոքթորովը միասին, որ իր թաւիշէ բանուած գդակովը եւ կտաւէ պլուզայովը տէճռոն կ'ամբողջացնէր:

Ասոնք հիմա կարծես նոր հմայք մը կ'առնէին իր իրնոացած աչուըներուն առջեւ. անոնց վրայ կը տեսնար ալ մերձեցած փառքերուն ցոլմունքները, անհետացումը իր հոգեկան եւ նիւթական տըւայտանքներուն, ամիրայական կեանքի այլապէս անուշ, հպարտ, պանծագին վերընձիւղումը:

Իր յափշտակութեանը մէջ, տարուած երեւակայութեան բարձրաթռիչ թեւերուն վրայ, որոնք մինչեւ«հէքիմ պաշի»ի առասպելին կը մերձենային, մէկէնիմէկ աչուըները թրջած, խելայեղ, արբշիռ՝ իր ազազուն բազկացը մէջ սեղմեց զաւակին գլուխը, իր խոնաւ, կոյր, ապուշ զգացումներուն տակ ծածկելով զայն, ճիշդ ինչպէս կ'ընէր երբ ան տակաւին իր անկողնին մէջ, իր մայրական ծոցին վըրայ կը քնանար: Երիտասարդը տոկաց այդ անհանդուրժելի ողջագուրանքին, անկարելի ըլլալով զայն մերժել, կրեց ջղային այդ տագնապին թաց ու պլշկան շօշափումը բոլոր:

— Զաւակս, հոգիս, կեանքս ...

Ու ան կը մտածէր միւսին վրայ, հիւանդ աղջկանը, անոր նուաղկոտ անհուն նայուածքին, որ իր սրտին մէջը իջեր էր ճանճանչաձեւ, լոյսով ու ջերմութեամբ պատեր ողողեր էր զայն:

Ակամայ զգուանքը որով կը ցնցուէր հիմա մօրը զռեհիկ զգուանքներուն տակ այս անուշ վերյիշումովը կը վանէր, ու կը համակուէր երանութեամբ մը մանաւանդ անոր համար հզօր եւ քաղցր, վասն զի աներկմիտ ապահովութիւնը կը զգար իր մագիլներուն մէջ բռնած ըլլալու այդ փափուկ աղաւնին, հակառակ անոր ապարդիւն եւ ոգեսպառ ոգորումներուն՝ անոր բովանդակ հեշտութիւնը, դիւթութիւնը, աղուորութիւնը մէկ համբոյրի մը մէջ ծծելու, խմելու կարող ...

Անխուսափելի Թադէոս աղան երեւցաւ իրիկուան, գլխի յաղթական օրօրումով, իր կատարած գործին գիտակցութեամբը հպարտ:

— Եկա՞ն ա, ըսաւ վստահօրէն:

— Եկան եկան, պատասխանեց Տիկին Մարկոսեան գոհունակ չեշտով մը:

— Աչուընիդ լուս, աս չէ՞ր ուզածդ, հանըմ:

— Շնորհակալ եմ, Թադէոս աղա:

— Զոր շնորհակալ եմով չըլլնար աս գործը, հանըմ, վրայ բերաւ զմնձապահը ծիծաղելով, տղադ բաթէնղլի հէքիմ ըրի, զիյաֆէթ մը իրաւունք չէ՞:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ԳԵՐԱՍԻՄ ԲԱԼԱՅԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ Հ. Ե. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընկեր Գ. Բալայեանի մահուան քառասունքին առթիւ 5000 ֆր. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան Գ. Բալայեան սրահին:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, RUE THOUIN

ԱՅՍ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ճրագալոյց ծննդեան, ժամը երեկոյեան 5ին ժամերգութիւն եւ 6ին ձայնաւոր պատարագ, զոր պիտի մատուցանէ՝

ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ԱՅՍ ՈՒՐԲԱԹ, Ս. Ծնունդ, ժամը 9.45-ին ժամերգութիւն եւ 10.30ին ձայնաւոր պատարագ, զոր պիտի մատուցանէ Գերապայծառ առաջնորդը:

Կիրակի 10 Յունուար 1960, հանդիսութիւնք Յայտնութեան եւ Մկրտութեան Քրիստոսի, ձայնաւոր պատարագ եւ Ջրօրհնէք ժամը 10.30ին:

—ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ—

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ՝ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ կէս օրէ ետք ժամը չորսին Քաֆէ լը Րէժանի մէջ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Pour Fréjus

Իսի – Քլամառ – Մէօտէօնի մէջ հաւաքուած է 220.000 ֆրանք, որ յանձնուած է համաձայն քաղաքապետին թելադրութեան հանգանակութեան կեդրոնը (Փարիզ):

ՆԱՄԱԿ ՈՒՆԻ

Հասցէի թիւրիմացութեան մը հետեւանքով Պ. Հանրի Սարաֆեան, Երեւանէն նամակ մը ստացած է որ ուղղուած է Պ. Յովհաննէսի եւ Տիկին Հեղինէի, որոնք Վազգէն անունով զաւակ մը ունին: Այս վերջինները պէտք է ստացած ըլլան Պ. Հանրի Սարաֆեանի ուղղուած նամակը: Պ. Սարաֆեան կը խնդրէ Պ. Յովհաննէսէն որ «Յառաջ»ի վարչութեան յանձնէ իր ստացած նամակը եւ անկէ ստանայ իրեն ուղղուածը: Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել.

ՑԱՒՑԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Քամփ Մայորի (Մարսէյլ) Թաղ. Խորհուրդը կը հաղորդէ որ այս Ուրբաթ (Դեկտ. 25) թաղին եկեղեցւոյ Նորոգութեանց վերջանալու առթիւ, պաշտօնական բացում պիտի կատարուի:

Ծնունդի արարողութեններէն յետոյ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Ֆրէժիւսի աղէտեալներուն հոգւոյն:

Կը պատարագէ Տէր Խօսրով Քհնյ.:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
Կիրակի 3 Յունուար, ժամը 16 – 24,

HOTEL LUTETIA*ի մեծ սրահին մէջ:*

Orchestre B. Dédédjian et ses Attractions

Հայկական եւ կովկասեան ժողովրդական երգեր ու պարեր:

Կը մասնակցի «ՍՕՍԻ» երկսեռ պարախումբը, ղեկավարութեամբ եւ մասնակցութեամբ պարուսոյց Պ. Ճէրահեանի, (Պէյրութէն նոր ժամանած):

Օր. Թարօն իր նորագոյն մենապարերով, կ'երգեն՝ Օր. ՄԱՐՈՒՔԵԱՆ եւ Պ. ՖՆՏԳԵԱՆ:

Խօսնակ՝ Պ. ԳԶԸՐԵԱՆ — *Ճոխ եւ Հայկ. համադամ պիւֆէ,*

Մուտքի տոմս՝ 500 ֆրանք, ուսանողի՝ 300 ֆր., (իրենց քարտերը ցոյց տալով):

ԾԱՆՕԹ.— *Սեղանները ապահովել հեռախօսելով՝ Կիւթէնպէր 24-38 մինչեւ Դեկտեմբեր 30: Սեղանները պէտք է գրաւել մինչեւ ժամը 19, կազմակերպիչ յանձնախումբը պատասխանատու չէ այդ ժամէն յետոյ եկողներուն:*

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.-ի տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր 26ին, Շաբաթ իրիկուն, Սալ տէ Ֆէթի *շքեղ սրահներուն մէջ: Առաջնակարգ նուագախումբ:*

ԱՄԱՆՈՐԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ կազմակերպած է Ամանորի հանդէս մը, Շաբաթ, Դեկտ. 26, երեկոյեան ժամը 9ին, տեղւոյս քաղաքապետական սրահին մէջ, Րիւ Վոլթէր:

Հովանաւորութեամբ ԵՒՐ. ՀԱՅՈՑ ԿԱԹ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿ Տ. ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ: Պատուոյ նախագահութեամբ քաղաքապետ Պ. ՊԼԷՕԶԻ եւ ներկայութեամբ Փարիզի Կրթ. կեդրոնական Յանձնախումբի ներկայացուցչին:

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր. — Երգ, արտասանութիւն եւ թատերախօսութիւն աշակերտներուն կողմէ:

Կրթ. Հոգաբարձութիւնը կը հրաւիրէ տեղւոյս Հայութիւնը իր ներկայութեամբ քաջալերելու սոյն ազգօգուտ ձեռնարկը:

Մուտքը ազատ է:

ԾՆՈՒՆԴ
ՊԱՏԱՐԱԳ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս Ուրբաթ առաւօտ Ծննդեան տօնին առթիւ պատարագ պիտի մատուցուի Րիւ Ժէ, Սէն Լուի սրահին մէջ:

Պիտի պատարագէ՝ Տէր Սահակ Քհնյ. Պապիկեան *(Վալանսէն):*

ՏԷՍԻՆ

ՏԷՍԻՆԻ Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ Տէսինահայ յարգոյ հայ հասարակութեան թէ, այս Ուրբաթ առաւօտ ժամը 8.30ին Ս. Ծննդեան տօնին առթիւ Ս. պատարագ պիտի մատուցուի տեղւոյս Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ Ս. ԾՆՈՒՆԴ

ժամանակացոյց արարողութեանց

27 Դեկտեմբեր, Կիրակի, *Տօն Ս. Ստեփանոսի, ակիզբ ժամերգութեան ժամը 7.45ին, բազմաձայն Ս. պատարագ 9.45-ին, Ս. Ստեփանոսի յատուկ արարողութիւն 11.30ին:*

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Եկեղեցիին հոգեւոր հովիւ Տ. Խօսրով Քհնյ. Ասատուրեան, *որուն քահանայական ձեռնադրութեան առաջին տարեդարձն է:*

(Շար.)

ԾՆՈՒՆԴԻ ԶԱՐԹՕՆՔ
REVEILLON

Այս Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՊԱՆԹԷՕ – ՔԱՇԱՆԻ խումբին:

Մշակոյթի Տան մէջ 17, Rue Bleue

Ճոխ յայտագիր, անակնկալներ *ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋԵՐՄ ՄԹՆՈԼՈՐՏ*

Սիրով կը հրաւիրուին երիտասարդները եւ բոլոր անոնք որոնք կ'ուզեն հաճելի զարթօնք մը անցնել:

ԵՂԱՆԱԿԻՆ ԱՄԷՆԷՆ ՓԱՅԼՈՒՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՇԱՐՊՕՆԻԷՐԻ ԿՐԱՆ ՍԷՐՔԼԸ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Ի նպաստ Լիոնի Եկեղեցւոյ Շինութեան, Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութեան կողմէ կազմակերպուած պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Յունուար 10ին, Կիրակի օր, ժամը 16էն մինչեւ առաւօտ:

Փարիզի ՍՕՍԻ Ֆոլքլորիկ խումբը պիտի ճոխացնէ այս պարահանդէսը, հայկական հաճելի եւ ինքնուրոյն պարերով եւ երգերով:

Մասնակցութեամբ ԱՐՄԵՆԻԱ նուագախումբին եւ ղեկավարութեամբ ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ:

Նոյնպէս Շարպօնիէրի *միջազգային խումբին* աքրաֆսիոններով *եւ նուագախումբով ճոխացած:*

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, կը խնդրուի յարգոյ հայ ժողովուրդէն, այժմէն ապահովել իրենց սեղաններն ու տոմսերը:

Հեռաձայնել.— 28-54-03 եւ կամ ժամը 16էն յետոյ 60-47-18:

ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆ
Le Menestrel Microsillon 33 tours 1/3
(Série Artistique)

Ա. ՇԱՐՔ, Թիւ 1 (10 Աշխարհիկ երգեր) 3.000 Ֆր.
Բ. ՇԱՐՔ, Թիւ 2 (3 կրօնական եւ 9 աշխարհիկ երգեր) 3.000 Ֆր.
Գ. ՇԱՐՔ, Թիւ 3 (Աշխարհիկ երգեր), պատրաստութեան մէջ:

Դիմել՝ *ՓԱՐԻԶ*.— Հայկանոյշ Թորոսեան, 221, Rue de Tolbiac Tél. KEL. 34-24
Տիկ. Քիւրքճէրեան, *Հայոց եկեղեցին*, 15, Rue Jean Goujon ELY. 67-03
ՄԱՐՍԷՅԼ.— ALKAZ et FILS, 23, Rue Sainte-Barbe
ՏԷՍԻՆ.— Սիրունեան, «ARAX», 110, Avenue Jean Jaurès

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք։ Հատը 20 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 24 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 24 DÉCEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8680 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4481

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ԱՄՐԱՊՆԴՈՒՄԸ

Ջորս Մեծերու Փարիզեան հաւաքոյթը պատմական կարեւոր դէպք մըն էր։ Առաջին քայլը՝ դէպի վերին կամ գերագոյն կոչուած ժողովը, որ պիտի գումարուի յառաջիկայ Ապրիլ 27ին Ֆրանսայի մայրաքաղաքին մէջ։

Ճշդուած են արդէն այդ ժողովին օրակարգի գլխաւոր հարցերը, զորս ուսումնասիրելու համար չորս ամիս պայմանաժամ ունին Մ. Նահանգներու, Ֆրանսայի, Մեծն Բրիտանիոյ եւ Խորհրդային Միութեան փորձագէտ–մասնագէտները։

Վերջացող տարուան ընթացքին զգալի փոփոխութիւն առաջ եկաւ Մոսկուայի արտաքին քաղաքականութեան մէջ։ Սպառնական կեցուածքը, որ մասնաւորապէս չեշտուած էր 1958 Նոյեմբեր 27ի վերջնագրով՝ Պերլինի մասին՝ մեղմացաւ աստիճանաբար։

Երկրէ երկիր փոխադարձ այցելութիւնները, — Միկոյեանի եւ Խրուշչեւի Ամերիկա, Նիքսընի եւ Մաքմիլընի Մոսկուա ճամբորդութիւնը — որոշ չափով հալեցուցին սառոյցը եւ ճամբայ յարդարեցին դէպի «համակեցութիւն»։

Ջորս Մեծերու Փարիզեան խորհրդաժողովին մէջ քննութեան առարկայ պիտի դառնան երկու կողմերը շահագրգռող զանազան խնդիրներ։ «խաղաղութեան ամրապնդումն ու աշխարհի կայունացումը» պիտի ըլլայ իրենց գլխաւոր նպատակը։ Զինաթափութիւնը, Գերմանիոյ եւ Պերլինի հարցերը, Արեւելք–Արեւմուտք յարաբերութիւնները, թերաճ երկիրներու օգնութիւնը գլխաւոր նիւթերը պիտի կազմեն խորհրդաժողովին։

Ջորսերը վճռած են ոչ մէկ կերպով տեղի տալ Պերլինի խնդրին մէջ։ Ամերիկա, Անգլիա եւ Ֆրանսա երբեք պիտի չհրաժարին Գերմանիոյ նախկին մայրաքաղաքին վրայ ունեցած իրենց իրաւունքներէն։

Ցատկանշական երեւոյթ էր, որ Ատլանտեան Ուխտի կազմակերպութեան Խորհուրդը իր նիստերը գումարեց 15–17 Դեկտեմբերին Փարիզի մէջ, այսինքն Ջորսերու 19–21 Դեկտեմբերի Խորհրդաժողովի նախօրեակին։

Վերջին ամիսներու ընթացքին լուրջ տարակարծութիւններ ծագած էին Ֆրանսայի եւ Միացեալ Նահանգներուն միջեւ՝ Ատլանտեան Ուխտի առնչութեամբ։ Կը կարծուի թէ տը Կոլ–Այզընհաուըր գլուխ գլխի խօսակցութեանց ընթացքին որոշ չափով փարատած են թիւրիմացութիւնները։

Ջորսերու պաշտօնական զեկոյցին մէջ Ատլանտեան Ուխտի յիշատակութիւնը ցոյց կուտայ թէ ազատ աշխարհը մեծ վստահութիւն ունի այս կազմակերպութեան վրայ։ Ներքին փոքրիկ վէճերը կարելի պիտի ըլլայ դիւրաւ հարթել։

Ֆրանսա իրաւամբ կը պահանջէ իր արժանաւոր տեղը՝ աշխարհի ճակատագիրը վարելու կոչուած Մեծերու կարգին։ Զօրավար տը Կոլ Հանրապետութեան Նախագահի պաշտօնին կոչուելէն ի վեր կ'աշխատի այս ուղղութեամբ, հետեւողական կերպով։

Ալժերիոյ մասին զօրավարին ծրագիրը գնահատութեան արժանացած է իր մեծ դաշնակիցներուն՝ մասնաւորապէս Նախագահ Այզընհաուըրի կողմէ։ Բոլորն ալ կը փափաքին, որ օր առաջ բարւոք լուծումի մը յանգի այս ցաւոտ խնդիրը։ Անոր կարգադրութիւնը մեծապէս պիտի դիւրացնէ դաշնակիցներու գործը։

Այժմ որ կարեւոր քայլեր առնուած են դէպի խաղաղութեան ամրապնդումը, մարդկութիւնը պիտի կրնայ քիչ մը ազատօրէն շնչել։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՀԱՄԱՐ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԽԱՆԴԱՎԱՌՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՈՔԻ ՄԷՋ

1963ԻՆ ՄԱՐՈՔԻ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՈՒԺԵՐԸ ՊԻՏԻ ՊԱՐՊՈՒԻՆ

19 օրուան շրջապտոյտը վերջացաւ բացառիկ խանդավառութեամբ։ Վերջին հանգրուանն էր Մարոք, ուրկէ Նախագահ Այզընհաուըր ուղղակի Ուաշինկթըն վերադարձաւ։

Օդակայանէն մինչեւ Քազապլանքա, քսան քիլոմեթրի վրայ լեցուած Մարոքցիները արտակարգ խանդավառութիւն մը ցոյց տուին։

Ամէնէն աւելի Ամերիկացիներու ուշադրութիւնը գրաւած է Մարոքցի կիներու «ձեւեւ՛ւն»։

Մոհամէտ Ե.ի եւ Նախագահ Այզընհաուըրի խօսակցութիւններուն մաս կը կազմէին, բազմաթիւ այլ հարցերու կարգին՝ խաղաղութիւն, ազատութիւն եւ արդարութիւնը, ժողովուրդներու համակեցութիւնը։ Այսուհանդերձ, Ուաշինկթընի եւ Քազապլանքայի կառավարութիւնները ուղղակի շահագրգռող հարցը ուրիշ էր. — Մարոք հաստատուած ամերիկեան բանակներու հեռացումը։

Վերջերս, Միացեալ Նահանգները սկսած են արդէն ռազմական իրենց կեդրոնը փոխադրել սպանական հողերու վրայ։ Այս պարագան միաժամանակ գոհացում կուտայ Զօր. Ֆրանքոյի, — քանի որ այդ ձեւով Սպանիա կը կապուի Ատլանտեան Ուխտին, — եւ որոշ չափով կը լուծէ Ֆրանսական կառավարութեան ստեղծած դժուարութիւնները։

Մարոքեւամերիկեան պաշտօնական զեկոյցը, որ հրապարակուեցաւ առջի օր, մասնաւոր կարեւորութիւն մը կ'ընծայէ զինուորական խարիսխներուն եւ Ալժերիոյ հարցին։

Նախ՝ ամերիկեան խարիսխները. — Մարոքի Թագաւորն ու Միացեալ Նահանգներու Նախագահը համաձայնեցան, որ ամերիկեան ուժերը Մարոքէն պարպուին 1963ի վերջաւորութեան։ Առաջին առթիւ պիտի պարպուի Պէն Ալիմանի խարիսխը. այս ուղղութեամբ աշխատանքները սկսած են արդէն եւ 1960 Դեկտեմբեր 31էն ոչ մէկ զինուոր պիտի մնայ այդ շրջանին մէջ։

Ինչպէս ծանօթ է, ամերիկեան ուժերը Մարոք հաստատուած էին երբ այդ երկիրը Ֆրանսական հովանաւորութեան տակ կը գտնուէր։ Այսօր, երբ պայմանները փոխուած են, Քազապլանքայի կառավարութիւնը կը նախընտրէ բացարձակ ազատութիւնը, որուն նախապայմաններէն մէկը կը նկատէ օտար ուժերու հեռացումը։

Զեկոյցին մէջ չեշտուած կարեւոր հարցերէն մէկն ալ Ալժերիան էր։

— Երկու երկիրներու ղեկավարները գոհունակութեամբ նշեցին այն պարագան՝ թէ ալժերիական հարցին քաղաքական բարեշրջումը դրական սկսած է դառնալ։ Գոհունակութիւն յայտնեցին նաեւ, որ այս հարցը յառաջդիմութիւններ արձանագրած է՝ խաղաղ լուծումի մը յանգելու համար, քանի որ կողմերը ընդունած են ինքնորոշման սկզբունքը եւ բանակցութիւնը։

Զեկոյցը կ'աւելցնէ թէ Մոհամէտ Ե. չեշտած է այն պարագան, թէ Ալժերիոյ պատերազմին վերջաւորութիւնը կենսական կարեւորութիւն ունի Մարոքի համար։

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՊԻՏԻ ԸՆԴՈՒՆԻ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆՆԵՐՈՒ ԱՌԱՋԱՐԿԸ

ԿԸ ԳՐԷ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

Արեւմտեան Մեծերու Փարիզի ժողովին մասին խօսելով, Մոսկուայի ձայնասփիւռը յայտարարեց. — «Բնականաբար, կարելի չէ խորապէս քննել այս ժողովին արդիւնքները։ Ծանօթ է, որ Խ. Միութիւնը այս հարցը արծարծող առաջին երկիրը եղաւ։ Մոսկուա կը հաւատայ թէ նման ժողով մը օգտակար պիտի ըլլայ միջազգային լարուած կացութեան մեղմացման համար»։

Միւս կողմէ, «Փրաւտա»յի Փարիզի թղթակիցը՝ էջիմով, կը գրէ. — Այն պարագան, թէ արեւմտեան չորս երկիրները կը փափաքին «Մեծերու» ժողովի մը գումարումն ու Արեւելքն ու Արեւմուտքը շահագրգռող հարցերու քննութիւնը՝ վճռական քայլ մըն է խաղաղութեան զօրացման ճամբուն մէջ։

«Իզվեսթիա»յի Փարիզի թղթակիցը սակայն դիտել կուտայ թէ «Փարիզի խօսակցութիւնները ցոյց տուին որ միջազգային կացութեան մեղմացման ընդդիմացողները իրենց զէնքերը դեռ չեն նետած։ Փարիզի մէջ, կ'աւելցնէ թղթակիցը, ամէն մարդ կ'ըսէ, թէ Վարչապետ Ատընաուըր երբ չյաջողեցաւ երեք մեծերը հրաժարեցնել Խ. Միութեան կառավարութեան ղեկավարին հետ հանդիպում մը ունենալու գաղափարէն, սկսաւ ամէն բան ընել՝ ապագայ խօսակցութիւններուն մէջ բարդութիւններ ստեղծելու համար»։

Ամէն պարագայի մէջ, Մոսկուայի խորհրդային շրջանակները կը սպասեն որ Խրուշչեւ դրական պատասխան մը տայ Ապրիլ 27ին Փարիզ հաւաքուելու արեւմտեան առաջարկին։

Հակառակ պարագային, կ'ըսեն ուրիշներ, կրնայ ըլլալ որ Խ. Միութեան Վարչապետը առաջարկէ չէզոք քաղաքի մը մէջ հաւաքուիլ, քանի որ Փարիզ Ատլանտեան Ուխտի կեդրոնն է եւ միաժամանակ՝ արեւմտեան երկրի մը մայրաքաղաքը։ Այն ատեն, ամէնէն հաւանական վայրը կը նկատուի Ժընեւ։ Բայց նոյն շրջանակները կ'աւելցնեն թէ Խրուշչեւի կողմէ նման հակառաջարկ մը շատ քիչ հաւանականութիւններ ունի, քանի որ խորհրդային վարչապետը երկար ատենէ ի վեր կ'ուզէր Այզընհաուըրի, տը Կոլի եւ Մաքմիլընի հետ հանդիպում մը ունենալ։ Այսօր՝ երբ ընդունուած է Մեծերու ժողովին գաղափարը, դժուար թէ պարզ ժողովավայրի մը համար բարդութիւններ յարուցուին։

Մանաւանդ, երբ Արեւմտեանները կը յայտարարեն թէ նման հանդիպումներ յաճախակի կրնան ըլլալ, յաջորդաբար չորս երկիրներու մայրաքաղաքներուն մէջ, — Ուաշինկթըն, Մոսկուա, Լոնտոն, Փարիզ։

Այս քաղաքականութիւնը Խրուշչեւի սկզբունքներուն չի հակասեր, քանի որ Խ. Միութեան Վարչապետը հիմնական երկու մտահոգութիւններ ունի.

1.— Երկիրներու ղեկավարները յարմարագոյն անձերն են՝ համաշխարհային հարցերու լուծումը գտնելու համար։

2.— Այդ հարցերու լուծումը միակ հանդիպումով մը չի գտնուիր։

Ամէն պարագայի մէջ, ուշագրաւ է «Իզվեսթիա»յի այն յայտարարութիւնը՝ թէ Արեւմտեան Գերմանիոյ Վարչապետ Ատընաուըր կ'ուզէ նոր բարդութիւններ ստեղծել Մեծերու խօսակցութիւնները խանգարելու համար։ Արդեօք Ապրիլ 27ի ժողովին մէջ Գերմանիոյ եւ Պերլինի հարցերը անհամաձայնութեան պատճառ պիտի չդառնա՞ն, — հարց կուտան կարգ մը շրջանակներ։

ՖԵՐԱԹ ԱՊՊԱՍ ՊԱՇՏՕՆԱ՞ՆԿ

«ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ» ԿԸ ՀԱՍՏԱՏՈՒԻ

Գահիրէէն հասած լուրերու համաձայն կարեւոր փոփոխութիւններ կատարուած են «Ալժերիոյ առժամեայ կառավարութեան» ղեկավար մարմնին մէջ։ Նախ պաշտօնանկ եղած է «Վարչապետը» Ֆերաթ Ապպաս եւ ըստ Ալ Կումուրիա թերթին, իր տեղը անցած է պատերազմական «նախարարը» Քրիմ Պելքասեմ։ Համաձայն նոյն աղբիւրին հինգ հոգիի սահմանափակուած է կառավարութեան անդամներուն թիւը։ Արաբական նոյն շրջակներուն մէջ կ'ըսուի թէ «կառավարութիւնը» իր կեդրոնատեղին պիտի ունենայ պաշտօնապէս Ալժերիոյ մէջ, բայց գործնական պատճառներով ժողովները պիտի գումարուին Թրիփոլի (Լիպիա)։ Ինչո՞ւ Լիպիան կ'ընտրուի նախընտրաբար Թունուզի կամ Եգիպտոսի։ Երկու պատճառներ կան. — 1) Լիպիան աւելի մօտ է պատերազմական դաշտին քան Եգիպտոսը։ 2) «Առժամեայ կառավարութիւնը» տարակարծութիւններ ունի Նախագահ Պուրկիպայի հետ պատերազմը վարելու եղանակին մէջ։

Թրիփոլիի ժողովին այս նոր որոշումները զանազան մեկնութեանց տեղի կ'ուտան. — Ալժերիոյ Ազատ. Ճակատը ձախողած ըլլալով ՄԱԿի առջեւ կը փորձէ շարունակել ամէն միջոցներով (նոյնիսկ համայնավար) կռիւը։ Այս մեկնութիւնը կը բացատրուի Ուսեղիքի եւ Պէն Քետտայի ներկայութեան պատճառով նոր ղեկավարութեան մէջ, քանի որ այս երկուքը կողմնակից եղած են չինական օժանդակութեան։ Ուրիշ բացատրութիւն մը եւս կը տրուի։ Ազատ. ճակատը կ'ուզէ որեւէ գնով կրակը դադրեցնել։ Ծանօթ է որ Ապպաս ի վիճակի չէ այլեւս նման հրահանգներ տալու Ալժերիոյ ըմբոստներուն, մինչ Պելքասեմ եւ Պուսուֆ ըմբոստութեան պարագլուխները նկատուած են միշտ։

Հարկ է սակայն սպասել տեսնելու համար թէ երբ եգիպտական լուրերը հաստատուին, ի՞նչ դիմագիծ պիտի ունենայ Ալժերիոյ ըմբոստութեան նոր ղեկավարութիւնը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ կը շարունակէ դպրոցական հարցի ծանր վէճը։ Երեքշաբթի օր «Աշխարհական Գործունէութեան Ազգային Կոմիտէն», «բողոքի օր» մը պատրաստած էր։ Դասերը որոշ փոփոխութիւններ կրեցին դպրոցներուն մէջ։ Վոլթերի եւ Վիքթոր Հիւկոյի բնագրերը որոնք աշխարհական դպրոցը կը պաշտպանեն դասի նիւթ ծառայեցին տղոց։ Ամէն տեղ ուղղագրութեան իբրեւ դաս տրուեցաւ Ժիւլ Ֆէրիի մէկ նամակը, գրուած 1883ին եւ ուղղուած ուսուցիչներուն։ Այդ նամակին յատկանշական մասն է. — «Կառավարութիւնը իբրեւ առաջին մտահոգութիւն ունեցաւ բաժնել՝ Դպրոցը Եկեղեցիէն, ապահովել՝ դասատուներու եւ աշակերտներու խղճի ազատութիւնը, եւ վերջապէս զանազանել երկու մարզեր, որոնք շատ երկար ատեն շփոթուած են. — «Հաւատքը որ անձնական է, ազատ եւ փոփոխելի եւ գիտութիւնները որոնք հասարակաց են եւ անհրաժեշտ բոլորին»։

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ տօնական օրերու ընթացքին լուսարգելք դրութիւնը պիտի վերնայ ինչպէս կը հաստատէ Զօր. Քասըմի մէկ զեկոյցը որ ձայնասփռուեցաւ։

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ Կ'ՈՒԶԷ ԱՊՐԻԼ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ ՄԸ

Միացեալ Նահանգներու Նախագահը՝ երկու տասնեակ օրերու ընթացքին՝ հաղորդակցութեան բոլոր միջոցներով — օդանաւ, շոգեկառք, շոգենաւ, ինքնաշարժ, ձիով կառք — 46.000 քիլոմեթր ճամբայ կտրեց աշխոյժ երիտասարդի մը պէս։ Մտաւ խուռներամ բազմութեանց մէջ, խօսեցաւ հեռատեսիլէն, մասնակցեցաւ գաղտնի ժողովներու եւ ներկայ եղաւ ընդունելութեանց։

Նախագահ Այզընհաուըր բժշկական պատմութեան մէջ, այն նորօրինակ հիւանդն է, որ առաջին անգամ ըլլալով ցոյց տալ ուզեց թէ սրտի հիւանդութիւն ունեցող մը նախօրօք անկարողութեան դատապարտուած մը չէ, չիջած ծերուկ մը կամ հանգստեան կոչուած հիւանդ մը չէ։ Որով պէտք չէ մոռնալ որ Միացեալ Նահանգներու Նախագահը լուրջ հիւանդ մըն է, սրտի հիւանդութիւնները վերջնականապէս չեն բուժուիր։

Թերթերու թղթակիցները զարմանքով կը հարցնեն — ո՞ւր է գաղտնիքը Այզընհաուըրի աշխուժութեան, թարմութեան եւ բերկրութեան։ Գահեցողութիւն եւ կարգապահութիւն։

Գոնի մէջ բնակեցաւ Շէօնպուրկի պալատին մէջ, որովհետեւ միակ խաղաղ վայրն էր ուր կարելի եղաւ սենեակ մը իրեն տրամադրել, որ ներկուած ըլլար կանաչ գոյնով, գոյն մը, որ ջիղերը կը հանդարտեցնէ։ Անգլիոյ մէջ իրեն հրամցուած կերակուրներուն մէջ մէկ կրամ իսկ իւղ չկար։ Իսկ Փարիզի մէջ ամէն ոք նկատեց Զօր. տը Կոլին հանդէպ իրեն ունեցած յարգանքը, որ Շան զ'Էլիզէի մէջ իրեն ի պատիւ տրուած հացկերոյթին գիշերը կէս ժամ ուշ քնացաւ քան տարուան միւս օրերը։

Իր անձնական բժիշկը մէկ քայլ իսկ չի հեռանար քովէն, կը քնանայ յարակից սենեակի մը մէջ, կը հետեւի իր կոլֆի խաղերուն, կ'ընկերանայ իրեն՝ եթէ փափաքի լողալ, ինչ որ հազուադէպ է։

Ամէն ամիս կարգ մը հանրածանօթ մասնագէտներու կողմէ բժշկական ընդհանուր քննութեանց կ'ենթարկուի։ Անգամ մը քիչ մը գիրցած ըլլալով՝ տարի մը կիսաքաղց պահեցողութեան ենթարկուեցաւ։

Ներկայիս 79 քիլօ կը կշռէ, բժիշկները բացատրեցին թէ քանի մը հարիւր կրամ կշիռքի յաւելում մը մահու կենաց հարց է իրեն համար։

Պէտք է խոստովանիլ թէ խիստ կարգապահութիւնը, խնամքներու ու դարմանումներու այլազան տեսակները շատ մեծ դեր խաղացին իր ապաքինման ճամբուն մէջ։

Այզընհաուըրի դարմանումի տարօրինակ ձեւը տեսակ մը օրինակ հանդիսացած է աշխարհի բոլոր սրտի հիւանդութիւն ունեցողներուն մօտ, տարօրինակ կ'ըսենք, որովհետեւ սրտի հիւանդութիւն ունեցողներուն կը յանձնարարուի առհասարակ խաղաղ կեանք, մտքի հանգստութիւն, ոչ յուզում, ոչ բարկութիւն։

Ընդհակառակն, Այզընհաուըր ըլլալով աշխարհի ամենամեծ եւ ամենազօրաւոր ազգին պատասխանատու վարիչը, կ'ապրի յուզումնալից կեանք մը, պաղ պատերազմի ամենատագնապալի շրջանը, — հիւլէական ու ջրածին ռումբ, միջ-մոլորակային հրթիռներ։

Մարդկութեան ծառայելու համար՝ ոչ մէկ մարդ իրեն չափ ծանր պատասխանատուութիւն ստանձնած եւ պայքարած էր դարերէ ի վեր։ Ճիշդ է թէ Այզընհաուըր քաղաքականութեամբ զբաղող մէկը չէր, Փիրլ Հարպըրի ժամանակ 51 տարեկան էր, ու դեռ նոր աւարտած՝ սպայութեան շրջանը։ Գրեթէ դիպուածով կանչուեցաւ ղեկավարելու բոլոր ժամանակներու համար զինուորական ամենակարեւոր դէպքը՝ Նորմանտիի ցամաքահանումը։ Ապա հռչակուեցաւ, պետ ամերիկեան բանակի ընդհանուր հրամանատարութեան պաշտօնին։ Զէր ընտելացած միջազգային քաղաքականութեան գործերուն հետ։ Հանդստեան կոչուած բարի եւ հեզ բնաւորութեամբ զինուորական մըն էր, կը սիրէր զբաղիլ իր ագարակով։

Նախ պէտք է ընդունիլ թէ յաջողեցաւ իրեն վստահուած առաքելութեան մէջ, իր ժողովուրդին խոստացաւ խաղաղութիւն եւ բարգաւաճութիւն, անմիջապէս Քորէայի պատերազմին վերջ տըւաւ։ Իր նախագահութեան առաջին տարին, Ամերիկա նման չտեսնուած տնտեսական բարգաւաճ շրջան մը անցուց։

1955 Սեպտեմբեր 24ին Այզընհաուըրի սրտի կաթուածի լուրը ռումբի մը պէս պայթեցաւ ու տարածուեցաւ։ Բժիշկները բացարձակապէս արգիլեցին մտքի աշխատանքը եւ թելադրեցին բոլորովին հեռանալ քաղաքական ասպարէզէն։ Բայց հակառակ այս բոլորին, ամիսներով անշարժ դամուած մնալով հանդերձ անկողնին, հազիւ թէ քիչ մը ապաքինած, վերստին ձեռնարկեց իր առօրեայ ծանր աշխատանքին։ Բժիշկները արտօնեցին զինքը աշխատելու, պայմանաւ որ՝ այդ աշխատանքը ծանր եւ մաշեցնող չըլլայ։ Հասկցուցին իրեն թէ ծանր բարդութիւններ կը պատահին։

Օրական հինգուկէս ժամ աշխատանք, ճաշերէն վերջ մէկ ժամ հանգիստ, տըրուեցան նաեւ դեղեր, խօսուեցաւ հրաշէկ դեղերու մասին։ Ճիշդ չորս տարի է, որ ամէն առաւօտ երբ կ'արթննայ, հանապազօրեայ ճաշի պէս — եօթը օրուան մէջ վեց օրը — այս նշխարներէն հատ մը կը կլլէ, գաղտնիք մը չէ։

Բայց Այզընհաուըր, հիւանդութեան դէմ պայքարելու համար, անձնական երկու շատ զօրաւոր զէնքեր ունի։ Նախկին զինուորականը աւելի շատ ազատ օդի մէջ ապրող մը եղած է քան ընթերցանութեան եւ գրասենեակի մարդ։ Երկրորդ՝ կը սիրէ ֆութպոլը որ մարզական խաղերուն մէջ

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ Ի ՊԱՏԻՒ ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ

Ֆրանսայի Կ. Խաչի կեդր. Վարչութիւնը եւ Փարիզի Հ. Յ. Դաշնակցութեան Շրջ. Կոմիտէն թէյասեղան մը կազմակերպած էին Դեկտեմբեր 16ին Ձորեքշաբթի երեկոյ Ջիմմէրի սրահին մէջ, ի պատիւ Հ. Օ. Մ.-ի Ամերիկայի Կեդր. վարչութեան ժրաջան անդամուհի Տիկին Մխիթարեանի, ինչպէս նաեւ «Հայրենիք» Թերթի վաստակաւոր խմբագիր ընկեր Մխիթարեանի։

Բարեկամներու եւ համակիրներու հոծ բազմութիւն մը եկած էր ի յարգանս օրուան հիւրերուն։

Օրուան նախագահ ընկեր Հ. Սամուէլ երեկոյթը բանալով, տուաւ ընկեր Գ. Մխիթարեանի մանրամասն կենսագրականը, ներկայացնելով Մարդը, Դաշնակցականը, Հրապարակագիրը, Խմբագիրը, Ուսուցիչը, Գրագէտը, աւելցնելով որ անիկա զոհաբերութեան մարմնացումն է եւ աննկուն գործիչը հայ ժողովուրդին։

Պարտեցաւ ամբողջ Միջին Արեւելքը, Յունաստան ուսումնասիրելու հայ ժողովուրդին վիճակը։ Անխոնջ աշխատող մըն է ընկեր Մխիթարեան, Պոլսոյ «Ծակատամարտ»էն, Եգիպտոսի «Յուսաբեր»էն, մինչեւ Ամերիկայի «Հայրենիք»ը, ան իր գրիչը, միտքն ու հոգին ի սպաս դրած է Հայութեան արդար դատին։

Ներկայացուց նաեւ համառօտակի Տիկին Ս. Մխիթարեանը մանրամասնութիւնը թողլով Ֆրանսահայ Կ. Խաչի ատենապետուհի ընկերուհի Էլլէն Բիւզանդի։

Է. Բիւզանդ.— Ի՞նչպէս պատկերացնեմ ձեզ կանացի հայ կազմակերպութեան այս տիպար ներկայացուցիչը։ Տիկին Սիրանուշ Մխիթարեան մէկն է այն քիչերէն, որոնք դադար չեն գիտեր իրենց աշխատանքին մէջ։ Ան՝ հայ կնոջ իսկական տիպարն է, իր կեանքը եղած է համակ նուիրում եւ անձնազոհութիւն։

Ամերիկա այցելութեանս ընթացքին, Ամերիկացիներուն նախընտրած խաղն է։

Քառասունեւհինգը տարեկանին օդաչու դառնալու քննութեանց կը ներկայանայ։ Այդ շարժուն եւ ծանր աշխատանք ունեցող իր տարիքի մարդոց մօտ սրտի հիւանդութիւնը հինգ անգամ աւելի քիչ կը պատահի, քան նստակեաց մարդոց մօտ։

Ապացուցուած է, որ կշռուած ու չափուած շարժումներն ալ կրնան կաթուածի մը կրկնումներուն արգելք հանդիսանալ։ Ուրեմն հաճոյքի կամ ժամանցքի համար չէ, որ յաճախ կոլֆ կը խաղայ, այլ ներկայ իր ապրած կեանքի տասնարանեայ պատուիրաններուն մաս կը կազմեն այս խաղերը։ Մարդ մըն է, որ հանգստանալու արհեստը, հինէն ի վեր լաւ սերտած եւ օգտագործած է։

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏՑԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

տարիթը ունեցայ մօտէն տեսնելու եւ գնահատելու Տիկին Մխիթարեանի հսկայ գործերը, թափած ջանքերն ու աշխատանքները։ Կ. Խաչը համակ անձնազոհութեան ու գթութեան կազմակերպութիւն է, եւ Տիկին Մխիթարեանները պատիւ կը բերեն ոչ միայն մեր կազմակերպութեան այլ եւ ամբողջ Հայութեան։ Կը մաղթեմ որ երկար ապրի ու շարունակէ իր գործը։

Խօսքը տրուեցաւ ընկեր Հայկ Սէրէնկիւլեանի, երբ վաղեմի ծանօթը Պոլսոյ «Ազատամարտ»էն։

ԸՆԿԵՐ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ.— Սիրելի Գուրգէն, չափազանց յուզուած եմ քեզ տեսնելով, մեր մէջ, երանի թէ եկած չըլլայիր, քառասուն տարի ետ տարիր զիս։ Ցիշեցի անցեալը, վերադարձան մեր ընկերական տառապանքի օրերը, «Ազատամարտ»ը, հայ ժողովուրդի այն ժամանակուան դժբախտ վիճակը, թաքստոցները իրենց ամբողջ զարհուրանքով ու ահաւորութեամբ, հալածանքները։

Դուն խոնարհներէն էիր։ Հերոսներու բազմաթիւ տեսակներ կան, ոմանք արիւն թափեցին, ուրիշներ գաղափարականօրէն ազատագրութեան ճամբան կերտեցին, ուրիշներ ալ այնքան վերիվայրումներէ յետոյ տասնեակ տարիներով, իրենց հաւատքով ու խոէալով գօտեպնդուած անխախտ մնացին մինչեւ այսօր։ Դո՛ւն այդ հերոսներէն ես։

Ձեզ կարող աւելի երկարել, դառն յիշատակները կը խեղդեն զիս, եկար ու կ'երթաս, բարի ճանապարհ, սիրելի ընկեր։

ՏԻԿԻՆ ՏԻՐՈՒՀԻ ՄԻՍԱՔԵԱՆ.— Դժուար է խօսիլ քանի մը բանախօսներէ վերջ, երբ անոնք արդէն ներկայացուցած են մեր հիւրերը, ինչպէս Տիկ. Էլլէն՝ Տիկին Ս. Մխիթարեանը եւ ընկեր Հ. Սամուէլ Ընկեր Գ. Մխիթարեանը։ Նախ հաշւենք մաքրենք Գուրգէնին հետ, որուն հետ քառասուն տարուան բարեկամութիւն մը եւ չորս տարուան սրտակից աշխատակցութիւն մը ճակատամարտի օրերուն, «լաւ» բան ըսել պիտի չտար ինծի։

Գալով Տիկին Ս. Մխիթարեանին երեսուն տարիէ ի վեր այնքան մօտ եղած եմ իր աշխատանքին Հ. Օ. Մ.-ի շարքերուն մէջ, որ գրեթէ մեր ծանօթութիւնը հին կը թուի ինծի։

Տիկին Մխիթարեան անխոնջ, բազմավաստակ ու յարատեւ քարտուղարուհին կանացի ամէնէն մեծ մեր կազմակերպութեան շատ մեծ բաժին մը ունի անոր այսօրուան համազգայնութային դիրքին մէջ։ Տիկին Սիրանոյշն է այն դէմքը եւ անունը որ անմիջապէս կը պատկերանայ ձեր առջեւ երբ Հ. Օ. Մ.-ի յիսուն տարուան գոյութեան — եւ ինչ գոյութիւն — մասին կը մտածէք։ Մաղթենք որ տակաւին երկար ատեն իր շուքը տարածուի մեր

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

ՍՐԱՊԻՈՆ ՀԵՔԻՄԵԱՆ

———o———

Նախ Բերայի Մխիթարեանց Նախապատրաստական դպրոցին մէջ, յետոյ՝ 1842ին, երբ տակաւին Սրապիոն տասնամեայ պատանի մըն էր, Մխիթարեան վարդապետները զայն առաջնորդեցին Վենետիկի Ռափայէլեան վարժարանը եւ այսպէսով ծանր բեռէ մը ազատեցին Սրապիոնի ծնողքները։

Սրապիոն Հեքիմեան յաջողակ էր դպրոցական բոլոր դասերուն եւ մանաւանդ լեզուներու մէջ։ Այս պատճառով ալ Մխիթարեան Միաբանութեան դաստիարակ հայրերը կը ներէին իրենց աշակերտին բոլոր տղայական անառակութիւնները։

Տաքարիւն ու խանդավառ Սրապիոնը շուտով սիրեց իրեն չափ խանդավառ եւ տաքարիւն իտալացի ժողովուրդը եւ այդ պատճառաւ իսկ բոլոր լեզուներէն աւելի ընտրեց իտալերէնը ու իր մայրենի լեզուին պէս մշակեց զայն։

Այսպէսով, շուտով իտալական լեզուին բոլոր նրբութիւններուն ծանօթացաւ եւ սկսաւ շատ դիւրութեամբ իտալերէն ոտանաւորներ գրել։

Իտալացիներու գրեթէ բոլոր դասական հեղինակութիւնները եւ թատերգութիւնները մեծ աշխուժով կը կարդար եւ ապա կը վերլուծէր զանոնք։ Եւ այդ բանին յաջողութեան համար մասնաւոր ջանք թափելով իւրացուց իտալերէն լեզուի գաւառաբարբառները։

Դպրոցին այցելու իտալացի դասատուները յատկապէս կը գովէին Սրապիոն Հեքիմեանի մատենագրական ու բանաստեղծական տաղանդը, որ, ինչպէս ըսինք, վարժ էր իտալերէն լեզուով իսկ արտայայտուելու յաճախ։

Սրապիոն Հեքիմեան Ռափայէլեան վարժարանը վեց տարի մնալով սորվեցաւ հայերէնէ եւ իտալերէնէ զատ՝ ֆրանսերէն, անգլերէն, գերմաներէն, ըսպաներէն եւ մասամբ հին եւ նոր եբրայերէնը եւ յունարէնը, որոնք աւելի՝ դպրոցէն դուրս կատարելագործեց ինքնաշխատութեամբ։

1848ին, Վենետիկի յեղափոխութեան ժամանակ, Սրապիոն շրջանաւարտ ըլլալով կը վերադառնայ Պոլիս, ուր երկար ժամանակ գրականութեամբ զբաղելէ ետք, Ղրիմի պատերազմին ժամանակ պահ մը վաճառականութիւն կ'ընէ։

1855ին կը մեկնի դէպի Պուլկարիա՝ Պուրկազ եւայլ վայրեր, սակայն ուր որ կ'երթայ հոն կը թրթռացնէ իր բանաստեղծական քնարը, մանաւանդ իր պանդուխտ հանգամանքը աւելի թոիչք կուտայ իր բանաստեղծի խառնուածքին։

Սրապիոն Հեքիմեան եղած է թունդ գրաբարեան մը, թէեւ նոյն յաջողութեամբ եւ ձեռներէցութեամբ կը գրէր իր աշխարհաբար հեղինակութիւններն ալ։

1857ին կը հրատարակէ հատոր մը՝ «Տաղք, Երգուածք եւ Թատերգութիւնք». գրաբար, որ կը բովանդակէր 186 զանազան տաղեր, գրաւելով ստուար հատորին 278 էջերը։

Այդ տաղերուն մէջ յիշատակութեան արժանի են իր ընտանիքին ձօնած կտորները, մանաւանդ իր սիրելի քրոջը Աննա Հեքիմեանի՝ Սեւեան Գաբրիէլ փաշայի հետ ամուսնութեան առթիւ գրած օրհներգը։

Յուզիչ է նոյնպէս ամէնէն վերջին քառեակը, որ իր իսկ ամուսնութեան թուականը կը կրէ.

«Ի դաշն հարսանեաց Սրապիոնի Հեքիմեան ընդ Աննա Մանասեան.

«Ահա դաշն անփակելի
Ընդ նազելույդ կըրեցի,
Արդ քո շնորհ թէ երջանիկ
Կամ թէ դառն յաղայս այդ կնիք»։

Վերոյիշեալ ստուար հատորին մնացեալ մասը կը պարունակէ թատերգութիւններ, զորս կ'արժէ ծանօթացնել մեր ընթերցողներուն.—

Արտաշէս եւ Սաթենիկ, տաղաչափեալ թատերգութիւն 5 արար, գրուած 1848ին Վենետիկ, երբ հեղինակը տակաւին հազիւ տասնեւվեց տարեկան էր եւ գրած էր քսանեւեօթը օրուան մէջ։

Աւելորդ է ըսել որ այս թատերախաղին նիւթը առնուած է Մովսէս Խորենացիի պատմութեան էջերէն։

Հարմակ եւ Աշխէն, ողբերգութիւն հինգ արար, գրուած 1850ին, որուն նիւթը առնուած է ԺԳ. դարու մեր պատմութենէն։

Ցեղազգային Սրապիոն Հեքիմեան իր այս երկը ներկայացուցած է Բերայի թատրոններուն մէջ մեծ յաջողութեամբ, ժամանակակից ծանօթ դերասաններու մասնակցութեամբ։

Այդ ներկայացմանց ընթացքին ժողովրդական խանդավառ ծափերու տարափին տակ հեղինակը բազմաթիւ անգամներ բեմ կանչուած է։

Սամուէլ կամ Կրօնք եւ տիրասիրութիւն, ողբերգութիւն հինգ արար, գըրուած 1854 – 1856ին։

Այս գործին նիւթը առնուած է Փաւըստոսի պատմութեան հետեւեալ մասէն.—

«Եւ այնչափ չար էին արքն երկոքին (Վահան եւ Մերուժան) զի անգամ իւրեանց ու մեք ոչ ողորմէին, այլ անխնայութեամբ դատէին զօտարս եւ զիւրեանս ընտանիս։

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

(2 Շար.)

կազմակերպութեան վրայ եւ Միութիւնը վայելէ միշտ իր գործօն մասնակցութիւնը

Շ. Նարդունի.—

Գ. Մխիթարեանի հրապարակագրութեան ճամբան Հ. Յ. Դ.ութեան գործունէութեան ճամբան է։ Ընկեր Մխիթարեան «Ճակատամարտ»ի ճամբով, յոյսով լեցուն եւ «Յուսաբեր», անցաւ «Հայրենիք»։ Արդարեւ հայրենիքը ճակատամարտներով է որ կը կերտուի։ Բայց հրապարակագիր Մխիթարեանը գրագէտ է միաժամանակ,— Հ. Յ. Դաշնակցութեան մամուլին գերազանցութիւնը անով կը շեշտուի որ հրապարակագրութիւնը կը քալեցնէ գրականութեան ուղեկից։ Այդ դպրոցին ներկայացուցիչն էր Շ. Միսաքեան, որ յաճախ կ'ըսէր ինծի. «Եթէ Գ. Մխիթարեանն ալ գայ Փարիզ, հզօր էքիփ մը կը կազմենք»։ Աւա՛ղ, երբ եկաւ Գ. Մխիթարեան, մեկնած էր շէֆ տ'օրքէսթրը։

Գ. Մխիթարեան իր քառորդ դար գրականութիւն հատորէն զատ կրնայ կազմել հատոր մը եւս իր թատերական քրոնիկներով, որոնք Պոլսոյ արուեստի ասպարէզին մէջ մեծ ազդեցութիւն են գործած։ Գ. Մխիթարեան խմբագրած է դեռ Նոր Շարժումը (պարբերաթերթ), թարգմանած է ֆրանսական վէպեր, գրական տեսակցութիւններ է ունեցած Ֆրանսայի ծանօթ գրողներու հետ։ Գ. Մխիթարեան իր գրիչով կը բերէ թարմութիւն, երիտասարդական շունչ եւ ճաշակ։

Պ. Գաբիկեան (որ աշակերտը եղած է Գ. Մխիթարեանի) տուաւ իր տպաւորութիւնները անոր ուսուցչական կեանքէն։ Դպրոցականի սեղաններուն առջեւ իր կրած ազդեցութիւնը անոր յեղափոխականի ոգիէն եւ իր աշակերտական յարգանքը ներկայացուց օրուան հիւրին։

Մէջ ընդ մէջ եղան արտասանութիւն եւ մեներգներ։

Ընկեր Սերոբ Մանուկեան արտասանեց Դանիէլ Վարուժանէն։ Տիկին Մուրատեան յաջող կերպով մեներգեց Սայաթ-Նովայէն մի քանի կտորներ։ Ցուցումով մեներգեց նաեւ ընկեր Ս. Յովհաննէսեան։

Ապա խօսքը տրուեցաւ օրուան հիւրին։

Ընկեր Գ. Մխիթարեան.— Միջին Արեւելքէն կուգամ, տեսայ բազմաթիւ դպրոցներ 400էն 800 աշակերտներով կայտառ ու խոստմնալից։ Այցելեցի Պէյրութի Փալանճեան ճեմարանը, ինչպէս նաեւ Հալէպի Քարէն Եփփէն. Այս կրթական վառարաններուն մէջ կը պատրաստուին վաղուան հայ սերունդները։

Տեսայ Անթիլիասի կաթողիկոսարանը իր խեկայէս արժանաւոր կաթողիկոսով ու դպրեվանքով, հայ պայազատ կղերն է որ կը պատրաստուի հոն, խղճամիտ ձեռքերու մէջ։

Ներկայ եղայ Հ. Մ. Ը. Մ.ի հաւաքոյթներուն, հազարաւոր մարզիկներ, արենոյշներու եւ գայլիկներու խումբերով, ինչպէս նաեւ պատանեկան կազմակերպութիւններ, աներեւակայելի խանդավառութեամբ։

Կուսակցական ժողովի մը ընկերներու թիւը այնքան շատ էր որ հրապարակային հաւաքոյթի ներկայ ըլլալ կարծեցի, սխալած էի, բոլորն ալ գաղափարական ընկերներ լի հաւատքով ու վճռականութեամբ։

Տեսայ Օգն. Խաչի Միութիւնը, այս կանացի կազմակերպութիւնը որ այնքան ընդարձակ գործի է լծուած իր հազարաւոր ժրաջան անդամուհիներով։ Միեւնոյն պատկերը նաեւ Յունաստանի մէջ։

Ասոնք բոլորը մեր ազգային գոյութեան խարիսխներն են, եւ անկարելի է չյուզուիլ ու արցունքները զսպել Հայութեան այս կենսունակութիւնը տեսնելով։

Երբ մտաւորական կեանքը արթուն է, արթուն կը մնայ հայ ոգին։

Որքան Միութիւններ, Նոր Սերնդական կազմակերպութիւններ զօրանան այնքան կ'արժէքաւորուի Հայութիւնը։

Փարիզը բախտաւոր է իր մտաւորականներով, որոնք իրենց լոյսը կը սփռեն նաեւ դէպի արտասահման։ Անոնք իրենց ամբողջ ճիգը ի գործ պիտի դնեն աւելին տալու համար։

Պէտք չէ յուսահատինք որ դժբախտ ճակատագրի ենթարկուած ենք, հաւատքով ապրած է միշտ հայ ժողովուրդը։

Գաղափարապաշտ ազգ մը եղած ենք, ու պիտի շարունակենք մեր պայքարը, որովհետեւ կ'ուզենք ազատ եւ անկախ հայրենիք ունենալ եւ պիտի ունենանք։ Անհրաժեշտ է սակայն որ ներքին ճակատի վրայ ըլլանք համերաշխ, որպէսզի կարենանք յաղթանակել արտաքին ճակատին։

Ինչ զարմանալի ոգի է այս, Յունաստանէն Եգիպտոս, Փարիզէն Ամերիկա, ամէն տեղ նոյն երազը, նոյն ճիգը, ազգային մշակոյթի տուներ շինել, սեփական արահներ ունենալ, միթէ այս բոլորը մաս չեն կազմեր մեր ազատագրական պայքարին։

Պահենք մեր հաւատքը, գիտնանք զոհաբերուիլ ու անպայման պիտի ունենանք մեր ազատ եւ անկախ հայրենիքը։

Տիկին Ս. Մխիթարեան.— Շնորհակալութիւն Կ. Խաչի ընկերուհիներուս, որոնք յաջողեցան երկու օրուան մէջ կազմակերպել այս հաճելի հաւաքոյթը։ Ինչ կը վերաբերի անձիս հանդէպ շռայլուած գովեստներուն, չափազանցուած կը նկատեմ, ես կատարած եմ պարզապէս պարտականութիւնս ազգիս հանդէպ, ուրիշ ոչինչ։

Դժբախտաբար առիթը չունեցանք ամբողջ գաղութը այցելելու, բայց մեր տպաւորութիւնները Փարիզէն այնքան լաւ ու քաջալերական եղաւ, որ կ'ուզենք կրկին վերադառնալ։

Կ. Խաչը 50 տարուան կազմակերպութիւն մըն է որ իր 12.000 անդամուհիներով կը ծառայէ ազգապահպանման գործին, դպրոցներով, դարմանատուներով, օդափոխութեան կայաններով, եւայլն։

Իբրեւ հայ ժողովուրդի մայրը, ան կը հոգայ ու պիտի հոգայ իրեններուն կարիքները։ Ես կը հաւատամ թէ, որքան ապրի հայ ժողովուրդը պիտի ապրի այս Միութիւնը։

Մեր կազմակերպութիւնը առաջինը եղաւ որ ազնիւ հողիով փութաց գնահատել ազգային արժէքներն ու մասնաւորաբար Նոր Սերունդը եւ իր գուրգուրանքին առարկան դարձուց զայն։

Մասնաւորաբար 50ամեակի առիթով, կոչ կ'ընեմ ընկերուհիներուս, որ աւելի զօրաւոր հաւատքով լծուին գործին։

Երեքուկէս ամիս պտըտեցանք Միջին Արեւելքը, վերանորոգուած ենք հաւատքով, ամրապնդուած կ'երթանք։ Որքան ապրիմ, պիտի շարունակեմ ծառայել այս կազմակերպութեան եւ ժողովուրդին։

Հայ մայրեր ու քոյրեր բոլորուեցէք Կ. Խաչի շուրջը, կարիքը մեծ է, Հայութիւնը պէտք ունի մեր կազմակերպութեան եւ ձեր բոլորի օժանդակութեան։

Կէս գիշերը անց վերջ գտաւ այս հաճելի երեկոյթը։

Պ. ՊԱՐԹԵՒ

ԽՐԱՏՆԵՐ՝
ՅԻՍՈՒՆԸ ԱՆՑ ՄԱՐԴՈՑ

Բնական մահը բացառիկ պարագայ մըն է։ Յաճախ, մահը հետեւանք է անհատական կամ հաւաքական սխալներու։ Ահա թէ ինչու՝ շատ ճիշդ է խօսքը, որ կ'ըսէ. «Մարդ չի մեռնիր, այլ կը սպաննէ ինքզինք»։

Ինչ որ կը կոչենք մահ, առաւել կամ նուազ գիտակցութեամբ կատարուած անձնասպանութեան եղանակ մըն է։

Կարելի է ուշացնել ծերութիւնը, նոյնիսկ մահը, հետեւելով առողջապահական, մասնաւորաբար սննդառական փորձուած, հաստատուած կանոններու։

Ցատկապէս կը յիշեցնենք յիսունը անց մարդոց, այր թէ կին, թէ տարիքի այդ կամուրջէն անդին, վտանգները աւելի մեծ են, աւելի շատ են, եւ ապահովութեան միջոցները՝ քիչ։ Ահա թէ ինչու պէտք է յարգել ֆիզիքական եւ մտային առողջապահութեան օրէնքները, զերծ մնալու համար վտանգներէ։ Կեանքի այդ շրջանին՝ դարանակալ կը սպասեն գիրութիւնը, լեարդի տկարութիւնները, շաքարախտ, ռթացաւը (ֆրանսերէն՝ կութթ), մանաւանդ խլիրդը (քանսէր)։— Արդ, բոլոր այս վտանգներէն կարելի է խուսափիլ, առաւել կամ նուազ ապահովութեամբ, եթէ հետեւիք առողջապահական պատուիրաններու, մասնաւորաբար՝ սննդառական գիտական ռէժիմի մը։

Մի մոռնաք, որ ամէն մարդ կը հասնի այնպիսի ծերութեան մը, որուն արժանի է իր կեանքով։

Սննդառական չափազանցութեան վտանգները կ'աճին տարիքին հետ։ Հետեւաբար, ժուժկալ եղէք, սակաւակեր։

Նոյնիսկ խոհեմ եղած կ'ըլլաք, եթէ ժամանակ առ ժամանակ, կէս ծոմապահութիւն մը կատարէք, մէկ օր։ Օրինակ՝ լուծողական մը առնէք, եւ ջուրէն զատ ուրիշ բան չխմէք եւ չուտէք, ամիսը մէկ օր։ Կամ՝ այդ մէկ օրը անցընէք պտուղով միայն։ Այս ձեւով կը մաքրէք ներքին թոյները։

Եւ ինչ որ պատճառ կը դառնայ ներքին թունաւորման, մերժեցէք։ Հսկեցէք այն գործարաններուն վրայ, որոնք զտումի կամ արտաքսումի կը ծառայեն,— ա՛ղիք, երիկամունք, թոք, մորթ։

Իբրեւ սնունդ՝ գլխաւորաբար բուսեղէն։

Պահպանեցէք ձեր ֆիզիքական ու մտային գործունէութիւնը ներդաշնակութեամբ։ Հետեւեցէք մարմնակրթութեան՝ չափաւորութեան սահմաններուն մէջ։ Քալեցէք, լաւ մարզանք է քալելը։ Ինչպէս եւ այլ մարզանքներ, որոնք ճկուն ու ճապուկ կը պահեն մարմինը։

Երկար մի մնաք արեւին տակ։

Կրճատեցէք ձեր պահանջները, չտեղծելու համար ներքին դժգոհութիւններ, մտահոգութիւններ եւ այլ թունաւոր մըտածումներ։ Անձնասէր մի ըլլաք, ոչ ալ նեղսիրտ ու թախծոտ եղէք։

Զարգացուցէք ձեր հոգեկան խաղաղութիւնը, տրամադրութեան ներդաշնակութիւնը։ Փիլիսոփայ եղէք քիչ մը։ Մօտեցէք երիտասարդներուն։

Բժշկական ընդհանուր քննութիւն մը անհրաժեշտ է տարին մէկ անգամ, ըստուգելու համար, թէ սիրտը ի՞նչպէս կը գործէ, արեան ներերակային ճնշումը բարձրացա՞ծ է, երիկամները լաւ կ'աշխատի՞ն, մէզին բաղադրութիւնը ի՞նչ պատկեր կը ներկայացնէ։ Անյապաղ դիմեցէք բժիշկին, երբ անսովոր բան մը կը նշմարէք, կամ փոփոխութիւն մը՝ ձեր առողջութեան պայմաններուն մէջ,— արիւնահոսութիւն, պնդութիւն, ախորժակի պակաս, ուժաթափութիւն, նիհարութիւն կամ ծանրութեան նուազում։ Ախորժաթափութիւն կամ ուժաթափութիւն յաճախ նախանշան են խլիրդի։

Երբ կը թափին ձեր ակռաները, ատամնաբոյժին գացէք, լրացնելու համար ձեր պակասները։ Եթէ ատամնաշար կը գործածէք, մաքրեցէք ամէն օր։

Երբ կը տկարանայ ձեր տեսողութիւնը, մի ձգձգէք։ Գացէք ակնաբոյժին։

Բժիշկին կ'օգնէք, կանուխ դիմելով։

Յապաղումը բարեկամ է հիւանդութեան, թշնամի՝ բժշկութեան կամ ձեզի։

ՓՐՈՖ. Փ. ՏԸԼՈՐ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲԱԶՄԱՎԷՊ, ամսագիր բանասիրական, գրական, գիտական, բարոյական, Թիւ 9 – 10, Սեպտեմբեր – Հոկտեմբեր, 1959։ Հրատարակութիւն Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան, Ս. Ղազար, Վենետիկ (Իտալիա)։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (83)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՑԻ ԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Զ.

ՏՈՔԹՈՐԸ

— Մէկ զիյաֆէթ չէ հարուր զիյաֆէթ, հաստատեց տիկին Մարկոսեան՝ իր ուրախութեանը մէջ ամէն բան տալու պատրաստ։

Իրիկուան սեղանին վրայ, որ այնքան զուարթ պիտի անցնէր՝ պարագային մեծութեանը պատճառաւ, դիտուեցաւ որ տոքթորը երազուն նայուածք մը ունէր, պատառները մեքենաբար կը մտնէին բերանը, չէր խօսեր բնաւ, եւ ատեն ատեն ձեռքը ճակտին վրայէն կ'անցընէր մթին ու յամառ յաճախանք մը վանելու պէս։

Գանձապահը աչքով ընքուիով հանըմին հարցուց թէ ի՞նչ կար. հանըմը չեմ գիտեր պատասխանեց միեւնոյն ձեւով։ Թադէոս աղային բոլոր ջանքերը տոքթորը զուարթացնելու՝ ապարդիւն մնացին եւ ճաշը լմննալուն, առանց իսկ սրահ անցնելու, գլխու ցաւ մը պատրուակելով, քաշուեցաւ իր սենեակը, առանձնակի ուզածին պէս խոկալու համար այդ օրուան այցելութեանը վրայ, այդ տարօրինակ, անմոռանալի դէմքին վրայ եւ կրակ տալու համար իր երեւակայութեանը, երազելու համար սանձարձակ ու անվրդով, հեռու մամային անձկոտ, հետազօտիչ ակնարկէն, եւ մանաւանդ ծերուկ գանձապահին վերլուծող, գուշակող, հասկցող չար նայուածքէն։

Միտքը վրդովող պատկերին թելադրութեանը տակ, ուսանողը, տեսակ մը գրգռման մատնուած, կը նստէր գրասեղանին առջեւը, որուն վրայ արոյրէ շեղ բարձր լամպար մը իր յորդ լոյսը կը թափէր, կը թաղուէր լայն բազկաթոռին վրայ, գիրք մը կը բանար, ան վրանբաց վէպերէն մէկը որոնք իր ըղձերին ու սրտին անունը կը կազմէին, քանի մը էջ կը կարդար առանց հասկնալու, երբեմն երկարօրէն կանգ առնելով տողի մը վրայ՝ առանց զայն տեսնելու, զանկը արբող կրակէն տանջուած. ու կը դոցէր գիրքը բարկութեան շարժումով մը, ոտքի կ'ելլէր. կը պտըտէր, ձեռքերը ետին կապած, մերթ մինչեւ մատենադարանին անկիւնը երկննալով ուր արծաթեայ շըրջանակով հայելի մը կախուած կը գտնուէր պատէն. անոր մէջ կը զննէր իր դէմքը աչքերու սեւեռանքով մը։ Խարտեաշ պեխերը ոլորելով։

Երբեմն, սենեակին մէջտեղը կանգ կ'առնէր յանկարծ, երկու ձեռքերովը ճակատը սեղմելով՝ անկէց յաճախանք մը վանելու համար կարծես կամ չձգելու համար որ պայթի, աչքերը պարապին յառած տենդավառ խենթ անշարժութեամբ մը։

— Աչքերը, աչքերը, կը հծծէր ակռաներուն մէջէն։

Դարձեալ կը նստէր, գրքին էջերը կը դարձունէր շուտ շուտ, կարծես անոր մէջ փնտռելու համար ինչ որ չէր գտներ, ինչ որ աչքերը կը փնտռէին պարապութեան մէջ ունայնօրէն։

Վերջապէս, անհանգիստ, սրտնեղ, նորէն ելաւ, պատուհան վազեց. բացաւ զայն ու մինչեւ կէս մէջքը դուրսը մութին մէջ ծռեցաւ, բիբերը խաւարին կրպցուցած՝ անոր թանձրութեան մէջէն երթալ հասնելու համար ըղձացուած նպատակին, սովալլուկ չիկերէի մը պէս ռունգունքները շարժելով՝ գինովցնող բոյրի մը հետամուտ, զոր չէր յաջողեր ծծել։

Վարը կը տարածուէր ծառախիտ պարտէզը յորդ ու արգաւանդ կանանչութեամբ։ Գարնան խորհրդապահ շշուկները կը դողդղային մթութեան մէջ։

Ծղրիթ մը իր ողբը կը սուլէր, հեռուանց, անծանօթ թաւուտներու գաղտնիքին մէջէն։ Դէմը, գետակին ջուրերը կը փռուէին մութ շողիւններով, ակօսուած փոսփորի շողանցիկ արծաթաւորումներէն դուրս անձայն սահող նաւակներու թեւճակները կը յօրինեն։

Խորը, հորիզոնին ծոցէն, Էյուպի բլուրներուն սեւ պատը կը բարձրանար, անսահման վիթխարի վարագոյր՝ ցանցառ լոյսերով գնդասեղուած, եւ այդ մթին խաղաղութեան վրայ կը հեւար բնութեան դանդաղ, հզօր, ահեղ շնչառութիւնը, հեռաւոր հեզ սուլոցին մը մերթ, թոքապատառ ցաւատանջ հառաչանք մը երբեմն։

Ու երիտասարդը, որ քիչ անգամ գարնան մրափող գիշերներու խաւարչուտ ու խորունկ բանաստեղծութիւնը վայելելու մարմաջը ունեցած էր, այդ գիշերը երկարօրէն մնաց հոդ, մինչեւ կէս մէջքը պատուհանէն դուրս անսովոր ու անծանօթ հեշտութիւն մը արբենալով բնութեան այդ հեւացող մրափէն, որուն անբացատրելի խորհուրդը, հմայքը այնքան սերտօրէն, այնքան ուժգնօրէն կը հաղորդուէր հիմա իր ալեկոծուած հոգիին։

Բայց ահա յանկարծ իր թափառայած ակնարկը կանգ առաւ մթութեան համապարփակ յատակին վրայ, լայնարիր, անշարժ. երկու լոյսեր կը շողային հոն, յափշտակող ճառագայթումով մը, կարծես բնութեան աչուները որ մէկէնիմէկ բացուէին ու իրեն նայէին։

Ան թօթվուեցաւ, հեւաց, դողաց։

Ու հառաչանք մը ժայթքեց կուրծքէն.

— Աչուները ...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Գարտէ կը զգամ հրապարակով իմ շընորհակալութիւններս յայտնել Փարիզաբնակ բժշկուհի Օր. Սոնա Փափազեանի, որ անբուժելի նկատուած ծանր հիւանդութեանս ընթացքին իր անձնուէր խընամքներով դարմանեց զիս եւ փրկեց ծանըր կացութենէ։

ՄԱՍԻՍ ՁԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սարգիս Տէօքմէճեան եւ զաւակները՝ Արփինէ եւ Ցոլինէ կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պատարագ եւ պաշտօն պիտի կատարուին այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍԱՐԳԻՍ ՏԷՕՔՄԷՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները։

Այս առթիւ Այրի Տիկին Տէօքմէճեան եւ զաւակները նուիրատուութիւններ կ'ընեն հետեւեալ կազմակերպութիւններուն.— Կարմիր խաչ, Կապ. խաչ, Աղքատախնամ, Մշակոյթի Տուն, «Հայ — Բոյժ», Ս. Մուրատեան վարժարանի Ծնողաց Միութիւն եւ Յառաջ։

(Կազմակերպութիւնները կրնան ստանալ իրենց յատկացուած գումարները «Յառաջ»էն)։

×

Այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս — Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի

ՎԱՀԱՆ ՁԷՅԹՈՒՆՑԵԱՆԻ

մահուան (մեռած Հարաւային Ամերիկա) քառասունքին առթիւ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները.

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Ազատ Մարգիկ իր սկաուտ խմբապետի Լեւոն Գազանճեանի (Սոֆիա) եւ Կեդրոնականի տնօրէն Գեղամ Գափաֆեանի մահուան առթիւ հազարական ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի եւ «Հայ—Բոյժ»ի։

Pour Fréjus

Մարսէյլի մէջ, Դեկտեմբեր 5ի Հ. Մ. Ը. Մ.ի պարահանդէսին մէջ հանգանակուած է 20.000 Ֆր., Միութիւնը 10.000 ֆրանք ալ իր կողմէ աւելցնելով՝ 30.000 ֆրանք ղրկած է հանգանակիչ յանձնախումբին։

×

Այդ պարահանդէսին վիճակահանութեան չահող թիւն է՝ 594 (հեռատեսիլի գործիք մը)։ Ստանալ Միութենէն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը շընորհակալութեամբ ստացած է իր պարահանդէսին եւ տօնական օրերու առթիւ հետեւեալ դրամական նուէրները.—

Օր. Զէյթունլեանէ (Լիբանանէն) հազար ֆրանք, Օր. Թարոնէ 500 ֆրանք։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ ՄԷՋ

Ազգ. Միութեան հովանաւորութեամբ դպրոցական հանդէսը՝ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Գաթ Գուսօն (Փըթի Շալէ), Գ. Մանուէլ Գալիկեանի սրահը, ղեկավարութեամբ Գ. Թրազոյի։

Ազգ. Միութեան կողմէ նախընթրիք պիտի բաժնուի բոլոր անոնց որոնք դպրոց երթալու տարիք կը ներկայացնեն։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։ Մուտքը ազատ է։

ԱՄԱՆՈՐԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ կազմակերպած է Ամանորի հանդէս մը, Շաբաթ, Դեկտ. 26, երեկոյեան ժամը 9ին, տեղւոյս քաղաքապետական սրահին մէջ, Րիւ Վոլթէր։

Հովանաւորութեամբ ԵՒՐ. ՀԱՅՈՑ ԿԱԹ. ԳԱՏՈՒԻՐԱԿ Տ. ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ։ Գատուոյ նախագահութեամբ քաղաքապետ Գ. ԳԼԷՕԶԻ եւ ներկայութեամբ Փարիզի Կրթ. Կեդրոնական Յանձնախումբի ներկայացուցչին։

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր.— Երգ, արտասանութիւն եւ տրամախօսութիւն աշակերտներուն կողմէ։

Կրթ. Հոգաբարձութիւնը կը հրաւիրէ տեղւոյս Հայութիւնը իր ներկայութեամբ քաջալերելու սոյն ազգօգուտ ձեռնարկը։

Մուտքը ազատ է։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՀԻՆ ՏԱՐՈՒԱՆ ՀԵՏ
ՓԱԿԵՑԷՔ
ՁԵՐ ՀԻՆ ՀԱՇԻՒՆԵՐԸ

Նոր Տարի
Նոր Ծրանք
Նոր Բաժանորդին

Շնորհակալութեամբ.
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր 26ին, Շաբաթ իրիկուն, Սալ տէ Ֆէթի շքեղ սրահներուն մէջ։ Առաջնակարգ նուագախումբ։

—ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ—

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ կէս օրէ ետք ժամը չորսին Քաֆէ լը Րէժանի մէջ։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Ս. ՍՏԵՓԱՆՈՍ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ այս Կիրակի օր պիտի մատուցուի Ս. Ստեփանոսի տօնին առթիւ քառաձայն Ս. պատարագ, յետ պատարագի խորհրդարանին մէջ ընդունելութիւն պիտի ըլլայ ի պատիւ դպրաց դասու հոգաբարձութեան կողմէ։

Նոյն օրը Բիւթանիոյ հայրենակիցներու խնդրանքով հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Նիկոմիդիոյ բազմավաստակ Առաջնորդ ՍՏԵՓԱՆՈՍ ԱՐՔ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆԻ յիշատակին։

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Զաւէն Վրդ. Արզումանեան։

×

Լիոնի Ազգային Միութեան փափաքին համաձայն այս Կիրակի Ս. Ստեփանոսի տօնին առթիւ, հոգեհանգստեան պատարագ պիտի մատուցուի, Իզմիրի բարեխնամ, շինող Առաջնորդ Ստեփանոս Արք. Յովակիմեանի ի յիշատակ։

Կը խնդրուի նոյն օրը իր յիշատակը յարգող բարեպաշտ ազգայիններէ ներկայ ըլլալ պատարագի։

ԾՆՈՒՆԴ ԳԱՍՏԱՐԱԳ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս Ուրբաթ առաւօտ Ծննդեան տօնին առթիւ պատարագ պիտի մատուցուի Ռիւ ժէ, Սէն Լուի սրահին մէջ։

Պիտի պատարագէ՝ Տէր Սահակ Քհնյ. Պապիկեան (Վալանսէն)։

ՏԷՍԻՆ

ՏԷՍԻՆԻ Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ Տէսինահայ յարգոյ հայ հասարակութեան թէ, այս Ուրբաթ առաւօտ ժամը 8.30ին Ս. Ծննդեան տօնին առթիւ Ս. պատարագ պիտի մատուցուի տեղւոյս Ս. Աստուածածնայ Եկեղեցւոյ մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ Ս. ԾՆՈՒՆԴ

Ժամանակացոյց արարողութեանց

27 Դեկտեմբեր, Կիրակի, Տօն Ս. Ստեփանոսի, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 7.45ին, բազմաձայն Ս. պատարագ 9.45ին, Ս. Ստեփանոսի յատուկ արարողութիւն 11.30ին։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Եկեղեցիին հոգեւոր հովիւ Տ. Խոսրով Քհնյ. Ասատուրեան, որուն քահանայական ձեռնադրութեան առաջին տարեդարձն է։

(Շար.)

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, RUE THOUIN

ԱՅՍ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Ճրագալոյց Ծննդեան, ժամը երեկոյեան 5ին ժամերգութիւն եւ 6ին ձայնաւոր պատարագ, զոր պիտի մատուցանէ՝

ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ԱՅՍ ՈՒՐԲԱԹ, Ս. Ծնունդ, ժամը 9.45ին ժամերգութիւն եւ 10.30ին ձայնաւոր պատարագ, զոր պիտի մատուցանէ Գերապայծառ առաջնորդը։

Կիրակի 10 Յունուար 1960, հանդիսութիւնք Յայտնութեան եւ Մկրտութեան Քրիստոսի, ձայնաւոր պատարագ եւ Ջրօրհնէք ժամը 10.30ին։

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Քամփ Ֆրէզի (Մարսէյլ) Թաղ. Խորհուրդը կը հաղորդէ որ այս Ուրբաթ (Դեկտ. 25) թաղին եկեղեցւոյ Նորոգութեանց վերջանալու առթիւ, պաշտօնական բացում պիտի կատարուի։

Ծնունդի արարողութենէն յետոյ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Ֆրէժիւսի աղէտեալներուն հոգւոյն։

Կը պատարագէ Տէր Խոսրով Քհնյ.։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆ. ԵԿԵՂԵՑԻ

8 bis, Rue des Ternes

Մեթրօ Փորթ Մայօ

Պաշտամունք այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10.45ին։

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉ. ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Պաշտամունք՝ այս կիրակի, Սէն Ժէրոմ, ժամը 9,30ին։ Ռիւ Ժէմափ՝ ժամը 10,45ին։

Կը քարոզէ Վերապատուելի Հելվաճեան։

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք ։ Հատը 20 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 25 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI 25 DÉCEMBRE
1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8681 35EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4482

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

...ԵՒ ՅԵՐԿԻՐ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

Եւրոպական Ծնունդը առիթ կուտայ աշխարհի մեծերուն ամէն տարի այս օրերուն խաղաղութեան մաղթանքներ ուղղելու համայն մարդկութեան ։

1959 տարի առաջ Բեթղեհէմի մէջ աշխարհ եկած Յիսուս մանուկը պիտի յեղաշրջէր պատմութեան ընթացքը ։ Սկիզբը պիտի դնէր նոր դարաշրջանի մը, որ ցարդ իր անունը կը կրէ ։ Իր քարոզած վարդապետութիւնը պիտի գրաւէր բոլոր ազնիւ հոգիները, շնորհիւ այն մարդասիրական բարձր սկզբունքներուն, որոնք քանի դարէ ի վեր հիմը կազմած են բոլոր քաղաքակրթութեանց ։ Ու տակաւին այսօր ալ կը շարունակեն խանդավառել ազատատենչ ու խաղաղասէր բոլոր ժողովուրդները ։

Քրիստոնեայ եկեղեցիները դարերէ ի վեր կ'երգեն՝ «Փառք ի բարձունս Աստուծոյ, եւ յերկիր խաղաղութիւն, ի մարդիկ հաճութիւն» ։

Տարւոյ ամէնօրեայ, մշտատեւ խաղաղութեան, անոնք նոյն մաղթանքին մէջ կը կրկնեն շարունակ, «Արժանի արա՛, Տէր, զօրս զայս խաղաղութեամբ» ։

Ինչպէս ամէն տարի, այս անգամ եւս Ծնունդի առաջին պատգամը ուղղեց Հռոմի Պապը,— ձայնասփռուած բոլոր լեզուներով ։ Իրեն հետեւեցան նախագահ Այզընհաուըր, Էլիզապէթ Թագուհին եւ ուրիշներ ։

Բոլորն ալ կը մաղթեն խաղաղութիւն, համերաշխութիւն, եղբայրութիւն, «ի մարդիկ հաճութիւն»։ Թէեւ պատերազմ չկայ, սակայն խաղաղութիւնն ալ, ամուր հիմերու վրայ չէ դրուած, կ'ըսեն։ Ու հրաւէր կ'ուղղեն տեւական խաղաղութիւն հաստատելու աշխարհի վրայ։ Միայն խաղաղութեան մէջ է, որ մարդիկ երջանիկ կ'ըլլան, լծուելով շինարար աշխատանքի ։ Խաղաղութեան շնորհիւ է, որ գիտութիւնը կը յառաջդիմէ ։ Քաղաքակրթութիւն կը ներառուի ։ Մշակոյթը կը զարգանայ Երկրագունդը դրախտավայր կը դառնայ ։

Խաղաղութի՛ւն կը քարոզեն ո'չ միայն անոնք որ ճշմարիտ հաւատացեալներ են, կը հաւատան Աստուծոյ եւ Քրիստոսի, կը հետեւին Աւետարանի քարոզած ժողովրդավարական վեհ սկզբունքներուն, այլ անոնք որ կը փակեն եկեղեցիներն ու տաճարները, կը հալածեն եկեղեցականներն ու վանականները, եւ անաստուածութեան համալսարաններ կը բանան ...

Աւելի բարձր կը հնչէ «խաղաղութիւն»ը մանաւանդ այս վերջիններուն մօտ ։ «Խաղաղութեան կողմնակիցներ»ու ցանց մը ծածկած է ամբողջ աշխարհը ։ «Խաղաղութեան համաժողով»ներ կը գումարուին պարբերաբար «Խաղաղութիւն» պահանջող հանրագրութիւններ կը հաւաքուին միլիոնաւոր մարդոց ստորագրութեամբ ...

Ո՞վ հեգնանք ։

Այս բոլորը կը կատարուին մարդոց կողմէ, որոնք « համաշխարհային յեղափոխութիւն » կ'երազեն ։ Որոնք յարատեւ պատերազմի, ըմբոստութեանց եւ խառնակչութեան մէջ կ'ուզեն պահել աշխարհը, յաւերժացնելու եւ աւելի եւս ծաւալելու համար իրենց տիրապետութիւնը իսկապէս խաղաղասէր, հայրենաբաղձ ու ազատատենչ ժողովուրդներու վրայ ։

Տարին կը վերջանայ խաղաղութեամբ։ Սակայն վերջ չէ գտած պաղ պատերազմը, ջլամարտը։ Տաք պատերազմի մղձաւանջը կը շարունակէ վրդովել մարդկութիւնը ։

Յուսա՜նք որ վերջապէս խաղաղութիւնը պիտի տիրէ երկրի վրայ ։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՎԷՃԸ

ԿՐԹԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՒ

ԲԱՅՑ ՕՐԷՆՔԸ ՔՈՒԷԱՐԿՈՒԵՑԱՒ
71Ի ԴԷՄ 427 ՁԱՅՆՈՎ

Վերջին օրերուն դպրոցական հարցը սուր հանգամանք ստացած էր եւ վէճը ծանրանալով յանգեցաւ կրթական նախարարին հրաժարումին ։

Ծանօթ է որ կառավարութիւնը ծրագիր – օրէնք մը պատրաստած էր մասնաւոր դպրոցներու օգնելու համար ։ Այդ օժանդակութեան փոխարէն սակայն կառավարութիւնը կ'ուզէր աւելի մօտէն հետեւիլ մասնաւոր դպրոցներու կրթական ծրագրին, այլ խօսքով իր հակակշռին տակ առնել անոնց ուսումնական ծրագիրը ։ Օժանդակութեան այս ձեւը կը քննադատուէր մանաւանդ աջ եւ կաթոլիկէ շրջանակներու կողմէ որոնք մտահոգ էին գլխաւորաբար դաւանական հաստատութեանց համար ։

Ծրագիր – օրէնքին առաջին յօդուածը կը շեշտէ. — « Համաձայն սահմանադրութեան սահմանած սկզբունքներուն, Պետութիւնը կ'ապահովէ երախաներուն եւ պատանիներուն իրենց կարողութեանց համեմատ ուսում մը ստանալու կարելիութիւնը հանրային հաստատութեանց մէջ, հաւասարապէս յարգելով բոլոր հաւատքները ։

Մասնաւոր հաստատութեանց մէջ, որոնք պահելով հանդերձ իրենց հարազատ բնոյթը, ստորեւ նշանակուած պայմանագրերէն մէկը կը ստորագրեն, ուսումը, պայմանագրի ձեւով է եւ պետական հակակշռի տակ է ։ Այդ ուսումը պէտք է տրուի խղճի ազատութիւն. բացարձակ յարգանքով։ Բոլոր երախաները առանց ծագումի, կարծիքի կամ դաւանանքի խտրութեան կրնան մտնել այդ դպրոցները։ Պետութիւնը կը հռչակէ եւ կը յարգէ ուսումի ազատութիւնը եւ կ'ապահովէ մասնաւոր դպրոցներուն անոր գործադրութիւնը։ Հարկ եղած բոլոր միջոցները ձեռք կ'առնէ ապահովելու համար հանրային ուսման աշակերտներուն կրօնական կրթութիւնը եւ պաշտամունքի ազատութիւնը » ։

Այս ծրագիր – օրէնքի առաջին եւ միւս բոլոր յօդուածները ընդունուելէ վերջ կառավարութեան կողմէ պիտի ներկայացուէին Ազգ. Ժողովին, բայց վերջին վայրկեանին կառավարութիւնը առաջին յօդուածին մէջ փոփոխութիւն մը ըրաւ պատճառ դառնալով կրթական նախարար՝ Պուլոշի հրաժարականին ։

Բառի մը պարզ փոփոխութիւնն էր եղածը, մասնաւոր ուսում *բացատրութիւնը կը դրուէր՝ հոն ուր գրուած էր* մասնաւոր հաստատութիւն ։

Աջ շրջանակները միշտ մտահոգ են Տըպրէի պատրաստած բնագիրներէն։ Ծանօթ է որ Ե. Հանրապետութեան Ա. Վարչապետը մեծ ճկունութեամբ կը մեկնէ օրէնքները եւ այդ իսկ պատճառով Անկախները եւ Ժողովրդական Շարժումը շատ խստօրէն կը քննեն ամէն մէկ բառը։ Անոնք այս օրէնքին մէջ կը տեսնեն մասնաւոր ուսման «հետզհետէ խեղդումը »։ Կաթոլիկէ երեսփոխան մը ըսած էր Տըպրէի «համոզումով անձնապաշտութեան կ'ուզէք տանիլ մեզ նոյնիսկ ա՛յդ, դէմ է Եկեղեցւոյ վարդապետութեան »։

Վերջապէս Չորեքշաբթի գիշեր Ազգ. Ժողովը քննեց հարցը եւ առաւօտեան 4ին 71ի դէմ 427 ձայնով վաւերացուց կառավարութեան ծրագիր – օրէնքը 6 բարեփոխումներով ։

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. Էջ)

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌԸ

ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐԻ ՃԱՌԸ ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ ՄԷՋ

— Միացեալ Նահանգները պէտք է համոզեն ազատ երկիրները՝ որ մասնակցին թերաճ երկիրներու տնտեսական երկարատեւ օգնութեան մը ծրագրին պատրաստութեան, յայտարարեց Նախագահ Այզընհաուըր ձայնասփիւռ եւ պատկերասփիւռ ճառով ։ Օգնութեան այս ծրագիրը ապահովութիւններ պէտք է տայ, աւելցուց ան։ Աղքատ երկիրները պէտք է գիտնան թէ քանի՞ տարուան համար եւ ի՞նչ համեմատութեամբ օգնութիւն պիտի ըլլայ իրենց ։

Միւս կողմէ, Նախագահը շեշտեց թէ Միացեալ Նահանգներն ու դաշնակիցները պէտք է պահեն պաշտպանողական իրենց ուժերը՝ հաւանական որեւէ յարձակում դիմագրաւելու համար, մինչեւ այն օրը՝ երբ կարելի պիտի ըլլայ գործադրել զինաթափութեան ծրագիրը ։

Այզընհաուըր այս յայտարարութիւնները ըրաւ Սպիտակ Տան մէջ, Ծնունդի ծառին լուսաւորման առիթով ։

Շարունակելով ներկայացնել թերաճ երկիրներու տնտեսական օգնութեան ծրագիրը, Նախագահը ըսաւ թէ «ան խեղճ ժողովուրդներու հանդէպ գթութեան հարց մը չէ։ Այն օգնութիւնը որ կ'ընենք մեր բարեկամներուն՝ կը նպաստէ ազատութեան, ամերիկեան ազատութեան եւ աշխարհի ազատութեան »։

Ուոշինկթըն վերադառնալէն ի վեր Այզընհաուըրի առաջին ճառն է ասիկա եւ պարզ է թէ պիտի խօսէր նաեւ իր ճամբորդութեան մասին. — «Խօսեցայ Թագաւորներու, Նախագահներու, Վարչապետներու, ինչպէս նաեւ համեստ պայմաններու մէջ ապրող կիներու եւ մարդերու հետ։ Բոլորն ալ կը հաւատան, թէ Միացեալ Նահանգները կ'օգնեն՝ բանալու համար ճամբայ մը, որ արդար խաղաղութեան կը տանի »։

Սպիտակ Տան ղեկավարը ամէն ապահովութիւն տուաւ՝ թէ բոլոր ժողովուրդներն ալ ազատութիւն կ'ուզեն ։

Ատլանտեանի արեւելեան ափերէն մինչեւ Քարաչի եւ Նոր Տելհի, երեք զգացումներ կը միացնեն ժողովուրդները, համաձայն Այզընհաուըրի ։

1.— Անոնց բարեկամութիւնը՝ Ամերիկայի եւ Ամերիկացիներու հանդէպ ։

2.— Անոնց յոյսը՝ տեսնելու համար իրենց եւ զաւակներուն ճակատագրին բարելաւումը ։

3.— Անոնց ծարաւը՝ խաղաղութեան եւ ազատութեան համար ։

« Ազատութեան մէջ խաղաղութիւնն է միայն որ պիտի հաստատէ բոլոր ժողովուրդներու բարեկամութիւնը ։

« Ամէն ժողովուրդ կրնայ նպաստել բոլորին բարգաւաճման եւ բարելաւման՝ հիւանդութեան եւ թշուառութեան դէմ սկսած պայքարին մէջ։ Մարդիկ կան որ յուսահատ կացութեան մը մատնուած են. եթէ օգնութիւն չըլլայ՝ անոնց յուսահատութիւնը համաշխարհային աղէտի մը պատճառ կրնայ դառնալ »։

Եզրակացնելով, Այզընհաուըր յայտարարեց թէ իր ճամբորդութիւնը կատարած էր նոր համաձայնութիւններ գտնելու եւ բարեկամական կապերը զօրացնելու համար. «Բարելաւել կլիման՝ ուր դիւանագիտութիւնը կրնայ լաւագոյնս յաջողիլ. դիւանագիտութիւնը՝ որուն միակ նպատակն է բոլորին արդար խաղաղութիւնը »։

ԾՆՈՒՆԴԻ առթիւ *Յառաջ* վաղը լոյս չի տեսներ։ Մեր յաջորդ թիւը՝ Կիրակի Դեկտեմբեր 27 ։

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Դեկտեմբեր 8ին, երկրաշարժի ցնցումներ արձանագրած է Երեւանի Գիտութեանց Ակադեմիային երկրաբանական հիմնարկութեան շարժագրական կայանը։ Ցնցումները կրկնուած են, առանց վնաս պատճառելու, ինչպէս կը գրէ Սով. Հայաստան ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓՈՐ – ՍԱՅԻՏԻ մէջ, Ֆրանսական եւ անգլիական բանակներու պարպումին երրորդ տարեդարձին առիթով ճառ մը խօսելով, Նախագահ Նասր յայտարարեց թէ արաբական ազգայնականութիւնը իր կրօնն է, որմէ պիտի չհրաժարի երբեք՝ հակառակ աշխարհակալներու, համայնավարներու եւ սիոնականներու մեքենայութեանց։ Նասր բուռն յարձակում գործեց Քասըմի վրայ, որ համայնավարներուն հետ գործակցելով կ'աշխատի խորտակել Սուրիա – Եգիպտոս միացեալ Հանրապետութիւնը. « Ոճրագործ » եւ « անհաւասարակշիռ» Քասըմի ճակատագիրը, ըսաւ Նասր, «շուտով հաշուեյարդարի պիտի ենթարկուի իրաքցի ժողովուրդին կողմէ։ Քասըմ, աւելցուց Նասր, կ'երազէ Պաղեստինը ազատել, բայց չի համարձակիր դուրս ելլել Պաշտպանական Նախարարութեան շէնքին, ուր ապաստանած է։ Ինքզինք արաբ ազգայնական կը հռչակէ, բայց վերջերս մերժեց իր բանակները Եգիպտոս ղրկել, հակառակ մեր խնդրանքին, երբ կը տեսնէր թէ ստիպուած էինք Իսրայէլեան յաճախակի յարձակումները դիմագրաւելու » ։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ զինեալ ուժերը կայմ ու պատրաստ են՝ իրաքեան հաւանական յարձակումի մը դէմ դնելու համար ։ Օդային եւ հետեւակ կարեւոր ուժեր ղրկուեցան Ապատան, աւելի մօտ ըլլալու համար Իրաքի։ Թնդանօթները լարուած են եւ պահակները աւելցած՝ Շաթ էլ Արապի շրջանին մէջ ։

ԻՐԱՔԻ Վարչապետ Քասըմ ճառ մը խօսելով զգուշացուց Թեհրանի կառավարութիւնը, յայտարարելով թէ իր բանակները պատրաստ են հաւանական, որեւէ յարձակումի դէմ դնելու համար ։ Քասըմ աւելցուց թէ իր կառավարութիւնը հողային հարցերը խաղաղ միջոցներով կ'ուզէ լուծել եւ այդ պատճառով կ'առաջարկէ որ իրաքեւպարսկական խնդիրը դրուի ՄԱԿի առջեւ, որ իրաւարարի դեր կրնայ խաղալ ։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ Վարչապետ Նեհրու պատասխանելով Ջու Ան Լէի, յայտարարեց թէ առայժմ ոչ Ռանկուն կրնայ երթալ եւ ոչ ալ ուրիշ տեղ, քանի որ համայնավար Չինաստան չուզեր ընդունիլ երկու երկիրներու անհամաձայնութիւնները լուծելու հնդկական առաջարկը ։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ կառավարութեան պաշտօնական բանբեր Ֆոն Էքարտ յայտարարեց թէ «Գերմանիոյ եւ Պերլինի հարցերը իրարմէ անբաժան են»։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Հանրապետութեան Նախագահ Զօր. Շեհապ Փարիզ եկաւ իր կնոջ հետ, տօնական օրերը Ֆրանսայի մէջ անցընելու համար ։

ՊԵԼՃԻԱԿԱՆ Քոնկոյի ցեղախումբերը նոր կռիւ մը ունեցան. եօթը մեռեալ ։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մամուլը կը գրէ թէ Ապրիլ 27ի Մեծերու ժողովին համար Փարիզը անյարմար է. չէզոք վայր մը պէտք է փնտռել ։

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ Հիւսէյն Թագաւորը Անգլիա, Գերմանիա եւ Զուիցերիա այցելելէ ետք՝ Հռոմ գնաց, ուր քանի մը օր պիտի մնայ։ Միւս կողմէ, Յորդանանի Խորհրդարանը Ֆրանսայի դէմ տնտեսական պոյքոթի ծրագիր մը պատրաստած է, որ կառավարութեան պիտի յանձնուի։

ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ՀԱՒԱՔՈՅԹ
Ի ՊԱՏԻՒ ԽՈՐԷՆ ԱՐՔԵՊՍ. ԲԱՐՈՅԵԱՆԻ

ԱՆԹԻԼԻԱՍ ԵՒ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Ինչպէս գրած էինք, Կիրակի իրիկուն Լիւթեսիայի շքեղ սրահներուն մէջ տեղի ունեցաւ մեծարանքի հաւաքոյթ մը ի պատիւ Խորէն Արքեպս. Բարոյեանի :

Լիբանանի Հայոց առաջնորդը անցեալ Ապրիլ 22ին Միացեալ Նահանգները գացած էր՝ իբրեւ նուիրակ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Վեհ. Զարեհ Ա.ի, կազմակերպելու համար Ամերիկայի Հայոց ազգային թեմը :

Դէպի Պէյրութ իր վերադարձի ճամբուն վրայ Խորէն Արք. քանի մը օր կանգ առած ըլլալով քաղաքիս մէջ, Փարիզահայութիւնը պատեհութիւնն ունեցաւ մօտէն ճանչնալու զինքը եւ լսելու իր պերճախօս եւ իմաստալից դասախօսութիւնը :

Հաւաքոյթին կը նախագահէր Հրանտ Սամուէլեան*, որ հետեւեալ կերպով* ներկայացուց *օրուան բարձրաստիճան հիւրը :*

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԻ ԽՕՍՔԸ

« Իբրեւ Կիլիկեցի, մանաւանդ իբրեւ նախկին աշակերտ Կիլիկեան Դպրանոցին ի Մայրավանս Սսոյ, ինծի կը վիճակի երկու խօսքով մեծարանքի այս երեկոյթը բանալու պարտականութիւնը :

Երիտասարդ է մեր սրբազանը : Ծնած է Կիպրոս – Խարբերդցի ծնողքէ (հայրը 100 *տարեկան է) : Աւարտած է Անթիլիասի Դպրեվանքը, եւ կուսակրօնութեան կոչում զգալով, վարդապետ ձեռնադրուած է : Իր աշխոյժ եւ վառվռուն նկարագիրը թոյլ չեն տուած, որ երկար ատեն փակուած մնայ վանքի չորս պատերուն մէջ : Ու կանուխէն ստանձնած է հոգեւոր հովիւի եւ առաջնորդի պաշտօններ ո՛չ թէ մեծ քաղաքներու, այլ համեստ շրջաններու մէջ : Հո՛ն ուր ժողովուրդը աւելի շատ պէտք ունէր ոչ միայն հոգեւոր մխիթարութեան, այլ նաեւ՝ ու մանաւանդ — կազմակերպուելու իբրեւ գաղութ, տուն – տեղ ըլլալու, նոր բոյն ու տնտեսութիւն ստեղծելու :*

Խորէն սրբազան ընտրեց Գամըշլը – Հասիչէի շրջանը՝ Սուրիոյ եւ Թուրքիոյ սահմանին վրայ նոր հաստատուած գիւղերը, ուր ապաստան գտած էին Թուրքիայէն փախստական Հայեր, Կիլիկիոյ պարպումէն եւ քեմալական չարժումէն վերջ :

Անիկա եղաւ իրական առաջնորդ մը այդ կէս քրտախօս եւ կէս թրքախօս գիւղացի Հայերուն, մեծ մասամբ անուս : Եկեղեցիներու կողքին բացաւ դպրոցներ եւ հասցուց նոր սերունդ մը՝ հայրենաշունչ մթնոլորտի մը մէջ :

Շնորհիւ իր բարեկամական յարաբերութեանց օրուան իշխանութիւններուն հետ՝ Խորէն սրբազան կարելի ամէն աջակցութիւն եւ օժանդակութիւն — նիւթական ու բարոյական — ապահովեց իր խնամքին յանձնուած գաղթական Հայերուն : Իր անունը մինչեւ այսօր երախտագիտութեամբ կը յիշուի Սուրիոյ մէջ : Քանիցս այցելած է նաեւ Տէր Զօր, հայկական սպանդանոցը, — իր հոգեւոր մխիթարութիւնը տալու տեղւոյն հայ գաղութին, զոր մասնաւոր հոգածութեան առարկայ է դարձուցած : Հայկական փոքրիկ այդ գաղութները լաւագոյնս կազմակերպելէ եւ զանոնք արժանաւոր, երիտասարդ ձեռքերու յանձնելէ վերջ, կոչուած է աւելի պատասխանատու պաշտօններու : Ընտրուած է առաջնորդ Լիբանանի մայրաքաղաքին. պաշտօն, զոր տարիներէ ի վեր կը վարէ ամենամեծ ձեռնհասութեամբ :

Սակայն իրեն վերապահուած էր աւելի կարեւոր առաքելութիւն մը : Մեծի Տանն Կիլիկիոյ դարաւոր Աթոռը օտար ազդեցութիւններէ ազատագրելու եւ անոր անկախութիւնը ապահովելու նուիրական գործը դրուած էր օրակարգի վրայ :

Գարեգին Յովսէփեան կաթողիկոս յամառած էր պահել իր խորհրդային հպատակութիւնը եւ աստիճանաբար խորհրդային ազդեցութեան էր ենթարկած Կիլիկեան աթոռը, որ դարերու ընթացքին պահած էր իր անկախութիւնը — նոյնիսկ սուլթաններու դաժան բռնակալութեան օրերուն : Իր ձգտումը Կիլիկեան աթոռը Էջմիածնին ենթարկելու՝ աւելի ցայտուն դարձաւ 1945 Յունիսէն ի վեր — երբ Էջմիածին էր գացած Գէորգ Զ Կաթ.ի ընտրութեան առթիւ :

Մոսկուա — մասնաւորաբար Պէյրութի իր դեսպանին խողովակով եւ գործակալներուն միջոցաւ — օրէ օր աստիճան մը աւելի կը տարածէր իր ազդեցութիւնը Անթիլիասի վրայ :

1946 – 47*ին Կրեմլինի վարիչները ներգաղթի պատրուակին տակ Սուրիոյ եւ Լիբանանի մեր խաղաղ գաղութները տակնուվրայ ըրին, նպատակ ունենալով քայքայելու զանոնք, մանաւանդ հարուածելու Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որուն ձեռքին մէջ կը գտնուէին — եւ կը գտնուին այսօր — տեղւոյն ազգային, համայնքային, կրթական ու եկեղեցական հիմնարկութիւնները :*

« Հազիւ խաղաղած էր ազգային կեանքը, երբ 1951 *Յունիս 22ին վախճանեցաւ Գարեգին Կաթողիկոս : Խորհրդային գործակալներուն համար լաւ առիթ մը ընծայուեցաւ՝ կրկին պղտորելու ջուրերը՝ ձուկ որսալու համար :*

Կիլիկեան Աթոռի կանոնադրութեան համաձայն, վեց ամիսէն պէտք է ընտրուէր վախճանեալ կաթողիկոսին յաջորդը : Սակայն մութ տարրեր՝ գործիք դարձնելով կամազուրկ տեղապահ մը՝ տարիներով ձգձգեցին ընտրութիւնը, երբ վերջապէս 1955 *Հոկտեմբեր 23ին միաբանական ժողովը պաշտօնանկ ընելով Խադ Արք.ը, տեղապահ ընտրեց Խորէն Եպիսկ.ը, որ կոչուած էր պատմական դեր մը խաղալու այդ բախտորոշ օրերուն : Շնորհիւ իր վճռակամութեան եւ օրինապահութեան է, որ կարելի եղաւ վերջապէս,* 44 *ամիս ետք,* 20 *Փետրուար* 1956*ին կատարել նոր Կաթողիկոսի ընտրութիւնը, յանձին Վեհ. Զարեհ Ա.ի, — արժանաւոր յաջորդը Ներսէս Շնորհալիի Աթոռին :*

Դէպքերը թարմ են տակաւին եւ ծանօթ բոլորին : Հարկ չկայ մանրամասնութիւններ տալու : Վազգէն Ա. Կաթ.ի խոստովանութեամբ իսկ՝ շնորհիւ Խորէն Ս.ի վճռական կեցուածքին է, որ կարելի եղաւ կատարել Զարեհ Ա.ի ընտրութիւնը :

Սփիւռքի Հայութիւնը մեծ գոհունակութեամբ եւ սփոփանքով ողջունեց նորընտիր կաթողիկոսը, հակառակ մութ տարրերու եւ « էջմիածնասէր» կեղծ պիտակին ետեւ ապաստանած կասկածելի մարդոց խաչակրութեան :

Էջմիածնական թեմեր իրարու ետեւէ եկան մտնելու Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Աթոռի հովանիին տակ : Մ. Նահանգներու ազգային թեմէն վերջ — որ 25 տարիէ ի վեր չէր ճանչցուած Էջմիածնէն —, Ատրպատականի, Թեհրանի, Նոր Ջուղայի եւ Ասպատանի թեմերը, յետոյ նաեւ Յունաստանի թեմը բաժնուեցան Էջմիածնէն եւ այժմ կը պատկանին Կիլիկիոյ աթոռին :

Պարսկաստանէն վերջ Ամերիկա այցելեց Խորէն սրբազան՝ կազմակերպելու համար նոր թեմերը : Ութ ամիս մնաց Միացեալ Նահանգները : Այցելեց Նիւ Եորքէն մինչեւ Քալիֆորնիա ու Քանատա : Այժմ կը վերադառնայ Լիբանան՝ Վեհ. Զարեհ Ա.ի կողմէ իրեն վստահուած պարտականութիւնը լիովին եւ խղճմտօրէն կատարելէ վերջ» :

Նախագահը յետոյ խօսելու հրաւիրեց օրուան հիւրը :

Խորէն Արքեպս. *մէկ ժամ տեւող դասախօսութեամբ մը պատմականն ըրաւ Էջմիածնի եւ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսական աթոռներուն՝ դարերու ընթացքին :*

Կ'ամփոփենք իր խօսքերը. —

ԽՈՐԷՆ ԱՐՔ.Ի ԽՕՍՔԸ

« Հայաստանեայց առաքելական անդրանիկ եկեղեցին հիմնուեցաւ Քրիստոսի 301 *թուականին՝ Վաղարշապատի (Էջմիածին) մէջ, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչի կողմէ, որ եղաւ մեր առաջին հայրապետը : Ժառանգականօրէն իրեն յաջորդեցին իր որդիները : Հայրապետական աթոռը Էջմիածնի մէջ մնաց* 184 *տարի* (301 – 485) *: «Այնուհետեւ յաճախ տեղափոխուեցաւ : Տասն անգամ տեղ փոխեց :*

Երկու գլխաւոր պատճառներ կային այս տեղափոխութեանց համար :

Ա) Երբ Հայոց թագաւորն ու կառավարութիւնը կը փոխէին իրենց մայրաքաղաքը, կրօնական իշխանութիւնն ալ կը հետեւէր անոնց : Որովհետեւ ամբողջ պատմութեան ընթացքին քաղաքական եւ կրօնական իշխանութիւնները իրարու հետ գործակցած են : Մէկը միւսին նեցուկ է եղած : Ուր որ գացեր է քաղաքական իշխանութիւնը, հոն է գացեր նաեւ կրօնականը :

Բ) Քաղաքական պայմաններու բերումով ուր որ գաղթած է հայ ժողովուրդը, անոր հետեւած է կրօնական իշխանութիւնը, որ տէր դարձած է անոր եւ քաղաքական դատ հետապնդած :

Կաթողիկոսական Աթոռը հազար տարի հեռու գտնուած է Էջմիածնէն : Այսպէս. — 485ին Վաղարշապատէն փոխադրուած է Դուին : 927ին Զորավանք եւ Աղթամար : 947ին Արգինա : 992ին Անի : 1062ին Թաւբլուր : 1072ին Ծամնդաւ (Թոմարզա) : 1116ին Ծովք – Դղեակ : 1149ին Հռոմկլայ : 1293ին Սիս (մայրաքաղաք Կիլիկիոյ թագաւորութեան) :

Ամենայն Հայոց Հայրապետութեան Աթոռը մնացած է Սիս՝ նոյնիսկ մեր անկախութեան անկումէն (1375) վերջ ալ՝ մինչեւ 1441 թուականը, որ անկիւնադարձ մը կը կազմէ մեր եկեղեցական եւ ազգային պատմութեան մէջ» :

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՅՋԸՆՀԱՈՒԸՐ Կ'ՈՒԶԷ ԱՊՐԻԼ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ ՄԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

1944*ին՝ երբ Լոնտոն էր եւ Ֆրանսայի ցամաքահանումը կը պատրաստէր, առանց առարկութեան իրեն տրամադրուած շատ հանգստաւէտ յարկաբաժինը սիրով ընդունեցաւ, բայց պահանջեց օրօրուող բազկաթոռ մը, որ կարենար ոտքերը երկարել ու սեղանին վրայ դնել՝ ամէն անգամ որ պէտք զգար աւելի հանգիստ, խորունկ ու ազատ մտածելու համար :*

Շատ կը սիրէ պզտիկներու պէս խաղալ : Ինքն է որ կը պատմէ .— Երբ տակաւին Միացեալ Նահանգներու նախագահ ընտրուած չէի, ժամանակ անցընելու, հանգստանալու եւ տրամադրութիւնս փոխելու համար, փոքրերու վերաբերեալ արկածալի գիրքեր կը կարդայի, եւ այնքան կը տարուէի այդ պատմութիւններով, որ յաճախ կը մոռնայի գործադրել տրուած որոշումները, յաջորդ օրը միտքս թարմացած գործիս կը ձեռնարկէի : »

Իր պետը, Զօր. Մարշալ, իր հոգեբանութիւնը շատ լաւ ուսումնասիրած ըլլալով, երկրորդ պատերազմին՝ Ափրիկէի կռիւներու ընթացքին, իրեն նուիրեց գիրքերու հսկայ մատենադարան մը, կրադելու համար :

Իր վերջին զբօսը՝ գնդակով պզտիկ խաղալիկ մըն էր, որ մարդոց քթին եւ երեսին կը ցատկէր՝ երբ ոտքերը դնէին վրան : Շատ հաճոյք կը զգար այս անակնկալ ստեղծող խաղէն, նոյնիսկ կը դնէր իրեն այցելող Ամերիկացի ամենապատկառելի ու բարձրաստիճան քաղաքական անձնաւորութեանց ոտքերու տակ :

1957*ին Խորհրդ. Միութենէն արձակուած « Սպուտնիկ»ին պատճառով ստիպուեցաւ եռապատկել իր աշխատանքը, — ժողովուրդը ոգեւորելու եւ հոգեկան ու բարոյական կորովը բարձրացնելու ճառեր, հեռատեսիլէն կոչեր, զինուորական ու գիտական գաղտնի ժողովներ : Իր պահեցողութեան կանոնները խանգարուեցան, օրէ օր կը նիհարնար, բժիշկներ կը զգուշացնէին զինքը : Վրայ հասաւ Լիթլ – Րոք*ի *պատմութիւնը ((սեւի եւ ճերմակի հարց) : Կառավարութիւնը տեղի տուաւ : Մինչ Գանձային Նախարարը ժողովուրդին ուղղուած, խնայողութիւն ընելու յորդոր կը կարդար, ինք խաղաղութիւն եւ բարգաւաճութիւն կը խոստանար : Իսկ հակառակորդ կուսակցութիւնը Դեմոկրատները, հրապարակաւ, ճառերով եւ մամուլով կը յայտարարէր. — Այզընհաուըր, իր նախագահութեան գործի գլուխ գտնուած շրջանին* 1527 *օրերէն* 620 *օրերը անցուցած է արձակուրդով, այսինքն քառասուն առ հարիւր արձակուրդով անցուցած :*

Այս արարքներուն, ժամտուքներուն ու զբօսախնդրութեան պատճառաւ, Նորէն կաթուածի հարուած մը ստացաւ ու անկողնին գամուեցաւ : Երկար խնամքներէ եւ դարմանումներէն ետք, երբ ոտքի ելաւ, վերջին ծայր ծերացած էր, դէմքին վրայ խոր կնճիռներ կային, ու նիհարցած էր : Թերթերու թղթակիցներուն հետ տասնըմէկ շաբաթ բացարձակապէս չըփոխ չունեցան : Առաջին հանդիպումը ուղղակի աղէտ մըն էր : Մոռցած էր պաշտօնական նամակ մը ղրկել Բուլգանինին : Երբ հարցուցին պատճառը, խընդալով պատասխանեց .— Նորէն կափ մը գործեցի :

Անգործներուն թիւը հետզհետէ կ'աւելնար, աստիճանաբար, — 3.400.000 *Դեկտեմբերին,* 4.500.000 *Յունուարին,* 5.100.000 *Փետրուարին : Այզընհաուըր չի դիմանար այլեւս, խոյս կու տայ եւ կ'ապաստանի իր բարեկամներուն մօտ : Նոյնիսկ կ'արգիլէ Սպիտակ Տունէն որեւէ լուրի հաղորդումը իրեն : Հանգստանալու եւ վերանորոգուելու համար չէր, որ այս անգամ առանձնութիւնը փնտռած էր : Եօթը օր մինակը վառարանի մը առջեւ կրակը արծարծելով անշարժ նստած մընաց : Միայն մէկ բան կը խնդրէր : Մոռնան զինքը, վերջապէս ձգեն որ խաղաղութեամբ մեռնի, որովհետեւ ինքը բանի մը չի ծառայեր այլեւս, ոչնչութիւն մըն է :*

Թերեւս այն ժամանակ Միացեալ Նահանգներու սահմանադրութեան օրէնքներն էին որ ազատեցին Նախագահ Այզընհաուըր, որովհետեւ օրէնքը թոյլ չի տար որ պաշտօնի գլուխ գտնուող նախագահ մը գործելէ դադրի կամ հեռանայ, եւ ոչ ալ հրաժարի : Պէտք է ղեկավարէ առանց ընկրկելու կամ մահանայ իր պաշտօնին գլուխը :

Բայց իր ապաշխարութեան եօթը օրերուն մահը չընդունեցաւ զինքը : Ուրեմն իրեն կը մնար միայն ապրիլ : Ապրիլը, իրեն համար, Միացեալ Նահանգներու նախագահ ըլլալն էր :

Այզընհաուըր, երբ զգաց թէ երկիրը չուզեր հասկնալ իր հիւանդութեան լրջութիւնն ու տարողութիւնը, որոշեց իբագործել ժողովուրդին իր խոստացած խաղաղութիւնն ու բարգաւաճութիւնը, կամ մեռնիլ :

1945*ի յաղթականը պայքարի ձեռնարկեց եւ հետզհետէ դարձաւ անդիմադրելի : Բոլորը զարմանքով սկսան դիտել իրեն համարձակութիւնը ու յանդգնութիւնը : Ամէն պատասխանատուութիւն իր վրայ առնելով, մինակը որոշեց Խրուշչեւը Ուաշինկթըն հրաւիրել, մտքի փոխանակութիւններ ունենալու համար : Յետ պատերազմեան ամենավճռական ու յանդուգն գործերէն մէկն է զոր կատարեց : Տարիուկէս առաջ, ներքին ճակատի վըրայ ալ միեւնոյն յանդգնութեամբ ու վճռականութեամբ, մինակը որոշումներ տուած եւ գործադրած էր :*

Կորսնցուց իր ամենամօտիկ խորհրդատուն, աջ բազուկը, Շէրման Ադամսը : Բաժնուեցաւ Ֆոսթըր Տըլըսէն, որուն ուսերուն վրայ կը ծանրանար Միացեալ Նահանգներու արտաքին քաղաքականութեան բեռը : Իր պատասխանատուութեան բաժինը օրէ օր կ'աւելնար : 144 անգամ իր վէթօն դրաւ տրուած որոշումներուն դէմ, 143 անգամ յաջողեցաւ ու պարտադրեց իր տեսակէտները :

Հակառակ ծերակոյտին կողմէ իր վրայ եղած ճնշումներուն, մինակը պայքարեցաւ ընկրկողներուն, սկեպտիկներու ու ձրի գուշակներուն դէմ : Իր տարած վերականգնումի քաղաքականութեան յաջողութիւնները՝ կ'ամրացնէին, կը զօրացնէին իր դիրքը, եւ բարի ազդեցութիւն ու անդրադարձում կ'ունենային իր առողջութեանը վրայ :

Ժամանակէ մը ի վեր իր բժիշկները արտօնած են, վարժատրելու համար իր յօժարամտութիւնը եւ կամքի տէր ըլլալը, — խնդալով կ'ըսէր, որ նոյնիսկ օրական երկու ուիսքի խմէ :

Այսօր իր առոյգ կազմը, պահ մը յուսադրել կու տայ թէ Այզընհաուըր կրնայ հարիւրամեակ մը ապրիլ, եթէ չարունակէ այս ընթացքը : Ներկայիս դարմանումներ ու դեղեր չունի, ոչ ալ պահեցողութիւն ու հսկողութիւն կը կատարէ : Իր հաւատքին ու կամքին ուժովը յաղթեց, հիւանդութեան, եւ դրաւեց ժողովուրդին համակրութիւնն ու սիրտը :

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏՑԻ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

●

Ձիւնի եւ ցուրտի վարժ հիւսիսաբնակ ժողովուրդի մը համար — ինչպէս կը վկայէ Հռոմայեցին Տակիտոս Գերմաններու ծագման մասին գրած իր գրքով — ձմեռը աւելի տանելի է քան ամառուան տաք օդը : Շատ հաճելի է Գերմանացիին համար երբ ձիւնը կուգայ փաթիլ – փաթիլ եւ գոնէ այնքան ցուրտ ըլլայ որ ձիւնը շուտով չհալի, եւ կարելի ըլլայ անով «թխել» ձիւնադնդակներ եւ արջեր կամ ձիւնամարդեր ... այլեւ կարելի ըլլայ սահիլ եւ թռչտիլ բլրակներու վրայ սահնակներով եւ դահուկներով :

Դեկտեմբեր 6ին Սուրբ Նիկողայոսն է որ դիշերանց կուգայ լեռներ ու ձորեր կտրելով եւ կը բերէ իր բարիքները բարի տղոց համար եւ կը լեցնէ փայլուն մոյկերը տղոց՝ ամէն մէկին համար մէկ հատ... :

Բայց Սուրբ Ծնունդի տարեդարձը, որ Դեկտեմբեր 24ի խթման իրիկունը Վայնախտ կոչմամբ կը տօնուի, ընտանեկան հաւաքման օրն է առաւելապէս : Մշտադալար ծառին շուրջ բոլորուած փոխադարձ նուէրներով ուրախութիւն կ'ուզեն պատճառել ազգականին կամ մօտիկին, այսպէս բացատրելով գործնապէս ... «Ի մարդիկ հաճութիւն ...» :

Ամբողջ ամսուան ընթացքին նուէրներ կը պատրաստուին ամէնուն կողմէ՝ ամէնուն համար : Նամականիները յատուկ սպասարկութիւններ հաստատած են ծրարներու փոխադրութեան համար, որպէսզի մինչեւ Դեկտեմբեր 24ի օրը ծրարները հասնին եւ խճողումներ չըլլան : Յատկապէս արեւմտեան Գերմանիոյ եւ արեւմտեան Պերլինի բնակիչները «արտօնուած չափով» ծրարներ կը տեղացնեն իրենց սիրելիներուն դէպի արեւելեան Գերմանիա, եւ ասիկա արդէն կրկնակ բարոյական պարտականութիւն մը կը համարուի վերջին տասը տարիներուն, որովհետեւ այնտեղ պարենատումսի դրութիւնը դեռ նոր վերջ գտաւ :

Սուրբ Ծնունդի տօն է, ուրեմն նուէր՝ զաւակներէն ծնողքին եւ ընտանեկան անդամներուն համար, նուէր՝ բարեկամներու, նուէր՝ գործակիցներու, նուէր ամէն տեղ ... մանաւանդ առ ի գոհացումն առեւտրականներու եւ խաղալիքի գործարանատէրերու, այլեւ գերման գրավաճառներու, որոնք այս ամսուն մէջ իրենց տարեկան վաճառման մէկ երրորդը կ'ընեն : Գիրք նուէր տալը խաղալիքէն անմիջապէս վերջ կուգայ Գերմանիոյ մէջ, եւ մեր տեղեկութեանց համաձայն, ոչ թէ երկու կամ երեք մարքնոց դրպանի գրքերն են ծախուածները, այլ 6էն մինչեւ 20 մարքնոց գրքերը, ըստ ճաշակի եւ նորութեան :

Ցիսնակի չորս կիրակիները արդէն հոգեպէս ալ կը պատրաստեն ընտանեկան հրջանակները, որ գալու է շուտով Ցիտուս Մանուկը : Կանաչ պսակի մը վրայ զետեղուած են չորս մոմեր, որոնցմէ յաջորդաբար ամէն կիրակի մէկ մոմ կը վառեն մինչեւ չորրորդ Կիրակին, եւ ամէն Կիրակի կէսօրէ ետք հաւաքուելով խորհրդաւոր մոմի լոյսին շուրջ, կ'երգեն կամ կը նուագեն հոգեւոր երգեր : Եւ երբ քիչ մը միայ եղեւնի փայտիկ մը, քաղցր բուրմունք մը. կը տիրէ բնակարանին մէջ՝ խունկի բոյրին պատրանքը տալով : Եկեղեցիներուն մէջ տօնական մթնոլորտ մը ստեղծուած է՝ քարոզներով եւ հոգեպարար երգեցողութիւններով, բայց երգչախումբերը Դեկտեմբերի Կիրակի երեկոները կուտան հոգեւոր երգերու հանդէսներ եւ մանաւանդ Պախի աղօթերգը (օրաթորիօ) :

Եւ ահա, ոչ միայն տուներուն մէջ տօնածառեր լուսազարդուած են եւ անոնցմէ կախուած կը փայլին գոյնզգոյն գրնդակներ, խնձոր, միրգ եւ արծաթ թելեր, այլ նաեւ հրապարակներուն վրայ ութ կամ տասը մեթր բարձրութեամբ կանաչ ծառեր տնկուած են եւ ելեկտրական մոմերով լուսաւորուած ...

Ամէն կողմ խորհրդաւոր լոյսեր կը վառին հիմա : Մեծ լոյսն է, որ պիտի գայ ... :

Գ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ՍԵՒՐԻ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 20ին, կէսօրէն ետք, հակառակ անձրեւոտ օդին, բազմաթիւ ազգայիններ փութացած էին ներկայ գտնուելու Մուրատեան վարժարանի տօնածառի հանդէսին :

Վարժարանի մեծաւոր Հ. Բարսեղ Զէփիճեան, խանդավառ խօսքերով բացումը կատարեց :

Ձոխ ու խնամուած յայտագրի մը գործադրութիւնը սկսաւ եօթներորդ դասարանի աշակերտներու արտասանութիւններով ու երգերով, որոնք պատրաստուած էին տիկին Միլտոնեանի կողմէ :

Մեծ յաջողութեամբ, երրորդ դասարանի տղաքը, ներկայացուցին «Գազանագուսպը» զաւեշտը :

Տեղի ունեցաւ հայ երգի մրցում մը : Վեց աշակերտներ, առանձին առանձին, զանազան հայերէն երգեր երգեցին : Դատական կազմը, որ ձեւացած էր ինը աշակերտներէ, երբ լաւագոյն երգող հռչակեց Ստեփան Վանէսեան պատանին : Հանդիսականները մեծ հետաքրքրութեամբ հետեւեցան այս նոր ձեւի մրցումին :

Հայոց պատմութեան հանդէպ աշակերտներու մէջ հետաքրքրութիւն ստեղծելու նպատակով, կազմակերպուած էր ուրիշ մրցում մը : Հայոց պատմութեան վերաբերեալ զանազան հարցումներ ուղղուեցան վեցերորդ դասարանի տղոց : Այս մրցումին մրցանակ շահողը եղաւ փոքրիկն Յովհաննէս Տէօքմէճեան :

Մեծ խանդավառութիւն ստեղծեցին, երգի ուսուցիչ Գ. Վամպէկեանէն դեկավարուած հայկական հինգ խմբերգները :

Ժամերը արագութեամբ կը սահէին : Ստեղծուած էր հայկական չէն մթնոլորտ մը : Յ. Գարոնեանէն առնուած «Նահապետ աղա» զաւեշտը բաւական զուարճացուց հանդիսականները :

Յետոյ տեղի ունեցաւ վիճակահանութիւն : Կաղանդ պապայի գալէն առաջ, բարձրագոյն դասարանի աշակերտներու կողմէ ներկայացուեցաւ Ֆրանսերէն զաւեշտ մը : Իր դերասանական ձիրքերով, զաւեշտին կեանք տուողը եղաւ, վարժարանի նախկին սան Գ. Անթուան Կարապետեան : Յաջող էր նաեւ իր ընկերներուն խաղարկութիւնը :

Ժամանակը բաւական յառաջացած էր արդէն, երբ, բուռն ծափահարութիւններու մէջ, բեմի վրայ երեւցաւ Կաղանդ պապան, որ իր գեղեցիկ խաղալիքներով ուրախացուց փոքրիկները :

Ինչպէս անցեալին վարժարանի շատ հանդէսներուն, այս անգամ ալ իր ոգեւորութեամբ եւ բնածին սրամտութեամբ օրուան խօսնակն էր նախկին աշակերտ Ժան Գըլըբեան :

Գատուոյ սեղանին կը նախագահէր Սեբովբէ Եպիս. Մանուկեան :

Մասնաւոր գնահատանքի արժանի են, Մխիթարեան հայրերը, վարժարանի«Ծընողաց Միութեան» ժրաջան տիկինները, որոնք անձնուիրութեամբ, եւ երկարատեւ աշխատանքով, հաճելի եւ յաջող կերպով կազմակերպած էին այս աւանդական հանդէսը :

Նման տօնակատարութիւններ, իրենց բարերար դերը ունին անտարակոյս, ազգապահպանումի մեծ գործին մէջ :

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԶԱՆԱԶԱՆ, ԶԱՐՄԱՆԱԶԱՆ

Լոնտոնի բնակիչներէն Հենրի Լոնկարսթ, վերջերս, բժշկական թերթի մը խմբագրատան ուղղած է նամակ մը, որով գանգատած է, թէ արուեստագէտներու պատահածին նման, իր ալ ձեռքերը կծկուած եւ իրենց ճկունութիւնը կորսնցուցած են :

Մէկ քանի օր ետք, Լոնկարսթ, զանազան բժիշկներէ եւ կեղծ – բժիշկներէ ըստացած է տասնեակներով նամակներ, որոնցմով անոնք այլ ընդ այլոյ դարմանումի միջոցներ առաջարկած են անոր : Ահաւասիկ այդ միջոցներէն մէկ քանին— Նշագեղձերը (գործողութեամբ) հանել, սուրճ ու թէյ չխմել, կաթէ եւ ջուրէ զատ բոլոր ըմպելիներէն հրաժարիլ, նուրբ ինքնահոս գրիչ գործածել, դաշնակ նըւագել, օրական երեք անգամ մէկական գաւաթ աղջուր խմել, «մետրումֆի» մը այցելել եւայլն, եւայլն :

×

Թոքիօ այցելող օտար զբօսաշրջիկները ապշահար կը մնան, պետական փոխադրական բոլոր միջոցներուն մէջ տեսնելով ցուցատախտակներ, որոնց վրայ գրուած է, «Անատական ռատիէճէրժէէն պաշտպանուելու համար՝ թէյ խմեցէք» : Այս խորհուրդը՝ արդիւնք է Սիզուոքայի համալսարանի դեղագիտական վարժարանի դասախօս փրոֆ. Թէյզի Ուզայի գիտական աշխատութիւններուն : Փրոֆ. Ուզայ մասնաւոր ուսումնասիրութիւններ կատարած է թէյի մասին, սակայն, չար լեզուները կ'ըսեն, թէ անմիջական շահագրգռուողը թէյի ճափոնական մեծ ընկերութիւն մըն է :

Ամերիկայի Լաս Վեկաս քաղաքին մէջ, անցեալ օր, Նիւ Եորքի գործարանատէրերէն 36 տարու Ռիչըրտ Գրասն ամուսնացած է 33 տարու դերասանուհի Իվա Կապարի հետ : Ամերիկացի գործարանատէրը Իվայի ձեռքը խնդրած էր 24 ժամ առաջ : 24 ժամ վերջը պսակուած եւ մեկնած են դէպի Իտալիա, մեղրալուսնի ամիսը հոն անցընելու համար :

« ԱՆՄԱՀ ՀԱՅԱՍՏԱՆ »
(Arménie Immortelle)

Հայկական երաժշտութեան նուիրուած սալերը սփիւռքի Հայութեան համար խանդավառիչ եւ յուսադրող աշխատութիւններ են. ամէն կերպով օգտակար եւ գնահատութեան արժանի : Եւ ամէն անգամ ուէէ երաժիշտի կողմէ նոր շարքի մը երեւումը, երաժշտասէր հասարակութեան հայրենարաղձութեան դոհացում տալէ զատ, ազգապահպանման մարզին մէջ ալ իր կենսական դերը կը կատարէ :

Հրապարակի վրայ գտնուող եւ ժողովրդականացած սալերէն յետոյ ահա չորրորդ շարքը տոհմիկ երաժշտութեան, պատրաստութեամբ Արա Գարթեւեանի, զոր լոյս ընծայած է Վօկ ընկերութիւնը, «Անմահ Հայաստան» անունով : Առաջին երգն է «Ծագկիր ազատ իմ հայրենիք», որուն կը յաջորդեն շարք մը ծանօթ երգեր, ինչպէս նաեւ բոլորովին նոր յղացումներ : Այս բոլորին յաջորդական ունկնդրութեամբ մարդ պահ մը հայրենիք կը փոխադրուի հոգեպէս :

Կոմիտասեան երգերը՝ ճոխացած նըւագի բաժինով որոնց կը յաջորդեն Հայաստանեան հեղինակներու պարերը, եւ մէկ քանի հատ ալ ուղղակի պատրաստող հեղինակին գործերէն, որոնց մէջ ուշագրաւ են Հնձւորներու պարը եւ մանաւանդ «Տասնը չորս» անուն հայկական ինքնատիպ գործը :

Սալին ամբողջական ունկնդրութիւնը որ կը տեւէ երեք քառորդ ժամ, կոչուած է մեր նոր սերունդին տալու հայ երաժշտութեան ճաշակը :

Շնորհիւ սալը պատրաստող ընկերութեան զանազան քաղաքներու ձայնասփիւռի կայաններու հետ ունեցած պայմանագրութեանց, հայ երաժշտութեան պարբերական ունկնդրութիւնը կարելի պիտի ըլլայ յառաջիկային :

Գ. Կ.

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄԵՐԺՈՒԱԾ ՍԷՐ

Ա.

Քանի հեռանար այդ խորհրդաւոր տունէն, անոր մութ պերճանքը, խաղաղ ու ազնուական մթնոլորտը կը ճնշէին իր մտողաչ եւ դիւրավառ երեւակայութեանը վրայ : Միտքը կուգար, յստակ գիծերով, մարմարապատ բակը ճերմակ եւ մաքուր. ձեղունէն կախուած մեծ ստեղնաւոր ջահը, զոր եկեղեցիներու մէջ միայն տեսած էր. լայն սանդուխը՝ նկարուն կապերտով մը ծածկուած, ուսկից վեր ելած էին այնքան զգուշութեամբ, դրան առջեւի զաւառային իր լայն, կարմիր, ապուշ դէմքովը, նոր տարազին մէջ անճարակ կեցուածքով մը. բժշկին սենեակը՝ այնքան պատկառելի ու խորհրդաւոր որքան աղօթատեղի մը. յետոյ վերջապէս տղեքորը, ան մանաւանդ, այնքան հրապուրիչ, գթոտ, հողածու, իր պլուզովը ու գդակովը :

Ինչ սրտառուչ խանդով փարեր էր իր քանդուած մարմնին՝ անոր աւերումները զննելու, անոր քայքայումին պատճառները որոնելու համար : Օհ, այո, հիմա մանաւանդ կը զգար այդ փարումին ամբողջ խանդաղատալի հոգեբանութիւնը, անոր գեղեցիկ խարտեաշ գլուխին տենդոտ պտոյտը իր կուրծքին ու կռնակին վրայ, շնչասպառօրէն : Միտքը կուգային անոր տարփոտ գթալի նայուածքները զորս գողունի կերպով նետած էր իրեն :

Ու ինչ անուշ, ու ինչ աղուոր ու ինչ տպաւորիչ՝ դէմքը այդ երիտասարդ տոքթորին : Գլխու ինչ վեհ, հպարտ բըռնուածք : Շարժումներու ինչ անբռնազբօս բնականութիւն :

Այս բոլորը, հիմակ որ հեռի էր ինք անոնցմէ, կը խուժէր մտքին մէջ, այն թովանքը ստանալով զոր միայն անսահմանութիւնները կը թողուն ճախրասլաց երեւակայութիւններու վրայ : Իր անփորձ, միամիտ պարմանուհիի կոյս հոգիին մէջ, դերբուկ սալարկներուն վրայէն քալած ատենը մօրը հետ որ դժնդակ կերպով կը հեւար, Սոֆի անդիմադրելի բաղձանք մը կ'ունենար դառնալու նորէն այդ տունը, իրեն համար այդ անծանօթ բաներուն հըմայքը վայելելու դարձեալ երկարօրէն ..

— Մայրիկ, տոքթորին ե՞րբ պիտի երթանք նորէն, կը հարցնէր մօրը :

— Անճրկա, նայինք ընտո՞ր պիտի ըլլայ սա իլաճին վրայ, անոր կէօրէ կ'երթանք . կ'ըլլայ քի ալ հէչ պէտքը չըլլար ունենար տէ մենք ալ չենք երթար կլխուցաւ տար ...

— Մայրիկ, ես մէկ անգամով չեմ աղէկնար, կարելի բան չէ, կը պատասխանէր Սոֆի գրեթէ դողալով այն տխուր պատահականութեան մտածումէն թէ ինք կրնար մէկ անգամով աղէկնալ ու տոքթորին տունը երթալու պէտքը նորէն չէր ներկայանար :

— Գէ եավրում, ինչո՞ւ ատանկ կ'ըսես, պէլքի կ'աղէկնաս, կը պնդէր լուսաւորուհին, իր աղջկանը զգացումներուն բոլորովին անտեղեակ :

Ու կը քալէին անոնք, Հ... գիւղին դերբուկ, խորտուբորտ փողոցներէն, մէկը յոգնութեան տաժանքէն չարչարուած, միւսը հոգիի խռովքներէն, ալ բառ մը չուղղելով իրարու, կարծես զիրար չխանգարելու համար :

Անելի մը խորը, տախտակէ խոշոր հին չորցած դուռ մը հրելով ներս մտան Սոֆի եւ իր մայրը : Գարտէզ մը կը տարածուէր հոն, բարձր խոտերով ծածկուած. ռազիանի անհատնում թուփեր իրենց կանանչ աղուոր ցօղունները կը խուացնէին բարակ ծիլերնուն անհատնում դրասանդներովը :

Աջ կողմը, դրան ուղղութեամբը, մէկ մեթր բարձրութեամբ գնգճուած պատ մը կանգնէր, որ կ'երթար կ'անհետանար հեռուն թուփերու արջասանքի մը տակ : Ձախ կողմը, փայտաշէ մը, որուն տախտակները ցուրտէն ու արեւէն գալարուեր ծռմակեր էին,, կը յանդէր տեսակ մը շէնքի, որ վրայէն աւազին սայլատան մը, յարդանոցի մը կը նմանէր աւելի քան բնակարանի :

Անոր ընդարձակ տանիքին վրայէն կարծես առասպելական հսկայ մը անցած էր՝ կոխած տեղը վար իջեցնելով, այնքան ելեւէջներ կային հոն, ալ սեւցած կղմինտրներ տեղ տեղ լռուտ տխուր կանանչով մը թաւիշուած : Ու այդ շէնքէն անդին միեւնոյն պատը կը շարունակուէր, փլած փլփլած, անշուշտ մողէզներու սերունդներ ապրեցնելով իր մէջ :

Մէկ քանի մեծաբերձ թանթրաւեննիներ, թթենիներ եւ ուրիշ պտղատու ծառեր վայրի խոտերու, ուղտափուշերու, ռադիաններու այդ վայրի ու անխնամ յատակէն վեր կը բարձրացնէին իրենց վարակոտ բուները, կարշնեղ ճիւղեր երկնցնելով օդին մէջ կանանչ եւ յուռթի, մենաւոր լքուած պարտէզին ակնահաճոյ դեղջկութիւն մը ընծայելով :

Տնակին հանդիպակաց կողմը, հեռուն, ծառերէն անդին աչքը խկոյն երեւան կը հանէր անհետացած շէնքի մը ցանցառ մնացորդները, անհարթ գետնի մը վրայ բոլորովին մերկ, պատի փլածքներ, հողէն դուրս ցցուած գերաններ ժանգոտ գամերով ծածկուած :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

Նախքան քուէարկութիւնը սակայն վիճաբանութիւնը երկար էր։ Ընկերվարականները փորձեցին նոյնիսկ յետաձգել տալ քուէարկութիւնը (ծանօթ է որ կըրթական հրաժարեալ նախարարը նախկին ընկերվարական է) բայց իրենց բանաձեւը մերժուեցաւ ։

Նիստին բացման, խօսք առաւ վարչապետ Տըպրէ, որ երկարօրէն բացատրեց կացութիւնը պաշտպանելով անշուշտ կառավարութեան տեսակէտը ։

Վարչապետէն ետք խօսք առաւ Պ. Տիւրպէ (ընտանեկան, մշակութային եւ ընկերային հարցերու յանձնախումբին նախագահ) որ թիւերով փաստեց ազատ դպրոցներու կարեւորութիւնը ։ Պետութիւնը, ըսաւ Տիւրպէ, չի կրնար անգիտանալ 1ուկէս միլիոն տղաք որոնք վերջին դպրոցական շրջանին յաճախած են մասնաւոր դպրոցները, եւ եզրակացուց. —«Երկուծայրայեղ լուծումներ կան մին՝ ընկերվարականներու եւ համայնավարներու կողմէ առաջարկուած՝ ազգայնացում, միւսը՝ օժանդակութիւն առանց պայմանի, կրնանք միջին ճամբայ մը գտնել »։ Տիւրպէի համար աշխարհականութիւնը Պետութեան եւ Եկեղեցւոյ յարաբերութեանց հետ կապ ունի ոչ՝ Պետութեան եւ մասնաւոր ուսուցման ։

Բուն վիճաբանութիւնը կը սկսի սակայն Կի Մոլէի միջամտութեամբ ։

Նախկին Վարչապետը չուզեր կողմնակալ ըլլալ, իրեն համար պարզ է՝ ծրագիրը անպատեհ է։ Կի Մոլէ կը պաշտպանէ աշխարհականութեան սկզբունքները եւ օրէնքը հակա – սահմանադրական կը գտնէ ։ Դէմ է մասնաւոր դպրոցներու պետական օժանդակութեան ։ Մոլէ չուզեր ընդունիլ որ մասնաւոր դպրոցներու մտահոգութիւնները ընկերային ըլլան, վստահ է որ կրօնական բնոյթ ունին ։ Մոլէ կ'ընդունի որ մեծ սխալ գործուած են հանրային ուսուցման մէջ եւ կ'աւելցնէ « կը ցաւիմ անոնց համար բայց շատ դժուար է աշխարհական ըլլալը »։

Մոլէի հակառակ խօսք կ'առնէ ժողովրդականՇարժումէն Ֆրեվիլ։ Իրեն համար հարցը յստակ է, պէ՞տք է թէ ոչ օժանդակել մասնաւոր հաստատութեանց ինչպէս կ'ըլլայ Միացեալ Նահանգներու եւ Պելժիոյ մէջ ։ Հետզհետէ խօսք կ'առնեն անկախ՝ Պուքարի – Մոնսերվէն որուն համար երեք գլխաւոր սկզբունքներ կան.— Ազատութիւն, ընտանիք, քրիստոնէութիւն, Առիկի, Թրիմոլէ տը Վիլէէ (անկախ) որուն նշանաբանն է «բոլորին դրամը բոլորին դպրոցին» Պիլիէռ՝ «ոչ մէկ օժանդակութիւն դաւանական դըպրոցի մը», Քլօտիուս Փըթի «Միութիւնը աւելի քան երբեք անհրաժեշտ է» եւ ուրիշներ ։

Նիստը փակուեցաւ ժամը 4ին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ.Կ.Խաչի Փորթ տ'Իթալիի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկերուհի Աղաւնի Քազանեանէ հազար Ֆր, իր ապաքինման առթիւ, իսկ Տիկին Լուսիկ Անդրէասեանէ հազար Ֆր. իր ամուսնոյն եւ տղուն յիշատակին փոխան հոգեհանգիստի ։

ՆՈՒԷՐ

Մավեան եւ Երիմեան ընտանիքները իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր Մկրտիչ Մավեանի մահուան տասներհինգերորդ տարելիցին առթիւ 15.000 Ֆր. կը նուիրեն Մշակոյթի Տան եւ երկու հազար ֆրանք ալ «Յառաջ»ի բարգաւաճման ։

Ստանալ «Յառաջ»էն։

×

Ողբացեալ Պ. Սիրուն Կակոյեանի մահուան յիշատակին առթիւ Տէր եւ Տիկին Գալթաճեան երկու հազար ֆրանք կը նուիրեն Կ. Խաչի Պորտոյի մասնաճիւղին ։ Հազար ֆրանք ալ «Յառաջ»ի բարգաւաճման ։

Ս. ՍՏԵՓԱՆՈՍ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ այս Կիրակի օր պիտի մատուցուի Ս. Ստեփանոսի տօնին առթիւ քառաձայն Ս. պատարագ, յետ պատարագի խորհրդաբանին մէջ ընդունելութիւն պիտի ըլլայ ի պատիւ դպրաց դասու հոգաբարձութեան կողմէ ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Զաւէն Վրդ. Արզումանեան ։

Նոյն օրը Բիւթանիոյ հայրենակիցներու խնդրանքով հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Նիկոմիդիոյ բազմավաստակ Առաջնորդ ՍՏԵՓԱՆՈՍ ԱՐՔ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆԻ յիշատակին։

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը ։

×

Լիոնի Ազգային Միութեան փափաքին համաձայն այս Կիրակի Ս. Ստեփանոսի տօնին առթիւ, հոգեհանգստեան պաշտաօն պիտի մատուցուի, Իզմիրի բարեխնամ, շինող Առաջնորդ Ստեփանոս Արք. Յովակիմեանի ի յիշատակ ։

Կը խնդրուի նոյն օրը իր յիշատակը յարգող բարեպաշտ ազգայիններէ ներկայ ըլլալ պատարագի ։

ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ Ս. ԾՆՈՒՆԴ
ժամանակացոյց արարողութեանց

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

27 Դեկտեմբեր, Կիրակի, Տօն Ս. Ստեփանոսի, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 7.45ին, բազմաձայն Ս. պատարագ 9.45ին, Ս. Ստեփանոսի յատուկ արարողութիւն 11.30ին։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Եկեղեցիին հոգեւոր հովիւ Տ. Խոսրով Քհնյ. Ասատուրեան, որուն քահանայական ձեռնադրութեան առաջին տարեդարձն է ։

(Շար.)

×

ՊՈՄՌՆԻ Ս. Գ. ԼՈՒՍ. ԵԿԵՂԵՑԻ

Տօն Ս. Ստեփանոսի Նախավկային, այս Կիրակի, սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8.30, Ս. պատարագ ժամը 10 ։ Տօն Սարկաւագաց եւ Դպրաց ։

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի ընկերուհիները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկերուհի Սրբուհի Սարգիսեանին եւ իր ընտանեկան պարագաներուն, իրենց մօր մահուան առթիւ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Տիգրանուհի Սապոնճեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Սապոնճեան եւ զաւակը կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի յետ պատարագի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ողբացեալ ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՍԱՊՈՆՃԵԱՆ
ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ

մահուան առաջին տարելիցին առթիւ ։ Ինչպէս նաեւ Տնկոյեան գերդաստանի համայն ննջեցելոց յիշատակին ։

ԱՄԱՆՈՐԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ կազմակերպած է Ամանորի հանդէս մը, Շաբաթ, Դեկտ. 26, երեկոյեան ժամը 9ին, տեղւոյս քաղաքապետական սըրահին մէջ, Րիւ Վոլթէր։

Հովանաւորութեամբ ԵՐՐ. ՀԱՅՈՑ ԿԱԹ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿ Տ. ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ։ Պատուոյ Նախագահութեամբ քաղաքապետ Պ. ՊԼԷՕԶԻ եւ Ներկայութեամբ Փարիզի Կրթ. Կեդրոնական Յանձնախումբի Ներկայացուցչին։

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր. — Երգ, արտասանութիւն եւ տրամախօսութիւն աշակերտներուն կողմէ։

Կրթ. Հոգաբարձութիւնը կը հրաւիրէ տեղւոյս Հայութիւնը իր ներկայութեամբ քաջալերելու սոյն ազգօգուտ ձեռնարկը ։

Մուտքը ազատ է ։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆ. ԵԿԵՂԵՑԻ

8 bis, Rue des Ternes
Մեթրօ Փորթ Մայօ

Պաշտամունք այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10.45ին։

Կը խօսի Պատուելի ԳԱՅԱՅԵԱՆ ։

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉ. ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Պաշտամունք՝ այս կիրակի, Սէն Ժէրոմ, ժամը 9,30ին։ Ուիւ Ժէմափ՝ ժամը 10,45ին։

Կը քարոզէ Վերապատուելի Հելվաճեան ։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻԻ ՄԷՋ

Ազգ. Միութեան հովանաւորութեամբ դպրոցական հանդէսը՝ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Գաթ Պուսօն (Փըթի Շալէ), Պ. Մանուէլ Պամպիկեանի սրահը, ղեկավարութեամբ Պ. Թրագոշի։

Ազգ. Միութեան կողմէ նախընթրիք պիտի բաժնուի բոլոր անոնց որոնք դպրոց երթալու տարիք կը ներկայացնեն ։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ ։

Մուտքը ազատ է ։

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ կէս օրէ ետք ժամը չորսին Քաֆէ լը Րէժանի մէջ ։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Սարգիս (կամ Սերգօ) Տէր Թովմասեանին (կամ՝ Թովմասեանին)։ Ծնած 1914 թ., Ղամարլուի շրջանի Զիկզամլու գիւղում։ 1941 թ. Նոյեմբերին Ռոստովի առաջին ճակատամարտից յետոյ, անյայտ կորած է ։

Ով՛ւէ լուր ունեցողից (ռազմաճակատում, կամ գերութեան մէջ՝ սպաննուած, մեռած կամ ողջ), կը խնդրուի յայտնել «Յառաջ»ի խմբագրութեան ։

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 փր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 փր.

ԿԻՐԱԿԻ 27 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ — DIMANCHE 27 DÉCEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8682 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4483

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹԻՆ ԱՐՁԱՆԸ

Նոր օրերու Հայոց Պատմութեան մէջ անմոռանալի պիտի մնայ 1959 Դեկտ. 3ը:

Այդ օրը Երեւանի կայարանին մօտակայ հրապարակին վրայ հանդիսաւոր արարողութեամբ կատարուած է Սասունցի Դաւիթի «հզօր ոճով» քանդակուած վիթխարի արձանին բացումը:

Ինչպէս գրուեցաւ այս էջերուն մէջ, արձանը կը ներկայացնէ մեր ժողովրդական դիւցազներգութեան անմահ հերոսը կանգնած ասպանդակներու — կարծես անդունդներու — վրայէն սլացող իր հրեղէն ձիուն՝ Քուռկիկ Ջալալիի ասպանդակներուն վրայ, կառչած անոր ցից բաշերուն, ձեռքին մէջ շողացնելով իր հրաշագործ Թուր Կայծակին՝ «ի սարսափ օտարերկրեայ բռնակալների» :

Այս պատմական դէպքին առթիւ խօսք առնողները չեշտած են, որ «դիւցազն Սասունցի Դաւիթի օրինակով շատ են կռուեր հայ ժողովուրդին զաւակները հայրենիքի ազատութեան եւ անկախութեան համար, հաստատելով որ Սասունցի Դաւիթի արժանաւոր հետեւորդներն են» :

Ո՞ր հայրենասէր Հայուն աչքերն են, որ ուրախութեան եւ հպարտութեան արցունքով չեն լեցուիր ի տես այս արտակարգ երեւոյթին:

Արձանագործ Երուանդ Քոչար, որ տարիներով աշխատեր է այս հրաշակերտը ստեղծելու համար, անծանօթ մը չէ: Փարիզցիները, մանաւանդ լատինական թաղի յաճախորդները լաւ կը ճանչնան զինքը:

Հայաստան մեկնելէ առաջ երկար ատեն նկարչական փորձեր կը կատարէր այստեղ, հետեւելով նորերու արտառոց օրինակին: Խարխափումի մէջ էր և ճամբայ կ'որոնէր արժեցնելու համար իր տաղանդը : Սասունցի Դաւիթի արձանը ցոյց կու տայ այժմ թէ անիկա գտած է արդէն իր ճամբան :

Հայաստանի մայրաքաղաքին մէջ Սասունցի Դաւիթի արձանը կանգնած է այսօր՝ իբրեւ խորհրդանշանը հայ ժողովուրդի ազատ ու անկախ ապրելու կամքին: Իբրեւ յուշարձան «Հայ ժողովուրդի զաւակներուն», որոնք «շատ են կռուեր հայրենիքի ազատութեան եւ անկախութեան համար»: (Գրական Թերթ, Երեւան, ...):

Այդ յուշարձանը աւելի մեծ արժէք կը ներկայացնէ յաչս ի սփիւռս աշխարհի ցրուած Հայութեան, որ պաշտամունք ունի Սասունցի Դաւիթներու հանդէպ : Որովհետեւ դիւցազն Դաւիթներն են, որ «սարսափ» են աղդած «օտարերկրեայ բռնակալներին» :

Օտար բռնակալներ շատ է տեսեր մեր երկիրը : Անոնք եկեր ու անցեր են, անհետ կորսուելով աշխարհի երեսէն :

Կանգուն է մնացեր հայ ազգը, շնորհիւ իր ապրելու եւ յարատեւելու աննկուն կամքին : Շնորհիւ իր «խենթ» զաւակներուն :

Հայկ դիւցազնէն մինչեւ Վարդան Մամիկոնեան, մինչեւ Սասունցի Դաւիթ եւ մինչեւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւն, հայ ժողովուրդի զաւակները «շատ են կռուեր հայրենիքի ազատութեան եւ անկախութեան համար »:

Այն պահուն, երբ Երեւանի կէս միլիոն Հայութեան գլխուն վրայ — իբրեւ նախատինք — իր 17 մեթրնոց հասակով կանգնած է դեռ բռնակալներու ամէնէն դաժանը, Սասունցի Դաւիթի վիթխարի արձանը սփոփանքի շող մը կը կաթեցնէ ազատատենչ հոգիներու մէջ :

Թէ որ էլնէք զեաք մեր վրայ,
Հորեր շինէք քեառունն գեազ խոր,
Քեառունն ջաղցի քարը վրէն,

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ԸՆԴՈՒՆԵՑԱՒ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ԱՌԱՋԱՐԿԸ

ՓԱՐԻԶԸ ՅԱՐՄԱՐ Է,
ԲԱՑԻ ԱՊՐԻԼ 27 ԱՆՅԱՐՄԱՐ

Խ. Միութիւնը ընդունեցաւ Արեւմտեան երեք մեծերու առաջարկը՝ յառաջիկայ գարնան ժողով մը գումարելու համար :

Արտաքին նախարար Կրոմիքօ ուրբաթ առաւօտ Խրուշչեւի պատասխանը տուաւ Միացեալ Նահանգներու, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի դեսպաններուն: Խորհրդային Վարչապետը համաձայն է որ Մեծերու ժողովը գումարուի Փարիզի մէջ, բայց կ'առաջարկէ որ այդ հանդիպումը տեղի ունենայ Ապրիլ 21ին, կամ Մայիս 4ին :

Ապրիլ 27 անյարմար է Վարչապետ Խրուշչեւի համար, որովհետեւ Մայիս մէկին ներկայ պէտք է ըլլայ Կարմիր Հրապարակի աւանդական տողանցքին ։

Լուրը առաջին անգամ հրապարակուեցաւ Կրեմլինի մէջ տրուած մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին: «Լաւ լուր մը ունիմ ձեզի համար» յայտարարեց խորհրդային Արտաքին նախարարութեան մամուլի բաժնի վարիչը՝ օտար լրագրողներուն :

Հարցապնդուելով Ապրիլ 27ի անյարմարութեան շուրջ, խորհրդային բանբերը պատասխանեց. —Մայիսի սկիզբը մեր ղեկավարները որոշ պարտականութիւններ ունին՝ որոնց համար Մոսկուա պէտք է մնան եւ ժամանակին աշխատանքի տոնին ի պատիւ կազմակերպուած հանդիսութեանց ։

Ուշագրաւ է այն պարագան, թէ Խրուշչեւի պատասխանը արեւմտեան դեսպաններուն յանձնուեցաւ ճիշդ Ծնունդի օրը: Մայիս մէկի բանուորական տօնը մեծ նշանակութիւն ունի Խ. Միութեան համար. Թերեւս ճիշդ այդ պատճառով ընտրեցին Ծնունդի օրը, որ նոյնքան կարեւոր է Արեւմտեաններու համար :

Հարցը այն է սակայն, որ Խրուշչեւի առաջարկած երկու թուականներն ալ անյարմար են Արեւմտեաններուն համար: Միացեալ Նահանգները պատրաստ են ժողովին մասնակցելու Ապրիլ 21ին կամ Մայիս չորսին, ինչպէս կ'առաջարկէ Խրուշչեւ: Այդ պարագային սակայն, Զօր. տը Կոլ պէտք է յետաձգէ իր ճամբորդութիւնը՝ դէպի Ուաշինկթըն (Ապրիլ 18):

Կրնայ ըլլալ նաեւ, որ երկու Նախագահներու միջեւ համաձայնութիւն մը գոյանայ՝ որպէսզի տը Կոլ որոշուած թուականէն աւելի առաջ երթայ Միացեալ Նահանգներ ։

Խրուշչեւի առաջարկած երկրորդ թուականը՝ Մայիս չորս, անյարմար է Անգլիոյ համար, քանի որ այդ թուականին Հասարակապետութեան ժողովը պիտի գումարուի եւ Վարչապետ Մաքմիլըն ներկայ պէտք է ըլլայ ։

Նկատի առնելով այս բոլորը, կը կարծուի թէ Արեւմուտքը նոր թուական մը պիտի առաջարկէ, որ միաժամանակ յարմար ըլլայ բոլորին համար: Արդէն կը խօսուի երկու թուականներու մասին. Մայիս 9 կամ 16:

Ինչ որ ալ ըլլան սակայն ստեղծուած
(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Կ'ելնեն ձեր դէմ ինչպէս էս օր,
Սասմայ – Դաւիթ Թուր – Կէծակին :

Հայ ժողովուրդը պիտի յաղթէ անպայման, քանի իր հոգիին մէջ դրոշմուած է Սասունցի Դաւիթներու պաշտամունքը :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ կացութիւնը միշտ լարուած է: Պարսից Շահը յետաձգեց Մեզրալլուանի իր ճամբորդութիւնը սպասելով որ Պարսկաստանի եւ Իրաքի յարաբերութիւնները հանդարտին: Թեհրանի մէջ մտահոգ են Քասըմէն զոր կ'որակեն. — Սեւ աշխարհակալութեան կարմիր ծառան: 57 հոգի որոնք ամբաստանուած են իբրեւ մեղսակից Քասըմի դէմ եղած մահափորձին պիտի դատուին Պաղտատի ժողովուրդին առեւանին կողմէ :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ կառավարական տագնապի մը առաջքն առնուեցաւ փոքր մեծամասնութեան մը շնորհիւ (7 ձայն): Դահլիճին բացարձակ լիազօրութեանց վերջանալուն առթիւ էր որ կառավարութիւնը վստահութեան քուէ ուզեց երեսփոխ. ժողովէն : Չափաւորականներն անգամ յոյս չունին որ այսքան փոքր մեծամասնութեամբ մը վարչապետ Քարամէ գործի գլուխ մնայ :

ԹՐՔԱԿԱՆ մամուլը քանի մը տողով արձագանգ հանդիսացած էր վերջերս կարգ մը մարդոց ձերբակալութեան, որոնք «կը դաւէին Թուրք ազգային շահերուն դէմ »: Պէյրութ եւ Փարիզ հասած լուրերու համաձայն, ձերբակալուածմարդիկը ազգայնական Քիւրտեր են, որոնք յարաբերութեան մէջ են Իրաքի Քիւրտերուն հետ: Կ'ըսուի թէ քրտական մեծ շարժում մըն է որուն գլխաւոր ծրագիրն է Թուրքիոյ մէջ ձեռք ձգել մշակութային այն ազատութիւնները զոր Իրաքի եւ Պարսկաստանի Քիւրտերը ունին : Համաձայն պաշտօնական վիճակագրութեանց 2ուկէս միլիոն քիւրտ կայ Թուրքիոյ մէջ:

ՊՈԼՍՈՅ ընդդիմադիր՝ Քիմ շաբաթաթերթին հրատարակութիւնը արգիլուեցաւ մէկ ամսուան համար: Թերթին տէրը՝ Սահապ Պախչէօղլու 16 ամիս բանտարկութեան դատապարտուած էր վերջերս: Միջազգային մամուլը բուռն կերպով կը բողոքէ այս բռնարարումներուն դէմ :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ «առժամեայ կառավարութեան » ղեկավար Ֆերհաթ Ապպաս վճռապէս հերքեց այն լուրերը՝ որոնց համաձայն ալժերիական նոր կառավարութիւն մը կազմուած է՝ Քրիմ Պելքասեմի նախագահութեամբ : Կառավարութեան Տեղեկատուութեան նախարարութիւնը պաշտօնական զեկոյց մը հրատարակեց, նոյնպէս հերքելով «անհիմն» զրոյցները:

ԱՄՄԱՆԻ կառավարութիւնը Լիբանանի եւ Սուրիոյ առաջարկեց որ Յորդանան գետը կազմող երեք գետակներու ընթացքը փոխեն՝ եթէ Իսրայէլ ձեռնարկէ Նեկեւի անապատը ոռոգելու իր ծրագրին. երբ Ամմանի կառավարութեան ծրագիրը գործադրուի՝ Յորդանան գետը պիտի ցամքի: Առաջարկը կը քննուի Արաբական Լիկայի կողմէ :

ԱԶԳ. ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ Վարչապետ Չէն Չէնկ յայտարարեց թէ ինչ որ ալ ըլլայ՝ 600.000 հոգինոց չինական բանակը միշտ կազմ ու պատրաստ պիտի մնայ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ճամբաներուն վրայ Ծնունդի օրը, 24 ժամուան ընթացքին բազմաթիւ արկածներ պատահեցան 30 հոգիի մահուան պատճառ դառնալով. 60 վիրաւորներ կան :

ՔԱՄԸՐՈՒՆԻ եւ Ֆրանսայի ներկայացուցիչներուն միջեւ ստորագրուած համաձայնութեամբ մը՝ Յունուար մէկին Քամըրուն անկախ Հանրապետութիւն պիտի դառնայ :

ՍԷՆ գետի ջուրերը կը բարձրանան շարունակ, մտահոգիչ կացութիւն մը ստեղծելով Լանկոնի եւ Լա Ռէօլի շրջաններուն մէջ: Կը սպասուի որ ջուրերը մինչեւ 9.50 մեթր բարձրանան Լա Ռէօլի մէջ: Նախազգուշական միջոցներ ձեռք առնուած են՝ վտանգի պարագային բնակչութիւնը պարպելու համար :

ՅԻՍՈՒՍԻ
ԾՆՆԴԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

■

Ծննդեան օրն էր Մանուկին,
Հրեշտակներու հոյլեր անթիւ
Այցելելով իրեն՝ անգին
Նուէրներ կուտան տօնին առթիւ:

Ինչե՞ր բերին, ա՜հ, Յիսուսին.
Թարմ պտուղներ, միրգեր անբաւ,
Դրախտի խնձոր, ու միասին
Ընդելուզուած՝ թուզ ու արմաւ :
Մեղրով օծուած կսկուծ՝ քաքար
Ու մշկահոտ բերին շաքար.
Անուշ խիւսեր՝ ռուբ ու քանդակ
Լեցուցին տա՛ւնը բովանդակ.
Ուրիշներ ալ կը տեղային
Ծաղկի փունջեր եթերային,
Ուր շուշանին հետ քովքովի
Կը փայլէր վարդն Երիքովի :

Բերին նաեւ զարդեր ոսկի,
Իբրեւ պճնիք գլխու՝ լանջքի,
Եւ իր գողտրիկ մարմնին համար
Բեհեզ շապիկ մ'աստղանկար :

Մէջ մանկական նուէրներուն
Խաղալիկներ ալ կան սիրուն,
Շրջանակի՝ աստղի ձեւով,
Որ լոյսերով կը պաղպաջեն ...
Բայց Յիսուսիկն անոնց մէջէն
Սրտին սիրածն ընտրեց անխռով -
Փայտ մըն էր ան ձեւով խաչի,
Հրեշտակներուն ընծան վերջի :

Տես թէ ի՜նչպէս ան կ'արտորայ
Պինդ սեղմելով կուրծքին վրայ,
Համբոյրներով կը ծածկէ զայն
Իբրեւ իր գա՛նձը հրաշագան .
Ու մոռացած իւր միւս գանձերն անհամար
Կ'ըսէ.«Կաղանդչէքս ա՛յս է ինձ համար»:

×

Որդեա՛կ իմ, կրցար հասկնալ հարկաւ
Թէ Յիսուս ինչո՞ւ խաչն ընտրեց՝ պագաւ:
Երբ զարդարուիս խաչով մ'ալ դուն՝
Ընկեր կ'ըլլաս հրեշտակներուն :

ԵՂԻՇԷ ԱՐՔ. ԴՈՒՐԵԱՆ

ԾՆՈՒՆԴԸ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ աշխարհի բոլոր մեծերը խաղաղութեան կոչեր ըրին Ծնունդի առթիւ :

Անգլիոյ Թագուհին լաւագոյն մաղթանքները ըրաւ Հասարակապետութեան ժողովուրդներուն: Պրազիլիոյ Նախագահը Քուպիչէք, Հոլանտայի Թագուհին՝ Ժուլիանա նոյնիմաստ յայտարարութիւններ ըրին: Դաշնակցային Գերմանիոյ Վարչապետը՝ Ատընաուըր խօսեցաւ մանաւանդ արեւելեան Գերմանացիներուն մասին, շեշտելով թէ անոնք « մեր միսին մասն են, մեր արիւնին՝ արիւնէն, և մոռցուած չեն ոչ մեզ մօտ, ոչ ալ ազատ աշխարհի ժողովուրդներուն մօտ: Ծնունդի մոմերը որ կը վառեն արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ, պէտք է իբրեւ փարոս ծառայեն այն տեղի մեր հայրենակիցներուն, անոնց որոնք իրաւունք չունին Ծնունդը տօնելու, անոնց որոնք գերութեան մէջ կ'ապրին»:

Իտալիոյ վարչապետը՝ Սէնի շեշտեց իր կոչին մէջ թէ ազատութիւնը ընկերային ամէն արդարութեան հիմն է ։

Մոսկուայի ձայնասփիւռի կայանը ուրախ Ծնունդ մը մաղթեց Ամերիկացիներուն ։

Նախագահը Այզընհաուըր հազարաւոր Ամերիկացիներու առջեւ վառեց Սպիտակ Տան Ծնունդի ծառը:

Վերջապէս Ս. Պետրոսի մէջ քսան հազար հոգիի ներկայութեամբ Պապը պատարագեց: Ապա պատշգամէն հոծ բազմութեան մը առջեւ խաղաղութիւն մաղթեց աշխարհի :

ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ՀԱՒԱՔՈՅԹ

Ի ՊԱՏԻՒ ԽՈՐԷՆ ԱՐՔԵՊՍ. ԲԱՐՈՅԵԱՆԻ

ԱՆԹԻԼԻԱՍ ԵՒ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ԽՈՐԷՆ ԱՐՔ.Ի ԽՕՍՔԸ

1441ին «արեւելեան վարդապետները» — Հաղբատի եւ Սանահինի վանականները ժողով գումարելով կ'որոշեն կաթողիկոսական աթոռը փոխադրել Էջմիածին։ Եւ հրաւէր կ'ուղղեն Ամենայն Հայոց Հայրապետ Գրիգոր Թ. Մուսաբէկեանին, որ երթայ Էջմիածին նստի ։ Մուսաբէկեան կաթող. կը մերժէ հեռանալ Սիսէն՝ իմաստութեամբ եւ հեռատեսութեամբ, — պատմական պատճառներով ։

Կիլիկիոյ թագաւորութիւնը կործանած էր եւ հայ ժողովուրդը կը կեղեքուէր Մէմլուքներու եւ այլ թշնամիներու կողմէ։ Կաթողիկոսը պարտաւոր էր մնալ իր ժողովուրդին կողքին եւ պաշտպան դառնար անոր, որպէսզի անիկա գոյատեւէր։

Կար նաեւ կաթոլիկութեան վտանգը ։ Միջին դարէն սկսեալ լատին եկեղեցականներ — ունիթոռներ — գացած էին Կիլիկիա՝ լատինացնելու համար Հայերը։ Լատինները յաջողեր էին թափանցել Լուսինեաններու արքունիքէն ներս. թագաւորներ եւ իշխանուհիներ լատին դարձած էին։ Մեր ազգային նկարագիրը կորսնցնելու վտանգին էինք ենթարկուած։

Մեր անկախութիւնը կորսնցնելէ վերջ, Հայոց քաղաքական կեանքի ղեկավարութիւնը ձեռքն անցաւ Կաթողիկոսին, որ դարձաւ ազգին պետական – վարչական գլուխը։ Հայոց կաթողիկոսները քանիցս յարաբերութեան մէջ մտած են Եւրոպայի քրիստոնեայ պետութեանց հետ, Հայոց անկախութիւնը վերականգնելու համար ։

1441ին՝ Մուսաբէկեան կաթողիկոսի մերժումին վրայ «արեւելեան եպիսկոպոսները» կաթողիկոս ընտրեցին ծերունի Կիրակոս Վիրապեցին եւ զայն նստեցուցին Էջմիածնի մէջ ։

Գրիգոր Թ. Մուսաբէկեան, իբրեւ ամենայն Հայոց Կաթողիկոս չբողոքեց այս կարգադրութեան դէմ, «թերի ու անընդունելի» նկատեց զայն, անաթեմա չկարդաց Վիրապեցիի գլխուն ։ Ընդհակառակն եղբայրական նամակ գրելով՝ շնորհաւորեց զայն ։

Պատմութեան ընթացքին երկու Աթոռները — Մեծ ու Փոքր Հայաստանի մէջ — եղած են իրարու գործակից ու լծակից եղբայրներ, իրարու լրացուցիչներ, հանդիսացած են երկու թեւերը մեր ազգային կեանքին եւ առաջնորդած մեր եկեղեցին ։

Շատ յստակ բացատրութեամբ տեսանք, որ Ս. Գր. Լուսաւորչի աթոռը դարերու ընթացքին զանազան տեղեր շրջելէ վերջ, 1293ին եկած է Սիս, ուր մնացած է նաեւ 1441էն վերջ, մինչեւ 1921, երբ Կիլիկիոյ պարպումին հետեւանքով, Սահակ Բ. Խապայեան կաթողիկոս՝ իր Միաբանութիւնով, Լուսաւորչի Ս. Աջով, սուրբ մասունքներով եւ թանկարժէք անօթներով ապաստանած է նախ Սուրիա եւ յետոյ հաստատուած Անթիլիաս, Լիբանանի գեղածիծաղ ափերուն վրայ ։ Սահակ Բ.ին յաջորդած է աթոռակից Բաբգէն Կաթող., յետոյ Պետրոս Սարաճեան Կաթող. եւ Գարեգին Ա. Յովսէփեան։ Ու այժմ Լուսաւորչի աթոռին վրայ բազմած է արժանընտիր Վեհ. Զարեհ Ա. Կաթողիկոսը ։

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Աթոռը պատմականօրէն, իրաւականօրէն եւ կանոնականօրէն ճշմարիտ շարունակութիւնն է 301ին հիմնուած Էջմիածնի կաթողիկոսութեան ։

Կիլիկեան Աթոռն ու Վեհ. Զարեհ Կաթողիկոս ջերմօրէն ցանկացող են, որ ներկայ անհամաձայնութիւնները իսկապէս վերնան մէջտեղէն եւ նախկին սերտ յարաբերութիւնները վերսկսին։ Ու երկու Աթոռները ձեռք ձեռքի տալով շարունակեն ծառայել հայ ժողովուրդին եւ Հայաստանեայց եկեղեցիին ։ Մեր այս ցանկութիւնը հաղորդած ենք առ որ անկ է։ Կ'ուզենք որ ի սէր Հայց. եկեղեցիին եւ ժողովուրդին միութեան՝ մտենան, ձեռք երկարեն եւ կրկին լծուին իրենց ժողովրդանուէր աշխատանքներուն ու ծառայութեանց ։

Կիլիկեան Աթոռը կոչուած է փրկարար դեր կատարելու ամբողջ արտասահմանի մէջ՝ իր հասցուցած երիտասարդ վարդապետներով, քահանաներով, ուսուցիչներով եւ մտաւորականներով ։ Անթիլիասի Դպրեվանքը միշտ կ'ըլլայ միշտ՝ շնորհիւ Կաթողիկոսի իմաստուն ղեկավարութեան ։ Անիկա առաջնորդ պիտի հանդիսանայ Սփիւռքի Հայութեան ։

Վեհ. Զարեհ Կաթող. մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ ո՛չ միայն միաբանութեան եւ կիլիկեան թեմերուն, այլ ամբողջ արտասահմանի մէջ։ Նոյնիսկ օտար պետութեանց ներկայացուցիչները սիրով եւ համակրանքով կը մօտենան իրեն։ Սիրելի եւ համակրելի է։ Գիտէ իմաստութեամբ ղեկավարել իրեն յանձնուած հօտը։ Հպարտ ենք որ նման կարկառուն անձնաւորութիւն մը ունինք իբրեւ մեզի ղեկավար ։

Անթիլիասի մէջ մենք լծուած ենք աշխատանքի՝ ծառայելու համար մեր ժողովուրդին եւ եկեղեցիին ։ Կոչումն ունինք ժողովուրդը առաջնորդելու ճշմարտութեան եւ կատարելութեան մաքուր ճամբաներէ ։

Աղմուկ մըն է բարձրացած Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Աթոռին շուրջ։ Մենք պայքար չունինք ոեւէ մէկուն դէմ։ Պայքարի մէջ մտանք պարզապէս ինքնապաշտպանութեան համար, երբ տեսանք որ մարդիկ կ'ուզէին խափանել մեր անկախութիւնը։ Ուզեցինք հաւատարիմ մնալ այն ուխտին, զոր կատարեցինք Ս. Սեղանին առջեւ ։

Մեր եկեղեցիները չեն բաժնուած ։ Մէ՛կ է մեր եկեղեցին։ Ո՛չ մէկ ուժ կրնայ զայն բաժնել կամ քայքայել։ Գացէք մինչեւ Ամերիկա, մինչեւ Ճափոն՝ մէ՛կ է անոր նուիրապետութիւնը, վարդապետութիւնը, դաւանանքը, ծէսը, հոգեկան ու բարոյական ամբողջ կառոյցը ։

Կիլիկեան Աթոռը Էջմիածնի դէմ չէ, Էջմիածնի հակառակ չէ։ Մենք կը նկատենք, որ մե՛րն է Էջմիածինը, Հայուն այդ սրբութիւն սրբոցը ։

Հայաստանի մէջ անկրօնութիւն կը քարոզեն. անաստուածութեանց համալսարան կը բանան։ Խորհրդային իշխանութիւնը հայ ժողովուրդի քաղաքական անկախութիւնը փճացնելէ վերջ նաեւ իր ճանկերուն մէջ է առած մեր եկեղեցին ու մեր կաթողիկոսը դարձուցած՝ իրաւունքներէն զրկուած պարզ եկեղեցական մը ։

Մենք, որ ազատ երկիրներու մէջ կ'ապրինք, մեր աւագ պարտականութիւնը կը սեպենք պաշտպանել Էջմիածինը, որպէսզի կաթողիկոսը տիրանայ իր առանձնաշնորհներուն ։

Օգնել Անթիլիասին պիտի նշանակէր զօրացնել Էջմիածինը ։

Մարդիկ կան, որ լրագիրներու էջերէն «Էջմիածնասիրութիւն» կը քարոզեն՝ հայհոյելով Անթիլիասին։ Սակայն անոնք չեն անդրադառնար, որ եթէ այսօր խափանուի Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը, 24 ժամ կեանք չունենար Էջմիածինը եւ բոլշեւիզմը հիմնայատակ կը կործանէ զայն ։

Նման վէճ մը ծագած էր 1870ական թուականներուն՝ Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Մկրտիչ Քէֆսիզեանի եւ Էջմիածնի գահակալ Գէորգ Դ.ի միջեւ ։ Այդ առթիւ Պոլսոյ Ազգ. երեսփ. ժողովի բեմէն Գրիգոր Օտեան պատգամած էր. «Պէտք է պահել Կիլիկիոյ Աթոռը՝ Էջմիածնի համար»։

Այո՛, այսօր ալ պէտք է պահենք կիլիկեան աթոռը, որպէսզի պահենք մեր Մայր Աթոռը։ Բոլոր անոնք որ կը վարկաբեկեն Անթիլիասը, Էջմիածնի հիմերն է որ կը քանդեն։ Մենք որպէս արտասահմանի Հայութիւն, մեր բոլոր ուժերով, մեր աղօթքով նեցուկ պիտի կ'անգնինք Էջմիածնին, պաշտպանելու համար Հայաստանեայց եկեղեցին ։

Անթիլիասը աւազի վրայ չէ հիմնուած, այլ հայ ժողովուրդի հոգիին, ու սրտերուն մէջ է խարսխած։ Սիրենք Անթիլիասը, բայց չատենք Էջմիածինը ։ Փոխադարձաբար, սիրենք Էջմիածինը, բայց չատենք Անթիլիասը ։

Ասոնք տեսակէտներն են Կիլիկիոյ Ս. Աթոռին, անոր գահակալին ու ազգային ժողովականներուն։ Թող քովի բերենք մեր ուժերը, որպէսզի հասնինք մեր ժողովուրդին։ Մաղթե՛նք որ Վեհ. Զարեհ Ա.ի գահակալութեան շրջանն ըլլայ բարօրութեան ու բարգաւաճման շրջան մը հայ ժողովուրդին համար »։

Հանդիսականները ջերմեռանդութեամբ կը լսէին Խորէն Արք.ի հոգեշունչ խօսքերը, զորս կ'ընդմիջէին յաճախակի ծափերով ։

Հաւաքոյթին ներկայ էին նաեւ Կիլիկեան Աթոռի երիտասարդ միաբաններէն Արտաւազդ վարդապետ Դրդրեան, որ քանի մը շաբաթէ ի վեր, աստուածաբանութիւն կ'ուսանի Լիոնի մէջ, եւ Պ. Վահէ Սէթեան, ատենապետ Կիլիկեան Աթոռի Ազգ. Կեդր. վարչութեան եւ մըշտնջենական անդամ Համազգայինի Կեդրոնական վարչութեան ։

Օրուան Նախագահը զանոնք ներկայացնելէ վերջ, լրացուցիչ տեղեկութիւններ տուաւ Խորհրդային իշխանութեանց քաղաքականութեան մասին՝ յատկապէս կրօնական – եկեղեցական մարզին մէջ ։

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին օրիորդներ Աստղիկ Քէօսէեան, Գարոյեան (Նոր Սերունդէն), Շաքէ Յովհաննէսեան, Տիկին Վարպետեան, Բ. Հայէչեան, Սահակ Յովհաննէսեան, Արամ Պետրոսեան եւ ուրիշներ ։

Հաւաքոյթը փակուեցաւ կէս գիշերին՝ խանդավառ մթնոլորտի մէջ՝ «Երբոր բացուին դռներն յուսոյ» հայրենասիրական երգով, զոր ներկաները խմբովին երգեցին յոտնկայս («Ցանկա՜մ տեսնել զիմ Կիլիկիա...») ։

Ներկաներու փափաքին վրայ յարգանքի ու համակրանքի հեռագիր մը ղրկուեցաւ Վեհ. Զարեհ Ա. Կաթողիկոսին։

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՑՈՒՑԱՏԵՏՐԸ

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑԻ "ԽՈԴԵԴԱ"Ն ԿԱՄ ՏԱՐՕՆԻ ԱՇԽԱՐՀԸ

Ա.

Խաչիկ Դաշտենցի «Խոդեդան» խորագրով հատորը, առաջին անգամ Երեւանի մէջ լոյս կը տեսնէ 1956ին. երկրորդ անգամ օծուսաքեր» կը հրատարակէ իբրեւ թերթօն եւ 1959ին՝ իբրեւ գիրք։ Հիմա Պոսթոնի «Հայրենիք» օրաթերթը լոյս կ'ընծայէ իբրեւ թերթօն, որ ապահովաբար վերջը գրքի պիտի վերածուի ։

Այս հատորը կարդացողը միայն կ'արդարացնէ գրքին այսքան ժողովրդականութիւնը։ Իրապէս ի՛նչ բովանդակութիւն ունի ան։ Վէ՞պ է, ազգագրական ժողովածո՞յ մը կամ առանձին առանձին հատուածներէ բաղկացած յուշագրութի՞ւն մը ։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

ՍՐԱՊԻՈՆ ՀԵՔԻՄԵԱՆ

«Աւերուչանս շինէին ի բազում տեղիս, եւ զմարդիկ հնազանդէին օրինացն Մազդեզանց եւ բազում յիւրեանց սեփհականացն շինէին ատրուշանս, եւ զորդիս եւ զազգայինս իւրեանց տային յուսումն Մազդեզանցն։ Ապա որդի ... Վահանայ, անուն Սամուէլ, Եհար սատակեաց զՎահան զհայր իւր ...» (Փաւստոս)։

Այս նիւթէն է նոյնպէս որ անմահ Րաֆֆին կառուցած է իր զմայլելի վէպերէն մին՝ «Սամուէլ»ը։

Սրապիոն Հեքիմեան իր այս երկն ալ բազմաթիւ անգամներ, ի գին անհուն զոհողութիւններու, ներկայացուցած է Բերայի թատրոններուն մէջ, միշտ ալ արժանանալով ժողովրդական խանդավառ ընդունելութեան՝

Վահրամ կամ Ապետն Երկաթարա – գուկ, ազգային ողբերգութիւն հինգ արարով, որուն նիւթը առնուած է ԺԳ. դարու կիլիկեան կեանքէն եւ որուն անցքը տեղի կ'ունենայ Սիսի մէջ, որ արքայանիստ քաղաք էր Օշինի օրով։ Սրապիոն Հեքիմեան իր այս գործը թէեւ պատրաստած է հապճեպով (հինգ օրուան ընթացքին) այնուամենայնիւ սակայն այս ողբերգութիւնն ալ գտած է մեծ ընդունելութիւն ժողովրդական խաւերուն մէջ եւ իտալերէնի թարգմանուելով 1856 Յունիս 15ին ներկայացուած է Բերայի Նաում եղբայրներու թատրոնին մէջ։

Վահրամ ողբերգութիւնը հոյակապ գործ մըն է իր զուտ ազգային կառոյցով։ Անոր գլխաւոր անձերն են՝ Օշին Ա.(թագաւոր Կիլիկիոյ), Վարդիկէ (Օշինի աղջիկը), Վահրամ (հայ ասպետ), Յովհաննա Լոմպարտացի, Սէիտ (զինակիր Վահրամի) եւ հայ իշխաններ, սպաներ, զօրականներ եւ սարակինեան պահակներ ու նաժիշտներ։ Այս բոլորը անշուշտ որ գործին կուտան զուտ հայկական գոյն, դարձնելով զայն աւելի հետաքրքրաշարժ եւ ժողովրդական ։

Սրապիոն Հեքիմեանի համբաւը հետզհետէ կը տարածուի եւ իր անունը կը ժողովրդականանայ։ Այս պարագան զօրաւոր խթան մը կ'ըլլայ իրեն համար, եւ անխոնջ թատերագիրը, յաջորդաբար կ'արտադրէ նորանոր ողբերգութիւններ. — Արգամ, Սմբատ (սպարապետ Արտաշէսի), Մահ Գենլայ, Ողիմպիադա եւ Փառանձեմ, Արշակ Անդմուշն, Մեծն Ներսէս, Աւերակ Անւոյ։

Այնուհետեւ Սրապիոն Հեքիմեան Թըրանսացի ծանօթ վիպասան Պէրնարտէն տը Փիէրի համանուն վէպէն քաղելով կը պատրաստէ «Պօղոս եւ Վիրգինեան» թատերգութիւնը եւ զայն 1863ին Բերայի Արեւելեան Թատրոնին մէջ ներկայացնելով անօրինակ յաջողութիւն ձեռք կը բերէ ։

Սրապիոն Հեքիմեան տուած է նաեւ թարգմանական գործեր, որոնցմէ կարելի է նշել Գօռնէյի «Պոլիկտոս»ը եւ Գլորշտոքի՝ «Մահ Ադամայ», տաղաչափեալ եւ աշխարհաբար թարգմանութիւնները ։

Չմոռնանք ըսել թէ Սրապիոն Հեքիմեան օտար թատերական լաւագոյն գործերու թարգմանութեան գաղափարին ջատագովներէն է եղած, պայմանաւ որ այդ գործերը հեղինակուած ըլլային բարոյական սկզբունքներու համաձայն ։

Այդ առթիւ խիստ յատկանշական են իր հետեւեալ տողերը. —

«Հայ թատերգութեան յառաջադիմութեան զբաղողք, ողջամիտ բարոյական սկզբանց վրայ հեղինակեալ օտար գրութիւններ կրնան զանել թարգմանելու, երբ որ չուզեն կամ կարող չըլլան ազգային պատմութեան աւելի կամ քիչ ծանօթ դէպքերէն մէկը լուսաբանել »

×

Արեւմտահայ Թատրոնի հաստատման եւ զարգացման համար Սրապիոն Հեքիմեանի թափած ջանքերուն ամէնէն զոհաբերող տարիները եղած են 1857էն 1869 թուականները, երբ միանգամայն կը զբաղէր վաճառականութեամբ ալ ։

Այս տարիներուն, մանաւանդ սկիզբները, Արեւմտահայ Թատրոնը կազմակերպելու համար իր տարած աշխատանքները արդարեւ անմոռանալի են։ Սկսնակ դերասաններ մարզել, հասցնել, թատերգութիւններ գրել, վարչական հոգը ստանձնել ինքնըստինքեան դժուար եւ հոգեմաշ ու մանաւանդ բազմածախս աշխատանքներ էին, որոնց տոկալու համար Սրապիոն Հեքիմեանի փտխտ կազմուածքն ալ անբաւական էր։ Սակայն վսեմ գործին յաջողութեան հեռապատկերը ամէն ցաւ ու տառապանք մոռցնել կուտար այս բազմատաղանդ, հայրենասէր եւ պըրուեստի հուրով կիզուած մարդուն ։

Ինչպէս ամէն գործ, Սրապիոն Հեքիմեանի գործն ալ դժբախտաբար իր սկզբնաւորութեան ունեցաւ իր հակառակորդները։ Աջէն ու ձախէն անպակաս եղան յարձակումները։ Բարեբախտաբար հայ Թատրոնի այս անվհատ գործիչը իր հակառակորդներու դիմաց ունեցաւ նաեւ անձնուէր ու նուիրեալ աջակիցներ, որոնք թեւ ու թիկունք հանդիսացան իրեն։

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

(3 Շար.)

Ոչ մէկը, բայց բոլորը միասին :

Երեսուն տարիներ առաջ, Ն. Գ. Բարեկամներու մատենաշարին երրորդ հատորին խորագիրն էր Տարօնի Աշխարհը : Գեղամ Տէր Կարապետեանի Գրականութիւնը ներկայացնող փունջ մը, յատկանշական էջերով եւ Տարօնի Աշխարհին յատուկ տիպարներով :

Տարօն – Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութեան Ամերիկայի Կեդր. Վարչութիւնը 1951ին լոյս կ'ընծայէր իրենց հայրենակցին Գալուստ Անդրէասեանի « պատկերներ , դատումներ եւ ուսում – նասիրութիւններ » խորագրով ամբողջական մէկ երկասիրութիւնը : Հեղինակը գաւառական – ազգագրական գրականութեան արժանաւոր մէկ ներկայացուցիչն էր :

Երկու տարի առաջ, 1957ին լոյս կը տեսնէր նաեւ Կ. Սասունիի « Պատմութիւն Տարօնի Աշխարհի» հատորը :

Ինչո՞ւ յիշատակութիւնը բոլոր այս հատորներուն, որոնք Տարօն – Տուրուբերանին նուիրուած են, առաւել կամ նուազ շահեկանութեամբ՝, մասամբ գրական ու պատմական, բայց շատ քիչ չափով ազգագրական : Մեր հետաքրքրութեան առարկան կազմող Խաչիկ Դաշտենցի «Խոդեդան » ազգագրական բաղմաթիւ էջեր կը պարունակէ եւ ուրիշ տարրեր, որոնք կը լրացնեն յիշուած հատորներուն պակաս մասերը: Ուրեմն կը փարանինք գիրքը իբրեւ վէպ ներկայացնել, բայց վէպէ մը աւելի շահեկան էջեր կը ներկայացնէ : Տարօնի Աշխարհին հայ ժողովուրդն է որ անոր մէջ կ'ապրի, կը գործէ, կը տառապի եւ վերջապէս հայրենիքին մէջ կը նուիրուի շինարար եւ ստեղծագործ աշխատանքի :

Հեղինակը որեւէ բաժանում բրած չէ , բայց մենք կը զանազանենք երեք բաժանումներ :

Ա. բաժանումին մէջ Տարօնի աշխարհը կը ներկայանայ խաղաղութեան ժամանակ, երբ շինականները իրենց վիճակէն գոհ են եւ կ'ապրին իրենց հայրենիքին մէջ, իրենց հայրենի սովորութիւններով, բարբերով , ազգագրական տարրերով ու բարբառով : Աշխարհն է ան հովիւներու, արհեստաւորներու , ամէն մէկը յատկանշական գիծերով : Տիպարներ, որոնք իրենց թշուառ ու պրկուած վիճակին մէջ խսկ, երջանիկ կ'ապրին, իրարու բարեկամ ու սրտակից , իրարու կ'օգնեն, նեղ օրերու մէջ նեցուկ եւ զօրավիգ : Խոդեդան (Աստուածատուր) բոլորին ներկայացուցիչն է : Հատորը չունի իր առաջին եւ վերջին մասին մէջ ոչ կնճիռներ, ոչ ողբերգութիւններ :

Բ. բաժանումին ներկայացուցիչներն են նոյն դէմքերը: Բայց մթնոլորտը հոս կը փոխուի : 1915ի արիւնոտ օրերն են:Կրկնելու պէտք չունիմ, ընթերցողները կը գուշակեն դէպքերու յաջորդականութիւնը : Տարօնի, Մուշի եւ Սասունի պատմութիւնը, պատմութիւնն է բովանդակ Հայութեան :

Գ. բաժանումին մէջ վերապրողներուն դէպի Հայաստան գաղթն է, ուր անոնք կը հաստատուին եւ տնտեսութիւն կը ստեղծեն : Հոս արդէն ցեղային նկարագրի դրական գիծերը կը յայտնուին : Գաղթական ժողովուրդը տէրն է իր ճակատագրին : Հեղինակը իր տիպարները կը ներկայացնէ մասամբ երգիծական մթնոլորտի մը մէջ: Ինչո՞ւ չըսենք , նոր օրերու Ծապլվարի ներկայացուցիչներ, հանրային բոլոր դէմքերը , բոլորն ալ պաշտօններու վրայ :

Հեղինակը պատմական ժամանակակից դէմքեր ու դէպքեր ալ կը ներկայացնէ , ինչպէս Անդրանիկ, Սերոբ Աղբիւր, Հըրայր, Գէորգ Չաւուշ, Չուլումաթ Սըմբատ եւ Մուսա Բէկը իր առեւանգած Գիւլիզարով :

« Խոդեդան » հատորը պատմական եւ նուիրական վայրերու տեղագրութիւնն ու աշխարհագրութիւնը կը ներկայացնէ : Մարդկային խոնարհ տիպարներու համայնապատկերն է նաեւ : Բազմաթիւ են անոնք: Բոլորն ալ հայրենասէրներ , Սասունցի «Ծուռեր» միեւնոյն ատեն, այս բառին լաւագոյն ու դրական նշանակութեամբ, քաջեր եւ իրենց աշխատանքով ապրող տիպարներ, Տալւորիկցի երկաթագործ դարբին Զէնոբը, Ջրաղացպան Թամօն, թոնիրներ շինող Ոսկեհատը, ատաղձագործ Ցակոբը, հովիւ Օնէն, խաղբող եւ ընկոյզի փայտէ դգալներ ու շերեփներ շինող հովիւ Տօնէն, սերմնացան Պօղոսը, փեհլիվան եւ աւել ծախող Թելօ Մեսրոպը , Ալուառինջու հարս Սանամը , Դաշտադէմցի Գէորգը, Պնտիցի Մանուկը, վարժապետ Ծրագը, ուսուցիչ Արամ Խնկոյեանը, Խոդեդանի կինը Բայազը եւ ուրիշներ :

Կեդրոնական անձնաւորութիւնը հովիւ Խոդեդան է, որ Սեւ Սարի բնակիչներուն մօտ հռչակ ունէր, մարդկային բարձր առաքինութիւններով օժտուած տղամարդ մը եւ թշնամի՝ ամէն տեսակ անարդարութեան եւ անհաւասարութեան : Ան ներկայացուցիչն է նաեւ Հայ եւ Քիւրտ բարեկամութեան :

Բարեբախտաբար վերապրող գաղթականները կը հասնին էջմիածին: Դիմում Հայաստանի կառավարութեան, որ Սասունցիներու բնակութեան համար Արագածի հարաւ – արեւմտեան լանջերը կը յատկացնէ : Կը սկսի նոր կեանք : Ժողովրդային շինարարութիւն. եւ բոլոր շինականներուն տառապած ու յոգնած մարմինները կը հանգչին հայրենիքի հողուրրտիքներուն մէջ... :

Այս է ամփոփ կերպով « Խոդեդան »ի բովանդակութիւնը :

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(Շար.)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՁԱՅՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆՑ ԱՐՈՒԵՍՏԱՆՈՑ

« Սով. Հայաստան » կը հրատարակէ հետեւեալ կոչը (9 Դեկտ.).—

Քաղաքացինե՛ր, եթէ դուք ցանկանում էք ձեր բարեկամներին կամ ընկերներին ուղարկել հաճելի եւ անակնկալ նուէր , ձայնագրուեցէք արուեստանոցում :

Շահումեան փողոցով երթեւեկողները մի պահ կանգ առնում թիւ 8 շէնքի առջեւ, որի ճակատին ամրացուած է բարձրախօսը: Շէնքում տեղաւորուած է Երեւանի ձայնագրման արուեստանոցը, որ բացուել է օրերս :

Արուեստանոցը ձայնասկաւառակների վրայ ձայնագրում է նամակներ, նամակբացիկներ, շնորհաւորանքներ, ողջոյններ, տպաւորութիւններ, գրական – գեղարուեստական ստեղծագործութիւններ եւայլն: Այստեղ թողարկւում են նաեւ սկաւառակներ, որոնց վրայ կան ձայնագրուողի լուսանկարը, ինչպէս նաեւ երկրին տեսարժան վայրերը պատկերող լուսանկարներ :

Արուեստանոցը ունի ճաշակով կահաւորուած ընդունարան, սրահներ, հնչական աշխատանքների սենեակ, նկարչատուն :

×

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Հայաստանի խորհրդային իշխանութեան քառասնամեակին առթիւ կը պատրաստուին յոբելենական հանդիսութիւններ:

Գիտութեանց ակադեմիան պիտի ունենայ մասնաւոր նիստեր, որոնց պիտի հրաւիրուին Խորհ. Միութեան, ինչպէս եւ ժողովրդավար պետութեանց գիտնականները: Իսկ Անդրկովկասի ժողովուրդներուն գրական յարաբերութեանց մասին Մայիս ամսուան մէջ տեղի պիտի ունենայ համագումար մը, որու պիտի մասնակցին Հայաստանի , Վրաստանի եւ Ադրբէջանի գրողները:

Հոկտեմբերին, Երեւանի մէջ պիտի բացուի Հայագիտութեան միջազգային համագումար մը, որու աշխատանքներուն պիտի մասնակցին Խորհ. Միութեան եւ արտասահմանեան կարգ մը երկիրներու հայագէտները:

Երեւանի մէջ պիտի կազմակերպուի նաեւ ցուցահանդէս մը, որ պիտի ներկայացնէ Հայաստանի քառասուն տարիներու գրական, գիտական, գեղարուեստական վաստակը: Այս առթիւ պիտի հրատարակուին գիտական աշխատանքներու ժողովածուներ եւ գրքոյկներ :

×

ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ

Երեւանի Այգեստան թաղին մէջ կառուցուած է մանկավարժութեան ուսումնարան մը, որ կը կրէ Խ. Աբովեանի անունը: Բացումը կատարուեցաւ Դեկտեմբեր 3ին:

Ճարտարապետն է Վ. Բեյուրէկեան : Շէնքը քառայարկ է, ունի 40 լսարան , գրասենեակներ, ժողովասրահներ, հանդիսասրահներ եւ այլ յարմարութիւններ :

Հանդէսը բացաւ ուսումնարանին տնօրէնը, Վ. Համազասպեան, յետոյ յաջորդաբար խօսք առին փրոֆէսէօրներ Մ. Սանթրոսեան, Ա. Շաւարշեան, Ա. Ղարիբեան, ուսանողուհի Ա. Բարիշեան, մարմնակրթութեան հիմնարկութեան տընօրէն Ա. Զարչօղլեան, կրթական նախարար Շ. Սիմոնեան, բարձր կրթութեան նախարարական յանձնախումբի փոխնախագահ Լ. Մանասէրեան եւ ուրիշներ :

×

ԲՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

Դեկտեմբեր ութին, Գիտութեանց Ակադեմիայի դահլիճին մէջ բացուեցաւ Հայաստանի բնութեան պահպանութեան ընկերութեան առաջին համագումարը : Կը մասնակցէին աւելի քան 300 պատգամաւորներ :Կը նախագահէր ակադեմական Վ. Համբարձումեան: Բնութեան պահպանութեան հարցերուն, երկիրը կանաչազարդելու ծրագիրներուն մասին խօսեցաւ ընկերութեան նախագահը, Փրոֆ. Խ. Միրիմանեան: Ցետոյ կատարուեցաւ միտքերու փոխանակութիւն մը, եւ այս առթիւ յայտնուեցաւ որ գողունի որսորդութեան եւ ապօրինի փայտահատութեան դէմ պայքարելու համար՝ ընկերութեան անդամագրուած են աւելի քան քսան հազար հոգի :

Խօսք առաւ նաեւ Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահ Շ. Առուշանեան, բնութեան պաշտպաններուն հաղորդեց կառավարութեան ողջոյնը :

Այս համագումարին առթիւ՝ Երեւանի թերթերը հրատարակեցին մասնաւոր յօդուածներ, ինչպէս Վ. Նորենց, որ « Բնութեան եւ մօր» միջեւ հանգիտութիւն մը կը տեսնէ եւ բնաբան կ'առնէ Զարենցի խօսքը . «Օ՛ բնութիւն , օ՛ մայր» :

×

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Երեւանի մէջ լոյս տեսաւ արժէքաւոր գործ մը, «Մաթեմատիկան Հայաստանում հին եւ միջին դարերում », — հեղինակն է Գ. Պետրոսեան: Ունի 433 էջ , ու տպուած 2000 օրինակ :

× Ֆին լեզուով թարգմանուած է Շիրվանզադէի «Քաոսը», նոր խորագիրով մը՝ «Սեւ ոսկիի քաղաքը»:

× Նկարիչ Մհեր Աբեղեանի ծննդեան յիսնամեակին առթիւ Մոսկուայի մէջ բացուեցաւ ցուցահանդէս մը, որ կը ներկայացնէ հայ նկարիչին վերջին գործերը.— Արեւմտեան Հայաստանի բնանկարները, սիմանկարներ եւ այլ կտաւներ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (85)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄԵՐԺՈՒԱԾ ՍԷՐ

Ա.

Սեւ խոռոչ մը որ անշուշտ երբեմնի գետնափոր մառանի մը մուտքն էր, չորցած ջրշեղջի մը լայնաբաց մութ երախը, որմածեփերու ալ քարացած չաղախուած թուրծեր, վերջապէս բոլոր այն տխուր ու աննշան մանրամասնութիւնները զորս կը թողու բնակարան մը երբ ալ մարդիկ դուրս կ'ելլան անոր մէջէն եւ ան գոյութիւն ունենալէ կը դադրի, եւ անոր քայքայուն փտած անդամները մէկիկ մէկիկ կը բրցուին, կը քակուին, կը տարուին : Ցետոյ անձրեւը, ձիւնը , բուքը , արեւը յաջորդաբար կուգան մնացածին վրայ իրենց մթին ու քստմնելի դրոշմը զարնելու :

Պարտէզին կանանչ եւ վայրի ամբողջութեան հետ՝ գետնին այդ մասը իր լերկ, աւերածոյ, ծիծաղելի մերկութեամբը որքան որ ալ ակներեւ հակապատկեր մըն էր, բայց իսկոյն կը զգայիր թէ անոնք երկուքն ալ, թէ պարտէզը եւ թէ աւերակը, լքումի դատապարտուած էին գրեթէ միեւնոյն ժամանակ, շատոնցուընէ ի վեր: Եւ իրօք, այդ գետնին վրայ ատեն մը կը բարձրանար Հ... գիւղին ամէնէն ջոջ ամիրաներէն մէկուն , Մաթոս ամիրային ապարանքը, ու արքայավայել ճոխութեամբ կ'ապրէր հոն Մարկոս ամիրային մրցակիցը , բայց որ անկէց շատ առաջ կործանման եւ մոռացման անդունդը գլորած էր:

Ահնցի այդ կնամոլ եւ ցեղխ[illegible]րային մահուընէն յետոյ, իր բոյնը, զոր խարդախութիւնը, կողոպուտը եւ յափշտակութիւնը միայն կրցած էին շինել, ու կանգուն պահել, քայքայուեցաւ իր կարգին, բնակիչները քիչ քիչ տարտղնեցան՝ խեղճութենէ, անօթութենէ եւ յուսահատութենէ հալածուելով:

Աւուր հացի կարօտ քանի մը աղքատ ընտանիքներ բաւական ատեն իրենց գըրգլիկներովը պատսպարուեցան անոր մէջ , վանելով երբեմնի ճոխութեան, պերճանքին եւ շքեղութեան յետին հմայքները , վառելու համար՝ տանը գերանները քակելով, շատ անգամ ծախելով զանոնք հրեայ զողերու, որոնք գիշերանց կուգային այդ ամիրայական սիւները փոխադրելու իրենց որջերը: Աղքատութեան կրծող մագիլներուն տակ, ապարանքը քիչ քիչ հիւծեցաւ օր մը մէկ կողմը , օր մը միւս կողմը գռեցաւ ինկաւ, բնակիչները մէկ յարկէն միւսը փախան քանի քայքայումը փտախտի մը պէս շէնքին մարմնին մէջ տարածուեցաւ հետզհետէ , մինչեւ որ օրին մէկը, անդուլ անձրեւներու յորդումին տակ խխում լխպիկ եղած, առաստաղը ահագին շառաչումով ինկաւ երկրորդ յարկին վրայ, որ այդ ճնշումին փառկալով ահարկու փոր մը դուրս տուաւ :

Ստորին յարկի յետին բնակիչները չէնքին ա[illegible] քստմնելի յեղաշրջումին առջեւ ահաբեկ[illegible] ժողվեցին քուրջերնին ու փախան, ու ապարանքը ալ այնուհետեւ քանի մը տարի մնաց բոլորովին իր ճակատագրին , լուռ ու մունջ դիմանալով փտտումի ու կործանման ախտին, որ անոր ընդերքներն ու թոքերը կրծած, կըմախքը միայն ձգեր էր:

Բուերը, ջղջիկները քրենց կարեւորագոյն կայանը դարձուցին զայն , անոր մութ, պարապ, դիւային կլափներուն մէջ ամիրային անցեալ փառքը վայելելով աղալի վայոցներով, մինչեւ որ վերջապէս օրին մէկը թաղապետութիւնը հասարակաց վտանգ մը նկատելով այդ խարխուլ եւ կիսափուլ շէնքին գոյութիւնը, դատապարտեց զայն գետնի հաւասար ըլլալու . գործաւորներու անդուլ ջոլիր մը քանի մը օրուան մէջ կատաղաբար բրցուց քակեց ապարանքին վերջին կապերը. սենեակները բացուեցան, յարկերը վար ինկան, բեկորները սայլերով տարուեցան , շրջակայ աղքատները , որոնք ատեն մը ամիրային սեղանին էսէլցուքները կը լզէին , հիմա ալ անոր ապարանքին թափթփուքները առին տարին մրջնային ոգեւորութեամբ մը : Ցետոյ քանի մը տարի, պարապ գետնին վրայ մնացած ցիցերը, գերանները, աղիւսի , կղմինտրի կտորուանքներ, մարմարի բեկորներ, վերցուեցան անցորդ գնչուներու ձեռքով, որոնք Հ... գիւղին մէջէն իրենց ճամբան առիկա ըրին մինչեւ այն օրը որ ուրիշ բան չմնաց եթէ ոչ գետնափոր մառանին սեւ խոռոչը եւ չորցած ջրշեղջին մութ երախը :

Ցափշտակողներու ձեռքերը եւ քայլերը այս վերջնական հատնումին եւ պարապութեան առջեւ՝ պակսեցան, ցանցառցան եւ օր մըն ալ բոլորովին անյայտ եղան՝ յաւերժական անդորրութեան յանձնելով ամիրային ապարանքին օրրանը :

Բայց, այս բոլոր քայքայումներէն վերապրեցաւ, հեռուն , պարտէզին պատին տակ շինուած փոքր միայնակ տունը , ուր առենօք ամիրային ձիապարմանները եւ կառապանները կ'ապրէին :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

դժուարութիւնները, Խրուշչեւի նամակին ոճն ու Արեւմտեաններու յայտարարութիւնները ցոյց կուտան թէ Մեծերու ժողովը պիտի գումարուի: Հետեւաբար, Թուականի պարզ փոփոխութիւն մը դիւրութեամբ կրնայ կատարուիլ :

Խրուշչեւ Այզընհաուըրի գրած նամակին մէջ կը յայտարարէ. — Ամէն բանէ առաջ կ'ուզեմ յայտնել խոր գոհունակութիւնս այն կէտին համար, որ դուք, Վարչապետ Մաքմիլըն եւ Նախագահ տը Կոլ կը փափաքիք որ համաշխարհային կարեւոր հարցերու քննութեան համար Մեծերու հանդիպումները յաճախակի ըլլան, ժողովին մասնակցող երկիրներու մէջ: Խորհրդային կառավարութիւնը կ'ողջունէ նման յայտարարութիւն մը : Կ'ընդունինք, որ Մեծերու հանդիպումը տեղի ունենայ Փարիզի մէջ :

Անգլիոյ Արտաքին նախարարութեան բանբերը այս առիթով յայտարարեց. — Գոհ ենք որ Խրուշչեւ ընդունած է Փարիզի հանդիպումը եւ յաճախակի ժողովներ գումարելու մեր առաջարկը :

Փարիզի պաշտօնական շրջանակները իրենց գոհունակութիւնը յայտնելով, կ'աւելցնեն թէ ոչ մէկ կասկած կարելի է ունենալ՝ որ Թուականին շուրջ համաձայնութիւն մը պիտի գոյանայ :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ԳԵՐԱՍԻՄ ԲԱԼԱՅԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

Օր. Թագուհի Գնդունի	1.000
Պ. Գասպարեան	1.000
Հ. Յ. Դ. Կրընօպլի կոմիտէ	5.000
(Վերջին երկու գումարները արդէն յայտարարուած են) :	
Գումար	7.000
Նախորդ գումար	1.484.500
Ընդհ. գումար	1.491.500

×

Նիսէն Հ. Յ. Դ. Գէորգ Չաւուշ խումբը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Պ. Պ. Մամբրէ Աչօղանեանի եւ Լեւոն Արսլանեանի իրենց աներհօր եւ եղբօր Եղիշէ Քէպապճեանի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 2000 Ֆրանք կը նըւիրէ Շաւարշ Միսաքեան սրահին :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

Տիկին Յ. Գալըպճեանէ (էքս - Լէ-Պէն) 10.000 Ֆրանք, իր հօր մահուան տարելիցին առթիւ :

ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ ՇՈՒՏՈՎ

ՄԵՂՈՒԻՆ ՃԱՌԸ

Գրեց՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Բոլոր անոնք որ արձանագրուած են կամ վճարած, պիտի ստանան փոստով՝ առաջին առթիւ: Ստացագիր չի ղրկուիր:

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

"ՅԱՌԱՋ" ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Պ. Յակոբ Եագուպեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր եղբօր՝ Աւետիս Եագուպեանի :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՀԻՆ ՏԱՐՈՒԱՆ ՀԵՏ

ՓԱԿԵՑԷՔ

ՁԵՐ ՀԻՆ ՀԱՇԻՒՆԵՐԸ

Նոր Տարի

Նոր Արանք

Նոր Բաժանորդներ

Շնորհակալութեամբ.

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Իլիմանճայ Կակոյեանի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն ողբացեալ Սիրուն Կակոյեանի մահուան առթիւ, եւ փոխան ծաղկեպսակի երեք հազար Ֆր. կը նըւիրէ տեղւոյն աղքատներուն:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ "ՕՐԸ" ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին :

Կիրակի Յունուար 3 կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Սթիւտիօ Քոէֆիի մէջ, 24 Րիւ Տիւնուար :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, որուն կը մասնակցի Հայկազեան Վարժարանի աշակերտութիւնը, ղեկավարութեամբ՝ ուսուցչուհի Օր. Ստեփանեանի :

Երգ, արտասանութիւն, եւ տրամախօսութիւն մը: Հայկական պարեր :

Երեք լաւ արտասանող փոքրիկներու գնահատանքի մրցանակ պիտի տրուի օրուան դատական կազմին կողմէ:

Հայ Կաղանդ Պապան Նոր տարուան առթիւ նուէրներ պիտի բաժնէ ներկայ բոլոր փոքրիկներուն:

Մուտքը ազատ է :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Սարգիս (կամ Սերգօ) Տէր Թովմասեանին (կամ՝ Թովմասեանին): Ծնած 1914 Թ., Ղամարլուի շրջանի Չիկդամլու գիւղում: 1941 Թ. Նոյեմբերին Ռոստովի առաջին ճակատամարտից յետոյ, անյայտ կորած է :

Ով լուր ունեցողից (ռազմաճակատում, կամ գերութեան մէջ՝ սպաննուած, մեռած կամ ողջ), կը խնդրուի յայտնել «Յառաջ»ի խմբագրութեան :

ԵՂԱՆԱԿԻՆ ԱՄԷՆԷՆ ՓԱՅԼՈՒՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՇԱՐՊՕՆԻԷՐԻ ԿՐԱՆ ՍԷՐՔԼԸ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Ի նպաստ Լիոնի Եկեղեցւոյ Շինութեան, Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութեան կողմէ կազմակերպուած պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Յունուար 10ին, Կիրակի օր, ժամը 16էն մինչեւ առաւօտ :

Փարիզի ՍՕՍԻ Ֆօլքլորիկ խումբը, ղեկավարութեամբ Տիկին Քիւբնէրեանի, եւ մասնակցութեամբ Պ. Ճէրահեանի պիտի ճոխացնէ այս պարահանդէսը, հայկական հաճելի եւ ինքնուրոյն պարերով եւ երգերով :

Մասնակցութեամբ ԱՐՄԵՆԻԱ նուագախումբին ղեկավարութեամբ ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ :

Նոյնպէս Շարպօնիէրի միջազգային խումբին աթրաքսիոններով եւ նուագախումբով ճոխացած :

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, կը խնդրուի յարգոյ հայ ժողովուրդէն, այժմէն ապահովել իրենց սեղաններն ու տոմսերը :

Հեռաձայնել.— 28-54-03 եւ կամ ժամը 16էն յետոյ 60-47-18:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 փր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 փրանք : Հատը 20 փր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 29 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ — MARDI 29 DÉCEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8683 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4484

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԾԱՆՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

ՆԱՍԸՐ ԿԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԻ ՔԱՍԸՄԻ ԴԷՄ ԵՂԱԾ ՄԱՀԱՓՈՐՁԻՆ ՀԱՄԱՐ

Կացութիւնը դարձեալ ծանրացաւ Միջին Արեւելքի մէջ : Մէկ կողմէ Պարսկաստանի եւ Իրաքի հողային վէճը, միւս կողմէ Վարչապետ Քասըմի ահաբեկիչներուն դատավարութիւնը՝ Պաղտատի մէջ, լուրջ պատճառներ են ծանրակշիռ յայտարարութիւններ ընելու համար :

Նախ՝ իրաքեւպարսկական վէճը :

Պարսկաստանի Վարչապետ Էղպալ, որ պաշտօնական այցելութեամբ մը Փաքիստան գացած էր, մամուլի ասուլիս մը տալով յայտարարեց — Պարսկաստան երկիր մըն է որ խաղաղութիւնը կը սիրէ, միշտ թշնամութեանց առաջքը կ'առնէ . այսուհանդերձ, պատրաստ ենք պաշտպանելու մեր շահերը՝ երբ վտանգուին :

Պարզ է թէ Էղպալ կ'ակնարկէր իրաքեւպարսկական վէճին : Ինչպէս ծանօթ է, Իրաքի Վարչապետ Քասըմ առաջարկած էր որ հարցը դրուի ՄԱԿի ժողովին : Պարսկաստանի Վարչապետը այս մասին խօսելով, ըսաւ թէ Թեհրանի կառավարութիւնը ցարդ դիմում չէ ըրած ՄԱԿին .

Անկախ այս հարցէն, պարսիկ Վարչապետը հաղորդած է թէ Սէնթօյի երկիրները ներկայիս կ'ուսումնասիրեն Քարաչի – Թեհրան – Անգարա ճամբու մը շինութեան ծրագիրը : Ինչպէս ծանօթ է, Յուլիս 14ի յեղափոխութենէն ետք, Պաղտատի Ուխտի երկիրները նոր դաշնակցութիւն մը կազմեցին Սենթօ անունով՝ առանց Իրաքի :

Շահր վերջերս ծրագրած էր Փաքիստան երթալ, բայց Իրաքի պահանջքով ստեղծուած կացութիւնը պատճառ եղած է, որ անգամ մը եւս յետաձգէ իր ճամբորդութիւնը :

Մինչ այս մինչ այն, Պաղտատի մէջ տեղի կ'ունենայ մեծ դատավարութիւն մը, հանդիսաւոր ձեւով : 78 հոգի կը դատուին Հոկտեմբեր 7ին Վարչապետ Քասըմի դէմ եղած մահափորձին մասնակցած ըլլալու յանցանքով : Շաբաթ օր, դատավարութիւնը ընկրաւ Պաղտատի մէջ . 21 տարեկան ուսանող մը յայտարարեց թէ հինգ ուրիշներու հետ կրակած է Զօր. Քասըմի վրայ :

Ուսանողը, որ կը կոչուի Սամիր Ազիզ Նաժեմ, ըսաւ թէ արաբ ընկերվարական կուսակցութիւնը զէնք հայթայթած էր իրենց համար . այս կուսակցութիւնը, աւելցուց մեղադրեալը, կողմնակից էր «միութեան, ազատութեան եւ ընկերվարութեան» որու համար արգելք կը հանդիսանար Զօր Քասըմ :

Նոյն երիտասարդը աւելցուցած է, թէ ուրիշ մեղադրեալ մը իրեն յայտնած էր թէ Քասըմի վարչակարգին անկումէն յետոյ ազգայնական զինուորականներ իշխանութեան գլուխ պիտի անցնէին :

Նաժեմ հաստատեց նաեւ, թէ Արաբական Միացեալ Հանրապետութիւնը զէնք եւ դրամ պիտի ղրկէր Իրաք, ազգայնական նախկին նախարարի մը խնդրանքով . յիշեալ նախարարը՝ Ալ Ռիֆայի, ներկայիս Իրաք չի գտնուիր եւ ի բացակայութեան դատապարտուած է Ժողովուրդի Ատեանին կողմէ :

Նախապէս, ընդհանուր դատախազը երկար յայտարարութիւն մը կարդացած էր, դատապարտելով Նախագահ Նասըրը, Պարսկաստանի Շահը, Հիւսէյն Թագաւորը եւ «աշխարհակալներու միւս գործակալները » որոնք «փորձած էին տապալել Իրաքի հանրապետական վարչակարգը » .

Դատախազը, որ գնդապետ մըն է, աւելցուց թէ Զօր. Քասըմի սպանութիւնը ընդարձակ ծրագրի մը գործադրութեան առաջին հանգրուանն էր . «մեղադրեալները, ըսաւ ան, պատրաստած էին ծրագիր մը՝ որ երկիրը պիտի մխրճէր քաղաքացիական պատերազմի մը մէջ . անոնց նպատակն էր՝ երկիրը յանձնել Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան նասըրական երկիրներուն » :

Շեշտելով իր ըսածները, դատախազը հաստատեց թէ 1957ին սպայակոյտի գաղտնի ժողովի մը մէջ, Նախագահ Նասըր յայտարարութիւն մը ըրած էր, պարզելով իր ծրագիրը — Եգիպտական բանակը պէտք է զօրանայ ոչ միայն Իսրայէլի հաւանական յարձակումին դէմ դնելու համար, ինչ որ երկրորդական է, այլ՝ «ազատագրելու համար Պաղտատը, Ամմանը, Ռիատը, Պէյրութը, Խարթումը եւ Թրիփոլին, եգիպտական ղեկավարութեան մը ներքեւ արաբական աշխարհի միութիւնը իրականացնելու համար» :

Դատախազը վճռական չեշտով մը դատապարտեց նաեւ Սուրիոյ Ներքին նախարար Սարաճը, որ Իրաքի ընկերվարական կուսակցութեան թիկունք կանգնած էր, կազմակերպելու համար Հոկտեմբեր 7ի մահափորձը՝ Զօր. Քասըմի դէմ :

Նախագահ Նասըր լուր ունէր ծրագրէն եւ համաձայն էր անոր գործադրութեան, — եզրակացուց Իրաքի Ժողովուրդի Ատեանին դատախազը :

78 մեղադրեալներէն միայն երեքը յանցաւոր նկատուեցան՝ մահափորձին մասնակցած ըլլալու համար . միւսները ազատ արձակուեցան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Նախագահութեան պայքարը սկսած է արդէն . Նիւ Եորքի կառավարիչ Ռոքֆէլլըր յայտարարեց թէ իր թեկնածութիւնը պիտի չդնէ : Այս ձեւով, փոխ նախագահ Նիքսընի ընտրութիւնը հաւանական կը դառնայ : Ինչպէս ծանօթ է , Նախագահ Այզընհաուըր երրորդ անգամ թեկնածու ըլլալու նպատակ չունի :

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի ժողովը վերջացաւ . չորս օրուան ընթացքին մասնաւորապէս տնտեսական հարցերը վիճարանութեան նիւթ դարձան : Որոշուած է ուժ տալ եւ շարունակել տնտեսական պայքարը : Այս առիթով կը յայտարարուի թէ 1959ին Խ. Միութիւնը Միացեալ Նահանգներէն աւելի կաթ եւ կարագ արտադրած է :

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Ազգագրական փնտռտուքներու գրասենեակին կատարած քննութիւններուն համաձայն, տասը տարիէն աշխարհի բնակչութեան թիւը երկու միլիառ 900 միլիոնէն պիտի բարձրանայ երեք միլիառ 500 միլիոնի :

ՓԻԷՐ ՏԸ ԿՈԼ Թաղապետութեան նախկին նախագահը մեռաւ առջի գիշեր սրտի մայրերակի հիւանդութենէ : Զօր. տը Կոլ անմիջապէս փութաց իր եղբօր մօտ որ ամերիկեան հիւանդանոց փոխադրուած էր : Փիէր տը Կոլ ծնած էր 1897ին : Թաղումը պիտի կատարուի Հավրի մօտ՝ Սէնթ Ատրէսի գերեզմանատունը :

ՔՈԼՈՆԵԼԻ մէջ (Գերմանիա) Ծնունդի գիշերը երկու նոր նացիներ նախատական արձանագրութիւններ ըրած են Սինակոկի մը վրայ : Երիտասարդները ձերբակալուած են :

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Գերագոյն Ատեանը կարգ մը թելադրութիւններ ըրաւ խորհրդային դատական ատեաններուն որպէսզի աւելի մարդկային վերաբերմունք ունենան ամբաստանեալներուն հանդէպ :

Օրէ Օրին

Ի ՊԷՏՍ Ո'Չ – ԶԱՐԴԱՑԵԼՈՑ

— « Իրաքի մէջ, ամբոխ մը, առաջնորդութեամբ հրացանազարկ եղած սպաներու այրիներուն, ցոյց մը կատարած են փողոցներուն մէջ» կը գրէ «խոշո՞ր գըրիչ»ներու լրագիրը : Սխա՞լ…

— Այո՛ : Նախ զամբիւղը նետել տուր սա «եղած»ը ու եւսն ալ, «կատարած են»ը փոխել տուր «կատարած էր»ի…

×

— Կարելի՞ է Աստուծոյ «գութը ողոքել» :

— Չեմ կարծեր… Կարելի է «մէկը ողոքել», քանի որ այս բայը կը նշանակէ «մէկուն սիրտը առնել», «մէկուն հետ անուշ վարուիլ» … Բայց կարելի է Աստուծմէ գթութիւն հայցել …

×

— Կարելի՞ է «սրտագին շնորհաւորել» մէկը…

— Ո՛չ… «Սրտագին»ը ածական է … Մակբայի վերածելու համար, ծայրը «ս» մը աւելցնել տուր, եթէ հեղինակը գիտէ տարբերութիւնը, որ կայ Ածականին եւ Մակբային միջեւ… Եթէ չի գիտեր, պարապ տեղը շուն՛չ մի՛ հատցներ··

×

— « Կառավարութիւնը ամէն քար կը դարձնէ՝ ներդաշնակութիւն ստեղծելու համար, բայց պիտի չի յաջողի » կը գրէ մարդուն մէկը … Ընելիք ունի՞ս …

— Այո՛… Մեծապատիւ պարոնը թարգմանական ոճիր մը գործեր է . Անգլերէնի «քար դարձնել » կամ « քար չձգել որ դարձած չըլլայ » յատկաբանութիւնները, հայերէնի մէջ կը թարգմանուին «ամէն միջոց ի գործ դնել», «ամէն քայլ առնել», «ամէն բան ընել», «գլուխը քարին զարնել» եւ այլն՝ տեղին ու նիւթին համաձայն… Ինչ կը վերաբերի սա «պիտի չի յաջողի»ին, փոխել տուր «պիտի չյաջողի»ի. եթէ յաջողիս իրեն խօսք հասկցնել …

×

— « Եղած հասկացողութիւնը երկու կառավարութեանց միջեւ, կը պարունակէն ընդհանուր կէտերը », կը գրէ ձեզի դրացի խոշոր գրիչը … Սխա՞լ …

— Այո՛… Գրել տուր «պէտերուն» եւ «պարունակէ»…

×

— « … Ըսաւ թէ խօսակցութիւնը ընդհանրական էր եւ ոչ թէ մասնաւորեալ »… Ի՞նչ ըսել է …

— Թարգմանիչին հարցուր …

×

— « … Մթնոլորտը յուսատու ենկարագրեցին երկու կողմէն ալ » : Ա՞ս խօսքը ինչ ըսել է …

— Գոհացիր նախորդ պատասխանով…

×

— « Սովետ վարչապետին տիկինը տըւաւ զանազան հարցումներու պատասխան …» Հայերէ՞ն է …

— Ո՛չ… Գրել տուր «վարչապետին կինը», որովհետեւ ո՛չ Անգլիացին կ'ըսէ վարչապետին « Միսիս »ը, ո՛չ ալ Ֆրանսացին՝ վարչապետին «Մատամ»ը : Այս խօսքին մնացածն ալ մանչուկիդ ըսէ, թող ան կարգի դնէ …

×

— « … Որոնց մէջ էր նաեւ փոխ-նախագահ Նիքսըն եւ Նախ. Այզընհաուըրի դահլիճէն երեք անդամներ…» Եղա՞ւ…

— Ո՛չ… «էին», ո՛չ թէ «էր»…

×

— « … Հարիւրաւոր թղթակիցներու եւ ապահովութեան հսկող պաշտօնեաներու մէջ էր նաեւ Ատլէյ Սդիվընսընը …» Ատլէյը երբէ՞ն ի վեր թղթակից կամ ոստիկան եղած է .

— Չեմ գիտեր …

×

— Կարգ մը լրագիրներ բռներ են սա «առաջադրութիւն» բառին պոչէն ու կը գործածեն «ծրագիր» իմաստով … Կարծեմ սխալ կ'ընեն …

— Առաջադրութիւն «ծրագիր» չի նըշանակեր … Այս բառին անգլերէնն է *փրօփէօզըլ*, որ կը նշանակէ Նշխարն ու Գինին պատրաստել՝ պատարագէն առաջ … Չեմ կարծեր որ Խրուշչով նշխար ու գինի ունէր իր սեղանին վրայ, երբ Միացեալ Ազգերուն կը ներկայացնէր Զինաթափութեան իր նորելուկ ծրագիրը …

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԱՐԵՒԵԼՔ - ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏԵՆ

Մեծերու ժողովին յարմար թուական մը որոշելու համար Արեւմտեանները ըսկըսած են բանակցիլ եւ հաւանական է որ այս շաբաթ պատասխան մը տրուի Խըրուշչեւի նամակին : Այսուհանդերձ, Դաշնակիցներու պատասխանը նոր դըժուարութիւններ ստեղծելէ հեռու է, — ինչպէս կ'ըսեն լաւատեղեակ շրջանակները :

Լոնտոն բացարձակ խանդավառութեամբ ընդունեցաւ Խրուշչեւի պատասխանը : Վարչապետ Մաքմիլըն գոհ է մանաւանդ անոր համար՝ որ Մոսկուա ընդունած է յաճախակի հանդիպումներ ունենալու գաղափարը : Շատեր, մինչեւ իսկ կը մտածեն թէ Խ. Միութիւնը պիտի ընդունի Արեւմուտքի պատրաստած օրակարգը :

Կարծիքները ընդհանրապէս լաւատես են, համայնավարներու թէ հակահամայնավարներու մօտ :

Մոսկուայի Սովիեթսքայա Ռոսիա *թերթը կը գրէ թէ կարեւորը թուականը չէ, Ապրիլ կամ Մայիս, այլ այն՝ որ Փարիզի ժողովին պատրաստութիւնները վճռական փուլի մէջ մտած են :*

Միւս կողմէ, «Փրաւտա» կը գրէ թէ Մեծերու ժողովին կարեւորագոյն հարցը պէտք է ըլլայ «զինաթափութիւնը», որ « միջազգային լարուած կացութեան լուծում մը գտնելու միակ բանալին է » :

Ինչպէս միշտ, խորհրդային պաշտօնաթերթը յարձակում կը գործէ Արեւմտեան Գերմանիոյ վրայ, որ «կ'աշխատի դժուարութիւններ ստեղծել » :

Փարիզի մէջ կը մտածեն թէ հաւանաբար Զօր. տը Կոլ Միացեալ Նահանգներ եւ Քանատա այցելութեան թուականը փոխէ, դիւրացնելու համար Մեծերու ժողովին բացումը :

Նախագահ Այզընհաուըր թուականի առընչութեամբ վերջին խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ Արտաքին նախարար Հերթըրի հետ, որմէ ետք յայտարարուեցաւ թէ «ոչ մէկ փոփոխութիւն եղած է ծրագրին մէջ»

Ինչպէս կը տեսնուի, մթնոլորտը մեղմացած է արդէն եւ կողմերը ճիգ չեն խնայեր՝ նոր բարդութիւններու առաջքն առնելու համար . այս պարագան գոհունակութիւն ստեղծած է միաժամանակ Խ. Միութեան եւ Արեւմուտքի մէջ :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ եւ Եգիպտոսի սահմանին վրայ, Կազայի շրջանին մէջ Արաբներու եւ Իսրայէլացիներու միջեւ բախում մը պատահեցաւ առջի օր . Իսրայէլեան աղբիւրներու համաձայն երեք արաբներ սպաննուած են, որոնց մարմինները յանձնուած են ՄԱԿի միջազգային ուժերու կեդրոնատեղին :

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՑՈՒՑԱՏԵՏՐԸ

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑԻ «ԽՈԴԵԴԱ»Ն ԿԱՄ ՏԱՐՕՆԻ ԱՇԽԱՐՀԸ

Բ.

«Խոդեդան» վէպին նշանակութիւնը կարեւորութիւն կը ստանայ եւ մեր յիշած հրատարակութիւններէն կը զանազանուի անով որ ազգագրական տարրեր եւ աւանդավէպեր կը պարունակէ, առանց ազգագրական եւ աւանդական գրականութեան նպաստ մը բերած ըլլալու յաւակնութեան։ Երբ այսօր Տարօնի Աշխարհի բնակիչները մասամբ անհետացած եւ մասամբ ալ իրենց դարաւոր բնակավայրէն հեռացած են եւ հետզհետէ կ'աղօտին ու կը մոռցուին աւանդութիւնները եւ սովորութիւնները, պէտք է ամէն առթիւ յիշենք զանոնք եւ մեր բանասէրներուն նկատողութեան յանձնենք։

Որո՞նք են այդ սովորութիւնները եւ տարրերը, որոնք թերեւս ոմանց կողմէ ժամանակավրէպ պիտի նկատուին եւ սովորական։ Պէտք է սակայն արձանագրուին, իբրեւ վաղեմի հայկական նկարագիրը հաստատող սովորութիւններ։

Նահապետական սովորութեան մը համաձայն, գիւղացին գիւղը եկողը իր տունը կը հրաւիրէր եւ նոր թխած հաց կը հանէր անոր առջեւը։

Պատերուն տակ նստող կիները իրենց տեղերէն կ'ելլէին յարգանքի համար։ Հիւրին ձեռքը կը բռնէին եւ իրենց գլուխը լռութեամբ կը խոնարհեցնէին։

Խութեցիները եւ Բռնաշէնցիները դաշտեցի գիւղացիներէն կը զանազանուէին լեռնական իրենց քալուածքով եւ մազեղէն հագուստով։ Անոնց սովորութիւնն էր դաշտավայրին մէջ անգամ խոշոր եւ մեծքայլերով քալել։

Ամառ թէ ձմեռ անոնք միեւնոյն հագուստը կը հագնէին։ Իրենց դէմքերը թուխ էին, եւ իրենց վրայ նկատելի էր լեռնաստանի շունչը։

Զօրաւոր ձայնով կը խօսէին, որովհետեւ սարէ սար իրարու ձայն կուտային, եւ մէկ հովիտէն միւսը զիրար կը կանչէին։

Երբ փարկ թոնիրէն վերջին լօշը (հացը) կը հանէր գեղջկուհին, երեսը կը խաչակնքէր։

Սիրահար երիտասարդները գողտրիկ սովորութիւն մը ունէին։ Լեռները կըտրել անցնելով, աղբիւրներու քովէն հնձուոր աղջիկներուն մածունի կճուճները կը փախցնէին։ Կճուճ փախցնող երիտասարդը ուրիշի մը միջոցով, կը փնտռէր կճուճին տէրը, եւ իբրեւ իրեն վիճակուած բախտ, հետը կ'ամուսնանար։

Երբ հնձուորուհին ցորենի խուրձը հիւրի մը առջեւ վար կ'առնէր, նշան էր սիրալիրութեան եւ պատուի։

Հարսին ընկերուհիները կարգով կարմիր կը ներկէին հիւրերուն մատներն ու ափերը։ (Այս սովորութիւնը ուրիշ քաղաքներուն եւ գիւղերուն մէջ ալ կար)։

Հնձուորները առանձին առանձին չէին հնձեր իրենց արտերը, այլ խումբերով, նախ մէկին, յետոյ միւսին։ Որու որ արտը չուտ հասուննար, անոր արտը կը հնձէին, ուշ հասունցող արտին տէրը սիրով կը չտապէր դրացիին քաղին, որովհետեւ գիտէր թէ երբ իր արտին կարգը գար, ինք անօգնական պիտի չմնար (իբերօգնութեան գեղեցիկ սովորութիւն մըն էր, որ ուրիշ նահանգներուն մէջ ալ կար)։

Ծննդաբերութեան պահուն աքօս մը կը հանէին տանիքը եւ մասերը իրարմէ կը բաժնէին, որպէսզի երկունքը թեթեւ անցնէր։

Երբ նոր գիւղի մը հիմը կը դրուէր, մէկին կրակը միւսին կրակին կը խառնէին, որպէսզի գիւղին հիմքը ամուր լինի։

Փորձառու սերմնացանը հողը իր բերանը կ'առնէր եւ քիչ մը ծամելով, կը հասկնար թէ այդ հողամասը երբ պէտք է ցանել։ Հողին գոյնէն կ'որոշէր ապագայ բերքը։

Մշոյ դաշտի սովորութեան համաձայն, ամէն աղջիկ տնային դաստիարակչուհի մը ունէր, որուն ուստա կամ վարպետ կ'ըսէին։ Անոր պարտականութիւնն էր մանկութենէն հսկել մեծցող աղջկան վըրայ եւ անոր սորվեցնել մանել, գործել, կարել, ճաշ եփել, հաց թխել, լուացք ընել եւ տունը մաքրել։ Աղջիկը պարտաւոր էր լռելեայն կատարել իր դաստիարակչուհիին բոլոր կարգադրութիւնները եւ հետեւիլ անոր խորհուրդներուն։ Առանց վարպետին թոյլտուութեան, ան իրաւունք չունէր ամուսնանալու։ Նոյնիսկ երբ ծնողքները համաձայն ըլլային, վարպետը կրնար չեղեալ նկատել պայմանը եւ իր ուզած ձեւով տնօրինել աղջկան ճակատագիրը։

Աղաւնի թռցնելով ու չամիչ ցանելով հարս կը տանէին։ Շատ հին սովորութիւն մը, Արտաշէս թագաւորին օրերէն մնացած։ Մովսէս Խորենացին կը յիշէ իր պատմութեան մէջ Արտաշէսի ամուսնութեան առթիւ գործադրուած սովորութիւնը.

« Տեղ ոսկի տեղայր ի փեսայութեանն Արտաշիսի.
« Տեղայր մարգարիտ ի հարսնութեանն Սաթենկանն :

Մշեցի եւ Սասունցի ընտանիքներուն մէջ բաժանում չկար։ Ընտանիքէն բաժնուիլ ուզող եղբայրը պառակտիչ կը նըկատուէր եւ առանց բաժինի տունէն դուրս կը հանուէր։

Տղամարդիկ առանձին սեղան կը նըստէին եւ կիները՝ առանձին։ Փոքրը կը հպատակէր մեծին։ Ինչպէս շատ անգամ այնքան գեղեցիկ կերպով նկարագրած են մեր վիպագիրները։

«Խոդեդան», ըսի առիթով մը, պատմական եւ նուիրական վայրերու տեղագրութիւնը, աշխարհագրութիւնն է։ Ահաւասիկ էջ մը, ուր կը գտնենք մեր հայրենի բնաշխարհին նկարագրութիւնը.

— «Ամէնուրեք Մօտկանցի հովիւը տեսնում էր գետինը ծածկուած երփներանգ ծաղիկներով։ Զքնաղ նարգիզն ու վայրի շուշանը ժպտում էին քարափների ծերպերից։ Պուտն ու պուտվարը, ոսկեծաղիկն ու ծիլծափը կանչում էին՝ այս կողմով անցիր։ Այնտեղ իր դեղնափառ ծաղիկները արձակած, երազում է արջաթթիկը։ Այստեղ իր փշաձեւ սուր տերեւները գետնին տարածած՝ արեւի պէս վառւում է ոսկեղող պուպուն։ Ահա ցօղաշաղախ փառչակը, որ մտորում է գառան դմակի թանձր տերեւների կողքին։ Մի փոքր այն կողմ երեւում է պառաւի գողնոցը՝ ճաճանչաթերթ ծաղիկները բացած։ Ահա եւ մի ուրիշ զարդարանք. այդ մաճկալն է։ Նրա վառ կարմիր թիթեռնածաղիկները դեղնաւուն մարգերի առաջ սպիտակին են տալիս փառ - փառ ծաղկախմբերը։ Ահա եւ թորթիկը՝ իր բիլ աչիկները բազմաճիւղ ցօղունի չուրջը բաժակած։ Ահա եւ չըղչըղուկը, որ պերճ ծաղկեպսակները վերեւից թեքելով զարդարել է ուրիշ անպսակ ծաղիկների ճակատները։ Ահա եւ թաւաթուփ չերեփիկը, եւ բայլակը՝ բըլթակաձեւ կանաչ տերեւների վրայ իր ծաղիկների զնդերը կախած։ Որքա՜ն գեղեցիկ է հայրենի բնութիւնը, որքա՜ն սիրուն է այն»։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(Շար.)

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԱՐԵՒԵԼՔԸ

Ա.— ԵԳԻՊՏՈՍ

Նիւ Եորք Հերըլտի ծանօթ աշխատակիցը՝ Ռոպերթ Լիփմանն շրջապտոյտ մը կատարած է արեւելք եւ շահեկան յօդուածաշարքի մը մէջ կը խօսի Եգիպտոսի, Հնդկաստանի եւ Պարսկաստանի մասին։ Այսօր կը ներկայացնենք իր առաջին յօդուածը նուիրուած Եգիպտոսի։

Ի՞նչ դիրք պէտք է բռնէ ու քաղաքականութիւն որդեգրէ արեւմտեան աշխարհը՝ Եգիպտոսի նկատմամբ։ Այս հարցին կարենալ ճշգրտօրէն պատասխանելու համար պէտք է գիտնալ թէ ինչի՞ կը ձգտի երկրին մենատէրը՝ Նասր եւ իր զինակից եւ գաղափարակից սպաները։

Երեք հիմնական խնդիրներ, ուղղակի կամ անուղղակի աղերս ունին Եգիպտոսի վարիչներուն հետ։ Առաջինը՝ արաբ իսրայէլեան կնճիռն է, երկրորդը՝ համարաբական Դաշնակցութեան մը կազմութեան երազը Ատլանտեանի ափերէն մինչեւ Պարսից Ծոցը, ուր Եգիպտոս իր աշխարհագրական դիրքով եւ ունեցած հեղինակութեամբ պիտի ստանձնէ ղեկավարի դեր, եւ երրորդ՝ երկրի ներքին բարեկարգութիւնը։

Մեր այցելութեան շրջանին համոզուեցանք որ Նասրի կառավարութեան միակ ձգտումն է, երկիրը հասցնել տնտեսապէս եւ քաղաքականօրէն նախանձելի վիճակի մը, մնացեալ խնդիրները պարագայական են, ուստի երկրորդական։

Ինչո՞ւ յանգեցանք այս եզրակացութեան։

Առնենք արաբ – իսրայէլեան հարցը։ Եգիպտացի վարիչները, ներքնապէս համոզուած են որ իրենց ներկայ վիճակին մէջ, կարելի չէ լուծել այս «գորգեան» հանգոյցը։ Խնդիրը «փակել» խաղաղ եւ իրաւախոհ հասկացողութեամբ մը գրեթէ անկարելի է, պարզ այն պատճառով որ արաբ պետական ոեւէ դէմք պիտի չհամարձակի երբեք, հրապարակաւ ընդունիլ Իսրայէլեան պետութեան գոյութիւնը տէ ֆաքթօ։

Ի՞նչու։ Ցամենայն դէպս ոչ անոր համար որ եգիպտացի ժողովուրդը «մահուկենաց» պայքար ունի Հրեաներուն հետ, այլ, որովհետեւ Պաղեստինեան պատերազմը պատճառ դարձաւ որ մոլեռանդ Արաբներ — Պաղեստինցիներ — գերակշիռ ազդեցութիւն ձեռք ձգեն արաբ ամբոխին վրայ։ Ներկայիս կարելի չէ հանդիպիլ արաբ պետական անձնաւորութեան մը, որ սիրէ Իսրայէլը կամ արդար եւ բնական գտնէ Հրէաստանի մը կազմութիւնը։ Իրերու այս վիճակին մէջ, եգիպտացի թէ արաբ պետական ոեւէ դէմք պիտի ձգտի երեւալ չեզոքացած հակահրեայ, թէկուզ իր անձնական համոզումներն ու զգացումները այլ ըլլան։

Նոյնատեն, եգիպտացի ներկայ ղեկավար տարրը ըմբռնած է որ անկարելի եւ միաժամանակ անյուսալի է Իսրայէլի վերացումը։ Անհատական լուրջ եւ սրտցաւ խօսակցութիւններու ընթացքին, բոլորն ալ անխտիր կ'ընդունին որ «տղայական» միտք է մտածել եւ յուսալ թէ կարելի է զինու զօրութեամբ քանդել Իսրայէլը։ Անոր իբրեւ ապացոյց կը մատարեն երկու դժբախտ պատերազմները, ուր արաբական միացեալ ուժերը չարաչար պարտուեցան։

Մեր հաստատ տպաւորութիւնն է որ երկրի այժմու վարիչները մեծ չափով կը վախնան իսրայէլեան յարձակումէ մը։ Թէ ինչո՞ւ։ 1956ին, Սինայի ծանօթ կռիւներու ընթացքին ի յայտ եկաւ հրէական բանակի զինական ուժը, որ գերակշիռ էր արաբականին։ Ուստի դիւրին է Իսրայէլի համար որեւէ պատեհ առիթի յարձակիլ արաբ որեւէ պետութեան մը վրայ ի խնդիր նոր հողերու իւրացման։ Մանաւանդ 1956ի անգլօ-ֆրանսական միացեալ յարձակումէն ետք Եգիպտացիք միշտ վախով կ'ենթադրեն որ արեւմտեան պետութիւններուն դրդումով Իսրայէլ վերստին նախայարձակ կ'ըլլայ։

Ուժի գերակշռութեան հետ, կայ նաեւ ներգաղթի պարագան։ Արաբ պետական դէմքերը հարց կուտան թէ այսքան հոծ թիւով բազմութիւն ո՞ւր պիտի տեղաւորէն եւ որպէս եզրակացութիւն կուգան այն համոզման թէ Թէլ-Ավիվի կառավարութիւնը, ուշ կամ կանուխ, հարկադրուած պիտի ըլլայ ձեռնարկել իր սահմաններուն ընդարձակման, անշուշտ ի

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

ՍՐԱՊԻՈՆ ՀԵՔԻՄԵԱՆ

— Ծանօթ հրապարակագիր Արմենակ Հայկունի (Համբարձում Քիւմէճեան), դերասաններ՝ Աբրահամ Նարինեան, Աւետիս Իտարէճեան, Գաբրիէլ Գալատեան, Թովմաս Թէրզեան (ոչ բանաստեղծ յայտնի Թէրզեանը), Գարեգին Արդարեան, Պետրոս Մաղաքեան, Յովհաննէս Աքէմեան, Սերովբէ Պէնկլեան, Ցարութիւն Զամաչըրճեան եւ դերասանուհիներ՝ Ֆանի Պարոնեան, Աղաւնի Թէրզեան, Թագուհի Տիգրանեան եւ Գ. Պալթայեան։

Ասկէ ետք կուգայ Արեւելեան Թատրոնի սկզբնաւորութիւնը ողջունող ա[illegible] կատարելագործեալ դերասանական խումբը, որ քանի մը տարի միայն օրինաւոր թատերական շրջան մը բոլորեց եւ ուր երեւան եկան շողշողուն անուններ՝ Արուսեակ Փափազեան, Գարագաշեան քոյրեր, Աստղիկ Քանիեար [illegible] երէց քոյրը) եւ այլ տաղանդաւոր դ[illegible]րասանուհիներ, ինչպէս նաեւ դերասան[illegible] էքշեան, Մնակեան, Պետրոս Ադամեան, Թրեանց, Ոչտունի եւ բազմաթիւ ուրիշ տաղանդաւոր եւ խնկելի անուններ, որո՞ք իրենց փառքը կերտեցին Սրապիոն Հեքիմեանի չինիչ շունչին տակ։

Սրապիոն Հեքիմեան իր բովանդակ կեանքը անցուցած է դերասաններու հետ։ Այդ պատճառով իսկ վարակուած է անոնց չէնչող ու զուարթ խառնուածքէն։

Անխոնջ աշխատող, դրամի յարդ չըլծայող բնաւորութիւն է ունեցած եւ իր ձեռքը անցած գումարները ամբողջութեամբ տրամադրած է իր բազմանդամ ընտանիքին — երկու մանչ, երեք աղջիկ եւ որդեգիր մը — ու իր բարեկամներուն եւ ընկերներուն։

Անկաշառ միտք մըն է եղած Սրապիոն Հեքիմեան։ Երբ հարկ է եղած քննադատել ոեւէ գործ կամ անձ, անիկա չէ քաշուած համարձակօրէն հրապարակ նետուիլ եւ ամէն ազամ ալ հրաժարած է «խաթեր համար» ուրիշներու սխալը [illegible]

Զկար հեղինակ մը, հայ թէ օտար, որուն վրայ խոր եւ ընդարձակ ծանօթութիւն չունենար։ Ոչ նուազ հմուտ էր նաեւ պատմական ճիւղին մէջ։ Գրեթէ բոլ[illegible] ազգերու պատմութեան ծ[illegible] նար վարպետի ոճով մը [illegible] այդ ուղղութեամբ ալ։

Հազուագիւտ տաղանդ մըն էր Սրապիոն Հեքիմեան եւ սակայն իր [illegible] կեանքին մէջ մեծ ցաւ մը դժբախտ[illegible] ձուց զինքը։ Տանջուեցաւ՝ որ չկրցաւ հայ թատրոնը տեւական եւ հաստատուն հիմերու վրայ դնել։

Իր կեանքին վերջին տարիներուն բոլորովին քաշուած էր ու կղզիացած։ Իր ընտանիքին հացին ի խնդիր կը գրագէր տոմարակալութեամբ։

×

Արեւմտահայ Թատրոնի ամէնէն անշահախնդիր ու ամէնէն նուիրեալ գործիչը եղած է Սրապիոն Հեքիմեան։

Թատրոնի հուրը իր մէջ բոցավառած է միայն անոր համար որ խորապէս սիրած է Հայոց Մելփոմէնը։

Ցուցամոլութիւնը հեռու է եղած իրմէն, վասնզի իր բովանդակ կեանքին մէջ մէկ անգամ իսկ բեմ չէ բարձրացած որ եւ է դերով, այլ միայն դաստիարակած է ու մարզած դերասաններ, որոնք, ինչպէս ըսինք, յետագային դարձած են Արեւմտահայ Թատրոնի երկնակամարին [illegible] փայլող աստղեր

Հայ բեմերու փառքը՝ Պետրոս Ադա[illegible]

[illegible] մեկնար [illegible] հանդիսա[illegible] [illegible] տաւ Ու[illegible] [illegible] իմեանի հետ եւ անոր տղբեր[illegible] [illegible] ութն, մանաւանդ Սմբատ [illegible] [illegible] մէջ երե[illegible] իր [illegible] պատուեան [illegible] կերտեց [illegible] կան հողերը, [illegible] խատանքի ծանր բեռը, շուտով յաւ[illegible] ցուցին այս արժէքաւոր ու ազնիւ բանաստեղծին, աննկուն եւ հաստատակամ թատերական գործիչին վախճանը։

1892 Մարտ 7ին, Բերայի Ս. Ոսկերեան եկեղեցիին զանգակները տխուր ղօղանջով մը կը գուժէին Սրապիոն Հեքիմեանի մահը։

Արեւմտահայ Թատրոնի վեթերանը, Տրապիզոնցի պատուական ընտանիքի մը անզուգական զաւակը ոչ եւս էր։

Շաբաթ իրիկուընէ գագաղը կը փոխադրուի Հայ Հռովմէականաց եկեղեցին եւ հետեւեալ օրը կը կատարուի թաղմանական արարողութիւնը։

Բազմաթիւ յուղարկաւորներ, որոնց կարգին նախկին Մխիթարեան աշակերտներ, կ'ընկերանան անզուգական Հայուն դագաղին մինչեւ Շիշլիի գերեզմանատունը, ուր հասնելով Սրապիոն Հեքիմեանի մարմինը կը տեղաւորուի իր երկու սիրելիներուն՝ Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի եւ Պետրոս Ադամեանի քովիկը, [illegible] քրիկ երրորդութիւնը Հայկական Պան[illegible]

[illegible] խմմա[illegible] նուէլ Եսայեան արտասանելից [illegible] քերով տաղանդ մահերգը, ուրկէ կ'արտաբ հետեւեալ քառեակը.

[illegible] տրխուր [illegible]
[illegible] ուէր առ եղբ դագաղիդ.
[illegible] ազ իմ եղբայր դու հէՀ Սրապիոն՝
Քերթող 'ի եօգեաց առի', ընկա՛լ, օ՛ն։

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳԱՐԲԻԹԵԱՆ

(4 եւ վերջ)

վնաս դրացի արաբ պետութիւններուն :

Իբրեւ պատասխան մեր այն մտքին թէ Իսրայէլ հնարաւորութիւնը ունի՞, ներկայ իր սահմաններուն մէջ, ընդունելու եւ պահելու ներգաղթող հոծ բազմութիւնները եթէ ծարտարագիտական յառաջադէմ երկիր մը դառնայ, հետեւեալ պատասխանը տրուեցաւ.—Իսրայէլ նպաստընկալ երկիր մըն է, զուրկ բնական հարստութիւններէ, ուստի վերջին հաշիւով, եթէ կ'ուզէ գոյատեւել, հարկադրուած է նուաճել նորանոր տարածութիւններ :

Արաբ – իսրայէլեան կնճիռը անլուծ պիտի մնայ դեռ երկար ժամանակ, թերեւս անոր համար որ դրական լուծում մը կարելի պիտի չըլլայ գտնել: Կայ նաեւ պաղեստինցի գաղթականներու վերատեղաւորման հարցը: Պաղեստինի կռիւներէն ի վեր հոծ բազմութիւն մը արաբ գաղթականներու, նպաստընկալ վիճակի մէջ կը տուայտի գրեթէ ամէն տեղ : Անշուշտ ատոնց վիճակը շատոնց բարւոքած կ'ըլլար՝ եթէ դրացի արաբ երկիրները իբրեւ երկրացի ընդունէին զանոնք : Սակայն այս պարագային եւս, հարցին լուծումը լայնօրէն կախուած կը մնայ Եգիպտոսի տնտեսական վիճակի բարւոք լուծումէն :

Այս ձեւով կը վերադառնանք մեր եզրակացութեան՝ թէ Եգիպտոսի այժմու վարիչներուն մտահոգութեան առանցքը կը կազմէ երկրին տնտեսական վիճակը, եւ անոր բարւոք լուծումը :

Երիտասարդ սպաներու խումբը, որ գահընկէց ըրաւ Թագաւորը, 1952ին, այժմ, աւելի քան երբեք, գիտէ որ եթէ կ'ուզեն իրենց ձեռքին մէջ կեդրոնացած պահել իշխանութիւնը եւ իրագործել ազգային իրենց ծրագիրները, պէտք է բաւարարեն ժողովուրդը՝ այս վերջինոյն ապրելակերպի մակարդը զգալի կերպով բարձրացնելով, այլապէս ոտքի տակ կ'երթան :

Վերջին հաշիւով, կ'ըմբռնեն որ կարելի չէ տասնամեակներ շարունակաբար օրօրել ժողովուրդը պերճախօս նշանախօսքերով եւ գաղափարախօսութիւններով :

Անշուշտ պիտի հանդիպին մէկը – միւսէն աւելի անել դժուարութիւններու : Պէտք է մտաբերել թէ եգիպտացի ժողովուրդը չափէն աւելի աղքատ եւ յետամնաց է: Երկիրը չունի անհրաժեշտ դրամագլուխը եւ գործի մասնագէտները :

Ասուանի ամբարտակին կառուցումը, որուն ձեռնարկած են, ռուս մասնագէտներու եւ դրամագլուխին օգնութեամբ, լաւագոյն օրինակն է: Արդարեւ աշխարհի մեծագոյն այս կառուցումը, որ կ'աւարտի 10 կամ 15 տարիէն, պիտի ոռոգէ քանի մը միլիոն հեկտար անջրդի հողեր, սակայն, մինչ այդ երկրի ժողովուրդը պիտի աճի եւ բազմանայ քանի մը միլիոնով: Արդի՞ւնքը՝ նոյնը :

Տեսականօրէն կարելի է հարթել այս դժուարութիւնները, նախ ներմուծելով օտար դրամագլուխ, ու միաժամանակ ծնունդներու կամաւոր չափաւորում մը պարտադրելով, սակայն, գործնական գետնի վրայ, օտար դրամագլուխը կը պակսի եւ կարելի չէ չափաւորել ծնունդները :

Կ'ենթադրեմ թէ լաւագոյն քաղաքականութիւնը զոր կրնանք որդեգրել այն է զօրավիգ կանգնիլ Նասրին, յուսալով որ ան յաջողի ներքին ճակատին վրայ :

Ռ. Լ.

ԽՈՐԷՆ ԱՐՔ.Ի ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

ԽՄԲ.—Խորէն Արք. Երկուշաբթի մեկնեցաւ Պէյրութ : Փարիզ հասնելէ առաջ, երկու օր կանգ առած ըլլալով Լոնտոնի մէջ, այս առթիւ ստացած ենք հետեւեալ թղթակցութիւնը. —

Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան պատուիրակ եւ Լիբանանի առաջնորդ Խորէն Արք. Բարոյեան, Դեկտեմբեր 15ին ձիփ օդանաւով Նիւ Եորքէն հասաւ Լոնտոն : Օդանաւային կայանը դիմաւորելու գացած էին Գարեգին վրդ. Սարգիսեան, փաստաբան Գ. Շ. Թորիկեան, Գ. Ն. Տարայեան եւ ուրիշներ :

Երեք ժամ հանգստանալէ ետք պանդոկին մէջ, նոյն օրը ընկերակցութեամբ Գարեգին վարդապետի մեկնեցաւ Օքսֆորտ : Երեկոյին մայրաքաղաքին հայ ուսանողները, Գասպարաճեան, Մահտեսեան, Տուպուրեան եւ ուրիշներ, բարիգալուստի գացին պանդոկ: Սրբազանը օրհնեց մեր երիտասարդները եւ հայրական թելադրանքներ ըրաւ :

Յաջորդ օրը Քէնթըրպըրիի Արքեպիսկոպոս Տոքթ. Ֆիշըրի կողմէ, որ կը բացակայէր մայրաքաղաքէն, այցելութեան եկաւ իր ներկայացուցիչը եւ բարի գալուստ մաղթեց մեր սրբազանին:

Խորէն Արք. այցելութիւն մը տուաւ նաեւ Կիւլպէնկեանի գործակատար Գ. Աւետում Ցակոբեանի :

Հինգշաբթի անգլիացի երիտասարդ հայագէտը, Գ. Տովսէթ, որ երկար պտոյտ մը կատարած է Արեւելք՝ ուսումնասիրելու համար Անթիլիասի եւ Նոր — Ջուղայի վանքերուն ձեռագիրները, սրբազանը առաջնորդեց պետական թանգարան, ուր ցոյց տուաւ հայկական արժէքաւոր ձեռագիրներ :

Բոլոր այս պտոյտներուն համար՝ Գ. Տարոյեան տրամադրած էր իր փառաւոր ինքնաշարժը: Սրբազանը ամէնէն վերջը այցելեց նաեւ Գ. Տարայեանի տունը՝ օրհնելու համար Տարայեանի զաւակները եւ Տիկինը, որ Անգլուհի մըն է, բայց հայ դատին նուիրուած՝ ինչպէս հարազատ Հայուհի մը:

Նոյն հինգշաբթի երեկոյին սրբազանը օդանաւով մեկնեցաւ Փարիզ :

ՅՈՎՀ. ՉԱԼԸՔԵԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ

"ՋԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ"

(Հեղ. Եր. Օտեան, աշխատակցութեամբ Միքայէլ Կիւրճեանի)

Դեկտեմբեր 21ին, Փարիզի Հայ դերասաններու կազմով, հովանաւորութեամբ եւ դերակատար – ժամակցութեամբ Գ. Գէորգ Գաքըրճեանի, Գէորգ Տէրվիշեան ներկայացուց «Ջարշըլը Արթին Աղա»ն : Աւանդական այս «ֆարս»ին աւանդական դարձած դերասանները՝ ակսած Տրդ. Նշանեանէն (Արթին աղա), Տիկին Նշանեանէն (Եփիմէ), Գմբէթեանէն (Ագրիպաս), Տէրվիշեանէն (Տքթ. Շաւարշ), Պշտիկեանէն (Գառնիկ աղա), թուելով նաեւ Մարգարեանը, Արտաշը, Սթէֆանօն, Գըզըրեանը, ստորագրողս, խաղացինք այնպէս ինչպէս թուականէս երեսուն տարի առաջ կը խաղայինք այս «կոմետիա»ն: Իբր նորութիւն՝ հարկ է յիշել դեռատի օրիորդ մը՝ Գոհարիկ Կորկորեան (Ռօզ) եւ նոյնինքն հովանաւորողը՝ Գէորգ Գաքըրճեան (ռուսահայ Ռոստով): Կը հետեւցնենք թէ այս վերջին երկուքին հայ բեմին վրայ կատարած «տէպիւ»ն էր թերեւս դրդապատճառը, Օտեանի վաթսունամեայ զաւեշտը անգամ մը եւս վերակենդանացնելու քսաներորդ դարու այս երկրորդ կէսին՝ Փարիզի կեդրոնը, Փլաս տը լա Րէփիւպլիքի՝ հինէն ազատագրուելու եւ յառաջդիմութեան ձգտելու գաղափարին ձօնուած արձանին հովանիին ներքեւ :

512 բազկաթոռ պարունակող սրահը ամբողջութեամբ լեցուն էր եւ ժողովուրդը եռանդուն ծափահարութիւններով մերթ կ'ընդմիջէր խաղը, անոր թրքավարի ասացուածքներէն եւ նուրբ երգիծանքէ (էսփրի) հեռու եղող «խնդացուցիչ»ներէն մեծապէս խանդավառուած :

Այս պարագան անշուշտ եկաւ արդարացնել կազմակերպութեան տրամաբանութիւնը թէ «ժողովուրդը կը սիրէ այս կարգի խնդալիք բաներ»:

Սակայն արուեստին համար այստեղ կը ծագի ուրիշ հարց մը, — այն, որ՝ արուեստագէ՞տը պէտք է հետեւի ժողովուրդին, թէ ժողովուրդը՝ արուեստագէտին :

Եթէ ընդունելի ըլլայ առաջինը՝ ո՞ւր կը մնայ ուրեմն ստեղծագործ կոչումը արուեստագէտին :

Այդ մօտեցումով՝ արուեստը կը չի՛ջի, տեղի տալով անորակելի խառնուրդի մը:

Այսպիսի խառնուրդով մը երեւան եկած գործ մըն է արդէն Երուանդ Օտեանի «Ջարշըլը Արթին Աղա»ն: Ինչպէս անհրաժեշտ է նուրբ կատակերգութեան մը համար, անոր մէջ ոչ դրութիւններն են, ոչ ացուցուածքները, ոչ գրուցաբանութեանց սրամտութիւնները, որ կը ստեղծեն ճշմարիտ թատերարուեստի պատկանող կատակերգութեան մը յօրինած մթնոլորտը: Օտեանի գործին մէջ միայն բառերու այլանդակումներն են որ խընդուքի մղիչը կ'ըլլան: «Հորթ»ին տեղ տաճա կ'ըսէ Օտեան, «հիմա կը խենդենամ»ին տեղ՝ շիմտի չըլտըրըըըմ, «արգանակ»ին տեղ՝ կիւզէլիմ խաշլամա, եւ առնցմով կը խնդացնէ ժողովուրդը այնպէս, ինչպէս որ պիտի խնդար ան, եթէ դերակատար մը բեմ մտնէր՝ առանց կօշիկները կօշկելու …

Եթէ Օտեանի «Ջարշըլը»ն գրուած ըլլար թուրքերէնէ ձեռբազատուած՝ Պարոնեանի մը գեղահիւս հայերէնով, ի՞նչ պիտի մնար խնդալիք, ո՞ր սրամտութիւնը, ո՞ր մէկ կացութեան մէջ կատակերգութենէ մը պահանջուած նրբութիւնը :

Այս քննական ակնարկովս անշուշտ նպատակ չունիմ Օտեանի գրական հմտութիւնը եւ սրամտութեան կարողութիւնը կասկածի ներքեւ դնելու: Անկէ կը մնան՝ գործեր, գլխաւորաբար «Փանջունի»ն, որ ստոյգ տաղանդի մը անկորնչելի կոթողն է բնականաբար: Գիտեմ, նոյնպէս թէ Օտեան մեծ պատրաստութեամբ, բարձրագոյն զարգացումով եւ գրական հմտութեան մեծ պաշարով օժտուածգրող մըն էր: Բայց եւ իմացած եմ, որ Օտեան յաճախ ինքն իսկ իր գրածին չհաւատալով կը գրէր, ապսպրանքի վրայ բան մը գրած ըլլալու համար, — եթէ ծանր չէ բառը՝ քիչ մը պատեհապաշտութեամբ, — որոնցմէ մին է անկասկած «Ջարշըլը Արթին Աղա»ն, որ ժամանակն ու տիպարները ներկայացնելու համար ինկած է մինչեւ գռեհկութեան գիրքը եւ որ, եթէ իր ատենին եւ իր շրջանակին մէջ հաճոյքով ունկնդրուած է, այժմ արդէն պէտք է համարել ժամանակավրէպ գործ մը, մանաւանդ հոս՝ Փարիզի մէջ, ուր հայ ազգային կամ մշակութային ամէն շարժում պէտք է ձգտի երիտասարդութիւնը գրաւող ազգապահպանումի կոչումին, որուն հակառակ ձեւի մէկ մղիչը կը կազմեն թերեւս «Ջարշըլը»ի նման զաւեշտներու ներկայացումները:

Փարիզահայ թատրոնը, համաշխարհային թատերարուեստի այս յառաջադէմ ոստանին մէջ, եթէ նոյնիսկ զուրկ է բոլորովին իրագործելու, գէթ պէտք է անպայման ձգտի իր շրջապատի արդիական թատերարուեստի հորիզոնին: Պէտք է. դնէ այդ ուղղութեամբ առաջին քարը, յուսալով որ հետզհետէ նոր քարեր կըրնան գալ՝ բարձրացնելու համար հայ մշակոյթի անմիջական մէկ շարժումին, թատրոնի կալուածը :

Կ'ապրինք շրջանակի մը մէջ, ուր չօշափելի տարրեր են մեզի համար հայազգի տաղանդներ՝ Կապրիէլ Ցարուֆ, Արթիւր Ատամօֆ, քիչ մը անդին՝ Ուիլեըմ Սարոյեան:

Ի՞նչ հարկ դիմելու հինին եւ հինին մէջէն ընտրելու «Ջարշըլը»ներ: Եթէ կայ որոշ նպատակ մը հինը վերապրեցնելու, կան նաեւ դաստիարակիչ հիներ, մշակութային հիներ, որոնցմէ նրգիծանքի Հայ Մոլիէրը՝ Պարոնեան :

Նետենք մեր հայեացքը քիչ մը հեռու, մինչեւ Երեւան, եթէ կ'ուզէք: Եւ եթէ կը հաւատանք որ հոն ակադեմական կերպով կը մշակուի հայ թատերարուեստը, մէկդի ձգենք «Ջարշըլը»ն, նկատելով որ ոչ միայն տեղ չէ տրուած անոր այն բեմին վրայ, ուր Պարոնեանը խաղացանկին գըլուխը կը գտնուի, այլ նաեւ չէ տպագրուած Պետհրատի կողմէ հրապարակ հանուած Երուանդ Օտեանի ամբողջական գործերուն մէջ :

×

Թատերգութեան մասին այս կարծիքները յայտնելէ ետք, ներկայացումին յաջողութիւնը գոհացուցիչ էր, կարելի է ըսել : Սա պակասով, որ ոչ մէկ նոր գիւտ եկած էր հինաւուրց բեմադրութիւնը քիչ մը արդիականացնելու :

Այս անշուշտ մեր՝ դերասաններուս պակասն է, ուրիշ կարգ մը թերութիւններու եւ անհոգութեանց կարգին, որոնց անդրադառնալը մեր կողմէ՝ մեր գործունէութիւնը մեր գրիչով ստորագնահատել պիտի նշանակէր:

Ամփոփելով՝ «Ջարշըլը»ն ներկայացուեցաւ, ժողովուրդը գոհ մնաց, ծափերը երաշխիքն եղան այս ճշմարտութեան : Բայց թէ կային դերակատարներ, որ համակարծիք չէին այս թատերգութեան [illegible] ժամանակի բեմադրութեան, այդ արդէն դերասաններու ընտանիքին ներքին կեանքն է : Բայց Փարիզահայ դե[illegible] [illegible]թիւնը «Ջարշըլը»ի ներկայացման մէջ՝ կը ջնջէ տարածուած այն կարծիքը, թէ Փարիզի հայ դերասանները չունին երբեք համաձայնութիւն իրենք իրենց մէջ:

Կազմակերպիչ դերասանին՝ Գ. Տէրվիշեանին կ'արժէ մաղթել թատերական նոր ձեռնարկներ Փարիզի մէջ:

ԳՐԻԳՈՐ – ՎԱՀԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (86)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄԵՐԺՈՒԱԾ ՍԷՐ

Ա.

Յորչափ ապարանքը կանգուն էր, ազգականները արհամարհանքով նայած էին այդ անշուք բնակարանին, ապարանքին լուսաւոր, օդաւէտ սենեակները նախամեծար համարելով : Բայց երբ որ ապա[illegible] մասնուած էր, երկու ազգականի բնա[illegible]իք այդ տունը ապաստանած էին. մէկը ձկնորս Թումիկը իր կնոջը եւ երկու մանչ զաւակներուն հետ, միւսը Կիլիկի համոր եւ իր [illegible] Սոֆին, որ դեռ շատ պզտիկ էր այդ փո[illegible]

Երկու համեստ ու խեղճ ընտանիքները խաղաղօրէն ու վերջնականապէս հաստատուեր էին այդ տան մէջ, որ երկու բաժանում ունէր իրարմէ բոլորովին անջատ, մէկը մէկ սենեակով, միւսը [illegible]կու : Առաջինին մէջ լուացարար Կիլիկը տեղաւորուեր էր, երկրորդին մէջ ձկնորս Թումիկը ժամանակ անցնելով, թաղեցին ալ այդ տանը տէրերը սկսած էր նկատել Թումիկը եւ Կիլիկը, որոնք նոյն իսկ, օրին մէկը, պզտիկ նորոգութիւն մը ալ ըրած էին խարխուլ շէնքին, փլչելու վտանգին առաջքը առնելու համար :

Երբ որ թաղապետութիւնը փլցնել տուած էր ամիրային ապարանքը, երկու տնուորները շատ վախցեր էին որ փորձանք մըն ալ իրենց նստած շէնքին գըլխուն կուգայ. ուստի ածապարած էին անոր վէրքերը գոցել ժամանակուան մը համար :

Ինչպէս բսինք. Թումիկ՝ կին մը եւ երկու զաւակ ունէր, մեծը քսանըհինգ [illegible], [illegible]արեգին, զոր ապաւաղելով [illegible] բացած էին, եւ պզտիկը՝ [illegible], Համբարձում [illegible] մրիկ եղած [illegible]

[illegible] համեղ [illegible]

մեծապումար պարգեւներ բնդ [illegible] իր [illegible]լթած պատուական մէկ ձ[illegible] [illegible]ր :

Բայց Թումիկ, ամուրի եւ հովարտա, [illegible]մկոյի կերուխումներու մէջ վատնած էր շահած դրամները, եւ երբ ամուսնացեր [illegible] [illegible] [illegible]րու ետեւէ շրջեր էին եւ վաստակի աղբիւրները հետզհետէ ցամքեր, Թումիկ զգացեր էր սխալին մեծութիւնը, եւ ալ սկսեր էր դժուարութիւններու մէջ տապլտկիլ, ընտանիքին ապրուստը հոգալու համար :

Կինը, Հռոփ, ամուսնութեան առջի մէկ երկու տարին քիչ մը խնդացեր էր, շուտով իյնալու համար խեղճութեան ճանկերուն մէջ: Երկու մանչեր եկած էին ապրուստի բեռը ծանրացնել: Թումիկ գիշերները կը լուսցնէր ծովերուն վրայ, [illegible]նին բուքին, անձրեւ եւ ցրտահար, բայց նորէն դրկանքով կ'ապրէին իրենները : Մեծ տղան, Գարագ, որ հօրմէն ձկնորսութեան կոչումը ժառանգեր էր, հօրը հետեւեցաւ ծովերուն վրայ՝ բնաւ դպրոցի երես չտեսնալով: Տղէտ, բարի եւ [illegible] [illegible] ինչ տարե[illegible]

[illegible]

Իսկ Հ[illegible] մրիկ [illegible] այդ [illegible] [illegible] Թումիկին փ[illegible] ձայն, որ կ'ուզէր գտնէ իր զ[illegible] [illegible] բնել

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԸ

(Շար.)

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ։
Կը զեկուցանէ ընկեր ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ ։

ՎՐԻՊԱԿ.— «Յառաջ»ի Դեկտեմբեր 27ի թիւին մէջ, «Մեծարանքի հաւաքոյթ» էջ 2, Ա. սիւնակ, 6րդ պարբերութիւնը կարդալ՝ «Գրիգոր Թ. Մուսաբէկեան, երբեւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս չբողոքեց այս կարգադրութեան դէմ, «թեթեւ եւ անընդունելի ՁՆԿԱՏԵՑ զայն, անաթեմա չկարդաց Վիրապեցիի գլխուն»։ Նոյն յօդուածին առաջին մասին մէջ Գարեգին Կաթողիկոս Յովսէփեանի մահուան թուականը պիտի ըլլայ՝ 1952։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ "ՕՐԸ" ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին ։

Կիրակի Յունուար 3 կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Սթիւտիօ Քոէֆիի մէջ, 24 Րիւ Տիւնուար ։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, որուն կը մասնակցի Հայկազեան Վարժարանի աշակերտութիւնը, ղեկավարութեամբ՝ ուսուցչուհի Օր. Ստեփանեանի ։

Երգ, արտասանութիւն, եւ տրամախօսութիւն մը։ Հայկական պարեր ։

Երեք լաւ արտասանող փոքրիկներու գնահատանքի մրցանակ պիտի տրուի օրուան դատական կազմին կողմէ։

Հայ Կաղանդ Պապան Նոր տարուան առթիւ նուէրներ պիտի բաժնէ ներկայ բոլոր փոքրիկներուն։

Մուտքը ազատ է ։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ԳԵՐԱՍԻՄ ԲԱԼԱՅԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

Նիսի Հ. Յ. Դ. Գէորգ Չաւուշ խումբը	5·000
Կ. Խոզեան (Մարսէյլ)	500
Նախորդ գումար	1·491·500
Ընդհ. գումար	1·497·000

×

Ընկ. Գաբրիէլ Լազեանի յիշատակին Հ. Յ. Դ. Գէորգ Չաւուշ խումբը 5000 Ֆրանք կը նուիրէ ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Վալանսի «Քրիստափոր» Շրջ. կոմիտէն, խորին ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկեր Յովհաննէս Գօյաճեանին, ընկեր Մարտիրոս Գօյաճեանի, Պ. Յ. Գօյաճեանի եւ իրենց ընտանեկան բոլոր պարագաներուն իրենց սիրեցեալ՝

ԺԱԳ ԳՕՅԱՃԵԱՆի (26 տարեկան) արկածալի մահուան առթիւ։

Այս տխուր առթիւ փոխան ծաղկեպսակի երեք հազար Ֆր. կը նուիրէ Հայ Մշակոյթի Տան ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Այրի Տիկին Տաճատ Ոսկանեան եւ զաւակները երկու հազար Ֆրանք կը նուիրեն Ծերանոցին, եւ հազար Ֆրանք «Յառաջ»ին, փոխան ծաղկեպսակի Այրի Տիկին Վարդուհի Վարդանեանի մահուան առթիւ, (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ ՇՈՒՏՈՎ

ՄԵՂՈՒԻՆ ԺԱՌԸ

Գրեց՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Բոլոր անոնք որ արձանագրուած են կամ վճարած, պիտի ստանան փոստով՝ առաջին առթիւ։ Ստացագիր չի դրկուիր։

ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ Ս. ԾՆՈՒՆԴ

Ժամանակացոյց արարողութեանց

ՊՕՄՈՆ

Յունուար 1, Ուրբաթ.— Կաղանդ եւ Տարեմուտ 1960 թուին Քրիստոսի ։

Սկիզբ Ժամերգութեանց ժամը 8·30ին, Գոհաբանական Ս. պատարագ 10 ։

Յունուար 5, Երեքշաբթի.— Ճրագալոյց Ս. Ծննդեան, երեկոյեան խթման արարողութիւն ժամը 4, Ս. պատարագ եւ Նախատօնակ ժամը 5·30։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Տօնածառ — հանդէսով՝ Յունուար 10ին, կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։ Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղին եւ մասնակցութեամբ դպրոցին աշակերտութեան ։

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր ։

Ներկայացում, արտասանութիւն, տրամախօսութիւն, եւ այլ անակնկալներ ։ Ղեկավարութեամբ ուսուցիչ Պ. Թրտագօշի ։

Կը հրաւիրուի Տէսինահայութիւնը անխտիր։

Մուտքը ազատ է ։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
Կիրակի 3 Յունուար, ժամը 16 – 24,

HOTEL LUTETIAի մեծ սրահին մէջ ։

Orchestre B. Dédédjian et ses Attractions

Հայկական եւ կովկասեան ժողովրդական երգեր ու պարեր ։

Կը մասնակցի «ՍՕՍԻ» երկսեռ պարախումբը, ղեկավարութեամբ Տիկին Քիւթնէրեանի եւ մասնակցութեամբ պարուսոյց Պ. Վահէ Ճէրահեանի, (Պէյրութէն նոր ժամանած)

Օր. Թարոն իր նորագոյն մենապարերով, կ'երգեն՝ Օր. ՄԱՐՈՒՔԵԱՆ։
Խօսնակ՝ Պ. ԳԶԸՐԵԱՆ   Ճոխ եւ հայկ. համադամ պիւֆէ,

Մուտքի տոմս՝ 500 Ֆրանք, ուսանողի՝ 300 Ֆր., (իրենց քարտերը ցոյց տալով)։

ԾԱՆՕԹ.— Սեղանները ապահովել հեռախօսելով՝ Կիւթէնպէրգ 24–38 մինչեւ Դեկտեմբեր 30։ Սեղանները պէտք է գրաւել մինչեւ ժամը 19, կազմակերպիչ յանձնախումբը պատասխանատու չէ այդ ժամէն յետոյ եկողներուն ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

1960Ի "ԳՈՅԱՄԱՐՏ" ՕՐԱՑՈՅՑ-ԱԼՊՈՄԸ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻՆ

Հ. Յ. Դ. 70ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ.   Ընտիր թուղթով.— 13 էջ

Շքեղ նկարներ, գրական եւ պատմական նիւթերով, ճոխ բովանդակութիւն,

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՒ ԳՈՒՆԱՒՈՐ ԿՈՂՔ

Բացառիկ խնամքով եւ ճաշակով պատրաստուած այս ՕՐԱՑՈՅՑ – ԱԼՊՈՄԸ պիտի կազմէ ամէն հայկ. տան զարդը ։

Գին 500 ֆրանք

Փարիզի համար դիմել՝ LIBRAIRIE H. SAMUELIAN 51, Rue Mr.-le-Prince, Paris 6e
Կը ծախուի նաեւ Յառաջի մօտ ։

ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Le Menestrel Microsillon 33 tours 1/3

(Série Artistique)

Ա. ՇԱՐՔ, թիւ 1 (10 Աշխարհիկ երգեր)	3·000 Ֆր.
Բ. ՇԱՐՔ, թիւ 2 (3 կրօնական եւ 9 աշխարհիկ երգեր)	3·000 Ֆր.
Գ. ՇԱՐՔ, թիւ 3 (Աշխարհիկ երգեր), պատրաստութեան մէջ ։	

Դիմել՝ ՓԱՐԻԶ.— Հայկանոյշ Թորոսեան, 221, Rue de Tolbiac Tél. KEL. 34-24
Տիկ. Քիւրքճէրեան, Հայոց եկեղեցին, 15, Rue Jean Goujon ELY. 67-03
ՄԱՐՍԷՅԼ.— ALKAZ et FILS, 23, Rue Sainte-Barbe
ՏԷՍԻՆ.— Սիրունեան, «ABAX», 11b, Avenue Jean Jaurès

ՄԻՇՏ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՄՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ, ՄԻՇՏ ԱՌՈՂՋ ՄՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ
ԱՄԷՆ ՏԵՂ ՓՆՏՌԵՑԷՔ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉ

Sté le BOSPHOREի

ՀԷԼՎԱՆ ԵՒ ԹԱՀԻՆԸ

ՀՐՈՒՇԱԿԸ, որ կը պատրաստուի շուշմայով (սուսամ) եւ շաքարով, առաջնակարգ սնունդ մըն է, կազդուրիչ՝ շնորհիւ շուշմային, որ Արեւելքի մէջ ծանօթ է նաեւ հինէն ի վեր, իր հրաշալի բուժական յատկութիւններով, իր երիտասարդացնող տարրերով ։
Արեւելեան ժողովուրդներուն երկարակեցութիւնը արդիւնք է Հէլվայի եւ թահինի գործածութեան ։

Այսօր Արեւմուտքի մէջ եւս բժշկական հեղինակութիւններ կը հաստատեն առաջնակարգ այս սննդանիւթին արժէքը ։

Sté le BOSPHORE

2, Rue Louis Astoin - Marseille

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՀԻՆ ՏԱՐՈՒԱՆ ՀԵՏ
ՓԱԿԵՑԷՔ
ՁԵՐ ՀԻՆ ՀԱՇԻՒՆԵՐԸ

Նոր Տարի
Նոր Ցրանք
Նոր Բաժնեգին

Շնորհակալութեամբ.
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

7 Յունուար 1960, Կապոյտ Խաչի Կեդր. վարչութիւնը Փարիզի շրջանի տասը մասնաճիւղերով կը տօնէ «Մանուկներու Օր»ը, Փըթի Ժուռնալի մեծ սրահին մէջ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները։ Պ. Գէորգ Պագըրճեան 50·000 ֆրանք, Պ. Հայկ Քիրիքճեան, Վէրտէօն, 10·000, Տիկին Աղաւնի Նաքըշըքերեան հինգ հազար ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Սանոյեան հինգ հազար, փոխան ծաղիկի Ովսաննա եւ Արման Բոլատի մահուան առիթով։ Պ. Լեւոն Անտոնեան երեք հազար, իր մօրը մահուան առիթով։ Տիկին Եւգինէ Պօղոսեան երկու հազար, Տիկին Վեհանոյշ Չըրպաշեան 25 քիլօ թուղ եւ չամիչ։ Տիկին Թուլումպաճեան, Կարկան, երեք աքաղաղ եւ երկու քիլօ բրինձ իր ամուսնոյն ապաքինման առիթով, Օր. Թ. Փափազեան 2 տոլար։

×

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ գումարները ի նպաստ Լիոնի Եկեղեցւոյ շինութեան.—

Տիկին Արշալոյս Ինէքճեան, գեղեցիկ եւ օրինակելի գաղափարը ունեցած է, ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան վիճակահանութեան տոմսակ մը գնել եւ իր շահած ամբողջ գումարը 5000 ֆրանք կը նուիրէ շինութեան։ Տիկին ոմն երկու հազար, Պ. Յակոբ Պէրպէրեան իր անուան տօնախմբութեան առթիւ 500 Ֆր.։

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

"ARMENIE IMMORTELLE"

"ԱՆՄԱՀ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ"

DISQUE VOGUE
33 tours, 30 cm.
No MC 20162
VOLUME 4

Հայ տոհմիկ ռոմանթիք երաժշտութեան չորրորդ սկաւառակը   No MC 20162

Առաջին անգամ ըլլալով STÉOROPHONIQUE պատրաստութեամբ

Յղացում եւ ղեկավարութիւն ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Կը պարունակէ 15 կտոր. 45 վայրկեան տեւողութեամբ

Մասնակցութեամբ Փարիզի Հայկական երգչախումբի եւ մեծ նուագախումբի մը

1.— Մաքիր Ազատ իմ հայրենիք, 2.— Զոյգ աչեր, 3.— Զանգեզուր, 4.— Սիրուն մանիշակ, 5.— Ձեմ կրնա խաղա, 6.— Հնձւորուհիք, 7.— Գարուն ա, 8.— Խումար, 9.— Համով աղջիկ, 10.— Տասնըչորս, 11.— Զուարթ գիւղացիք, 12.— Իմ եարի բոյը, 13.— Վարդով պար, 14.— Պինկէօլ, Հով լինի։

Երգարանով միասին ստանալու համար դիմել ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆի, 14, Rue Petit, Paris Tél.: BOT. 99-22 եւ եկեղեցւոյ գիւանատունը.
Գաւառի համար առաքում խնամուած ծրարով, contre remboursement   Գին 2900 ֆրանք

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 փր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 փրանք : Հատը 20 փր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 30 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ — MERCREDI 30 DÉCEMBRE 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8684 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4485

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԵՐՋԱՑՈՂ ՏԱՐԻՆ

1959ի վախճանին ի՞նչ պատկեր կը ներկայացնէ աշխարհ ։

Տարին սկսած էր անստոյգ կացութեան մէջ։

Զէնքերու պատերազմը չէր դադրած ։

Ընդհակառակն նոր պատերազմի մը մղձաւանջը կը չարչրկէր մտքերը ։

1958 Նոյեմբեր 27ին Խրուշչեւ «վերջնագիր» մըն էր ներկայացուցած իր երէկի երեք դաշնակիցներուն՝ պահանջելով վեց ամսուան ընթացքին քաշուիլ Պերլինէն ։

« Վերջնագրի » մերժումին Կրեմլինի մենատէրը Փետրուարին պատասխանած էր ռազմաշունչ ճառով մը ։

Իսկ Այզընհաուըր փոխադարձած էր անմիջապէս՝ մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին՝ յայտարարելով, որ «արեւմուտքը թիզ մը հող պիտի չզիջի։ Պիտի պաշտպանէ իր իրաւունքները եւ պիտի կատարէ իր պարտականութիւնները ։ Պատերազմի առաջին քայլը ուրիշներ պիտի առնեն եւ ո՛չ թէ մենք »։

Ազատ աշխարհի վճռական կեցուածքը բարերար ազդեցութիւն ունեցաւ ։ Միջազգային լարուած կացութեան մէջ որոշ մեղմացում առաջ եկաւ ։

Գլուխ – գլխի խօսակցութեանց տարի մը եղաւ 1959ը։

Խորհրդային Միութեան վարիչ դէմքերը Ամերիկա գացին ։ Հակամարտ երկու ճակատներու միջեւ «սառը հալեցնելու» փորձեր կատարուեցան ։ Անաստաս Միկոյեանէն վերջ, Սուսլով եւ Խրուշչեւ իրենց շրջապտոյտներով աւելի մօտէն ծանօթացան արեւմտեան «դրամատիրական » աշխարհին ։ Տեսան թէ բանուորն ու գիւղացին ի՜նչ ազատ եւ հանգստաւէտ պայմաններու մէջ կ'աշխատին ու կ'ապրին այնտեղ ։

Մաքմիլընի, Նիքսընի եւ արեւմտեան ուրիշ պատասխանատու վարիչներու Մոսկուա այցելութիւնը նոյնպէս օգտակար եղաւ։ Պատերազմի վտանգը հետզհետէ պակսեցաւ ։

Արեւելք – արեւմուտք հակամարտութեան վերջ տալու եւ խաղաղութիւնը ամուր հիմերու վրայ դնելու համար ճիգեր կատարուեցան ամբողջ տարուան, մասնաւորաբար վերջին ամիսներու ընթացքին ։

Նախագահ Այզընհաուըրի կրկնակ ճամբորդութիւնները դէպի Եւրոպա, Ասիա ու Ափրիկէ եւ գլուխ – գլխի խօսակցութիւնները բազմաթիւ երկիրներու վարիչներուն հետ, ծառայեցին աւելի յստակ գաղափար մը կազմելու աշխարհի քաղաքական կացութեան եւ զանազան ազգերու բաղձանքներուն ու պահանջներուն մասին ։

Խրուշչեւի եւ Այզընհաուըրի նոր ճամբորդութիւնները կոչուած են աւելի եւս պայծառացնելու հորիզոնը՝ նախ քան Չորս Մեծերու վերին ժողովին գումարումը յառաջիկայ գարնան ։

Տարուան քաղաքական կարեւոր դէպքերէն մէկն ալ Ֆրանքեւգերման մերձեցումն եղաւ ։

Զօրավար տը Կոլի եւ վարչապետ Ատընաուըրի գլուխ գլխի տեսակցութիւնները մեծապէս օգտակար եղան։ Դրացի երկու մեծ երկիրներու միջեւ ո՛չ միայն տնտեսական – առեւտրական, այլ նաեւ քաղաքական գետնի վրայ սերտ յարաբերութիւններ ստեղծուեցան ։

Հասարակաց Շուկան եւ Եւրոպայի Տնտեսական Միութիւնը կը ծառայեն իրարու մօտեցնելու ժողովուրդները ։ Մոռցնելու անցեալի ատելութիւնները եւ բոլորովին անհետացնելու պատերազմի վտանգները ։

Եւ տակաւին «երկաթէ վարագոյր» մը կը շարունակէ իրարմէ բաժնել աշխարհը։

Եւրոպայի սրտին վրայ կան տակաւին « ստրուկ ազգեր», որոնց համար մասնաւոր շաբաթ մը նուիրուեցաւ Մ. Նահանգներու մէջ անցեալ Յուլիսին։

Յետոյ նաեւ ՄԱԿը «Գաղթականաց համաշխարհային տարի » յայտարարեց 1959 Յուլիս 1էն մինչեւ 30 Յունիս 1960։

Հարիւր միլիոնաւոր ստրուկներ եւ հարիւր հազարաւոր գաղթականներ կ'ապրին տակաւին աշխարհի երեսին ։

Խաղաղութիւնը իսկապէս կ'ամրապնդուի այն ատեն միայն, երբ այլեւս ոչ ստրուկ կը մնայ եւ ոչ ալ գաղթական՝ երկրի վրայ ։

Մաղթե՛նք որ 1960ը բախտաւոր տարի ըլլայ մարդկութեան համար ։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԸ Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ

ՄԵԾԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ ՄԱՅԻՍ 16ԻՆ

Ինչպէս գրած էինք, Ապրիլի վերջաւորութեան Խրուշչեւ Մոսկուայէն չէր կրնար հեռանալ։ Խորհրդային Վարչապետին առաջարկած թուականներէն մէկը անյարմար է Զօր տը Կոլի, միւսը՝ Վարչապետ Մաքմիլընի ։ Այս պայմաններու մէջ՝ Արեւմտեանները համաձայնեցան նոր թուականի մը շուրջ, Մայիս 16։

Փարիզի, Ուաշինկթընի եւ Լոնտոնի իշխանութիւնները այս ուղղութեամբ իրենց նամակները ղրկեցին Մոսկուա, երեքշաբթի օր ։

Ծնունդի տօներու ընթացքին, Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ կառավարութիւնները կարծիքի փոխանակութիւններ ունեցան այս թուականին շուրջ. ըստ երեւոյթին, Մայիս 16ը բոլորին յարմար է։ Նախագահ Այզընհաուըր իր համաձայնութիւնը տուած էր արդէն։

Միւս կողմէ, մասնաւոր փոփոխութիւն մը չէ եղած Արեւմտեաններու ծրագրին մէջ։ Ապրիլ 19ին Նախագահ Այզընհաուըր եւ Զօր. տը Կոլ տեսակցութիւն մը պիտի ունենան Միացեալ Նահանգներու մէջ ։

Մայիս երեքին, Մաքմիլըն Լոնտոնի մէջ ժողով մը պիտի գումարէ անգլիական Հասարակապետութեան Վարչապետներուն հետ ։

Երեքշաբթի օր Կրեմլին յանձնուած իրենց նամակներուն մէջ, Արեւմտեանները գոհունակութիւն կը յայտնէին որ Խրուշչեւ ընդունած է իրենց հանդիպիլ Փարիզի մէջ

Այսուհանդերձ, կարգ մը շրջանակներու կարծիքը այն է, թէ հակառակ երեւութական գոհունակութեանց, իրականին մէջ տարակարծութիւնները նոյնը կը մնան ։

Ցարդ ոչ օրակարգի հարցերուն շուրջ համաձայնութիւն գոյացած է եւ ոչ ալ ժողովականներուն շուրջ ։ Խ. Միութեան Արտաքին Նախարար Կրոմիքօ տակաւին չէ յայտարարած թէ հրաժարած է Արեւելեան Գերմանիոյ ներկայացուցիչին մասնակցութեան գաղափարէն։ Յստակ է այն պարագան՝ թէ Կրոմիքօ Մոսկուայի արեւմտեան երեք դեսպաններուն հետ համաձայնած է, որ Մեծերու ժողովին օրակարգի հարցերը սահմանափակ չըլլան ։

Ամէն պարագայի մէջ, այս բոլորը կիսապաշտօնական լուրեր են։ Կը սպասուի որ այսօր – վաղը հրատարակուի Արեւմտեաններու պատասխանը ։

Սպիտակ Տան մամուլի գործակալութեան վարիչը յայտարարեց թէ Այզընհաուըր Մայիս 16ին Մեծերու ժողովին երթալու իր որոշումը տուաւ Արտաքին նախարար Հերթըրի հետ հեռաձայնով խորհրդակցելէ ետք. ինչպէս ծանօթ է, Միացեալ Նահանգներու Նախագահը Օկիւսթա գացած է, քանի մը օր հանգստանալու համար։ Մամուլի պատասխանատուն աւելցուց թէ Դաշնակիցներու միջեւ բանակցութիւնները կը շարունակուին հետեւաբար, կարելի չէ ըսել թէ ուրիշ ի՞նչ հարցերու շուրջ համաձայնութիւն գոյացած է ։

Լոնտոնի մէջ, նոր թուականը գոհունակութեամբ դիմաւորուեցաւ։ Բրիտանական Հասարակապետութեան Վարչապետներու ժողովը պիտի տեւէ մինչեւ Մայիս 12 կամ 13։ Կարեւոր է այս ժողովը, նկատելով որ երեք տարիէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով կը գումարուի եւ, մանաւանդ, Չորսերու հանդիպումէն անմիջապէս առաջ տրուելիք որոշումները նպաստաւոր կրնան ըլլալ Անգլիոյ համար ։

Պարզ է, թէ Վարչապետ Մաքմիլըն առիթէն պիտի օգտուի, իր պաշտօնակիցներուն վաւերացնել տալու համար Լոնտոնի քաղաքականութեան գլխաւոր գիծերը։

Միւս կողմէ, Մաքմիլընի խօսակցութիւնները, Լոնտոնի մէջ, յատկապէս՝ Հնդկաստանի Վարչապետ Նեհրուի հետ, Մեծերու ժողովի նախօրեակին առանձին կարեւորութիւն մը կը ստանան, երբ գիտենք թէ Խրուշչեւ միշտ կրնայ արծարծել Համայնավար Չինաստանի հարցը ։

Փարիզի մէջ, պաշտօնական շրջանակները կը նախընտրեն գաղտնապահ մնալ, բայց լաւատեղեակ շրջանակները դիտել կու տան թէ մասնաւոր պատճառ մը չկայ՝ որ Մայիս 16ը չընդունի, իբրեւ ժողովի թուական ։

ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ.

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ԿԸ ԽՕՍԻ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝ ԵՐԿՐԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ՄԱՐԶԻ ՄԷՋ

Դեկտեմբեր 25ին, Խ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի լիակատար նիստին մէջ, Վարչապետ Խրուշչեւ ճառ մը խօսելով, յայտարարեց — Գիւղատնտեսութեան մարզին մէջ, մեր գործերը լաւ, շատ լաւ ճամբու մէջ են։ Խ. Միութեան մէջ, կարագի արտադրութիւնը, մարդ գլուխ, այս տարի աւելի շատ էր՝ քան Միացեալ Նահանգներու մէջ եւ 1965էն առաջ պիտի կարենանք Ամերիկացիներուն հասնիլ, միսի արտադրութեան մէջ ։

Այսուհանդերձ, աւելցուց Խրուշչեւ, մեծ դժուարութիւններ կան երկրագործական մարզի մէջ։ Ղազախստանի մէջ մեծ վնասներ եղան Պետութեան համար։ Արդարեւ, շեշտեց Վարչապետը, Ղազախստանի Հանրապետութեան մէջ եթէ արմտիքի հունձքը լաւ ըլլալու նախանշաններ ցոյց կու տար՝ այդպէս չեղաւ ։ Աշխատանքը շատ դէշ կազմակերպուած էր այդ շրջանին մէջ եւ Նոյեմբեր մէկին՝ 1.618.000 հեկտար տարածութեան մը վրայ սերմնացան չէր եղած տակաւին։

Աշխատանքի սխալները քննադատելէ ետք, Խրուշչեւ շարունակեց. — Հարկ է լրջօրէն աշխատիլ. այսինքն, ոչ միայն ընդարձակել մշակելի դաշտերու տարածութիւնը, այլեւ ճիգ պէտք չէ խնայել՝ արտադրութեան քանակը աւելցնելու համար։ Երկրագործական մեր բարգաւաճման միակ պայմանն է ասիկա։

Անդրադառնալով գիւղերու մասնագէտ

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊՈՏՈՒԷՆ ԹԱԳԱՒՈՐ ԼԷՈՓՈԼՏՎԻԼԻ ՄԷՋ

●

«ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆ» ԿԸ ՊՈՌԱՆ ԲՆԻԿՆԵՐԸ

Պոտուէն Թագաւոր Պելճիական Քոնկօ իր այցելութիւնը վերջացուց Լէոփոլտվիլի հանդրուանով, ուր հասաւ երկուշաբթի օր։ Նոյն օրը կը փակուէր նաեւ Քոնկոյի ազգայնական կուսակցութիւններու համագումարը՝ «անմիջական եւ ամբողջական անկախութիւն» եզրափակիչ բանաձեւով ։

Ծանօթ է, թէ Պելճիա անկախութիւն խոստացաւ Քոնկոյի. բայց, ինչպէս բոլոր ազգերը, Քոնկօ կը փափաքի որ խոստումը կարելի եղածին չափ շուտ կատարուի եւ առանց պայմանի ։

Այս առիթով կը շեշտուի թէ Պոտուէն նոյն խանդավառ ընդունելութեան չարժանացաւ այս անգամ, ինչպէս չորս տարի առաջ ։

Ամէն պարագայի մէջ, Լէոփոլտվիլի մէջ ծանր միջադէպեր չպատահեցան, ինչպէս կը սպասուէր։ «Կեցցէ Թագաւորը » պոռացին Եւրոպացիները ։ Սեւամորթները սկսան ծափահարել, որմէ ետք միաբերան պոռացին. «անկախութի՛ւն»։ Թշնամական արտայայտութիւններ չեղան ։

Արդարեւ, ազգայնականներու համագումարը չափաւոր որոշումներ տուած էր։ Վերջնագիր պիտի չտրուի Պելճերուն։ 1960 Յունուար մէկին անկախութիւն պիտի չյայտարարուի ։ Այլ, բանակցութիւններ պիտի ըլլան, անկախութեան սկզբունքը ընդունելով ։

Համագումարը որոշած է նաեւ որ Յունուար հինգին Պելճերը ուսումնասիրեն իշխանութեանց փոխանցման եղանակները։ Միւս կողմէ, ընտրապայքարը սկսած կը յայտարարուի ։ Երեսփոխանական ընտրութիւններուն Եւրոպացիները պիտի չմասնակցին ։

Ծայրայեղներու պարտութիւնը կարելի է տեսնել նաեւ այն որոշումին մէջ, թէ ընտրութիւններէն առաջ «Քոնկոյի կառավարութիւն» մը պիտի չկազմուի, այլ՝ ընտրութիւններէն անմիջապէս վերջ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ եւ Քամրունի իշխանութիւնները միասնաբար զեկոյց մը հրատարակեցին, յայտարարելով թէ 1960 Յունուար մէկէն սկսեալ Քամրուն անկախ հանրապետութիւն կը դառնայ ։ Առաջին վեց ամիսներու ընթացքին երկու կառավարութիւններու միջեւ փոխանցումները պիտի վերջանան։ Ֆրանսա պաշտօնապէս պիտի ճանչնայ Քամրունը եւ երկու երկիրները դեսպաններ պիտի փոխանակեն։ Միւս կողմէ, Ֆրանսայի եւ Մալիի (Սենեկալ – Սուտան միութիւն) բանակցութիւնները պիտի սկսին Յունուար 18ին։

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ պաշտօնապէս յայտարարեց թէ պատրաստ է վերսկսելու Ժընեւի զինաթափութեան խորհրդակցութիւնները՝ Մարտ 15ին, ինչպէս առաջարկած էին Արեւմտեան երկիրները ։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ հեռատեսիլի եւ ձայնասփիւռի պաշտօնեաները երկուշաբթի օր գործադուլի մէջ էին. երեքշաբթի օր սէնտիքաներու նոր ժողով մը պիտի ըլլար՝ ամէն բան կարգի դնելու համար ։ Պաշտօնեաները աշխատավարձքի յաւելում կը պահանջեն, Յունուար մէկէն սկսեալ ։

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 19 – 25ին, մէկ շաբթուան ընթացքին 1.376 տարագիրներ Արեւելեան Գերմանիայէն անցած են Արեւմտեան Գերմանիա ։

ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ

"ԵՐԵՍՆԵՐՈ՞ՐԴ" ԹԷ "ԵՐԵՍՈՒՆԵՐՈՐԴ"

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՆԵՐՈՒ ՎԱՐԴԻՔԸ ԹԵՐ ՈՒ ԴԷՄ

ԽՄԲ.— Կարալ ստորագրութեամբ *Յառաջ*ի մէջ (Սեպտ. 12) հրատարակուած վերի հարցումին պատասխանելով, *«Բազմավէպ»* ամսագիրը, Դեկտեմբեր 16ին լոյս տեսած թիւով (8 – 9), կուտայ թեր ու դէմ կարծիքներ.—*«Բազմավէպ»*ի խմբագիրը Հ. Ներսէս Տէր – Ներսէսեան կը պաշտպանէ «երեսններորդ» ձեւը սղումի օրէնքով: Հ. Եփրեմ Տէր – Ղազարեան կը պաշտպանէ «երեսուններորդ» ձեւը ճաշակի օրէնքով:

Կուտանք երկու թեր ու դէմ կարծիքները, որոնք կը թուի թէ պիտի շարունակուին լեզուական վիճաբանութեան մը ձեւն առնելով.—

Հ. ԵՓՐԵՄ Կ'ԸՍԷ.—

Մէջտեղ կայ Երեսուններորդ բառ մը: Արդեօք կարելի՞ է սխալ համարել այդ ձեւը:

Մեր կարծիքը յայտնելէ առաջ, կ'ուզէինք ընթերցողներու ուշադրութեան յանձնել լեզուական երեւոյթ մը:

Աշխարհաբարը, որ կենսական լեզումըն է, տակաւին իր հոլովումի վերջնական ձեւերը չէ ստացած, եւ շատ մը կէտերու մէջ կը հեռանայ, կը ջանայ ձերբազատուիլ դասական օրէնքներէն ու ձեւերէն:

Ըստածնիս օրինակներով բացատրենք:

Արդ կը հարցնենք. այս ձեւերէն ո՞րն է ուղիղը եւ ո՞րն է սխալը:

Գրչի՞ թէ գրիչի
Աւետարանչի՞ թէ Աւետարանիչի
Ամսագրե՞ր թէ ամսագիրներ
Խորագրե՞ր թէ խորագիրներ
Սրտի՞ թէ սիրտի
Տա՞ն թէ Տունի, եւն.:

Ինծի համաձայն, հոս այլեւս ուղիղի, սխալի հարց չկայ, այլ ... ճաշակի:

Նոյն է նաեւ «երեսուններորդ»ի պարագան: Մանաւանդ թէ թուական անականները կարծէք դասական օրէնքներէն ձերբազատուելու աւելի իրաւունք ձեռք ձգած ըլլան: Օրինակ. կ'ըսենք հինգ*, ու փոխանակ կրճատելով* հնգերորդ *գրելու, կը հնչենք ու կը գրենք* հինգերորդ*: Հոս ո՞ւր մնաց սղումի դասական օրէնքը: Ո՞վ կը հետեւի այլեւս գրաբարի օրէնքներուն ու կը գրէ յիսներորդ, վաթսներորդ, ութսներորդ: Գրեթէ ոչ ոք: Կը գրենք նաեւ երեսուննոց, յիսուննոց, եւ ոչ թէ երեսննոց, յիսննոց: Եթէ դատապարտելի է գրել երեսուններորդ, նոյնքան դատապարտելի պիտի ըլլար նաեւ գրել թուրքերէն, հանելուկային, հինգերորդ, յիսուններորդ, վաթսուններորդ, յիսուննոց, եւն.:*

—————

Հ. ՆԵՐՍԷՍ ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ.—

Ուրեմն խնդիրը ճաշակի՞ հարց է, ինչպէս կ'ուզէ եզրակացնել մեր աշխատակիցը: Եթէ ճաշակի վրայ մնայ, կարծեմ ամէն մարդ տարբեր ձեւ գործածելու իրաւունք պիտի ունենայ: Կը ճանչնամ խմբագիրներ, որոնց ճաշակը քանի մը անգամ կը փոխուի միեւնոյն սիւնակին վրայ: Հարկ է աւելի խորանալ:

Միւս կողմէ, չի բաւեր խնդիրը լուծած նկատել երեսուննոց, յիսուննոց *(ու–ով) բառերու գոյութեամբ.* երեսուննոց *կ'ըսուի, ուրեմն կրնա՞յ ըսուիլ ու գրուիլ նաեւ* երեսուններորդ*:*

Երեսուննոց *բառին մէջ ներդաշնակութեան թուռն պահանջ մը կայ, որ կը սիրէ* ուին *ներկայութիւնը. տգեղ է իսկապէս* երես(ը)ննոց *բառը: Եթէ երթանք* իննսունին*, ներդաշնակութեան այդ պահանջը կը դառնայ պարտադրանք. կրնա՞յ ըսուիլ* իննսննոց*. ու ի՞նչ ճիւաղային ձեւ մէջտեղ կ'ելլէ՝* ննսնն *հանդիպումով. (պիտի հնչուէր* իննըսըննոց *?): *

Ու ներդաշնակութեան այս պահանջը, որ է խուսափիլ այդ ը–երու հնչումէն, կը ստեղծէ միօրինակութիւն մը բոլոր շարքին մէջ. երեսուննոց, քառասուննոց, յիսուննոց, վաթսուննոց, ութսուննոց...*:*

Նման պահանջ մը կը մղէ մեզ գրել խոստումնալից, դիտումնաւոր *ու–ով:*

Բայց այսպիսի ներդաշնակութեան պահանջ մը չկայ երեսներորդ, քառասներորդ, յիսներորդ, եօթանասներորդ *բառերուն մէջ, որոնք ըստ բարդութեան եւ ածանցումի օրէնքին՝ կը կորսնցնեն իրենց վերջավանկի փակ ու–երը: Ինչո՞ւ համար կ'ուզուի այդ ներդաշնակ եւ սահուն ձեւերը երկնցնել, տափակցնել, պահելով ու–երը: Ցիսնամեայ բառը ինչո՞ւ պիտի չգործածէ յիսներորդ ուղիղ ձեւը, եւ պիտի երթայ նախընտրէ* յիսուններորդ*, վաղն ալ անշուշտ* յիսունամեայ*:*

Թողունք որ այդ երեսուննոց, յիսուննոց *բառերը նորահնար ռամիկ բառեր են, որոնց գոյութիւնը (վերեւ՝ բացատրուած թէ ի՛նչ օրէնքով) իրաւունք չի տար մեզի տակնուվրայ ընելու բարդութեան եւ ածանցումի ընդհանրական օրէնքը, եւ կերպարանափոխելու անմեղ էակներ:*

Ուստի հնչեցէք ու գրեցէք երեսներորդ, քառասներորդ, յիսներորդ, եօթանասներորդ*: Ի՞նչ հարկ կայ այս վերջին հնգավանկ բառը երկնցնել վեց վանկի:*

Անզին կը մնան վաթսներորդ, ութսներորդ, իննսներորդ *բառերը, որոնց մէջի միակ Ը հնչիւնը այնքան ալ տգեղ չէ. ու դնելով՝ աւելի չի՞ տափակնար: Արեւմտահայ գրագէտները չե՞ն որ պոլսական* կեցուննել, մեռցուննել, անցուննել *բառերուն մէջէն ուները թօթափած ու դրած են ը–եր, միայն հնչելու պահուն.* կեցնել, մեռցնել, անցընել *... այս վերջինը հարկ է գրել միշտ ը–ով. այդ մասին ուրիշ անգամ:*

Ճաշակը պահանջեր է որ ու–երը ը–ի վերածենք. հիմակ ալ ճաշակը կը պահանջէ որ ը–երը ու–ի՞ վերածենք: Անիկա հակասական է:

Եւ այսպիսի հակասութիւններ պիտի ստեղծուին միշտ՝ եթէ հայ լեզուի քերականական, բարդութեան, ածանցումի հիմնական օրէնքները անտեսուին:

Ուստի առանց վարանելու, եւ առանց գրաբարեան հինցած ձեւեր նկատելու՝ անվախ գործածեցէք նաեւ վաթսներորդ – վաթսնամեակ, ութսներորդ – ութսնամեակ, իննսներորդ – իննսնամեակ*: Արդէն ժողովուրդը կը հնչէ* իննիսուն*, բայց կը գրենք* իննսուն*:*

×

Երեսուններորդի *ի պաշտպանութիւն, բացի* երեսուննոց*–էն, ուրիշ բառ մըն ալ կը բերուի.* հինգը*, որ գրաբարի մէջ անգամ, ածանցումի պարագային՝ չի կորսնցներ իր ներքին Ի տառը. կ'ըլլայ* հինգերորդ*, ոչ թէ* հնգերորդ*. ուրեմն... եւն...:*

Շատ բարի. բայց ի՛նչ հրաշալի դիւտ. Բագրատունիի եւ Այտընեանի համաձայն՝ այս հինգ *բառը, հարիւրաւոր բառերու մէջէն քանի մը բացառութիւններէն է.* հինգ – հինգերորդ – հինգետասան – հինգեմեան. հիմն – հիմնական, հիմնել*: Բացառութիւններու վրայ կրթըւնիլը կը նմանի ցեխի վրայ հանդչեցուցած դաւաղանին:*

×

Եզրակացութիւն.— *Ամէն անգամ ականջին իրաւունք տալու չէ. ականջը կը լսէ, կը կրկնենք,* իննիսուն*, բայց գրիչը կը դրոշմէ* իննսուն *(կամ* իննըսուն*). ականջը կը լսէ* ութ-ցուն *կամ* ուցցուն*, բայց կը գրենք* ութսուն*:*

Ուրեմն երեսններորդի *հարցին մէջ ոչ ճաշակի խնդիր կայ, ոչ ալ աշխարհաբարեան երեւնալու աւելորդ նախանձախնդրութիւն. արդի աշխարհաբարը* միտքի, սիրտի, երկինքի *գրելու մէջ չի կայնար. գրաբարէն ձերբազատումը այս կամ այն հեղինակին քմահաճոյքէն չի կրնար կախուիլ, մանաւանդ երբ այդ քմահաճոյքը հակառակ է հիմնական օրէնքներու:*

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՑՈՒՑԱՏԵՏՐԸ

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑԻ "ԽՈԴԵԴԱՆ" ԿԱՄ ՏԱՐՕՆԻ ԱՇԽԱՐՀԸ

Գ.

Բնութեան գրկին մէջ համեստ շինական մը, դգալներ ու շերեփներ շինող Տօնէն մանչ զաւակ մը կ'ունենայ, որուն անունը կը դնէ Տարօս: Մէկ տարեկանին, դժբախտ պատահարի մը հետեւանքով, մայրը կը մեռնի եւ մանուկը կը մեծնայ ուրիշ մայրերու կաթով: Մայրական խնամքի բացակայութիւնը պատճառ կը դառնայ, որ Տօնէն իր զաւակը բնութեան գրկին մէջ մեծցնէ: Այդ կերպով բնութիւնը սիրել կը սորվեցնէր իր զաւկին, ցոյց կուտար փառահեղ արշալոյսներն ու վերջալոյսները: Հայրը խրատել կը պատուիրէր որդւոյն երբեք չքանդել թռչուններուն, մանաւանդ մըրջիւններուն բոյները, որովհետեւ անոնք ալ Աստուծոյ արարածներն են ...: Երբ հացի կտոր մը կը տեսնէր գետինը, վերցուր կ'ըսէր, համբուրէ եւ ճակտիդ դիր: Կը սորվեցնէր սիրել հայրենի բնութեան բոլոր հրաշալիքները եւ աքանչանալ անոնց վրայ: Հայրը զաւկին մէջ կ'արթընցնէր սէր դէպի ծննդավայրը, ժողովուրդին նուիրական հայրենիքը, անոր լեռներն ու ձորերը, ամէն մէկ քարը եւ թուփը: Տօնէն իր զաւակին կ'երգէր նաեւ գեղեցիկ երգեր ու խաղեր, ամառնային լուսնակ գիշերներուն ....:

Այս գրքին մէջ կայ նաեւ հայրենասիրութեան կենդանի դաս մը: Իր տիպարն է Տալւորիկցի երկաթագործ դարբին Ջենոը, որուն պատմութիւնը կապուած է Անդրանիկին: 1904ին Սասունի մեծ ապստամբութենէն ետք, Անդրանիկ բաժնուելով Գէորգ Չաւուշէն, Սասունէն Կովկաս կ'անցնի եւ անկէ Պուլկարիա, ուր իրեն համար կը սկսի տուն մը շինել: Գարթեւ Ջենոը լսելով այս բանը, կուգայ եւ քանդել կը սկսի Անդրանիկի բնակարանը: Լուր կուտան այս վերջինին: Երբ կը հարցնէ դարբինին թէ ինչո՞ւ կը քանդէ, Ջենոը կը պատասխանէ. «Ես քեզ սիրում եմ, Անդրանիկ, եւ մինչեւ կեանքիս վերջը պիտի պաշտեմ քեզ: Բայց եղաւ մի ժամանակ, որ դու շեղուեցիր մեր պայքարի աւանդական ճանապարհից: Վերջին կռուի օրերին, դու քու յոյսը դրեցիր Եւրոպացոց վրայ: Եւրոպացիք մեզ շատ են խաբել, Անդրանիկ: Նրանք են պատճառը մեր հայրենիքի բնաջնջման: Մի ազգեցիկ քուրտ ցեղապետի բարեկամութիւնն աւելի արժէքաւոր է, քան թէ ինգլիզի եւ Ֆրանկի խոստացած օգնութիւնը: Վաղը եթէ կռիւ լինի, քուրտը մեր տան կողքին է, իսկ Ֆրանկն ու ինգլիզը մեզանից հեռու եւ խորամանկ: Հայրենիքը լաւ բան է, Անդրանիկ: Երանի նրան, որ իր տունը հայրենեաց հողի վրայ կը շինի եւ ոչ թէ օտար արեւի տակ»:

Իր պարզութեան ու հէքեաթային ձեւին մէջ կենդանի դաս մը չէ՞, հայրենասիրութեան եւ քաղաքագիտութեան:

Այս հատորին մէջ կան նաեւ ժողովրդական հէքեաթներ ու աւանդավէպեր, որոնք կապուած են մեզի ծանօթ Սասունցի Դաւիթի վէպին: Այսպէս երբ Դաւիթ կիներն ու աղջիկները կ'ազատէ հարկահաններու ձեռքէն, քանի մը տասնեակ ճախարակներ կը շինէ եւ զանոնք գործի կը լծէ:

Կայ Դաւթի Քարը աւանդութիւնը: Կը պատմուի թէ երբ Դաւիթ հովիւ էր, լերան լանջէն հսկայ քարաժայռ մը կը փրթի եւ կը գլորուի դէպի հօտը: Հովիւ հսկան սարն ի վեր կը վազէ եւ իր աջ բազուկը դէմ կուտայ եւ կը կեցնէ սարը: Ուժգին հարուածէն, քարը գետնին մէջ կը մխրճուի ու կը կենայ: Բնակիչները կը պատմեն թէ մինչեւ այսօր ալ Դաւթի ձեռքին դրոշմը կը նշմարուի ապառաժին վրայ: Կ'երեւին նաեւ անոր հինգ մատներուն տեղերը:

Զրոյցի մը համաձայն Սասունի, Բաղէշի, Մոկսի եւ Շատախի բոլոր ծառերը ագռաւներուն կողմէ տնկուած են:

Բազմաթիւ են նաեւ ժողովրդական երգերը: Կը բաւէ յիշել անոնց անունները, տեսնելու համար թէ «Խոդեդան»ի մէջ որչափ կարեւորութիւն տրուած է ժողովրդական գրականութեան այդ սեռին: Գրեթէ բոլորն ալ ծանօթ երգեր են:

— Պարզիր աղբի՛ւր, բեկի տղին ջուր տանեմ:

— Սերմնացանին երգը, երկինքի թըռչուններուն, անցորդներուն եւ պանդուխտներուն ուղղուած:

— Հարսնառի երգերը:

— Գովասանք փեսային ու հարսին:

— Թոնտրան երգը:

— Ով որ քաջ է, ինչ կը սպասէ:

— Առաւօտուն արեւն ելաւ, չափաղ զարկին լեռներուն:

— Մնաք բարովի երգը:

— Արդեօք գալո՞ւ է մի օր ժամանակ:

— Հինը քանդուեց, նորը շինուեց:

— Խաղողի ուռ կոճակ կապէր, պըտուկէք դուք էլ դրա նման:

— Կաքաւ նստեց վըր իր թառուն, լուսնեակ մտաւ ջաղցի առուն:

— Ես ձեր բալան եմ, ղարաբալան եմ:

— Ելել էր հարաւ քամին, եար դիւլում, թար դիւլում, զարկեր էր չէկիկ քամին, եար դիւլում, թար դիւլում:

Այս բոլորին հետ մէկտեղ Խաչիկ Դաշտենց կուտայ նաեւ բազմաթիւ ժողովրդական առածներ, որոնցմէ քանի մը հատը կը ներկայացնենք:

— «Ուսումը էփուկ հաց է, մարդու ծոց դրուկ»:

— «Մի փետ մենակ՝ մուխ կիտայ: Երկու փետ իրար վրայ դրուկ՝ խորոտիկ բոց կիտան ու կը վառուին»:

— «Իմ առաջ լիք ուժ ելաւ, գործս յաջող է»:

— «Երբ կրիան ծառ ելնի՝ նա էլ Խոչանց տան աղջիկը կ'առնէ»:

— «Ծաշից չկերանք՝ մխից քոռացանք»:

— «Ամէն ջուր իր գետի մէջ է թափուում, ամէն կռունկ պէտք է հասնի իր երամին»:

— «Սրբէ քրտինքդ, որ բացուի սրտիկըդ, որ լենայ տնիկդ»:

— «Երբ նա խաղ կ'ասէր՝ քար ու փետ կ'ելէր իր չորս բոլոր»:

— «Ցորենի հատիկը ուր էլ երթայ, վերջը կը գայ ջաղջի բկով կ'անցնի»:

— «Ջահել տղան ու քուռակ ձին զարմանք բան է, որ չեն թռչում դէպի երկինք»:

— «Ամէն քար իր տեղումն է ամուր, էն քարը, որ շարժուեց իր տեղից՝ գնացածի հաշիւ է»:

— «Կրիան որ սար երթար, հիմա վերադարձած կը լինէր»:

— «Մարդ քանի մեծնայ, ամէն բան էլ կը կարճնայ»:

— «Աւելի լաւ է աշխարհում տաս հատ մեղու լինի, քան թէ հազար հատ ճանճ»:

— «Իմ հայհայը գնացել է, վայվայն է մնացել»:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(Շար.)

ԱՌԱՔԵԼՈՑ ՎԱՆՔԻՆ ԴՈՒՌԸ

Առաքելոց վանքին վերաբերեալ յուշերու մէջ, զորս հրատարակեց Յառաջ, գրած էի թէ 1915 թուականներուն Տարօնի կոտորածէն եւ աւերէն հրաշքով ազատուած էր Առաքելոց վանքին դուռը, գերման սպաներու ձեռքով ու Պերլին փոխադրուած, ապա Հայաստանի կառավարութեան դիմումով Երեւանի թանգարանը փոխադրուած:

Դեռ նոր կարդացի տաղանդաւոր հայրենակցիս Խաչիկ Դաշտենցի սքանչելի վէպը, «Խոդեդան»,—թէեւ գրուած հէքեաթային շունչով, բայց իրական են բոլոր դէպքերը եւ հերոսները:

Այս վէպին մէջ (էջ 300) կայ յուզիչ դրուագ մը նոյն վանքին դրան ողիսականին մասին.—

Մուսարէկ, կոտորածէն ետք, Առաքելոց վանքին դուռը գիշերով կը փախցընէ Մշոյ դաշտէն մինչեւ Պիթլիս եւ կը յանձնէ նահանգապետին: Երբ հայ կամաւորները կը մտնեն Պիթլիս, Դաշտադէմցի Գէորգը կը կազմակերպէ դրան փոխադրութիւնը մինչեւ Կարս, հայ բըժիշկի մը եւ կամաւորներու օժանդակութեամբ, զինուորական ֆուրկոնի մը վըրայ դրած: Իսկ Կարսէն մինչեւ Անիի աւերակները ինքը, Դաշտադէմցի Գէորգը, բոպիկ եւ շալակով, կը փոխադրէ էջմիածին:

Խ. Դաշտենց այսպէս կը գրէ Դաշտադէմցի Գէորգի մասին — «Ինչպիսի անձնազոհութիւն, ազգային արժանապատւութեան ինչպիսի տարերային ուժ կար այդ գեղջուկ մարդու մէջ, որ ամենայն վտանգ արհամարհելով, Մուշի հեռաւոր դաշտից Անի էր հասցրել հայրենական արուեստի նուիրական բեկորներից մէկը՝ բարբարոսական ոչնչացումից փրկելու համար»: Այսպէս, ուրեմն, ոչ թէ գերմանացի սպաներու, այլ Տարօնցի անձնուրաց կտրիճներու ձեռքով է որ կ'ազատի Տարօն Աշխարհի հնադարեան վանքին նուիրական դուռը, որ այժմ կը հանգչի Երեւանի թանգարանին մէջ:

ԱՐՄԷՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

ՆՈՐ ՖՐԱՆՔԸ՝ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1 ԷՆ ԳՈՐԾԱԴՐԵԼԻ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՊԻՏԻ ՎՃԱՐԷՔ

Ինչպէս առաջ, ձեր գնումները կամ պարտքերը կրնաք վճարել չէքով կամ դրամով։ Չէքերը պէտք է գրէք Նոր Ֆրանքով (Յունուար 1էն սկսեալ երբ շրջաբերութեան պիտի դրուի Նոր Ֆրանքը)։

Շփոթութեանց տեղի չտալու համար, ամէն դրամական հաստատութիւնները միջոցներ ձեռք առած են։ Անշուշտ լաւագոյն էր հրապարակէն քաշել այս օրուան դրամանիշերը, բայց այդ կարգադրութիւնը շաբաթներով խճողման պիտի մատնէր դրամատուները, նոր դրամանիշերով փոխել հինները, պէտք պիտի ըլլար այժմէն շրջաբերութեան մէջ եղող 3·400 միլիառի արժէքով դրամանիշեր տպել, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ միլիառներու արժէքով մանր մետաղ դրամներ կոխել։ Ինչ որ նիւթապէս անկարելի է. որով որոշուած է որ ոչ մէկ դրամանիշ փոխուի։ Բոլոր դրամաթուղթերը եւ մետաղ դրամները Յունուար 1էն ետք պիտի պահեն իրենց արժէքը, միայն Նոր Ֆրանքի արժէքով, այսինքն իրենց նախկին արժէքին մէկ հարիւրերորդին հաշուովը։ Հետզհետէ նոր թղթադրամներ եւ նոր մանրուք դամներ շրջաբերութեան պիտի դրուին, շատ հինցածները հրապարակէն քաշելով։

Դրամատոմսեր.— *Շփոթութիւնը վարժեցնելու համար արդէն հին դրամատոմսերը կնքուած են իրենց նոր արժէքով այսպէս հազար ֆրանքնոցը, կնքուած է 10 Ֆրանք. 5000նոցը 50 Ֆրանք։ Իսկ Յունուար մէկէն վերջ հրապարակ ելլող նոր տոմսերուն վրայ գրուած պիտի ըլլայ միայն իրենց նոր արժէքը, օրինակ 10, 50, 100։ Իրենց չափը, նկարները, գոյները պիտի մնան նոյնը։ Օրինակ «Պոնափարթի նկարովը, որ 10·000 Ֆրանք կ'արժէ պիտի արժէ 100 Ն. Ֆ.։ Հանրի Դ.ի նկարով 5000նոցը պիտի ըլլայ 50 Ն. Ֆ., եւայլն եւայլն։*

Մանր դրամները.— *Այս օրուան շրջաբերութեան մէջ եղող դրամներէն զատ որոնք իրենց արժէքին մէկ հարիւրերորդը պիտի արժեն, նորերը պիտի դրուին շրջաբերութեան, — հինգ Ֆրանքնոցները՝ որոնք այս օրուան 500ին պիտի համապատասխանեն, այժմու մետաղ 5 Ֆրանքնոցէն աւելի փոքր պիտի ըլլան, բայց աւելի ծանր եւ վրան տպուած* Ազատութիւն, հաւասարութիւն եւ եղբայրութիւն *բառերը։*

Նոր մէկ ֆրանքնոցը պիտի ունենայ նոյն մեծութիւնը, նոյն ծանրութիւնը եւ նոյն փորագրուածքը, այժմու 100 ֆրանքնոցին, բայց միայն մէկ ֆրանք գրուած պիտի ըլլայ վրան եւ որոշակի պիտի զանազանուի այժմու մէկ ֆրանքնոցներէն։

Մէկ սանթիմնոցները հաւանաբար ունենան զուիցերիական մէկ սանթիմնոցներուն ձեւը։ Վերջապէս պիտի կոխուին նաեւ դրամներ 2 Ն. Ֆ., 2 սանթիմ, 5 սանթիմ, 10 սանթիմ, 20 եւ 50 սանթիմնոցներ։ 25 սանթիմնոցներուն համար գիտութիւններու ակադեմիան առ այժմ վերապահ է։

Ճշդենք՝ պատասխանելով անոնց հարցումին, որոնք կը վախնան թէ օր մը պաշտօնական հաստատութիւն մը կրնայ գիտնալ իրենց քով եղած թղթադրամներուն ճիշդ քանակը։ Կրնան կատարեալ հանգստութեամբ եւ ապահովաբար փոխել զանոնք որեւէ առեւտրականի կամ դրամատան մէջ։ Ոչ մէկ հարցում պիտի ըլլայ իրենց ինքնութեան կամ իրենց քով եղած դրամի քանակութեան մասին։

×

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՊԻՏԻ ՎՃԱՐԷՆ ՁԵԶԻ

Վերոգրեալ ցուցմունքները այս հարցումին եւս պատասխանած կ'ըլլան։ Ձեզի պիտի վճարեն այնպէս ինչպէս առաջ, ըլլայ չէքով, ըլլայ կանխիկ դրամով։ Միայն Յունուար մէկէն վերջ գրուած չէքերը պէտք է միայն Նոր Ֆրանքով գրուին, անշուշտ արժէքը համապատասխան, այսինքն մէկ հարիւրերորդը նախապէս ձեզի վճարելի գումարին։

Օրինակի համար 30·000 Ֆրանք ամսական մը այժմ, վճարելի Նոր Ֆրանքով, 300 Ն. Ֆ.։ 50·000 Ֆրանք ստացող ճարտարապետը պիտի ստանայ 1500 Ն. Ֆրանքի չէք մը, եւայլն։

Ի՞նչպէս պիտի գրուին չէքերը եւ մանտաները.— *Յունուար մէկէն սկսեալ բոլոր վճարման փոխագիրները պէտք է գրուին Նոր Ֆրանքով։*

Աւելի պարզ է ձեր դրամատունէն պահանջել չէքի նոր տետրակ մը որ արդէն կը տպուի եւ ձեր տրամադրութեան տակ է ձրի։ Եթէ կը նախընտրէք գործածել ձեր ունեցած հին տետրակները կը բաւէ ջնջել ՊԷ – ՓԷ – ԷՖ գիրերը եւ անոնց տեղ դնել ՊԷ – ՓԷ – Ն. Ֆ։ Անշուշտ գիրերով գրուած գումարը պէտք է ըլլայ Նոր Ֆրանքով, օրինակ 115 Ն. Ֆ. եւ 10 սանթիմ։

Նամակատան վարչութիւնները տեղեկացուցին իրենց յաճախորդներուն որ պէտք չկայ նոր տետրակներ ուզելու, կանաչ կամ կապոյտ տետրակները ընդունելի են Յունուար մէկէն վերջն ալ։ Արդէն բոլոր անոնք որ փոսթի հաշիւ ունին. ծանուցագիր մը ստացան որ իրենց կը բացատրէ Ֆրանքի նոր փոփոխութեան պայմանները։

Կարեւոր ճշդում մը.— *Չէքերը, մանտաները եւայլն գրուած թուականն է որ նկատի պիտի առնուի, եւ ոչ թէ վճարման թուականը։ Նոյնպէս վարկի մը բացման կամ յանձնառութեան մը ըստանձնումին (երաշխաւորութիւն, պարտաւորութիւն) թուականն է որ նկատի պիտի առնուի։ Ուրեմն Յունուար մէկէն վերջ չէք մը կարելի է զանձել երբ այդ թուականէն առաջ գրուած է եւ վճարումը կ'ըլլայ անշուշտ Նոր Ֆրանքով։ Յունուար մէկէն վերջ գրուած չէք մը հին Ֆրանքի հաշուով անարժէք թուղթ մըն է։*

Չէքը ստացողն է որ պէտք է ստուգէ թուականը։ Սխալ գրուած ըլլալու պարագային ինքն է որ պէտք է օրինականացընէ զայն կամ վերադարձնելով տուողին կամ ճշդել տալով նոր չէքով մը։ Դրամատուները կամ նամակատան կեդրոնները իրաւունք պիտի ունենան անկանոն չէքերը կամ ուրիշի մը կողմէ սրբագրուածները մերժելու։

Դրամատան մէջ ձեր ունեցած հաշիւները ինչպէս պիտի պահուին։

Մինչեւ 31 Դեկտեմբեր, ձեր հաշիւը դրամատան կամ նամակատուներու մէջ ունեցած, այժմու դրամատոմսերու արժէքով պիտի ըլլայ։ Իսկ Յունուար մէկէն վերջ առանց որ դուք գրաղիք ձեր հաշիւին վերջին գումարը ճշդելու 100ով բաժնուած պիտի ըլլայ ան, համապատասխան Նոր Ֆրանքի։ Դրամատուները եւ պահեստի հաստատութիւնները Նոր Ֆրանքով պիտի վճարեն Յունուար մէկէն առաջ տրուած հրամանագրերուն, իսկ անկէ վերջ ինքնաբերաբար Նոր Ֆրանքով պիտի ըլլան այդ հրամանագրերը։

Նամակատան սակագիններ փոխած չըլլալով իրենց գինները, Նոր Ֆրանքով պիտի ըլլայ հիմակուան գիներուն հարիւրերորդը։

Նամակներու եւ ծրարներու վրայ փակցուած դրոշմները պիտի ըլլան հիմակուան գործածուածները, որոնք անժամանակ պիտի պահեն իրենց արժէքը՝ կամ նոր դրոշմներով։ Օրինակ. Նամակի մը դրոշմը պիտի ըլլայ կամ հիմակուան 25 Ֆրանքնոց դրոշմով կամ նոր դրոշմով մը 0 Ն. Ֆ. 25 արժէքով։

Նոր դրոշմներ.— *Նոր դրոշմաթուղթերուն վրայ պիտի հնչանակուի դրամական արժէքը, որովհետեւ ամէնէն պզտիկներուն վրայ տեղ պիտի չըլլայ նշանակելու։ Նոր Ֆրանք պէտք պիտի ըլլայ, ուրեմն, նոր ձեւ մը գտնել տպելու նոր դրոշմները։ Այդ արժէքները տպուած պիտի ըլլան մեծ գիրերով եւ ետեւը մէկ կամ երկու զերօ փոքր գիրերով։ Եթէ նոր սանթիմ ըլլայ ցոյց տուածը, առջեւը պիտի դրուի կէտ մը եւ երկու պզտիկ զերօ թէ նոր Ֆրանքով է։ Օրինակ գործածական դրոշմաթուղթերու համար տպուած արժէքները պիտի ըլլան 0·05, 0·10, 0·15, 0·20, 0·25, 0·30, 0·45, 0·50, 0·65, 0·85, 1·00, 2·00, 3·00, 5·00, 10·00 (հիմակուան Ֆրանքին արժէքով մինչեւ 5էն 100 Ֆրանք։ Ուրեմն որեւէ շփոթութիւն չի կրնար տեղի ունենալ հին դրոշմներուն հետ որոնց արժէքը նշանակուած պիտի մնայ Ֆրանքով կամ սանթիմով։*

Թոթիի սերմնացանին նկարը որ 1903էն 1924 տպուած են կրկին պիտի երեւան նոր 20 սանթիմնոց դրոշմներուն վրայ, 0·20 ցոյց տալով։ Միւլէրի Հանրապետութեան նկարը որ այժմեան 20 եւ 25 Ֆրանքնոց դրոշմներուն վրայ է, կրկին պիտի չտպուին։ Նոր 25 սանթիմնոց դրոշմներու (25 այժմեան Ֆրանքը) Հանրապետութեան նկարը նաւի մը ցուլով, պիտի պահուի, բայց նոր գոյներով։ Զբօսաշրջիկներու շարքը 15, 30, 45, 60, 65, 85 եւ 100 նոր սանթիմներով, որոնք պիտի տպուէին Նոյեմբերին եւ յետաձգուեցան տարւոյն վերջը, վերջապէս պիտի տպուին նոր ձեւով, արժէքներու ցուցանակներով։

Հին դրոշմաթուղթերը.— *Պիտի մնան իրենց այժմու արժէքով։ Վերջին դրոշմաթուղթերը (50 սանթիմ) որոնց տպագրութիւնը դադրած է վերջին Մարտին, առեւտրականներուն մօտ կարեւոր քանակութեամբ կայ, կարելի է միշտ օգտագործել կէս նոր սանթիմ արժէքով։*

Ձեր պարտքերը կամ պահանջները փոփոխութիւն պիտի՞ կրեն։

Անշուշտ ոչ, ինչ որ իրենց արժէքին կը վերաբերի, իրենց գումարը պարզապէս նոր Ֆրանքով պիտի հաշուուի։ Օրինակ.— հինգ միլիոնի պարտք մը պիտի գրուի ասկէ վերջ 50·000 նոր Ֆրանք։ Նոյնը եթէ 100·000ի վճարում մը պիտի ըլլայ ձեզի, նոր Ֆրանքով հազար Ֆրանք միայն։

Այս բացատրութենէն ուղղակի կը հետեւի 1958 Դեկտեմբերի օրէնքի 3րդ յօդուածէն որ նախապէս եղած Ֆրանքով գրուած մուրհակները 1960 Յունուար մէկէն վերջ պիտի վճարուին նոր Ֆրանքով, ինչ ալ ըլլայ մուրհակին գրուած թուականը։

Ի՞նչպէս պիտի յայտարարէք ձեր եկամուտը եւ ինչպէս պիտի վճարէք ձեր տուրքերը։

Կրնայ ըլլալ որ տուրքի վարչութիւնները հարկատուներէն պահանջեն յառաջիկային համար, գարնան, որպէսզի իրենց եկամուտը յայտարարեն նոր Ֆրանքով։ Արդ, տուրքի տնօրէնութիւնները որոշած են, որպէսզի չնեղեն թէ հարկատուները եւ թէ գործառնական հաստատութիւնները, որ այժմու Ֆրանքով ընեն իրենց յայտարարութիւնները։ Իւրաքանչիւր հարկատու պիտի յայտարարէ ուրեմն ինչպէս նախորդ տարիներուն այժմու Ֆրանքով, ինչ որ պիտի դիւրացնէ հաշիւները։ Հաստատութիւնները իրենց կարգին գործաւորներուն պիտի տեղեկացնեն նոյն գումարները որոնք իրենց հաշւոյն յայտարարած են տուրքի վարչութեան։

Ասոնց փոխարէն տուրքի վարչութեանց ղրկած ծանուցագիրը հարկատուներուն, որով կը տեղեկացնեն վճարելի տուրքին գումարը պիտի ըլլայ նոր Ֆրանքով, գործածելի Յունուար մէկէն վերջ։ Տուրքերու վճարումը պիտի ըլլայ նոյնը նոր Ֆրանքով, ինչպէս ըսած ենք ձեզ վերը։ Նոյն սկզբունքները գործադրելի են նաեւ հասոյթի վերաբերեալ տուրքը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (87)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄԵՐԺՈՒԱԾ ՍԷՐ

Ա.

Կիւլիւկ Հանըմ, որուն ամուսինը, նիհար ու բարի երիտասարդ մը, Թոքախտէն մեռեր էր իրենց ամուսնութենէն տասը տարի ետքը, աղջկանը հետ լքուած ու անօգնական, առանց յուսահատելու, կեանքի պայքարին մէջ նետուեր էր իր գէր, հաստակազմ մարմնին բոլոր կորովի տոկունութեամբը, միտքը դնելով իր սիրական մէկ հատիկ զաւակը անմասն ապրեցնել կեանքի զրկանքներէն, մեծցնել զանիկա ինչպէս եթէ հայրը մեռած չըլլար տարաժամօրէն։

Լուացարարութիւնը ընտրեց իրեն ապրուստի միջոց, ուրիշ ոեւէ գործով զբաղելու անկարող զգալով ինքզինքը։ Կիւլիւկ Հանըմը ճանչցողները զմայլեցան իր անվհատ արիութեանը եւ անարիկ առաքինութեանը վրայ։ Գիւղին գրեթէ բոլոր բարեկեցիկ ու հարուստ տուները իրենց լուացքի գործը անոր յանձնեցին։

Սոֆի, որ բարոյական եւ կրթական ձիրքերով զարգարելու մարմաջովը կը տոչորէր մայրը, դրուեցաւ ազգ. վարժարանը. եւ երբ շրջանը աւարտեց հոն, Կիւլիւկ Հանըմ, գերագոյն զոհողութիւնը յանձն առնելով, գիշերին մէջ ֆրանսուհիի մը բացած դպրոցը փոխադրեց իր աղջիկը, որպէսզի ֆրանսերէն եւ ձեռագործ սորվէր։ Մէկուկէս տարուան մէջ Սոֆի բաւական դիւրութեամբ սկսաւ ֆրանսերէն խօսիլ հիացումի տագնապներու մատնելով իր մայրը, որ երջանկութեան պզաթնակէտը կը կարծէր ինքզինքը՝ երբ օտար բառերու այդ ներդաշնակ թաւալումը կը լսէր իր աղջկան անուշ եւ պաշտելի շրթներուն վրայ։

— Ենտամ նէ ախճիկանս էրէսէն պիտի խնտամ, կ'ըսէր ան իր դրացուհիներուն, իրենկունը, օրուան տատանքէն յետոյ, պարտէզին զուռը կայնած։

— Վույ խերը տեսնաս, ան ինչ կիւզէլիմ չնորքով զաւակ է՞, իշալլա աղուոր խսմէթ մը կ'ելլայ ու տեսնիս տէ տուն ալ կ'պղատեխ, կը պատասխանէին սրտցաւ բարեկամուհիներ։

Սակայն, մտաւոր աշխատութիւնը եւ տնտեսութիւնը միանալով կաղմուածքին տխեղծութեանը, աւրեցին Սոֆիին առողջութիւնը։ Կիւլիւկ Հանըմ, աճապիկ, բժիշկէ բժիշկ վազեց, աղջիկը առողջացնելու համար։

Մեծ օգուտ մը չտեսնելով, Թադէոս աղա Մերկերեանին թելադրանքովը որուն տան լուացքը կ'ընէր, վերջապէս Տոքթոր Մարկոսեանին դիմեց, որուն ախտաճանաչութեան կերպը եւ հոգածու չարժումները յոյսերով լեցուցին հէք մայրը։

Երկու զրկեց ընտանիքները շատ սիրով կ'ապրէին իրարու հետ։ Թումիկ, հայ ձկնորսի պարկեշտ տիպար, ուրիշ բան չէր հասկնար եթէ ոչ ծովը, անոր վըտանգները, ձուկերը, գիշերէ գիշեր ստուերոտ զինետան մը անկիւնը պուտիկ պուտիկ խմուած չիշ մը օղին, տունը, անշուք սեղանին վրայ լափուած երկու պատառ կերակուրը եւ յետոյ բարեբար խշտիկը, որուն վրայ իր կործանուած մարմինը մուշ մուշ կը հանգչէր։

Գարագ, դեռ այդ երիտասարդ տարիքին մէջ հինաւուրց ձկնորսի նախապաշարումներով թծմուած, անոնց բարքերը, սովորութիւնները իւրացուցած, մոլեռանդ, պարկեշտ, աստուածավախ եւ յանդուգն, իր տունը կը մտնար միայն պնակ մը ուտելիք լափելու եւ կշտապինդ քուն մը քաշելու համար։ Իսկ Համբիկ, որ դպրոցէն ելլալէ յետոյ, բաւական հայերէն եւ թուաբանութիւն սորված ըլլալուն համար՝ հոգաբարձուի մը միջնորդութեամբը Զախմախճըլար մանիֆաթուրաճիի մը վաճառատունը դրուած էր շաբաթը քանի դրուշ վարձքով, մինչեւ իրիկուն յաճախորդներուն ետեւէն վազելէն եւ տպածոյի ծրարներ փոխադրելէն յոգնած դադրած՝ տուն կը դառնար ուշ ատեն, եւ վտիտ սեղանէն քանի մը պատառ ուտելուն պէս կը նետուէր անկողինը՝ մութնուլուսուն արթննալու եւ Զախմախճըլար վազելու համար նորէն։

Շաբթուան մէջ, միայն շաբաթ գիշերներն էր որ երկու ընտանիքները կրնային իրարու այցելել, եւ մինչեւ կէս գիշերուան մօտ նստիլ, ընդհանրապէս Կիւլիւկ Հանըմին սենեակը, որ բաղդատաբար քիչ մը աւելի աղուոր յարդարուած էր՝ շնորհիւ Սոֆիի հոգածութեանը։ Ձկնորս Թումիկ իր կեանքին հին գրուագներէն անպատմելի բան մը կը սկսէր պատմել երեւակայութիւնը ալքոլէն մթագնուած, անցուցած հին երջանիկ օրերու վերյուշումէն արբշիռ։

— Ինչ վախիթներ էին, պէ, կը մըրմռար, մերթ ընդհատելով իր պատմուածքը, բազմոցին անկիւնը ծալապատիկ, երկար սեւ ծխափայտ մը ուժգնօրէն քաշելով, ու յետոյ չարունակելով իր խօսքը։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

բանուորներու հարցին, Վարչապետը ըսաւ թէ անհրաժեշտ է մեքենագէտներ պատրաստել կոլխոզներու եւ սովխոզներու համար (պետական ագարակներ). «Ժամանակը եկած է այլեւս, աւելցուց ան, լուծելու համար ձեռային աշխատանքի հարցը՝ երկրագործութեան մէջ այդ աշխատանքը մեքենականացնելու համար։ Այս հարցերը լուծելով միայն մենք պիտի յաջողինք մեծապէս աւելցնել արտադրութեան քանակը եւ պակսեցնել արժեգինը»։

Ինչպէս կը տեսնուի, Վարչապետ Խրուշչեւի գլխաւոր մտահոգութիւնն է տնտեսական յառաջդիմութիւնը, միշտ ի մտի ունենալով Միացեալ Նահանգներուն հասնելու ծրագիրը, որ այլեւս նշանաբանի վերածուած է խորհրդային վարիչներուն համար

Եզրակացութեան մէջ, խօսած է նաեւ անհատական ձեռնարկներու վերջ դնելու մասին. «չնչղուած աշխատավարձքերու դրութիւնը պէտք է վերցուի»։ Այս կէտը վերջնապէս իրականացնելու համար, Խրուշչեւի կարծիքով, հարկ է ուժ տալ մեքենական արտադրութեան եղանակին։

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ։

Կը զեկուցանէ ընկեր ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Գոմոնի Կ. Խ.ի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է բարենպատակ տիկնոջ մը կողմէ 500 Ֆր. Գ. Հմայեակ Իշխանեանի Թաղման առթիւ, Տէր եւ Տիկին Հայկ Ֆրէնկեանէ՝ հազար ֆրանք։

Ողբացեալ Յակոբ Օհաննեանի մահուան տխուր առթիւ փոխան ծաղկեպսակի ըստացած է Տէր եւ Տիկին Լեւոն Ճերահեանէ, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Փափազեանէ եւ Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Տէր Վարդանեանէ հազարական ֆրանք Գոմոնի դպրոցին։ Տիկին Աղնիւ Պետրոսեանի հոգեհանգստեան առթիւ Տէր եւ Տիկին Պետրոս Աւոյեանէ հազար ֆրանք եւ Տիկին Եղսա Եղիկեանէ 500 ֆրանք, նաեւ Գ. Հայկ Մարգարեանէ 500 Ֆր., Գ. Աւետիս Էթօրեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի։

ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ Ս. ԾՆՈՒՆԴ
ժամանակացոյց արարողութեանց

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Յունուար 1, Ուրբաթ, Տարեմուտ եւ Կաղանդ, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 10ին, ։

Յունուար 3, Կիրակի, ժամերգութիւն ժամը 7.45ին, Ս. պատարագ 9.45ին։

Յունուար 6, Չորեքշաբթի, ժամերգութիւն Ս. Ծնունդի ժամը 9ին։

Յունուար 9, Շաբաթ, Ճրագալոյց, առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 8.30ին։ Երեկոյեան ժամերգութիւն 4.30ին։ Ս. պատարագ, երկսեռ խումբով 6ին։

Յունուար 10, Կիրակի, Ս. Ծնունդ եւ Աստուածայայտնութիւն, առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 7.30ին։ Ս. պատարագ բազմաձայն երկսեռ խումբով ժամը 9.45ին, Հոգեհանգիստ Մեռելոցի ժամը 11.15ին, Ջրօրհնէք ժամը 11.45ին։

ԳՕՄՈՆ

Յունուար 1, Ուրբաթ.— Կաղանդ եւ Տարեմուտ 1960 Թուին Քրիստոսի։

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8.30ին, Գոհաբանական Ս. պատարագ 10։

Յունուար 5, Երեքշաբթի.— Ճրագալոյց Ս. Ծննդեան, երեկոյեան խթման արարողութիւն ժամը 4, Ս. պատարագ եւ Նախատօնակ ժամը 5.30։

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉ. ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Պաշտամունք՝ այս կիրակի, Սէն Ժերոմ, ժամը 9,30ին։ Ուիւ Ժէմափ՝ ժամը 10,45ին։

Կը քարոզէ Վերապատուելի Հեղվանեան։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՀԻՆ ՏԱՐՈՒԱՆ ՀԵՏ
ՓԱԿԵՑԷՔ
ՁԵՐ ՀԻՆ ՀԱՇԻՒՆԵՐԸ

Նոր Տարի
Նոր Յրանք
Նոր Բաժանորդին

Շնորհակալութեամբ.
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ ՇՈՒՏՈՎ

ՄԵՂՈՒԻՆ ՃԱՌԸ

Գրեց՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Բոլոր անոնք որ արձանագրուած են կամ վճարած, պիտի ստանան փոստով՝ առաջին առթիւ։ Ստացագիր չի ղրկուիր։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԳՕՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէի եւ «Յառաջ» խումբի միացեալ ընկերական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՓԱՐԻԶԻ Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութեան դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, իր դպրոցներուն համար։

Տիկին Աղնիւ Քիւրքճեան 5000 ֆրանք կրթականին իր զաւկին յիշատակին համար։ Տիկին Մանկրեան հազար ֆրանք։ Տիկին Գարակիւլեան Երանուհի 3000։ Տէր եւ Տիկին Ա. Հարենց 2500 ֆրանք։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Սէն Ժերոմի Թաղ. Խորհուրդս, շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, ի նպաստ եկեղեցւոյս պայծառութեան ողբ. Վահան Գալիքեանի մահուան առթիւ Գ. Սարեանէ հազար ֆրանք, ոմն 500 ֆրանք։

Իսկ Գ. Կիւլպէնկ Գալայճեանի մահուան առթիւ ՆոթրՏամ տըԲոնսոլասիոնի Թաղեցիներու կողմէ 4500 Ֆր.։

Փոխան ծաղկեպսակի ողբ. Եփիրան Մոզեանի մահուան առթիւ, ի նպաստ Թաղիս դպրոցին Գ. Գ. Բարսեղ Մերտինեան 1500 Ֆր., Քերովբէ Բունարճեան հազար Ֆր., Մուշեղեան Տիգրան, Թագւոր Բիրլիեան եւ Կարապետ Օհանեան 500ական ֆրանք։

Ողբացեալ Արմենակ Տէր Պետրոսեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Սարեան հազար Ֆր., Գալայճեան Նազար հազար, եկեղեցւոյս, իսկ Մինասեան ընտանիք եւ Ռուբէն Ասարլըքեան 500ական Ֆր. Թաղիս դպրոցին։

Ողբացեալ Գալուստ Ժամկոչեանի մահուան առթիւ, ի նպաստ Թաղիս եկեղեցւոյ եւ դպրոցին.— Գ. Օննիկ Մակարեան 2000 ֆրանք, Վարպետեան եղբարք, Մանուկ Տէրտէրեան, Գօզոս Սիվրիհիսարլըեան, Ջերչիեան եղբարք, Սամուէլեան Ստեփան հազարական ֆրանք եկեղեցւոյս, իսկ Յովհաննէս Ժամկոչեան, Թորիկ Նիկողոսեան, Օննիկ Տօրումեան հազարական Ֆր., Նազար Ինճէճեան, Կարապետ Եսայեան Ռուբէն Ասարլըքեան, Սուրէն Մինասեան 500ական Ֆր. դըպրոցին։

Ողբացեալ Այրի Տիկին Հեղինէ Գոմանտեանի մահուան առթիւ.— Գ. Մովսէս Տուտնայեան 5000 Ֆր., Այրի Տիկին Մայրանուշ Չալլաքեան երկու հազար Ֆր. ազգականներուն, Սարգիս Չալլաքեան, Նուպար Տէր Մինասեան, Այրի Տիկին Լուսինթակ Պետոյեան հազարական ֆրանք, Աբրահամ Չալլաքեան, Կոմէս Պետրոսեան, Երէցուհի Թերզեան 500ական Ֆր. եկեղեցւոյս, Տիկին Մարի Գոմանտեան, Կարապետ Կառաճեան, Յակոբ Պետրոսեան 500ական Ֆր., իսկ Գ. Բարսեղ Մերտինեան հազար Ֆր. դպրոցին։

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ "ՕՐԸ" ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին։

Կիրակի Յունուար 3 կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Սթիւտիօ Քոէֆիի մէջ, 24 Րիւ Տիւնուար։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, որուն կը մասնակցի Հայկազեան Վարժարանի աշակերտութիւնը, ղեկավարութեամբ՝ ուսուցչուհի Օր. Ստեփանեանի։

Երգ, արտասանութիւն, եւ տրամախօսութիւն մը։ Հայկական պարեր։

Երեք լաւ արտասանող փոքրիկներու գնահատանքի մրցանակ պիտի տրուի օրուան դատական կազմին կողմէ։

Հայ Կաղանդ Պապան Նոր տարուան առթիւ նուէրներ պիտի բաժնէ ներկայ բոլոր փոքրիկներուն։

Մուտքը ազատ է։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱԳ. Խաչի Կրընոպլի «Մանուկներու Օր»ը մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի Յունուար 31ին, Րիւ Ժէի սրահին մէջ։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Տօնածառ – հանդէսով՝ Յունուար 10ին, կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։ Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղին եւ մասնակցութեամբ դպրոցին աշակերտութեան։

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր։

Ներկայացում, արտասանութիւն, տրամախօսութիւն, եւ այլ անակնկալներ։ Ղեկավարութեամբ ուսուցիչ Գ. Թրագօշի։

Կը հրաւիրուի Տէսինահայութիւնը անխտիր։

Մուտքը ազատ է։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆ. ԵԿԵՂԵՑԻ

8 bis, Rue des Ternes
Մեթրօ Փորթ Մայօ

Պաշտամունք այսկիրակի առաւօտ ժամը 10.45ին։

Կը խօսի Պատուելի ՍԻՍԼԵԱՆ։

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
31
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI
31 DÉCEMBRE
1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8685 35EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4486

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՕԳՆԵ՛ՆՔ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻՆ

Այս Կիրակի Լիւթէսիայի շքեղ սրահներուն մէջ տեղի կ'ունենայ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը :

Խաչուհիները կարելի ամէն զոհողութիւն ըրած են՝ խնամեալ յայտագիրով մը ներկայանալու համար հանրութեան : Հայկական եւ կովկասեան պարեր ու ժողովրդական երգեր, ինչպէս նաեւ եւրոպական պարերու համար հայկական ծանօթ նուագախումբ մը կոչուած են ստեղծելու հաճելի մթնոլորտ մը: Հանդիսականները քանի մը անմոռանալի ժամեր պիտի վայելեն հայաշունչ միջավայրի մը մէջ :

Կապոյտ Խաչը հասոյթի մեծ աղբիւրներ չունի՝ իր առաջադրած բարեսիրական ծրագիրները յաջողութեամբ գլուխ հանելու համար : Անդամուհիներու համեստ տարեվճարէն եւ Ծոմապահութեան Շաբաթի հանգանակութենէն վերջ, տարեկան պարահանդէսն է, որ կ'ականկալէ մեծագոյն եկամուտը:

Ամէն բանէ առաջ նոր սերունդի փրկութիւնն է, որ կը կազմէ իր մտահոգութեան առարկան : Իր բոլոր ձեռնարկները կը ձգտին ազգապահպանման նուիրական գործին :

Շնորհիւ իր մասնաճիւղերու նիւթական զոհողութեան, ազգասէր հայրենակիցներու նուէրներուն, մասամբ ալ պետական օժանդակութեան, Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը քանի մը տարիէ ի վեր սեփականատէր է դարձած Պէլֆոնթէնի գեղեցիկ շէնքին:

Ամէն տարի շուրջ երկու հարիւր աղջնակներ ու տղեկներ իրենց ամառուան արձակուրդը կ'անցընեն բնութեան ծոցին մէջ, Ժիւռայի գեղազուարճ եւ դալարադեղ մէկ անկիւնը, Խաչուհիներու գուրգուրոտ եւ հոգածու ձեռքերուն տակ : Կ'ապրին հայկական միջավայրի մէջ: Կը սորվին մայրենի լեզուն ու ազգային երգեր: Ու տուն կը վերադառնան՝ թրծուած հայկական ոգիով :

Կապոյտ Խաչը նաեւ կը պահէ Հայերէնի դասընթացքներ՝ փարիզեան շրջանի եւ գաւառի մէջ: Կ'օժանդակէ աղքատ աշակերտներու եւ աշակերտուհիներու : Սաներ կը պահէ դպրոցներու մէջ :

Խաչուհիներ պարբերաբար կ'այցելեն անտէր հիւանդներու, եւ երբեմն նաեւ բանտարկեալներու, կարելի ամէն աջակցութիւն ընձեռելով մեր այդ դժբախտ հայրենակիցներուն :

Մանուկներու Օրուան տօնակատարութիւնը նոյնպէս մաս կը կազմէ Կապոյտ Խաչի գործունէութեան : Այլեւս աւանդութիւն դարձած է ամէն տարի այս եղանակին ընդարձակ սրահի մը մէջ Կաղանդի Ծառի մը շուրջ համախմբել 350 – 400 մանուկներ, գեղեցիկ հանդէսով մը, որուն գլխաւոր դերակատարները կ'ըլլան երկսեռ փոքրիկներ: Անոնք շաբաթներ առաջ կը սորվին հայերէն երգեր, պարեր եւ ոտանաւորներ՝ իրենց շնորհները ցոյց տալու համար այդ հանդէսին մէջ :

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Կեդրոնական վարչութիւնը փարիզեան շրջանի իր տասը մասնաճիւղերով Յունուար 7ին Հինգշաբթի օրը «Փըթի Ժուռնալ»ի մեծ սրահին մէջ կը տօնէ Մանուկներու Օրը :

Գովելի ձեռնարկ մը, որ մեծապէս կը գնահատուի հայ մայրերու կողմէ :

Օգնե՛նք Կապոյտ Խաչին: Քաջալերե՛նք մեր անձնուէր մայրերն ու քոյրերը, որպէսզի անոնք աւելի մեծ եռանդով փարին հայապահպանման սրբազան գործին: Փրկելու համար մեր նորագոյն սերունդը այս հիւրընկալ աստղերուն տակ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՓՈՐՁԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ .— ԱՄԵՐԻԿԱ ԱԶԱՏ Է ՎԵՐՍԿՍԵԼՈՒ ԻՐ ՓՈՐՁԵՐԸ

Օկիւսթայի մէջ, ուր Նախագահ Այզընհաուըր կը հանգստանայ, ժողով մը տեղի ունեցաւ, որմէ ետք կը յայտարարուի թէ Յունուար մէկէն սկսեալ Միացեալ Նահանգները ազատ են՝ հիւլէական իրենց փորձերը վերսկսելու համար, բայց այդ քայլը առնելէ առաջ լուր պիտի տրուի միւս երկիրներուն :

Արդարեւ, Արեւմուտքը ընդունելով խորհրդային առաջարկը 14 ամիսէ ի վեր դադրեցուցած էր փորձերը: Որոշուած պայմանաժամը կը վերջանայ Դեկտեմբեր 31ին :

Նախագահին եւ իր խորհրդականներուն միջեւ տեղի ունեցած ժողովէն ետք հրատարակուած է պաշտօնական զեկոյց մը, որ կը յիշեցնէ թէ համաձայնութիւնը որոշ ժամանակի մը համար էր :

Այս պայմաններու մէջ, Յունուար մէկէն ետք պիտի սկսի նոր շրջան մը, որու ընթացքին «Միացեալ Նահանգները պիտի շարունակեն ռազմական փնտռտուքներու իրենց յայտագիրը »:

Ուշագրաւ է այն յայտարարութիւնը, թէ «հակառակ անոր որ Միացեալ Նահանգները իրենք զիրենք ազատ կը նկատեն ամէն վայրկեան ջրածին իրենց փորձերը սկսելու համար, բայց այդ աշխատանքին ձեռնարկելէ առաջ որոշումը պիտի հաղորդեն միւս երկիրներուն » :

Արդարեւ փորձերու «կամաւոր առկախման »նոր շրջանը, որ կը սկսի, որ եւ է ձեւով սահմանափակուած չէ:

Զեկոյցին մէջ կարգ մը քննադատութիւններ կան նաեւ Խ. Միութեան հասցէին, որ դժուարութիւններ կը ստեղծէ Ժընեւի «Երեք»ներու ժողովին մէջ: Ինչպէս ծանօթ է, այդ ժողովն ալ ընդհատուած էր եւ պիտի վերսկսի Յունուար 12ին: Թէեւ Մոսկուայի կառավարութիւնը իր բռնած դիրքով կասկածելի կը դարձնէ համաձայնութեան մը հաւանականութիւնները, բայց Ամերիկացիները պիտի չհրաժարին բանակցութիւններէն . համաձայնութեան իրականացման համար ոչ մէկ ճիգ խնայելով :

Լրագրողներու հարցումներուն պատասխանելով, Սպիտակ Տան մամուլի վարիչ Հաճերթի յայտարարեց թէ առայժմ թուական մը որոշուած չէ փորձերուն համար : Հաճերթի աւելցուց թէ Այզընհաուըր իր խորհրդականներուն հետ խօսած էր նաեւ 1960ի ամերիկեան հիւլէական ծրագիրներուն շուրջ, բայց այս մասին որեւէ բացատրութիւն չտուաւ :

ԼՈՆՏՈՆ .— ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ ԱՐԴԻՒՆՔԻՆ ՊԻՏԻ ՍՊԱՍԵՆՔ

Միւս կողմէ, Մեծն Բրիտանիա իր փորձերը վերսկսելու նպատակ չունի՝ այնքան ատեն որ ջրածին զէնքերու արգիլման շուրջ սկսած բանակցութիւնները կը շարունակուին, — կը յայտարարուի Լոնտոնի մէջ :

Այս մասին Նախագահ Այզընհաուըրի կատարած յայտարարութեան անդրադառնալով, անգլիական շրջանակները կը յայտարարեն թէ Լոնտոնի կառավարութեան քաղաքականութիւնը չէ փոխուած: Այդ քաղաքականութիւնը, իր գլխաւոր գիծերուն մէջ, անցեալ Յուլիս 30ին ներկայացուած էր Ներքին Նախարար Պիւթլըրի կողմէ . — «Այնքան ատեն որ ջրածին փորձերու արգիլման շուրջ օգտակար խօսակցութիւնները կը շարունակուին՝ բրիտանական կառավարութիւնը հիւլէական իր փորձերը վերսկսելու նպատակ չունի »:

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ԶԻՆԱԹԱՓ ԳՕՏԻՆ

Երկու ամիսէ ի վեր, եւ մասնաւորապէս Խրուշչեւի Պուքրէշ այցելութենէն ետք (Նոյեմբեր 19 – 24), յաճախակի յայտարարութիւններ կ'ըլլան Պալքաններու մէջ զինաթափ առաջին գօտին ըստեղծելու ծրագրի մը մասին: Այս առթիւ ուշագրաւ է երկու օր առաջ Սոֆիայի Ազգ. Ժողովին մէջ Պուլկարիոյ համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար Ժիվքովի յայտարարութիւնը՝ պալքանեան երկիրներու միջեւ ոչ յարձակողական եւ բարեկամական դաշինք մը կնքելու մասին :

Նոյեմբեր 6ին, Ռումանիա նոյնիմաստ առաջարկ մը ըրած էր Յունաստանի կառավարութեան : —

Առջի օր, նման որոշում մը տուին նաեւ Եուկոսլաւները :

Պալքանեան զինաթափ գօտիի ջերմ պաշտպաններէն է Նիքիթա Խրուշչեւ , 1959 Մայիսին, երբ Ալպանիա այցելեց, խորհրդային Վարչապետը նոր փորձ մը եւս ըրած էր Թիթոյի հետ հաշտուելու համար: Հակառակ անոր որ փորձը ձախողեցաւ, Խրուշչեւ չյուսալքուեցաւ եւ բազմաթիւ առիթներով հաստեց իր նըպատակը . — Պալքանեան երկիրներու սերտ գործակցութիւն :

Կրեմլինի ղեկավարին համար, այս ծրագրին իրագործումը բազմաթիւ առիթներ պիտի ստեղծէ, որոնց կարգին .—

1.— Կարեւոր քայլ մը՝ դէպի խաղաղ համակեցութիւն :

2.— Նախաքայլ մը, որուն շնորհիւ զինաթափ այլ գօտիներ կրնան ստեղծուիլ :

3.— Ալպանիոյ կացութիւնը կրնայ բարելաւուիլ :

4.— Եուկոսլաւներու մասին Մոսկուայի եւ Փեքինի տարակարծութիւնները կրնան հարթուիլ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ պաշտօնեաներուն գործադուլը կը շարունակուի Ֆրանսայի մէջ. կողմերու միջեւ համաձայնութիւն գոյացած չըլլալով, կը յայտարարուի թէ գործադուլը քանի մը օր եւս պիտի շարունակուի եւ Նոր Տարուան յայտագիրը պիտի չգործադրուի :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մամուլին համաձայն, սուրիացի 280 սպաներ Եգիպտոս փոխադրուած են, ընկերվարական Պաաթ կուսակցութեան հանդէպ իրենց ցոյց տուած համակրանքին համար: Պաաթ կուսակցութիւնը չէ ճանչցուած Ա. Մ. Հանրապետութեան մէջ :

ՔՕԼՕՆԻ մէջ (Գերմանիա) հակասեմական նոր դէպք մը պատահեցաւ առջի օր, նոր նացիներու կողմէ : Այս կուսակցութեան ղեկավարին դէմ ձերբակալման հրաման եղած է :

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ յայտարարեց թէ Արեւմտեան Գերմանիոյ եւ Խ. Միութեան միջեւ լաւ յարաբերութիւններ պիտի չսկսին, այնքան ատեն որ Ռուսերը Արեւելեան Գերմանիոյ բնակիչներուն կը մերժեն ազատ ընտրութեան իրաւունքը :

ԻՐԱՔԻ եւ Պարսկաստանի միջեւ ըստեղծուած լարուած կացութիւնը սկըսած է մեղմանալ. երկու երկիրներն ալ իրենց բանակները քաշեցին Շաթ էլ Արապի շրջանէն, որ կռուախնձոր մը եղած էր :

ՏԱՐՈՒԱՆ ՄԱՐԴԸ Այզընհաուըրն է, կը յայտարարէ « Թայմ » շաբաթաթերթը, որմէ ետք կը թուէ հետեւեալ անունները . — Ատընաուըր, տը Կոլ, Մաքմիլըն եւ Ճափոնի Վարչապետ Քիշի:

ՍՊԱՆԻՈՅ մէջ մեռաւ Անթէ Փաւելիչ, 70 տարեկանին: Գերմանական գրաւման ատեն ստեղծած էր Խրուաթ անկախ պետութիւնը, Հիթլերի հետ գործակցելով: Դաշնակիցներու յաղթանակէն ետք Արժանթին փախած էր, ուրկէ արտաքսուեցաւ 1957ին եւ ապաստանեցաւ Սպանիա ; Պատերազմի ոճրագործներէն մէկն էր, եւ մահուան դատապարտուած ;

ՓՐՈՖ. Ե. ՏԷՐ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ 80 ԱՄԵԱԿԸ

Երեւանի «Գրական Թերթը» կը գրէ .— Լրացաւ Փրոֆ. Երուանդ Տէր – Մինասեանի ծննդեան 80ամեակը :

Վաստակաւոր բանասէրը նախակրթութիւնը ստացած է իր ծննդավայրին մէջ, Հառիճ գիւղը (Արթիկի շրջան): Յետոյ կը մտնէ Էջմիածնի Գէորգեան Ճեմարանը, զոր կ'աւարտէ ու կը մեկնի Գերմանիա (Պերլին, Լայփցիկ): 1904ին կը ներկայացնէ իր թէզը եւ կը ստանայ փիլիսոփայութեան տոքթէօրի առաջին աստիճանի վկայական: 1904 – 1908 կ'աշխատի Էջմիածնայ Ճեմարանին մէջ իբրեւ ուսուցող եւ տպարանի վարիչ: Յետոյ ուսուցչական պաշտօններ կը վարէ Լենինական, Թիֆլիզ, Վաղարշապատ, 1930էն սկսեալ՝ Երեւան: 1930 – 1947 կը վարէ Երեւանի գիւղատնտեսական ուսումնարանին լեզուներու ամպիոնը, իսկ 1943 – 1948 պետական համալսարանի օտար լեզուներու ամպիոնը: 1944էն մինչեւ այժմ կը մնայ Գիտութեանց ակադեմիային լեզուի ուսումնարանին մէջ բառարանագրութեան աշխատանքներու վարիչ :

Փրոֆ. Տէր – Մինասեան մեր լաւագոյն ուսուցչապետներէն մէկն է: Կատարելապէս կը տիրապետէ գերմաներէնի, եւ դասաւանդումի իր մեթոտով կը համարուի տիպար ուսուցիչ մը:

Իր գործունէութիւնը կ'ընդգրկէ մի քանի բնագաւառ : Մարքսիզմ–Լենինիզմի դասական հեղինակներուն՝ Կ. Մարքսի, Ֆ. Էնգելսի եւ Վ. Լենինի երկերուն թարգմանիչներէն մէկն է: Մեծ աշխատանք կատարած է հին հայ պատմիչներու (Խորենացի, Եղիշէ, Բիւզանդ եւն.) գործերուն վերահրատարակութեան, թարգմանութեան եւ ուսումնասիրութեան գործին մէջ, մանրակրկիտ քննութեան ենթարկելով կարեւոր հարցեր՝ որոնք կապուած են յիշեալ պատմիչներուն գործին:

Հայոց լեզուի պատմութեան համար եւս մեծ նշանակութիւն կը ներկայացնեն Ե. Տէր – Մինասեանի կատարած աշխատանքները պետական մատենադարանի ձեռագիրներու, բնագրային հրատարակութեանց գործին մէջ՝ աշխատակցութեամբ Գ. Տէր – Մկրտիչեանի, ինչպէս օրինակ՝ Տիմոթէոս Կուզի հակաճառութիւնը Քաղկեդոնի դէմ, Իրենիոսի գրութիւնները, որոնք մասամբ միայն գոյութիւն ունին յունարէն եւ ասորերէն լեզուներով եւ մասամբ կորսուած , ուրեմն միայն հայերէն թարգմանութիւններ են որ կը մնան:

Վերջապէս Ե. Տէր – Մինասեան գնահատելի աշխատանք կատարած է գեղարուեստական գրականութեան թարգմանութեան բնագաւառին մէջ: Այսպէս հայացուցած է Գոնչարովի «Օբլոմով» եւ Սա. Ցվայգի «Այրող գաղտնիքը» գործերը :

Մասնաւոր գնահատութեան արժանի է Ե. Տէր – Մինասեանի վաստակը հայ բառարանագրութեան պատմութեան մէջ: Իր աշխատակցութեամբ լոյս տեսաւ « Ռուս – հայերէն նոր բառարանը » , երկու հատոր, 1933 – 1935 թուականներուն, ինչպէս եւ «Ռուս – հայերէն բառարանը », չորս հատոր, 1954 – 1958 թուականներուն :

Ալեհեր գիտնականը, արդէն 80 տարեկան, 60 տարիներէ ի վեր կը ծառայէ հայագիտութեան ու դեռ նոյն բարեխղճութեամբ կը շարունակէ իր եռանդուն աշխատանքները:

ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ

ԴԱՐՁԵԱԼ "ԵՐԵՍՈՒՆԵՐՈՐԴ"Ի ՄԱՍԻՆ

ԽՄԲ.— Նոյն նիւթին շուրջ, երէկ հրատարակեցինք այն երկու թեր ու դէմ կարծիքները որ լոյս տեսած էին «Բազմավէպ»ի վերջին թիւին մէջ:

Հ. Եփրեմ Տէր-Ղազարեան վիճաբանութիւնը շարունակելով յաղագս «երեսուներորդ»ի, մեզի ղրկած է հետեւեալ յօդուածը զոր նոյնութեամբ կը հրատարակենք:

Հ. Ներսէս Տէր-Ներսէսեան, «Բազմավէպ»ի մէջ, (1959, Թիւ 3-5, էջ 109) իբր սխալ դատապարտած էր «Երեսուներորդ» ձեւը: Սղումի դասական օրէնքին համաձայն միակ ուղիղ ձեւը «երեսներորդ»ն է կը յայտարարէր Ան:

«Բազմավէպ»ի Սեպտեմբեր-Հոկտեմբեր (1959) թիւերուն մէջ, ջանացած էի ապացուցանել, թէ աշխարհաբարի մէջ ներելի է գործածել նաեւ «երեսուներորդ» ձեւը:

Ըսածներուս իբր փաստ բերած էի հինգերորդ, յիսունոց, հանելուկային բառերը, որոնք չեն ենթարկուիր սղումի օրէնքին: «Եթէ դատապարտելի է գրել երեսուներորդ, ըսած էի, նոյնքան դատապարտելի պիտի ըլլար նաեւ գրել Թուրքերէն հանելուկային, հինգերորդ, յիսուներորդ, վաթսուներորդ, յիսունինոց եւայլն»: («Բազմավէպ», էջ 203):

«Բազմավէպ»ի միեւնոյն թիւերուն մէջ, Հ. Ներսէս կը շարունակէ պնդել, թէ սխալ է երեսուներորդ ձեւը: Գրաբարի մէջ հինգերորդ, հինգետասան, հիմն-հիմնական բառերը բացառութիւններ են եղեր: Իսկ երեսունինոց բառին մէջ ներդաշնակութեան պահանջ մը կայ եղեր, «որ կը սիրէ ու-ին ներկայութիւնը: ... Նման պահանջ մը կը մղէ մեզ գրել խոստումնալից, դիտումնաւոր ու-ով»: («Բազմավէպ, Թ. 9-10, էջ 221):

«Բայց այսպիսի ներդաշնակութեան պահանջ մը չկայ երեսներորդ, քառասներորդ, յիսներորդ ... բառերուն մէջ, որոնք ըստ բարդութեան եւ ածանցումի օրէնքին՝ կը կորսնցնեն իրենց վերջավանկի փակ ու-երը ... Անդին վաթսներորդ, ութսներորդ, իննսներորդ բառերը, կը շարունակէ Հ. Ներսէս, որոնց մէջի միակ ը հնչիւնը այնքան ալ տգեղ չէ, ու դնելով՝ աւելի չի՞ տափակնար»:

Պատասխան.— Եթէ բառի մը ներդաշնակութիւնը, օրինաւոր պատճառ մըն է, որ երեսունինոց, յիսունինոց, խոստումնալից եւայլն, ձեւերը, հակառակ սղումի օրէնքին, ուղիղ նկատուին, միեւնոյն ներդաշնակութիւնը պատճառ մ'է նաեւ, որ երեսուներորդ, յիսուներորդ, վաթսուներորդ, ութսուներորդ ձեւերն ալ իբր ուղիղ գոյութիւն ունենան: Որովհետեւ վերոյիշեալ ձեւերը աւելի ներդաշնակ, աւելի աշխարհաբար են քան երեսներորդ, յիսներորդ, վաթսներորդ, ութսներորդ ձեւերը, որոնք գրաբար կը հոտին: Իսկ եթէ Հ. Ներսէս գրաբարի այդ հոտը չի զգար, անիկա թերեւս իր գրաբարասէր ճաշակին վերագրելի է:

Եթէ երեսուներորդ ձեւը տգեղ ու աններդաշնակ ըլլար, Գ. Բագարատ Թեւեան եւ «Նայիրի»ի ծանօթ խմբագիրը, առանց լեզուական օրէնքներու վրայ մտածելու, պիտի խուսափէին զայն գործածելէ: Եթէ երեսուներորդ ձեւը տգեղ եւ աններդաշնակ ըլլար, Գ. Կարպալ գիտակցօրէն պիտի չհամարձակէր այդ ձեւը իբր ուղիղ պաշտպանել(*): Իսկ վաթսուներորդ, ութսուներորդ բառե՞րը աւելի ներդաշնակ են, թէ վաթսներորդ, ութսներորդ ձեւերը, ատ ալ ընթերցողներու դատաստանին կը ձգենք:

Հ. Ներսէս երեսներորդ ձեւի օրինակներ կը բերէ Յ. Գազանճեանի եւ Հայր Թոմաճեանի քերականութիւններէն:

Պտ. Հ. Ներսէս կրնար տակաւին ուրիշ քերականութիւններէ ու հեղինակներէ ալ երեսներորդի օրինակներ գտնել, որովհետեւ երեսներորդը ուղիղ ձեւ է, եւ իբր սխալ զայն դատապարտող չկայ: Մեր ըսածը միայն այն է, որ երեսուներորդ բառն ալ, իբր ուղիղ ձեւ, իրաւունք ունի գոյութիւն ունենալու աշխարհաբարի մէջ: Իսկ եթէ, Հ. Ներսէս, երեսուներորդ ձեւը չէ գտած վերոյիշեալ հեղինակներուն քով, պատճառը այն է, որ Յ. Գազանճեանէն ու Հայր Թոմաճեանէն ետք աշխարհաբարը շատ ճամբայ է քալած:

Հ. Ներսէս կ'եզրակացնէ. «Ամէն անգամ ականջին իրաւունք տալու չէ. ականջը կը լսէ, կը կրկնենք, ինիսուն, բայց գրիչը կը գրոշմէ իննսուն (կամ իննըսուն). ականջը կը լսէ ութցուն կամ ուցցուն, բայց կը գրենք ութսուն): («Բազմավէպ», էջ 222):

Պտ. Անտեղի են Հ. Ներսէսի վերոյիշեալ տողերը, որովհետեւ ականջի խնդիր չկայ մեր պարագային: Ինիսուն, ութցուն կամ ուցցուն բառեր գոյութիւն չունին, մինչդեռ կայ երեսուներորդ բառ մը, որ իր նմանները ունենալով, եւ Մալխասեանի պէս բառարանի մը մէջ ալ մուտք գտած ըլլալով, հակառակ չէ աշխարհաբարի ոգիին:

Երբ գրաբարն իսկ, հակառակ սղումի օրէնքին, կը հանդուրժէ հինգերորդ, հինգետասան ձեւերուն, երբ Հայկազեանը՝ գրաբարի բառարան, որդեգրած է ութսուներամեայ ձեւը, երբ Մալխասեան, որ Հ. Ներսէսի համաձայն ալ մեծ հեղինակութիւն մըն է, իր բառարանին մէջ դրած է երեսուներորդ, յիսուներորդ, ութսուներորդ, իննսուներորդ ձեւերը, կարծեմ թէ անիմաստ չափազանցութեան մէջ կ'իյնայ Հ. Ներսէս, «ծանր յանցանք» եւ «ճիւաղ» (Բազմավէպ, էջ 109) անուանելով երեսուներորդ ձեւը: Բառերը իրենց արժէքը եւ իմաստը ունին: Եթէ տեղին չգործածենք զանոնք, կրնանք ծիծաղելի դառնալ:

Եզրակացնելով կ'ըսենք թէ Հ. Ներսէս թող շարունակէ գործածել իր գերսիրելի երեսներորդ, յիսներորդ, վաթսներորդ, ութսներորդ, ինչպէս նաեւ տան, շան, հօրւոյն, գրչի, բրչի, գրքեր եւայլ դասական ձեւեր, բայց մեզ հանգիստ թող ձգէ, երբ կը գրենք երեսուներորդ, վաթսուներորդ, տունի, շունի, հոգիին, գրիչի, բրիչի, գիրքեր, որոնք մեզի համաձայն, աւելի աշխարհաբար են քան վերի ձեւերը:

Հ. ԵՓՐԵՄ ՏԷՐ-ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(*) ԽՄԲ.— Կարպալի վերագրուած կտրուկ կարծիքը ճշգրտութեան կը կարօտի: Լեզուական վէճերի ձեւ մը «իբր ուղիղ պաշտպանել» կամ պարզապէս անոր «կողմնակից ըլլալ» նոյն բանը չէ (Յառաջ, Սեպտեմբեր 12):

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑԻ "ԽՈԴԵԴԱՆ" ԿԱՄ ՏԱՐՕՆԻ ԱՇԽԱՐՀԸ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Հարուստ են նաեւ ժողովրդական օրհնէնքներու անէծքները, որոնց մէջ ամփոփուած են յաճախ մաղթանքներու եւ բարկութեան կրկնակ զգայութիւնները, դարձեալ փորձառութեան եւ իմաստութեան գանձարանէն.—

ՕՐՀՆԷՆՔՆԵՐ

— Թող Աստուած չէն պահի ձեր տունն ու տեղը, կովն ու կթանը, եզն ու չորթանը:

— Թող ձեր աղջիկն էլ ջէն մարդու խսմաթը լինի, որ գտել է կճուճը:

— Բարի համբաւդ միշտ անպակաս լինի մեր ականջներից:

— Մի բարձի ծերանաք:

— Անթառամ կեանք ունենաք, բախտաւոր ապրէք:

— Թող Դաւթի արդար ուժը քաշուի ձեր թեւերի մէջ եւ ձեր թեւերից անցնի ձեր թոռների եւ մոռների թեւերին:

— Թող մեր ժողովրդի մէջ անպակաս լինեն քեզ պէս հայրենասէր, աշխատասէր ու բարի կամեցող մարդիկ:

— Ուրախութիւնով վայելես քու նոր տունը մեր հարսի հետ:

— Աստուած թող կանաչ պահէ ձեր պսակն ու պուրակը:

— Թող քու տունը լցուի զանգակ երախաներով:

— Թող կենդանանայ քու պապ Ձօրօ-Դաւթի քանդուած օճախը:

— Տայ Աստուած որ նրանց տունը լցուի երախաներով եւ ուրախութիւնով:

— Բարով երեխիդ պսակին արժանանաս:

— Բարու մէջ մնաք, բարով դուք էլ ձեր մուրազին հասնէք:

— Կանաչ մեռնի:

— Անուշով մնաս:

— Թող աշխարհք մեզ պարտք մնայ, մենք աշխարհքին պարտ չմնանք:

— Դու բարի կատարում տաս մեր խղճերին եւ անթառամ պահես խաղաղութիւնը մեր յոգնած խրճիթների վրայ:

— Այրի արեւդ, բերան չէ, Աւետարան է:

— Էս լոյսը վկայ:

— Ողորմի իր արդար հոգուն:

— Աստուած բարին կատարի:

— Աչօք լուսօք լինի:

— Լուս դառնայ նրա հոգին:

— Փառք քեզ, սուրբ երկնաւոր:

— Այրի արեւդ:

— Ողորմի ձեր անցաւորաց եւ ձեզ բարի խորհուրդ տուողներին:

— Ուր երթաս՝ ճամբիդ կանաչ լինի, փշերը հեռու, ծաղիկները շատ:

— Զօրանաս դու:

ԱՆԷԾՔՆԵՐ

— Խմաքի գործը քանդողի տունը Աստուածն է քանդում:

— Վա՛յ էն մարդու, որ մինակ իր համար կ'ապրի: Գիտնամուտ դառնայ էդպիսի մարդը:

— Թող փուլ գայ էդ թախտը, դուք էլ տակին մնաք:

— Շուն ռռնայ խարամ հողի վրայ ապրողի գանկին:

— Ոտնակոտոր եղնէք, ճամբին մնար:

— Ես անիծել եմ էն կալի խեր, որի առաջին կամին կով է լծուկ:

— Ես դրանց պատասխանը կարեմ:

Յուշատետրի մը սահմանները անցանք թէեւ, բայց կ'արժէր որ այս էջերը նուիրուէին այնքան շահեկան գործի մը, որ ոչ վէպ է, ոչ յուշագրութիւն եւ ոչ ալ բանասիրական-ազգագրական ուսումնասիրութիւն: Ինչպէս որ անգամ մը արձանագրեցինք արդէն, եւ ուր՝ չինականի մը բերնով կը յատկանշուին մեր հայրենի քաղաքներուն բնակիչները իրենց նկարագիրներով, որուն համաձայն «Ալաշկերտցին որ պողպատէ կամուրջ լինի՝ վրայով չանցնիս: Մշեցու հետ տուն չինիր և սեղան նստիր: Սասունցու հետ ճանապարհ գնա՛, նա քեզ ապահով կը բերի, կը հասցնի տուն: Բիթլիսցի տեսնելիս՝ ճանապարհդ փոխի՛ր: Բուլանուխցոց փաստաբան բռնիր, քանի մը՛ հատ սուտ կայ՝ նրանք ճիշդ չեն խօսի: Խնուսցու հետ ոչխար փախցնելու գնա՛, յաջողութիւն կ'ունենաս»:

Խաչիկ Դաշտեցի պատմելու արուեստին մէջ կը նշմարուին դիտելու սրութիւն, աննշան եւ պզտիկ կարծուած բաներու հանդէպ յարգանքի զգացում: Առանց նկատելու, որ իր գործին մէջ կու տայ բարքերու եւ տիպարներու ուսումնասիրութիւններ եւ դէպքերու նկարագրութիւն, որոնք կրնային կորսուելու դատապարտուիլ: Այս բոլոր տուեալներով, այս հատորը ընթերցանութեան լաւագոյն գիրքն է յանձնարարելի նաեւ բանասէրներու եւ ազգագրագէտներուն:

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

Յ. Գ.— Այս գրքին առիթով կ'արժէ ծանօթութիւն մը տալ: Մարսէյլէն բարեկամ մը, Պոլիս ղրկուելու համար, ընտրած էր Խ. Դաշտենցի «Խոդեդան», Վ. Անանեանի «Յովազաձորի գերիները» եւ Ա. Իսահակեանի «Նամակներ», երեքն ալ «Յուսաբեր» հրատարակչականին կողմէ լոյս ընծայուած: Թուրքիոյ թղթատարական վարչութիւնը կը գրաւէ այս երեք հատորներն ալ, եւ ֆրանսական թղթատարութեան պաշտօնական պահանջին վրայ իսկ չի վերադարձներ դրկողին: Կարելի՞ է ենթադրել, որ «Խոդեդան»ի բովանդակութիւնը մասնաւորապէս, թերեւս արգիլուած գիրք, Մուշի եւ Սասունի հայ ժողովուրդին գոյութեան դէմ գործուած անօրինակ չարիքներուն արձագանգը կ'արթնցնէ եւ Հայրենիքի մէջ վերապրող Տարօնցիներուն ալ շինարարութիւնը մղձաւանջի մը պէս կը տանջէ նոյն ենթականերուն հոգիները ...: Մ. Գ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (88)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄԵՐԺՈՒԱԾ ՍԷՐ

Ա.

Հ... գիւղին երանելի ամիրաներուն շահատակութիւնները խորապէս քանդակուած էին ծեր ձկնորսին երեւակայութեանը մէջ, ու զանոնք հիմա կը վերկենդանացնէր, կը շպարէր, կ'աստուածացնէր իր ռամիկ ու ալ ինկած պառուած մարդու սովայլուկ եռանդովը, որուն մէջ կը գտնար այլեւս իր յագեցումը, իր սփոփանքը, իր խեղճութեան տեսակ մը փոխարինումը:

Թաղէոս ամիրային եւ Մարկոս ամիրային պերճանքի, փայլելու մրցումը մանաւանդ՝ երանգաւոր եւ ցայտուն բացատրութիւններով կ'արտայայտուէր այդ ագէտ ձկնորսին բերնէն, որ, հրագազան դրուագի մը յիշատակութեանը առջեւ յանկարծ կը կենար, նայուածքը թափառուն եւ երազոտ, մոլալու համար:

— Ինչ վախիթներ էին, պէ ...

Կիւլիւկ հանըմ մտիկ կ'ընէր բերանաբաց՝ տախտակամածին վրայ իր պարարտ մարմինը լքած, երբեմն ցաւի փոքր հառաչանքներով ծունկերը եւ յօդուածները շփելէն, քովը ունենալով ձկնորսին կինը՝ Հոռոփ հանըմը, որ էրկանը պատմութիւնները անհամար անգամ մտիկ ըրած ըլլալուն նստած տեղը կը մրափէր. մինչ Սոֆի՝ կամ կարկահի մը վրայ ծռած կամ ձեռագործի մը, մտիկ կ'ընէր Թումիկին շաղփաղփանքը, շատ հետաքրքրաշարժ անցքի մը պահուն միայն դառնալով եւ ձկնորսին այրած դէմքը դիտելով:

Իսկ Համբիկ՝ եթէ երբեք պառկած չըլլար՝ Արեւմուտքի թիւ մը կ'ունենար անպատճառ, զոր ծայրէ ծայր կը կարդար՝ բնաւ մտիկ չընելով հայրը, երբեմն նոյնիսկ ընդհատելով զանիկա՝ ներքին լուրերէն ոճիր մը կամ շահեկան արկած մը կարդալու համար ներկաներուն:

Գալով Գարագի, անիկա բնաւ ներկայ չէր գտնուեր գիշերային այս խաղաղ նիստերուն, գինետան մը մէջ իր ձկնորս եւ ջրհանկիր ընկերներուն հետ մինչեւ առտու զուարճանալու կամ ուշ ատեն տուն դառնալով քնանալու համար:

Սակայն, երկու ընտանիքներուն այս անդորր եւ անշահախնդիր դրացնութիւնը անվրդով տեւելու սահմանուած չէր: Բնականօրէն, անհնարին էր ապրիլ քովն ի վեր եւ չյափշտակուիլ անոնցմով: Համբիկ, խպնոտ, համեստ, հանդարտ տըղայ, փոքր տարիքէն Սոֆիի ճանչւորութեանը մէջ ապրած էր, կարծես ընտելացած ծանօթ հրապոյրներուն:

Արդէն, դեռ դպրոցը եղած ատենը, Սոֆի, անգիտակցաբար, թաղին հասուկ մանչերուն մէջ բաղձանքի այրող սարսուռներ կը պտըտցնէր: Իր սեւ հրացայտ աչուըներուն ելեկտրականութիւնը չանթահար կ'ընէր խեղճ դիւրաբեկ հոգիներ, տկար ու ժատաղ կազմուածքներ, որոնք անկարելի հաճոյքներու տեսլականութեան մէջ ջիղերնին կը քանդէին:

Քիչեր չէին որ գիշերը, երազնուն մէջ, այդ դիւթիչ էակին տիրացման տաղնապները կը հեւային: Ջինքը հետապնդող յայրատ նայուածքներու անառակ հրաւէրին տեսակ մը դիտումնաւոր անզգածութիւն ցոյց կու տար, կարծես զգալով բոլոր պարապութիւնը անտախական տարփանքներուն, ամբողջ մանկական ծաղրելիութիւնը այս գողունի սիրուըտուքներուն:

Բնազդօրէն, անիկա ձգտում մը ունէր բարձր, չքեղ, անձնուրաց, ասպետական սէրերու համար որոնք էութիւնները կը յեղաշրջեն, կեանքերը կ'ազնուացնեն, նախապաշարումներէ, գռեհկութիւններէ շատ վեր կը մնան: Մայրը, աղջկանը այս ձգտումներուն ծանօթ, եւ անոր ֆիզիքական շնորհներովը հպարտ, իր ռամիկ տգէտ կնոջ բոլոր պերճախօսութիւնը ի տապաս կը դնէր, անոր մէջ արծարծելու մեծասիրութեան հակումները: Իր զաւկին մարմնական շնորհները անկարելի երջանկութիւններ երազել կու տային Կիւլիւկ հանըմին, որ կարծես իր երկարատեւ տառապանքին, նուաստացուցիչ պատսարկութեան վարձքը իր ընդերքէն բուն այդ արդիւնքէն քաշել հանել կ'ուզէր հիմա:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

1959 ԲՈԼՈՐ ՃԱԿԱՏՆԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 17.— Լիբանանի Հայոց Առաջնորդ Խորէն Արք. Բարոյեան Պէյրութ կը վերադառնայ՝ Գարսկաստանի մէջ ընդարձակ պտոյտ մը կատարելէ ետք. այցելած էր Կիլիկեան Թեմի նոր շրջանները եւ տեսակցութիւն մը ունեցած՝ Գարսկաստանի Շահին հետ ։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ .— Պրագիլիոյ Խորհրդարանի անդամ կը վերընտրուի Գ. Հ. Խըրլագեան ։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ. — Ամերիկահայ երիտասարդ գիտնական Ք. Խաչիկեան կ'արձակէ ամերիկեան մեծագոյն հրթիռը՝ Աթլաս ։

ՄԱՐՏ 8.— Ճ. Մարտիկեան կ'այցելէ Լիբանան, քանի մը օր Գահիրէ մնալէ ետք. Պէյրութի մէջ Մարտիկեան կը տեսնուի Լիբանանի Նախագահին հետ եւ ներկայ կ'ըլլայ Համազգայինի «Ճ. Մարտիկեան Թանգարան»ի բացման ։

ՄԱՐՏ 9.— Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Զարեհ Ա. Դամասկոսի մէջ տեսակցութիւն կ'ունենայ Սուրիոյ նախկին նախագահ Քուաթլիի հետ ։

10.— Ֆիլատելֆիոյ մէջ կը մեռնի Վեր. Եղիա Քասունի, պատմագէտ ։

ԱՊՐԻԼ 27.— Խորէն Արք. Բարոյեան, դէպի Ամերիկա իր ճամբուն վրայ կ'այցելէ Փարիզ ։

ՄԱՅԻՍ .— Պէյրութի «Գասպար Իփէկեան» Թատերախումբը Թեհրան կ'երթայ, կարգ մը ներկայացումներ տալու համար ։

17.— Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Զարեհ Ա. Անթիլիասի մէջ կ'ընդունի Լիբանանի Հանրապետութեան Նախագահը՝ Զօր. Շեհապ ։

× Ամերիկահայ ծանօթ գրագէտ Ուիլ. Սարոյեան Փարիզ կուգայ ։

× Խորէն Արք. Բարոյեան Միացեալ Նահանգներու Ծերակոյտին Մայիս 28ի նիստին բացումը կը կատարէ ։

× Պուէնոս Այրէսի մէջ «Արմենիա» փողոց մը կը բացուի Մայիս 28ի առթիւ ։

ՅՈՒՆԻՍ .— Պէյրութի մէջ կը մեռնի Վարդան Շահպազ, խոր ծերութեան մէջ ։ Գանը Օթոմանի գրաւման մասնակցած էր ։

ՕԳՈՍՏՈՍ 25.— Գահիրէի մէջ յանկարծամահ կ'ըլլայ ընկեր Գ. Լազեան ։

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 6.— Փարիզի մէջ կը մեռնի ընկեր Գ. Բալայեան ։

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 17.— Խորէն Արք. Բարոյեան Պէյրութ վերադարձի իր ճամբուն վրայ կը հանդիպի Փարիզ ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ .— Խ. Միութեան ճատրակի ախոյեան կը հռչակուի Տիգրան Պետրոսեան, Երեւանէն ։

× Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի նախագահ աստղաբաշխ Վ. Համբարձումեան Հնդկաստան կ'այցելէ, ուր կը մասնակցի հնդիկ գիտնականներու 46րդ համագումարին ։

ՄԱՐՏ .— Վ. Համբարձումեան Արեւելեան Գերմանիոյ Գիտութիւններու ակադեմիայի անդամ կ'ընտրուի ։

ԱՊՐԻԼ 6.— Երեւանի մէջ տեղի կ'ունենայ հայ լրագրողներու առաջին (հիմնադիր) համագումարը ։

ՄԱՅԻՍ .— Երեւանի մէջ կը մեռնի դերասան Վաղարշ Վաղարշեան ։

× Վ. Համբարձումեան Միացեալ Նահանգներու Ակադեմիայի անդամ կ'ընտրուի ։

× Անասնաբուծութեան առաջին համալսարանը կը բացուի Հայաստանի մէջ ։

ՆՈՅԵՄԲԵՐ .— Երեւանի Սպարտակ ֆութպոլի խումբը կ'այցելէ Սուրիա եւ Լիբանան, շարք մը մրցումներ ունենալով ։

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 3.— Երեւանի կայարանամերձ հրապարակին վրայ կը կատարուի Սասունցի Դաւիթի արձանին բացումը ։

× Հայաստանի Երգի եւ Պարի խումբը կ'այցելէ Միջին Արեւելքի հայկական գաղութները եւ շարք մը ներկայացումներ կուտայ, խանդավառութիւն ստեղծելով ։

ԵՐԿՐԷ – ԵՐԿԻՐ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ

1.— Քուպայի բռնատէր Պաթիսթա կը փախի երկրէն. յեղափոխականները կառավարութեան տէր կը դառնան ։

4.— Խ. Միութեան առաջին փոխ վարչապետ Անաստաս Միկոյեան «բարեկամական համբողջութիւն» մը կ'ընէ դէպի Միացեալ Նահանգները ։ «Սառոյց»ը կը սկսի հալիլ ։

8.— Քուպայի յեղափոխականներուն պարագլուխը՝ Ֆիտէլ Գասթրօ յաղթական մուտք կը գործէ մայրաքաղաք Հաւանա ։

10.— Խ. Միութիւնը կ'առաջարկէ Փրակայի կամ Վարշաւայի մէջ խորհրդաժողով մը գումարել՝ Գերմանիոյ հետ հաշտութեան դաշինք կնքելու համար ։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ

10.— Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարար Ֆոսթըր Տըլըս իր պաշտօնէն կը հրաժարի՝ գործողութեան ենթարկուելու համար ։

12.— Յունաստան եւ Թուրքիա միասնաբար կ'առաջարկեն Անգլիոյ՝ որ Կիպրոսի անկախ Հանրապետութիւն մը ըստեղծուի ։

15.— Ֆիտէլ Գասթրօ Քուպայի Վարչապետ կը դառնայ ։

19.— Անգլիա, Յունաստան եւ Թուրքիա կը համաձայնին՝ Կիպրոսի անկախութեան շուրջ ։

21.— Անգլիոյ Վարչապետ Մաքմիլըն Խ. Միութիւն կ'այցելէ, ուր կը մնայ մինչեւ Մարտ 3 ։

ՄԱՐՏ

8.— Իրաքի մէջ Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան կողմնակիցներու յեղափոխութիւնը կը ծագի ։

21.— Թիպէթի մէջ ըմբոստութիւն՝ համայնավար Չինացիներու դէմ ։

31.— Տալայի – Լամա Հնդկաստան կ'ապաստանի ։

ԱՊՐԻԼ

8.— Վարչապետ Ատընաուըր կ'որոշէ Գերմանիոյ Հանրապետութեան Նախագահի ընտրութեանց թեկնածու ըլլալ ։

14.— Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարար Տըլըս վերջնապէս կը հրաժարի իր պաշտօնէն՝ առողջական պատճառներով ։

19.— Հերթըր Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարար կը նշանակուի ։

28.— Մաօ Ցէ Թունկի տեղ համայնավար Չինաստանի Հանրապետութեան Նախագահ կ'ընտրուի Լիու – Շաօ – Ճի ։

ՄԱՅԻՍ

11.— Ժընեւի մէջ կը բացուի արեւմտեան չորս նախարարներու եւ Խ. Միութեան ժողովը՝ Մեծերու ժողովին պատրաստութեան մասին խորհրդակցելու համար ։ Երկու Գերմանիաններու ներկայացուցիչները ժողովին կը մասնակցին՝ իբրեւ դէտ ։

24.— Ֆոսթըր Տըլըս կը մեռնի ։

ՅՈՒՆԻՍ

4.— Վարչապետ Ատընաուըր կը հրաժարի նախագահական ընտրութեանց ներկայանալու ծրագրէն ։

20.— Ժընեւի ժողովը առժամապէս կը փակուի. ոչ մէկ համաձայնութիւն ։

23.— Զօր. տը Կոլ Իտալիա կ'այցելէ ։

ՅՈՒԼԻՍ

1.— Հէնրիխ Լիւպքէ Գերմանիոյ Նախագահ կ'ընտրուի ։

5.— Սաարը վերջնապէս կը միանայ Գերմանիոյ ։

13.— Ժընեւի ժողովը կը վերսկսի ։

23 – 31.— Ամերիկայի փոխ նախագահ Նիքսըն պաշտօնապէս Խ. Միութիւն կ'այցելէ ։

ՕԳՈՍՏՈՍ

3.— Մոսկուա եւ Ուաշինկթըն միաժամանակ կը յայտարարեն թէ Այզընհաուըր Խ. Միութիւն պիտի այցելէ, իսկ Խրուշչեւ՝ Միացեալ Նահանգներ ։

5.— Ժընեւի ժողովին երկրորդ շրջանը կը վերջանայ ։

31.— Համայնավար Չինաստան կը բռնագրաւէ Հնդկաստանի պատկանող սահմանային հողամասեր՝ Քաշմիր եւ Ասամ ։

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

2.— Նախագահ Այզընհաուըր Փարիզ կուգայ, ուր կը մնայ մինչեւ Սեպտ. 4 ։

15 – 27.— Խրուշչեւ Միացեալ Նահանգներու մէջ ։

30.— Փեքինի մէջ Խրուշչեւ կը խորհրդակցի Մաօ Ցէ Թունկի հետ, մինչեւ Հոկտեմբեր 4 ։

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

7.— Պաղտատի մէջ, Վարչապետ Քասըմ ձախող մահափորձի կ'ենթարկուի ։

8.— Բրիտանական ընտրութիւններու մէջ Պահպանողականներ կը յաղթեն ։

16.— Բ. Աշխարհամարտի ընթացքին ամերիկեան ուժերու սպարակոյտի հրամանատարութիւնը վարած՝ Զօր. Մարշալ կը մեռնի ։

21.— Փարիզի մէջ պաշտօնապէս կը յայտարարուի. — « Տը Կոլ – Խրուշչեւ հանդիպում՝ Մեծերու ժողովէն առաջ, Փարիզ » ։

ՆՈՅԵՄԲԵՐ

1.— Կատաղի կռիւներ Պելճիական Քոնկոյի մէջ. հարիւրաւոր զոհեր ։

10.— Զօր. տը Կոլ կը յայտարարէ թէ Խրուշչեւ Ֆրանսա պիտի այցելէ Մարտ 15ին ։

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

1.— Զօրրորդ անգամ ըլլալով Վարչապետ Ատընաուըր Նախագահ տը Կոլի հետ հանդիպում մը կ'ունենայ Փարիզի մէջ ։

4.— Նախագահ Այզընհաուըր Հռոմ կը հասնի. առաջին հանգրուանը՝ 35.000 քիլոմեթրի իր շրջապտոյտին ։

6.— «Այք» Անգարայի մէջ ։

8.— Քարաչիի մէջ ։

9.— Քապուլ հանդիպելէ ետք՝ Այզընհաուըր Հնդկաստան կը հասնի ։

14.— Ֆրանքօ-ամերիկեան ծանր տարակարծութիւն մը կը ծագի, ամերիկեան սպայակոյտի հրամանատար Զօր. Թուինինկի Ֆրանսայի դէմ բրած բուռն քննադատութիւններուն պատճառով ։

14.— «Այք» Թեհրանէն Աթէնք կ'անցնի ։

15.— Ատլանտեան Ուխտի ժողովը կը բացուի Փորթ – Տօֆինի նոր պալատին մէջ (Փարիզ) ։

17.— Այզընհաուըր Թունուզի մէջ ։

18.— Նախագահը Փարիզ կը հասնի ։ Նոյն օրը կը բացուի Արեւմտեան Չորս Մեծերու ժողովը՝ մասնակցութեամբ Այզընհաուըրի, տը Կոլի, Մաքմիլընի եւ Ատընաուըրի ։

21.— Արեւմտեան մեծերու խորհրդաժողովը կը վերջանայ եւ զեկոյց մը կը հրապարակուի, որ կը շեշտէ թէ Արեւելք – Արեւմուտք հանդիպումը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Մայիսին, Փարիզի մէջ ։

ԱՐԲԱՆԵԱԿՆԵՐ ԵՒ ՀՐԹԻՌՆԵՐ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ

2.— Խ. Միութիւնը կ'արձակէ «Լունիք» հրթիռը՝ որ լուսնին քովէն կ'անցնի եւ արեւին արբանեակը կը դառնայ ։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ

17.— Միացեալ Նահանգները յաջողութեամբ կ'արձակեն «Վանկարտ – Բ.» արբանեակը ։

ՄԱՐՏ

1.— Միացեալ Նահանգները կ'արձակեն բեւեռային առաջին արբանեակը՝ «Տիեզերք – Ա.», որուն յաջողութիւնը կամ ձախողութիւնը կարելի չեղաւ ճշդել ։

4.— Ամերիկեան «Թահվիրա – Դ.» արբանեակը կ'արձակուի, որ լուսինը անցնելով կը կորսուի ։

ԱՊՐԻԼ

12.— Միացեալ Նահանգները յաջողութեամբ կ'արձակեն նոր արբանեակ մը՝ « Տիեզերք – Բ.» ։

ՄԱՅԻՍ

28.— Երկու կապիկներ կ'արձակուին անհունին մէջ՝ ամերիկեան հրթիռով մը եւ ողջ – առողջ երկիր կը վերադառնան ։

ՕԳՈՍՏՈՍ

14.— Ամերիկա յաջողութեամբ կ'արձակէ «Տիեզերք Ե.» արբանեակը ։

19.— « Տիեզերք Զ.» արբանեակը կ'արձակուի Ամերիկացիներու կողմէ, բայց կարելի չըլլար վերադարձնել արբանեակին վարի մասը՝ որ բնականաբար երկիր պէտք է վերադառնար ։

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

13.— Խորհրդային «Լունիք Բ.» հրթիռը լուսին կը հասնի ։

18.— Ամերիկեան արուեստական արբանեակ մը, «Վանկարդ – Գ.» երկրին շուրջը կը դառնայ ։

24.— Ամերիկեան լուսնային հրթիռ մը կը պայթի արձակուելու պահուն ։

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

4.— Խորհրդային «Լունիք – Գ.» արբանեակը յաջողութեամբ կ'արձակուի ։

18.— Մամուլի «Թաս» գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ «Լունիք – Գ.» լուսանկարած է լուսնի ցարդ մեզի անծանօթ երեսը ։

26.— Մոսկուայի մէջ առաջին անգամ ըլլալով կը հրատարակուի «Լունիք-Գ.»ի առած լուսանկարը ։

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ

1.— Մարսէլ Աշարի «Փաթաթ»ը երրորդ տարին կը բոլորէ Սէն – Ժորժ թատրոնին մէջ (Փարիզ) ։

10.— Ալֆրէտ տը Վինեյի «Անտիպ Ցուլերը» կը հրատարակուին ։

19.— Ֆրանսուա Մորիաք Ամերիկայի Արուեստի եւ Գրականութեան ակադեմիայի անդամ կ'ընտրուի ։

Ժերար Պոէր«Փարիզ Քաղաքի մեծ մրցանակը» կը ստանայ ։

29.— Ալպէր Քամիւ Անթուան թատրոնին մէջ կը սկսի ներկայացնել Տոսթոյեւսքիի «Այսահարները» ։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ

8.— Անտրէ Մալրոյի ազգային թատրոններու բարեկարգման ծրագիրը գործադրութեան կը դրուի ։

ՄԱՐՏ

4.— Գրողներու Ընկերակցութեան մեծ մրցանակը կը տրուի Ժիւլ Գերթոյի եւ Փոլ Թիյարի ։

23.— Ֆրանսիս Տիտլօ Գրողներու Ընկերակցութեան նախագահ կ'ընտրուի ։

ԱՊՐԻԼ

3.— Ժոզէֆ Քէսէլ կը ստանայ Մոնաքոյի մրցանակը ։

11.— Միշէլի «Օրագիր»ը կը հրատարակուի ։

16.— Ժան Ռոսթան ակադեմական կ'ընտրուի ։

ՄԱՅԻՍ

11.— Ռիվարոլ մրցանակը կը տրուի Ժոզէ – Լուի տը Վիլալոնկայի՝ «Արիւնէ մարդը» վէպին համար

21.— Ծագումով հայ գրագէտ Հանրի Թրուայեա ֆրանսական ակադեմիայի անդամ կ'ընտրուի՝ Քլոտ Ֆարերի աթոռը գրաւելով ։

26.— Մարսէլ Աշար ակադեմական կ'ընտրուի ։

15.— Քաննի 12րդ փառատօնին արդիւնքը — Ֆրանսական ժապաւէն մը՝ Орфео Нікро, Մարսէլ Քամիւի պատրաստութեամբ՝ Фалм т'Ор մրցանակը կը ստանայ ։

ՅՈՒՆԻՍ

2.— Հանրի Լըֆեւր կը ստանայ Քննադատութեան մրցանակը ։

5.— Ափոլինէրի կիսանդրիին բացումը՝ Սէն – Ժերմէն – Տէ – Փրէի հրապարակին վրայ ։

11.— Փրոֆ. Ժան Տըլէ ակադեմական կ'ընտրուի (գիտութիւն) ։

17.—Վարչապետը կը վաւերացնէ շարժանկարի արուեստին տնտեսական օժանդակութիւն կատարելու նոր օրէնքը ։

186— Ակադեմիայի գրականութեան մեծ մրցանակը կը տրուի Թիէռի Մոնիէի, իսկ վէպի մրցանակը՝ Կապրիէլ տ'Օպարէտի ։

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

10.— Գրականութեան Ազգային մեծ մրցանակը կը յատկացուի Սէն – Ճոն Փերսի ։

23.— Ժան – Փօլ Սարթրի իմաստասիրական նոր թատերգութիւնը՝ «Ալթոնայի Արգելափակեալները» կը ներկայացուի ։

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

14.— Կարգ մը ժապաւէններ, որոնք արգիլուած էին 16 տարեկանէն վար եղողներուն, այսուհետեւ պիտի արգիլուին 18էն պակաս տարիք ունեցողներուն ։

26.— Նոպէլեան մրցանակը կը տրուի իտալացի բանաստեղծ Քազիմոտոյի ։

28.— Զօր. տը Կոլի «Պատերազմական Յուշերուն Գ. հատորը լոյս կը տեսնէ՝ « Փրկութիւնը » խորագրով ։

ՆՈՅԵՄԲԵՐ

12.— Ժան Ռոսթան Ակադեմիա կ'ընդունուի Ժիւլ Ռոմէնի կողմէ ։

16.— Կոնքուրի մրցանակը կը տրուի Անտրէ Շուարց – Պարթի՝ «Արդարներու վերջինը» գրքին համար ։

23.— Գեոնար Փրիժա կը ստանայ Ֆեմինա մրցանակը, իսկ Քլոտ Մորիաք՝ Մետիսիս ։

30.— Ինթերալիէ մրցանակը կը տրուի Անթուան Պլոնտէնի «Կապիկ մը ձմրան մէջ» վէպին համար ։

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

3.— Մարսէլ Աշար ակադեմիա կ'ընդունուի Փանեոլի կողմէ ։

7.— Թընտօ գրական մրցանակը կը տրուի Ալպէր Փալի «Փորձառութիւնը» վէպին ։

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ։
Կը զեկուցանէ ընկեր ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ։

ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ Ս. ԾՆՈՒՆԴ
ժամանակացոյց արարողութեանց

Ս. Յովհ. Մկրտիչ (Փարիզ)

Ուրբաթ (1 Յունուար) Նոր Տարուան առթիւ պիտի մատուցուի Ս. պատարագ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Յունուար 1, Ուրբաթ, Տարեմուտ եւ Կաղանդ, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 10ին,։

Յունուար 3, Կիրակի, ժամերգութիւն ժամը 7·45ին, Ս. պատարագ 9·45ին։

Յունուար 6, Չորեքշաբթի, ժամերգութիւն Ս. Ծնունդի ժամը 9ին։

Յունուար 9, Շաբաթ, Ճրագալոյց, առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 8·30ին։ Երեկոյեան ժամերգութիւն 4·30ին։ Ս. պատարագ, երգեց. խումբով 6ին։

Յունուար 10, Կիրակի, Ս. Ծնունդ եւ Աստուածայայտնութիւն, առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 7·30ին։ Ս. պատարագ բազմաձայն երգեց. խումբով ժամը 9·45ին, Հոգեհանգիստ Մեռելոցի ժամը 11·15ին, Ջրօրհնէք ժամը 11·45ին։

Pour Fréjus

Հայկ. Բ. Ը. Միութիւնը հետաքրքրուեցաւ սկիզբէն Ֆրէժիւսի աղէտեալներուն վիճակով, երախտագիտութիւն ցոյց տալու համար հանդէպ այս երկրին որ մեզ ընդունած էր, տալով աշխատելու եւ բարգաւաճելու իրաւունք։ Քանի մը ազգայիններ հանգանակութեան գաղափարը յղացած են տեւական յիշատակ մը թողելու, ի ցոյց իրենց համակրութեան։

Յանձնախումբ մը կազմուած է Հ. Բ. Ը. Միութեան կողքին ու անոր կրնան իրենց մասնակցութիւնը բերել ամէն անոնք որոնք պատրաստ են արդիւնաբեր աջակցութիւն մը բերելու՝ վեհանձնօրէն։

Պէտք եղած դիմումները պիտի կատարուին երկրին իշխանութեանց մօտ որպէսզի գոյանալիք գումարը օգտագործուի միայն վերաշինութեան եւ երկրագործութեան համար։

Հ. Բ. Ը. Միութիւնը եւ իր մօտիկ բարեկամները արդէն մէկ միլիոն Փր. հաւաքած են։ Մեր ազգայիններէն կը խնդրուի ջերմօրէն որ իրենց դրամական առաքումները կատարեն այս նպատակին համար, ուղարկելով գումարը՝ ըլլայ դրամատան չէքով, ըլլայ «մանտա-բոսթ»ով։

CHÈQUE POSTAL PARIS 8019-72
Union Générale Arménienne
de Bienfaisance
11, Square Alboni, Paris (16e)

Հ. Բ. Ը. Միութեան հեռաձայնի թիւն է ԹՐՕքատէրօ 03–18, ուրկէ կարելի է ստանալ աւելի մանրամասնութիւններ։

ԼԻԼԱՅԻՆ...
ՄԻՇՏ ԼԻԼԱՅԻՆ

ՁԵՐ ՁԱՐԹՕՆՔՆԵՐԸ
(Réveillons)
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 24 եւ 31
Անշուշտ նոյն սեղանի մը շուրջ կ'ուզէք անցընել, ուրեմն
ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ
ԼԻԼԱՅԻՆ
24, RUE ST. LAZARE, PARIS 9e TRI. 31-62

Հեռաձայնեցէք ձեր սեղանը ապահովելու համար։

Արեւելեան թէ եւրոպական համադամներու հետ պիտի գտնէք ընտիր խմիչքներ, եւ զուարթ մթնոլորտ մը, հաճելի նուագով։

2500 ՖՐԱՆՔ

"ՅԱՌԱՋ" ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ
ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Գ. Րոպէր Գէորգեան, նոր տարուան առթիւ մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր հօրը՝ Աւետիս Գէորգեանի (Տէ-օին)։

ԼԻՈՆԷՆ Տիկին Գահատուրեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Տիկին Ազնիւ Եազըճեանի (Լիոն)։

ՎԻԼԷՕՐՊԱՆԷՆ Գ. Մուրատեան այս տարի եւս կը նորոգէ Գ. Մուրատեանի (Ամերիկա) բաժանորդագրութիւնը։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՀԻՆ ՏԱՐՈՒԱՆ ՀԵՏ
ՓԱԿԵՑԷՔ
ՁԵՐ ՀԻՆ ՀԱՇԻՒՆԵՐԸ

**Նոր Տարի
Նոր Սրանք
Նոր Բաժնեգին**

Շնորհակալութեամբ.
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ ՇՈՒՏՈՎ

ՄԵՂՈՒԻՆ ՃԱՌԸ
Գրեց՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Բոլոր անոնք որ արձանագրուած են կամ վճարած, պիտի ստանան փոստով՝ առաջին առթիւ։ Ստացագիր չի ղրկուիր։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ "ՕՐԸ" ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին։

Կիրակի Յունուար 3 կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Սթիւտիօ Քռէֆիի մէջ, 24 Րիւ Տիւնուար։

ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
ԴԵՂԱՐԱՆ ՍԻԼՎԷՍԹՐԸ
46, Րիւ տը Թրէվիզ, 46
ՓԱՐԻԶ (9)

Յանձնարարելի Դեղարան մը։

Ջերմ ընդունելութիւն Փարիզի, Արուարձանի եւ Գաւառի հայ յաճախորդներուն։

Դեղարանը կը գտնուի Րիւ տը Թրէվիզի եւ Րիւ Լաֆայէթի անկիւնը, Ազգային Տունէն 100 մեթր հեռու։

Գ. Վահրամ Էլմաճեան՝ դեղագործ – վաճառող, ամէն օր իր հայրենակիցներուն տրամադրութեան տակ է, Սիլվէսթրը Դեղարանը, ժամը 8էն – 12, 15·30 – 20։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
Կիրակի 3 Յունուար, ժամը 16 – 24,
HOTEL LUTETIAի մեծ սրահին մէջ։

Orchestre B. Dédédjian et ses Attractions

Հայկական եւ կովկասեան ժողովրդական երգեր ու պարեր։

Կը մասնակցի «ՍՕՍԻ» երկսեռ պարախումբը, ղեկավարութեամբ Տիկին Քիւթնէրեանի եւ մասնակցութեամբ պարուսոյց Գ. Վահէ Ճէրահեանի, (Պէյրութէն նոր ժամանած)
Օր. Թարօն իր նորագոյն մենապարերով, կ'երգէ՝ Օր. ՄԱՐՈՒՔԵԱՆ։

Խօսնակ՝ Գ. ԳՉԸՐԵԱՆ ծոխ եւ հայկ. համադամ պիւֆէ,
Մուտքի տոմս՝ 500 ֆրանք, ուսանողի՝ 300 Ֆր., (իրենց քարտերը ցոյց տալով)։
ԾԱՆՕԹ.— Սեղանները ապահովել հեռախօսելով՝ Կիւթէնպէր 24–38 մինչեւ Դեկտեմբեր 30։ Սեղանները պէտք է գրաւել մինչեւ ժամը 19, կազմակերպիչ յանձնախումբը պատասխանատու չէ այդ ժամէն յետոյ եկողներուն։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

1960Ի "ԳՈՅԱՄԱՐՏ" ՕՐԱՑՈՅՑ-ԱԼՊՈՄԸ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻՆ
Հ. Յ. Դ. 70ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ Ընտիր թուղթով.— 13 էջ
Շքեղ նկարներ, գրական եւ պատմական նիւթերով, ճոխ բովանդակութիւն։
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏ ԵՒ ԳՈՒՆԱՒՈՐ ԿՈՂՔ
Բացառիկ խնամքով եւ ճաշակով պատրաստուած այս ՕՐԱՑՈՅՑ – ԱԼԲՈՄԸ պիտի կազմէ ամէն հայկ. տան զարդը։
Գին 500 փրանք
Փարիզի համար դիմել՝ LIBRAIRIE H. SAMUELIAN 51, Rue Mr.-le-Prince, Paris 6e
Կը ծախուի նաեւ Յառաջի մօտ։

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉ. ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Պաշտամունք՝ այս կիրակի, Սէն Ժէրոմ, ժամը 9,30ին։ Րիւ Ժէմափ՝ ժամը 10,45ին։
Կը քարոզէ Վերապատուելի Հելվաճեան։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆ. ԵԿԵՂԵՑԻ
8 bis, Rue des Ternes
Մեթրօ Փորթ Մայօ

Պաշտամունք այսկիրակի առաւօտ ժամը 10·45ին։
Կը խօսի Պատուելի ՍԻՍԼԵԱՆ։

Հ. Յ. Դ.
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՊՈՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէի եւ «Յառաջ» խումբի միացեալ ընկերական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

"ARMENIE IMMORTELLE"
"ԱՆՄԱՀ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ"

DISQUE VOGUE
33 tours, 30 cm.
No MC 20162
VOLUME 4

Հայ տոհմիկ ռոմանթիք երաժշտութեան չորրորդ սկաւառակը No MC 20162

Առաջին անգամ ըլլալով STÉRÉOPHONIQUE պատրաստութեամբ

Յղացում եւ ղեկավարութիւն ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Կը պարունակէ 15 կտոր. 45 վայրկեան տեւողութեամբ

Մասնակցութեամբ Փարիզի Հայկական երգչախումբի եւ մեծ նուագախումբի մը

1.— Ծաղկիր Ազատ իմ հայրենիք, 2.— Զոյգ աչեր, 3.— Զանգեզուր, 4.— Սիրուն մանիշակ, 5.— Ձեմ կրնա խաղա, 6.— Հնձւորուհիք, 7.— Գարուն ա, 8.— Խումար, 9.— Համով աղջիկ, 10.— Տասնըչորս, 11.— Ջուարթ գիւղացիք, 12.— Իմ եարի բոյը, 13.— Վարդով պար, 14.— Պինկէօլ, Հով լինի։

Երգարանով միասին ստանալու համար դիմել ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ, 14, Rue Petit, Paris Tél.: BOT. 99-22 եւ եկեղեցւոյ գիւանատունը.
Գաւառի համար առաքում խնամուած ծրարով, contre remboursement Գին 2900 փրանք

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »